men ſcđe impoſitōis. Quantū etiā
ad noia prime impoſitōis q̇bus ſi/
gnificaƚ res extra aīam: ita eſt ꝙ q̄/
dam ꝓprie dicunƚ in vno gñe. ſed ſilī
tudinarie inueniunƚ dici in alio. vt
nomē ſubſtātie đꝛ ꝓprie in gñe ſub/
ſtātie. ſed ꝑ ſilītudinem đꝛ in genere
q̄litatis. Ita ꝛ coloꝛ q̄litas ē de ſub
ſtantia albedinis. ſicut aīal de ſuba
hoīs. Et q̄litas ꝓprie eſt in q̄litatis
gñe q̊dammō aūt inueniƚ in genere
ſube ꝛ q̊libet alio inquantū oīs dꝛñ
tia p̄dicaƚ in quale ſubale. Quedaꝫ
aūt ꝯueniūt generi ſube ſic ꝙ nullo
mō nec ꝓprie nec ſilītudinarie inue/
niunƚ in generibꝯ accn̄tium: vt hoc
nomē ꝑſona. ꝛ ſic de alijs ꝛc̄.

¶ Q ōme nomē ſm grāma/
ticos eſt ṗme impoſitōis vel ſe
cūde. ſm logicos eſt ṗme intentōis
vel ſecūde Capl'm. VI.

Sextū preambuluꝫ eſt. ꝙ ſm
grāmaticos ōme nomen eſt
ṗme impoſitiōis vel ſcđe. et
ſm logicos ṗme intentōis vel ſcđe.
et hoc realiƚ idē eſt. licet voces ſint
diuerſe. Quid aūt ſit intētio. ꝛ q̇d
ṗma ꝛ q̇d ſcđa. ꝛ ꝑ ꝯſequēs q̇d noīe
ṗme intentōis ꝛ ſcđe importeƚ: de/
clarabiƚ inferiꝰ vbi de intentōe age
tur. Et hec ſufficiāt de p̄ambulis

Incipit tractatꝰ
ſcđs de declaratōe difficiciliū
dictoꝛū ꝛ dictionum in logica
philoſophia ꝛ theologia

Prologus.

PRemiſſis ſex ſuꝑpoſtiōibꝯ
ṗmis ad dicēda (qđ erat
primū in hoc opere facien
dum) nunc accedendū eſt
ad ſecundū ṗncipale. videlicꝫ ad de
claratōem vocabuloꝛū ꝛ noīm que
cōius in vſu loquentium difficulta
tem faciūt in theologica facultate.
Et ṗmo de noibus ṗme intentōis
ſiue impoſitiōis. Scđo de noibus
ſcđe impōis ſiue intentōis Quan
tū aūt ad noia ṗme intentōis ṗmo
dicendū eſt de illis noibus q̄ expri/
munt modū entis general'r ꝯſequē/
tem ōme ens. ꝛ addūt hunc moduꝫ
ſiue exprimūt ad ens. Scđo de noi
bus q̇bus exṗmunƚ ſpeciales modi
eſſendi. Quantū ad ṗmū duo ſunt
facienda. qꝛ ṗmo ponēda eſt dꝛñtia
ſignificatio: ꝛ ſufficiētia eoꝛū noīm
que exṗmunt general'r modū eſſen/
di ꝯſequentē ōme ens. que dicūtur
trāſcendētia in gn̄ali. Scđo deſcen
dendū erit ad q̊dlibet eoꝝ in ſpēali
vt dicaƚ aliquid de quolibet

¶ De ſufficiētia ſex tranſcen
dētium: numerus et dꝛñtia. et
qualiter ſe habeāt ad inuicem. que
ſunt. ens: res. vnum. aliq̇d. veruꝫ. et
bonum. Capl'm. I.

QUantū ad ṗmū ſciendū eſt
ꝙ noia que exṗmunt modū
entis ꝯſequentē general'r oē
ens. ꝛ addunt hunc modū exprimē/
do ip̄m varie ſuper ens: ſunt quin/
qꝫ trāſcendētia. ꝛ ens ad qđ addūt
hunc modū eſt ſextum trāſcendens
Horum aūt ſufficientiā: ſignifica/
tionē: ſil'r ꝛ dꝛñam ab inuicem po/
nit ſanctꝰ Thomas in q̄ſtionibꝯ de
veritate. q. i. ar. i. ꝛ cōiter ſumiƚ hoc
mō. Modus em̄ exp̄ſſus ꝯſequens
ōme ens general'r dupl'r poteſt acci
pi. Uno modo ſm ꝙ ꝯſeq̇tur vnū/
quodqꝫ in ſe. Alio modo ſm ꝙ con
ſeq̇tur vnūquodqꝫ in oꝛdine ad alī
ud. Si ṗmo mō hoc eſt dupl'r. quia
talis exp̄ſſio vel fit affirmatiue vel
negatiue Nihil aūt inueniƚ affirma
tiue dictū abſolute qđ poſſit accipi ī

omni ente:niſi eſſentia eius ſm quā
eſſe dr. ⁊ ſic ab hoc mō affirmatiue
expſſo imponit hoc nomē res.qd in
hoc differt ab ente ſm Auicē.pmo
ſue metaph.ꝙ ens ſumit ab actu eſ
ſendi.ſed nomē rei exprimit qddita
tē ſiue eēntiā entis Negatio aūt cō
ſequēs oē ens abſolute eſt indiuiſio
⁊ hanc expmit hoc nomē vnū.nihil
em̄ aliud ē vnū ꝙ̄ ens indiuiſuꝫ Si
autē modus entis expmat ſcdo mō
ſcꝫ ſm ordinē vnius ad alterū.hoc ē
dupl'r Uno mō ſm drñaꝫ.⁊ tūc ad
hoc imponit hoc nomē aliqd:quaſi
aliud qd Un̄ ſicut ens dr vnū inqn
tū eſt in ſe indiuiſuꝫ: ita dr aliqd in
quātū eſt ab alijs diuiſuꝫ.Alio mō
ſm ꝯueniētiā vnius entis ad alteꝝ
et hoc qdem nō pt eſſe niſi accipiat
aliqd qd natū eſt cōuenire cū omni
ente.hoc āt eſt aīa que eſt qdammō
(vt dr tertio de aīa)oīa.In aīa aūt
eſt vis ꝯgnoſcitiua ⁊ appetitiua Cō
ueniētia ḡ entis ad intellectū expri
mit hoc nomē veꝝ.⁊ ſm hoc Iſaac
definit veritatē dicēs. Ueritas eſt
adeqtio rei ⁊ intellectus.Cōueniē-
tiā aūt entꝫ ad appetitū expmit hoc
nomen bonū.vn̄ in pncipio Ethic.
dr ꝙ bonū eſt qd oīa appetūt.Con-
cludēdo ḡ recolligit ꝙ ſex ſtꝫ trāſcē
dentia.ſ.Ens ad cuius ꝯceptū oīm
reſoluunt ꝯceptus.qd differt ab oī
bus alijs.quia ab actu ſumit eēndi
Res ab eēntia Unū a ſui indiuiſio
ne.Aliqd ab alioꝝ diuiſione Veꝝ
a ꝯueniētia ad intellectū.Bonuꝫ a
ꝯueniētia ad appetitū Et ſic hēmus
pmū ppoſitū qd fuerat declarandū

¶ De pmo trāſcendēte qd eſt ens.⁊ ſpēaliter qūo diuidit in actū et potentiam Caplm.II.

Ecūdo deſcendendū eſt ad
dicendū aliqd de qlibet iſto
rū ſex trāſcendētiū in ſpēali.
Primo de ente qd eſt pmū:in cuius
cōceptū oēs alij reſoluūtur. Circa
qd ſciendū eſt ꝙ pter diuiſiones en
tis poſitas ſupius ⁊ modos qbus
diuidit.q poſiti ſtꝫ in tertio pambu
lo vel tertia ſuppōne pncipali puia
ad dicēda: adhuc Areſt.v.metaph.
ponit vnam diuiſionē entis: q̄ eſt ꝙ
ens diuidit in actū ⁊ potentiā.q̄ di
ſtinctio ⁊ acceptio entis eſt rōne ſui
Et qꝛ nō eſt cōiter a doctoribꝫ expli
cata in ſe ⁊ in ſuis mēbris difficulta
tē affert. Et iō hic videndū eſt qūo
hec diuiſio ⁊ mēbra diuiſionis hn̄t
intelligi. Circa qd ponēdus eſt pri-
mo intellectꝰ diuiſiōis Scdo decla
rāda eſt diuiſio ſm duplicē intelle-
ctū datū. Tertio dicendū erit aliqd
de multiplicitate actus ⁊ potētie

¶ Qūo diuiſio entis in actū et potentiā intelligat tripl'r. et qūo ꝯueniat enti Caplm.III.

Uantū ad pmū ſciendū eſt
ꝙ diuiſio entꝫ in actū ⁊ potē
tiā tripl'r pt intelligi Primo
vt ſit diuiſio vniꝰ cōis in diuerſa en
tia vt ens diceret diuidi in roſam q̄
eſt actu.⁊ in roſam q̄ nō eſt actu ſed
in potētia in pncipijs roſaꝝ. Et ſic
diuiſio entis in actū ⁊ potentiā ē di
uiſio ī duo entia.qꝝ vnū eſt in actu
et aliud in potentia.⁊ hoc nō videt
prope ſonare diuiſio Scdo vt ſit di
uiſio eiuſdē entis in actū ⁊ potētiā.
et hoc dupl'r Primo vt dicatur ens
diuidi in actuꝫ actualē: qꝛ hꝫ aliqn̄
actualē exn̄tiam vt roſa in vere. Et
in potentiaꝫ qn̄ hꝫ eſſe in potētia in
ſuis pncipijs.vt roſa in hieme. Se
cūdo mō vt dicat actus vniꝰ ⁊ eiuſ
dem rei ſua exiſtētia actualis. et ſic
denoīatur ab eo qd ē in eo realiter
actual'r.potētia āt dicat ipa poſſibi
litas ad actualitatē quaꝫ hꝫ q̄ reſpi
cit agens ⁊ ſuū pncipiū.⁊ hoc ꝑ tpe

pſenti ſi agēs ſit cauſa in fieri ꝛ ꝯſer
uās in eſſe: vt ſol reſpectu lucis in ae
re. Uel ꝑ pterito ſi cauſa pceſſerit ꝛ
nō eſt cauſa ꝯſeruās in eſſe. vt domi
ficatoꝛ reſpectu domus. Et ſic dicit
dupl'r talis potētia ꝑ denoīatiōem
ab extrinſeco. qꝛ vel a potētia paſſi/
ua vel actiua rei. Et quātū ad iſtos
duos modos diuiſiōis pt poni exē
plū ꝯueniēs vt roſa. qꝛ poſſʒ diuidi
roſa in actū ꝛ potentiā dupl'r. Pri/
mo pt diuidi roſa in actū ꝛ poten/
tiā ſic ꝙ ipſa qñqꝫ exiſtit actual'r in
rerū natura. vt cū eſt actualit in ve/
re. ꝛ ſic dꝛ in actu. Qñqꝫ aūt ſolū in
potētia: qꝛ ſcʒ nō eſt in rerūʒ natura
vt in hieme. ſed eſt ꝟtute in ſuis pn
cipijs vl' ſuis cauſis. Et hec diuiſio
roſe rñdet pme diuiſioni entis. ꝛ ta
lis diuiſio roſe vel entis in actuʒ et
potentiā nō eſt diuiſio vnius ꝛ eiuſ
deʒ rei in actu exñtis. ſed eſt diuiſio
eiuſdē rei exñtis aliqñ in actu ꝛ ali/
qñ in potētia. Alio mō pt diuidi vt
accipiat actꝰ ipāmet actual'r exñtia.
potētia aūt accipiat ipāmet poſſibi
litas vel ptās qua ipā actu exñs eſt
poſſibilis ad eſſendū reſpectu ſui cō
ſeruatiui: vel fuit poſſibilis ad eēn
dū reſpcū ſui pncipij ꝓductiui. et ſic
eſt denoīatio ab extrinſeco ꝛ ab eo
qđ in roſa nō exiſtit. ſed in pncipio
ſuo actiuo vel paſſiuo. ꝛ ſic actus ꝛ
potētia reſpiciūt roſaʒ eandē nume
ro actual'r exñtem. ꝛ hec diuiſio rñ/
det ſcđe diuiſioni entis poſite: ꝛ hec
diuiſio eſt eiuſdē rei actual'r exñtis

¶ Quō diuiſio entis in actū
et potentiā eſt diuiſio realis. ꝛ
quō rōnis. ꝛ quō in diuerſas res. et
quomodo nō. ꝛ quomodo dicitur
poſſibile. Capitulū. IIII.

HIs ſuppoſitis ſciendū eſt. ꝙ
pmus modus diuiſiōis en/
tis in actū ꝛ potētiam qñ ſtꝫ
plura entia ꝛ vnū eſt actu. alterū in
potētia: nō videt multū ꝓprius nec
hʒ difficultatē. ꝛ ideo dimittat ad
pñs. ſed diuiſio entis eiuſdē in actū
et potentiā difficultatē hʒ quantuʒ
ad vtrūqꝫ modū. Et iō de vtroqꝫ di
cendū eſt: ꝛ maxime qñ ī vtroqꝫ mō
diuiſio entis in actū et potentiā eſt
realis. Ad quod oſtendendū pmo
opoꝛtʒ pmittere quō eſt triplex poſ
ſibile ſumptū a triplici potētia

¶ Quō poſſibile dicit ſm poten/
tiā actiuā ꝛ paſſiuam ꝛ nō repugnā
tiam terminoꝛum.

QUantū igit ad hoc ſciendū p/
mo. ꝙ aliqđ dicit poſſible ab
aliqua potētia. ꝛ ideo ſicut loqmur
de aliquo poſſibili: ita loq poſſumꝰ
de potētia. Ut ergo ſit deductio cla
rioꝛ vtraqꝫ ꝯiungēdo. Sciendūʒ ꝙ
aliquid dꝛ poſſibile vel impoſſibile
tripl'r. Uno mō ſm potentiā actiuā
ſicut hoī eſt poſſibile ambulare ſm
potentiā greſſiuā: volare aūt impoſ
ſibile. Habet eīm hō in ſe naturalit
potentiā actiuā ad ambulandū. nō
aūt ad volandum. Scđo mō dꝛ ali
qđ poſſibile vel impoſſibile ſm po
tentiā paſſiuā. ſicut coꝛpi celeſti eſt
poſſibile moueri circulariter: coꝛrū
pi aūt impoſſibile. Eſt eīm in celo po
tētia paſſiua ad vbi ſiue ad locū: nō
aūt ad coꝛrūpi. qꝛ nō eſt cōpoſitū ex
cōtrarijs. Tertio mō dꝛ aliqđ poſſi
bile vel impoſſibile nō ſm aliquam
potētiam actiuā vel paſſiuā haben
do reſpectū ad ens ſm ſe ꝛ abſolu/
te. Et hoc modo in logicis dꝛ poſſi
bile aliquid enūciabile cuius termi
ni nullam habēt repugnantiam. vt
poſſibile ē ꝙ ſoꝛtes currat. Impoſ
ſibile vero dꝛ illud cuiꝰ termini hñt
repugnantiā. vt cum hō manēs ho
mo ſit aſinus. ꝛ iſtud poſſibile dici
tur poſſibile ꝑ coherentiā termino
rum vel nō repugnantiā terminoꝝ

et eſt reſpectu cuiuſcūq3 factibilis a
quacūq3 potētia Impoſſibile autē
vocat̃ per repugnantiā vel nō cohe
rentiā terminoꝝ. ⁊ eſt reſpectu ꝯtra
dictorioꝝ. Et ſic pȝ ꝙ triplex eſt po
tētia. ſcȝ actiua q̄ eſt agētis. ⁊ paſſi/
ua q̄ eſt patiētis. ⁊ ꝑ coherentiā vel
nō repugnantiā terminoꝝ que ꝓpri/
us dicit̃ poſſibilitas. ⁊ hoc eſt reſpe
ctu vtriuſq3 potentie tam actiue q̄3
paſſiue. Et ab hac triplici potētia
ſumit̃ poſſibile triplex. poſſibile ſm
potentiā actiuā. ⁊ poſſibile ſm po/
tentiā paſſiuā. ⁊ poſſibile ſm cohe/
rentiā vel nō terminoꝝ repugnātiā

¶ Quō diuiſio entis in actū
et potentiam eſt realis ⁊ in res
diuerſas. Capl̃m. V.

Hac diuiſiōe p̄miſſa ſcd̄o ſci
endū eſt. ꝙ diuiſio entis re/
ſpectu vnius ⁊ eiuſdē entis
in actum ⁊ potentiā. q2 ſcȝ ens d̄2 in
actu ab actuali exiſtētia. ens aūt in
potētia quia ſolū eſt in potētia et in
cauſis ſuis: poteſt tripl'r accipi ſm
triplicē modū potentie noīate. Si
em̄ loquamur de actu reſpectu po/
tētie actiue ⁊ reſpectu ſui p̄ncipij ꝓ/
ductiui: ſic dico ꝙ diuiſio entis in
actū ⁊ potentiā eſt realis: ⁊ duoꝝ3
realium realit̃ differentiū. q2 actiue
nullus actus nec aliqua res ꝓducti
ua eſt ſuīj p̄ius. ⁊ ſic roſa realiter dif
fert a potētia ſua actiua ꝓductiua.
Si aūt loquamur de potētia paſſi/
ua qua actus d̄2 poſſibilis: ſic dicen
dū eſt ꝙ etiam potētia paſſiua que
eſt ad aliquē actum. ⁊ actus ad quē
eſt dicunt̃ realiter differre. quia im
poſſibile eſt idem ſm idem formali
ter ſimul eſſe in potētia ⁊ in actu. et
iterū: quia nihil ſtat cum oppoſito
ſuo formaliter ſimul. ſed potētia ad
actum ſtat formaliter ſimul cū op/
poſito actus. ſicut potētia ad albe/
dinem ſtat cuȝ nigredine actuali. ⁊
hoc modo actualis exiſtētia roſe in
vere differt realiter ab exiſtētia po/
tentie paſſiue que exiſtit in humore
terre in hieme. Si aūt accipiat̃ po/
tentia tertio modo. ſcȝ ꝓ non repu/
gnantia vel pro coherētia termino/
rum qd̄ idem eſt. ſic talis poſſibili/
tas nō dicit niſi excluſionē impoſſi
bilitatis. que circūſcripta potentia
actiua vel paſſiua nō eſt aliqua res
in rerum natura. Et ſic accipiendo
diuiſionē entis in actum ⁊ potenti
am ab hac poſſibilitate dictā nō eſt
diuiſio duorū diuerſorum realiter.
nec eſt diuiſio realis. Verū eſt aūt
ꝙ quelibet aliaꝝ potentiaꝝ. ſcȝ acti
ua ⁊ paſſiua includit poſſibilitate3
nō repugnātie terminorū. Et ideo
cū realiter nihil ſit aliud diuerſum
ab illis vt eſt in illis ⁊ ad illa redu/
cit̃: tunc iudicandū eſt de ea ſicut d̄
alijs duabus potentijs. ſcȝ actiua ⁊
paſſiua. Si aūt accipiat̃ diuiſio en
tis tertio mō. ſ. ꝙ intelligat̃ diuidi
ens in actū ⁊ potentiā: ſic ꝙ eadem
res actu exiſtēs diuidatur in actum
rōne ſue exiſtētie ꝑ denominatōem
intrinſecā. ⁊ in potentiam rōe poſſi/
bilitatis quam habet ad eſſendum
reſpectu ſui p̄ncipij productiui ⁊ cō
ſeruatiui ſimul quale ꝓductiuū eſt
ſol reſpectu lucis in aere. vel reſpcū
p̄ncipij productiui q̄3uis nō ꝯſerua
tiui ſicut eſt faber reſpectu cultelli.
Primū em̄ ꝓductiuū eſt cauſa in fie
ri ⁊ ꝯſeruans in eſſe ſicut ſol. Secū
dum aūt ꝓductiuū ſolū in fieri cau
ſa eſt: ſicut faber Sic dicendū eſt ꝙ
talis diuiſio non eſt in diuerſas res
ſed eiuſdē rei a ſeip̄a ꝓut ꝯſideratur
diuerſimode. quia prout accipit̃ ſm
illud qd̄ eſt quantū ad actualē exi/
ſtentiā ſuam ꝓpriaȝ ſumitur actuali
tas eius. Quantū aūt ad potentiā
eius actiuam vel paſſiuam que eſt

vel cauſans actu et cõſeruans: ſicut
ſol lucẽ in aere. vel cauſans ⁊ nõ cõ/
ſeruãs: ſicut faber cultellũ. ſumit̃ ꝑ
extrinſecã denoiatiõnẽ potẽtialitas
vel ꝓ tp̃e quo cauſans erat ⁊ conſer
uat. vel ꝓ tp̃e quo cauſauit Igit̃ hec
diuiſio eſt vniꝰ ⁊ eiuſdẽ entis realis
ſed eſt diuiſio rõnis ⁊ non realis. ⁊
nõ eſt diuiſio in diuerſas res. Pri/
ma igit̃ diuiſio ſcꝫ oim triũ ꝯuenit
oibus entibꝫ. qꝛ quedã ſunt in actu
et alia in potẽtia. Scđa ꝯuenit om
nibꝫ entibꝫ poſito ꝙ mũdus ſit crea
tus ex tp̃e Sed ſi mũdus fuiſſet ab
eterno: ⁊ oẽs res ab eterno fuiſſent
taꝫ genera ꝗꝫ ſp̃es ꝗꝫ indiuidua: illa
diuiſio locũ nõ haberet. qꝛ in illa di
uiſione in eadẽ duratõe potẽtia p̃ce
dit actũ. Tertia aũt diuiſio entꝫ cõ
uenit oi creature ⁊ omi enti creato.
etiã ſi creature fuiſſent ab eterno. qꝛ
etſi nõ habuiſſent ꝓ̃ncipiũ duratio
nis: habuiſſent tñ ꝓ̃ncipiũ cauſalita
tis reſpectu cuius attẽdit̃ potẽtiali
tas tertio mõ ſumpta. Ex quo patꝫ
ꝙ ꝓ̃ma diuiſio oim triũ eſt realis ⁊
diuerſoꝝ realit̃. Scđa eſt realis ⁊ ĩ
diuerſas res tertio mõ ꝙ̊ potẽtia a
qua ſumit̃ potẽtialitas ſiue actiua
ſiue paſſiua eſt diuerſa ab eo. ſꝫ hoc
nõ eſt ponere in eodẽ ente diuerſas
res. quaꝝ vna ſit actualis exiſtẽtia
rei a qua ſumat̃ actualitas eiꝰ. alia
ſit potẽtialitas eius in ea exiſtens ꝗ̄
ſit alia potentia actiua vel paſſiua.
Tertia aũt diuiſio eſt nõ in diuer/
ſas res ſꝫ ẽ eiuſdẽ rei vere ⁊ reał. ip̃a
aũt diuiſio ẽ ſm rõem ⁊ nõ ſm rem

¶ De multiplici acceptõe ho rũ noim actus ⁊ potẽtia: ⁊ eoꝝ ſignificatione Capitulũ. VI.

t Ertio dicendũ eſt de iſtorũ
noim multiplicitate. ſ. actus
et potẽtie. ⁊ ꝓ̃mo de actu. ſe
cũdo de potẽtia. Quantũ ad actuꝫ
dicẽda ſunt duo Primũ eſt vñ ſum
ptũ eſt nomẽ actus. ⁊ ad ꝗ̄ poſtea ẽ
tranſlatũ. Scđo quõ intelligit̃ illa
communis diſtinctio ꝙ eſt duplex
actus. ſ. ꝓ̃mus ⁊ ſecũdus.

¶ Unde habuit originẽ hoc nomẽ
actus. ⁊ ad ꝗ̄ eſt ſcđario extẽſum.

q Uantũ ad primũ vñ ſumptũ
eſt hoc nomẽ actus pꝫ ꝑ phm
ix. metaph. Quia em̃ rebꝫ noia ipo
nimus ꝙ eas cognoſcimus. ⁊ iõ vo
ces ſtꝫ ſigna ꝯceptuũ. vt dꝛ ꝓ̃mo Pe
riher. Cũ int̃ oẽs actus motus ſit
nobis notioꝛ ⁊ magis ſenſu ꝑcepti
bilis. ideo motui fuit nomẽ actus ĩ
poſitũ ꝓ̃mo vt motus actus dicere
tur. Quapropt̃. iij. phyſi. motus de
finit̃ ꝑ actũ. ⁊ dꝛ ꝙ ſit actus entis in
potẽtia. Om̃ aũt nõ entia ſenſu ꝑci
pi nõ pñt. ideo non entibꝫ nullo mõ
attribuit̃ motus. licet eis alia attri/
buant̃. Dicimus em̃ nõ entia eſſe in
telligibilia ⁊ actu intelligunt̃. vt ro
ſa in hieme actu nõ exñs. Sed non
dicimus ea eſſe mobilia vł actu mo
ta. vel ꝙ actu moueant̃. ꝗ̄propter cũ
nomẽ actus impoſitũ ſit motui ad
ip̃m ꝓ̃mo ſ̃candũ. qꝛ eſt nobis ma/
gis cognoſcibilis rõne ſue claritatꝫ
quã ſenſu ꝑcipimꝰ. Idcirco tractũ
eſt nomẽ actus ad ſignificandũ illđ
qđ hꝫ motũ tranſcẽdentẽ oẽm actu
alitatẽ ⁊ entitatẽ creatam Et ſic dꝛ
deus actꝰ nõ qualiſcũꝗꝫ ſed ꝓ̃mus.
qꝛ eſt cauſa oĩs alteriꝰ actus. Extñ
tractũ eſt nomẽ actus ad oẽ illđ qđ
dat eſſe actu alicui rei. Et qꝛ forma
oĩs tam ſubſtantialis ꝗ̄ dat eſſe rei
ſubſtãtiale ⁊ ſimpłr. ꝗꝫ accñtalis ꝗ̄
dat eſſe accñtale ⁊ ſm ꝗ̄d. vt albedo
dat aliquã actualitatẽ. Idcirco oĩs
forma ſubſtãtialis dꝛ actus: ⁊ om̃e
accñs de genere nouẽ p̃dicamẽtorũ
accñtium cũ ſit forma accñtalis dꝛ
actus. Hec eſt aũt drñtia inter deũ
(ꝗ̊ dꝛ actus ꝓ̃mus) ⁊ alias formas

ſubſtātiales ⁊ accñtales que etiam actꝰ dicunť. qꝛ deus dꝛ actus ṗmus et purus non hñs in ſe aliquā poſſibilitatē. Secus eſt de illis de qbus dictū eſt in ṗori caplo: reſpectu q̄rū attēdiť diuiſio entis in actū ⁊ potētiā. nec tñ nego in deo eſſe potentiā actiuā. ſed ſolū poſſibilitatē paſſiuā ꝑ cuius ṗuatōem dꝛ actus purꝰ In omī aūt forma dāte eſſe actu tā ſubſtātiali q̄ꝫ accñtali eſt aliq̄ poſſibilitas. vt pꝫ ex p̄dictis in caplo p̄cedēte. Quapropť nulla dꝛ actus purus ſꝫ alique pñt dici actus ṗmus reſpectu actuū ſequentiū. vt in caplo immediate ſequēte patebit Ex quo pꝫ vñ ortū habuit nomen actus. ⁊ ad q̄ poſtea eſt tractū. ⁊ q̄uo cōuenit deo q̇ eſt forma oīm exemplaris nō exiſtens in alio. ⁊ q̄uo ꝯuenit aliis formis q̄ ſunt in ſubiecto: eſſe dantes vel ſubſtātiale vel accñtale.

¶ Q̄uo hꝫ intelligi illa cōis diuiſio q̄ dꝛ ꝙ eſt q̇daꝫ actus ṗmus. quidā ſcd̄s Caplm. VII.

SEcūdo videndū eſt q̄uo debꝫ intelligi illa cōis diuiſio qua dꝛ ꝙ eſt actus primus ⁊ ſcd̄s Ad qd̄ dicendū eſt ꝙ triplr̄ p̄t intelligi actus ṗmus ⁊ ſcd̄s. Uno mō vt qꝛ deo ꝯuenit eſſe ṗmū ens ⁊ eſſe actū primū. vt īmediate dictū ē Omīs āt res creata tali ordine eſt ens ſcd̄ariū. et qꝛ quibuſdā rebꝫ cōuenit nomē actus: poſſꝫ intelligi diuiſio actus ṗmi ⁊ ſcd̄i. vt deus q̇ eſt actus ṗmus increatus ⁊ purꝰ diceređ actus ṗmus. actus aūt creatus diceređ actus ſcd̄s. Alio mō poſſet intelligi actus primus ⁊ actus ſcd̄s ſm̄ ſucceſſionē actuū: vt actus precedēs diceređ actus ṗmus. ⁊ actus ſequēs ſcd̄s in eadē ſpecie vel in eodē gñe. ⁊ ſic nō ſolū poſſꝫ poni diuiſio actus ṗmi ⁊ ſcd̄i. ſed etiā tertij vl̄ alterius ſm̄ ꝯditiōem actuū. Et illo mō Areſto. iij. de aīa ponit triplicē operatōem intellectus Primā q̄ eſt intelligētia ſimpliciū q̇dditatū. vt cū app̄hēdit q̇s naturā lapidis Secūdam q̄ eſt app̄henſoꝝ ꝯpoſitio vl̄ diuiſio. vt cū dꝛ ꝙ lapis eſt ſuba q̄ntuꝫ ad ꝯpoſitōem: ⁊ hec eſt affirmatio. vl̄ ꝙ lapis nō eſt hō quantū ad diuiſionē: ⁊ hec eſt negatio. Tertiā q̄ eſt diſcurſus a magis notis ad minus nota. qd̄ fit in diſcurſu ſyllogiſtico rōnis. Et cū q̄libet taliū opationū ſit quidā actus intellectꝰ: poſſet dici ꝙ ṗma operatio eſſet ṗmus actus intellectus. ⁊ ſcd̄a ſcd̄s. ⁊ tertia tertius. ⁊ ſicut hic ita ⁊ in aliis. Iſtis tñ duobꝫ mōis nō eſt cōis acceptio iſtiꝰ diſtinctōis qñ dicimus ꝙ actus eſt duplex. ſ. primus ⁊ ſcd̄s quā ponit Areſto. in ṗncipio ſcd̄i d̄ aīa. Eſt ergo intellectus iſte phi et cōiter loquētiū de actu ṗmo ⁊ ſcd̄o ꝙ cū (vt dictū eſt) oīs forma tā ſubſtātialis q̄ꝫ accñtalis ſit quidā actꝰ in omī re in qua eſt. Cū oīs actualitas ſit forma: ip̄a forma p̄t dici ⁊ dꝛ actus ṗmus. ⁊ ſm̄ hoc aliq̇d dꝛ eſſe in actu ṗmo. Sed qꝛ vnaqueꝗ res ſicut ſe hꝫ ad eſſe ita ſe hꝫ ad opari: idcirco ſicut forma eſt ṗncipiū eſſendi: ita ⁊ ṗncipiuꝫ opandi. omīs eñi opatio eſt a forma. Cū aūt opatio ſit quoddā accñs vt p̄dictū eſt. ip̄m aūt accñs quidā actus eſt: ip̄a opatio dꝛ ṗmus actus inquantū eſt forma accñtalis. ⁊ dꝛ actus ſcd̄s inq̄ntum ꝓcedit ⁊ eſt a forma q̄ eſt ṗncipiū actiōis ⁊ q̄ dꝛ actus ṗmus. Sicut ergo opatio dꝛ actus ſcd̄s que a forma egrediť. ita ꝑ opatōem actualiter exñtem in opante vel ab opante dꝛ aliq̇d in actu ſcd̄o. Sicut pꝫ ꝙ ſcīa eſt quedā forma accñtalis de ṗma ſpecie q̄litatis. et hec dꝛ actus ṗmus. ⁊ eā hñs dꝛ in actu ṗmo ꝑ eā

Sed ꝯſiderare actu eſt opatio que egredit᷑ a ſcia mō quo actꝰ elicit᷑ mediāte habitu ſcie. ꝛ iō dꝛ actus ſcd̄s et habēs actualē cōſideratōem de ꝑtinentibꝫ ad ſciam dꝛ eſſe in actu ſecūdo. Et ſic patꝫ quid eſt actus primus quia ipa forma. ꝛ ſecundus qꝛ ipſa operatio.

¶ De hoc noīe potētia vnde traxit originē. ꝛ ad que ſecūdario eſt extenſa. et quomō eſt triplex potentia Capitulū. VIII.

SEcūdo dicendū eſt de potētia. ꝛ ṗmo vñ hoc nomē potētia traxit originē. ꝛ ad que poſtea eſt extēſa. Scd̄o de illis quibus ꝯuenit nomē potentie. Quantū ergo ad ṗmum vñ nomē potētie traxit originē: ꝛ ad que extendit᷑ poſtea ſciendū eſt ꝙ ſm Auicē. nomen potētie fuit ṗmo īuentū ad ſcandū ptātem hoīm ꝓut dicimus aliquos magnos potentes eſſe. Ex hoc aūt trāſlatū eſt ex quadā ꝓportiōe ꝛ ſilitudine ad res naturales. qd̄ ſic patꝫ Dicit᷑ em̄ inter hoīes eſſe potens q̇ facit qd̄ vult. vel pōt facere q̄d vult de alijs ſine impedimento. ꝛ ſic ſm hoc tranſlatū eſt nomē potentie ad om̄e ṗncipiū actiōis in naturalibꝫ. vt potētia dicat᷑ tam in hoībus vbi ab eoꝝ poteſtate ṗmo eius nomen impoſitū eſt: q̄ꝫ in rebꝫ naturalibꝫ q̄ ſunt ṗncipiū actōis ad q̄s tranſlatū eſt. ſm ꝙ q̄libet haꝝ plus agere pōt et minus pati. Scd̄m em̄ ꝙ plus īpediri p̄t ſm hoc plus minuitur de potētia eius. Impedit᷑ aūt potētia alicuius agētis vel naturalis vł volūtarij inquantū p̄t pati ab aliquo. Vñ de rōne potētie eſt quantū ad ṗmā ſui impoēm eſſe ṗncipiū actionis ꝛ nō poſſe pati. Vñ illud qd̄ nō p̄t pati: dato ꝙ nihil poſſit agere: potētes dicimꝰ. ſicut ferꝛū qd̄ hꝫ potētiā vt nō ſecet᷑ vel diuidat᷑. Sed ex alia ꝯſideratōe. ſ. ꝙ oꝫ actōem agētis in aliq̄ recipi q̄ actio eſt agentis: ꝯñter nomē potētie extēſum eſt ad hoc vt recipiēs actōem agētis habeat nomē potētie et potētiā hr̄e dicat᷑. que potētia vocat᷑ paſſiua. Sicut em̄ illa q̄ in agēte eſt actōis ṗncipiū potētia actiua vocat᷑. ita illa q̄ eſt recipiēdi ṗncipiū paſſiua vocat᷑. Ex q̄bus colligit᷑ ꝙ eſt duplex potētia. vna q̄ dꝛ actiua. alia q̄ dꝛ paſſiua. Et qꝛ in om̄i potētia actiua vel paſſiua attēdit᷑ vt poſſibile nō repugnet potētie Idcirco ponit᷑. v. metaph. tertia potētia q̄ vocat᷑ potētia coherētie terminoꝝ vel nō repugnātia terminorū. Et qꝛ iſta fundat᷑ ſuꝑ duas primas ꝛ videt᷑ magis logice accipi q̄ꝫ realr̄ ab eis diſtincta. idcirco illa dimiſſa (qꝛ ꝑ alias duas importat᷑) ſolū de alijs duabꝫ in ſpēali ꝓſequendū eſt. Potētia em̄ coherētie vel nō repugnantie terminoꝝ dꝛ reſpectu oīm que ꝯdictionē aliquā nō includūt. q̄ ſunt poſſibilia vel ꝑ potētiaꝫ actiuā vel paſſiuā: vt ꝙ ex ligno fiat lanx vel domꝰ: eſt in ligno potētia ſꝫ nō repugnātia terminoꝝ. ꝛ ꝑ oppoſitū quicq̄d ꝯdictōem includit ē impoſſibile: oppoſitū iſti potētie. ſicut ꝙ lignū manēs lignū fiat lapis vel vitulꝰ. vñ nec hoc eſt poſſibile ꝑ diuinā virtutē. licet ſit poſſibile diuine ꝟtuti ex ligno ſubito facere vitulū. ligni tñ natura nō manēte.

¶ Declaratio eorum que tangunt actiuam potentiā vel paſſiuam Capitulū. IX.

SEcūdo dicendū eſt de q̄libꝫ iſtaꝝ potētiarum. ſ. actiua ꝛ paſſiua. ꝛ ṗmo de actia. ſcd̄o de paſſiua. Quantū aūt ad actiuaꝫ potentiā dicēda ſtꝫ duo Primo em̄ declarāda eſt iſta diſtinctio de potē

tia que ponit̄ in deo.ſ.de potētia or
dinata ⁊ abſoluta. Scd̄o declaran/
da eſt alia de potētijs in hoīe.ꝙ que
dā ſunt naturales.q̄dam rōnales

¶ Quō intelligi dꝫ ꝙ in deo ē du
plex potētia.ordinata.⁊ abſoluta. ⁊
que ſit iſtarum quelibet.

Quantū ad primū quō intelli/
gitur illa diſtinctio de potētia
abſoluta ⁊ ordinata in deo Scien/
dū ꝙ potētia dei abſoluta dr̄ poſſe
ſuū vel ptās ſua abſolute ꝯſiderata
ſine reſpectu habito ad aliqđ attri/
butū diuinū. ⁊ hac potentia pōt ab
ſolute q̇cquid habet rōnem factibi/
litatis.⁊ illud qđ non p̄t facere di/
cit̄ impoſſibile:nō ꝓpter defectuꝫ di
uine potētie.ſed ꝓpter defectū rei fa
ctibilis q̄ nō ē capax.ſicut magiſter
in theologia de ꝓtētia abſoluta p̄t
docere theologiā.ſed ꝙ nō poſſꝫ do
cere aſinū nō eſt defectus potētie in
mgr̄o.ſed eſt defectus aſini q̇ nō eſt
capax doctrine Potētia aūt ordina
ta dr̄ potētia dei ordinata ad aliqđ
attributū vel iuſticiā vel ſapientiā
vel clementiaꝫ ⁊ hmōi. Et ſic deus
p̄t aliq̇d de potētia abſoluta qđ nō
pōt de potētia ordinata. Ut verbi
gr̄a:de potētia abſoluta deus poſſꝫ
om̄es q̇ ſunt in paradiſo in infernū
ponere.⁊ de inferno om̄es q̇ ibi ſūt
in paradiſum ducere.ſed ꝯſiderato
ordine ſue iuſticie q̇ apparet hoc nō
pōt. Itē de potētia abſoluta poſſet
peccatori ꝯtrito reuertēti veniā ne/
gare. ſed ꝯſiderata ſua miſcđia hoc
nō poteſt.⁊ ſic de alijs. Etiā ponit̄
exemplū quantū ad vtrāq; ꝓtentiā
in humanis.qꝛ rex poſſet duos pau
peres(quoꝝ vnus eēt innocēs: ali⁹
fur)de potētia abſoluta ſuſpendere
ſed de potētia ordinata nō niſi furē

¶ Quō intelligit̄ ꝙ alie ſunt potētie naturales.alie rōnales et haꝝ alie rōnales ꝑ eſſentiā.alie ꝑ participatōem Capl̄m. X.

Quantū ad ſcđm p̄mo dōm
eſt quō intelligit̄ iſta diſtin/
ctio.ꝙ potētiaꝝ aīe q̄daꝫ ſtꝫ
naturales que ſunt determinate ad
vnū.alie ſtꝫ rōnales ⁊ valēt ad oppo
ſita. Scđo videndū eſt quō ille po
tētie ſic diſtincte ſtꝫ determīate.que
dā ad vnū.alie aūt valēt ad oppoſi/
ta Quantū ad p̄mū ſciendū p̄mo
ꝙ naturale p̄t ſumi dupl'r Uno mō
ꝙ dicat̄ naturale illud qđ ineſt hoī
a p̄ncipijs naturalibꝫ. ⁊ ſic oēs ꝓtē
tie q̄ ſunt in hoīe ſtꝫ naturales:tā rō
nales q̄ꝫ alie. ⁊ ſic vna nō diſtingui
tur ꝯ aliā. Alio mō dr̄ naturale q̇d
ſeq̇tur modū cōem nature. Mod⁹
aūt cōis nature eſt eē determinatū
ad vnū.ſicut lapis hꝫ determinatū
motū.ſ.ferri deorſuꝫ.⁊ ſic qꝛ in hoīe
ſunt q̄dam potētie determinate ad
vnū.alie aūt nō determinate.iō po/
nit̄ diſtinctio.ꝙ q̄dam ſunt potētie
naturales. ⁊ iſte ſtꝫ determinate ad
vnū. ⁊ ſunt om̄es ꝑtinentes ad par
tem vegetatiuā ⁊ ſenſitiuā. ⁊ om̄es
que nō ſunt nate obedire rōni. Ille
aūt que nō ſunt determīate ad vnū
dicunt̄ rōnales.vt ꝑ eſſentiaꝫ vel ꝑ
ꝑticipatōem. Rationale aūt ſic di/
ſtinguit̄(ex quo ſcđo ponenda eſt di
ſtinctio potētiarum rationaliuꝫ)qꝛ
quedā ſunt rōnales ꝑ eſſentiā. que/
dam ꝑ participatōem Dicit̄ aūt rō
nale ꝑ eſſentiā ip̄e intellectus vel rō
que idē ſunt. Sed rōnale ꝑ ꝑticipa
tiōem eſt appetitus. q̇ diſtinguit̄ in
appetitū intellectiuū(qui dicit̄ volū
tas q̄ dicit̄ rōnalis ꝑ participatōem
qꝛ ſequit̄ ratiōem.qđ em̄ rō iudicat
eligendū:hoc volūtas eligit ⁊ acce/
ptat)et in appetitū ſenſitiuū. Dicit̄
aūt appetitus ſenſitiuus rōnalis ꝑ
participationem.quia eſt aptus na
tus regulari ꝑ rationem. ⁊ quia ap

petitus ſenſitiuus diſtinguit' in ira
ſcibilē ⁊ ↄcupiſcibilē. Jō etiā tā ira
ſcibilis ꝙ̄ ↄcupiſcibil' dicunt' rōna/
les ꝑ ꝑticipatōem Tamē notan
dū eſt ꝙ doctores volūtatem aliqñ
vocāt rōnalē ꝑ eſſentiā. aliqñ ꝑ ꝑti
cipatōem: inqntū tñ nō eſt ↄ̄rietas
q2 hoc eſt reſpectu diuerſoꝝ. Dicit'
eñ volūtas rōnalis ꝑ eſſentiā inqn
tum ↄparat' ad appetitū ſenſitiuum
nō ꝙ ipa ſit rō eſſentialr'. ſed q2 eſt ī
ꝑte intellectiua ⁊ rōnali: hoc mō eſt
appetitus ſenſitiu9: ſed eſt in ꝑte ſen
ſitiua. Dr̄ aūt volūtas rōnalis ꝑ ꝑ/
ticipatōem in ↄꝑatōe ad intellectū
vel rōem. q2 ſcʒ nō eſt eēntialr' rō. ſʒ
ꝑticipat aliqd cū rōne. ſcʒ ꝑtem ſu/
periorē aīe quantū ad ſubiectū Itē
etiā q2 ſeqtur actū rōnis. Ulteri
us notandū eſt ꝙ potētie ſenſitiue
q̄ dicunt' rōnales ꝑ ꝑticipatōem du
pl'r pñt cōſiderari Uno modo ꝓut
opant' inſtinctu nature. ⁊ ſic ordinā
tur ad vnū ſicut natura. ⁊ ſic ſunt de
terminate ad vnū. ⁊ iſto mō dicunt'
naturales ⁊ nō rōnales ꝑ ꝑticipatio
nē. nec ſic ſt' in eis aliq habit9 Alio
mō pñt ↄſiderari ſm qd opantur ex
īperio rōnis ⁊ ei ſubijciunt'. ⁊ ſic pñt
ad diuerſa ordinari ⁊ nō ſunt deter
minate ad vnū. ⁊ ſic dicunt' rōnales
ꝑ ꝑticipatōem. ⁊ ponuntur ſic habi
tus in iſtis potentijs.

¶ Quō intelligit' ꝙ potentie naturales ſunt determiate ad vnum. ⁊ potētie rōnales valent ad oppoſita Capl'm. XI.

Nunc videndū eſt ſcdo quō
hʒ illud intelligi ꝙ potentie
naturales ſt' determiate ad
vnum. ⁊ potentie rōnales valēt ad
oppoſitū. Et dōm ꝙ potētie natu/
rales dicunt' determinate ad vnū in
quantū naturales ſt'. q2 non hñt fa
cultatē ex ſe ad oppoſitū. ſicut potē/
tia calidi nō p̄t ad oppoſitū ꝑ ſe. ſ. ꝙ
frigefaciat. nec ad oppoſitū ꝙ nō ca
lefaciat ceſſante impedimento. ⁊ iō
eſt ad vnū determinata. Similiter
potētia grauis ad motū ſic eſt det'/
minata ꝙ nō p̄t ad oppoſitū ↄtrarie
ſcʒ vt moueat' ſurſuʒ. nec p̄t ad oppo
ſitum ↄ̄dictorie vt nō moueat' deor
ſum ceſſante impedimēto. Poten
tie aūt rōnales maxime intellectus
et volūtas: q̄ modo p̄dicto dicūtur
rōnales ꝑ eſſentiā nō ſt' ſic determi
nate ad vnū qn poſſint in oppoſitū:
in his dūtaxat quoꝝ alteꝝ nō ineēt
a natura. Pōt ergo intellect9 ad op
poſitū quātū ad exercitiū actus. q2
intellectus p̄t ↄſiderare vel nō cōſi
derare. lapis aūt nō p̄t nō deſcende
re ceſſante impedimēto Pōt etiam
intellectus in oppoſitū q̄ntū ad det'
minatōem actus. q2 p̄t ↄſiderare de
albedine vl' de nigredine. lapis aūt
non p̄t moueri ſurſum. dextrorſum
ſiniſtrorſuʒ. ſed ſolū deorſuʒ. Et ita
potētia rōnalis valet ad oppoſituʒ
et ↄ̄dictorie. q2 p̄t agere ⁊ nō agere.
et ↄ̄rie ⁊ in ↄ̄ria. ſed nō p̄t in ↄ̄dicto
ria. q2 ſi intelligit ens non p̄t intelli
gere nō ens. nec p̄t intelligere falſuʒ
qd ſm Aug9. nō eſt intelligibile. ꝙ̄
uis poſſet intelligere veꝝ. Pōt aūt
in oppoſita ↄ̄ria. q2 p̄t intelligere al/
bedinē ⁊ nigredinē ⁊ ↄ̄rie. q2 ꝑ phm
in fine perih'er. ſi oppōnes ↄtrarioꝝ
nō ſunt ↄ̄rie. tñ ↄtradictoriorū ſunt
ↄ̄rie. Potētie aūt rōnales ꝑ ꝑticipa
tōem pñt quidē in oppoſita nō ſim
pl'r ⁊ ex natura ſua. imo ſic ſt' deter
minate ad vnū vt p̄us dictū eſt. Sʒ
pñt in oppoſita inquantū ꝑticipant
rōnem ſm ꝙ mouent' a rōne vt ſibi
obediūt. Utꝝ aūt potētie rōnales
ſint actiue realiter vel mere paſſiue
vel actiue ⁊ paſſiue ſimul. vel actiue
grāmaticaliter ſolū ⁊ paſſiue realit'
infra dicet' vbi aget' de p̄dicamēto

actōis.nō tñ expreſſe vl'ad plus me
determino. Que aūt reſtāt dicēda
de potētijs aie patebūt infra cū age
tur de ſecūda ſpecie qualitatis

¶Quot modis dicit̃ poten/ tia paſſiua. ⁊ q̇d eſt potētia na tural' ⁊ obediētialis Cap. XII.

Secūdo videndū eſt de potē
tia paſſiua. ⁊ p̄mo ponenda
eſt diſtinctio de potētia na/
turali ⁊ obediētiali. Scd̄o dicēdū
eſt q̇d eſt educi de potētia vtraqꝫ vl'
induci formā in vtrāqꝫ potentiam.
Quantū ad p̄mū dicendū eſt ꝙ
duplex eſt potētia paſſiua.q̄dam na
turalis.q̄dam obediētialis. Poten
tia aūt naturalis d̾r que p̄t reduci ꝑ
agens naturale in actū. ⁊ hec eſt du
plex. Quia eſt q̄dā potētia paſſiua
reſpectu ſui accn̄tis.ſ. reſpectu act⁹
accn̄talis. ⁊ ſic in q̄libet ſubiecto eſt
potētia paſſiua reſpectu ſui accn̄tis
q̄r accn̄s cauſat̃ a cauſa naturali vel
agēte naturali. ⁊ ſic cignus eſt in po
tētia reſpectu albedinis. Alia ē po
tētia paſſiua natural' reſpectu act⁹
ſubſtantialis. ⁊ talis paſſiua ponit̃
in materia p̄ma reſpectu forme ſub
ſtātialis. Potētia aūt obediētia/
lis eſt duplex Primo em̄ ip̄e res na
te ſunt obedire actiōi diuine in fieri
q̇cquid eſt factibile de eis ꝑ diuinā
virtutē. ⁊ ideo talis potētia paſſiua
d̾r obediētialis. q̄r reducit̃ ad actuꝫ
ꝑ agens nō naturale.ſed ꝑ agēs ſuꝑ
naturale qd̄ eſt deus.cui in his que
ſunt ſuꝑ naturā res naturales nate
ſtꝫ obedire. Scd̄o etiā ip̄e res nate
ſunt obedire artifici. ⁊ ſi nō ſic vt di
uine actiōi.tñ aliq̄ mō vt fiat de eis
ꝑ artē qd̄ artifex ſm rōem rectā ⁊ re
gulam artis intēdit. ⁊ iō etiaꝫ talis
potētia paſſiua (que ꝑ agēs artifici
ale inducit̃ in actū reſpectu reꝝ na/
turaliū) p̄t dici obediētialis. ⁊ ſic in
trunco eſt duplex potentia paſſiua.
Una obedientialis reſpcū dei vt ex
eo ſubito fiat vitul⁹. Alia etꝫ obedi
entialis reſpectu artificis: vt ꝑ artē
ex eo fiat lectus Eſt vlterius in/
telligēdū ꝙ potētia paſſiua alio mō
diſtinguit̃ aliter. Eſt em̄ quedā po
tētia paſſiua ꝯiuncta actui. ⁊ ſic ma
teria corꝑis humani eſt potētia cō/
iuncta actui q̄ꝫdiu aīa eſt in corꝑe. ⁊
corpus eſt in potētia paſſiua accn̄ta
li ꝯiuncta actui cū eſt actu albedo ī
eo. Alia eſt potētia remota ab actu
aliq̄n maiori diſtātia: aliq̄n minori.
vt embrio eſt in potētia remota ab
actu aīme rōnalis q̄ꝫdiu manet ſub
forma vegetatiua vel ſenſitiua tm̄.
et paries ad albedinē an̄q̄ꝫ dealbet̃.

¶ Quid eſt educi vel induci reſpcū potētie paſſiue. ⁊ q̄ for/ me educant̃ de potentia naturali. ⁊ q̄ de potētia obediētiali. ⁊ q̇bꝫ cōue nit induci vl' educi Ca. XIII.

Quia vero de potentia paſſi/
ua forme educunt̃ vel in eaꝫ
inducunt̃: iuxta hoc faciliter
p̄t patere ſcd̄m.ſ.quid eſt educi for/
mā de potētia materie. ⁊ q̄ dicūtur
educi vl' induci. Educi em̄ formam
de potētia materie nihil aliud eſt q̄ꝫ
formā depēdere ſm eſſe ⁊ fieri ab ip
ſa materia Induci aūt formā in po
tentiā materie nihil aliud eſt q̄ꝫ for
mā depēdere ab ip̄a materia ſm fie
ri. licet nō dependeat ſm eſſe. Ex q̊
pꝫ ꝙ oēs forme naturales infra ani
mā rōnalem depēdent ab ip̄a mate
ria ſm ſuū eſſe ⁊ ſm ſuū fieri. q̄r nec
extra materiā eſſe pn̄t nec extra ma
teriā fiūt: loquēdo large de fieri Id
circo oēs forme ſubales infra aīam
rōnalē dicunt̃ educi de potētia ma
terie naturali ⁊ nō induci. Silr̄ q̄a
oēs forme accn̄tales depēdēt q̄ntuꝫ
ad eſſe ⁊ fieri a potētia ipius ſubie/

cti:loquẽdo de formis accñtali bus
naturalibꝫ oẽs dicunt̃ educi de po/
tẽtia naturali ipſiꝰ ſubiecti Primo
mõ quantũ ad formas ſubales na/
turales educit̃ forma ignis de mate
ria ligni. Scđo quantũ ad formas
accñtales educit̃ lux de potentia ae
ris. Quia aũt aĩa rõnalis nõ depẽ/
det ſm eſſe ſuũ a materia. licet ꝯmu
ni curſu depẽdeat ſm fieri. qꝛ extra
corpus nõ creat̃. ideo d꜀ aĩa rõnalis
induci ⁊ nõ educi. Quia vero gr̃a ⁊
alie ꝟtutes infuſe nõ ſunt ꝑ potẽtiã
agentis naturalis. ſed ꝑ illius potẽ
tiã cui nata ſunt oĩa obedire. Idcir
co gr̃a ⁊ ꝟtutes infuſe nõ dicuntur
educi de potẽtia naturali. ſed ſolũ
de potẽtia obediẽtiali. ſʒ reſpcũ po
tẽtie natural' pñt dici induci. Quia
vero depẽdent ſm eſſe ⁊ fieri a ma/
teria ⁊ ſubiecto. id eſt ab aĩa Idcir
co reſpectu obediẽtialis ꝑtẽtie nul
lo mõ dicunt̃ induci. ſed ſolũ educi
Et ſil'r eſt de formis artificialiũ. qꝛ
tales forme dicunt̃ educi de ꝑtẽtia
obediẽtiali. ſed reſpectu potẽtie na
turalis dicunt̃ induci Et ſic ꝑʒ q̇d
eſt educi de potẽtia materie ⁊ indu
ci. ⁊ quid eſt educi de potẽtia natu
rali ⁊ obediẽtiali. ⁊ q̇bus tam hoc
q̃ʒ illud conueniat.

¶ De ſecundo trãſcendente qđ eſt res. q̇bus: et q̃uo conue nit diuerſis Cap. XIIII.

Dicto de primo trãſcendẽte
qđ eſt ens. nũc agendũ eſt đ
ſcđo quod eſt res. de q̊ bre/
ui expeditõe nõ dico niſi vnũ. ſ. q̃uo
res d꜀ dupl'r ſm ꝙ diuerſimode de
diuerſis d꜀. Dicit̃ em̃ res ſm gram
maticos a ratus ta. tũ. ⁊ qꝛ ratũ eſt
idem qđ firmũ. ideo res d꜀ de entibꝫ
que hñt firmã entitatẽ: que ſt̃ entia
realia ſicut lapis. Alio mõ d꜀ res a
reor reris. ⁊ qꝛ reor hoc ꝟbũ impor/
tat actũ intellectus ⁊ rõnis. iđ etiam
res d꜀ de entibꝫ q̄ non hñt firmũ eẽ
reale. ſed ſolũ hñt eſſe rõnis ſicut ſe
cũde intentõeſ. Et ſic ꝑʒ ꝙ res q̊d
eſt trãſcendẽs dicit̃ de entibꝫ reali/
bus ꝓut d꜀ a ratus ta tum. ⁊ de en/
tibꝫ rõnis ꝓut dicitur a reor reris

¶ De vno qđ eſt ꝑncipiũ nu meri: q̃uo cũ ente ꝯuertitur: et q̃uo differt. Capitulũ. XV.

Quoniã cõis eſt diſtinctio ꝙ
vnũ eſt duplex. ſ. q̊d eſt ꝑnci
piũ numeri. ⁊ qđ ꝯuertit̃ cũ
ente. Ideo dđm eſt ꝑmo q̃uo d꜀ñt.
Circa qđ ſciendũ eſt. ꝙ forma dat
eſſe rei. ⁊ dando ſibi eẽ dat etiã ſibi
eſſe indiuiſuʒ. ⁊ qꝛ forma eſt vna: dat
etiã ſibi eſſe diſtinctũ ab alio: ita ꝙ
hec tria ſunt a forma ſubali ꝑ ordi/
nẽ. ſ. eſſe. ⁊ eſſe indiuiſuʒ in ſe. ⁊ eſſe
diſtinctuʒ ab alio. Ex iſtis em̃ ſeq̇/
tur quartũ. qđ em̃ indiuiſum eſt in
ſe ⁊ ab alijs diſtinctũ: ſeq̄tur ꝙ ha/
beat eẽ determinatũ ita ꝙ termine/
tur ſm terminos eẽntie. Et q̃n for/
ma ſubalis eſt forma materialis ſi/
cut ſunt oẽs corporee forme: tal' dat
eſſe determinatũ nõ ſolũ ſm termi/
nos eẽntie. ſʒ etiã ſm terminos q̃n
titatis. ⁊ ſm diuerſitatẽ formarũ ſe
q̇tur etiã diuerſitas in terminis q̃n
titatis. Uidemus em̃ ⁊ tradũt phĩ
ꝙ forma terre adueniẽs pugillo ma
terie vt imaginari valemꝰ extendit
eã ſm ſimplũ. Adueniẽs aũt eidem
pugillo forma aque extẽdit eã in de
cuplũ. Forma aũt aeris eidẽ pugil/
lo adueniens extẽdit ſm centupluʒ
Forma aũt ignis ſm milleſimũ. qꝛ
quelibet req̇rit rariorẽ materiã. Et
idcirco diuerſis terminis q̃ntitatis
quelibʒ forma terminat eã. ⁊ hoc ꝓ
prium eſt forme materiali. qꝛ forma
ſpũalis ſolũ terminat̃ ſm termĩos
eẽntie ⁊ nõ ſm terminos q̃ntitatis.

Ergo ſm ꝙ foꝛma dat eē rei termi
natū ſm terminos eēntie: dat ei eſſe
vnū qđ eſt vnū de trāſcendētib⁹. ſm
aūt ꝙ dat ei eſſe terminatū ꝑ termi
nos q̄ntitatis: dat ei eſſe vnū qđ eſt
ꝓncipiū numeri Ex q̊ p3 ꝙ ois res
a foꝛma h3 ꝙ ſit aliq̇d vnu3. qđ qui
dē vnū impoꝛtat ſui indiuiſionē. Et
iſtud vnū eſt duplex. Quia eſt vnū
ſm terminatōem eſſentie. ⁊ illud cō
uertit̃ cum ente. Aliud eſt vnu3 ſm
terminatōem q̄ntitatis. Et q2 eadē
q̄ntitate terminatū đ2 ꝯtinuū. ideo
tale vnū dicit indiuiſionem in ꝯti/
nuo. ⁊ q2 diuiſio cōtinui cauſat nu/
merū. ideo tale vnū đ2 ꝓncipiū nu/
meri. Ex q̊ faciliter p3 dr̄ntia inter
iſta. q̄ eſt duplex. Prima eſt ꝙ vnu3
qđ cū ente ꝯuertit̃ inuenit̃ in oī gn̄e
ſed vnū qđ eſt ꝓncipiū numeri nō ni
ſi in gn̄e quantitatis inuenit̃. nume
rus em̄ cauſatur ex diuiſiōe cōtinui
qđ eſt in gn̄e quantitatis. Scđa eſt
quia vnū q̊d cū ente ꝯuertit̃ impoꝛ
tat abſolutā indiuiſionē. ſed vnum
quod eſt ꝓncipiū numeri impoꝛtat
vt videt̃ indiuiſionem quātitatis.

¶ Quare indiuiſio in genere q̄ntitatis facit ſpēale vnū ⁊ cū nomine ſpeciali ⁊ non in alijs generibus Capl'm. XVI.

Hoc ſuppoſito oꝛitur dubita
tio. ſicut em̄ in gn̄e q̄ntitatis
ē aliqđ ens qđ eſt indiuiſu3
ita in gn̄e ſub̄e ⁊ q̄litatis ⁊ in oībus
alijs gn̄ibus. Vn̄ ergo eſt ꝙ ens in/
diuiſum in gn̄e q̄ntitatis ꝯtinue fa/
ciat ſpēale vnū ſub vno qđ cu3 ente
ꝯuertit̃ ⁊ ſpēale nomē habeat: ſic vt
dicat̃ pꝛincipiū nūeri: ⁊ nō illđ ens
indiuiſu3 ⁊ illa indiuiſio q̄ eſt in ali
is gn̄ibus. Ad hoc dōm eſt ꝙ indi
uiſio q̄ eſt in q̊libet gn̄e facit ſpēale
vnū ſub vno q̊d cū ente ꝯuertit̃. ſed
nō ſoꝛtit̃ ſpēale nomē ſm cōem vſu3
loquēdi: niſi ſolū vnum in q̄ntitate
Huiꝰ aūt rō eſt. q2 oīs vnitas oppo
nit̃ mltitudini. ⁊ iō in oī gn̄e in q̊ in
uenit̃ vltra alia gn̄a ſpēalis rō mul
titudis: rōnabile ē ꝙ inueniat̃ ſpēa
lis rō vnitatis. ſed in gn̄e q̄ntitatis
inuenit̃ rō ſpēalis mltitudinis. ꝙ vl
tra alia gn̄a inuenit̃ ſpēalis rō vni/
tatis. Pꝛobatio minoꝛis. q2 in alijs
gn̄ibus excluſa q̄ntitate oīs multi/
tudo eſſet dr̄ntium ſm ſpēm. ⁊ nul/
la ſm numeꝝ ſolū. ⁊ hec eēt foꝛma/
lit̃ loq̄ndo ſm cauſas naturales q̇c
q̇d eēt ſm diuinā potentiā. In q̄nti
tate aūt ⁊ in materialib⁹ rōne q̄nti/
tatis eſt multitudo dr̄ntium ſm nu
meꝝ ſolū. vt p3 in mltitudine hoīm
⁊ hmōi. ꝓpter qđ vnū eſt in q̄ntitate
q2 mltitudo ei opponit̃ q̄ iuenit̃ ſm
ꝓdictā rōe3 ſpēalē h3 ſpēale nomē ⁊
vocat̃ vnū qđ eſt ꝓncipiū numeri

¶ Quō in oī ente ꝯtigit eē vnū qđ ē ꝓnm nūeri ⁊ quō nō Ca. XVII

Quia ꝓ vnu3 cōe eſt: vt pōt
patere ex dictis. q2 vnū qđ ē
ꝓncipiū nūeri eſt ſolū in gn̄e
q̄ntitatis. Nos āt numeramꝰ alia
q̄ nō ꝑtinēt aliq̊ mō ad genꝰ quātita
tis. ⁊ dicimꝰ ibi vnū ⁊ duo. ſicut in
deo ponimꝰ vnā eſſentiā ⁊ tres ꝑſo
nas. ⁊ āgelos etiā numeramꝰ ⁊ poſ
ſumꝰ etiā dicere vnā albedinē ⁊ du
as ⁊c̄. Iō ad videndū quō h̄ ꝑt eſſe
dico: ꝙuis ſit cōe dictū ꝙ vnū dictū
de alijs q̄ nō ſunt de gn̄e q̄ntitatis:
nō ē vnū qđ eſt ꝓncipiū nūeri Ego
tn̄ dico ꝙ oī vni vbicūq3 inueniat̃ ſi
ue ſit tn̄ſcendēs ſiue q̊dcūq3: ꝯuenit
ꝙ ſit ꝓncipiū nūeri. ⁊ illi vni ⁊ oī cō
uenit rō mēſure: diuerſa tn̄ rōe Ubi
itelligendū ē ꝙ eē ꝓncipiū nūeri ꝑt
eſſe duplr. Uno° vt ſit ꝓncipiū nūe
ri a quo numerꝰ inchoat̃. ⁊ hoc ꝓn/
cipiū numeri oī vni ꝯuenit: ta3 vni
qđ cū ente ꝯuertit̃ ꝙ vni qđ eſt ꝓnci
piū nūeri in gn̄e q̄ntitatis. ⁊ ſic ꝯue

nit om̄i enti. Vn̄ iſto mō poſſuʒ di
cere. deus eſt vnus. pater ⁊ fili⁹ ſunt
duo. Et iſto mō pn̄t numerari ãge/
li ⁊ due albedines ⁊ duo pūcta. ⁊ ſic
om̄i vni ꝯuenit ꝙ ſit pncipiū nume
ri. ſ. vt a quo numer⁹ inchoat. Alio
mō dr aliqd eſſe pncipiū numeri. qꝛ
eſt pncipiū a quo numer⁹ efficit. ſi/
cut lignū qn̄ diuidit. quia ex eo fiūt
duo ligna. Sic aūt eſſe pncipiū nu/
meri ꝯuenit ſoli quãtitati ꝯtinue q̄
ꝑ ſui diuiſionē eſt pncipiū quãtita/
tis diſcrete. Et ꝑ ꝯn̄s vnum qd̄ fun
dat in ꝯtinuo eſt pncipiū numeri q̊
diſcrete quãtitates numerant. ⁊ ſic
nō eſt vnū in deo nec in angelis nec
in alijs a genere q̄ntitatis. nec pun/
cto hoc mō ꝯuenit eſſe vnū. ⁊ ꝑ ꝯn̄s
nec tali numero inde cauſato. ita vt
nec deus nec angeli nec alia a gene/
re q̄ntitatis numerari pn̄t. Cuilibꝫ
ergo vni conuenit rō mēſure. qꝛ oīs
numer⁹ eſt multitudo mēſurata ꝑ
vnū vt dicit Dyoniſius vlti. ca° de
diuinis noībus. ꝙ nō eſt mltitudo
nō ꝑticipans vno. Silr etiã cuilibꝫ
vni ꝯuenit ꝙ ſit pncipiū numeri. ſꝫ
alio ⁊ alio mō. vt ptꝫ ex dictis. quia
multitudinē (q̄ nō eſt cauſata ex di/
uiſione ꝯtinui) mēſurat vnū qd̄ cuꝫ
ente ꝯuertit qd̄ eſt pncipiū numeri
a q̊ numerus inchoat ſolū. Multi
tudinē aūt (q̄ eſt cauſata ex diuiſiōe
cōtinui) mēſurat vnū qd̄ eſt pncipi/
um numeri ⁊ a quo numerus effici
tur. ⁊ a quo numerus cauſatur

¶ Quid addit vnū (qd̄ eſt pn
cipiū numeri) ſuꝑ cōtinuū in q̊
fundat. ⁊ qd ſuꝑ vnū qd̄ cū ente cō/
uertit. ⁊ qd ꝯtinuū ſuꝑ illud vnum
et quid vnū quod cū ente conuertit
ſuper ens **Caplm. XVIII.**

Ex his oñdo quarto qūo ſe ha
bet vnū qd̄ eſt pncipiū nume/
ri ad ꝯtinuuꝫ. Et dicendū ꝙ vnum
(qd̄ eſt pncipiū numeri) ſuꝑ ꝯtinuū
(qd̄ eſt vnū) addit eſſe ꝑtem aliquo
tam totius diſcreti. Nã eſſe ꝯtinu/
uꝫ abſolute acceptū nō importat eē
partē aliquotã alicuius diſcreti. ſed
ſolū importat habere plures ꝑtes
indiuiſas ab innicē. vnū aūt impor
tat eſſe ꝑtem aliquotã totius diſcre
ti vel alicui⁹ multitudinis. Qd̄ pꝫ
qꝛ ad queſtionē factã ꝑ quotã ꝯue/
niēter rn̄detur ꝑ aliquotū. Qn̄ em̄
querit. quot ſūt ſpēs vtputa hoīes:
cōueniēter rn̄detur vn⁹ vel duo vel
tres. ⁊ cōſtat ꝙ ibi eſt rn̄ſio de vno
qd̄ eſt pncipiū numeri. Ergo vnum
qd̄ eſt pncipiū numeri ſuꝑ ꝯtinuuꝫ
addit eſſe ꝑtem aliquotã alicui⁹ di
ſcrete multitudinis. cū nō dicat to/
tam multitudinē vel totū diſcretuꝫ
Quia vero feci mentōem de parte
aliquota vt videat qd eſt ꝑs aliquo
ta Sciendū ꝙ numerus hꝫ quaſdã
ꝑtes aliquotas. q̄ſdam nō aliq̊tas.
Partes aliquote dicunt que aliq̊ti/
ens ꝑ ſe ſumpte reddūt ſuū totuꝫ. ⁊
ſic duo ⁊ tria ſunt ꝑtes aliquote ſe/
narij. qꝛ duo ter ſumpta faciūt ſena/
riū. ⁊ tria bis ſumpta faciūt ſenariū
Quattuor aūt ⁊ qnqꝫ ſunt ꝑtes nō
aliquote. qꝛ aliq̊tiens ſumpte nūqꝫ
faciūt ſenariū. Semel ei ſumpte nō
reddūt ſenariū. bis aūt ſumpte red
dūt vltra. vt bis q̄ttuor faciūt octo
bis qnqꝫ decē Vlteri⁹ aūt oſtēdit
ex dictis qd addat vnū qd̄ eſt pnci/
piū nūeri ſuꝑ vnū qd̄ ꝯuertit cū en
te. qꝛ h̄ addit in q̊ differt ab eo Hoc
aūt eſt qꝛ vnū qd̄ ꝯuertit cū ente dr
abſolutã diuiſionē in q̄cunqꝫ entita
te. Sed vnū qd̄ eſt pncipiū numeri
dicit indiuiſionē in determinato gn̄e
ſcꝫ in genere quãtitatis ꝯtinue. Se
cūdo dr̄nt in hoc. qꝛ vnū qd̄ cū ente
ꝯuertit videt īportare abſolutã in
diuiſionē. vnū vero qd̄ eſt pncipiuꝫ
numeri importat eſſe ꝑtem aliq̊tam

aliculus totius diſcreti vt dictū eſt
Cōtinuū vero qḋ eſt vnū vnitate (q̄
eſt p̄ncipiū numeri a q̊ numer⁹ effi
cit) addit idē qḋ vnū qḋ eſt p̄ncipi
um numeri ſup̱ vnū qḋ cū ente con
uertit. ⁊ vltra hoc videt differre. q̄a
rō vnius qḋ cū ente ꝯuertit eſt p̄ua
tiua. q̄ꝛ dicit indiuiſionē. Rō aūt cō
tinui videt eſſe poſitiua. Unū aūt
qḋ eſt tñſcendēs nō addit aliq̇d rea
le ſup̱ ens. ſed ſolū addit negatōem
diuiſiōis. Nihil em̄ aliud eſt vnum
qḋ eſt tñſcendēs q̄ꝫ ens indiuiſum.
Ex q̊ p̱tꝫ ꝙ tale vnū cū ente ꝯuerti/
tur. ſcōm nō Nā om̄e ens aut ē ſim
plex aut eſt cōpoſitū. qḋ aūt eſt ſim
plex eſt indiuiſuꝫ actu ⁊ potētia. qḋ
aūt eſt ꝯpoſitū nō habꝫ eſſe q̄ꝫdiu p̱
tes eius diuiſe ſunt Sꝫ poſtq̄ꝫ ſunt
vnite ⁊ cōpoſite ꝯſtituūt ip̄m. vnde
eſſe cuiuſlibet rei ꝯſiſtit in ſui indi/
uiſione. Et inde eſt ꝙ vnūqḋq̄ꝫ ſicꝫ
cuſtodit ſuū eſſe ita cuſtodit ſuam
vnitatē. Numerus aūt ſup̱ vnitatē
nihil addit niſi illud qḋ addit totū
integrale ſup̱ ſuas p̱tes. Totū autē
diſcretū ſup̱ totū cōtinuū addit. ſcꝫ
habere p̱tes actu diuiſas. ⁊ per hoc
realiter differt ab eo.

¶ Quot mōis dicunt aliqua eſſe vnum. ⁊ quot modis dici/ tur vnum Capl'm. XIX.

Quinto nūc videnduꝫ eſt q̊t
modis dicunt aliq̄ eſſe vnū
Et dicendū ꝙ cū (vt p̄dictū
eſt) vnū nihil aliud eſt q̄ꝫ ens indiui
ſum: quot mōis ꝯtigit aliq̇d eē indi
uiſum: tot mōis d̄ꝛ vnū eſſe. Indiui
ſum aūt aliq̇d d̄ꝛ dupl'r. Uno mō
p̱ accn̄s vt ſoꝛtes eſt alb⁹. q̄ꝛ albedo
ineſt ſoꝛti. Et ſic iſto mō dicunt ali
qua eē vnū p̱ accn̄s. ſiue ſit vnū p̱ in
herentiā: vt in exēplo dicto. ſiue per
colligatōem: vt in onere lignoꝝ. ſi/
ue p̱ coadunatōem ⁊ ꝯgregatiōem
vt in aceruo lapidū vel tritici et hu
iuſmodi. Alio mō d̄ꝛ aliq̇d indiui/
ſum ⁊ p̱ ꝯn̄s vnū p̱ ſe. hoc aūt eſt du
pl'r Uno mō aliq̄ ſunt indiuiſa ſim
plicit p̱ ſe. alio mō reſpectu alteri⁹
Si reſpectu alteri⁹: hoc eſt vl' reſpe
ctu alicuius ſpēi. ⁊ ſic dicunt om̄ia
eſſe vnū ſpecie q̄ ſub vna ſpē cōtinen
tur. vel reſpectu alicuius gn̄is. et ſic
dicunt vnū gn̄e quecūq̄ꝫ ſub vno ge
nere ꝯtinent Uel reſpectu alicuius
analogi. ⁊ ſic dicunt vnū ꝓpoꝛtione
vel analogice q̄cunq̄ꝫ ſub vno analo
go ꝯtinent. Dicunt aūt p̱ ſe vnū eē
abſolute ⁊ ſimpl'r quecūq̄ꝫ ſtꝫ vnuꝫ
numero. vt ſoꝛtes eſt vnū numero.
Sed in iſtis eſt dr̄ia duplex. q̄ꝛ que
dā hoꝝ ſunt vnū que ſtꝫ indiuiſa in
actu. ⁊ vnū in actu diuiſibilia tn̄. et
p̱ ꝯn̄s plura in potētia. Et ſic tripli
citer. Uel diuiſiōe quātitatis. ſicut
qḋ eſt vnū ⁊ indiuiſuꝫ ꝯtinuitate vt
linea Uel diuiſiōe eēntiali. ſicut q̊d
eſt vnū ⁊ indiuiſum p̱ ꝯpoſitōeꝫ foꝛ
me ⁊ materie vt lapis vel hō. Uel
eius qḋ eſt ex q̊ eſt ⁊ q̊d eſt. vt ange
lus. vel ſm̄ vtrūq̄ꝫ ſicut q̊d eſt vnuꝫ
p̱ compōem materie ⁊ foꝛme ⁊ vnū
ꝯtinuitate. ⁊ ſic ſunt vnū oīa coꝛp̱a
naturalia. Qꝫ aūt aliq̄ hoꝝ nō ſint
diuiſibilia vel nō diuidant actu eſt
ex aliquo in eis p̄ter naturā ꝯpoſi/
tōis vel diuiſibilitatꝫ. ſicut ſunt coꝛ
poꝛa celeſtia. ⁊ q̄ꝫuis nō ſunt diuiſi
bilia actu. ſunt tn̄ diuiſibilia ſm̄ in/
tellectū Quedā ſunt q̊ꝝ quodlibet
eſt īdiuiſibile actu ⁊ potētia. ⁊ hoc
eſt tripl'r. Eſt em̄ aliq̇d indiuiſibile
q̊d eſt vnū indiuiſibilitate qḋ habꝫ
aliq̇d in ſui rōne p̄ter rōnem indiui
ſibilitatis. vt punctū qḋ p̄ter indi/
uiſibilitatē impoꝛtat ſitū. Aliq̇d ve
ro eſt vnū indiuiſibilitate indiuiſi/
bile actu ⁊ potentia qḋ nihil aliud
impoꝛtat. ſed eſt ip̄a ſua indiuiſibi/
litas. vt vnitas que eſt p̄ncipiū nu/

meri: ⁊ tñ inheret alicui qđ nõ eſt ip
ſa vnitas ſicut ſubiecto ſuo. Eſt aũt
aliqđ vnũ indiuiſibile actu ⁊ poten
tia qđ in ſui rõne nõ includit aliqd
ꝑter rõnem indiuiſibilitatis nec ali
cui alteri eſt inherẽs. ⁊ talis vnitas
et tale vnũ eſt deus: qui eſt cã ⁊ ꝓn/
cipiũ oĩs alteriꝰ vnitatis. Ad iſtos
aũt modos vnitatis reducũtur oẽs
alij q poſſent inueniri vel ꝑ ſe vel ꝑ
accñs. quia cũ vnuꝫ opponat multi
tudini: totiens dicit multitudo op
poſita quotiens vnum

¶ Quibus gradatim ꝯuenit maxie eſſe vnũ. et inter oĩa en/ tia deꝰ eſt maxime vnꝰ Ca. XX.

Sexto ex predictis ꝑt patere
qũo ⁊ qbus ꝯuenit maxime
eſſe vnum inter oĩa qbus
vnũ ꝯuenit. Magis em̃ ſunt vnũ q
ſunt vnũ ꝑ ſe ꝙ̃ que ſtꝫ vnũ ꝑ accñs
Et inter illa q ſunt vnuꝫ ꝑ ſe: illa q
ſunt vnũ ꝑ ſe ſimplr ⁊ abſolute ma
gis ſunt vnũ ꝙ̃ que ſunt vnũ reſpe/
ctu alterius. Magis aũt ſunt vnuꝫ
q ſtꝫ vnũ in ſpecie. vt ſortes ⁊ plato
ꝙ̃ que ſunt vnũ gñe. vt hõ ⁊ leo. Et
illa magꝫ ſunt vnũ q ſunt vnũ gñe ꝙ̃
q ſunt vnũ analogo. vt ſortes ⁊ albe
do ſunt vnũ in ente. Int illa vero q
ſtꝫ vnũ in numero illud ẽ maxie vnũ
qd eſt vnũ diuiſibile in potentia di
uiſiõe ſola qntitatis vt linea: ꝙ̃ qđ
eſt vnũ diuiſibile diuiſione eẽntiali
vt hõ. ⁊ iſta duo magis ſunt vnũ ꝙ̃
illud qd eſt vnũ diuiſibile in poten/
tia diuiſiõe quãtitatis ⁊ eẽntiali. vt
qdlibet corpus. Inter illa ꝟo que
ſunt per ſe vnum abſolute que ſunt
indiuiſibilia actu et potentia: ma/
gis ſunt vnũ ꝙ̃ illa q ſunt indiuiſi/
bilia in potẽtia. Et inter hec plus ẽ
vnũ vnitas ꝙ̃ pũctus. ⁊ deus plus
ꝙ̃ vnitas vel punctus. In deo em̃
nulla eſt partiũ cõpoſitio. nulla di/
uiſionis ꝯtinuitas. nulla accñtium
varietas. nulli inherẽs. Quapropt
ſumme vnus eſt. qnimo mẽſura: ꝓn
cipiũ ⁊ cauſa oĩs vnitatis. Illđ em̃
qđ eſt maximũ in qlibet genere: eſt
ꝓncipiuꝫ in eo. vt đz. ij. metaph. ⁊ iõ
etiã dicitur ꝙ illud quod eſt ſimpli
ciſſimũ eſt mẽſura in quolibet gene
re. vt dicit in decimo.

¶ Qũo cõuenit alicui rei eſſe vnũ ⁊ multa Caplm. XXI.

Septimo nunc dđm eſt qũo
ꝯuenit alicui rei ꝙ ſit vnum
et multa. Ubi notandũ ꝙ
nihil ꝓhibet illud qd eſt vno mõ di
uiſum eſſe alio mõ indiuiſum. ſicut
qđ eſt diuiſum nũero vt ſortes ⁊ pla
to: eſſe indiuiſuꝫ ſm ſpẽm. Sortes
em̃ ⁊ plato ſm Porph. ſunt vnũ ſpẽ
Participatõe em̃ ſpẽi plures hoĩes
ſunt vnus hõ. Et ſic ſilr cũ vnũ nõ
dicat niſi ens indiuiſuꝫ: ꝯtingit ali
quid vno mõ eẽ vnuꝫ. ⁊ alio mõ eſſe
multa. Cõtingit g ꝙ aliqd eſt vnũ
ſimplr ⁊ multa ſm qd. ſicut indiui/
ſum ſimplr ⁊ diuiſum ſm qd. qđ cõ
tingit duobꝫ modis. Primo qñ eſt
aliqd indiuiſum ſm eſſentiã. licꝫ ſit
diuiſum quãtum ad ea q ſunt extra
eſſentiã rei. ſicut qd eſt vnũ ſubiecto
et mlta ſm accñtia multa q in eo ſtꝫ
vt ſortes ⁊ eiꝰ accñtia. ſic em̃ ſortes
eſt vnũ ſimplr ⁊ multa ſm qd. Se/
cũdo hoc ꝯtingit qñ aliquid eſt in/
diuiſum in actu ⁊ diuiſum in poten
tia. Sicut qđ eſt vnũ toto ⁊ multa
ſm ꝑtes in quas eſt diuiſibile. ſiue
ꝑtes ille ſint eẽntiales (ſicut mate/
ria ⁊ forma in ꝯpoſitis) ſiue ſint ꝑ/
tes qntitatiue vt in ꝯtinuis. Tales
em̃ erit vnũ ſimplr ⁊ multa ſm qd.
Si aũt ecõuerſo aliqd ſit idiuiſuꝫ
ſm qd ⁊ diuiſum ſimplr: erit vnum
ſm qd ⁊ multa ſimplr. Hoc aũt cõ
tingit in oĩbꝫ q ſtꝫ plura diuiſa nu/

mero.ꝛ ſunt vnū ſpē vel gn̄e analo/
go.ꝛ q̄ ſtꝫ plura diſtincta ꝛ ſm eſſen
tiā diuiſa.ꝛ ſtꝫ indiſtincta ſm rōem
vel ſm ṗncipiū.vel ſm cām.oīa ta/
lia ſunt vnū ſm q̇d ꝛ multa ſimpl'r

¶Q̄uo ens diuidit in vnū et multa. Capl'm.XXII.

Quia vero ens diuidit ꝑ vnū
et multa: hec diuiſio eſt per
vnū ſimpl'r ꝛ multa ſm q̇d.
Nā ꝛ ipa multa nō cōtinent ſub en
te niſi ſm ꝙ aliquo mō ꝯtinent ſub
vno. Scd̄m em̄ Dyoniſiū vlti.ca°
ḋ diuinis noibus:nō eſt multitudo
nō ꝑticipans vno. Que em̄ ſtꝫ mul
ta ꝑtibus ſtꝫ vnū toto.ꝛ q̄ ſunt mul
ta accn̄tibus ſunt vnū ſubiecto. ꝛ q̄
ml'ta numero ſunt vnū ſpē. ꝛ q̄ mul
ta ſpecie ſunt vnū genere.ꝛ que ſunt
multa proceſſibus ſunt vnum ṗnci
pio vel priuatione.

¶De q̄rto trāſcēdente qḋ eſt aliq̇d q̄uo eſt tranſcēdens ꝛ nō aliq̇s.ꝛ q̄uo dr̄n̄t Ca.XXIII.

Dicendū nūc eſt de q̄rto trā/
ſcendēte qḋ eſt aliq̇d. Dictū
eſt ſuꝑius ꝙ ſicut vnū dicit
ens in ſe indiuiſum.ita aliq̇d dicit
ens ab alio diuiſuꝫ. vn̄ ḋr aliq̇d q̄ſi
aliud q̇d. Ubi intelligendum eſt ꝙ
multū dr̄n̄t aliq̇d ꝛ aliq̇s Nā aliq̇s
eſt adiectiuū gn̄is maſculini. aliq̇d
aūt ſubſtantiuū vel adiectm̄ ſubſtā
tiuatum in neutro gn̄e Hec aūt eſt
dr̄ña inter hec.qꝛ maſculinuꝫ genus
ponit circa ſuppoſitū ꝛ ꝑſonā vnde
ſubiectū ponit ſuuꝫ ſignificatū vel
ſuā ſignificatōem circa ſubſtātiam.
Neutꝝ aūt hꝫ ſuā ſignificatiōeꝫ ab
ſolutā. Ex q̊ ſignificat ꝙ nomē ad/
iectiuū ſignificās alietatem ſignifi
cat alietateꝫ in ſuppoſito vel ꝑſona.
vt cū dico alius hō. Sed ſubſtanti
uū vl'adiectm̄ in neutro gn̄e ſubſtā
tiuatū importat alietatē in eſſentia
et diuerſitatē:vt cū dico aliud Un̄
in diuinis poſſuꝫ dicere maſculine.
pater eſt alius a filio.qꝛ dr̄n̄t ꝑſona
liter.ſed nō poſſum dicere.pater eſt
aliud neutraliter. qꝛ ſignificaret ꝙ
differrent ſubſtātialiter.hoc aūt eſt
falſuꝫ Ergo cū aliq̇s importat quā
dam alietatē cum ſumit maſculine
aliq̇s dicit quaſi alius q̇s Hoc aūt
totū ſignificat alietatē in ſuppoſito
nō in eſſentia.ꝛ ſic nō eſt vnū de trā
ſcendētibus.imo eſt ſignū ꝑticula/
re.ꝛ ab aliq̇bus vocat indiuiduum
vagū.qꝛ nullū determinatū ꝑticula
re deſignat.ſed ꝑticulare indetermi
natū. Sortes aūt ḋr indiuiduū ſig/
natū.ſed cū dico aliq̇d ſcatur quaſi
aliud q̇d. Aliud aūt neutri gn̄is im
portat alietateꝫ in ſuba. Et qꝛ ſuba
et eſſentia ipoꝛtat ꝑ hoc qḋ dico q̇d
Un̄ ꝛ eēntia rei q̇dditas vocat vt
infra patebit.iō aliqḋ ſubſtātiuū in
neutro gn̄e eſt vnū de trāſcendētib9
importās diuerſitatē neutralit. ꝛ ꝑ
ꝯn̄s alietatē in ſubſtātia Un̄ aliq̇d
vnuꝫ eſt de trāſcendentib9 reſpectu
illi9 reſpcū cuius ḋr aliud qḋ ḋr ali/
q̇d nō quocūqꝫ mō.ſed alietate ſub
ſtātiali ꝛ eēntiali. Et ita ptꝫ ꝙ ali/
q̇d dicit alietatē eēntialem. ꝛ ſumi
tur ſubſtātiue.ꝛ eſt tn̄ſcendēs. ſꝫ ali
q̇s ſumit in maſculino ꝛ nō eſt tran
ſcendēs. Ex q̊ vlterius ptꝫ ꝙ ꝯueni
enter p̄t dici in diuinis.pater eſt ali
q̇s.ꝛ filius eſt aliq̇s. ꝛ pater a filio
eſt alius q̇s.quia hic importat ſola
dr̄n̄tia ꝑſonalis.q̄uis aūt poſſet di
ci ꝙ pater eſt aliquid ꝛ filius eſt ali
q̇d:nō tn̄ poteſt dici ꝙ pater eſt ali/
q̇d a filio.id eſt aliud q̇d.ꝛ filius eſt
aliq̇d .i. aliud q̇d a patre. quia vna
eſt eſſentia vtriuſqꝫ ꝛ nō differūt eſ/
ſentialiter. Poteſt tamen dici ꝙ pa
ter ꝛ filius ſunt aliquid ꝛ aliud q̇d
a lapide.ꝛ ſic de aliȷs a quibus diffe
runt eſſentialiter.

¶ De q̄nto trāſcēdēte qđ eſt
veꝝ. Et primo ꝙ eſt q̄druplex
veritas q̄ aliqua dicunt̃ vera. ſ. veri/
tas q̄ deus ē. veritas reꝝ naturaliū.
veritas intellectus. veritas propo/
ſitionis. Capl'm. XXIIII.

Nunc dicendū eſt de quinto
trāſcendēte qđ eſt veꝝ. Et qꝛ
veꝝ a veritate đꝛ. ideo ꝓmo
de veritate q̄druplici videndum eſt
Unde ſciendū ꝙ eſt q̄druplex ve
ritas Una que đꝛ ꝓma veritas que
deus ē. Alia veritas creata q̄ eſt cu/
iuſlibet rei create entitas. Alia veri
tas intellectus Alia veritas orōis
que ſic patere pn̄t. Cū em̄ veꝝ ⁊ ens
ꝯuertant̃: verū nihil aliud addit ſu
pra ens niſi ordinē ad intellectū Ip
ſa ergo diuina entitas vt ꝯſiderat̃ ꝓut
hꝫ eſſe actu đꝛ ens. qꝛ ſumit̃ ab actu
eſſendi vt dictū eſt. Quia ṽo ip̄a di
uina entitas intelligit̃ ab intellectu
diuino (ip̄i aūt intellectui diuino di
uina entitas totalit̃ adequat̃. qꝛ om
ni modo q̊ eſt intelligibilis ē. ⁊ nul
lo mō aliter) ideo ip̄a diuina enti/
tas (vt ꝯparat̃ ad actū eſſendi q̊ eſt)
dicit̃ ens. vt compat̃ ad intellectuꝫ
eā adequate apprehēdentē in oībus
(qui eſt intellectus diuin9) dicit̃ ve
ra. Et qꝛ in diuinis ꝯcretū ⁊ abſtra
ctū nō differūt. iō ſicut eſt vera enti/
tas ita eſt veritas. Uñ ſicut deus ē
ſua entitas: ita ē ſua veritas ꝑ ade
quatōem ſue entitatis ad ſuū intel
lectū in affirmatōe vt ꝙ eſt trinus ⁊
vnus. ⁊ negatiōe vt ꝙ non eſt lapis
Idcirco ibi etiā verū eſt. ꝙ veritas
eſt adequatio rei ⁊ intellectus. hec
igit̃ veritas vocat̃ prima veritas ſi
cut ⁊ ꝓma entitas. Ideo xp̄s dixit
Iohis. xiiij. Ego ſum via veritas ⁊
vita. Res aūt q̄libet vt ꝯſideratur
hñs eſſe actu đꝛ ens. ⁊ qꝛ hꝫ ſuaꝫ en
titatē apprehēſibilē ab intellectu. ſi/
cut reſpectu eſſe đꝛ ens. ita ad intel/
lectū ꝯparata đꝛ vera. Res aūt p̄t
habere duplicē ordinē ad intellectū
ſcꝫ ꝑ ſe ⁊ ꝑ accn̄s Per ſe aūt hꝫ ordi
nē illa res ad intellectū illum a quo
ẜm eſſe ſuū depēdet. ⁊ a quo cogno
ſcibilis eſt. Et iſto mō depēdet do/
mus ab intellectu domificatoris. et
general'r om̄e artificiatū ab artifice
Alio mō habꝫ res ordinē ad intel/
lectū ꝑ accn̄s. qꝛ ſcꝫ nō dependet ab
eo ẜm ſuū eſſe. ſed ſolū quātū ad co
gnoſci. qꝛ accidit rei ꝙ cognoſcatur
et ſic lapis depēdet ab humano in/
tellectu. Iudicium aūt ſumit̃ de re
ẜm illud qđ ineſt ſibi ẜm ſe ⁊ nō ẜm
illud qđ ineſt ſibi ẜm accn̄s. Quia
ergo res nō đꝛ vera niſi ꝑ ordinē ad
intellectū vel practicū a q̊ dependet
quantū ad eſſe ⁊ cognoſci. vel ſpecu
latiuū a quo depēdet quantū ad co
gnoſci ſolū: ſeq̇tur ꝙ veritas q̄ eſt in
rebꝰ ſit magis veritas ẜm qđ depē/
det ab intellectu practico ⁊ ſpecula
tiuo q̄ȝ ẜm ꝙ depēdet ſolū ab intel/
lectu ſpeculatiuo Quia ṽo oēs res
naturales cōparant̃ ad intellectum
diuinū. ſicut res artificiales ꝯparā
tur ad intellectū humanū. ſequit̃ ꝙ
res naturales reſpiciūt intellectum
duplicē. ſcꝫ diuinū tanq̄ȝ illū a quo
hn̄t eſſe ⁊ cognoſci. ⁊ ſic res natura
les dicunt̃ vere ẜm qđ aſſequunt̃ for
mā ſiue ſil'itudinē que eſt in intelle
ctu diuino ẜm quam ꝓducunt̃. ⁊ ſic
đꝛ lapis verus q̊ aſſeq̇tur ꝓpriā lapi
dis naturā ẜm p̄conceptōem intelle
ctus diuini. Reſpiciūt etiā intelle/
ctū creatū ſpeculatiuū. ⁊ ſic ſcđario
dicunt̃ vere. qꝛ nate ſtꝫ facere veram
eſtimatōem de ſe ⁊ intellectū ſibi cō
formare ⁊ adequare ſicut ſtꝫ q̄ntuꝫ
ad affirmatiōem. vel ſicuti nō ſunt
quantū ad negatōem Et ſic auꝝ đꝛ
verū qđ eſt aptū facere rectā eſtima
tōem in intellectu q̄ntū ad realem ⁊

verã naturã auri quã habꝫ. Et ꝑ
oppoſitũ auricalcũ dꝛ aurũ falſum.
Res etiã artificiales dicunť vere ꝑ
ꝯparatōem ad intellectũ practicũ a
quo depēdent q̄ntũ ad eſſe inquan/
tũ aſſequunť eſſe ſm formã precōce
ptã in intellectu artificis. Res igiť
artificiales ꝯparanť ad intellectuꝫ
practicũ a q̊ depēdent ſicut res na/
turales ad intellectũ diuinũ a q̊ de
pendēt q̄ntũ ad ſuũ eſſe Cōparan
tur aũt ad intellectũ ſpeculatiuũ al
terius a q̊ nō dependēt niſi q̄ntũ ad
cognoſci. ſicut depēdent res natura
les a nr̄o intellectu ſpeculatiuo. Et
de tali rerũ veritate que eſt reꝝ enti
tas ad intellectũ ꝯparata: vel ſpecu
latiuũ vł practicũ: dicit Augꝰ. li. ſo
liloquioꝝ. ꝙ veꝝ eſt id qđ eſt. Et in
li. de vera religiōe. Veritas ē ſum/
ma ſilitudo ꝓncipij ſine vlla diſſimi
litudine. Et Auicē. dicit ꝙ veritas
vniuſcuiuſqꝫ rei eſt ꝓprietas ſui eſſe
qđ ſtabilitũ eſt ei. Veritas aũt ītel
lectus dꝛ ſm qđ ipſe intellectus ade
quať ipſi rei ꝑ apphenſionē ſuã ſm
ea q̄ apprehēdit de re ſibi in oibꝰ con
formi: vel affirmãdo ea q̄ rei ꝯueni
unt q̄ntũ ad intellectũ cōponentē et
affirmatiuũ. vel negãdo ea q̄ rei nō
cōueniũt quantũ ad intellectũ diui/
dentē ꝛ negatiuũ. Et qꝛ ꝯformitas
rei ad intellectũ: ꝛ intellectus ad rē
ꝑficitur in apprehēſione ītellectus.
idcirco rō veritatis ꝓmo cōſiſtit in
intellectu. ꝛ ſcđario ex hoc dꝛ res ve
ra. Et ex h̄ dicit ph̄s ſexto metaph̄.
ꝙ bonũ ꝛ malũ ſtꝫ in rebꝰ. veꝝ autē
et falſuꝫ ſtꝫ in intellectu. Et ſic defi
niť veritas ab Augꝰ. in li. đ vera re
ligiōe. Veritas eſt q̄ oſtendiť id qđ
eſt. Et Hylarius. Verũ eſt defini
natiuũ ꝛ manifeſtatiuũ eſſe Et Iſaac
in libro de definitōibus. veritas eſt
adequatio reꝝ ꝛ ītellectus. qꝛ rō ve
ritatis ꝑ ꝓus inueniť in intellectu.

Idcirco etiã ꝑ hoc incipit ꝓprie eſſe
in intellectu ꝑ qđ hꝫ aliq̄d ꝓpriũ in/
tellectus reſpectu rei apphēſe. Hoc
aũt eſt iudiciuꝫ de re apphenſa. hoc
aũt eſt ꝓprie intellectus ꝯponētis et
diuidētis. Et qꝛ veritas eſt in intel
lectu qñ de re affirmať ꝑ iudiciũ in
tellectus qđ eſt: vel negať qđ nō eſt
inde eſt ꝙ veritas ꝓprie eſt in intelle
ctu ꝯponēte ꝛ diuidēte in q̊ eſt ꝑfe/
cta adequatio rei ꝛ intellectꝰ Quia
vero in ꝓma opatione intellectꝰ eſt
aliqua ꝯformitas ꝛ adequatio licꝫ
impfecta. idcirco etꝫ in ꝓma opatōe
ītellectꝰ ſcđario dꝛ verũ ꝛ falſum. ꝛ
eadē rōne in ſenſu qñ res ſenſibilis
nata eſt adequari ſenſui ſm id qđ ē.
Ex quo etiã ꝑ ſilitudinē tractuꝫ eſt
nomē veri ad hoiem qui facit verã
eſtimatōem de ſe vel de alijs ꝑ ea q̄
dicit vel facit. vñ de tali ꝯſueuit di/
ci ꝙ verus ſit. ꝛ ꝑ oppoſitũ ꝙ ſit fal/
ſus. ꝛ hoc ꝑ quandã ſilitudinē. Vñ
et circa hoc ponit ph̄s quandã ꝟtu
tem. ij. Ethico. quã vocat veritateꝫ
Ex q̊ patꝫ ꝙ verũ ꝑ ꝓus dꝛ de ſcđa
opatōe intellectus. in q̄ eſt ꝯpoſitio
et diuiſio. ꝛ ibi ꝓprie ꝛ ꝓmario eſt ve
ritas ꝛ falſitas Scđo aũt tractũ eſt
rōe cuiuſdã ꝯformitatis ꝛ adequa/
tōis. q̄ aliqualis in alijs inueniť ad
ꝓmã opationē intellectus ꝛ ad opa
tōeꝫ ſenſitiuã: ꝛ vltra vſqꝫ ad hoieꝫ
et facta humana. ſm qđ eſt natũ fa/
cere verã eſtimatōem ꝑ ea q̄ dicunť
vel fiũt. Quia ꝟo voces ſtꝫ ſigna in
tellectionũ. idcirco veritas poniť in
orōne ſicut in ſigno. quia eſt ſignũ ꝛ
ſignificatiuũ veritatis que eſt in in
tellectu cauſata a re. de q̄ dicit ph̄s
in p̄dicamētis. ꝙ ab eo qđ res eſt vł
nō eſt dicitur oratio vera vel falſa.
ꝓmo perihermenias.

¶ Quõ ſe habent p̄dicte q̄t/
tuor veritates ad inuicem.

Capl'm. XXV.

Ex dictis patȝ ꝙ diuina veri
tas ab aliquo nō dependet:
ſed oīs alia ab ipa depēdet.
et ipa eſt mēſura oīs alterius veri/
tatis ⁊ a nullo menſurat̄. Ueritas
aūt rerū naturaliū depēdet ab ītel
lectu diuino ⁊ eſt menſurata ab eo.
qꝛ ſic oēs res naturales ſunt in ītel/
lectu diuino ⁊ oīa creata. ſicut ſunt
artificiata in mēte artificis. Veri/
tas aūt rerū naturaliū menſurat ve
ritatē intellectꝰ creati. Vñ res na/
turalis int̄ duos intellectus ꝯſtitu
ta eſt mēſurans ⁊ mēſurata. ſed ītel
lectus ſpeculatiuꝰ nō menſurat res
naturales. ſȝ pꝛacticus mēſurat ve/
ritatē reꝝ artificialiū Vñ veritas ī
tellectus ſpeculatiui eſt mēſurata a
veritate rei. Veritas aūt oꝛōis eſt
mēſurata a veritate rei ⁊ a veritate
intellectꝰ cuiꝰ eſt ſignū. ⁊ iō veritas
intellectus eſt menſurata a veritate
rei. ⁊ ꝑ ꝯñs dependet ab ea. ſed veri
tas oꝛōnis depēdet a veritate intel
lectus. ⁊ iō mēſurat̄ ab ea. Diuina
igit̄ veritas eſt mēſurans nō mēſu/
rata. Ueritas aūt rerū naturaliū ⁊
veritas intellectꝰ q̄libet diuerſimo
de eſt mēſurās ⁊ mēſurata. veritas
aūt propoſitōis eſt menſurata non
menſurans.

¶ Quō ſe habet veritas vel
verū tranſcendens ad quattu
oꝛ predicta Capl'm. XXVI.

Sicut aūt aīal abſtrahit̄ ab
homīe capꝛa leone ⁊ boue. ⁊
eſt q̇d cōmune ad ea. Ita eti
am veritas ⁊ verū qȯ eſt vnū de trā
ſcendētibꝫ eſt cōmune iſtis veritati
bus. ⁊ ipm verum tranſcendens eſt
cōmune ⁊ dicit̄ de omnibꝫ. Vñ de
us eſt ens verū. res quelibet eſt ens
verum. ⁊ intellectus eſt verus. ꝓpo
ſitio eſt vera: ſuis modis vnūquod
ꝙ eſt verum Ueritas aūt ſuꝑ quā/
libet rem verā nō addit niſi oꝛdinē
ad intellectū. ⁊ ideo etiam verū nō
addit ſupꝛa ens niſi ꝯfoꝛmitatē ad
intellectuȝ. Multa dicuntur talia
circa veritatem ⁊ verum que hic ex
plicanda non ſunt.

¶ De ſexto tranſcēdente qȯ
eſt bonū. et ꝑmo ꝙ eſt quadru
plex bonitas Cap. XXVII.

Nunc dicendum eſt de ſexto
tranſcendēte qȯ eſt bonum
Circa quod notandū eſt ꝙ
bonitas nihil addit ſupꝛa entitatē.
niſi ſolū oꝛdinem ad appetitū: ſicut
veritas oꝛdinē ad intellectū. Eſt au
tem quadruplex bonitas: cuius di/
ſtinctio ſic patȝ. Nam eſt quedā bo
nitas eſſentialis ⁊ ſubſtātialis. ⁊ ta
lem bonitatē habēt oīa entia in/
quantū habēt ſubſtantiā ⁊ naturaȝ
⁊ hec bonitas nihil aliud eſt ꝙ̄ ſub
ſtātialis entitas Alia aūt eſt boni/
tas accidentalis ⁊ ſuꝑaddita. Hec
aūt eſt triplex. qꝛ eſt quedā bonitas
accidētalis ⁊ ſuꝑaddita: que habet
bonitatē in eſſe nature. ſicut ambu/
latio ad eccleſiā ſine claudicatōe eſt
habēs bonitatē nature que ſuꝑad/
dit̄ ambulāti. Alia eſt bonitas mo
ralis que ſuꝑaddit̄ bonitati nature
vt ire ad eccleſiā ad audiendū miſ/
ſam habȝ pꝛeter bonitatem nature
qua gradit̄ nō claudicādo: bonitatē
moꝛis qua vadit ad audiendū miſ/
ſam. Si aūt iret claudicādo: actus
ambulatōis haberet maluȝ nature
Et ſi iret ad furandū haberet ma/
lum moꝛis: ⁊ eſſet ambulatio mala
malo moꝛis Eſt aūt tertia bonitas
accidētalis ſuꝑaddita oībus iſtis
que ē gratuita ⁊ meritoꝛia. vt ſi ali/
quis vadit recto greſſu ad eccleſiaȝ
vt audiat miſſaȝ in ſtatu charitatis
exiſtens: talis actus eſt bonus bo/

nitate nature. bonitate moꝛis. ⁊ gratuita. ⁊ meritoꝛia. Et iſte tres bonitates ſunt ſuꝑaddite bonitati eſſentiali ipſius ambulationis.

¶ Quō bonum trãſcendens ſe habet ad quodlibet ꝑticulare bonum. Cap. XXVIII.

SEcundo videndum eſt quō bonuꝫ trãſcendēs ſe habeat ad quodlibet ꝑticulare bonū. ⁊ bonitas trãſcendēs ad quãlibet ꝑticularē bonitatem. Ad quod dicendū ꝙ ſicut verū trãſcendēs abſtrahit a quolibꝫ ꝑticulari vero. ita et bonū trãſcendēs abſtrahit a q̃libet ꝑticulari bono. ⁊ ip̄m de quolibet bono dicit̄. Sicut autē veritas ſuꝑ rem naturalē nō addit niſi oꝛdinem ad intellectū. ita bonitas ſubſtantialis ſuꝑ rem q̄ eſt bona ſubſtãtialiter nō addit niſi oꝛdinē ad appetitū. Bonitas tñ accidētalis bñ addit aliq̄d ſupꝛa bonitatē ſubſtantialē: quia ꝑfectionem quandã. Et ita etiam bonū quod cū ente cõuertitur nō addit ſupꝛa ens niſi cõuenientiã ad appetitum.

¶ De noībus decem p̄dicamentoꝛum ⁊ eoꝛum que pertinent ad ip̄a. Cap. XXIX.

POſtq̄ dictuꝫ eſt de noībus ꝑme intentōis q̇bus expꝛimit̄ modus generalis conſeques oīe ens. quē modū exṗmunt oīa trãſcendētia Nunc dicēdum eſt de nominibꝰ p̄me intentōis quibus exṗmunt̄ ſpeciales modi eſſendi entium realiū. que nomina dicūtur de illis que conueniūt oīi enti creato Et vocãtur a logicis decem rerū genera ſiue decē pꝛedicamenta que ꝯtinēt ſic ſpeciales modos eēndi rerū ꝙ nullus modus eſſendi in re aliqua inuenit̄ qui nō contineat ab aliquo iſtoꝝ. Nec eſt alius q̇ iſtorū aliquē ꝯtineat niſi oībus iſtꝭ modis ꝯueniat vt dictū eſt de trãſcendētibꝰ. Circa iſta ſic ꝓcedendū eſt. q̇a p̄mo ponet̄ ſimul eoꝛū ſignificãtia. dꝛñtia. ⁊ ſufficiētia. Deīde ſcdō deſcendet̄ ad quedã noīa q̄ cõueniūt ꝓpe p̄dicamēto ſubē: ⁊ ſuo modo p̄dicamētis nouē accñtium. ⁊ ſic ſtꝭ oībus p̄dicamētis cõia. Tertio autem veniemus ad q̇dlibet in ſpēali vt de q̃libet aliq̄d declaret̄ quantū pñs tractatus req̇rit: de illis etiã q̄ cõtinent̄ ab eis ⁊ de q̇bus p̄dicãtur ip̄a Quarto dicetur de q̇buſdã que ꝯſequūtur p̄dicamēta vel oīa vel plura: que ab aliq̇bus poſtp̄dicamēta dicunt̄. Quantū aūt ad p̄mum primo ponet̄ ſufficientia. differētia ſignificantia extenſius. Secūdo cõcludetur ſub bꝛeuibus.

¶ Numerus ⁊ diſtinctio ac noticia pꝛedicamentoꝛum. Caplm̄. XXX.

QUantū ad pꝛimū ponenda eſt ſufficiētia. dꝛñtia: ⁊ ſignificãtia ſimul noīm decē p̄dicamentoꝝ q̄ ſunt. ſubſtãtia. q̄ntitas q̄litas. relatio. actio. paſſio. qñ. vbi. ſitus. habitus. Hoc aūt pōt ſic patere. Cū em̄ (vt dictuꝫ eſt) ens ſit illud ad qđ omnia alia reducūtur. ⁊ oīa alia addãt ſolū aliquē modū eſſendi Ens nō p̄t deſcēdere in hec decem p̄dicamēta ꝑ differētias foꝛmales. quia nec genus eſt. nec aliq̄d eſt quod ſit extra intellectū entis. ſꝫ deſcendit per diuerſos modos eēndi quos ip̄a nomina expꝛimunt ipſoꝛum decem generum. Subſtãtia autem nō addit ſuper ens aliquam naturam ſuperadditam enti. ſed ſolum aliquem ſpecialem modum eſſendi ſcilicet per ſe et in ſe ens. Accidens etiam eſt ens per aliud et in

alio ſcꝫ in ſubſtantia. ⁊ ſic ex oībus
noībus decē generū accipiuntur di
uerſi modi eēndi ⁊ exꝓmunꝣ. a qui/
bus mōis eſſendi ſm logicos ſumū
tur diuerſi modi ꝑdicādi. Omē er
go ens vel hꝫ moduꝫ eſſendi ꝑ ſe et
nō in alio. ⁊ hūc moduꝫ exꝓmit hoc
nomē ſuba: que eſt primū ⁊ ꝑfectiſſi
mū genus entiū. Vel hꝫ modū eēn
di in alio ſcꝫ in ſubſtātia. ⁊ ſic gene/
raliꝣ exꝓmit hoc nomen accn̄tis. qđ
nō facit ſpeciale ꝑdicamētū Sꝫ ſm
ꝙ modus eſſendi in alio inueniꝣ no
uem modis: ſic exꝓmitur nouē noī/
bus nouē genera ⁊ ꝑdicamēta acci
dentiū ſignificantibꝰ. que ſic diſtin/
guunꝣ. Accn̄s qđ habet eſſe in alio
ſcꝫ in ſubſtātia: hꝫ eſſe in ſubſtantia
ꝑ aliq̇d qđ eſt in ea. vel ꝑ aliq̇d aliđ
qđ eſt extra ſubſtantiā: ſed tn̄ eſt ap
plicabile ſubſtantie: vel ſuba eſt ap
plicabilis ei. Si ꝓmo mō hoc fiat.
ſcꝫ ꝙ accn̄s ſit in ſubſtantia ꝑ aliq̇d
qđ eſt in ea: hoc ꝑt eſſe dupl'r. Uno
mō ꝙ ſit ꝑ aliq̇d qđ ſit in ſuba abſo
lute Et hoc dupl'r. qꝛ vel ꝑ materiā
et talē modū eſſendi exꝓmit hoc no
mē quātitas: q̄ dicit moduꝫ eſſendi
accn̄tis in alio. ſ. in ſubſtātia per ali
q̇d qđ eſt in ea ex ꝑte materie. Vel
ꝑ formā. ⁊ hoc exꝓmit hoc nomē q̄/
litas. qualitas em̄ dicit modū eſſen
di accn̄tis in alio. ſ. in ſubſtātia ex ꝑ
te forme ſicut quātitas ex ꝑte mate
rie. Alio mō ꝑt eſſe accn̄s in ſubſtā
tia ꝑ aliq̇d qđ eſt in ea nō abſolute.
ſed in ꝯparatōe ad aliud ⁊ reſpecti/
ue. ⁊ talem modū eſſendi accn̄tis ex
ꝓmit hoc nomen relatio qđ ſignifi
cat ſil'itudinem. ſicut ſortes đꝛ ſil'is
ꝑ albedinē que eſt in eo nō abſolute
ſed in ꝯparatōe ad albedinē que eſt
in platone Vel etiā hic modus eēn
di exꝓmitur ꝑ has duas dictōes ad
aliq̇d. tamē noīe ad aliq̇d ꝑt ſigni/
ficari ipa relatio ⁊ ipa relatiua que
ad aliq̇d ſunt. De rebus aūt ꝓcatis
ꝑ hec quattuoꝛ noīa ꝑdicta: videli/
cet ſubam. quantitatē. qualitatē. re
latōem determinat Areſto. in libro
ꝑdicamentoꝝ. Sed q̇d ſignificēt ⁊
q̄ res ſint ꝓcate ꝑ ea: oſtēdit. v. meta
phice. Si aūt accn̄s ſit in ſuba ꝑ ali
q̇d qđ eſt extra ipam: cui eſt ſubiec/
tū applicabile vel ſuba. hoc ꝑt eē tri
pl'r. Primo qꝛ ſubſtātia vl' ſubiectū
accn̄tis ꝑt ꝯparari ad aliq̇d extra: ſi
cut habēs ad habitū. vt hō hꝫ veſti
tū. ⁊ ſic ſumiꝣ predicamentū habitꝰ
qꝛ talis modus eſſendi exꝓmiꝣ hoc
noīe habitus vel habere. Ex appli/
catiōe em̄ talis rei extrinſece cauſaꝣ
tale habere. Un̄ autoꝛ ſex ꝓncipio/
rū dicit. ꝙ habitus eſt corꝑis ⁊ coꝝ
q̄ circa corpus ſtꝫ adiacētia. Scđo
modo ꝑt ꝯparari ſubiectū ad aliq̇d
extra in ꝯparatiōe agētis ad patiēs
vl' patiētis ad agēs. Si ꝯpareꝣ ſub
iectū ad aliq̇d extra qđ eſt aptū na/
tum agere in ipm. ſic talis modus
eſſendi exꝓmiꝣ hoc noīe paſſio. vn̄
in ſex ꝓncipijs đꝛ ꝙ paſſio eſt effectꝰ
illatioq; actōis. Si aūt ꝯpareꝣ ſub
iectū ad aliq̇d extra q̊d eſt aptū na/
tū pati ab eo. ſic đꝛ actio ineſſe ſubie
cto. Et talis modus eēndi accn̄tis
exꝓmiꝣ hoc noīe actio Un̄ in predi
cto libro đꝛ. ꝙ actio eſt ſm quā in id
qđ ſubijciꝣ agere dicimur. Licꝫ aūt
actio ⁊ paſſio ſint vnus motus: faci
unt tn̄ duo ꝑdicamēta. qꝛ motus ꝓ
ut eſt ab hoc ſcꝫ ab agēte ē actio: ꝓ
ut eſt in hoc ſcꝫ in patiēte ſic eſt paſ
ſio. Tertio ꝑt cōparari ſubiectum
ad aliq̇d extra. ſicut menſuratuꝫ ad
menſurā. ⁊ hoc dupl'r. qꝛ duplex eſt
mēſura extrinſeca. Una fluēs vt tē
pus. ſi ergo accn̄s ſit in ſubiecto peꝛ
applicatōem eius ad tēpus. ſic talis
modus eſſendi exꝓmiꝣ hoc noīe qn̄
quod eſt alteꝝ ꝑdicamentū. Qn̄ ei
nihil aliud eſt q̄ȝ eſſe in tꝑe vel eē tē

poꝛale qđ eſt in re tꝑali ꝑ applicatio/
nẽ eius ad tp̃s. Vñ dicit auctoꝛ ſex
p̃ncipioꝝ. ꝙ q̃n eſt illud qđ ex adia
cẽtia tp̃is relinq̇tur in re tꝑali Alia
eſt mẽſura rei extrinſeca manens.ſ.
locus. Si ergo accñs ſit in ſubſtan
tia ꝑ applicatõem eius ad locũ. hoc
ẽ dupl'r. Uno mõ abſolute. ⁊ ſic ta
lis modus eẽndi accñtis exp̃mitur
hoc noĩe vbi. vñ autoꝛ ſex p̃ncipioꝝ
dicit ꝙ vbi eſt circũſcriptio coꝛpis
a loci circũſcriptiõe procedẽs. Vel
hoc erit in relatõe ad ꝑtes locati. et
ſic talis modus eſſendi accñtis ex/
p̃mitur hoc noĩe poſitio. Vñ poſi/
tio eſt q̇dam ſitus ⁊ quedaꝫ oꝛdina
tio partiũ totius locati in loco. De
iſtis autẽ ſex vltimis noĩbus ⁊ reb᷑
ſignificatis ꝑ ip̃a determinaꝛ in li/
bꝛo ſex p̃ncipioꝝ qui eſt ſupplemen/
tum libꝛi predicamentoꝛum.

¶ Differẽtia inter ſex trãſcendẽtia ⁊ decẽ p̃dicamẽta ⁊ bimẽbꝛis reductio eoꝝ Ca. XXXI

Ex iſtis p̃t bꝛeuiter recolligi
dr̃ñtia hoꝝ decem noĩm ad
ſex p̃ma que trãſcẽdentia di
cunꝛ. qꝛ ſex p̃ma exp̃mũt modũ eẽn
di qui ſeq̇tur general'r oẽ ens. Iſta
aũt decem expꝛimũt modũ eſſendi
ſpecialiũ entium. Pꝛima dicunꝛ ſex
trãſcendẽtia. hec dicunꝛ decẽ rerum
p̃ncipia ſiue decẽ rerũ genera: quoꝝ
bꝛeuis eſt differẽtia Quia noĩe ſub
ſtãtie exp̃miꝛ ens cuiꝰ modus eſſen
di eſt eſſe ꝑ ſe ⁊ nõ in alio. Nomine
accñtis exp̃mitur ens cuiꝰ modus
eſſendi eſt eſſe in alio. ſed dr̃ñter in
diuerſis. Quia quãtitas ſignificat
ens cuiꝰ modus eẽndi eſt eſſe ĩ alio
rõne materie que ẽ in eo. Qualitas
eſt ens cuius modus eſſendi eſt eſſe
in alio eodẽ modo ſed rõne foꝛme.
Relatio vel ad aliq̇d dicit ens cu/
ius modus eſſendi eſt eſſe in alio ex
aliquo in eo exiſtente in reſpectu ad
alteꝝ. Habitus eſt ens cuiꝰ modus
eſſendi eſt eſſe in alio ex aliquo ex/
tra ip̃m qđ cõparatur ad ip̃m ſubie
ctũ ſuum: ſicut habitum ad habẽs.
Actio dicit ens cuius modus eſſen
di eſt eſſe in alio ꝓpter aliud qđ ꝯpa
ratur ad ip̃m. vt agens ad patiens.
Paſſio aũt diciꝛ ens cuius modus
eſſendi eſt eſſe in alio ꝓpter aliud qđ
eſt extra illud qđ cõparaꝛ ad illud
ſicut patiens ad agens. Qñ vero di
cit ens cuiꝰ modus eſſendi eſt eẽ in
alio ꝓpter aliđ qđ eſt extra illud qđ
ꝯparaꝛ ad ip̃m. ſicut mẽſura extrin
ſeca fluens: quã nos vocamus tp̃s.
Ubi dicit ens cuius modꝰ eſſendi
eſt eſſe in alio ꝓpter aliq̇d qđ eſt ex/
tra ip̃m qđ applicaꝛ illi ſicut mẽſu/
ra extrĩſeca manẽs abſolute: quam
nos vocamus locũ. Poſitio aũt di
cit ens cuiꝰ modus eſſendi eſt eẽ in
alio ꝓpter aliquid extrinſecũ ſibi qđ
applicaꝛ illi ſicut mẽſura extrinſeca
manẽs nõ abſolute: quã nos voca/
mus locũ nõ abſolute ſed in reſpcũ
ad ꝑtes locati. ⁊ ꝑ oꝛdinẽ partiũ lo/
cati. qꝛ poſitio non addit ſupꝛa vbi
niſi oꝛdinẽ partiũ locati ad locum.
Hec aũt poſitio aliquãdo vocatur
alio noĩe ſcꝫ ſitus. Patet ergo decẽ
noĩm p̃dicamẽtoꝝ ſignificãtia. dif/
ferẽtia. ⁊ ſufficiẽtia. Et ſic habemꝰ
ſcđm qđ fuerat declarandum.

¶ De ſignificatõe ⁊ differentia iſtoꝝ nominum quattuoꝛ. ſubſtantia. natura. eſſentia. quidditas. Caplm. XXXII.

Nunc dicendũ eſt de nomi/
nibus p̃me impoſitõis ⁊ in/
tentiõis: que ſm̃ ꝓpꝛiam ſig/
nificatõem ⁊ acceptõem p̃mariã di
cunꝛ ⁊ inueniunꝛ in genere ſubſtan
tie. ſed ex ꝯſequẽti ⁊ ex quadã ſil'itu
dine iueniunꝛ in alijs oĩbus generi

bus accñtium Et ſunt q̃ttuoꝛ.ſ.ſub
ſtãtia.natura.eẽntia.⁊ q̇dditas Si
cut em̃ aĩal ẽ de ſuba:de natura: de
eſſentia ⁊ de q̇dditate hominis.ita
coloꝛ eſt de ſubſtãtia. de natura. de
eſſentia:⁊ de q̇dditate albedinis. ⁊
ita inueniũſ ĩ alijs p̄dicamẽtis dici
ſicut in p̄dicamẽto q̃litatis. Dicen/
dũ eſt ergo de q̃libet in ſpẽali ṗmo.
et ſcđo poneſ dr̃ña inter ip̃a. Dõm
eſt aũt ṗmo de iſtis : qꝛ ſunt magis
cõia.⁊ magis cõia p̄cedũt in cogni/
tõe:vt dꝛ ṗmo phyſicoꝛum

¶ Quot modis diciſ hoc nomẽ
ſubſtantia. Capl'm. XXXIII

Subſtãtia aũt dꝛ dupliciter
Uno mõ dꝛ ſuba illud qđ ſi
gnificaſ ꝑ definitõem ſꝫm ꝙ
dicimus ꝙ definitio ſcat ſubam rei
quã quidẽ greci vſyã dicũt:quã nos
eſſentiã dicim⁹.Et ſic cũ in generi/
bus accñtium res definiaſ vt in gñe
ſube.tñ ip̃a accñtia nõ ita ꝓꝑrie defi
niunſ.qꝛ illa definiunſ ꝑ additamẽ
ta Jtẽ etiã cũ ſint eq̃liter nõ tãte rea
litatis ⁊ nobilitatꝭ ſicut ea q̄ ſunt in
gñe ſube: oꝫ ponere ꝙ nomẽ ſube cõ
ueniat ⁊ illis de gñe ſube:⁊ illis de
gñe accñtium. tñ iſto mõ accipiẽdo
ſubam inueniſ ꝙ ſuba q̃dam nobili
oꝛi mõ dꝛ de eis q̄ definiunſ in gñe
ſube: ⁊ inueniſ etiã ſuo mõ dici de
his q̄ definiunſ in gñe accñtiuꝫ.Et
hic ⁊ ibi ſcat illud qđ ꝑ definitõem
importaſ.Alio⁰ accipiſ ſuba ꝓ ſub
ſiſtẽtia vel ꝓ ſuppoſito ſubſiſtẽtie in
gñe ſube.et hec vocaſ ṗma ſuba in
li⁰ p̄dicamẽtoꝝ.vt ſoꝛtes ẽ h lapis.
Et hec duplex acceptio ſube poniſ
q̇nto metaph.ca⁰ de ſubſtãtia.Ter
tiũ modũ acceptõis ſube ponit phs
in li.p̄dicamẽtoꝝ ꝓ illis q̄ ſubſiſtũt
in ṗmis ſubſtãtijs ⁊ de ṗmis ſubſtã
tijs dicũtur.vt hõ ⁊ aĩal. Et qꝛ ſup
poſitũ in genere ſubſtãtie materia/
le componiſ ex materia ⁊ foꝛma.iđ
etiã materiã ſubſtãtiam dicimus ⁊
foꝛmã ſimiliter. Sed q̇a materia ⁊
foꝛma cũ ſint ꝑtes nõ ſunt in genere
ꝓꝑe:ſed ꝑ reductiõem.ideo etiam
nec eſt vſquã ꝓꝑria hec p̄dicatio.ma
teria vel foꝛma eſt ſubſtãtia. ſꝫ hec.
materia ⁊ foꝛma ſunt de ſubſtantia
ꝯpoſiti rei. Et hec etiã ſubſtãtie ac
ceptio poniſ q̇nto metaph. Et iſto
duplici mõ dꝛ ſubſtãtia de his que
ꝑtinent ad genus ſubſtantie p̄ciſe ⁊
nõ de aliquo genere accñtium. Pri
mo ãt modo ſubſtãtia dicta eſt cõ/
munis ſubſtãtie ⁊ accidẽti. De ſub
ſtãtia aũt plus infra dicetur.

¶ Quot modis dꝛ hoc nomẽ
natura Cap̃. XXXIIII.

Nomen aũt nature ſꝫm phm
q̇nto metaph.ṗmo impoſi/
tũ eſt ad ſignificandũ gene/
ratiõem viuentiũ que dꝛ natiuitas.
Et quia hmõi generatio eſt a ṗnci/
pio itrinſeco extẽſum eſt hoc nomẽ
ad ſignificandũ principiũ intrinſe/
cũ cuiuſcũq; motus. Et ſic definiſ
ſcđo phyſicoꝝ. Natura eſt ṗncipiũ
motus et q̇etis eius in q̊ ⁊c̃. Et q̇a
hmõi principiũ eſt foꝛmale vel ma/
teriale. ideo cõiter tam materia q̃
foꝛma diciſ natura.et quocũq; iſto
rũ modoꝝ accipiaſ ſoluꝫ ꝯuenit ꝓ
pꝛie his que ſunt in genere ſubſtãtie
Et quia ꝑ foꝛmã compleſ eſſe vni/
uſcuiuſq; rei:ꝯuenienſ vniuſcuiuſq;
rei eſſentia quã ſignificat definitio
vocaſ natura. Et ſic Boetius in li
bꝛo de duabꝫ naturis definit natu/
ram dicẽs. Natura eſt vnũquodq;
infoꝛmans ſpecifica differentia. Et
quia genus ſpecies ⁊ differẽtia ⁊ de
finitio danſ de his que ſunt in gene
re ſubſtãtie ⁊ in generibꝫ accñtium
ideo hoc modo natura diciſ de ſub
ſtãtia ⁊ de accidente

¶ Quot modis dꝛ hoc nomẽ

eēntia. et q̇d ſignificat ⁊ quomodo ꝯparat̃ ad alia Cap̄. XXXV.

Nomen aūt eēntie importat aliq̇d in ordine ad eſſe. et iō q̄ eēntia eſt illud in qua ⁊ ꝑ quā ens h̃z eſſe: ideo ſubſtātia a natura rei ꝑ quā res habet eſſe ð̄r eēntia Et q̄ tam ſubſtātia q̄ȝ accidens h̃z eſſe. licȝ ſubſtātia nobilius habeat eſſe accn̄te. iō eſſentia etiaȝ ð̄r de ſuba ꝑ ṗus. ⁊ de accn̄te posterius.

¶ Quot modis dicit̃. ⁊ quid ſignificat hoc nomen quidditas. Caplm̄. XXXVI

Nomē vero q̇dditatis ſumitur ab eſſentia. Quia cm̄ illud ꝑ qȯ conſtituit̃ res in ꝓprio gn̄e vel ſpē eſt hoc qȯ ſignificatur ꝑ dn̄tias indicantes q̇d eſt res. inde eſt q̄ nomē eſſentie a pħis mutatū eſt in nomē q̇dditatis Et inde eſt etiā q̄ pħs definitōem ⁊ eſſentiā rei ſepe nominat qȯ q̇d erat eſſe rei vt pȝ li. vij. metapħ. Et eſt etiā alia cauſa. q̄ ad queſtionē factā ꝑ q̇d eſt res: ꝯuenienter rn̄detur de eſſentia. vt quid eſt homo. rn̄detur aīal rōnale Sic aūt accipiēdo quidditatē ptȝ q̄ cōuenit ſubſtātie ⁊ accidētibꝫ eo mō quo dictū eſt de eſſentia

¶ Quō ſunt idē realiter ⁊ differūt rōne ſuba. natura. eēntia quidditas. Cap̄. XXXVII.

Patet ſcd̄o ex iſtis quō ſe habent ad inuicē hec quattuor noīa ſubſtātia. natura. eſſentia. quidditas Et q̄ inquantū ſunt cōia ſubſtātie ⁊ accidēti: cōueniunt in vno. ſcȝ q̄ hec quattuor noīa ſignificāt vnū realiter. ſcȝ illud qȯ per definitōem importat̃. Differūt aūt quia alia ⁊ alia rōne hoc ſignificāt. quia ſubſtātia hoc ſignificat inquātum ex hoc tota natura rei integrat̃ et ꝑ oppoſitū quicq̇d eſt extra naturam rei accidēs ð̄r. Natura autem idē ſignificat in cōparatōe rei ad intellectū. quia natura rei nō eſt intelligibilis niſi ꝑ definitōeȝ. ⁊ ideo dicit̃ natura inquantū capi pōt ab intellectu. Eſſentia aūt hoc idem ſignificat ꝑ compatione ad eſſe. Quidditas vero inquantū ꝑ definitiōem ſignificat̃ vel indicat̃. vel inquantū ad queſtionē factā per q̇d: cōuenienter reſpōdet̃ ꝑ ipam definitōem. inquantū aūt iſta diuiſim accipiūtur in ſubſtātia ⁊ accidēte aliter ⁊ aliter ſumunt̃. vt in ſequētibꝫ patefiet

¶ De noībus ꝑtinentibꝫ ad genus ſubſtātie. ⁊ q̄ ſubſtātia dicit̃ de materia. forma. ⁊ toto cōpoſito. Cap̄. XXXVIII.

Nunc tertio reſtat dicēdum de ſingulis ꝑdicamētis ⁊ ṗmo de ſubſtantia. Circa quā ṗmo dicendū eſt de noībus que cōueniunt rebꝫ de gn̄e ſube ſolū. vel ſi ꝯueniūt gn̄i ſube et accn̄tium dicendū eſt de eis q̄ntū ad illud qȯ hn̄t ꝓpriū in ſuba. Et circa hec ṗmo dicē dū eſt de hoc noīe ſuba. q̇tiens ⁊ de q̇bus ð̄r. Scd̄o de alijs noībus ꝑtinētibꝫ ad ea q̄ ſunt in gn̄e ſube Quātū aūt ad ṗmū ṗmo dd̄m eſt ð hoc nomīe ſuba. Scd̄o de alijs noībus vna cū ſuba q̄ aliquo mō ſtȝ idē realiter cū ſuba. licet differāt rōne. que ſpecialē habēt difficultatē. vt patebit. Sciendū eſt aūt ſm̄ Boetiū ſuꝑ ꝑdicamēta. ſuba ð̄r tripliciter. ſcȝ De materia: vt corpus humanū eſt ſubſtātia De forma: vt anima rōnalis eſt ſuba. De cōpoſito. vt hō eſt ſuba. Hic aūt accipio cōpoſituȝ: nō ſolū pro compoſito ſubſiſtente vbi eſt compoſitio materie ⁊ forme. ſed pro compoſito ſubſiſtēte qȯ nō eſt cōpoſitum ex materia ⁊ forma. ſed eſt eſſe ⁊ eſſentia: vel actu ⁊ potētia:

vel qḋ eſt ⁊ q̄ eſt q̄lis ↄpoſitio eſt in
angelis q̇ ſunt in gn̄e ſub̄e. Quia ve
ro materia. forma. ⁊ ↄpoſitū multi
plicit̾ dicunt̾ ad ꝓpoſitū eſt q̄dlibet
diſtinguendū. Et p̄mo de materia
ſecūdo de forma. tertio de ↄpoſito.

¶ Quot modis d̾r materia. Capl̾m. XXXIX.

Quantū ad p̄mū ſciendū eſt
ꝙ materia eſt triplex. Eſt eī
materia in q̄. ⁊ ex qua. ⁊ cir/
ca quā. Materia aūt ex qua d̾r illa
que eſt p̄mū p̄ncipiū ītrinſecū ⁊ eēn
tiale rei ex qua res ↄponit̾. ⁊ ſic de/
finit̾ materia p̄mo phyſicoꝝ. Ma/
teria eſt ex qua fit aliq̇d cū inſit. ⁊ h̊
mō elemēta ſt̾ materia oīm mixto
rū. ⁊ materia p̄ma eſt materia oīm
elementoꝝ. Materia aūt p̄ma dici
tur materia ↄſiderata abſq; quacū
q; forma ſubſtātiali. Hec aūt mate
ria ex qua ē duplex. Quia eſt quedā
materia rerū naturaliū ex q̄ ſunt et
ↄſiſtunt res naturales. vt elementa
ſt̾ materia oīm mixtoꝝ. ⁊ hec ma/
teria vt ē materia cōpoſiti nō eſt ali
qḋ totū. ſed eſt p̱s. ⁊ q̄uis dicat̾ ſub
ſtātia: nō tn̄ eſt ſub̄a ꝓprie ⁊ in gene/
re ſub̄e directe. ſed eſt p̱s ſub̄e ꝑprie
loq̄ndo: ⁊ in gn̄e ſub̄e eſt p̱ reductio
nē. Alia eſt materia rerū artificiali
um: vt ferꝝ eſt materia cultelli ex q̄
fit. ⁊ lapides et ligna ſt̾ materia ex
qua fit domus. ⁊ talis materia reꝝ
artificialiū eſt q̊ddā totū in ſe. licet
ſit p̱s reſpectu toti⁹ artificiati. ⁊ iō
talis materia eſt ſub̄a directe ⁊ p̱ ſe
in gn̄e ſub̄e. Alia etiā eſt materia ī
qua ⁊ nō ex qua. Quia eī̄ ꝓprietas
materie eſt eſſe potentiā receptiuaꝫ
forme. idcirco oē illud qḋ eſt ſuſcep
tiuū vel receptiuū forme cuiuſcūq;
tā ſub̄alis q̄ acc̄ntalis quantūcūq;
nō ſit materia ex qua aliud ↄponat̾
ip̄a forma vocat̾ ⁊ d̾r materia Et h̊
mō oīs forma tā ſub̄alis q̄ acc̄nta/
lis nō hꝫ materiā ex qua fit. q̄ꝛ nulla
forma eſt ↄpoſita ex materia ⁊ for/
ma: cū ſit ſimplex. vt pꝫ in li. ſex p̄n/
cipioꝝ. ſed in q̄ fit: ſicut aīa hꝫ mate
riā in q̄ eſt ſicut eſt corp⁹. ⁊ albedo
et q̄ntitas totū ↄpoſitū. ⁊ ſic nō ſo/
lū ſubſtātia d̾r eē materia reſpectu
acc̄ntiū. imo vnū acc̄ns reſpectu al/
terius. vt q̄ntitas reſpectu q̄litatis
Utrꝝ aūt talis materia ſit ſub̄a de/
terminan[illegible] eſt ſm̄ rōem ſuſceptiui
q̄ꝛ ſi ſuſceptiuū ſit materia reſpectu
forme ſubſtantialis erit ſub̄a ſicut
p̱s. Si ſit ↄpoſitū reſpectu acc̄ntis
erit ſub̄a ſimpl̾r. Si ſit forma ſub/
ſtātialis reſpectu ſuarū ꝓprietatum
erit ſub̄a ſicut p̱s. Si autē ſit acc̄ns
reſpectu acc̄ntis nō erit ſub̄a. ſed di
cet̾ materia in q̄ vl̾ ſubiectū. Hec ē
ergo materie dr̄ña ſic accepte. ⁊ pri
mo q̄ꝛ oīs materia q̄ eſt ex q̄ eſt ⁊ in
qua. ſ. q̄ꝛ ea eſt forma ⁊ nō ecōuerſo.
q̄ꝛ p̄t eē materia in qua q̄ nō erit ma
teria ex qua. vt ptꝫ ex p̄dictis. Alia
aūt d̾r materia q̄ eſt circa quā. ⁊ eſt
prop̄e materia q̄ eſt obiectū potētie
et obiectū vel ſubiectū ſcie. ſicut ver
bi gr̄a coloꝛ eſt obiectū viſus. ⁊ di/
cit̾ materia vel obiectū viſus. q̇a in
euꝫ fert̾ ⁊ terminat̾ viſus vel viſio.
Nō aūt eſt materia ex qua. q̄ꝛ ex co/
loribꝰ nec viſus nec viſio cōponitur
Nec materia in q̄. q̄ꝛ viſio nō ē ſub/
iectiue in colore viſo. licet ē in vidē/
te colorē. ſed d̾r ꝑprie materia circa
quā. q̄ꝛ circa eaꝫ hꝫ negociari viſiua
potētia ſicut circa ꝓpriū obiectū ad
qḋ terminat̾ viſio. Dicit̾ aūt mate
ria q̄ꝛ hꝫ ꝓprietatē materie q̄ eſt ſuſci
pere vel pati. videri eī̄ paſſiue ↄue
nit colori ſm̄ modū ſignificādi ſaltē
Eodē āt mō eſt de ſubiecto ſcie qḋ
etiā obiectū vocat̾. q̄ꝛ obiectū eſt il
lud qḋ p̄mo obijcit̾ ↄſpectui poten
tie vl̾ ſcie Et ē obiectū vel ſubiectū
alicui⁹ ſcie circa qḋ ſcia negociat̾. ⁊

de quo fiūt demonſtratōes in ſcia. vt corpus mobile vl' ens mobile in ſcia naturali dr obiectū: ſubiectum vel materia ſcie naturalis. Nō materia ex qua fit. qr cū ſit forma ſimplex nō habz materiā partē ſui. Nec materia in qua. qr naturalis ſcia nō eſt in corpe mobili ſicut in ſubiecto imo in intellectu. ſed eſt materia circa quā ipa ſcia negociat̄ ꝛ inq̄rit cōcluſiōes ꝛ demōſtrat. Et ita pt dici materia circa quā ꝛ obiectū cuiuſlibet potētie ꝛ ſubiectū cuiuſlibet ſcientie. Si aūt quereret̄ an talis materia ſit ſubſtātia: rñdendū ē iuxta conditōem obiecti vel ſubiecti. qr ſi obiectū potētie vel ſubiectū ſcie ſit accñs. ſicut q̄ntitas eſt obiectum viſus: ꝛ ſubiectū in metaphiſica non erit ſubſtātia ſed accñs. Si aūt obiectū potētie vel ſubiectū ſcie ptineant ad ſubſtantiā: erit ſuba. ſicut pꝫ de corpe mobili qḋ pōt eſſe ꝛ obiectū potentie viſiue ꝛ ſubiectū naturalis phie. Quia ꝓo materia hꝫ rōnē ſubiecti: quot mōis dr materia tot modis dicit̄ ſubiectū. ſic tamen ꝙ reſpectu forme: verūetiam reſpectu potētie nō ſic proprie dicit̄ ſubiectum ſicut obiectum

¶ Quot modis dicit̄ forma. Capl'm. XL.

Quantuꝫ ad ſcōm de forma Sciendū ꝙ forme nomē dr multipl'r. ſic ꝙ multis mōis dr quib9 nō eſt ſuba ſed accñs. et de hoc patebit īfra qñ aget̄ de quarta ſpē qualitatis. ſed forma q̄ dr ſubalis ipa eſt ps ꝯpoſiti: vt aīa rōnalis Et talis eſt ſuba in gñe ſube. ſicut ps p reductiōem. Et hec forma ē in gradu quadruplici. qr quedā forme ſubales ſunt q̄ ſolū dant eſſe. vt forma oim inaiatorum: vt forma lapidis ꝛ hmōi. Quedā ſunt q̄ dant eſſe et viuere. vt forme vegetabiliū ſicut plantaꝝ. Quedā ſunt q̄ dant eſſe: viuere ꝛ ſentire: vt forme aīaliuꝫ. ꝛ dicunt̄ aīe ſenſitiue. Quedā aūt que dant eſſe. viuere. ſentire. ꝛ intelligere: vt aīe hoīm que rōnales dicunt̄ et quāto dant eſſe nobilius tāto ſtꝫ nobiliores. ꝓpter qḋ aīa rōnalis inter oēs obtinet ſummū gradū. Sic igit̄ habemus de ſuba materia. ꝛ d ſuba forma: que ſtꝫ due ptes et duo extrema reſpectu ſubſtātie cōpoſite quotiēs ꝛ de q̄bus dicunt̄

¶ Cōpoſitū diuidit̄ in ſubſtantiā prīmā ꝛ ſcdam. ꝛ q̄d eſt pma ꝛ quid ſcda Cap. XLI.

Quantū aūt ad tertiū de ſubſtātia q̄ eſt cōpoſitū Sciendū ꝙ ſubſtātia q̄ eſt ꝯpoſitū dr de omi eo qḋ eſt directe in genere ſube. Et iō dicit Boetius ſup p̄dicamēta: quia de tali ſuba agit ibi phs. qr relictis extremis de medio egit auctor. Nō aūt intelligo ꝙ ſubſtātia (q̄ eſt genus) req̄rat ꝯpoſitionē forme ꝛ materie. ſed ſufficit ꝙ ſit ibi ꝯpoſitio alicuius p moduꝫ forme. ꝛ alicui9 p modū materie Hec aūt ꝯpoſitio eſt p actū ꝛ potentiam eſſe ꝛ eſſentiā Que qr hꝫ omē ſuppoſitū creatū ſubſiſtēs: ideo eſt in gñe ſubſtātie. Sed qr deus omī mō caret ꝯpoſitiōe. ideo nullius gñis nec ſpēi nec alterius limitib9 ꝯtinetur. Hec aūt ſubſtātia q̄ eſt cōpoſitū dr dupl'r. vt ptꝫ in li. p̄dicamētoꝝ. Eſt em̄ quedā que dr pma. ꝛ alia ſecūda Prima ſuba dr quecūqꝫ vel q̄dcūqꝫ et q̄dlibꝫ indiuiduū ſubſiſtēs in genere ſube. vt petrus. andreas. ꝛ ſic de alijs. Scda ſuba dr ſpēs ſpecialiſſima ꝛ oīa ſupiora gñā que de indiuiduis p̄dicant̄. vt hō. corp9. ſubſtātia aīal. Quāuis aūt ſit ꝓpria acceptio pme ſube vt cōtra ſcdaꝫ diui

dicitur iſta q̄ dicta eſt. tñ vt generalit᷑
vtimur noīe ſubſtātie prime: multi
pliciter accipit᷑ ſm Albertū ſup pre
dicamēta. Dicit᷑ em̄ ſubſtātia p̄ma
illa ſubſtātia añ quā nihil eſt: q̄ non
eſt in aliq̄ nec eſt ab aliq̄. ſed eſt om
nib9 alijs reb9 cauſa eſſendi. ⁊ ſic ſo/
lus deus dr̄ ſubſtantia p̄ma. Scd̄o
dr̄ ſubſtātia p̄ma illud p̄mū p̄dica
bile ad qd̄ reducunt᷑ om̄ia q̄ ſunt in
coordinatōe p̄dicamēti ſubſtātie tā
q̄ȝ ad primū p̄dicabile illius gn̄is.
et ſic ſuba que eſt genus generaliſſi/
mū dicit᷑ ſuba prima. ⁊ iſto mō pri/
mitatꝭ ordo attendit᷑ vt ſit ordinis
inchoatio ab vniuerſalioꝛib9 ⁊ com
munioꝛib9. ⁊ ſit deſcenſus ad p̄ticu
laria ſubſiſtētia q̄ iſto ordine dicen
tur vltime ſubſtātie Om̄ia aūt pre
dicabilia a p̄ticularibus vſq̄ȝ ad ge
nus generaliſſimū dicent᷑ ſube me/
die ſm ordinē iſtū. Tertio mō dicit᷑
ſubſtantia p̄ma illud qd̄ p̄mo ſubſi
ſtit accn̄tibus: ⁊ qd̄ eſt cauſa oībus
alijs ſubſiſtēdi ⁊ ſubſtādi. ⁊ tali ſub
ſtātia p̄ma dicunt᷑ particularia ſub
ſiſtētia generis ſube. vt ſortes petr9
⁊c̄. Et iſto ordine eſt p̄ceſſus ab in/
fimo vſq̄ȝ ad ſupremū gen9 genera/
liſſimū aſcēdendo. Et q̄ȝuis iſto or
dine p̄ticulare pōt dici p̄ma ſuba. ⁊
genus generaliſſimū vltima. ⁊ p̄di/
cabilia media. ſpecies ⁊ genera ſub
alterna poſſent dici medie ſubſtātie
tñ om̄es iſto ordine vocant᷑ ſecūde
ſubſtātie. ⁊ ſolū p̄ticulare dicit᷑ ſub
ſtātia p̄ma. Subſtātia ergo prima
p̄mo modo dicta: nec eſt genus: ne/
q̄ȝ ſpēs: neq̄ȝ p̄ticulare p̄dicamenti
ſubſtātie. neq̄ȝ alicuius alterius. q2
nullius gn̄is limitib9 ↄcludit᷑. ſȝ eſt
extra om̄e genus. ⁊ eſt deus q̇ eſt in
finitus ⁊ immēſus. Subſtātia aūt
p̄ma ſcd̄o mō dicta eſt gen9 genera
liſſimū predicamēti ſubſtātie diui/
ſibile in diuerſas ſpēs p̄ dr̄ias oppo

ſitas. Subſtātia aūt tertio modo
dicta eſt p̄ticulare ſubſiſtēs in gn̄e
ſube indiuiduatū: qd̄ ſupponit᷑ oīb9
ſup̄ioꝛibus ⁊ alia p̄dicant᷑ de eo. et
oīa illa q̄ predicant᷑ de ea vocantur
ſcd̄e ſube. Et ſic diuidit ph̄s hoc vl
timo mō p̄maȝ ſubam ↄtra ſcd̄am.
Ptȝ ergo q̇d eſt p̄ma ſuba ⁊ ſcd̄a. ⁊
q̊t modis ſumit᷑. Quāuis aūt h̄ fe/
cerim mentiōem de gn̄e ⁊ ſpē. ⁊ gn̄e
gn̄aliſſim[illegible] ſpē ſpecialiſſima. nō ta
mē declar[illegible]ui quid iſtis noībus ſig
nificet᷑. quia dicetur infra cum aget᷑
de ſcd̄is intētionib9 ſuo loco

¶ De q̄ttuoꝛ latinis noībus ſcȝ eſſentia. ſubſtātia. ſubſiſtentia. res nature. Et grecꝭ coꝛrn̄dentibus. ſ. vſya. vſyoſis. hypoſtaſis. phyſis. Vñ imponunt᷑. q̄uo diſtinguuntur. q̇d ſignificent. quomodo ſe habent ad inuicē Cap. XLII.

Secūdo dd̄m eſt de ſuba cuȝ
alijs noībus q̄ ſunt idē cum
ſuba realit᷑. licet differāt rōe
quoꝝ etſi aliq̄ cōia ſtꝭ ſube ⁊ accn̄ti
dd̄m eſt tñ de eis q̄ntū ad illud in q̊
prop̄e ſube ↄueniūt. Circa hoc aūt
primo videndū eſt q̄uo hec noīa ab
inuicē diſtinguunt᷑ in gn̄ali. et vnde
vnūqd̄q̄ȝ ſumit᷑. Scd̄o dicet᷑ de q̊li
bet in ſpēali. Tertio in q̊ ↄueniūt ⁊
in quo dr̄nt: ⁊ q̄liter: breuit᷑ ↄcludet᷑

¶ Vñ importat᷑ ⁊ vñ diſtinguat᷑ eēntia. ſuba. ſubſiſtētia. res nature.

Quantū ad p̄mum ſciendū. q̄ȝ
hmōi noīa ſtꝭ q̄ttuoꝛ. ſ. eſſentia
ſuba. que duo ↄueniūt ſube ⁊ accn̄ti
vt p̄us dictū eſt. ⁊ aliq̄ ſpēali rōe cō
ueniūt ſoli ſube. Alia duo ſtꝭ ſubſi/
ſtētia ⁊ res nature q̄ ſolū cōueniunt
ſube. Hec aūt q̄ttuoꝛ noīa q̄ ſunt la
tina apud nos in greco h̄nt alia q̄t/
tuoꝛ noīa ſibi coꝛrn̄dentia. ſ. vſyam
vſyoſim. hypoſtaſim. phyſim. quoꝝ
vſus habet᷑ etiā apud nos: de q̇bus

dicendū erit. Quātum ꝗ ad illa q̄t
tuoꝛ latina ſciēdū ꝙ ſic diſtinguunť
et ſic ſumunť. qꝛ eēntia imponiť ab
actu eēndi. ſuba ꝛ res nature ab ac-
tu ſubſtādi. ſubſiſtētia ab actu ſub
ſiſtēdi. Et ſm hoc iſta diſtinguunť.
qꝛ eēntia eſt cuiꝰ actus eſt eſſe. ſuba
et res nature cuiꝰ actꝰ eſt ſubſtare.
licet dꝛñter vt diceť. qꝛ ſubſtādo na
ture cōi et accñtibꝫ dꝛ ſuba. Sꝫ res
nature dꝛ ab actu ſubſtandi nature
cōi ſolū. Subſiſtētia a[illegible] eſt cuiꝰ ac
tus eſt ſubſiſtere. eſſe aūt non deter
minat ſibi aliquē modū eſſendi ſpe
cialē. ſed eſt cōe oī enti. licꝫ ꝑ ꝓus cō
ueniat ſube. Subſtare aūt ꝛ ſubſi-
ſtere dicūt modū ꝯuenictē ſoli ſube
ſm duo q̄ ſibi ꝯueniūt. ſcꝫ ꝙ ſit ens
in ſe ꝯpletū. ꝛ quātū ad hoc ꝯuenit
ſibi ſubſtare. ꝛ ꝙ oibus aliis q̄ ſunt
in ea accñtibꝫ ſubſternať. ꝛ q̄ntū ad
hꝯuenit ſibi ſubſiſtere ſiue ſubſtare

¶ De eſſentia: ꝛ de vſya.

Caplm̄. XLIII.

Quantū ad ſcōm dōm ꝓmo
de eſſentia q̄ ſumiť ꝛ impo-
niť ab actu eēndi. Sciendū
ꝙ eſſentia ſcatur dupl'r. aliqñ vt qđ
eſt. aliqñ vt q̊ eſt. Cū eñ ſpēs ſit to
ta eēntia indiuidui: ipa eſſentia ſca
tur vt qđ. ꝛ noie idiuidui ꝛ noie ſpe
ciei. vñ dicimꝰ ſoꝛtē eſſe quādā eēn
tiā: ꝛ hoiem eſſe eſſentiā ſoꝛtis. Ali
qñ aūt eēntia ſcatur vt q̊. vt cū dico
humanitas. eſt eñ humanitas id q̊
hō eſt hō. Et ſic eēntia aliqñ ſcatur
vt qđ ꝑ nomen ꝯcretū. vt ſoꝛtes vel
hō. aliqñ vt q̊: vt humanitas. ꝛ tunc
ſcatur ꝑ abſtractū. Huic aūt noi la
tino rñdet nomē grecū qđ dꝛ vſya.
Et qꝛ in cōpoſitis ex materia ꝛ foꝛ-
ma eēntia rei nō eſt ſoluꝫ foꝛma vel
materia ſola. ſed eēntia iꝑtat vtꝝ
qꝫ. iō in talibꝫ dicta vſya ſcat vtꝝqꝫ
ſcꝫ ꝯpoſitū ex vtroqꝫ. ꝛ ſic Boetiꝰ dꝛ
in ꝑdicamētis ꝙ vſia ſcat ꝯpoſitum
ex matia ꝛ foꝛma In ſimplicibꝫ aūt
dꝛ vſya eo mō q̊ ꝯpetit eis eſſentiaꝫ
hr̄e. Sicut aūt eēntia ſcat vt q̊ ꝛ vt
qđ: ſic ſil'r cū illud idē ſit apud gre-
cos vſya qđ apud latinos eſſentia.
aliqñ ſignificat vt qđ. aliqñ vt quo

¶ De ſubſiſtentia et vſyoſi.

Caplm̄. XLIIII.

Ecūdo dōm ē de ſubſiſtētia
q̄ ab actu ſbſiſtēdi ſumiť. ꝛ
hec ſcať aliqñ vt q̊. aliqñ vt
qđ ſubſiſtit. ꝛ cū hoc ſit ſuba illa in
qua ꝑ ꝓus inueniť foꝛma ſubſiſtētie
hoc āt ſit gñaliſſimū ſube. Ipa ſub
ſtātia ſic accepta dꝛ ſubſiſtētia ꝓut
ſubſiſtit. ꝛ h̄ ꝑ ꝓus ꝯuenit generibꝫ
et ꝑ poſteriꝰ indiuiduis. licꝫ ipa in-
diuidua ſint in q̇bus ſuꝑioꝛa ſubſi-
ſtunt. q̄uis eñ gña ꝛ ſpēs ꝛ oīa ſu-
ꝑioꝛa nō ſubſiſtūt niſi idiuiduis q̄ꝝ
eſt eē. tñ determinatio ꝛ denoiatio
eſſendi fit ex natura vel q̇dditate ſu
ꝑioꝛi. Aliqñ āt ſubſiſtētia ſcat q̊ ali
q̇d ſubſiſtit. ꝛ cū hoc ſit ꝓma foꝛma
ſube: ſcat ipam foꝛmā per quā ſubſi
ſtēs ſubſiſtit. Huic āt latino noi no
bis vſitato rñdet in greco hoc no-
men vſyoſis. qđ in ſcato habeť apđ
nos ꝛ grecos in vſu per oīa. ſicut
ſubſiſtētia q̄ntum ad qđ ꝛ a quo

¶ De ſubſtātia ꝛ hypoſtaſi.

Caplm̄. XLV.

Ertio dōm eſt de ſuba cuiꝰ
actꝰ eſt ſuſtare. Ubi ſciēdū
ē ꝙ ſuba a ſubſtādo dꝛ Du-
pl'r āt ſubſtat aliq̇d alteri. Unoꝰ ſi
cut ſubiectū accñti. Alioꝰ ſicut infe
riꝰ nature cōi. ſicꝫ ſoꝛtes hoi Ab iſto
igiť duplici actu ſubſtādi q̇ ſube cō
uenit dꝛ ſuba Aliqñ ei hec ſuba ſcať
vt qđ ſubſtat. ꝛ ſic cū hec ſit ꝓª ſuba
ꝓº ꝛ ꝑ eā oīa ſuꝑioꝛa. ſic ſuba ſcat
ꝓmam ſubam ꝓmo ꝛ ex ꝯñti ſubas
ſcđas Aliqñ aūt hec ſuba ſignificať

vt quo ſubſtat aliqd. ⁊ ſic cū materia ſit rō ſubſtādi vt ꝙ ſubſtātia ſit accepta ſcat materiā. Huic aūt latino noī rn̄det apud grecos nomen hypoſtaſis apud nos vſitatuꝫ. ⁊ dr̄ aliqn̄ de eo ꝙ ſubſtat. Et qꝛ primuꝫ ꝑncipiū ſubſtādi eſt materia. iō dicit Boetius in p̄dicamētis ꝙ hypoſtaſis eſt materia. Aliqn̄ ſumiṫ pro eo qḋ ſubſtat. ⁊ ſic cum hec ſit ꝑma ſuba: ſic hypoſtaſis ꝑmā ſubam ſignificat. Et ſic accipit hypoſtaſim Boeti⁹ in libro de duab⁊ naturis

¶ De hoc nomīe res nature. Capitulū. XLVI.

Quarto dicenduꝫ eſt de hoc noīe res nature. qḋ etiam a ſubſtādo dr̄. Sciendū āt eſt ꝙ ꝙuis ſuba dicaṫ a ſubſtādo accn̄tib⁊ ⁊ nature cōi. ſicut ab vtroqꝫ actu ſubſtādi ſumiṫ nomē ſube. ita ab altero ſolo inq̄ntum ſcꝫ ſubſtat nature cōi ſumiṫ hoc nomē res nature. Vn̄ hoc nomen res nature ſcat ſubam, ꝓut ſubſtat alicui nature cōi vt ſortes hoī ⁊ nature q̄ per hoīem importaṫ. ſ. humanitati. Huic autē noī in greco rn̄det hoc nomen pragmatis phyſeos Verꝫ eſt tn̄ ꝙ ſic nō eſt multū apud nos vſitatū. ſed phyſis bn̄ eſt vſitatū qḋ naturā ſignificat. Vn̄ ⁊ cōſiderantes naturā phyſicos appellam⁹. vn̄ etiaꝫ a materia naturaliū in libro phyſicoꝝ tradita dr̄ liber phyſicoꝝ. Nec tn̄ eſt inconueniēs ꝙ etiā res nature dicaṫ hypoſtaſis ab altera proprietate

¶ In quo ꝯueniunt ⁊ in quo differūt quattuor predicta nomina Caplm̄. XLVII.

Nunc aūt ꝯcludo duas conclusiōes reſpcū cōueniētie et dr̄ne noim p̄dictoꝝ. Prima ꝙ cū aliqua res ſcatur vt qḋ: ſignificeṫ ꝑ modū totius. cū ſcatur vt q̄ ſignificeṫ ꝑ modū ꝑtis. Unde tria noīa p̄dicta. ſ. eēntia. ſubſiſtētia. ſubſtātia: cū aliqn̄ ſignificēt vt q̄ tūc ſignificāt ꝑ modū ꝑtis. cū ſignificēt aliqn̄ vt qḋ tūc ſcant ꝑ modū toti⁹ Et iō dico de noībus grecis corrn̄dentib⁊. ſ. vſya q̄ rn̄det eſſentie. vſyoſis que rn̄det ſubſiſtētie. hypoſtaſis q̄ reſpōdet ſubſtantie. Vn̄ iſta tria noīa dicunṫ aliqn̄ ſcare partē. vel ꝑ modū ꝑti[...] vt vſya ſcat eſſentiā, ꝓut eſt forma totius. vſyoſis formaꝫ ꝑtis. hypoſtaſis ꝑtem q̄ eſt materia et tunc ſꝑ ſcant vt quo. Et ita vtiṫ eis Boeti⁹ in li. p̄dicamētoꝝ in cōmēto. Aliqn̄ autē iſta ſcant vt qḋ ⁊ totū ⁊ ꝑ modū totius. vt hō ſcat ſortis eſſentiā ꝑ modū totius ⁊ ſubſiſtētia ⁊ ſuba ſilr. Et idē dico de noībus corrn̄dentibus in greco. ſ. vſya. vſyoſi. ⁊ hypoſtaſi. Et ſic habꝫ cōis vſus loq̄ndi vel vtēdi iſtis vocabulis. ⁊ ita accipit Boeti⁹ in li. de duabus naturis Scḋa ꝯcluſio eſt ꝙ ſi ita accipiantur ſcando vt qḋ eſt: ſic vnū ⁊ idē dr̄ eſſentia inq̄ntum hꝫ eē ſine determinatōe aliq̄ Subſiſtētia inquantū hꝫ tale eſſe determinatuꝫ qḋ in ſe ſubſiſtit ⁊ ꝑ ſe. ⁊ hoc ꝯuenit indiuiduis ꝑ illud qḋ ꝑmo cōuenit generib⁊ ⁊ ſpēbus. Et ſubſtātia vt ſubſtat accn̄tibus ⁊ nature cōi ſimṫ et hoc ꝑ ꝑus cōuenit indiuiduis ꝙꝫ ſuꝑioribus. Et res nature, ꝓut ſubſtat nature cōi p̄ciſe. qḋ ſilr̄ cōuenit inferiorib⁊ ꝑ ꝑus ꝙꝫ ſuꝑioribus.

¶ Quid ſignificēt. qb⁊ ꝯueniāt ꝓprie vel ſilitudinarie. qūo differant ab inuicē hec noīa creatio. generatio. gigni. cōcipi. naſci. natiuitas in vtero. ex vtero. filiatio. paternitas

Modo dōm eſt de noībus rerū q̄ ſunt in gn̄e ſubſtātie. Et primo ſumēde ſtꝫ diſtinctōes due rerū ad genus ſubſtātie ꝑtinentiū. ſcꝫ de

ꝓductōe. ⁊ de rebus ipſis ꝓductis
Scđo iuxta diſtinctōes reꝝ produ-
ctaꝝ deſcendet ad nomina earū.

¶De trib⁹ gradib⁹ entium. ⁊ qđ ſit creatio Cap. XLVIII.

Quantū ad pmū ſciendū. ꝙ
entiū creataꝝ ſubſiſtētiū ad
genus ſube ꝑtinentiū eſt tri-
plex gradus. Quedā em̄ hn̄t ſoluꝫ
eſſe: vt inaīata. ⁊ iſta tenēt infimum
gradū. vt lapis ⁊ hmōi. Quedā ha
bēt eē ⁊ viuere vt vegetabilia. ſicut
plante. Quedā ſuꝑ hoc hn̄t ſentire
vt aīalia. nec in his q̄ ad hoc pono
dr̄ntiam. q2 nihil faceret ad ꝓpoſitū
Quedā habēt eſſe ⁊ viuere ⁊ intel-
ligere. vt intelligibilia: ſicut aīa. an-
gelus. ⁊ etiā hō. Et iſta tenēt ſupre
mū gradū in entibus. Scđa diſtin
ctio eſt q̄ntū ad res ꝓductas. q2 du-
plr̄ ꝯſiderari pn̄t. Uno mō q̄ntum
ad ſui pmariā ꝓductionē qua i mū
di creatōe ꝑ ſpēs ſuas oīa ſunt crea
ta. ⁊ talis productio vocat creatio.
Un̄ Gen̄. pmo. In pncipio creauit
deus ⁊c̄. Dicit aūt creatio ꝓductio
rei nullo p̄ſuppoſito ex ꝑte rei ꝓdu-
cte. Et q2 tūc res ſic ſunt ꝓducte ꝙ
nihil earū p̄exiſtebat. talis ꝓductio
dr̄ creatio. Alio mō pn̄t ꝯſiderari
res create q̄ntū ad ſuā quotidianā
et ꝯtinuā ꝓductōeꝫ reſpectu rerū ge
nerabiliū ⁊ corruptibiliū. vel que đ
nouo infra ſpēs ꝓductas ꝓducūtur
et talis reꝝ ꝓductio iuxta diuerſos
gradus tres p̄dictos diuerſa ſortit
noīa vt patebit His ſuppoſitis di
cendū eſt de noībus que ꝯueniūt re
bus de gn̄e ſube. pmo quantū ad p
mmu gradū entium. ſecundo quan
tum ad ſecundum. tertio quantum
ad tertium.

Quid eſt generatio ⁊ corru-ptio. ⁊ quibus conueniant. Caplm̄. XLIX.

Quantū ad pmum gradū en
tiū: eoꝝ ſcꝫ q̄ ſunt inaīata et
hn̄t eſſe ſolū ⁊ nō viuere: di-
cendū eſt. ꝙ taliū entiū cōis ⁊ q̄tidi
ana ꝓductio vocat gn̄atio q̄ eſt pro
ductio rei ſuppoſita materia ex qua
Et illa q̄ ſic ꝓducūtur ſunt oīa gn̄a
bilia ⁊ corruptibilia. ⁊ ſic producta
dicunt generata. eoꝝ aūt deſinitio
dr̄ corruptio. Ex q̄ ptꝫ dr̄ntia int ge
neratōem ⁊ creatiōem. q2 gn̄atio eſt
ꝓductio rei ex materia ex q̄. cui⁹ ta-
mē pncipiū nō eſt ars. ſed natura ꝓp
ter dr̄ntiam ꝓductōis artificialiuꝫ
Sꝫ creatio eſt ꝓductio rei nullo p̄-
ſuppoſito ex ꝑte ꝓducti: ſaltē quātū
ad materiā ex q̄. Supius aūt ē poſi
ta drn̄a inter materiā ex q̄ ⁊ in qua.

¶Quid eſt generatio ⁊ q̄ cō-currūt ad eā. ⁊ ꝙ deo ⁊ creatu ris conuenit ſed diuerſimode. ꝙ in diuinis ſola ꝓceſſio filij dicitur ge-neratio. Caplm̄. L.

Quia vero de generatōe ſer-
mo ē: vt pateat āplius Sciē
dū eſt ꝙ ad generatōem qui
ꝙ neceſſaria ꝯcurrūt. ſextum aūt de
quo dicet indifferēter ſe hꝫ. q2 gene-
ratio p̄t eē cū hoc ⁊ ſine hoc. Cum
em̄ ſm Aug⁹. nihil generet ſeipm̄.
igit ad hoc ꝙ ſit gn̄atio oꝫ eſſe ali-
quod generās qđ eſt ꝓducēs. ⁊ hoc
eſt primū. ⁊ aliqđ generatū qđ eſt ꝓ
ductū: ⁊ hoc eſt ſcđm Et q2 generās
cōicat ſuā naturā generato: oꝫ ꝙ in
oī generatōe ſemꝑ p̄ſupponat aliqđ
nō ꝓductū de quo generatū dr̄ gn̄a-
ri. ⁊ in hoc differt gn̄atio a creatiōe
ꝙ creatio nihil p̄ſupponit. ⁊ iō gn̄a-
tio ſi nihil p̄ſupponeret nō eſſet gn̄a
tio ſꝫ creatio. ⁊ h̄ eſt tertiū ꝯcurrēs
Quia ſc̄do gn̄atio eſt ab agēte equo
co ⁊ vniuoco: ſicut dicit ph̄s. ꝙ hō
generat hoīem ⁊ ſol. ⁊ generātis ſit
cōicare eandē naturam gn̄ato. quia

agens eq̃uocũ nõ cõicat eandẽ natu
rã ſpecie. ſed ſolũ vniuocuꝫ ſicut hõ
Idcirco verius ſaluaꝛ rõ gñatiõis
in vniuocis. ſicut qñ hõ gñat hoiem
et ſi eſſet poſſibile adhuc veriꝰ ſalua
reꝛ rõ gñatõis: ſi generãs ſcꝫ ſoꝛtes
cõicaret eandẽ naturã non ſolũ ſm
ſpẽm: ſed etiã ſm numeꝝ. ⁊ h̃ eſt q̃r
tum ꝯcurrẽs ad gñationẽ. Quintũ
eſt ꝙ cõicatio eiuſdẽ nature fiat mõ
nature. Modus ãt nature eſt vt ge
neratũ ſit ab vno generãte effectiue
Dico aũt ab vno. qꝛ ĩpoſſibile eſt ꝙ
duo: vt petrꝰ ⁊ guillelmꝰ poſſint vnũ
filiũ nũero gñare. Dico ãt effectiue
qꝛ in creaturis ⁊ potiſſimũ in gñati
one aĩaliũ ꝑfectoꝝ ꝯcurrũt duo: ma
ſculus ⁊ femella. maſculꝰ ſolũ effe
ctiue. femĩa aũt ſe habꝫ ſolũ paſſiue
ſm phm ſexto de aĩalibꝫ. Si ḡ eſſet
poſſibile in creaturis ꝙ talis ꝓdu
ctio eſſet a duobꝫ effectiue: non eſſet
mõ nature. ſꝫ nec vocaretur gñatio
Sextũ aũt ad gñatõem indrñter ſe
hñs eſt. ꝙ gñatio p̃t eſſe cũ tñſmuta
tõe ⁊ ſine tñſmutatõe. Cũ tñſmuta
tõe ẽ in creaturis ⁊ eſt rõ. qꝛ oẽ agẽs
in gñando introducit ꝓpꝛiã foꝛmã ⁊
expellit ꝯꝛiã a materia. ⁊ h̃ nõ p̃t eẽ
ſine trãſmutatõe. tñ ꝓductio tal' nõ
hꝫ ꝙ ſit gñatio foꝛmalis ex hoc ꝙ ẽ
talis trãſmutatio. alioq̇n coꝛruptio
eſſet gñatio ⁊ bꝛeuiter oĩs motus ⁊
mutatio. Si ḡ ſit aliqua ꝓductio q̃
hoc nõ exigat erit ſine trãſmutatõe
ſicuti eſt ĩ diuinis. ⁊ ideo gñatio ex
ſui natura nõ impoꝛtat motũ ⁊ trãſ
mutatõem. ſed p̃t eſſe cũ ea vt ĩ crea
turis: ⁊ ſine ea vt in diuinis. Unde
ptꝫ q̇d eſt de rõne gñatõis: ⁊ que ſit
eius definitio. qꝛ nõ plus impoꝛtat
niſi ꝙ generatio eſt ꝓductio quã ge
nerãs vel ꝓducens cõicat pꝛoducto
eãdem naturã. Dico aũt eadem: vl'
gñe vt in generãtibꝫ eq̃uocis: vel ge
nere ⁊ ſpẽ vt in vniuocis. ⁊ h̃ in crea
turis: vel eandẽ gñe vel ſpecie vl' nu
mero. ⁊ hoc ſolũ in diuinis. Ex his
ptꝫ ꝙ hec ſex ꝯcurrũt ad generatio
nẽ. Pꝛimũ eſt generãs. ſcd̃m gñatũ
qꝛ nihil gñat ſeip̃m. Tertiũ aliud p̃
ſuppoſitũ nõ ꝓductũ. ⁊ ideo gñatio
nõ eſt creatio. Et qꝛ hoc eſt in diui
nis ꝙ generatiõi filij p̃ſupponiꝛ eſſe
q̃ nõ eſt generãs nec genita ſꝫ cõica
ta. ideo gñatio filij non eſt creatio.
Quartũ eſt ꝙ ſit cõicatio eiuſdẽ na
ture. ⁊ vbi maioꝛ ẽ idẽtitas ibi veri
oꝛ ẽ rõ gñatõis: ⁊ iõ verioꝛ in vniuo
cꝭ. ⁊ ꝑ ꝯñs qꝛ ĩ diuinis eadẽ natura
ſpẽ ⁊ numero cõicatur filio: eſt ibi ꝓ
pꝛijſſima gñatio. vñ Ephes. iij. Ex
quo oĩs paternitas in celo ⁊ in ter
ra ⁊c. Quintũ eſt. ꝙ ſit mõ nature ⁊
vt ab vno effectiue vnũ genereꝛ. Et
ideo ꝓductio filij q̃ eſt ab vno ſolo
ſcꝫ a patre vocaꝛ generatio in diui
nis. Sed qꝛ ꝓductio ſpũſſancti eſt
a duobꝫ. ſ. a patre ⁊ filio nõ vocatur
gñatio ſed ꝓceſſio. Sextũ aũt ꝙ ge
neratio ſit cũ motu ⁊ trãſmutatõe
vel nõ ſit indifferẽter ſe hñs ad eaꝫ
ita ꝙ in creaturis motũ ſꝑ habet et
trãſmutatõem. in diuinis aũt exclu
dit. Ex q̇bus oĩbus ꝯcludiꝛ q̇d eſt
gñatio. ⁊ ꝙ ꝯueniat deo ⁊ creaturis
et ꝙ diuerſimode. ⁊ vlterius ꝙ nobi
lioꝛi mõ ⁊ magis ꝓpꝛie eſt ĩ diuinis
q̃ꝫ in creaturis. ⁊ ꝙ pꝛoductio filij a
patre dꝛ generatio. ꝓductio aũt ſpi
ritusſancti nõ. ſed pꝛoceſſio

¶ De nominibꝫ ꝑtinentibꝫ ad vi
tam ⁊ viuentia.

Videndũ eſt de noĩbus ꝑtinẽti
bus ad ſcd̃m gradũ entiũ: coꝝ
ſcꝫ que hñt eſſe ⁊ viuere. Et qꝛ nomẽ
vite hic p̃mo occurrit: ideo p̃mo di
cendũ eſt de hoc noĩe vñ traxit oꝛi
ginẽ. q̇bus ꝯuenit ꝓpꝛie. ⁊ q̇bus ſili
tudinarie. Scd̃o deſcendeꝛ ad dicẽ
dum de noĩbus ꝓductionũ. q̇bꝫ ipa
viuẽtia ꝓducunꝛ. ⁊ de noĩbus ꝓdu

ꝛtoꝝ. Quātū ad pmū dicēda ſtꝫ qt
tuoꝛ. Primū eſt de ipo noie vite. vñ
ſumptū eſt ⁊ qbus ꝯueniat. Scdo
quō viuere diuidit p iſta qttuoꝛ. ſcꝫ
alimēto vti. ſentire. moueri ſm lo/
cū. itelligere. Tertio quō vita diui/
dit in actiuā ⁊ ꝯtēplatiuā theologo
rū ⁊ phoꝝ. Quarto q eſt differētia
inter vitā ꝯtemplatiuā ⁊ actiuā

¶ Uñ habuit originē nomen vite. qb ꝯueniat ⁊c. Cap. LI.

Quantū ad pmū ſciendū. ꝙ
nomē vite ex h ſumptū fuiſ/
ſe videt ꝙ aliqd a ſeipo pōt
moueri. ⁊ iō ex h dicta ſtꝫ pmo aliq
viuere. qꝛ viſa ſtꝫ a ſemetipis moue
ri aliq motu. ſicut plāte motu aug/
mēti. ⁊ aīalia motu locali. Ea vero
q viſa ſtꝫ nō moueri niſi ab alijs mo
ta: dicta ſtꝫ moꝛtua vel carētia vita
ſicut lapides ⁊ ligna. ⁊ inde trāſſum
ptiue ⁊ p quandā ſilitudinē ea quo/
rū pncipiū mot in ipis eſt etiā di/
cunt viuētia qꝫuis nō ſeipa moue/
ant. ſicut aq ſcaturiēs ex impetu ſui
motus a terra dꝛ viuere. Aque autē
immobiles vt ſtagnales ⁊ lacuales
dicunt moꝛtue. Ad hoc facit ꝙ ho/
mines ⁊ alia aīalia q multū ſtꝫ mo/
bilia dicūtur bñ viua. ſicut aliqs q
non pt ſtare in vno loco dꝛ bñ viu
ecōuerſo q eſt male mobilis ⁊ tardi
motus dꝛ totus moꝛtu vel male vi
uus. Ex hoc aūt vlteri nomē vite
tractū eſt ad alia ⁊ attributū oībus
opatōibus qs aliquis ex ſeipo exer
cet nō ab alio mot: etiā ſi ille opa/
tiōes ꝓpꝛie nō ſint motus. ſicut etiā
nomē motus ad quālibet opationē
ſolet trāſferri. ſicut trāſſumptiue et
large ſentire ⁊ itelligere dicunt mo
tus. Et ſm hoc nō ſolū que mouen
tur a ſeipis vel p augmētū vel loca
lit dicūt viuere. ſꝫ etiā oīa q a ſeipis
appetūt. ſentiūt. ⁊ itelligūt. He em
opatōes vite dicūt. qꝫuis em in aliq
ſint plures dictaꝝ opationū. ex illa
tñ dꝛ vita i aliq q eſt opatio pncipa
lis in illo. Sicut aīaliū vita dꝛ i ſen
tiēdo qꝫuis nutriant. qꝛ ſentire ē pn
cipali in aīali. ⁊ hoim vita dꝛ in in
telligēdo: qꝫuis etiā ſentiāt. Hoc āt
accipiendū eſt nō ſolū ſm potētias
ſꝫ etiā habit ⁊ act ſupadditos. ꝓp
ter qđ nomē vite vlteri eſt extēſum
itantū vt vita vniuſcuiuſqꝫ hois di
cat in h cōſiſtere in q eſt ſummū ei
ſtudiū ⁊ intētio ⁊ cui maioꝛē curā i
pendit: vt dt phus. ix. Ethic. Et ſic
hois ſtudioſi dꝛ ſtudiū eius vita: ⁊
mercatoꝛi mercari vita ei. ⁊ ſic de
alijs. Ex qb pꝫ vñ ſumptū ē nomē
vite. ⁊ ad q extēſum ⁊ tractū eſt. ⁊ q
b ꝯueiat. qb ꝓpe. ⁊ qb trāſſumptie

Quō vita diuidit in vegeta/tiuā. ſenſitiuā. motiuā ſm locum. ⁊ intellectiuam. Capl'm. LII.

Quantū ad ſcdm ſciēdū ꝙ vi
ta diuidit in qttuoꝛ. ſ. alimē/
to vti. ſentire. moueri ſm lo
cū. ⁊ itelligere. Sciēdū ꝙ hec qttu/
oꝛ qñ ſumunt ꝓ qbuſdā opatiōib
q ſtꝫ opatiōes aīe dātis vitā: vel ve
getatiue: vel ſenſitiue: vel itellectiue
et ſic viuere viuētib nō eſt eē ſꝫ opa
ri. Alio° ſumūt iſta ꝓ ipſo eſſe viuē
tiū in qb ſtꝫ iſte opatōes. ⁊ ſic itelli
git verbū phi. ij. de aīa: viuere in vi
uentib eſt eſſe. Uñ ſic dꝛ. ix. Eth. ꝙ
eē eſt ſentire vel intelligere. i. hr̄e na
turā ad ſentiendū vel itelligēdū. Et
hoc mō diſtinguit phs. ij. de aīa vi/
uere p illa qttuoꝛ. Nā in iſtis iferio
rib ſtꝫ gña viuentiū qꝝ qdā hñt na
turā ſolū ad vtēdū alimēto ⁊ ad cō
uenictia alimēto vt eſt augmētū et
gñatio ſicꝫ in plātis ⁊ in oīb vegeta
bilib. Quedaꝫ vero vltra hoc hñt
naturā ad ſentiēdum: vt patꝫ in aīa
libus immobilibus que non mouē
tur motu ꝓgreſſiuo vt oſtree mari/
ne. Quedā vo cum his vltra habēt

naturā ad motū ſm locū ⁊ ꝓgreſſi/
ue vt aīalia ꝑfecta. vt q̄drupedia et
volatilia ⁊ hm̄ōi. Quedā vero hn̄t
naturā ad hec oīa ⁊ vlteri⁹ ad ītel/
ligendū: vt hoīes. Et ſic pꝫ quō hec
q̄ttuoꝛ ſtꝫ ſub diuiſiōe vite. ſ. alimē/
to vti qđ pertinet ad vegetabilia. ⁊
ſentire qđ ꝑtinet ad aīalia impꝑfecta
⁊ moueri ſm locū qđ ꝑtinet ad aīa
lia ꝑfecta. ⁊ intelligere qđ ꝑtinet ad
hoīes. Et iſte oꝑatiōes nō ſunt mo
tus ꝓpꝛie. ſicut em̄ nomē motus ad
aliquā oꝑationē ſolet tranſferri: ſic
trāſſumptiue ⁊ large ſentire ⁊ intel
ligere dꝛ motus. Qn̄qꝫ ſumunť pꝛo
q̇buſdā oꝑationibꝫ. ⁊ tūc ſunt oꝑa/
tiōes triplices aīe. ſ. vegetatiue. ſen
ſitiue. ⁊ intellectiue. Qn̄qꝫ ꝑ eſſe vi
uentiū quoꝝ ſunt oꝑatiōes. ⁊ tūc ꝑ
tinēt ad q̄druplex genus entiū. ſ. ve/
getabiliū ſolū quantū ad ꝓmū. ha/
bentiū ſolū ſenſum cū vegetari q̄n/
tum ad aīalia impꝑfecta. habētiū ve
getari: ſentire: ⁊ moueri ſm locū q̄n
tum ad aīalia ꝑfecta. ⁊ ītelligere q̄n
tum ad hoīes. Et ſic patꝫ quō intel
ligitur illa diſtinctio

¶ Quō vita diuidiť in actiuā et contēplatiuā. ⁊ quō vtrunqꝫ conuenit vite. Capl'm. LIII.

Ex ꝓmiſſis patꝫ aliq̄liter ter
tiū. ſ. quō vita diuidať in vi
tā actiuā ⁊ ꝯtēplatiuaꝫ. Si
em̄ vita pt dici oꝑatio quā aliq̇s ex
ſeipō exercet ⁊ in hoīe q̄ eſt ꝓncipa/
liter in eo ⁊ etiā in alijs oꝑatōibus
illa ſꝫ que ꝓncipalioꝛ eſt dꝛ eſſe vita
et cui impendiť ſummū ſtudiū intē
tio ⁊ cura: nō ſolū ſm potentias na
turales. ſed etiā ſm habitus ⁊ actus
ſuꝑadditos. Et cuꝫ talis oꝑatio in
hoīe ſit intelligere: reſtat ꝙ ſm hāc
oꝑationē diciť hō viuere. ⁊ vita ei⁹
diſtinguať in actiuā ⁊ ꝯtemplatiuā
reſpectu oꝑationis intellectiue. Vi
ta em̄ voluptuoſa non eſt ꝓncipalis
in hoīe. vn̄ nec humana: imo brutaľ
beſtiaľ ⁊ pecudū ꝓmo Eth. a phis
appellať. Sed ſm ītellectū eſt ſoluꝫ
humana vita. cui⁹ diuiſio reſpcū in
tellectus ſic pt accipi. Habet em̄ in
tellectus duas oꝑatōes. vna que eſt
ipſius ſm ſe. alia q̄ eſt ipſius ſm ꝙ re
git vires ⁊ potentias aīe inferioꝛes
ſibi obediētes. ⁊ ſm hoc in hoīe ac/
cipiť dupl[illegible] vita. Una q̄ cōſiſtit in
oꝑatōe i[illegible]ellectus ſm ſeipm̄. ⁊ hec
dꝛ vita ꝯtemplatiua. Alia q̄ ꝯſiſtit
in oꝑatione intellect⁹ ⁊ rōnis ſm ꝙ
oꝛdinat ⁊ regit ⁊ impat potētijs aīe
inferioꝛibꝫ natis ſibi obedire. ⁊ hec
dꝛ vita actiua. Ex quo ptꝫ. ꝙ cū in/
tellectus diuidiť in ſpeculatiuum ⁊
pꝛacticū nō tanqꝫ in diuerſas potē/
tias. ſed ſicut in diſtincta officia peꝛ
diſtinctos actus in diſtīcta obiecta
et hoīs vita dꝛ ꝯſiſtere in eo in quo
maxie delectať ⁊ cui magis intēdit
Quidā aūt maxime intēdūt ꝯtem
platōi veritatis: qđ ꝑtinet ad intelle
ctū ſpeculatiuū. Vita em̄ ꝯtēplati
ua cōſiſtit in ꝯtemplatōe ſumme cō
tēplabilis. Et qꝛ aliq̇ maxime inten
dūt ꝑ rōem pꝛacticā paſſionibꝫ mo
derādis qđ ꝑtinet ad rōnem pꝛacti
cā. ideo in his vita actiua ꝯſiſtit re/
ſpectu optimi agibilis. Et ita patꝫ
quō diuidiť: penes q̇d attēdiť vita
actiua ⁊ contemplatiua. ⁊ ꝙ ſolum
cōuenit nature intellectuali.

¶ Quomō differt vita ꝯtemplatiua theologoꝛum ⁊ philo/ ſophoꝛum. Capl'm. LIIII.

Quantū ad quartū ſciendu3
eſt (vt patuit) ꝙ vita ꝯtēpla
tiua ꝯſiſtit in actu potentie
intellectiue. Hoc aūt intelligendū
eſt nō abſolute. ſed inquantum ta/
lis actus eſt dilect⁹ ⁊ electus ꝑ vo/
luntatē affectantē ⁊ ꝑeligenteꝫ talē

actū. Cū aūt oꝑatio ſit media inter oꝑantē ⁊ ipm obiectū ad qḋ tendit ipa oꝑatio ex ꝑte duplici p̄t cōſiderari. Uno mō inquantū eſt ꝑfectio oꝑantis. ⁊ tale deſideriuꝫ ꝓcedit ex amore ſui. Alio° p̄t ꝯſiderari talis oꝑatio inq̄ntū terminat̄ ad tale obiectū. Et ſic ꝯtēplatōis deſideriū ꝓcedit ex amore obiecti. Differt ḡ cōtēplatio quā poſuerunt ph̄i a ꝯtemplatōe quā ponūt theologi. qꝛ phōrū vita cōtemplatiua [illegible]dit ex deſiderio ⁊ amore ꝯtemplantiū. Cōtēplatiua aūt vita theologorū ꝓcedit ex amore dei ꝯtemplandi: vt ſit ibi amor vbi oculus Math. vi. vbi eſt thezaur⁹ tuus ibi ⁊ cor tuū ⁊c̄. Joh. xvij. Hec eſt vita eterna ⁊c̄. Iſta etiam p̄exigit charitatē ⁊ nō illa phōrū. Greg⁹. ſuꝑ Ezech. Cōtēplatiua vita eſt charitateꝫ dei ⁊ ꝓximi tota mente retinere. ab actiōe exteriori q̇eſcere: ita vt iaꝫ nil agere libeat: ſed calcatis curis oībus ad videndā faciē ſui creatoris anim⁹ inardeſcat

¶ Quid eſt gigni. naſci. oriri. et q̇bus conueniant.

Secundo ꝯſiderādū eſt de noībus ꝓductionū ⁊ ꝓductoꝝ ꝑtinentiū ad ſcḋm gradū entiū q̄ ſunt viuētia. Ubi ſciendū. ꝙ q̄uis gn̄atio ſit entiū illoꝝ que minus h̄nt de nobilitate inter oīa entia q̄ cōtinue ꝓducunt̄ in eſſe: qꝛ nō habēt niſi eſſe et in h̄re eſſe ipa viuentia q̄ ad ſcḋm gradū entiū ꝑtinent ꝯueniūt cū eis et vltra hoc h̄nt viuere in q̊ excedūt ea. Ideo inaīatoꝝ productio nō ſic ſibi nomē gn̄atōis approp̄auit quin etiā ꝓductōi aīatoꝝ cōueniat ⁊ iporū viuentiū q̄ tenēt ſcḋm gradū entiū. Et qꝛ iſte ſcḋs gradus entiū excellit entia p̄mi grad⁹ in viuere. idcirco ꝓductio eoꝝ p̄ter nomē gn̄ale qḋ ſibi ꝯuenit cū alijs vita carētibꝫ ſibi ſpecialia noīa approp̄auit. Ad qḋ ſciendū nota ꝙ in aīatis ⁊ viuētibus reſpectu ſue ꝓductionis tria conſiderantur.

¶ Triplex ꝓprietas viuentium reſpectu ſue ꝓductionis.

Capl'm. LV.

Primū eſt ꝙ a p̄mo generante aliq̇d deſcēdit. ſ. ſemē: vel aliq̇d loco ſemīs qḋ eſt ſufficiēs ad generatōem q̄ntū ad p̄ncipium actiuū ⁊ paſſiuū. hoc autē eſt in diuerſis diu̅ſiter. Nam in q̇buſdā ſicut in plātis a p̄mo generāte miniſtrat̄ vtrūqꝫ. eo ꝙ plāte nō h̄nt ſexū diſtinctū. In aliq̇bus ꝟo que habēt diſtinctū ſexū (vt in aīalibꝫ) a mare miniſtrat̄ p̄ncipiū actiuū. a femīa aūt p̄ncipiū paſſiuū ſiue materia. Alia/lia āt ſm ph̄m ſtꝫ in coitu ſicut vnū p̄ncipiū generās. ⁊ ſm hoc dr̄ Gen̄. p̄°. Erūt duo in carne vna. Scḋm qḋ eſt in ꝓductiōe viuentiū eſt ꝙ taliū ꝓductio eſt ꝑ modū cuiuſdā exitus a gn̄ante. ⁊ hec ꝯditio ſeq̇tur ex p̄ma. nec hec ꝯuenit ꝓductiōi inaīatoꝝ. Tertiū eſt qḋ ſeq̇tur ex premiſſis duobꝫ. ſ. ꝙ generatū vel ꝓductū exiens a generāte in p̄ncipio gn̄ationis adheret ei ⁊ in eo eſt ꝑ ꝯtactum vel colligatōem vt dicit ph̄s. v. metaph. vt pꝫ in fructibꝫ q̇ colligant̄ ⁊ adherēt arbori. ⁊ in embrionibꝫ qui adherēt matrici ſm contactū.

¶ Quid ſit gigni. naſci. oriri. quō differūt ⁊ q̇bus ꝓprie conueniunt

Ubi ſm has tres ꝯditiōes q̄s hꝫ ꝓductio viuentiū ⁊ aīatorū hec tria vocabula diſtinguūtur ſic ꝙ reſpcū cuiuſlibꝫ ꝓprietatis erit vnū. Scḋm eīn ꝙ ꝓpria ſufficientia ſue gn̄atiōi miniſtrat̄ a generāte dr̄ res gigni vl' genita eſſe. Scḋm aūt ꝙ ꝓducit̄ ꝑ modū exitus dr̄ oriri vl' orta eſſe. Scḋm aūt ꝙ ꝓducit̄ vt cōiunctū generāti dr̄ naſci vel natū eē

Unde ph̄us q̇nto metaph̄.nata dicũtur q̄ſi ad nata. Sic em̄ generãs et generatũ ſunt q̄ſi res vna. Et ita ptꝫ dr̄ñtia inter creatõem q̄ eſt ꝓductio eoꝝ q̇bus nihil p̄ſupponiᷓ. ⁊ generatõem q̄ eſt ꝓductio cui p̄ſupponiᷓ aliq̇d: que eſt general'r oı̄m gñabiliũ ⁊ corruptibiliuꝫ. et inter gigni naſci ⁊ oriri q̄ ſolũ ſunt viuentiũ et aı̄atorum. licet ex diuerſa ꝓprietate. Quia viuẽtia dicũtur gigni inquãtũ a generãte deſcendũt. oriri inquãtũ a generãte exeũt. naſci inquantũ cõiuncta ſunt generãti. Iſtoꝝ autẽ deſinitio q̄ꝫuis poſſꝫ dici corruptio noı̄e gñali. tamẽ ꝓprie vocaᷓ mors. Q̇ꝺ aũt in rebus inaı̄atis d̄r corruptio: in viuentibꝫ diciᷓ mors.

¶ Quibus p̄dicta conueniant ſimilitudinarie.

EST tñ ſciendũ ꝙ nomẽ ꝓprie dictũ de vno: qñꝗ metaphorice diciᷓ de alio ⁊ ſil'itudinarie. ⁊ ita eſt de his tribꝫ noı̄bus naſci. gigni. oriri. Quia em̄ aq̄ fontis ⁊ ſol ⁊ ſil'ia d̄ occulto in manifeſtuꝫ ꝓgrediunᷓ: ꝑ ſil'itudinẽ oriri dicunᷓ Quia etiam accñtia ꝑ modũ cuiuſdã exitus fluunt a p̄ncipijs ſubiecti et adherent ſubiecto. ⁊ ſil'r ꝑtes adherent toti. Iō ſil'itudinarie naſci ⁊ oriri dicũᷓ et accñtia a ſubiecto. ⁊ ꝑtes a toto.

¶ Quid eſt ꝯceptio. natiuitas in vtero. ex vtero. ⁊ q̇bꝫ ꝯueniãt ꝓprie.

VLterius eſt ſciendũ ꝙ genituꝫ exit a generãte dupliciᷓ. Uno mõ ſ̄m ꝙ ꝓcedit in eſſe diſtinctum: clauſum tñ infra terminos gñantis et iſte exitus vocaᷓ ꝓprie conceptio. Alio mõ ſ̄m ꝙ ꝓcedit in eſſe diſtinctũ ⁊ manifeſtũ. iõ in eis nõ ꝓprie diciᷓ ꝯceptio ſed natiuitas. Et q̄ res noı̄atur ſ̄m q̇ꝺ apparet. iõ iſte modus exeundi facit natiuitatẽ ſ̄m cõmunẽ modũ loquẽdi Nihilominꝰ tamẽ ⁊ iſte exitus primus poteſt dici natiuitas ſ̄m q̇ꝺ dicimus duplicem natiuitatẽ. vnam in vtero. aliã ex vtero. Et q̄ in plantis ſimul ꝓcedit quid in eſſe diſtinctũ ⁊ manifeſtũ. ideo in eis nõ diciᷓ ꝓpe ꝯceptio ſꝫ natiuitas. Ex hoc etiam verbũ mẽtale ſ̄m q̇ꝺ diſtinguiᷓ in intellectu ⁊ extra nõ manifeſtaᷓ diciᷓ cõcipi. ſed cũ extra ꝓnunciaᷓ diciᷓ ſil'itudinarie naſci. Ex quo ptꝫ differẽtia cõcept[illegible] ad naſci. nã q̄ꝫuis ea q̄ cõcipiant[illegible]ſſint dici gigni ⁊ generari. nõ tamẽ ortus ⁊ natiuitas ſ̄m cõmunẽ modũ loquendi eis cõueniunt. niſi cũ determinatõe ſcꝫ in vtero. Sed ꝓpe ortus ⁊ natiuitas dicunᷓ de re exeũte a generante in eſſe diſtinctum ⁊ manifeſtum.

¶ Quomõ generatis ex putrefactiõe ꝯueniat gigni. naſci. oriri.

VLterius aũt q̄ in oı̄bus generatis ex putrefactõe virtus ſolis ⁊ alioꝝ corpoꝝ ſuꝑceleſtiũ ſupplent vicẽ virtutꝫ formatiue q̄ eſt in ſemine: in generatõe eoꝝ q̄ ex ſemine naſcunᷓ. hec aũt virtus ꝑ omnia corꝑa inferiora ẽ diffuſa. ideo ſicut aı̄alia generata ꝑ coitũ ſe habẽt ad patrẽ ⁊ matrẽ. ita generata ꝑ putrefactõem ſe habẽt ad terrã vt ad matrẽ. ⁊ ad corꝑa celeſtia vt ad patreꝫ. Propter q̇ꝺ dicit q̇dã ph̄s terrã eẽ matrẽ. ſolẽ vero eſſe patrẽ. Hic aũt noı̄e ſolis oẽ corpus celeſte talẽ virtutẽ hñs actiuã intelligo. ⁊ noı̄e terre oẽ corpus elemẽtare q̇ꝺ habꝫ virtutẽ paſſiuã. ſicut in aqua multa generanᷓ ex putrefactiõe. ⁊ in aere ſil'iter: ſicut patꝫ in ranis. ⁊ ideo talia ꝓprie gigni oriri ⁊ naſci dicunᷓ

¶ Quid importaᷓ noı̄e paternitatis ⁊ filiatõis. ⁊ q̇bus cõueniant

VLterius aũt ſciendũ ꝙ talia q̇bus cõuenit naſci ꝓprie ⁊ ſimilitudinarie dupliciter producãtur. Uno em̄ modo exeũt quedã in eſſe

accipiēdo eandē naturā in ſpē a ge
nerāte: ita ꝙ generās genito cōicat
eandē naturā in ſpē. ⁊ talia ſibi aſſu
munt ſpēale nomē quantū ad ꝓdu/
cens qḋ vocaꝛ pater. ⁊ q̄ntū ad ꝓdu
ctū qḋ vocaꝛ filiꝰ. Et qꝛ in diuinis
pater cōicat filio eandē naturā non
ſolū ſpecie. ſed etiā numero. ideo in
ꝓducto eſt filiatio: in ꝓducēte pater
nitas. imo ab illa paternitate oīm̄s
paternitas in celo ⁊ in terra noīaꝛ ⁊
dicitꝛ. Sed qꝛ inter vi[illegible]a nobilio/
rē gradū tenēt bruta poſt vegetabi
lia: ⁊ poſt bruta natura intellectua/
lis. ideo ſm cōem vſum loquēdi qꝫ/
uis poſſimus vti large loquēdo taꝫ
in plātis qꝫ in aīalibus reſpectu ꝓ/
ducētis ⁊ ꝓducti noīe paternitatis
et filiatōis: ⁊ quādoqꝫ hoīes in tali
bus ſic vtanꝛ. tamen ꝓpria acceptio
noīs eſt in ꝓducentibꝫ et ꝓductis in
tra naturā intellectualē. ideo vnus
hō ꝓducens aliū hoīem ꝑ viam na
ture dicitꝛ pater. ꝓductus dicitꝛ fili/
us. nō tamē dꝛ ꝓpe de plātis ⁊ de
brutis. qꝛ quadā approꝑatōe tractū
eſt ad ꝓducta intra naturam intelle
ctualē. Ex q̇bus patꝫ ꝙ qꝛ in diui/
nis ꝯmunicaꝛ eadē natura numero
ipi genito ꝑ generās: ibi eſt ꝓpriiſſi/
ma ratio paternitatꝭ ⁊ filiatōis. In
hominibꝫ aūt ꝓprie poſt illā. in bru/
tis aūt magis deficit. ⁊ ibi eſt large
ſumēdo. In plantis aūt tenet vlti/
mū gradū large acceptiōis. Quia
vero angelus a deo ꝓducitꝛ. non tn̄
deus eandē naturā ſpecie ſibi ꝯmu
nicat. ideo deus nō dicitꝛ pater ange
loꝝ: nec angeli filij niſi ſolū large. ſ.
ꝑ adoptionem vel gratiā. Alia aūt
ꝓducunꝛ in eſſe quibꝫ aliquo modo
naſci ꝯuenit: quibus nō cōmunicaꝛ
ſimilis natura ſm ſpēm a ꝓducēte.
et nulli tali cōuenit paternitatis rō
reſpectu ꝓducētis. nec ratio filiatio
nis reſpectu ꝓducti. ⁊ ideo ſol oꝛiēs
flos vel fructus in arboꝛe. ⁊ etiam
ꝑtes coꝛꝑis et totius coꝛꝑis capillē
et accidētia: qꝫuis aliquo mō iſtis
cōueniat gigni vł naſci: tamē nullo
mō ꝯuenit eis ratio filiatōis: nec il/
li a quo exeūt ratio paternitatꝭ. Et
idē eſt de generatis ex putrefactiōe
qꝛ nō ꝓprie habēt rōnem filiatōis
¶ Quō aliter fieri cōuenit foꝛme
nature parti ⁊ accidēti. ⁊ ꝑ ꝯſequēs
generari. gigni. naſci. cōcipi. oꝛiri. et
aliter ſuppoſito habēti foꝛmā. mate
riam. partes. ⁊ accidētia.

PRopter hoc ſciendū eſt ꝙ cuꝫ
naſci. oꝛiri. gigni. ⁊ cōcipi qḋ/
dā fieri impoꝛtēt. ſicut alicui rei cō/
petit infra illoꝝ naturā fieri: ita na
ſci. ⁊ ſic de alijs. Nihil autē fit niſi
vt ſit. ⁊ ideo etiaꝫ ſicut alicui ꝯpetit
eſſe: ita ⁊ fieri. ⁊ ita ꝑ conſequēs ꝯci
pi. naſci. gigni. ⁊ oꝛiri. In re āt q̄ ge/
neraꝛ ꝯſideranꝛ iſta. ſcꝫ ſuppoſitum
ſubſiſtēs vt hō. foꝛma ſubſiſtētis vt
anima hominis. natura ſubſiſtētis
vt humanitas hominis. accidentia
vt albedo ⁊ quantitas ⁊c̄. Partes
etiā que ſunt duplicis generis. quia
quedam ſunt ſm quantitatē. ⁊ ſunt
duplices. Vel em̄ ſunt in potentia
ſolum in toto. vt carnes in toto coꝛ
poꝛe. vel pars carnis in carne. ⁊ ſi/
militer in quocunqꝫ continuo. Alie
ſunt ꝑtes ſubſtātiales in quas totū
diuiditꝛ: ſicut foꝛma ⁊ materia Vel
ſtꝭ in actu vt in his que ꝑ ꝯtactū cō/
iungunꝛ in toto. vt flos vel fructus
in arboꝛe. g̊ ſicut iſtis ꝯpetit fieri et
eē. ita naſci gigni ⁊c̄. Eſſe aūt ꝓꝓꝛie
ſubſiſtētis eſt ⁊ illō qḋ fit ꝓprie ſub
ſiſtēs. Sicut em̄ actōes ſuppoſitoꝝ
ſunt ex parte termini a quo. ita eſſe
et fieri ꝓprie ex ꝑte termini ad quem
ſuppoſiti ⁊ ſubſiſtētis ē. Et iō ꝓprie
ſuppoſitū naſci. gigni. ꝯcipi. oꝛiri dꝛ
Foꝛma aūt ⁊ materia nō dicunꝛ fie
ri neceſſe. ſed ſtꝭ id quo ſubſiſtēs ha

bet eſſe. ſed dicunt̄ fieri ex ꝯſequēti.
et ideo ꝯuenit eis gigni. naſci. oriri.
vel fieri. nō qꝛ iſta ſint qȯ naſcit̄ vel
quod orit̄ ⁊c̄. ſed qꝛ ꝑ generatiōem
accipiunt̄. ⁊ ideo non ꝓprie ſed q̄ſi ꝑ
accidēs Accidētia aūt nō dicunt̄ eē
niſi ꝑ aliud. ⁊ ideo etiaꝫ nec eis iſta
cōueniūt ꝓprie. ſed ex ꝯſequēti ⁊ per
accn̄s. Quantū aūt ad ꝑtes quāti/
tatis qn̄ addunt̄ toti ꝑexiſtenti pn̄t
dici fieri vel naſci. Quādo aūt gene
rant̄ generatōe totius: tūc dicit̄ to/
tū fieri ⁊ nō ꝑs niſi ꝑ accn̄s. Quan
tū vero ad ꝑtes eēntiales ſicut ſunt
forma ⁊ materia nō dicunt̄ talia ꝓ/
ꝑe fieri niſi eſſꝫ forma ꝑ ſe ſubſiſtēs
ſicut aīa rōnalis que dꝛ fieri ꝑ crea
tōem preter factionē qua fit ſuppoſi
tū vel cōpoſitū ꝑ generatōem ſꝫ ſo/
lum ꝓprie dꝛ fieri ip̄m ꝯpoſitū ſubſi
ſtens. ⁊ ꝑ ꝯſequēs nō talibꝫ ꝑtibus
cōuenit naſci. oriri. gigni. ꝯcipi. fieri
ſed ſolū ꝯpoſito ſubſiſtēti

¶ Qꝫ alit̄ cōuenit ꝯcipi. gigni. na
ſci. oriri verbo diuino ⁊ humano

QUoniā verbū noſtrū mētale
deficit in multis a verbo diui/
no: ſed ſpēaliter in hoc qꝛ illud v̄bū
eſt ſubſiſtēs ⁊ hn̄s rōnem ſuppoſiti:
nō aūt verbū noſtꝝ. ſed eſt inherēs
ideo ꝓprie illud dꝛ ꝯcipi. gigni. oriri
naſci. Noſtruꝫ aūt nō ita ꝓprie. licet
poſſꝫ dici ꝯcipi. naſci. oriri. gigni q̄n
tū ad aliq̄s ꝓprietates. ſicut pꝫ q̄ p̄t
dici ꝯcipi inquantū ꝓcedit in eē di/
ſtinctū occultū. ⁊ ſic de alijs. Et ita
ptꝫ ſpēaliter dr̄ña huius qȯ dico cō
ceptio natiuitas ex vtero ⁊ in vtero
et huius qȯ dico filiatio ad inuiceꝫ
et ad ꝑora vocabula. ⁊ ſic ꝑ ꝯſequēs
patꝫ q̇d ẛcant q̇bus ꝓprie ⁊ ſilr̄itudi/
narie ꝯueniunt. ⁊ de q̇bus dici pn̄t
qūo ad inuicē cōueniūt et differunt
om̄ia iſta ſcꝫ creatio. generatio. gig
ni. oriri. naſci. concipi in vtero et ex
vtero. paternitas ⁊ filiatio.

¶ De ꝑtinētibꝫ ad tertiū gra
dū entiū. qūo dꝫ denoīari pro
ductio angeli ⁊ aīe rōnalis ⁊ eoꝝ q̄
aīe infundunt̄ a deo Cap. LVI

TErtio dōm eſt de noībus ꝑ
tinentibꝫ ad res tertij gradꝰ
entiū. ſ. que hn̄t eſſe viuere ⁊
intelligere Et p̄mo de noībus ꝓdu
ctiōis. ſcd̄o de noīe ꝓductoꝝ qȯ dꝛ
ꝑſona. Quantū ad noīa ꝓductiōis
ſciendū e[illegible] ea que hn̄t eſſe viuere
et intelligere ſtꝫ infra naturā intelle
ctualē. ⁊ ſtꝫ ſolū tria. ſ. angelꝰ. aīa rō
nalis. ⁊ hō Hō aūt dicit ꝯpoſitū ex
corꝑe ⁊ aīa. qꝛ nec corpus p̄ciſe: nec
aīa p̄ciſe eſt hō. ſed ꝯpoſitū ex vtro/
q̄ꝫ. Quia igit̄ ꝓductio q̄tidiana ho
minis eſt ad modū alioꝝ entiū ha/
bentiū eſſe ⁊ viuere q̄uis vltra hoc
habeat itelligere: eius ꝓductio ſibi
ſpēale nomē nō retinuit. ſed eius ꝓ/
ductio noīat̄ noībus aliorū ⁊ dꝛ ge
nerari ⁊ gigni ⁊c̄. habet em̄ materiā
ex q̄ generat̄. Aīa aūt rōnalis ⁊ an/
gelus ſi ꝓducunt̄ hn̄t ſpēale nomen
quātū ad ſui ꝓductionē. Quia em̄
eodē mō aīa ⁊ angelus creant̄ ⁊ ꝓ/
ducunt̄ a deo nulla p̄ſuppoſita ma/
teria ex qua ꝓducantur: ſicut a p̄n/
cipio om̄ia entia ex nihilo ſunt cre
ata. ideo nomen generale generalis
productōis ſibi retinent. ⁊ eoꝝ pro/
ductio vocatur creatio. nō autē gi/
gnitio vel generatio vel natiuitas.
vnde nec concipi nec naſci nec oriri
ꝓp̄e conuenit eorum productioni
Gratia autem in anima ⁊ alie vir/
tutes a deo infuſe: quia nō poſſunt
ꝑ ſe ſubſiſtere ſicut angelus vel ani
ma. Item quia habent materiaꝫ in
qua ſemꝑ ſunt q̄uis nō habeāt ma
teriam ex qua fiunt: aliquid ſibi re/
tinuerūt de nomine generalis pro/
ꝓductōis. Et qꝛ in p̄dictis deficiūt
a cōditōibus illius ꝓductiōis. ideo

dicunꝶ ꝯcreari magis q̄ꝫ creari. vn̄
prope gr̄a nō fit vel creaꝶ. ſed mag̃
ꝯcreaꝶ. ⁊ nec iſtis ꝯueniūt alia noīa
ꝓductōis entiū ꝑmi gdus. q̄ꝫuis ali
quādo large ⁊ impropꝛie in eis ta/
libus vtamur.

¶ De hoc noīe ꝑſona qd̄ ſig nificet: et vn̄ habuerit originē. et qbus ꝯ[illegible]iat Cap. LVII.

Quantū ad no[illegible]ptinēs ad
ꝓducta entia q̄ [illegible]eſſe. viue
re. ⁊ intelligere qd̄ eſt ꝑſona
q̄ꝫuis ſint aliq̄ alia tn̄ de illis ptran
ſeo. q: ſpēalem difficultatē nō hn̄t.
Nomē aūt ꝑſone nō ptinet niſi ad
ſuppoſitū intellectualis nature. ⁊ iō
cū aīa rōnalis nō ſit ſuppoſitū ſꝫ ps
ſuppoſiti: nō pōt ꝯuenire nomē ꝑſo
ne ipſi aīe. licꝫ dixiſſe h̄ videaꝶ mgr̄
ſnīaꝝ. iij. li. diſt. xxij. ⁊ Hugo de ſcō
victore. Reſtat ḡ q in creaturis ſo/
lū dicaꝶ ꝯueniēter de hoīe ⁊ angelo
Sciēdum ḡ eſt. q nomē ꝑſone ſ̄cat
ſubāꝫ nō abſolute. nec quācunq̄ꝫ. ſꝫ
ꝑut ſubijciꝶ ꝓꝛietati ad dignitatē p
tinēti infra naturā intellectualē. Et
ſc̄m Boetiū tractuꝫ eſt nomē ꝑſone
a ꝑſonādo. eo q in tragedijs recita
toꝛes ſibi ponebāt laruā ad rep̄ſen
tandū illū de q̄ geſta narrabāt decā
tando. ⁊ inde etiā tractū eſt in vſum
vt q̄dlibet indiuiduū hoīs de q̄ pōt
talis narratio fieri ꝑſona dicatur. ⁊
etiā ex hoc nomē ꝑſone eſt tractū q̄
ſi gn̄aliter vt ſignificet ſuppoſitū in
genere ſub̄e nō qd̄cunq̄ꝫ: ſed intelle/
ctualis nature q̄ eſt ceteris digniox
Et iñ etiā excellētie ⁊ dignitates q̄
dā ꝯuenientes hoībus ꝑſonatus di
cunꝶ. Sic definit Boeti⁹ in li. d̄ du
ab⁹ naturis ꝑſonā. Perſona eſt in/
tellectualis nature indiuidua ſub̄a
Huic āt noī ꝑſona qd̄ eſt nomē rei
et ꝑme intentōis ⁊ ad rōnalem na/
turā ſolū ptinens infra genus ſub̄e
rn̄det in greco hoc nomē ꝓſopon. a
ꝓ qd̄ eſt in. ⁊ ſopos qd̄ eſt facies. q̇a
hmōi laruas in q̇bus repn̄tabant ⁊
ꝑſonabāt laudes taliū an̄ facies po
nebāt. Et ſic ptꝫ q id qd̄ dicūt ⁊ ſi/
gnificāt hec q̄ttuoꝛ noīa in gn̄e ſub̄e
in gn̄ali apud latinos. ſ. eēntia. ſub/
ſiſtētia. res nature. ſub̄a. ⁊ tria noīa
ī greco eis coꝛrn̄dentia. ſ. vſya. vſyo
ſis. ⁊ hypoſtaſis. Hoc idē ſ̄cat ⁊ dī
cit hoc nomen perſona in genere in
tellectualis nature. ⁊ proſopon in
greco reſpōdens perſone in latino.
Notandū q licet hoc nomē hy/
poſtaſis apd̄ grecos ex ꝓꝛia ſ̄catōe
noīs habeat q ſignificet quodcūq̄ꝫ
indiuiduū ſub̄e. tn̄ ex vſu loq̄ndi hꝫ
q ſignificet indiuiduuꝫ rōnalis na/
ture rōne excellētie ſue. Tradiꝶ aūt
a doctoꝛib⁹ q ſint tria d̄ rōne ꝑſone
ſcꝫ ſubſiſtētia. rōcinari. ⁊ indiuiduū
eē. qd̄ nobilioꝛi mō eſt in angelo q̄ꝫ
in hoīe. ⁊ in deo q̄ꝫ in vtroq̄ꝫ. Et iō
nomē ꝑſone inueniꝶ in hoībus. ī an
gelis ⁊ in deo. Et iſta tria ſunt vbi/
q̄ꝫ de rōe ꝑſone. ſed tn̄ ī illis trib⁹ re
ſpcū cuiuſlibet diuerſa rōne. qd̄ nō
eſt hic necē explicare in ſingulis

¶ De nominibus que cōue/ niunt rebus de genere quanti tatis. Caplm̄. LVIII.

Modo dōm eſt de noībus ꝑ/
me intentiōis ptinentib⁹ ad
res de gn̄e quātitatis. Et ꝑ
mo de noībus ſpēruꝫ in q̄s diuidit
Areſto. q̄ntitatē in ꝑdicamētis Se
cūdo de his q̄ ſe tenēt ex pte quāti/
tatis ſc̄m modū ꝓꝛietatis. Et ꝑmo
de mēſura. ſecundo de infinito.

¶ Sufficiētia. ſignificatio. ⁊ diffe
rentia ſpecierum quātiatis.

Quantū ad ꝑmū de ſpēbus q̄n
titatis ſumēdo harū dr̄n̄aꝫ. ſuf
ficientiā. ⁊ ſignificatōem Sciendū
eſt q om̄is quātitas eſt cōtinua vel

dıſcreta. Dicit aũt quãtitas conti/
nua cuius ptes accipiũtur ſucceſſi/
ue ſine aliq̃ diſcõtinuatiõe. vt in tpe
vnius diei vel in vno ligno integro
Et hmõi ↄtinuũ tripl'r a pho defi/
nit. Si em̃ cõſideret quantũ ad ſui
cõſtitutõem: d̉r cõtinuũ cuius ptes
copulant ad vnũ terminũ cõmunẽ.
et ita definit in p̃dicamẽt; Si ãt cõ
ſideret quantũ ad ſue nature ĩtegri
tatem: ſic definit in q̇nto metaph.
Continuũ eſt cuiꝰ motꝰ indiuiſibi
lis eſt ſm ſe. Si aũt ↄſideret quan/
tũ ad ſui reſolutiõem ſic definit in
tertio phyſicoꝝ. Cõtinuũ eſt diuiſi
bile in infinitũ Hec aũt q̃ntitas cõ
tinua (cũ ſit hñs rõem mẽſure: vt d̉r
decio metaph. qd̉ etiã veꝝ eſt de oĩ
quãtitate) vel mẽſurat ab extrinſe/
co. ⁊ hoc dupl'r. Vel put res eſt in
motu: ⁊ ſic eſt tp̃s qd̉ eſt mẽſura flu
ens. ⁊ d̉r tẽpus numerus motꝰ ſm
p̉us ⁊ poſterius. Vel mẽſurat rem
vt eſt in aliquo quieſcẽs. ⁊ ſic eſt lo/
cus q̇ eſt mẽſura manẽs. ⁊ d̉r locus
vltima ſupficies corpis ambientis
Si aũt menſurat quãtitas ↄtinua
rem ab ĩtrinſeco. ſic eſt tripl'r. Vel
ſm dimẽſionẽ vnam ſolã. ſcʒ ſm lõ
gitudinẽ. ⁊ ſic eſt linea q̃ eſt longitu
do ſine latitudine ⁊ pfunditate cu/
ius extremitates ſt; duo pũcta Vl'
ſm duas ſcʒ lõgitudinẽ ⁊ latitudi/
nẽ. et ſic eſt ſupficies que eſt hñs du
as dimẽſiones. ſcʒ longitudinẽ ⁊ la
titudinẽ. Vel ſm tres. ſ. longitudi/
nem latitudinẽ ⁊ pfunditate. ⁊ ſic ẽ
corpꝰ qd̉ eſt hñs tres dimenſiões. ſ.
lõgitudinẽ. latitudinẽ ⁊ pfunditatẽ

¶ Quot modis dicit corpus

Est tñ intelligendũ q̧ corpus
tripl'r ↄſiderat. Primo put di
cit om̃e illud qd̉ ſubſternit trine di/
menſioni ſine p̃ciſione forme. ⁊ hoc
mõ eſt genꝰ ſubalternũ in p̃dicamẽ
to ſube. Secũdo mõ p natura et re
que ſubſternit trine dimẽſioni cum
p̃ciſione vlterioris forme. ⁊ ſic ẽ ma
teria. vel ps cõpoſiti. ⁊ ſic nõ p̃dicat
de alijs ſpẽbus generis ſube. q̃uis
ſit in gñe ſicut ps. Tertio mõ pt cõ
ſiderari put dicit trinã dimenſionẽ
ſolũ. ⁊ ſic accipit hic. ⁊ eſt ter[tia] ſpe
cies quãtitatis continue intrinſece
mẽſurãtis Diſcreta aũ[t] q̃ntitas eſt
cuius ptes ſucceſſiu[e] accepte hñt di
ſcõtinuit[ate] [...] diſcretõem quandaʒ
et ſic def[ini]t in p̃dicamẽtis. Diſcre
ta quãtitas eſt cuiꝰ ptes nõ copulã
tur ad aliquẽ terminũ ↄmunẽ. Hec
ergo diſcreta quãtitas vel eſt mul/
toꝝ diſcretoꝝ pmanentiũ. ⁊ ſic ẽ nu
merus. vl' multoꝝ diſcretoꝝ ſibi in
uicẽ ſuccedentiũ. ⁊ ſic eſt orõ. Utra
q̧ tamẽ multipliciter dicitur.

¶ Quot modis dicit numerus

Unde ſciendũ quãtũ ad nume/
rũ: q̧ numerus d̉r multiplicit
Primo mõ de re numerata. ⁊ ſic q̃n
q̧ de multis hoibus dici cõſueuit
hic eſt magnus numerus. Scd̉o p
numero numerãte. ſ. ip̃a aĩa que ſm
phos dicebat numerus ſeip̃m mo/
uens. Tertio p numero q̊ numera/
mus. ⁊ ſic eſt quãtitas. Et ſic d̉r tri
pl'r. Quia p̃t cõſiderari p̉mo put p
cõſideratiõem abſtrahit a materia
ſenſibili. ⁊ ſic ↄſiderat a metaphiſi
co. Vel put applicat materie ſenſi
bili. ⁊ ſic cõſidet a naturali. Vel p
ut hʒ rõnem ſubijcibilis ⁊ p̃dicabi/
lis. ⁊ ſic ↄſiderat a logico. Et h̉ tria
cõſideranda ſunt. p̉mo de vnitate q̃
eſt p̉ncipiũ numeri. ſecũdo d̉ diſcre
tione. tertio de numero.

¶ De vnitate numeri.

Quantũ ad p̉mum ſciendũ eſt
q̧ duplex ẽ genꝰ vnitatis ſicut
⁊ duplex genꝰ indiuiſiõis. Quedaʒ
em̃ eſt ĩdiuiſio ſolũ in actu. Quedã
eſt indiuiſio vel vnitas ⁊ in actu ⁊ i
potẽtia que d̉r indiuiſibilitas. que

quidē indiuiſibilitas verius habet
rōnem vnitatis ꝙ̄ idiuiſio.cū plus
dicat de indiuiſiōe. Iſte aūt vnita/
tes cōtrario mō ſe hn̄t in ponēdo ⁊
in remouēdo. Nā ad poſitōem vni
tatis indiuiſibilitatis ſeq̄tur poſi/
tio vnitatis indiuiſiōis.q꞉ quecūꝫ
ſunt vnū indiuiſibiliter:ſunt vnum
ꝑ indiuiſiōnē actualē.ſed in negan/
do ſiue remouēdo eſt ecōuerſo.q꞉ re
motio vnitatis idiuiſibilitatis nō
remouet.nō em̄ ſequit᷑. nō ſunt indi
uiſibilia:ergo nō ſunt idiuiſa. Ecō
uerſo aūt eſt de vnitate indiuiſiōis
q꞉ad remotōem vnitatis indiuiſio
nis ſeq̄tur remotio vnitatis indiui
ſibilitatis. Bn̄ em̄ ſeq̄tur. nō ſunt
indiuiſa actualit᷑.ergo nec indiuiſi/
bilia. Sed poſitio vnitatis indiui
ſiōis nō ponit vnitatem indiuiſibi
litatis. Nō em̄ ſequitur. ſunt indi/
uiſa ergo ſunt indiuiſibilia.

¶ De diſcretione.

Quantū ad ſcōm eſt ſciēdum.
ꝙ duplex eſt diſcretio. Diſcre/
tio em̄ videt᷑ nil aliud eſſe niſi ſepa/
tio quedā vel ſequeſtratio hui⁹ ab
hoc. Et hoc pōt eſſe duplr̄.negatiue
et poſitiue. Negatiue ꝑ hoc ꝙ hoc
nomen eſt illud.alio mō poſitiue ꝑ
hoc ꝙ hoc diſtinguit᷑ ab illo. Diſcre
tio vero negatiua ꝑ non idētitatem
poſitā:aut ꝑ diſtinctionē. Iſte autē
diſcretōes ſic ſe habēt ad numeruꝫ
ꝙ diſcretio negatiua ſeq̄tur oēm nu
merū. Rō iſtius eſt.q꞉ partes cuiuſ/
cūꝫ numeri ſiue ſit diuiſoꝝ ſiue di
uiſibiliū neceſſario hn̄t aliquā non
idētitatem. ⁊ ꝑ ꝯn̄s diſcretionē ne/
gatiuā. Diſcretio aūt poſitiua ſo/
lum eſt de rōe numeri diuiſoꝝ. Iſte
aūt diſcretōes ſic ſe habēt in ponen
do ⁊ remouendo ad ſe inuicē. ꝙ ad
poſitionē diſcretiōis poſitiue:ſequi
tur poſitio diſcretōis negatiue. Sꝫ
ad remotiōem diſcretiōis poſitiue
nō ſeq̄tur remotio diſcretiōis nega
tiue. Ecōtrario aūt eſt de diſcretōe
negatiua.q꞉ ad remotōem eius ſeq̄
tur remotio diſcretiōis poſitiue.ſi/
cut ad remotiōem nō idētitatis ab
aliq̄bus ſeq̄tur remotio diſcretōis
Ad poſitōem aūt diſcretōis negati
ue nō ſeq̄tur poſitio diſcretōis poſi
tiue.ſicut etiā nec ad poſitōem non
idētitatis poſitio diſtinctionis

¶ De Numero.

Nunc quantū ad tertiū eſt ad/
uertendū.ꝙ cum vnū ⁊ multa
opponunt᷑ immediate.q꞉ ad remo/
tionē cuiuſlibet vnitatis(maxime ſi
ſit remotio in ꝓꝓria rōne ⁊ rōne eq̄/
pollenti) ſeq̄tur poſitio alicui⁹ plu
ralitatis ⁊ alicui⁹ multitudinis Et
ideo ſicut duplex eſt genus vnitatꝫ
ſic eſt duplex gen⁹ numeri. Quidā
em̄ numerus eſt q̇ reſultat et ponit᷑
ex remotōe vnitatis ⁊ diuiſibilita/
tis Et iſte dicit᷑ numerus diſtingui
biliū ſiue diuiſibiliū:⁊ ponit᷑ actua
liter.ſi actualiter remoueat᷑ vnitas
indiuiſibilitatis ſiue idiſtinguibili
tatis. Alius q̇dē ponit᷑ eſſe numer⁹
q̇ ponit᷑ ex remotōe vnitatis indiui
ſiōis ⁊ indiſtinctōis. ⁊ ille vocat᷑ nu
merus diſtinctoꝝ ſiue diuiſoꝝ. Iſti
auteꝫ numeri ex oppoſito hn̄t ſe ad
vnitates in ponēdo ⁊ remouēdo.q꞉
numerus q̇ ponit᷑ ex remotiōe vni/
tatis indiuiſibilitatis: dꝛ numerus
idiuiſibiliū ſiue diſtinguibiliū qui
nō ponit numeꝝ diuiſoꝝ ſiue diſtin
ctoꝝ. Ratio q꞉ ꝑ̇mus numer⁹ ponit᷑
ex remotiōe vnitatis indiuiſibilita
tis. ſcḋs ex remotiōe vnitatis indi/
uiſiōis. nec ꝑ ꝯſequēs ad poſitōem
nūeri diuiſibiliū ſeq̄tur poſitio nūe
ri diuiſoꝝ ſiue diſtinctoꝝ.ad remo
tōeꝫ vnitatis indiuiſibilitatꝫ nō ſeq̄
tur remotio vnitatꝫ indiuiſiōis Ad
remotōeꝫ aūt nūeri diuiſibiliū ſeq̄t᷑
remotio numeri diuiſoꝝ.q꞉ ſi nō ſtꝫ

diuiſibilia nec diuiſa. Ecōuerſo aūt
eſt de numero diuiſoꝝ ⁊ diuiſibiliū
et quecūqꝫ hn̄t numeroſitatē diuiſo
rū ⁊ diuiſibiliū. cū diuiſio p̄ſuppo/
nat diuiſibilitatē: ſm remotōēʒ nu
meri diuiſoꝝ nō remouet numeruʒ
diuiſibiliū. Ideo aliqua pn̄t habe/
re numeꝝ diuiſibiliū: dato ꝙ nō ha
beāt numeꝝ diuiſoꝝ ſiue diſtincto
rū. Ratio illiꝰ eſt. qꝛ numerus diui
ſoꝝ ponit̄ ex remotiōe vnitatis in/
diuiſiōis. Remotio aūt vnitatis in
diuiſiōis remouet vnitatē indiuiſi/
biliū. Et ꝑ ꝯn̄s poſitio numeri di/
uiſoꝝ ponit numeꝝ diuiſibiliū Sʒ
qꝛ vnitas indiuiſiōis nō ponit vni/
tatē indiuiſibilitatis. ita nec remo/
tio numeri diuiſoꝝ ponit remotio/
nē nūeri diuiſibiliū. cū ſe hn̄t oppo
ſito mō ad vnitates: ſicut dictū eſt.

¶ Quot modis dr̄ oratio.

Quantū aūt ad orōem ſciendū
ꝙ orō p̄t tripl'r ꝯſiderari. Uel
ꝓut eſt in ꝑgameno. et ſic inquantū
etiā eſt in ipa ꝯpoſitio ex materia ⁊
forma eſt in p̄dicamēto ſube. Sed
inquantū illa materia eſt diſtēſa q̄n
titate ē in p̄dicamēto q̄ntitatis. In
quantū etiā ex tali diſtēſione reſul/
tat talis figuratio eſt in q̄rta ſpecie
q̄litatis. ſed inq̄ntū mouet viſuʒ eſt
in tertia ſpē qualitatis. Scd̄o p̄t cō
ſiderari ꝓut eſt in mēte. ⁊ ſic nō pōt
eſſe quātitas. ſed eſt in p̄ma ſpē qua
litatꝫ. Tertio mō p̄t ꝯſiderari vt eſt
in ꝓlatione. ⁊ hoc tripl'r. Uel ꝓut
mouet auditū. ⁊ ſic eſt in tertia ſpē
qualitatis: ſicut ⁊ alia obiecta ſenſu
um. Uel ꝓut cōparat̄ ad tp̄s men/
ſurans hmōi ꝓlatōem ſiue extenſio
nē motus qui fit in hmōi ꝓlatione
et ſic orō eſt quātitas cōtinua. Uel
ꝓut vna ꝑs ſuccedit alteri diſcre/
ta ⁊ ſeꝑata. ⁊ ſic eſt quātitas diſcre
ta. Et hoc modo ponit̄ ſpēs quāti/
tatis diſcrete in p̄dicamentis

¶ De noibus cōuenientibꝫ
menſuris Capl'm. LIX.

Quia vero eſſe mēſurā cōue
nit quātitati (vn̄. x. metaph.
ponit̄ dīffa mēſure) ideo de
noibus ſcantibus mēſuras (cū mē[illegible]
ſura ſit ꝓprietas q̄ntitatis) h[illegible] dicē/
dū eſt. Duplex aūt eſt m[illegible]s men
ſurarū. Unus menſu[illegible] res q̄ntuʒ
ad intrinſecā quan[illegible]tatē. ſicut vlna
mēſurat [illegible]nū. Alius mēſurās re/
rū dura[illegible]es quantū ad extrinſecaʒ
q̄ntitatē. ſicut tp̄s mēſurat duratio
nes motꝰ. Et quocūqꝫ mō mēſura
ſumat̄ ſꝑ dr̄ menſura rei id qđ certi
ficat de quātitate rei. ſiue ſit quāti/
tas manēs quantū ad p̄mū moduʒ
ſiue fluens q̄ntum ad ſcd̄m. vel per
modū fluētis. qđ dico ꝓpter euuʒ et
eternitatē. De noibus p̄maꝝ men/
ſurarū ſatis dictū eſt in explanatōe
ſpērum quātitatis ꝯtinue ⁊ diſcre/
te. Sed de noibus menſuraꝝ q̄ mē
ſurant duratōes ꝓpter ſpēalem diffi
cultatē ⁊ coꝝ cōem vſum hic dd̄m ē
Sunt aūt illa. tēpus ꝯtinuū. tēpus
diſcretū. euū. eternitas. nūc tꝑis cō/
tinui. nunc tꝑis diſcreti. nūc eui. nūc
eternitatis. quoꝝ ſignificātia ⁊ dīff
tia patebit ex dicēdis Hoc p̄miſſo
de hoꝝ ſingulis dicendū eſt. Et pri
mo de tēpore cōtinuo ⁊ ſuo nunc

¶ Quid eſt tp̄s ꝯtinuū ⁊ nūc
tꝑis continui. Capl'm. LX.

Intelligendū eſt ğ ꝙ oēs ille
mēſure in hoc conueniūt: ꝙ
ſtꝫ mēſure alicuius actꝰ Cū
eīn duratio ſit actus oʒ menſurā du
ratōis eſſe menſuraʒ actus: in eo ꝙ
actus habet durare tantū vel tantū
Dr̄n̄t tn̄. qꝛ ſm qđ inuenit̄ diuerſa
ratio durādi. ita in actibꝫ inuenitur
diuerſa rō mēſure. Sūt ergo q̇daʒ
actus q̇ dicunt̄ actus ꝑmixti poten
tie q̇ durant ꝑ acceptōem diuerſaꝝ

partiū in eodē actu cōtinuo ſucceſſi
ue:ſicut pz in motu. In vno āt actu
diuerſe ptes continui nō pn̄t accipi
niſi ſit ꝯtinuus. In omi aūt actu cō
tinuo habēte ſucceſſionē eſt prius ⁊
poſterius. et iō menſura talis actus
[illegible] hz ſucceſſionē ⁊ ꝯtinuitatē par
tiū [illegible]o actu: ⁊ prioritatē ⁊ poſte
rioritat[illegible] quā pōt numerari)vo
caẜ tēpus [illegible]ū. qꝛ mēſurat actuz
ſucceſſiuū ꝯtin[illegible]ū: in [illegible] ſucceſſiōe
eſt ꝑoritas ⁊ poſterio[illegible] numera
bilis ab aīa ſicut motus. Et iō bn̄
tp̄s definiẜ: ꝙ eſt numer⁹ mot⁹ ſm
ꝑus ⁊ poſterius. Et ita patz q̇d eſt
tp̄s ⁊ cuius eſt mēſura. qꝛ motus di
recte licet ꝑ accn̄s poſſit eſſe mēſura
quietis. ſicut menſure habituū ſunt
mēſure ꝑuationū. Nūc aūt tpis cō/
tinui differt ab ipſo tpe cōtinuo ſic
ꝙ oīno nō eſt idem re cū eo. ſz ſicut
ſe habz pūctus ad lineā: ita ſe habz
nūc ad tp̄s. Prope autē ſm veriorē
opinionez ſicut motus mēſuraẜ tpe
quoꝝ vtrūqꝫ eſt diuiſibile: ita mu/
tatū eſſe menſuraẜ nūc tpis ꝯtinui
quoꝝ vtrūqꝫ eſt indiuiſibile ⁊ ita tē
pus cōtinuum: ⁊ ip̄m nunc tēporis
cōtinui ſunt diuerſe menſure diuer
ſoꝝ ab eis menſuratorum.

¶ Quid eſt tp̄s diſcretū ⁊ nūc tēporis diſcreti Capl'm. LXI.

Alius actus ſcd̄s eſt qui nō
habz ſucceſſionē ⁊ ꝯtinuita
tē partiū in ſe. ſed eſt in ſe in
diuiſibilis. eſt tn̄ hmōi ꝯditiōis ꝙ
alius actus ꝯſimilis in eodē poteſt
ſibi ſuccedere: ita ꝙ vn⁹ ſuccedit al/
teri. cꝫuis ābo ſimul eſſe nō poſſint
Et talis actus eſt ītellectio angeli
qua in ſe eſt indiuiſibilis. ⁊ nō hz cō
tinuitatē ⁊ ſucceſſionē ꝑtiuz eiuſdē
actus. ſz alius actus intelligēdi p̄t
ꝑori ſuccedere. qꝛ poſtqꝫ angelus in
tellexit vnā rem p̄t ceſſare illa intel
lectio ⁊ inchoari alia reſpcū alteri/
us rei. Et ita licz nō ſit ſucceſſus re
ſpectu partiū eiuſdē actus. eſt tn̄ re
ſpectu diuerſoꝝ actuū ad inuicē ſuc
ceſſio. Illa ꝗ̄ ſucceſſio q̄ eſt diuerſo
rū actuū diſtinctoꝝ ab inuicē habet
menſurā ſuā ⁊ vocaẜ tp̄s diſcretuz
qꝛ diſcretos ⁊ diſtinctos actus ſz in
diuiſibiles mēſurat. Hoc autē tp̄s
dedit intelligere Aresto. qn̄ orōnem
in p̄dicamētis poſuit ſpēm quātita
tis diſcrete aliā a ſpē quātitatis cō
tinue. licet alibi nō fecerit mentōez
Et ſic pz quid eſt tp̄s diſcretū. Qui
libet aūt talis actus ſimplex ⁊ indi
uiſibilis ⁊ diſcretus hz ſuā ꝓpriam
menſurā ⁊ vocaẜ nunc tpis diſcreti
qꝛ ſicut illa opatio eſt indiuiſibilis:
ita ⁊ nūt talis tpis diſcreti. Differt
autem a tpe diſcreto dupl'r. primo
mō ſicut ꝑs a toto. ſcd̄o q̇a nunc eſt
mēſura indiuiſibilis actus. Tēpus
aūt eſt mēſura ſucceſſiōis actuū in/
diuiſibiliū diſcretorum

¶ Quid eſt euum ⁊ nunc eui Capl'm. LXII.

Est aūt alius actus tertius
indiuiſibilis cui nō cōuenit
habere ptes ſucceſſiuas eiuſ
dē actus numero: nec alius act⁹ eſt
natus ſibi ſuccedere. tn̄ nō eſt tante
entitatis et actualitatis q̇n habeat
tres impfectōes. Prima eſt ꝙ eſſen
tialiter contineẜ infra terminos ali
cuius gn̄is vel ſpēi. Scd̄a eſt ꝙ q̇a
nō hz oēm pfectionē nec ip̄a eſt ſua
pfectio. ſupaddiẜ aūt ſibi aliq̇d ad
ſuā pfectionē ptinens: reſpectu cui⁹
p̄t eſſe aliq̄ ſucceſſio inquantū aliq̇d
cedit in p̄teritū ⁊ aliq̇d ſpectat in fu
turū. Tertia eſt. ꝙ etſi nō habz duo
nnnc includētia duratōem ipius q̄/
rum vnū inchoet eā ⁊ aliud termi/
net eā. habet tn̄ de facto vnū incho
ans. ⁊ de poſſibili poſſet hr̄e vnū ter

minans de potētia diuina. ⁊ ita ha
bet cū hoc ꝙ aliq̇d cedit in p̄teritū:
et aliq̇d ſpectat in futurum. ⁊ talis
actꝰ eſt eſſe ſubſtātiale vel actus eēn
di angeloꝝ̄. qꝛ talis actus eſt infra
terminos gn̄is ⁊ ſpēi ſub̃e. Sic er/
go talis actꝰ nō eſt ſua ꝑfectio. ſed
ꝑfectōem ſuā habꝫ ſuꝑadditā. ſ. ſuū
intelligere reſpectu cuiꝰ eſt alia ſuc/
ceſſio inquātū vna ſuccedit alteri: ⁊
vna cedit in p̄teritū: cui ſuccedit al/
tera q̄ erat futura. Itē nō habet duo
nūc includētia ſuā duratōem: quoꝝ
vnū terminet eā ⁊ alterū inchoet. ſꝫ
habet bñ vnuꝫ inchoans. qꝛ nō fuit
ab eterno: ⁊ poſſet de diuina poten
tia habere aliq̇d terminās. qꝛ poſſꝫ
deus angelos annihilare. Et iſtius
actus duratio menſurat̄ mēſura q̄
vocat̄ euū. qꝛ eſt eternitas ꝑticipa/
ta. qꝛ de facto talis actus ē eternus
et infinitus a ꝑte poſt. inquantū nō
hꝫ aliq̇d nunc terminās. ſed eſt ꝑpe
tuus licet ſit terminatꝰ ⁊ finitus a ꝑ
te añ. ⁊ iō euū eſt mēſura media int̄
tp̄s q̇d habet duo nūc terminātia ⁊
eternitatē que nullū habꝫ. Nūc aūt
eui nō differt realiter ab ip̄o euo. ſꝫ
ſolū rōne vt dicit aliquoꝝ̄ opinio.
qꝛ nec p̄t ſe habere ad euū ſicut indi
uiſibile ad ꝯtinuū. vt nūc tꝑis con/
tinui ſe hꝫ ad continuum tp̄s: nec ſi
cut ꝑs ad totū. vt ſe habet nūc tem/
poris diſcreti ad tp̄s diſcretum. Et
ideo idē re eſt nūc eui ⁊ euū. ſed ſo/
lum rōne differūt. inquantū nūc eui
imaginat̄ indiuiſibile. euū aūt cum
quadā extenſione. Doctoꝛ tñ cōmu
nis: p̱ma ſc̄de. diſt. xix. q. ij. articl̓o. ij.
dicit. ꝙ quacūqꝫ mēſura mēſuretur
eſſe alicuius rei: illi rei reſpōdet pro
mēſura nūc illius duratōis. Vñ ſi
cut tp̄s eſt menſura motus. ita nūc
tꝑis eſt mēſura ipſius mobilis. Et
cuius eſſe eſt menſura euū: illius en
tis eſt mēſura nunc illiꝰ eui. Et illō
ens mēſurat̄ nūc eternitatis cuiꝰ eē
mēſurat eternitas. Sicut aūt ſe hꝫ in
mēſuratis actꝰ ad illud cuiꝰ eſt actꝰ
ita ſe hꝫ q̄libet duratio vel mēſura
ad ſuū nūc. Actus aūt ille q̇ menſu
rat̄ tꝑe differt ab eo cuius eſt actus
ſm rem. q̇a mobile nō eſt mo[illegible]
ſm rōem ſucceſſionis: qꝛ m[illegible]ile eſt
de natura ꝑmanentiū. [illegible]tus de na
tura ſucceſſiuoꝝ. T[illegible]tiam differt
tp̄s dupl'r [illegible]io nunc. ſcꝫ ſm rem. qꝛ
nunc nō [illegible]ps. Scd̄o ſm ſucceſſio
nis rōnem. qꝛ tempus ſucceſſiuū eſt
nō aūt nunc. Eſſe aūt euiternitatis
(qꝛ eſt actus mēſuratus euo) differt
ab eo cuius eſt actus: re q̇dem. ſꝫ nō
ſm ſucceſſionis rōem. qꝛ vtrūqꝫ ca/
ret ſucceſſione. Et ita etiam differt
nūc eui realiter ab euo. Eſſe aūt q̇d
menſurat̄ eternitate eſt idē re cū eo
cuius eſt actus. ſed differt ſolū rōne.
Et ideo eternitas ⁊ ſuū nunc ſimili
modo differūt ſolū rōne: inquantū
ſcꝫ eternitas reſpicit diuinū eē. nūc
eternitatꝭ reſpicit quidditatē ip̄ius
que realiter ab eſſe nō differt.

¶ Quid eſt eternitas ⁊ nunc eternitatis. Capl'm. LXIII

Alius eſt actus ⁊ vltimus in
diuiſibilis: q̇ nec ſuccedit al
teri. nec alius eſt ſibi natus
ſuccedere nullā hn̄s impꝑfectōem. ſꝫ
omnē ꝑfectiōem eſſentialiter et nō
ſuꝑadditā. ⁊ ip̄e eſt ꝑfectio ſua que
nō cōtinetur nec ꝯcludit̄ inter limi
tes alicuius gn̄is vel ſpeciei. nec iter
duo nūc ꝯcludit̄ duratio eius de fa
cto vel de poſſibili. Et talis actus
eſſendi purus eſt ſoliꝰ dei cuiꝰ men
ſura vocat̄ eternitas. quā Boetius
ita definit in li. q̇nto de cōſolatione
dicens. ꝙ eternitas eſt interminabi
lis vite tota ſimul' ⁊ ꝑfecta poſſeſſio.
Quantū ad differētiam tēporis et
tēporalis dicit̄ interminabilis vite

Quantū ad differentiā eui ꝛ euiter ni dicit̄ ꝑfecta poſſeſſio tota ſimul. Nūc aūt eternitatis nō differt rea/liter ab eternitate: ſed rōne ſolū vt dictū eſt. Ex quo pꝫ ꝙ eternū nihil aliud eſt q̄ ens extra terminos. ꝛ eter ni[redacted] q̄ extra t'minos entitas. Sic ergo [redacted] differētia quattuoꝛ mēſu rarū tēp[redacted] cōtinui. qđ eſt mēſura actus hab[redacted] ſucceſſionē in ſuis ꝑ tibus cōtinuis. Et tē[redacted]ꝛis diſcreti qđ eſt menſura actuū in[redacted]uiſibiliū inuicē ſuccedentium. Et eui qđ eſt mēſura actus indiuiſibilis cui acci/dit ſucceſſio actuū indiuiſibiliū ſu/padditoꝝum ſue ꝑfectioni. Et eter/nitatis que eſt mēſura actus indiui ſibilis cui nulla aduenit ꝑfectio vel mutatio vł limitatio. ſed ipa ſua in finita eſt ꝛ oīmoda ꝑfectio. Patet etiā differētia nunc tēpoꝛis cōtinui ad tēpus cōtinuū. nūc tempoꝛis di ſcreti ad tempus diſcretū. nunc eui ad euū. nūc eternitatis ad eternita/tē. A qualibet aūt menſura denoīa tur menſuratū. quia quod menſura tur tēpoꝛe tempoꝛale dicit̄. qđ euo euale vel euiternū. quod eternitate eternale vel eternum.

¶ De infinito qđ poteſt dici q̄nq₃ modis Capl'm. LXIIII

Secūdo quia infinitū ꝯgruit quātitati (vt dicit̄ ꝑmo phy ſicoꝝū: ꝛ ſepius vtimur noīe infiniti) ideo hic ꝑmo de multipli/ci eius acceptōe dicendū eſt. Dicit̄ autē infinitū multipliciter. Primo mō ſm duratōem. ꝛ hoc dupliciter Vel ab omī parte. tam a pte añ q̄ a pate poſt. ꝛ ſic deus dicit̄ ſolus in finitus duratōe. Vel ab altera tm̄. et ſic mūdus vel angelus dicit̄ infi nitus duratōe in infinitū. nō a par/te añ quia pncipium duratiōis ha/buit. ſed a parte poſt. qꝛ ſemꝑ dura/bit. Secundo modo aliqđ dicit̄ in finitū extēſione extrinſece quantita tis cōtinue. ꝛ ſic pōt attendi triplex infinitū. Vel ſolū ſm longitudinē: vt ſi eēt linea infinita in infinitū ex tenſa carēs pncipio ꝛ fine. ꝛ ſic eſſet ab omī pte infinita. Vel ſolo pnci/pio vel ſolo fine. ꝛ ſic eſſet ſolū infi nita ab illa pte que careret termino Vel ſm longitudinē ꝛ latitudinē ſimul. vt ſi eſſet aliqua ſupficies in infinitū ſm longitudinē ꝛ latitudi/ne ſine termino extēſa. vel ſolū alte/ra pte carens termino: diceret̄ infi/nita. vel ſimpl'r. vel ſm illā partem q̄ caret termino. Vel ſm longitudi nem. latitudinē. et ꝓfunditatē. vt ſi eſſet aliqđ coꝛpus in omnē dimēſio nē extēſum ex omī parte carens ter mino diceret̄ infinitū. vel ſi ab vna pte vel duabus: ſolū diceret̄ ex illa vel ex illis ptibus infinitū qua vel quibus careret termino vel termīs Tertio modo đr aliqđ infinitum q̄ntitate diſcreta. vt ſi eēt numerus infinitus lapidū vel hoīm et hmōi. ita ꝙ careret talis multitudo omni limitatōe numeri: vel ex omī parte vel ex altera: talis multitudo dice/retur infinita vel ſimplex. Sil'r ſi ex omī pte careret termino. vł ſm illā ptē quā nō haberet limitatā. Quar to mō đr infinitū ſm quātitatē vir/tutis. ꝛ hoc dupl'r. Vel in ꝑfectiōe. qꝛ habet in ſe oēm ꝑfectionem eſſen tialiter. ꝛ ſic ſolus deus ex omī ꝑfe/ctione eſſentiali eſt infinitus. Alio mō đr infinitū in vigoꝛe. ſicut ſi eſſet aliqs caloꝛ īfinite intēſus diceret̄ ta lis caloꝛ eſſe potentia calefactiua in vigoꝛe infinita. Et iſti duo modi in finiti nō dr̄ūt. niſi ꝙ pmus modꝰ đr reſpectu ſui. ſcđs reſpectu alioꝝ re/ſpectu quoꝝ ponit̄ vigoꝛ. Unde ꝑ/ma infinitas eſt eſſentie. ſecūda ꝑtē tie. Utrū āt infinitas vigoꝛis ſit in

potentia diuina non determino. qꝛ maioris difficultatis eſt. Iſtoꝝ ergo modoꝝ infiniti: primū dꝛ ſm durationem. ſcōm dꝛ ſm magnitudinē; tertiū ſm multitudinē. quartū ſm pfectionē. quintū ſm vigorem.

¶ Quod aliqđ eſt infinitū priuatiue. aliquod negatiue: ꝛ differētia ipſorum Capl'm. LXV.

Eſt aūt ſcđo intelligendū quod cū infinitū habeat iſtā ꝓpoſitōem in: q̄ aliqñ iūcta facit priuatōem. aliqñ negatiōem: hoc nomen infinitū pt ſumi in q̄libet iſtoꝝ modoꝝ vel priuatiue vel negatiue. Priuatiue q̄dem ſi illud qđ eſt aptū natū finiri vel limitari ꝛ hr̄e terminū nō finiret vel nō limitaret vł nō terminaret. ſicut ſi ſol eēt extenſus ſm aliquā dimēſionē in infinitū diceret infinitus priuatiue. ꝛ talis infinitas impfectōem importat. qꝛ nō hꝫ qđ habere dꝫ. ꝛ ideo nullo mō talis ifinitas locū hꝫ in diuinis Alio mō dꝛ infinitū negatiue. nō qꝛ puet aptū natū habere terminos: ſꝫ qꝛ nō hꝫ finē: nō eſt terminatū: nō eſt limitatū. Et iſto mō (qꝛ deꝰ nō eſt limitatus nec duratiōe nec ad genꝰ nec ad ſpēm) pt in diuinis inueniri infinitū: nō priuatiue. ſed negatiue. Infinitū aūt duratiōe tpis pt eſſe in creaturis. ſꝫ infinitū ſm multitudinē: ſm magnitudinē: ſm pfectionem: ꝛ ſm vigorē nullo mō ſtꝫ in creaturis licet ſit de aliq̄bus iſtorū difficilis q̄ſtio: vtrū diuina virtute eē poſſint de qua me nō intromitto ad pſens. Et hec dicta ſufficiant quātum ad pdicamentum quantitatis.

¶ De nominibus ptinentibꝫ ad res de genere qualitatis. et primo q̄d importetur nomine qualitatis. Capl'm. LXVI.

Modo agendū eſt de noībus ꝓme intentiōis ptinētibꝫ ad genus q̄litatis. ꝛ primo de nomine qlitatis. ſcđo de noībus ſuaꝝ q̄ttuoꝛ ſpērum q̄s phs in pdicam[illegible]tis aſſignat. Quantū ad nomē [illegible]tatis ſciendū. quod q̄litas eſt q̄d[illegible]dus eſſendi ſube. Modu[illegible]t ſm Augꝰ. ſupra Gen̄. ad l[illegible]: eſt queꝫ mēſura pfigit. ꝛ ide[illegible]itas quādā determina[illegible]m ꝛ quendā modum ſube dic[illegible] aliquā menſurā. Sicut aūt illud q̄ determinat potētia materie ſm eſſe ſubale dꝛ qualitas ſubalis. ꝛ hec eſt dꝛña ſubalis ꝛ ſubſtantie: ita illud ſm qđ determinat potētia ſubiecti ſm eſſe accñtale dꝛ qualitas accñtalis: q̄ eſt quedā dꝛñtia accñtalis. vt dꝛ quinto metaph. Ex quo patꝫ q̄d importat noīe q̄litatꝭ. qꝛ illud qđ modificat ſubiectū et potentiaꝫ ſubiecti ac determinat ſm eē accñtale dꝛ qualitas ſubiecti Et hoc ꝯcordat illi definitōi pdicamenti qualitatis. Qualitas eſt ſm quā quales dicimur. Et quia ex hꝫ qđ eſt in nobis tale tales dicimur. ideo a q̄litate in nobis exiſtēte dicimur q̄les. vt albedine albi. et ſic de aliīs. Et hoc de noīe qualitatis

¶ Sufficientia ꝛ differētia ꝛ ſignificantia quattuoꝛ ſpecieꝝ qualitatis. Cap. LXVII.

Secūdo videndū eſt de noībus quattuoꝛ ſpērum q̄litatis. Et primo in gñali videndo earū dꝛñam ſimul ꝛ ſignificantiam. ꝛ ſcđo de q̄libꝫ in ſpēali. Quātum ad ſufficientiā. ꝯuenientiam. ꝛ dꝛñtiam ſimul ꝛ ſignificantiā ſciendū. quod modꝰ ſiue determinatio ſubiecti ſm eē accñtale qđ qualitas dꝛ eſſe cōe eſt ad oēs ſpēs qualitatis ſm qđ diuidit ſpē ſm diuerſos modos eſſendi talis determinationis

De prima ſpecie qualitatis

Uñ talis determinatio pt ꝯſidera
ri tripl'r. Primo in ordine ad ipam
naturam ſubiecti. ⁊ ſic ab hoc mō ⁊
determinatōe ſumit̄ pma ſpēs qua
litatis que dꝛ habitus ⁊ diſpoſitio.
[illegible] ſatis ptꝫ ex dictis phi loquen/
tis [redacted]abitib9 aīe ⁊ corpis. vij. phy
ſicoꝝ [redacted]icit. q habitus ſtꝫ diſpo
ſitōes ꝑfec[redacted]d optimū. Dico autē
ꝑfecti. qꝛ diſp[redacted]ū eſt ſm naturam.
Et qꝛ ipa forma ⁊ nat[redacted]rei eſt fi/
nis ⁊ cui9 cauſa aliqd fit[redacted] dꝛ ſcđo
phyſicoꝝ. ideo in pma ſpecie ꝯſide/
rat̄ bonū ⁊ malū. facile ⁊ difficile ⁊
mobile ſm q aliq̄ natura ē finis ge
neratōis ⁊ motus. Ideo q̇nto me/
taph. definit̄ habitus. q eſt diſpoſi
tio ſm quā aliqd diſponit̄ bene vel
male. Et in. ij. ethicoꝝ dꝛ. q habit9
ſunt ſm q̊s ad paſſiones nos habe/
mus bñ vel male. Qñ em̄ modus ē
ꝯueniēs nature rei tūc hꝫ rōem bo
ni. quādo aūt nō eſt ꝯueniēs habet
rōnem mali vt ptꝫ. Et qꝛ natura cō
ſiderat illud pmū qđ eſt in re. iō hic
mod9 vel determinatio reſpectu na
ture (q̇ habitus dꝛ ⁊ diſpoſitio) po/
nit̄ pma ſpēs qualitatis. Scđo mō
poteſt ꝯſiderari talis modus ⁊ de/
terminatio ſubiecti ſm eſſe accñta/
le ſm actionē ⁊ paſſionem que ꝯſe/
quunt̄ pncipia nature q̄ ſunt forma
et materia. Et ſm hoc ſumit̄ ſecun
da ⁊ tertia ſpēs qualitatis. ſed diffe
rēter Quia vel talis q̄litas oritur ī
mediate a pncipijs naturalib9 ſuba
libus ipius rei. ⁊ ſic eſt ſcđa ſpecies
que dꝛ naturalis potētia vel impotē
tia ad facile faciēdi vl' patiēdi. Aut
orit̄ nō immediate ab illis. ſed īme
diate a pmis q̄litatib9 calidi. frigi/
di ⁊ hmōi. ⁊ ſic eſt tertia ſpēs que di
cit̄ paſſio vel paſſibilis q̄litas. In
vtraq autem ꝯſiderat̄ qđ facile vel
difficile fiat. vel quid ſit cito tranſi
ens aut diuturnū Et in his abſolu
te nō cōſiderat̄ aliqd ꝑtinēs ad rō/
nem boni vel mali. quia motus vel
paſſiōes nō habēt rōnem finis. bo/
nū aūt ⁊ malū dicūtur ꝑ reſpectum
ad finē. Tertio mō attendit̄ talis
modus ⁊ determinatio ſubiecti ſm
quantitatē. ⁊ ſic ſumit̄ quarta ſpēs
qualitatꝫ que dꝛ forma: vel circa ali
quid ꝯſtans figura. Et qꝛ quātitas
ſm ſui rōem eſt ſine motu. ſine rōne
boni ⁊ mali. ideo ad quartā ſpecieꝫ
q̄litatis nō ꝑtinet q aliqd bñ vl' ma
le cito vel tarde tranſiens dicat̄ ſm
eā. Simplicius aūt ſuꝑ p̄dicaméta
aliter hoꝝ aſſignat dꝛñam ⁊ ſufficiē
tiā. quā reprobat doctor ſcūs. ⁊ da
tā ponit pma ſcđe. q. xlix. arti. ij.

De prima ſpecie q̄litatis ⁊ qūo ſe habēt ad inuicem habitus ⁊ diſpoſitio que ponūtur in ea. Caplm. LXVIII.

Modo dicendū eſt de ſingu/
lis noibus iſtarū q̄ttuor ſpe
cieꝝ q̄litatis. Et pmo de p/
ma ſpecie. ſ. de habitu ⁊ diſpōne Et
pmo de hoc qūo ſe hñt ad inuicē ha
bitus ⁊ diſpoſitio. Scđo ſpēaliter
de habitu q̊t modis dꝛ. Tertio de
diſpōne. Quarto de habitib9 ꝟtuo
ſis ⁊ vicioſis q̄ntū pñs tractatus re
quirit ⁊c.

De habitu ⁊ diſpōe

Quantū ad pmū ſciendū. q fa/
cile ⁊ difficile mobile nō diuer
ſificāt habitū ab alijs ſpecieb9 q̄lita
tis. ſed bñ diuerſificant habitū ⁊ di
ſpoſitōem ſicut dꝛñtie ſpecifice aliq̊
modo Diſpoſitio em̄ accipit̄ dupl'r
Uno mō ſm q eſt genus huius qđ
dꝛ habitus. Et q ſit genus pꝫ q̇nto
metaph. vbi ponit̄ diſpoſitio in de
finitōe habitus. ſicut patꝫ in defini/
tōe immediate poſita caplo p̄cedē/
ti. ⁊ ſic differūt ſicut ſupius ⁊ inferi
us. nec ſunt vna ſpecies numero ge
neris alicuius. Alio modo accipit̄

diſpoſitio vt aliquid cōdiuiſum cō
tra habitū. Hoc aūt poteſt intelli/
gi dupl'r. Uno modo ſicut pfectuȝ
et imgfectum in eadē ſpecie. vt albe
do magis intēſa ꝛ minus intenſa. ꝛ
ſic dr̄ diſpoſitio retinēs nomē ꝯmu
ne qn̄ imgfecte ineſt ita ꝙ de facili
amittit. Dicit aūt habitus quādo
pfecte ineſt ꝛ nō de facili amittitur
Et ſic diſpoſitio fit habit⁹ ſicut pu
er fit vir. ꝛ ſunt eiuſdē ſpeciei. qꝛ pfe
ctū ꝛ imgfectū nō diuerſificāt ſpēm
Alio mō poteſt intelligi diſpoſitio
cōtra habitū cōdiuiſa. ſicut ſpecies
eiuſdē generis ſubalterni ꝯtra aliā
vt ſic dicant diſpoſitōes ille quali/
tates pme ſpeciei qbus cōuenit fm
rōem ꝓprie ſpeciei vt de facili amit/
tant. qꝛ habēt cauſas trāſmutabiles
ſicut egritudo ꝛ ſanitas. Habitus
vero dicant ille q̄litates que fm ſu/
am rōnem hn̄t ꝙ nō de facili tranſ/
mutent. quia habent cauſas imobi
les. ſicut ſunt ſcie ꝛ virtutes. que ha
bitus dicūtur. ꝛ hoc mō diſpoſitio
fit habitus. Et ſic diſpoſitio ꝛ habi
tus nō ſunt ſimul vna ſpēs ſed due
que dicūtur pma. ꝛ quarū quelibet
diuiſa ꝯtra aliā eſt pma in quas di
uidit qualitas. ſicut ſubſtātia diui/
ditur in pmas ſpēs. ſcȝ corporeāȝ ꝛ
incorporeā. Et ſic videt eſſe intētio
Areſto. in p̄dicamētis de acceptiōe
habitus ꝛ diſpoſitōis. ꝛ hoc patȝ g
exempla g eū poſita in pma ſpecie q̄
litatis. Nā ſi aliqua qualitas ex ſui
natura facile mobilis: ex aliquo ac/
cidēte reddat difficile mobilis dice
tur habitus. Et ecōtra eſt de quali
tatibus q̄ fm ſuam rōnem ſunt dif/
ficile mobiles. qꝛ tunc dicerētur di/
ſpoſitōes. vt ſi aliquis imgfecte ha
beat ſciētiam vt de facili poſſet eam
gdere: magꝭ dicit habere diſpoſitio
nē ꝛ eſſe diſpoſitus ad ſcientiam ꝙ̄
habere habitū ſciētie vel eſſe habi/
tuatus in ſciētia. Ex quo patȝ ꝙ no
men habitus diuturnitatē quandā
importat. nō aūt nomē diſpoſitiōis

¶ Que ſint differētie eſſentiales habit⁹ ꝛ diſpoſitiōis vt ſunt diuerſe ſpecies qualitatis

n Et impedit quin fm [redacted] fa
le vel difficile mo[redacted]. ſunt di
uerſe differētie ſpeci[redacted] g hoc ꝙ il/
le gtinent [redacted] pa[redacted] ꝛ ad motum
et nō ad [redacted]s qualitatis. Naȝ ille
differēti[redacted] ꝗuis g accidēs videātur
ſe habere ad qualitates. tn̄ vtimur
eis vt ꝓprijs. ſicut in genere ſubſtātie
frequēter accipiūtur differētie acci/
dētales loco ſubſtātialiū inquantū
g eas deſignant pncipia eſſentialia

¶ De hoc nomine habitus quot modis dicit. quomodo ē predicamentū. quomodo poſtp̄di/ camentū. ꝛ quomodo ſpecies qua/ litatis. Cap. LXIX.

h Abitus aūt multipl'r dicit.
qꝛ habitus ab habēdo ſum
ptū eſt: a quo dupl'r deriuat
Uno mō fm ꝙ hō vel quecūqꝫ alia
res dr̄ aliqd habere. ꝛ ab hoc habe/
re nomē habit⁹ dr̄ reſpcū cuiuſcūqꝫ
rei q̄ habet. ꝛ ſic eſt cōe ad diuerſa p̄
dicamēta. Et ſic a phō ponit inter
poſtp̄dicamēta q̄ diuerſa reruȝ gn̄a
cōſequūtur ſicut oppoſitio pus ꝛ po
ſterius ꝛ hmōi. Inter ea aūt q̄ habē
tur eſt talis drn̄a. qꝛ quedā ſtꝫ in q̄/
bus nihil cadit mediū inter habēs
et rē habitā ſicut inter ſubſtantiā ꝛ
quātitatē vel qualitatē nihil eſt me
diū. Quedā vero ſtꝫ in qbus eſt ali
qd̄ mediū inter vtraqꝫ. ſȝ hoc nō eſt
niſi relatio: ſicut dicit aliquis habe
re ſociū vel amicū. Quedā vero ſtꝫ
que ſunt habētia aliqd̄ mediū nō ꝙ
ſit actio vel paſſio: ſed aliqd g mo/
dū actionis vel paſſionis: prout ſcȝ
vnū eſt ornās vel tegens. ꝛ aliud o

natū vel rectū. Primis duob͛ mo/
dis nō cōſtituit̄ ſpeciale p̄dicamen/
tū vel determinata ſpēs p̄dicamen
ti ſed in tertio ꝯſtituit̄ predicamen
[illegible]ſpeale. ⁊ vocatur p̄dicamētū ha/
[illegible]s: de quo dicit phs q̇nto meta
ph. [illegible]ter habentē indumentū ⁊ in
dumen[illegible]adit habit⁹ medi⁹. Se/
cūdo mo[illegible] habitus ab habēdo
ſm ꝙ aliqua[illegible] habꝫ aliq̄ modo
in ſeip̄a vel ad aliqu[illegible]ud. Et ſic
cū ille modus ſit ſm aliq[illegible]ā qualita
te: ab hoc mō ſumit̄ prima ſpēs q̄li
tatis que dicit̄ habitus. De quo di
cit phs q̇nto metaph. ꝙ habitus dr̄
diſpoſitio ſm quam bn̄ vel male di
ſponit̄ aliq̇d aut ſm ſe aut ſm aliō
vt ſanitas q̇dam habitus eſt. Et ex
hac ꝓprietate ponimus habitus vir
tutū quātum ad appetitū ſenſitiuū
Habitus ſciētia⁊ quantū ad appeti
tū intellectiuū: iuſticiā ⁊ charitatē
in volūtate. gratiam in eſſentia aīe.
Et ex hoc etiā ꝙ lumen intellectus
agētis ⁊ lumē glorie diſponūt intel
lectū ad intelligendū. ⁊ ſil'r ſpecies
intelligibilis acq̇ſita vl' infuſa. ideo
etiā lumē intellect⁹ agētis. ⁊ lumen
glorie. ⁊ ſpēs intelligibilis habitus
vocant̄. Ex hoc aūt ptꝫ ꝙ habitus
vt eſt poſtp̄dicamētū differt ab ha/
bitu q̇ eſt p̄dicamentū: ⁊ ab habitu
q̇ eſt prima ſpēs qualitatis. qꝛ habi
tus vt eſt poſtp̄dicamentū eſt nomē
adiectm̄ ⁊ dr̄ habitus ta tū. ſꝫ aliјs
duob͛ modis dr̄ ſubſtantiuū Item
habitus q̇ eſt p̄ma ſpecies qualita/
tis differt ab aliјs duob͛ modis. qꝛ
habitus p̄mo ⁊ ſecūdo modo non
dicit̄ res habita vel ip̄a res que ha/
bet̄. ſed ſolū dicit̄ habitus ip̄a habi
tudo habētis ad illud qđ habetur.
Sed tertio modo dicitur habitus
ipſa res habita ſm quā habens be
ne vel male diſponitur reſpectu ſui
vel alterius.

¶ Qualit' habit⁹ ſint in corp̄e
et in aīa: ⁊ ad q̇d Ca. LXX.

Est autē intelligendū ꝙ ha
bitus ad duo ponit̄. ſ. ad eē
et ad op̄ari. Prout ḡ habi/
tus dicit diſpōem ad op̄ari: nullus
habitus ponit̄ in corp̄e. qꝛ oīs op̄a/
tio corporis vel eſt determinata ad
vnuꝫ a naturali corp̄is q̄litate. ⁊ ſic
nō indiget habitu. vel determinata
ab aīa. ⁊ talis operatio eſt p̄ncipali
ter ipius aīe. licꝫ poſſit dici ſcđario
ipius corp̄is. Et ideo diſpoſitio ad
talem op̄ationē eſt p̄ncipaliter ipſi
us aīe. licꝫ poſſit dici ſcđario ipius
corp̄is inq̄ntū diſponit̄ ad facile de
ſeruienduꝫ ipſi op̄ationi ipius aīe.
Quantū aūt ad diſpōem q̄ reſpicit
eſſe, p̄ut ſupponit̄ ſubiectū ipi forme
ſic p̄t eſſe habitus in corp̄e. Et hoc
modo ponim⁹ ſanitatē. pulcritudi
nē. ⁊ huiuſmodi eſſe habitus. vt pa
tet. vij. phyſicorū. Non tamē habēt
ita p̄fecte rōnem habituū ſicut ha/
bitus aīe. Hec de habitu.

¶ Quot modis dr̄ diſpoſitio
Capl'm. LXXI.

De diſpōne aūt ptꝫ ꝙ multi
plicit̄ dicat̄. eo ꝙ diſpoſitio
dicit ſp̄ ordinē alicui⁹ habē/
tis partes. Hoc aūt ꝯtingit tripl'r.
vt dr̄ q̇nto metaph. aut ſm locū. aut
ſm potentiā. aut ſm ſpēm. Et vt di
cit Simplicius in p̄dicamētis in cō
mēto: in hac diuiſiōe phs omnē di/
ſpoſitōem comp̄rehēdit. Quia cor/
porales diſpoſitiones comprehen/
dit in eo ꝙ dicit ſm locum. ⁊ hoc p̄
tinet ad p̄dicamētum ſitus. qui eſt
ordo partium in loco. In eo autem
ꝙ dicit ſm potētiam: includit illas
diſpoſitiones que ſunt in preparа/
tione ⁊ in idētitate nondum p̄fecte
ſicut ſcientia ⁊ virtus inchoata. Qꝛ
autem dicit (ſm ſpeciem) includit

perfectas diſpoſitões que dicuntur
eſſe habitus ſcie ⁊ virtus ꝯplete. Et
ſic habemus de habitu ⁊ diſpõe cõ
iunctim ⁊ diſiunctim ⁊c̃.

¶ De nominibꝫ ꝑtinẽtibus ad virtutes ⁊ vicia ⁊ ea tangẽtibus. Caplm̃. LXXII

Q uia vero ꝺ habitibꝫ ſermo
cepit: ⁊ habitus q̇ ordinant̃
ad oꝑari bene diſponẽtes ⁊
ad bonū virtutes dicunt̃. ⁊ oppoſi-
tū vocat̃ viciuʒ. Idcirco de ꝟtutibꝫ
et vicijs eſt aliq̇d tractandū. Et pri-
mo de ꝟtutibꝫ. ſcd̃o de donis q̄ ſunt
habitus vicini virtutibꝫ. tertio de p̄
ceptis que ordinant̃ ad actus virtu-
tū. Quantū ad primū dicenduʒ eſt
p̄mo de noie virtutis in gn̄e. Scd̃o
de eius diuiſiõe in virtutes infuſas
et acq̇ſitas. ⁊ de diuiſiõe in morales
et intellectuales ⁊ theologicas. Ter-
tio de diſtinctis in ſingulari. Quar-
to de circūſtantijs q̄ reſpiciūt actuʒ
q̇bus reddit̃ virtuoſus vl' vicioſus
Quinto de medio virtutū qūo vir-
tutes cõſiſtant in medio.

¶ Quid ſignificet hoc nomẽ vir-
tus ⁊ vnde ſumptum eſt

Q uantū ad primuʒ quid nomẽ
virtutis ſignificat: ſcienduʒ ꝙ
nomẽ virtutis videt̃ ſm̃ ſuā primā
impoſitõem q̄ndā violentiā impor-
tare: Vn̄ in .iij. celi ⁊ mūdi ꝺr ꝙ mo-
tus accn̄talis .i. violentus eſt q̇ eſt a
ꝟtute .i. a violẽtia non cū auxilio na-
ture. ſed q2 nihil infert alteri violen-
tiā niſi ꝑ aliquā potẽtiā ꝑ quā p̄do-
minat̃ vt agat ⁊ nõ patiat̃. Iõ ex h̄
tractū eſt nomẽ ꝟtutis ad ſcanduʒ
potentiā ꝑfectā agẽtis qua p̄t oꝑa-
ri. ⁊ ſic tales potẽtie ꝟtutes vocant̃
Et hoc mõ potẽtie aie tā intellecti-
ue q̄ʒ ſenſitiue dicūtur virtutes aie
Et ſic ꝟtus eſt nõ in prima ſed in ſe-
cūda ſpẽ qualitatis. ⁊ de tali ꝟtute
dicit̃ primo celi ⁊ mundi. ꝙ virtus
eſt vltimū potẽtie. Et q2 ꝑfectio po-
tẽtie menſurat̃ ex potẽtiore ⁊ maxi-
mo qꝺ põt (maximū aūt qꝺ poteſt
potentia eſt bn̄ agere. q2 male agere
non p̄t eſſe maximū. q2 malū [redacted]
tingit niſi ex defectu agenti[redacted]cir-
co nomẽ virtutis tractū [redacted]tra vt
dicat̃ illud ꝟtus qꝺ [redacted]nit aliquā
potentiā vt poſſi[redacted]u potius .ſ. in
actionẽ q[redacted]t bona ⁊ ꝑfecta. Et q2
hoc faci[redacted]abitus ꝟtutis. idcirco ha-
bitus ꝟtuoſi virtutes dicunt̃. et ſic
ꝟtus eſt in p̄ma ſpẽ qualitatis ⁊ nõ
in ſcd̃a. Et de tali ꝺr .ij. Eth. ꝙ vir-
tus eſt q̄ bonū facit habẽtẽ et opus
eius bonū reddit. Et .vij. phyſicoꝝ
Virtus eſt diſpõ ꝑfecti ad optimū
Hec ꝺ noie ꝟtutis de q̄ ſm̃ vltimū
modū hic intẽdimus dicta ſufficiāt

¶ Duplex diſtinctio virtutū p̄mo in acq̇ſitas ⁊ ĩfuſas. ſcd̃o in theologicas ⁊ ĩtellectuales ⁊ morales. Caplm̃. LXXIII.

Q uantū ad ſcd̃m dõm eſt ꝙ
ꝟtutes dupl'r diſtinguūtur.
Vno mõ ex ꝑte mõi habẽdi
q2 quedā habẽtur ꝑ infuſionẽ. que-
dam ꝑ acq̇ſitiõem. Acq̇ſite dicūtur
que habent̃ ex nr̄is actibꝫ ꝓcedẽtibꝫ
ab aliq̇bus p̄ncipijs naturalibꝫ ĩ no-
bis p̄exiſtẽtibꝫ. ⁊ tales ſunt oẽs ille
de q̇bꝫ determinat Areſto. li. Ethi.
Infuſe dicunt̃ ille q̄ a nobis nõ ha-
bent̃ ex actibꝫ nr̄is. ſʒ a deo ꝑ infuſi-
onẽ: ſicut ſtꝫ virtutes theologice. q̇-
bus ꝓportionabiliter rn̄dent alij ha-
bitus nob̄ diuinitus infuſi. q2 ſic ſe
hn̄t alie ꝟtutes nobis infuſe ad tres
theologicas ſicut ſe habẽt virtutes
morales intellectuales acquiſite ad
p̄ncipia naturalia virtutum acq̇ſi-
tarum. ⁊ de iſtis ſolum determināt
theologi q̄s nõ nouere phi. Virtu-
tes aūt acquiſite ⁊ infuſe ꝺn̄t in ſpẽ

Vñ iuſticia a deo infuſa: ⁊ iuſticia
humanitus acq̄ſita ſpecie dr̄ñt. q̄a
aut rōne formali reſpiciūt ſuū obie
ctū ille ⁊ alie. Neceſſitatē aūt ponē
ꝟtutes infuſas ꝑter acq̄ſitas: q̄ꝫ
maioris ꝑſcrutatiōis ſit: tñ hic
[redacted] pono. q: nō minus debent
ꝑfec [redacted] tus q̄bus ordinamur ad
beatitud [redacted] ſupnaturalē q̄ꝫ illi q̄bꝫ
ordiuamur a [redacted] titudinē natura-
lē. ſed iſti ſt ꝑfecti [redacted] et ꝓcedūt
a potētijs ꝑfectis. ģ ⁊ al [redacted] bitus.
Illi aūt nō pñt eſſe habitus mora-
les vel intellectuales acq̄ſiti. q: nec
cognitio naturalis intellectus nr̄i.
nec inclinatio naturalis voluntatis
nr̄e tendit in talē btitudinē. Relin-
q̄tur ģ ꝙ illi habitus ſupnaturales
ſt ⁊ infuſi. Ex quo ptꝫ ꝙ ꝑter habi
tus acq̄ſitos oꝫ ponere alios infu-
ſos. Scđo diſtinguūtur ꝟtutes ex
ꝑte obiectoꝝ. ⁊ hoc fit q: obiectum
alicuꝰ ꝟtutis vel eſt aliq̄d qđ rōis
nr̄e excedit cognitōēꝫ. ⁊ ſic habemꝰ
tres ꝟtutes theologicas. ſ. fidē. ſpeꝫ
et charitatē. q̄ hñt deū ꝓ obiecto ꝓ-
ut nr̄e rōnis excedit cognitōēꝫ. Vel
ipm̄ obiectū qđ humana rōne ꝯp̄re
hēdi p̄t. ⁊ ſic habemus ꝟtutes mo-
rales ⁊ intellectuales q̄ ſic ab inuicē
diſtinguunt̄. q: ꝟtus ꝑficit ad bene
opandū. Principiū āt actuū huma
noꝝ eſt duplex. ſ. intellectꝰ ſeu rō. et
appetitus. Hec em̄ ſt duo mouētia
in hoīe. vt d̄r. iij. de aīa. Vñ oīs vir
tus humana oꝫ ꝙ ſit ꝑfectiua alicu
ius illoꝝ ꝑncipioꝝ. Si q̄dem ģ ſit
ꝑfectiua intellectus ſpeculatiui vel
practici ad bonū hoīs actū: neceſſa
rio erit ꝟtus intellectualis. Si aūt
ſit ꝑfectiua ꝑtis appetitiue erit vir-
tus moralis. Et ſic de ſecūdo.

¶ De ſingulis ꝟtutibꝫ in ſpēa
li. ⁊ ꝑmo de theologicis in gene
re. quot ſunt. ⁊ eorum ſufficientia.

Capl'm. LXXIIII

Quantū ad tertiū ꝑmo dōm
eſt de virtutibꝫ theologicis.
ſcđo de itellectualibꝫ. tertio
de moralibꝫ. Quātū ad ꝑmū ꝑmo
dōm eſt de virtutibꝫ theologicis in
gñali. q̄t ſunt: ⁊ vñ dicunt̄ ⁊ q̄uo di
ſtiguunt̄. ſcđo dōm ē de eis in ſpēa
li. Quantū ad ꝑmū q̄d eſt ꝟtus the
ologica dicendū. ꝙ ille q̄ hñt deū ꝓ
obiecto: dicunt̄ a theos qđ eſt deꝰ
et logos qđ eſt ſermo: q̄ſi ſermo de
deo. Deū tñ diuerſimode reſpiciūt
Cū em̄ deus ſit finis nr̄ ſupnatura
lis hr̄i nō p̄t ſine merito. nulluꝫ aūt
merituꝫ eſt ſine charitate. ģ ad ipm̄
merendū charitas requirit̄. ſed dile
ctio charitatis nō p̄t hr̄i ſine p̄cedē-
te cognitōe. Deus aūt nō p̄t cogno
ſci vt eſt nr̄a beatitudo ſupnatural̄
ſine cognitōe ſupnaturali. ⁊ iō ad h̊
ordinat̄ fides. q: credimꝰ ex aucto-
ritate dei dicētis. Nullus āt dilige
ret finē tanq̄ꝫ ſuū niſi ſperaret illuꝫ
poſſibilē hr̄i a deo. ⁊ ad hoc ordinat̄
ſpes. Sic ģ ſt tres ꝟtutes theologi
ce. fides. ſpes. charitas: q̄ hñt deū ꝓ
obiecto. ſ; diuerſimode. Quia fides
vt eſt ꝑma ꝟitas excedēs naturaleꝫ
rōem. ſpes vt eſt finis vltimus expe
ctatus ⁊ difficilis. i. ſupra humanā
facultatē. ſꝫ charitas vt eſt ꝑma bo
nitas hoīs ꝯpletiua ſupnaturalis.
Fides hꝫ eſſe in itellectu. ſpes ⁊ cha
ritas in volūtate. Cū aūt infundū-
tur ⁊ vt ſt ꝟtutes ſil' ſunt tpe. ſꝫ na
tura ꝑor ē fides ſpe ⁊ charitate. ſꝫ ꝑ
fectōe ꝑor eſt charitas alijs duabus

¶ De ſingulis ꝟtutibus the
ologicis. ⁊ ꝑmo de fide q̄t mo
dis d̄r fides Cap. LXXV.

Secūdo d̄ eis dōm eſt in ſpe
ciali. ⁊ primo de fide. Circa
quā ꝑmo videndū eſt q̄d eſt
fides. ⁊ q̄t modis d̄r. De q̄ breuiter

me expediēdo dico ꝙ multis mōis
dr̄. Quia aliqñ dicit habitus acq̄ſi
tus ex auctoritate alicuiꝰ dicētis. et
ſic eſt habitus intellectualis vt dice
tur infra. Aliqñ etiā noīe fidei im/
portat large res credita ꝑ fidē. vt dr̄
aliqñ. deꝰ eſt fides mea. aliqñ actus
fidei. vt cū dico. fides mea eſt ꝙ de
us eſt hō. i. actus fidei mee. Aliqñ
ſumit ꝓ collectōe articuloꝝ fidei. ꝛ
ſic dr̄ in ſymbolo Athanaſij. hec eſt
fides catholica. Aliqñ aūt ſumit ꝓ
fructu. ꝛ ſic ponit ab aplo ad Gal.
v. Proprie tū fides ꝓut ſūptus ē the/
ologica eſt habitus q̄ diſponit intel
lectus ad credendū faciliter ꝓmē ve
ritati quantū ad ea q̄ ſupra huma/
nā rōez ſunt. Et ſic definit ab aplo
Heb. xi. Fides eſt ſperandaꝝ ſuba
rerū argumentū nō apparentiū.

¶ De ptinentibus ad fidem.

Secūdo dicendū eſt de ptinen/
tibꝫ ad fidē. ꝛ ſunt tria Primū
eſt de ſymbolis fidei. Scōm eſt de
articulis ꝯtentis in ſymbolis. Ter
tiū eſt de diſtinctōe ipoꝝ articuloꝝ

¶ Quid eſt ſymbolū: ꝛ vñ dr̄ et q̄t ſit ſymbola Ca. LXXVI

Quantū ad primuz ſunt iſta
ponenda ſimul q̄t ſunt ſym
bola. vñ dicunt. a q̄bus ſunt
edita. que eſt vtilitas editōis ipoꝝ
Ubi ſciendū ꝙ ſymbolū dr̄ a ſimul
tate vl collectōe qñ ex pluribꝫ ptibꝫ
fit vnū continuū. Uñ ꝛ ſymboliſa/
re dicunt qui ex pluribꝫ ptibꝫ aliqua
ad vnū ꝛ in vnum colligūt. Et hoc
modo a collectōe triplici dr̄ ſymbo
lū. Primo a collectiōe multoꝝ ho
minū in vnā fidē. Scdo a collectōe
predicantiū ꝛ declarantiū fidē. Ter
tio a collectōe articuloꝝ ꝛ diuerſis
locis ſcripture in qua tota fides q̄n
tum ad credibilia ꝓncipalia ꝯtinet
Fuit autē duplex vtilitas ꝯdendi
ſymbolū. ſcꝫ certa ꝛ facilior ꝯgnitio
credendoꝝ. ꝛ maior cautela contra
fraudē hereticoꝝ fidē corrūpentiuz
Cū em̄ veritas fidei in ſacra ſcrip/
tura diffuſe cōtineatur in pluribꝫ lo
cis obſcure: ita ꝙ ad eliciendū [redacted]
re fidei veritatez ex ſacra ſcri[redacted]
requirit longū ſtudiū cu[redacted]ꝑnt in
tēdere oēs illi q̄bus n[redacted]ꝫ eſt co
gnoſcere fidei ver[redacted]m. Neceſſari
um ergo f[redacted]etijs ſacre ſcrip/
ture ſu[redacted]atim eaz colligere: vt ſic
ea collecta ꝓponeret oībus ad credē
duz ne fides ſimpliciū ꝑ hereticos
corrūpentes ſcripturas corrūperet.
Et hoc quidē factū eſt in tribꝫ ſym
bolis. Primo in ſymbolo aploꝝ
qd proditū eſt tpe veritatis nondū
tū plate. ꝛ ideo dr̄ ſubmiſſe. Scdo
in ſymbolo Nyceno tpe veritatis ꝓ
palate cōtra hereticos. ꝛ ideo ſolē/
niter canit in miſſa poſt euangeliū:
In quo quedā difficilia que ꝯtine/
bant in ſymbolo aploꝝ diffuſius
elucidant. Tertio vero ſymbolum
additū eſt tpe veritatꝫ ꝑ hereticos
ꝯcuſſe ſed tū adhuc ꝓualente. ſ. ſym
bolū Athanaſij. ꝓpter qd dicitur in
mane depulſis tenebris: q̄uis ſit il
lud magis ꝑ modū cuiuſdā doctri
ne q̄ ꝑ modū ſymboli. In his autē
tribꝫ cōtinet eadē veritas. ſꝫ in vno
magis explicite q̄ in alio. ſm qd ne
ceſſariū fuit ꝓpter hereſes diuerſas
diuerſis tpibus inſurgētes.

¶ Quid eſt articulus fidei Caplm. LXXVII

Quantū ad ſecundū. ſ. de na/
tura articuloꝝ in ſymbolo
cōtentoꝝ ſciendū. ꝙ ſm qd
dicit Hugo de ſancto victore. Arti
culus ē indiuiſibilis veritas de deo
artās nos ad credendū. Dicit aūt
indiuiſibilis veritas: nō quia ſit de
incōplexo. q: circa incōplexa proprie

De prima ſpecie qualitatis

non eſt veritas. ſed qꝛ eſt de cõplexo nõ reſolubili in plures veritates habẽtes ſpeciales difficultates. Et di citᷓ talis veritas articulus ad ſilitu …ʒ articuli in rebꝰ corꝑalibus in …us articulus vocatur organũ qð [redacted] diuiſibile in plura. Qð aũt di uiſib[redacted] in illa plura nõ dr articulus. ſicu[redacted]nus q̃ diuidit in digitos nõ dici[redacted]culus. ſed digitus qui vlterius no[redacted]n alia organa. Similiter veritas[redacted] que nõ diuidit in plures veritate[redacted]abẽtes ſpẽales difficultates dr articulus. Dico aũt plures habentes difficultates. qꝛ cũ fides ſit de his q̃ ſunt ſupra rõem humanã que hñt difficultates ſpẽales articuli dicunt. Et iõ ſi ex vno articulo aliq̃ ſequãtur vel ꝯtinent que eo credito facile eſt credere: nõ faciũt nouũ articulum. Sicut credito ꝙ xp̃s fuerit mortuꝰ facile eſt credere ꝙ fuerit ſepultus. et ideo de morte ⁊ ſepultura xp̄i nõ ſt̄ diſtincti articuli. Qꝫ aũt addit ꝙ ẽ veritas artãs nos ad credendũ: nõ eſt intelligendũ de artatõe coactionis: cũ nullus credat niſi volẽs. ſed de artatõe ſuꝑpoſitõis. quia ſi volumus ſaluari artamur ad credendũ. Eſt tñ aduertendũ ꝙ articulus p̄t dici vel eſſe illud ad qð credẽdum nos artat fides. ſed nõ ſola. Et articulus p̄t dici illud ad qð credẽdum artat nos fides ⁊ ſola fides. Primo mõ dr articulus deũ eſſe vnũ creatorẽ oim: ⁊ quedaʒ talia ad q̃ ꝑ fidẽ artamur. qꝛ his amotis non eſſet fides. nihilominꝰ hoc nõ tenet ſola fide ſed pñt ſciri vera demõſtratione. Scðo mõ dicit articulꝰ ſolũ illud qð excedit rõem viatoꝝ: ſicut deum eſſe trinũ in ꝑſonis. filiũ incarnatũ et hmõi. et ſtricte loquẽdo ac ꝓprie hi ſoli dicuntur articuli fidei.

¶ De diſtinctiõe articuloꝝ: quo modo ab inuicem diſtinguunt.

Quantũ ad tertiũ ſcʒ de diſtinctione articuloꝝ. Sciẽdum ꝙ articuli dupliciᷓ diſtinguunt. Uno eñ modo diſtinguuntur ſm diſtinctiõem credibiliũ. Secũdo modo ſm diſtinctõem ordinantium.

¶ Quomodo diſtinguuntur articuli fidei ex parte credibilium. Caplm. LXXVIII.

Quantũ ad p̄mũ sciendũ. ꝙ cũ articulꝰ ſit veritas ð deo vt dictũ fuit: aut eſt veritas ꝑtinens ad maieſtatem diuinitatis aut ad myſteriũ aſſumpte humanitatis. Circa vero maieſtatẽ diuinitatis tria nobis credenda ꝓponunt. Primũ eſt vnitas diuinitatis. ⁊ ſic eſt p̄mus articulus. Credo in vnuꝫ deum. Secundũ eſt trinitas in ꝑſonis. ⁊ ð hoc ſunt tres articuli. vnus ꝑtinens ad patrẽ. Patrẽ oĩpotẽtem. Scðs ad ꝑſonam filij. Et in ieſum xp̄m filiũ eius. Alius ꝑtinens ad ꝑſonã ſpũſſancti. Credo in ſpm̄ſcm̄. Tertiũ qð nobis circa diuinitatẽ ꝓponitur ſunt oꝑa diuinitatis: ad q̃ ꝑtinẽt tres articuli. vnus ad opus nature. Creatorẽ celi ⁊ terre. Et aliꝰ ad opus grẽ. Sanctã eccl'iaꝫ catholicã ſcõꝝ ꝯmunionẽ: remiſſionẽ peccatoꝝ. Alius ꝑtinens ad ꝯſummatõem gl'ie. Carnis reſurrectõeꝫ ⁊ vitã eternã amen. Et ſic ſt̄ ſeptẽ articuli circa myſteriũ diuinitatꝭ. Circa myſteriũ humanitatis xp̄i ꝓponũtur nobis ſeptẽ credenda. ſcʒ conceptio. natiuitas. paſſio. deſcẽſus ad inferos. reſurrectio. aſcenſio in celum. aduẽtus in iudicium. De his autem ſeptem ſunt ſeptem articuli. Quoꝝ p̄mus eſt. q̃ cõceptus eſt de ſpũſcõ. Scðs. natus ex maria ꝟgine. Tertiꝰ. paſſus ſub põtio pylato cru. mortuus ⁊ ſepultus. Quartus

deſcēdit ad inferos. Quintꝰ. tertia
die reſurrexit a mortuis. Sextꝰ. aſ/
cēdit ad celos: ſedet ad dexterā dei
patris oīpotentis. Septimꝰ. inde
vēturꝰ ē iudicare viuos ꝛ mortuos

¶ Diſtinctio articuloꝝ fidei ſm numerū apoſtoloꝝ eos ordinantium Cap. LXXIX

Secūdo diſtinguunt articu
li ſm diſtinctionē ꝛ numerū
apl'oꝝ ipos ordinantiū. ꝛ ſic
nō ſt nisi duodeci Petrus qdem
pnceps apl'oꝝ poſuit tres articulos
ſcz de vnitate eſſentie. de oīpotētia
pr̄is. de opꝫ creatōis dicēs. Credo
in deū pa. oī. cre. ce. ꝛ ter. Iohēs āt
poſuit articulū de pſona filij dei di
cēs. Et in ieſum xp̄m filiū eiꝰ vnicū
dn̄m nr̄m Iacobꝫ zebedei duos cō
iūxit in vnū: ꝛ poſuit articulū de cō
ceptiōe ꝛ natiuitate dei dicēs. Qui
cōceptus eſt de ſpūſcō natꝰ ex maria
ꝟgine Andreas poſuit articulū d
paſſiōe dicēs Paſſus ſub pōtio py.
cru. mor. ꝛ. ſe. Phylippꝰ poſuit de
deſcēſu ad inferos dicēs. Deſcēdit
ad inferos Thomas poſuit de re
ſurrectōe dicēs. Tertia die reſurre/
xit a mortuis. Bartholomeus de
aſcēſione dicēs Aſcēdit ad ce. ſedet
ad dex. dei pa. Matthēꝰ poſuit de
aduētu ad iudiciū. Jn̄ vēturus ē iu
dicare vi. ꝛ mor. Iacobꝫ alphei po
ſuit articulū de pſona ſpūſſci. Cre/
do in ſpm̄ſcm̄ Opus gr̄e diuiſerūt
ſibi duo apl'i. nā Symō poſuit effe
ctū gr̄e ꝛ cōſecutōez boni dicēs. Sā
ctā eccl'iam catholicā: cōmunionē
ſcōruz. ſupple credo Iudas iacobi
q̄ntū ad remotōem mali dicēs. Re
miſſionē pctōꝝ Mathias aūt po/
ſuit effectū gl'e ſm q̄ſdam. ſm aliqs
aūt thomas iterū dicēs. Carnis re
ſurrectōez. ꝛ vitā eternā amē. Nec
aūt diſtinctio ꝓprie nō eſt articuloꝝ

ſed magis cōtentoꝝ in ſymbolo ſm
ordināte s. ꝛ iō pma eſt melior. Ex
dictis etiā ptz ꝙ Bern̄. gloſator nō
bn̄ diſtinxit articulos ſuꝑ ca. Firmi
ter credimꝰ. extra de ſum. tri. ꝛ fide
catholica. Jpe em̄ ibi poſuit baptiſ
mū eſſe pmū articulū human[redacted]
qō verū nō eſt. Nullū em̄ [redacted]amen
tū eccl'ie eſt diſtinctꝰ ar[redacted]us. Sz
oīa ſacramēta ꝛ ea [redacted]piciūt fidez
q̄ ſunt necc[redacted]edendū de ordi
natōe ec[redacted]ptāte pape ꝛ iuriſdi
ctōe ali[redacted] platorū: oīa cōtinent ſub
illo articulo. Credo vnā ſanctā ec/
cleſiā catholicā ſanctoꝝ cōmunionē
Jn pluribꝫ etiā alijs ibi nō clare vi
dit: de qbus nō curo ad pſens

¶ De ſpe qd eſt ꝛ quot mōis dicitur. Caplm. LXXX.

Secūdo de ſpe Circa quā in
telligendū eſt ꝙ ſpes accipit
qnqꝫ modis. Primo ꝑ paſſi
one appetitus ſenſitiui. ꝛ ſic cōnume
rat inter q̄ttuor pncipales paſſiōes
q̄ ſunt ſpes. timor. gaudium. ꝛ triſti
cia. Et iſto mō nō eſt ſolū in hoibꝫ.
ſed etiā in aīalibꝫ alijs que hn̄t appe
titū ſenſitiuū. qō ptz. qꝛ aīalia inue
niunt opari ꝓpter bonū aliqō futu/
rū eſtimatū poſſibile: ſicut aues fa/
ciūt nidū ꝓpter filioꝝ educatōem. ꝛ
vnū aīal aggredit alterum ex ſpe vi
ctorie Et nota ꝙ ſpes ſic accepta in
ſuo obiecto reqrit q̄ttuor cōditiōes.
Prima qdem vt obiectū ſit bonuz
qꝛ ſpes eſt de bono. timor de malo.
et iō ꝑ hoc differt a timore. Secun
da eſt ꝙ ſit futuꝝ ꝑ qō differt a gau
dio qō eſt de pn̄ti bono habito Ter
tia eſt ꝙ ſit arduū ꝛ cuz difficultate
adipiſcibile. ꝛ ꝑ hoc differt a deſide
rio ꝛ cupiditate q̄ ſunt de bono fu/
turo abſolute. Quarta ꝙ ſit arduū
poſſibile adipiſci. et ꝑ hoc differt a
deſperatione. et ſic ꝓut eſt paſſio in

nullo reſpicit ſpem q̄ eſt v̄tus theo
logica. alijs aūt q̄ttuor modis reſpi
cit virtutē theologicā. Et p̄mo dr̄
aliq̄n ſpes de obiecto ſpei q̄ eſt res
ſperata. vt cū dr̄ ad Tytū. iij. Expe
[illegible]tātes beatā ſpē. i. beatitudinē ſpe
[illegible] Scd̄o dr̄ de actu ſpei. vt cū di
cim[illegible]es eſt expectatio future be
atitudin[illegible] Tertio accipit̄ p̄ certitu
dine quad[illegible] accipit̄ ad Roma.
v. ca. Tribulati[illegible]am operat̄
patiētia ſpē. i. certitud[illegible] de tribu
latōe. Quarto mō dr̄ ſpes habitus
inclinās ⁊ determinās volūtatē ad
expectandū vltimū finē ſupnatura/
lē. Primo mō ſpes eſt paſſio ⁊ non
habit9: ⁊ nō eſt virt9. ſcd̄o mō eſt ob
iectū v̄tutis. tertio mō eſt act9 virtu
tis. q̄rto mō eſt circūſtātia act9 vir/
tutis. q̄nto mō ꝓprie eſt v̄tus ⁊ defi/
nit̄ a doctorib9 ſic. Spes ē certa ex/
pectatio future btitudinis ex diui/
na gr̄a ⁊ ex meritis humanis ꝓueni
ens. Quā definitiōem plus explica
re nō intēdo: niſi ꝙ hic definit̄ habi
tus p̄ actū. Hec āt v̄tus h̄z p̄dictas
q̄ttuor ꝯditōes in ſe ⁊ ī ſuo obiecto
ſ; in tertia addit plus. ſ. ꝙ ſit ita ar/
duū ꝙ p̄ humanā facultatē h̄ri non
poſſit. Et iō quantū ad hoc addit̄
in definitōe p̄dicta ex diuina gratia
ꝓueniens. ꝓut tamē eſt paſſio eſt ar
duū. tamē infra humanā facultatē

¶ De charitate ⁊ habitu charitatis. Cap̄. LXXXI.

Tertio de charitate dōm eſt
et p̄mo q̊t modis dr̄. Scd̄o
q̄ūo ſe h̄z ad alia nomia que
amorē importāt. Tertio quis amor
pertineat ad charitatem.

¶ Quot modis dicit̄ charitas

Quantū ad primū dōm ꝙ cha
ritas dr̄ q̄nq; mōis. Uno mō
vocat̄ charitas ipa res amata p̄ cha
ritatē q̄ eſt obiectū eius. ⁊ ſic de9 dr̄
charitas. Et ita accipit illā Joh. p̄
ma cano. c. iiij. De9 charitas eſt Se
cūdo dr̄ charitas ipe actus charita
tis. ⁊ ſic illo mō ſumit̄ ibidē. Qui
manet in charitate in deo manet.
Tertio dr̄ de effectu charitatis. ſi/
cut Joh. xv. Maiorē hac charitatē
nemo h̄z vt aīam ſuā ponat q̄s pro
amicis ſuis. Quarto charitas dr̄ p̄
ſona trinitatis cui ꝯuenit appriate
dare charitatē. ⁊ ſic ſpūſſanctus dr̄
charitas. ſic dicit btūs Aug9. xv. d̄
trinitate. ca. xliiij. Quinto dr̄ chari
tas habitus a deo infuſus inclinās
voluntatē ad deū diligendū facilit̄
tanq; ſupnaturale bonū ⁊ vltimū
finē ſuum. Primo mō ⁊ q̄rto chari
tas nō eſt v̄tus. ſ; eſt de9 dator oīs
v̄tutis: q̄ etiā eſt obiectū virtut; cha
ritatis. Scd̄o etiā mō eſt actus v̄tu
tis. Tertio mō effectus v̄tutis S;
q̄nto mō dr̄ v̄tus. De qua apl's ad
Roma. v. Charitas dei diffuſa eſt
in cordib9 vr̄is p̄ ſp̄m ſcm̄ ⁊c̄. Et de/
finit̄ ſic ab Aug9. ſup p̄s. Charitas
eſt fons ꝓprius ⁊ ſingulorū bonorū
alueus habitus ſingularis beatorū
cui nō cōicat alien9. Alio° charitas
eſt vnus fructus de q̊ aget̄ inferius

¶ Cū ea q̄ ſunt noīa ptinētia ad ptem ſenſitiuā inferiorē ex/ tendūt ſe ad ptem itellectiuā ſupio rē: ⁊ nō ecōuerſo Ca. LXXXII

Secundo videndū eſt q̄ūo ſe
hab; charitas ad alia noīa
q̄ importāt aliq̄d ptinēs ad
amorē ⁊ ipa ad inuicē. Ubi intelli
gendū ꝙ potētie aīe diſtinguunt̄ in
intellectiuas ⁊ ſenſitiuas Intellecti
ua aūt p̄s diſtinguit̄ in cognitiuā ⁊
appetitiuā: intellectū ſc; ⁊ volūtatē
Et ſenſitiua ſil'r in cognitiuā q̄ ap/
p̄hendit: ⁊ appetitiuā q̄ vocat̄ appe/
titus ſenſitiuus. Pars aūt intelle/
ctiua cōtinet q̄cquid h̄z nobilitatis

ſenſitiua:ſed nō ecōtra. Et ideo ea q̄
dicunt̄ de pte ſenſitiua trāſferunt̄ ad
ptem intellectiuā ⁊ dicunt̄ ⁊ nō ecō
tra ꝓprie. Et hoc patꝫ de cognitiua
q̄ntū ad ſenſuꝫ. Videre em̄ ꝓprie cō
uenit potētie viſiue. ⁊ nihilominus
trāſit ad actū intellectus. vñ clare i
telligere dicim⁹ clare videre. Sed
cū intelligere ſit ꝓpriū ꝯgnitiue ptis
in intellectu:nunq̄ꝫ intelligere cōue/
nit alicui pti cognitiue in ſenſu. Si
militer eſt de pte appetitiua. q2 em̄
ps ſenſitiua ſeq̄ns apprehenſionem
vocat̄ appetitus. idcirco nomē appe
titus trāſit ad ptem intellectiuaꝫ q̄
ſequit̄ apprehēſionē que vocat̄ volū
tas ꝓprie. ⁊ d̄r ſil'r appetitus: ſed nō
ecōuerſo. Non em̄ appetitus ſenſiti
uus vocat̄ ꝓprie volūtas:ſed ſolū in
tellectiuus. Nobiliora em̄ entia cū
ignobilib⁹ rebus in noībus ꝯmuni
cant. ⁊ nihilominus ſingulares no
bilitates hn̄t ⁊ ſingularia noīa ſibi
appropriant. Et qd̄ dictū eſt in iſtis
noībus intelligendū eſt etiā in alijs
noībus. q̄ ea que ptinent ad ptem
inferiorē ſenſitiuā extendūtur ad p/
tem ſupiorem intellectiuā et nō ecō
tra ꝓprie rōne ſue nobilitatis. Qd̄
etiā dixi intelligendū eſt ꝓprie. quia
ea q̄ ſunt ptis ſupioris larga accep/
tōe dicimus in pte ſenſitiua. vñ lar
ge loquēdo appetitū ſenſitiuū voca
mus voluntatē. ⁊ ſic in alijs oībus
ſuppoſitis oſtēdendū eſt ꝓpoſitum

¶Quō ſe habet charitas ad
amorem ⁊ dilectiōem ⁊c̄. et omnia
ad inuicem Cap. LXXXIII.

Amor ergo ꝓprie quietatōeꝫ
appetitus importat. ſꝫ q2 no
men appetitus eſt cōmune p
ti ſenſitiue ⁊ pti intellectiue. iō etiā
amor ꝯuenit q̄etationi appetit⁹ ſen
ſitiui ⁊ intellectiui. ſed dr̄ıter. Pro
ut em̄ conuenit appetitui ſenſitiuo
amor ē paſſio. ⁊ ſic amor ꝯuenit ho
mini ⁊ brutis. ⁊ ſic ꝓprie ſibi nomen
amoris vendicat. Appetitus aūt in
tellectiuus q̇ eſt volūtas ꝓprie eſt ele
ctiu⁹ ⁊ nō paſſionat̄ directe. ⁊ ideo
ſm q̄ quietatur electiue:talis am[o]
vocat̄ dilectio:q̄ſi dilecti electio.
ſic ſolus amor (q̇ eſt dilectio) [redacted]
tellectuali natura ⁊ nō in [redacted] aīa
lib⁹. vñ habent amorē [redacted]terutrū
nō aūt dilectiōem [redacted]oibus autē
ē amor vter[redacted] eſt in eis amor
ꝑut imp[redacted]at paſſionē. Vñ etiā di
cimus multos paſſionatos in amo
re qui nō ſequunt̄ diſcretiōem rōis
et in eis eſt amor dilectiōis q̇ eſt in
appetitu intellectiuo cū vtrūq̄ꝫ appe
titū habeāt. Et ſic patꝫ q̄ oīs dile/
ctio amor eſt. ſed nō oīs amor dile/
ctio. q2 nomē inferioris potētie trāſ
fert̄ ad ſupiorē ⁊ nō ecōtra. Omnia
autē noīa que ad amorē pertinēt ſic
ſe hn̄t q̄ oīa vel includunt amorē
vel addūt aliq̇d ſupra ipm. Et ſunt
q̄ttuor. Vel amor ea includit ⁊ ad
dit aliq̇d ſupra ipa. ⁊ ſil'r ſunt quat
tuor. Noīa ergo que amor includit
⁊ addit aliq̇d ſupra ipa ſunt hec. ſcꝫ
cōcupiſcētia. beniuolētia. beneficen
tia. ꝯcordia. Et accipiūtur ſm quat
tuor ꝓprietates amoris ⁊ amantiuꝫ
Quarū prima eſt. q̄ hꝫ vnire ⁊ ideo
vellet ſibi amicum p̄ntem eſſe. ⁊ ſic
amor includit ꝯcupiſcentiā inquan
tū deſiderat ſp amici p̄ntiam. Se/
cūda ꝓprietas ē amicoꝝ ſibi mutuo
bona velle. ⁊ ſic amor includit beni
uolētiā q̄ h̄ iportat. Tertia eſt q̄ bo
na ſibi mutuo cōicāt. ⁊ ſic amor iclu
dit bn̄ficentiā. Quarta ē q̄ in agibi
lib⁹ q̄ bona vident̄ ſibi mutuo ꝯſen
tiūt. ⁊ ſic includit ꝯcordiā q̄ hoc im
portat. non quidē in ſpeculatiuis ⁊
ſcibilib⁹. q2 ꝯcordia in his ſm phm̄
ix. Eth. ad amicíciā nō ptinet. imo
in eis diſcordia p̄t eſſe ſine ꝑiudicio
amicicie. eo q̄ in his ꝯcordare ⁊ di/

ſcordare volūtati nō ſubiacet: cū in
tellectus rōne cogat. ⁊ ſic pt cogi in
vno q̄uis nō in altero Amor ḡ in/
cludit illa q̄ttuor. ⁊ nihilomin⁹ ad/
dit ſup ea q̄etatōem appetitus Alia
[illegible]oia a q̄bus amor includit ⁊ ad
d[illegible]quid ſup amorē ſunt q̄ttuor.
ſcꝫ di[illegible].amicicia.charitas.ama
tio. Qu[illegible] ad dilectōem ſciendū
q̄ ipa eſt q̄ [illegible] pprietate quā de
bitus amor ⁊ p[illegible]t hēe. ſcꝫ q̄
pcedat ab electōe ⁊ nō a [illegible]ōe Et
ideo dilectio eſt q̄ ſupra amorē ad/
dit electōem. ⁊ eſt involūtate p q̄ns
Vñ oīs dilectio eſt amor. ſed amor
oīs nō eſt dilectio. Alia eſt amici/
cia que hꝫ duas pprietates amoris
q̄s addit ſup amorē ⁊ dilectiōem. ſ.
q̄ inter amicos ſit mutua dilectio ⁊
reamatio. vñ ſi alterutrū nō dilige/
rent: ſed vnus diligeret alium ⁊ nō
ecōuerſo: poſſet dici ⁊ amor ⁊ dile/
ctio. ſed nō amicicia. Scḋa eſt q̄ in
electōe boni recta intentōe pcedat.
al's nō haberet rōez amicicie: q̄uis
poſſet dici amor vel dilectio. Et ita
patꝫ q̄ oīs amicicia eſt amor ⁊ dile
ctio. ſed nō oīs amor ⁊ dilectio ami
cicia eſt. q̄ amicicia duo vltra req̄/
rit q̄ addit ſup illa. Tertiū nomen
eſt charitas. qḋ vltra iſta oīa inclu
dit vnā pprietatē ſupnaturalē. ſcꝫ fa
cere gratū deo vt ſibi velit vitā eter
nam dare. Et ideo charitas facit q̄
actus ſuus ⁊ oīm aliarū virtutū eſt
meritorius. ⁊ q̄ hoc non pt eſſe na/
turaliter: oꝫ q̄ charitas ſit p infuſio
nē a deo ⁊ nō p noſtrā acquiſitōem
Et ſic ptꝫ q̄ charitas oīa alia inclu
dit. ⁊ amorē. ⁊ dilectōem. ⁊ amicici
am. ſed nō ecōuerſo Et iō charitas
tenet ſupremū gradū inter oīa noīa
ad amorē ptinētia. ⁊ hꝫ quicq̄d hñt
nobilitat⁹ cetera ⁊ vltra. Et ſic cha
ritas merito dr maior et ponit po/
tiſſima virtutū. Quartū nomē eſt
amatio q̄ addit ſup amorē ⁊ dilecti
onē ⁊ charitatē ⁊ amiciciā intēſionē
et feruorē amoris Vñ amatio inue
niri pt in amore dilectōe ⁊ amicicia
et charitate: ⁊ in q̄libet illoꝝ reperi
tur ſed nō ecōuerſo. Propter qḋ di
cit Areſto. q̄ amicicia aſſimilat ha
bitui. amatio paſſioni.

¶ Q eſt triplex amor. ſcꝫ cō/ cupiſcētie. ⁊ beniuolentie. ⁊ cō placētie. ⁊ quis eoꝝ ptinet ad cha ritatem. Cap. LXXXIIII.

Tertio videndū eſt q̄s amor
pprie ptineat ad charitatem.
Et dōm q̄ amor eſt duplex
Unus q̄ dr beniuolētie. alius q̄ dr
ꝯcupiſcētie. Amor ꝯcupiſcētie dr il
le q̄ aliqua res diligit nō rōne rei di
lecte. ſed rōne diligētis ⁊ q̄ntū eſt ſi
bi vtilis vł delectabił. talis ei amor
eſt reflexiu⁹ ⁊ retorſiuus. q̄ tali amo
re nō diligit res pter ſe ſꝫ pt amā/
tē. ⁊ ille amor ē in aīalib⁹ Iſto amo
re etiā ab hoīe aīata diligunt ⁊ etiā
inaīata. vñ diligo vinū q̄ mihi vti/
le ⁊ nō pter ſe. ⁊ equū. ⁊ aliquē ho/
minē bñfactorē. Alius ē amor beni
uolētie: q̄ ſic diſtigui pt Qr cū amor
nō ſit aliud q̄ velle bonū. hoc bonū
vel ē p̄ns ⁊ habitū in re amata. ⁊ ſic
amās vult ei bonū p velle ꝯplacen
tie ⁊ approbatōis. ⁊ tale velle bonū
vocat amor ꝯplacētie. ⁊ ille pt eſſe
hoīs ad deū: ⁊ dei ad hoīeꝫ: ⁊ hoīs
ad hoīem Uel h̄ bonū eſt abſens ⁊
nō habitū. et ſic amās vult ei bonū
p velle deſiderij ⁊ optatiōis. Et tal'
amor pt eſſe hoīs ad hoīeꝫ ⁊ dei ad
hoīem. ſed non hoīs ad deū. q̄ deo
nullū bonuꝫ optare poſſum⁹ qḋ nō
habeat. Amor ḡ cōcupiſcētie nō pti
net proprie ad charitatē. ſed magis
amor ꝯplacētie ⁊ amor beniuolētie

¶ Quot ſīt virtutes: ⁊ q̄ intel lectuales. Cap. LXXXV.

MOdo dicendū eſt de virtuti
bus ītellectualib9. ⁊ pͥmo q̄t
ſunt ⁊ q̄uo diſtinguunt. Ad
qđ dđm ꝙ Areſto. q̄nq ꝟtutes ītel
lectuales enūerat. vi. Eth. ſcꝫ ſapiē
tiā. ſciam. intellectū. artē. ⁊ pꝛuden
tiā. Et excludit opinionē ⁊ ſuſpitio
nē que pn̄t dici habitus ſꝫ nō ꝟtus.
qꝛ ꝯtra rōem virtutis eſt vt ſit pͥnci
piū mali actus. iſta āt duo ſunt pͥn
cipiū mali actus in ītellectu: qꝛ opi
nione ⁊ ſuſpitiōe et etiā fide acq̇ſita
ſed nō infuſa pt̄ eſſe falſum in intel
lectu. falſitas āt eſt malū intellect9
Et ita pꝫ ꝙ illa aliq̄n ſe hn̄t ad veꝝ
aliq̄n ad falſum. ſed iſta quiq ſꝑ ſe
hn̄t ad verū. qꝛ importāt certitudi
nē rōnis. ſed dꝛn̄ter. qꝛ tria. ſ. ſapien
tia. ſcia. ⁊ intellectus ſtꝫ circa neccā
ria. Scia quidē circa cōcluſiōes. vn̄
eſt habitus ꝯcluſionū. Intellectus
circa pͥncipia. vn̄ eſt habitus pͥncipi
oꝝ. Sapia aūt circa cauſas altiſſi
mas. vn̄ ſapiētia q̄ſi ſapida de deo
ſcia Hic aūt intellect9 nō ſignificat
potentiā intellectiuā. ſed habitū po
tētie q̇ importat ei9 certitudinē cir
ca pͥncipia pͥma. Alia āt duo impoꝛ
tāt rectitudinē rōnis circa ꝯtingen
tia. Sed pꝛudentia q̇dē circa agibi
lia. i. circa actus q̇ ſtꝫ in oꝑante: nec
trāſeunt in exterioꝛē materiaꝫ: ſicut
ſunt amare. odire. eligere ⁊ hmōi. q̄
ꝑtinent ad actus moꝛales: quoꝝ eſt
pꝛudētia directiua. Ars aūt ipoꝛtat
rectitudinē rōnis circa factibilia. i.
circa actōes ī exterioꝛē materiā trā
ſeuntes. ſicut ſtꝫ ſecare ligna. dolare
lapides: in q̇bus ē ars directiua Et
ita pꝫ ꝙ oēs virtutes ītellectuales
habitus ſtꝫ. ſed nō oēs habit9 ſunt
ꝟtutes niſi illi q̇ ſꝑ ſtꝫ ⁊ ad ſolū ve
rū. Et iſti ſunt p̄dicti q̇nq q̄ꝝ tres
ſtꝫ ⁊ dicunt ſpeculatiui. ſ. ſapia. ſcia.
intellectus. Alius dꝛ oꝑatiuus. ſcꝫ
pꝛudentia. Ars vero dicit habitus
pꝛacticus ⁊ factiuus.

¶ Q̄uo prudētie adiūgūt alie
tres ꝟtutes. Cap. LXXXVI.

IPſi āt pꝛudētie addunt alie
tres ꝟtutes. Eſt aūt pꝛuden
tia recta rō agibiliū. [redacted]
aūt agibilia hūana triplex [redacted] a
tus inuenit. quoꝝ pͥmus [redacted] ſiliari
ſcōs iudicare. terti[redacted]pere. Pri
mi aūt duo [redacted] actus intelle
ctus ſpec[redacted] q ſunt inq̇rere ⁊ iu
dicare. [redacted] tertius eſt ꝓpꝛius intelle
ctus pꝛactici inq̄ntū eſt operatiuus
Nō em̄ rō hꝫ p̄cipere ea q̄ ꝑ hoiem
fieri nō pn̄t Manifeſtū eſt aūt ꝙ in
his q̄ ꝑ hoiem fiūt pͥncipalis actus
eſt p̄cipere ad quē alij oꝛdinant. Et
ideo ꝟtuti que eſt bn̄ p̄ceptiua adiū
gunt alie tanq ſcđarie Ebulia que
eſt ꝟtus ꝯſiliatiua. ⁊ ſyneſis q̄ eſt be
ne indicatiua ad agenduꝫ ſm cōem
legē. ⁊ gnomi q̄ eſt bn̄ indicatiua de
agēdis ſm rōem naturalē in his in
q̇bus deficit lex cōis. Et ita patꝫ ꝙ
q̄uis ſint plures habit9: nō tn̄ niſi
q̇nq virtutes intellectuales in gn̄e.
tres ſpeculatiuū intellectū reſpiciē
tes: ⁊ due reſpiciētes intellectū oꝑa
tiuū ⁊ pꝛacticū. Addunt autem alie
tres pꝛudētie ad bene iudicandū et
bene conſiliandū reſpectu pꝛecepti
ue que eſt pꝛudētia.

¶ Q̄uo ars ⁊ prudentia ſunt
virtutes intellectuales ⁊ moꝛa
les. Caplm. LXXXVII

SEcūdo videndū eſt cū pꝛu
dētia ſit virtus vna cū cardi
nalib9 q̄ moꝛales ſtꝫ: q̄uo ſit
intellectual'. Ad qđ dicendū ꝙ ali
qua ꝟtus pt̄ dici intellectualis a tri
bus. ſcꝫ a ſubiecto. qꝛ eſt ꝑfectio itel
lectus. ⁊ a gn̄atione qꝛ generat expͥ
mento ⁊ tꝑe. ⁊ ab obiecto ſicut ſapi
entia q̄ eſt de altiſſimis cauſis Pꝛu
dētia g̃ ⁊ ars ſm Albertū. vij. Eth.

quantū ad duo ṗma ſtꝫ intellectua-
les.ſed q̄ntū ad obiecta nō. ſed ↄue
niūt cū moꝛalibꝫ.qꝛ prudētia eſt re-
cta rō agibiliū. ⁊ ars recta rō facti-
biliū. Et ſm hoc medie dicūtur in
[illegible]intellectuales ⁊ moꝛales nō per
[illegible]az. qꝛ ſic ſtꝫ intellectuales ſm
qd̄ p[illegible] potētias ad opus ſic ſtꝫ
moꝛales[illegible]ut ↄueniūt q̄ntū ad ali
quid cū mo[illegible] ⁊ quātū ad aliq̇d
cū intellectual[illegible]entia ergo
eſt intellectualis quant[illegible]d ſubie-
ctum qd̄ perficit. ⁊ moꝛa[illegible] q̄ntum
ad obiectum quod reſpicit.

¶ Q̄uo ꝟtutibꝫ ītellectualibꝫ conuenit nomen virtutis.

Capl'm. LXXXVIII.

TErtio videndū eſt q̄uo ꝟtu
tibꝫ intellectualibꝫ cōueniat
nomē virtutꝫ ⁊ maxime ſpe
culatiuis de q̇bus eſt magis dubiū
Ad qd̄ dicendū ꝙ nomē virtutꝫ cō
uenit alicui duplici rōne. Uno° qꝛ
facit facultatē bn̄ opandi. ⁊ ſic ha-
bitus ītellectuales pn̄t dici ꝟtutes
qꝛ faciūt facultatē bn̄ opandi in in-
tellectu q̄ eſt ↄſideratio veri. hoc em̄
eſt bonū intellect⁹. ⁊ hoc eſt materi
alit̄ eſſe virtutē Alio° qꝛ cū faculta
te bone opatiōis facit vſum bonū.
et hoc ſolū ptinet ad illos habitus
q̇ reſpiciūt partē appetitiuā Et hoc
facit formalit̄ eſſe ꝟtutē. ⁊ ſic rō ꝟtu
tis eis ꝓprie nō ↄuenit. Ex h̄ em̄ ꝙ
aliq̇s hꝫ habitū ſcīe ſpeculatiue nō
inclinat̄ ad vtendū.ſed ſit potēs ſpe
culari veꝝ in his quoꝝ hꝫ ſcīaꝫ.ſed
ꝙ vtat̄ ſcīa habita h̄ eſt in mouēte
volūtatē Et iō virtus q̄ pficit volū
tatē:vt charitas vl' iuſticia:facit eti
am bn̄ vti hmōi habitibꝫ ſpeculati
uis. Et ſm h̄ etiā in actibꝫ hoꝝ ha-
bituū p̄t eſſe meritū ſi ex charitate
fiat.ſicut Greg⁹.dicit.vij.moꝛal'.ꝙ
contēplatiua eſt maioꝛis meriti q̄

actiua. Et ſic de ꝟtutibꝫ intellectua
libus dicta ſufficiant.

¶ De ꝟtutibꝫ moꝛalibꝫ q̄uo a moꝛe moꝛales dicuntur. ⁊ q̄t mōis d̾ mos

Ca. LXXXIX.

MOdo nūc reſtat dōm de vir
tutibꝫ moꝛalibus. vbi ṗmo
oīm videndū eſt q̇d eſt mos
a q̄ moꝛales virtutes dicunt̄.q̄ viſo
ſtatim patebit q̇d eſt ꝟtus moꝛalis
Mos aūt duo ſcat Q̄nq̄ em̄ ſigni
ficat ↄſuetudinē.vt Act.xv. Niſi cir
cūcidamini ſm moꝛē legꝫ moyſi nō
poteritis ſalui fieri. Q̄nq̄ ꝟo ſigni
ficat inclinatōem quandā naturalē
vel q̄ſi naturalē inſtinctuꝫ ad aliq̇d
agendū Un̄ ⁊ brutoꝝ aīaliū moꝛes
aliq̇ eſſe dicunt̄ Un̄ ⁊.ij. Machab.
ij.d̾ ꝙ leonum moꝛe irruētes in ho
ſtes ꝓſtrauerunt eos. ⁊ ſic accipitur
mos in pſ̄. Qui habitare facit vni
us moꝛis in domo. Et he q̇deꝫ due
ſcatōes in nullo diſtinguunt̄ apud
latinos q̄ntū ad vocē. In greco aūt
diſtinguunt̄.qꝛ in greco.i.echos per
e breue ſcriptū ſcat naturalē vel q̄ſi
naturalē inclinatōem ad aliq̇d agē
dū qd̄ apud nos moꝛem ſignificat.
Q̄nq̄ ꝟo ſcribit̄ p y grecuꝫ qd̄ eſt e
longū. ⁊ d̾ ychos. ⁊ tūc ſcat ↄſuetu
dinē in bono vel in malo. ⁊ ſilr̄ no-
mē moꝛis apd̄ nos illud ſcat. Uir
tus q̄ moꝛalis denoīat̄ et d̾ moꝛal'
a moꝛe ſm ꝙ mos ſcat naturalē in-
clinatōeꝫ vel q̄ſi naturalē inſtinctū
ad aliq̇d agendū Inclinatio aūt ad
actū ↄuenit ꝓprie appetitiue ꝟtuti cu
ius ē mouere oēs potētias ad agen
dū. ⁊ iō illa ꝟtus ſola moꝛalis d̾ q̄
eſt in ꝟtute appetitiua Illi aūt ſigni
ficatōi q̄ mos naturalē inclinatiōeꝫ
vel q̄ſi naturalē ſcat ad aliq̇d agen-
dū eſt valde ꝓpinqua alie ſcationi q̄
ſcatur ↄſuetudo. Nam ↄſuetudo q̄
damō ↄuertit̄ in naturā. ⁊ facit icli

natõem ſilem naturali Ex his igit̃
p3 q̃d eſt mos. ⁊ vñ dr̃ v̄tus moral'.

¶ De virtutibus moralibus

Scõo videndũ ẽ Ca. XX.
de v̄tutib⁹ moralib⁹. ⁊ p̃mo
d̃ v̄tutib⁹ moralib⁹ gñaliter
ſcd̃o de virtutib⁹ cardinalib⁹ ſp̃eali
ter. Quantũ ad morales p̃mo po/
nit̃ materia diſtinctiõis. Scd̃o po
netur earũ diſtinctio ⁊ numerus cũ
oppoſitis vicijs. tertio cõcludent̃ ex
dictis ſex concluſiones.

¶ Q̃uo paſſiões ⁊ opationes du/
pl'r ↄpant̃ ad v̄tutes ſicut materia
vel obiectũ ⁊ ſicut effect⁹ ad cauſa3

Quantum ğ ad materiã diſtin
ctiõis ſciendũ q̃ materia circa
quã diſtinguũtur v̄tutes ſunt dnq3
paſſiones ⁊ opatões. Opatio aũt ⁊
paſſio dupl'r ad v̄tutẽ pñt cõparari.
Uno° ſicut effect⁹ ad cãm. ⁊ ſic oĩs
v̄tus h3 aliq̃s bonas opationes q̃/
rũ eſt pductiua: h3 aliquã etiã dele
ctatõem vel triſticiã que ſt' paſſiões
Alio mõ pñt ↄpari opatio ⁊ paſſio
ad v̄tutẽ moralẽ ſicut materia circa
quã eſt. ⁊ ẜm hoc oĩs v̄tus moralis
ſil'r circa materiã eſt: vel circa opa/
tões: vel circa paſſiones.

¶ Diſtinctio ⁊ ſufficiẽtia vir
tutũ ⁊ vicio⁊ Cap. XXI.

Hoc ſuppoſito ponẽda eſt di
ſtinctio ipſa⁊ moraliũ v̄tu/
tũ que p̄t poni hoc mõ Quia
oĩs virt⁹ vel eſt circa opatões ordi/
narias. ⁊ ſic eſt iuſticia q̃ in actiõib⁹
ordinat hoiem ad alterũ in rõne de
biti. Iuſticia aũt eſt duplex. ſ. ↄmu/
tatiua ⁊ diſtributiua Qua⁊ dr̃ña ſic
ſumi p̄t. q2 rõ iuſticie ↄſiſtit in h̄ qd̃
eſt ↄſtituere eq̃litatẽ in datõib⁹ ⁊ ac
ceptõib⁹. hoc ãt p̄t fieri dupl'r Uno
mõ vt ↄſtituat̃ int̃ dantẽ ⁊ accipien
tẽ talis eq̃litas: vt q̃ntũ accipiẽs ac/
cipit a dãte: tantũ recipiat dãs a re
cipiẽte Et talis eq̃litas ẽ in emptio
nib⁹ ⁊ venditiõib⁹ ⁊ retributõib⁹. ⁊
iuſticia q̃ talẽ eq̃tatē ↄſtituit dr̃ cõ
mutatiua. Alio° ↄſtituit̃ eq̃litas in
ter duos q̃⁊ q̃libet eſt recipiẽs. q̃
libet recipit menſurã iuxta ſuã [redacted]
tõem eq̃liter. q̃uis i re recipi[redacted]
q̃liter. ⁊ in h̄ ↄſiſtit iuſtici[redacted]
tiua. Ex h̄ aũt p3 dupl[redacted] vtriuſ
q3 iuſticie. q2 in iu[redacted] ↄmutatiua
eſt eq̃litas [redacted] in datis ⁊ acce
ptis. q2 t[redacted]u recupat dãs q̃ntũ de/
dit. ſicut [redacted] vẽdidit q̃s equũ valen/
tẽ centũ ſolidos recipit. c. ſolidos: ẽ
iuſticia ↄmutatiua. Et iñ eſt q̃ iter
illos iter q̃s nõ p̄t eſſe eq̃litas in da
tis ⁊ acceptis nõ p̄t eſſe tal' iuſticia
p̄prie. Et h̄ eſt in illis q̃ bñficia rece
pta recõpẽſare nõ pñt. ſic' creatura
creatori: ⁊ parẽtib⁹ filij a q̃b⁹ recipi/
unt eẽ. nutritõem. ⁊ eruditõem. p̄p̄t
qd̃ q̃ntũcũq3 creatura creatori vl' fi
lij parẽtib⁹ recõpẽſent nũq3 eſt ibi p
fecta eq̃litas: nec ſaluat̃ rõ iuſticie cõ
mutatiue. ſ3 tm̃ aliq̃s mod⁹ diſtri/
butiue: inq̃ntũ creatura creatori vel
filij parẽtib⁹ recõpẽſant q̃ntũ pñt: vt
ſic loco eq̃litat' ẜm q̃ntitatẽ ſumat̃
poſſibile vel p̄portionabile. S3 iuſti
cia diſtributiua nõ req̃rit eq̃litate3
q̃ntitatis ſed p̄portõis Nõ eñ o3 q̃
diſtribuẽs bona cõitatis eandẽ q̃n
titatẽ det oĩb⁹. ſed ẜm p̄portionẽ vt
cuilibet det ẜm ſuã ↄditionẽ. aliud
eñ d3 dari militi aliõ pediti. Scd̃a
dr̃ña eſt. q̃ iuſticia diſtributia p̃mo
reſpicit p̄portõem p̄ſona⁊ ex q̃ ↄclu
dit p̄portionẽ re⁊ diſtribuẽda⁊. ita
q̃ ibi eſt laudabil' aliq̃liter p̄ſonarũ
acceptio ẜm debitã ↄditõem p̄ſone
Et ſic iuſticia ↄmutatia p̃mo reſpi
cit habitudinẽ rei ad rẽ. vt p3 in em
ptõib⁹ ⁊ vẽditiõib⁹. vel habitudinẽ
act⁹ ad paſſionẽ vt in iniurijs vindi
cãdis vel puniẽdis. Ad ↄditõem ãt
p̄ſone nũq3 p̄prie reſpicit. nõ eñ bos

De prima ſpecie qualitatis.

debet magis vni q̄ꝫ aliȷ̈ vēdi. Si tñ
aliq̄s reſpiciat ad ꝯditiōem ꝑſone:
hoc nō eſt niſi ex ꝯñti in quā ꝯditio
ꝑſone facit ad q̄ntitatē rei vel iniu/
rie. ſicut maioꝛ iniuria ē ꝑcutere ꝑn
cipē q̄ꝫ priuatā ꝑſonā. Et ita ꝑꝫ de
[illegible]ci iuſticia diſtributiua ⁊ ꝯmu
tati[illegible]ꝑ ꝯſequēs de ꝟtute que eſt
circa o[illegible]ones. Pōt etiā eſſe vir/
tus aliq̄ c[illegible]aſſiones regulādas
et hoc q̄dem [illegible]uia vel circa
paſſiōes que hñt aliqo[illegible]iectū ꝑti/
nēs ad ipā ⁊ hoīs vitā co[illegible]alē. Uel
circa paſſiones q̄ hñt aliqͦd obiectū
qͦd reſpicit exterioꝛa bona. vel circa
paſſiōes que hñt obiectū ꝑtinēs ad
actus exterioꝛes. Si ḡ accipiamus
veritatē q̄ eſt circa paſſiones quoꝝ
obiecta reſpiciūt ⁊ ꝑtinēt ad coꝛꝑa
leꝫ vitā. hoc p̄t eſſe dupl'r. Quia vl'
talia reſpiciūt interimētia vitā. vel
reſpiciūt ꝯſeruātia vitā. Si interi/
mētia vitā ſic eſt foꝛtitudo: q̄ eſt vir
tus circa pericula q̄ vitā interimūt
et ꝟtuoſus vocaꝛ foꝛtis. Uiciū aūt
oppoſitū in iſta ꝟtute ⁊ in ceteris at
tendiꝛ ſm ſuꝑabūdantiā ⁊ defectū
et ideo ꝟtus ꝯſiſtit in medio. In q̄
buſdā aūt noīa nō ſtꝫ impoſita. ſed
circūloq̄mur: vel ex dictōibꝫ grecis
vel latinis. vt ꝑꝫ. vij. Ethic̄. Uicio
ſus vero q̄ opponiꝛ foꝛti ſm ſuꝑabū
dantiā et exceſſuꝫ vocaꝛ intimidus
et audax. ſed intimidꝰ ſm defectū ti
moꝛis. audax ſm acceſſum audacie
Uiciū aūt vocaꝛ intimiditas ⁊ au/
dacia. Ille ꝟo q̄ ſuꝑabūdat in timē
do ⁊ deficit in audendo vocaꝛ timi
dus. ⁊ ille opponiꝛ foꝛti ſm defectū
Uiciū aūt vocaꝛ timiditas Hic āt
accipiꝛ foꝛtitudo nō coꝛꝑis ſed mē/
tis. Si aūt talia obiecta paſſionuꝫ
reſpiciūt ꝯſeruantia vitā ⁊ que ſunt
vtilia ad vite ꝯſeruatōeꝫ. ſicut ſunt
cibi q̄bꝫ ꝯſeruaꝛ indiuiduū. ⁊ gña/
tio qua ꝯſeruaꝛ ſpēs: ſic eſt virtus q̄

vocaꝛ tēperantia q̄ eſt circa delecta
tōes ⁊ triſticias. ſicut ſenſus tactus
et guſtus. et circa eas mediū ponit.
et q̄ntū ad venerea ⁊ q̄ntū ad cibos
Et ꝟtuoſus iſta virtute vocaꝛ tēpe
ratus. Uiciū aūt iſti ꝟtuti oppoſitū
ſm ſuꝑabūdantiā vocaꝛ intꝑantia
et vicioſus vocaꝛ intꝑatus. ſm defe
ctū autē pauci inueniunꝛ vicioſi. qꝛ
plēs ſtꝫ vicioſi in ꝓſequēdo delecta
bilia ciboꝝ vel venereoꝝ ī nimis. ſꝫ
in paꝝ pauci vl' nulli. ⁊ iō nō eſt no
men impoſitū. ſed hꝫ vocari vicium
inſenſibilitas. ⁊ vicioſus inſenſibil'.
eo q̄ hmōi delectatōes ſenſu ꝑcipi/
unꝛ. Et ſic habemꝰ duas ꝟtutes cū
ſuis viciȷ̈s oppoſitis. Si autē ſcd̄o
ꝟtus ſit circa paſſiones que hñt ob
iectū ꝑtinēs ad exterioꝛa: hoc p̄t eē
dupl'r. Unoͦ vt reſpiciāt exterioꝛa
mala ⁊ triſtabilia q̄bus hō ꝓuocaꝛ
ad irā. Et ſic habemꝰ manſuetudi
nē que eſt ꝟtus ponēs mediū circa
iram. ⁊ ꝟtuoſus vocaꝛ manſuetus.
Oppoſitū aūt viciū ex ſuꝑabūdan
tia vocaꝛ iracundia. ⁊ vicioſus iſto
vicio vocaꝛ iracūdus Uiciū āt ſm
defectū vocaꝛ inirаſcibilitas. ⁊ vici
oſus illo vicio inirаſcibil'. Alioͦ p̄t
eſſe ꝟtus circa paſſiones q̄ hñt obie
cta exterioꝛa bona ꝯcupiſcibilia. H
aūt poteſt eſſe dupl'r. Quia exterio
ra bona quedā ſtꝫ diuitie: quedā ſtꝫ
honoꝛes. Si ꝟtus ſit circa diuitias
hoc eſt dupl'r. vel circa magnas. vel
circa mediocres. Si circa medio/
cres ſic eſt liberalitas q̄ eſt ꝟtus po
nēs mediū circa dationē ⁊ acceptio
nē pecuniarū vel eq̄ualentiā. virtuo
ſus diciꝛ liberalis. Uiciū aūt oppo
ſitū ꝑ ſuꝑabūdantiā dꝛ ꝓdigalitas.
et vicioſus ꝓdigus. ⁊ iſte ſuꝑabun/
dat in dādo ⁊ deficit in recipiendo
Uiciū aūt ſm defectum dꝛ illibera
litas. ⁊ vicioſus dꝛ illiberal'. ⁊ ille ſu
ꝑabūdat in recipiēdo ⁊ deficit ī dā

do. Si autē virtꝰ ſit circa magnas
diuitias:ſic eſt ꝟtus que dꝛ magni/
ficētia:q̄ eſt ꝟtus medietatē ponens
circa magnas diuitias dādas ⁊ acci
piēdas. ⁊ virtuoſus dꝛ magnificus
Viciū āt oppoſitū ſm ſupabundā/
tiam dꝛ apyrotalia.ab a qd̄ eſt ſine.
et pyros qd̄ eſt expientia ⁊ talos qd̄
eſt bonū:q̄ſi ſine expientia boni.qa
ſcꝫ multa expēdentes nō curātes q̄/
liter bn̄ expēdant.vocaꝛ etiā banā/
ſia.a bānos qd̄ eſt fornax.qꝛ ad mo
dū fornacis oīa ꝯſumūt.⁊ viciosus
vocaꝛ apyrotalus vel banāſus. ſed
viciū p defectū vocaꝛ puificus. Si
autē ꝟtus ſit circa exteriora bona q̄
ſtꝫ honores hoc p̄t eē dupl'r. Unoº
vt ſit circa honores magnos: alioº
circa honores mediocres. Et ſi ſit
circa magnos: ſic eſt ꝟtus q̄ vocaꝛ
magnanimitas q̄ ē ꝟtus ponēs me
diū rōnis in pſequēdis vel fugiēdis
magnis honoribꝫ. ⁊ ꝟtuoſus vocaꝛ
magnanimus. Viciū aūt oppoſitū
ſm ſupabūdantiā in nimis pſequē/
do magnos honores vocaꝛ cauma
tes.a cauma qd̄ in greco eſt incēdiū
vel a camnos qd̄ grece ē fumꝰ. Un̄
et ſic camnotes eēt fumoſitas q̄ nō
ſtrꝫ latinis vocabulis ꝯuenit. qꝛ eti
am ⁊ eos q̄ nimis ad magnos ho/
nores anhelāt vt aſcendant ad alta
ꝯſueuimꝰ ardētes vētoſos fumoſoſ
qꝫ vocare. Et ſm hoc pōt vicioſus
vocari caumotꝰ grece: latine ꝟo vē
toſus ardēs fumoſus. Viciū autē
ſm defectuꝫ vocaꝛ puſillanimitas.
Si aūt ꝟtus ſit circa honores me/
diocres:ſic ꝟtus ponēs mediū ad il
los debite pſequēdos vel fugiēdos
vocaꝛ philotimia. a philos qd̄ eſt a
mor ⁊ thimos qd̄ eſt debit q̄ſi debi
tꝰ amor honoris Virtuoſus aūt p̄t
vocari philotimꝰ.i. debitꝰ amator
honoris Viciū āt ſm ſupabūdātiā
idē nomen hꝫ.qꝛ dꝛ philothimia. ⁊
vicioſus philotimꝰ. qꝛ nō eſt nomē
īpoſitū.ſꝫ ad drām p̄t dici ꝟtus de
bitꝰ amor.⁊ ꝟtuoſus debitus ama
tor Vicioſus āt p ſupabūdantiā dꝛ
abſolute amator honoris. ⁊ vicium
amor honoris. Vicium autem ſm
defectuꝫ vocatur aphilotimi[illegible]
qd̄ eſt ſine. ⁊ vicioſus aph[illegible]mus
In hac em̄ ꝟtute(vt pꝫ [illegible]eth.)vi/
cioſi aſſcribūt ſibi [illegible] ꝟtuoſi.vn̄
et laudamꝰ [illegible]il curāt de ho
noribꝫ ⁊ [illegible] etia q̄ ſtꝫ multū ſollici
ti.q̄ſi nō [illegible]i negligētes.⁊ iō nō ē bn̄
notata diſtinctio noīm inꝛ iſta Sic
ḡ pꝫ q̄ habemꝰ quiqꝫ ꝟtutes reſpe
ctu paſſionū q̄ hn̄t obiecta exterio/
ra reſpcū mali. Unā ſcꝫ māſuetudi
nē reſpcū boni q̄ttuor.ſ.liberalitatē
et magnificentiā circa diuitias.ma
gnimitatē ⁊ philotimiā circa hono
res. Si aūt ꝟtus ſit circa paſſiones
q̄ hn̄t obiectū ptinēs ad actꝰ exteri/
ores humanos: ⁊ ſic ſciendū q̄ oēs
tales ꝟtutes ī vno ꝯueniūt.ſ.q̄ oēs
ſtꝫ circa ꝟba et facta in q̄bus hoīes
cōicant. Et q̄ntuꝫ ad hoc nō diſtin/
guunꝛ.ſed aliꝛ et in alijs drn̄t.⁊ ſm
hoc diſtinguunꝛ. q̄a circa talia ꝟba
⁊ facta in q̄bꝫ hoīes cōicant eſt duo
ꝯſiderare Unū eſt:verā realitatē ⁊
realē veritatē taliū. Aliud eſt dele/
ctatōem in talibꝫ ꝟbis ⁊ factis. Si
accipiamꝰ veritatē ſic reſpectu ꝟbo
rū ⁊ factoꝝ q̄bꝫ aliq̄d alteri ſe exhi/
bet manifeſtū in argumētū vt decet
ſm debitā rōnem:accipiꝛ virtus in
iſtis ponēs mediū rōis:q̄ ab Areſt.
vocaꝛ veritas.⁊ ꝟtuoſus vocaꝛ ve/
rax. Viciū aūt oppoſitū ſm ſupab/
undātiā:in quo eſt q̄dā fictio falſi in
plus vel q̄ntū ad facta vel q̄ntuꝫ ad
dicta fingendo maiora de ſe q̄ꝫ ſint
vocatur iactantia.⁊ vicioſus voca/
tur iactator. ſed vicium in minus
ſm defectum. quando aliquis fin/
git de ſe minora q̄ꝫ ſint vꝉ q̄dā vilia

vocaꝛ ironia.i.irriſio.ꝛ talꝭ fictoꝛ vi
cioſus vocaꝛ iron.i.irriſoꝛ. Si aũt
ꝯſideremus circa talia ꝟba ꝛ facta
delectatõez:hoc pt eẽ dupl'r. Uno°
[redacted] aliqs decẽter ſe exhibeat delecta
[redacted] in ꝟbis et factis decẽtibꝫ alteri
[redacted] fiunt ſerioſe. Alio° in his q̄
[redacted] ꝛ iocoſe. Si primo mõ
q̄ntũ ad [redacted] ũt ſerioſe et reſpiciũt
cõem vitã: [redacted] ectu taliuꝫ ponitꝛ
ꝟtus q̄ ponit in [redacted] ediũ rõis:
quã vocat Areſto.amici [redacted] non ab
effectu amãdi ſed ad decentia ꝯſer/
uãdi.quã nos affabilitatẽ appellare
poſſumꝰ.ꝛ ipe ꝟtuoſus pt dici ami
cus vel affabilis. Uicioſus aũt per
ſupabũdantiã vbi nõ facit niſi cau
ſa delectãdi.ꝛ vocaꝛ placidus.ꝛ vi
ciũ placiditas Ubi aũt talẽ ſe exhi
bet ꝓpter aliquã ꝓpriã vtilitatẽ voca
reꝛ blãditoꝛ vel adulatoꝛ. Qui aũt
vicioſus eſt ſm defectũ ꝛ non vereꝛ
alios ꝯtriſtari cũ q̇bus viuit vocaꝛ
litigioſus vl' diſcolus.ꝛ viciũ pt di
ci litigioſitas vel briga. Si aũt ali/
q̇s exhibeat ſe delectabilẽ verbis et
factis aliis in ludis ꝛ iocoſis decen
tibꝫ ꝛ virtuoſis vocaꝛ eutropelus.i.
quaſi ſe vertẽs bñ ad oĩa Ille aũt q̇
ẽ vicioſus ꝑ ſupabũdantiã in ludis
et iocis vocatur bomolochus. a bo
mos qđ eſt altare ꝛ lochos qđ ẽ ra
ptoꝛ.ꝛ dr ad ſilitudinẽ milui qui ſꝑ
volabat circa aras ydoloꝝ in q̇bus
aĩalia imolabanꝛ vt aliq̇d raperet.
Et idẽ eſt de illo q̇ excedit in ludo.
qꝛ ſꝑ inſiſtit ad hoc ꝙ ꝟbũ vel factũ
aliciuꝰ in ludis ꝯuertat. viciũ autẽ
vocaꝛ maliuolẽtia. Uicioſus ãt ex
defectu agroytos.i.q̄ſi agreſtis.ꝛ vi
ciũ agroychia.i.agreſtitas Et ſic pꝫ
ꝙ circa paſſiões q̄ reſpiciũt actꝰ ex/
terioꝛes humanos ſunt tres ꝟtutes
Una circa veritatẽ verboꝝ ꝛ facto
rũ.ꝛ dr veritas. Alie due circa dele
ctatõem ꝛ triſticiã in eiſdẽ.ꝛ ſtꝫ ami
cicia ſeu affabilitas ꝛ eutropelia

¶ Sex ꝯcluſiones ex p̄miſſis
et p̄mo q̇t ſunt: ꝛ q̄ ꝟtutes mo
rales appellenꝛ Cap. XCII

Hic aũt ex dictis tertio ꝯclu/
do ſex ꝯcluſiões. Prima eſt
de nũero virtutũ.ꝙ oẽs ꝟtu
tes morales ſũt.xij. Una circa opa
tiões ſcꝫ iuſticia.decẽ circa paſſiões
ſcꝫ fortitudo.tẽperãtia. mãſuetudo
liberalitas.magnificẽtia.magnani
mitas.philothimia.veritas.amici
cia vel affabilitas qđ idẽ eſt.ꝛ eutro
pelia:q̄s oẽs enumerat Areſto.cuꝫ
oppoſitis viciis h̕ poſitis.ij.Eth.et
de oĩbꝫ deꝛminat in aliis libris ꝯñr

¶ Quare prudẽtia nõ ꝯputa
tur inter virtutes morales: cũ
ſit cardinalis Caplm. XCIII

Secunda ꝯcluſio eſt dubita
tõis remotiua.q̄re ſcꝫ cũ pru
dẽtia ponaꝛ inꝛ morales vir
tutes hic nõ poniꝛ. Et dõm ꝙ interꝛ
illas nõ enumeraꝛ prudẽtia.qꝛ pru/
dẽtia eſt moralis q̄ntũ ad materiaꝫ
ſꝫ nõ q̄ntũ ad ſubiectuꝫ.qꝛ prudẽtia
eſt in intellectu ſicut in ſubiecto Et
ideo h̕ ſolũ eſt diſtinctio ꝟtutũ mo
raliũ que ſtꝫ morales q̄ntũ ad mate
riã ꝛ q̄ntũ ad ſubiectũ. Subiectuꝫ
aũt oĩm virtutũ moraliũ q̄ vtroqꝫ
mõ ſunt morales eſt appetitus.

¶ In q̇bus ꝑtibꝫ vel potẽtiis
aĩe ſunt ꝟtutes morales ſicꝫ in
ſubiecto Cap. XCIIII.

Tertia concluſio eſt.ꝙ q̄uis
oẽs ꝟtutes morales ſint in
appetitu:dr̃it tñ. q̇a iuſticia
(q̄ eſt ꝟtus circa opatões)eſt in ap/
petitu intellectiuo q̄ ꝓprie dr volun
tas Alie aũt oẽs q̄ ſunt circa paſſio
nes(qꝛ ipe oẽs ſtꝫ circa appetitũ ſen
ſitiuũ)ſunt oẽs in appetitu ſenſitiuo
ſed dr̃iter. qꝛ ille que reſpiciũt ſuũ

obiectũ abſolute ſine rõne ardui et
difficilis: ſunt in ꝑte appetitus ſenſi
tiui q̃ vocat̃ ꝯcupiſcibilis Et ſt̃ ſex
ſcȝ tẽperantia. liberalitas. phylothi
mia. veritas. ⁊ amicicia. ⁊ eutrope/
lia. Alie ãt que reſpiciũt obiectũ ſu
um nõ abſolute ſed rõe ardui ⁊ dif
ficilis: ſunt in alia ꝑte ſenſitiui appe
titus q̃ vocat̃ iraſcibilis. ⁊ ſunt q̃t/
tuoꝛ. ſcȝ foꝛtitudo. magnificẽtia. ma
gnanimitas. manſuetudo.

¶ Q̃ iuſticia que ẽ circa opa/
tiones differt ab omnib⁹ alijs
q̃ ſunt circa paſſiões Ca. XCV

Quarta ꝯcluſio eſt ꝙ iuſticia
ab alijs ꝟtutib⁹ moꝛalibus
differt in q̃ttuoꝛ. Pꝛimo q̃n
tum ad obiectũ. qꝛ eſt circa opatio/
nes. alie circa paſſiões. Scðo q̃ntũ
ad ſubiectũ. qꝛ eſt in appetitu intel/
lectiuo. alie ãt oẽs in ſenſitiuo. Ter
tio q̃ntũ ad mediũ. ⁊ hoc dupliciteꝛ
Pꝛimo qꝛ alique ꝟtutes reſpiciunt
mediũ rõnis. ſed in iuſticia accipit̃
mediũ rõis ⁊ etiã mediũ rei. Scðo
qꝛ quelibet aliaꝝ virtutũ eſt mediũ
duoꝝ vicioꝝ q̊ꝝ vnũ eſt ƒm ſupab/
undantiã. alteꝝ ƒm defectũ. ſȝ iuſti
cia nõ eſt mediũ duoꝝ vicioꝝ. ſȝ ſo/
lũ opponit̃ ei iniuſticia. Et hec pa/
tẽt. v. Eth. Per hoc aũt ad vltimũ
p̃t reſpõderi q̃re nõ fuerũt ſibi duo
vicia oppoſita ſuperius aſſignata ſi
cut ceteris. Cauſa eſt. qꝛ ipſa nõ eſt
media duoꝝ vicioꝝ vt dictũ eſt

¶ Q̃ hec diſtinctio ꝟtutũ nõ
eſt in indiuiduas ſpẽs. ſed ẽ di
uiſio in genera Ca. XCVI

Quinta ꝯcluſio eſt. ꝙ hec di/
ſtinctio ⁊ aſſignatio virtutũ
q̊ ad oẽs nõ eſt in ꝟtutes in/
diuiduas vl̃ in ſpẽs ſpẽaliſſimas ꝟ
tutũ. ſed ẽ diuiſio ꝟtutũ moꝛaliũ in
gñe. Nã ille ꝟtutes ꝯtinẽt alias ſub
ſe ſicut ꝑȝ exp̃ſſe de iuſticia q̃ eſt cir
ca opatões. Quia em̃ ad iuſticiam
ꝑtinet reddere debitũ. debitũ ãt nõ
eſt vni⁹ rõnis in oĩbus. idcirco ƒm
diuerſas rõnes debiti accipiunt̃ di
uerſe ꝟtutes ad iuſticiã ꝑtinẽtes. ſi
cut religio ꝑ quã reddit̃ debitũ [redacted]
Pietas ꝑ quã reddit̃ debitũ [redacted]
bus vl̃ patrie. Grã ꝑ qu[redacted]it̃ de
bitũ bñfaciẽtib⁹ ⁊ hm[redacted]t qð di/
ctũ eſt de iuſticia [redacted]gendũ eſt ð
alijs. ⁊ nõ ſ[redacted]ũ ad ꝟtutes. ſȝ
etiã qua[redacted] ad vicia oppoſita. ſȝ nõ
diſtincti[redacted] ꝑ ſingula rõe nimie ꝑple/
xitatis. Doctoꝛ aũt cõis ð oĩb⁹ gñã
liter ⁊ de ſingul̃ ſpẽalit̃ in ꝓma ſcðe
et ſcða ſcðe diſſeruit luculẽtius

¶ Q̃uõ ſe hȝ ad rõem ꝟtutis
verecundia. nemeſis. epykeia.
heroyca. ꝯtinẽtia. ⁊ amicicia. ⁊ q̃uõ
nomẽ virtutis conuenit eis large ⁊
ſtricte. Capl̃m. XCVII.

Sexta ꝯcluſio eſt dubij remo
tiua. Poſſet em̃ aliq̇s dubi/
tare (cũ Areſto. faciat mẽtio
nẽ in li. Eth. de alijs que ſunt vel eẽ
vident̃ ꝟtutes. ſ. in. ij° de verecũdia
et nemeſi. ⁊ in q̇nto de epykeia. in ſe
ptimo aũt de heroyca ⁊ ꝯtinẽtia. in
viij. de amicicia) q̃re non hic iſta ex
plicata vl̃ enũerata ſt̃. Ad qð dicẽ
dũ ꝙ noĩe ꝟtutis poſſum⁹ vti large
vt dicam⁹ virtutẽ om̃e ꝓncipiũ lau
dabiliũ opeꝝ. vel oẽ qð eſt de ſe lau
dabile. Alio mõ ꝓꝓꝛie ƒm ꝓꝓꝛiã acce
ptionẽ ſicut dictũ eſt ſupꝛa. Pꝛimo
mõ q̊dlibet iſtoꝝ large ꝟtus modo
aliquo p̃t dici. Sȝ ꝓꝓꝛie vtẽdo noĩe
virtutis verecũdia ⁊ nemeſis q̃uis
in quadã medietate ꝯſiſtãt nõ ſunt
virtutes. ſed paſſiones laudabiles.
Epykeia aũt eſt virtus. ⁊ heroyca
ſupꝛa virtutem. cõtinentia aliq̇d mi
nus ꝟtute. amicicia ãt effect⁹ ꝟtutis
Hoc aũt ꝑȝ ꝑ ſingula diſcurrẽdo.

¶ Q̃ verecũdia eſt de nume

ro laudabiliū. non tñ eſt ꝟtus
ſed paſſio Capl'm. XCVIII.

P Rimo quidem hoc pʒ de vere
cūdia: de q̃ dicit Areſto. iiij.
Eth. ꝙ eſt timor inglo-riatio
[illegible] ꝯfuſiōis q̃ opponit̃ gl'e. Ex hoc
pʒ [illegible] recūdia eſt paſſio ⁊ cōtinet̃
ſub ti[illegible] ſic̄ ſpēs ſub gñe. Et vtr[illegible]
ꝙ facit tr[illegible]tatōem in corꝑe. ſed
dr̄ñt ſm Are[illegible]dē ꝙ palleſcunt
timētes: ⁊ erube[illegible]cūdati. Et
huius diuerſitatis rō eſt. [illegible] natura
mittit ſpūs ad locū vbi ſentit defe-
ctus. Sedes aūt vite eſt in corde. ⁊
iō qñ periculū vite timet̃ ſpūs ⁊ hu
mores currūt ad cor. et iō exteriora
q̃ſi deſerta palleſcūt. Honor aūt et
ꝯfuſio in exterioribus eſt. ⁊ iō qñ hō
timet periculū honoris recurrētibꝫ
humoribꝫ ⁊ ſpiritibꝫ ad exteriora hō
rubeſcit. Ex q̊ patʒ ꝙ verecūdia eſt
paſſio ⁊ nō ꝟtus. nihilominꝰ eſt de
nūero laudabiliū: ⁊ iuuenū etati cō
gruit: in q̇bus ē mali retractiua. Il
le ergo q̇ excedit in verecūdando vt
de oībus verecūdet̃ vocat̃ kataplax
id eſt ſtupidus. Ille aūt q̇ deficit vo
cat̃ inuerecūdus. Medium tenēs ⁊
laudabilis vocat̃ verecūdus.

¶ Qꝫ nemeſis eſt de numero
laudabilium: et eſt paſſio ⁊ nō
virtus. Cap̄. XCIX.

N Emeſis āt ē paſſio q̄ eſt me-
diū tenēs circa delectatōem
et triſticiā eoꝝ q̄ eueniūt ꝓxi
mis. Et d̄r nemeſis. i. rep̄heſio. ⁊ iñ
nemeſicus. i. rep̄henſor. Et ſtat me
diū laudabile huiꝰ paſſiōis in hoc
ꝙ aliq̇s triſtet̃ de ꝓſperitate in ma
licia. ⁊ gaudeat de ꝓſꝑitate in bono
Et hec medietas vocat̃ nemeſis. et
hñs eā vocat̃ nemeſicus. Vitupabi
le āt in extremo ſupabūdāti ē vt ali
q̇s triſtet̃ de oībꝫ q̇ ꝓſꝑant̃ ſiue bo-
nis ſiue mal'. ⁊ talis ſupabundātia
vocat̃ iuidia. ⁊ hñs eā vocat̃ inuidꝰ
Vitupabile āt in defectu ē qñ q̇s in
tantū deficit a triſtādo vt etiā gau-
deat de malis q̇ etiā in ſua malicia
ꝓſperāt̃. ⁊ tal' malicia vocat̃ epytar
chia. ⁊ hñs eā d̄r epytarchꝰ. karchos
ei d̄r gaudēs. ⁊ kachos malū. epy ſu
ꝑ. ac ſi dicat̃ gaudiū de malo.

¶ Qꝫ epykeia ſit ꝟtus iuſticiā re-
ſpiciēs: q2 ē iuſti legal' directiua ad ī
tentōeʒ legiſlatoris: reſpiciēs nō ad
ꝟba in caſu quē legator ꝓuidere nō
potuit. Capl'm. C.

E Pykeia aūt d̄r virtꝰ directi-
ua iuſti legal'. Ubi itelligē-
dū ꝙ q2 actꝰ hūani nō hñt oīmodā
certitudinē ⁊ vniformitatē. ſʒ ſūt va
riabiles ⁊ q̄ſi infinitꝫ mōis: nullꝰ le
giſlator p̄t ꝓuidere oēs caſus ꝑticl'a
res. Et q2 etiaʒ iſti ꝓpt̃ ſuā multitu
dinē incōprehēſibiles ſunt: oʒ ꝙ lex
det̃ in vl'i. Uñ ars imitat̃ naturā q̄
ē de his q̄ accidūt vt ſepiꝰ ⁊ q̄ defici
unt ī paucioribꝫ. vt ꝙ hō naſcat̃ cuʒ
q̇nq3 digitꝫ. aliqñ tñ ⁊ in paucioribꝫ
hʒ ſex. ita ars dat legē obſeruabileʒ
vt in plꝫibꝫ. p̄t tñ ꝯtingere caſus in q̊
ꝟba legis nō debēt ſaluari: in q̊ legi
ſlator ſi pñs fuiſſet noluiſſet ſuari. ⁊
ī talibꝫ d̄r intētio legiſlatoris ſalua
ri ⁊ nō ꝟba legis. Ut ꝟbi grā ſit da
ta lex ꝙ cuilibet eſt reddendū depo
ſitū. aliq̇s aūt deponit gladiū ⁊ po
ſtea efficit̃ furioſus ⁊ gladiū depoſi
tū repetit: nūq̇d hec lex dʒ ſuari ſm
ꝟba. certe nō: ſʒ ſm intētionē legiſla
toris q̄ fuit: vt in hoc caſu ⁊ in talibꝫ
nullo mō redderet̃. Uirtꝰ ḡ q̄ facit
vt ꝟba legis in caſu aliq̇ nō ſeruent̃.
ſed intētio legiſlatoris d̄r epykeia.
ab epy qđ eſt ſup̄: ⁊ ycos qđ eſt obe
diens. q2 ſcʒ ꝑ epykeiā aliq̇s excellē
tiori mō obediet dū ſeruat intētōeʒ
legiſlatoris vbi diſſonāt ꝟba legis
Et habēs talem virtutem dicit̃ epy
keies. Et eſt hec virtꝰ directiua iu-

ſticie legalis. ⁊ qꝛ reſpicit iuſticiā ſa
tis poterat in cōi cointelligi cū iuſti
cia ſupius enūerata. nec oꝫ duo ex/
trema ſicut nec in iuſticia aſſignare

¶ Quid eſt virtus heroica. ⁊
quō cōuenit homini: ⁊ cui op/
ponitur Capl'm. XI.

Quantū āt ad virtutē heroy
cam ſciendū ꝙ aīa humana
eſt media īter ſupiores ſub/
ſtātias ⁊ diuinas qb⁹ cōicat p intel
lectū: ⁊ aīalia bruta qb⁹ cōicat in po
tētijs ſenſitiuis Sicut ḡ in hoīe ali
qñ affectōes ſenſitiue ptis corrūpū
tur vſqꝫ ad ſilitudinē beſtiaꝝ. ⁊ hoc
vocat̄ beſtialitas trāſcendēs moduꝫ
humane malicie. vt pꝫ in vicijs ꝯtra
naturā. Ita etiā in hoīe ps rōnalis
pficit̄ ⁊ ꝯfortat̄ vltra cōem moduꝫ
humane pfectiōis: q̄ſi in ſilitudineꝫ
ſubarū ſepataꝝ. ⁊ ſic vocat̄ virt⁹ he
roica ⁊ diuina q̄ſi mō excellēti ⁊ di/
uino hoīem faciēs opari. Gentiles
eñ vocabāt heroas aīas defunctoꝝ
virorū inſigniū q̄s deificatos crede
bāt. Et ita pꝫ ꝙ cū aīa ſit medium
tenēs īter aīalia bruta ⁊ ſubas ſepa
tas vtrūqꝫ pticipat extremorū. Vñ
p virtutē heroycā attingit̄ qd̄ eſt ſu
peri⁹. p viciū beſtialitatis qd̄ eſt īfe
ri⁹. ⁊ hꝫ ſe medio mō p ꝟtutes cōes
et vicia cōia ſupius enūerata Vir/
tus aūt heroyca nō hꝫ viciū oppoſi/
tū duplicē maliciā ſed ſolā beſtiali/
tatē. vt ptꝫ. vij. Eth. vbi ꝓbat ex di/
cto Priami phus hanc ꝟtutē eſſe in
hoībus. Quia ille dicebat de filio
ſuo Hectore. ꝙ nō videbat̄ mortal'
filius hoīs: ſed dei. qꝛ ſcꝫ in eo q̄daꝫ
modus viuēdi ⁊ opandi apparebat
vltra ꝯmunē modū humanū. qꝛ ſcꝫ
ſuphumanus ⁊ diuinus.

¶ De ꝯtinentia quot modis
dicit̄. ⁊ quō virtus. ⁊ quomo/
do non. Capl'm. XII.

De ꝯtinētia āt ſciendū. ꝙ du
plr' pōt ſumi. Uno mō ꝓ eo
qd̄ hō abſtinet ab oī delecta
tōe venerea. Et ſic apl's ad Gal'. v°
inter fruct⁹ cōtinentiā caſtitati con
iūgit. ⁊ ſic ꝯtinētia pfecta ꝑncipal[illegible]
q̄dem eſt ꝟginitas: ſcd̄ario v[illegible]
duitas. ⁊ hec ꝯtinētia ſic [illegible] virt⁹ ſi
cut ꝟginitas. Alio° [illegible] ſumi ꝓ eo
ꝙ hō reſiſtit ꝯcu[illegible]ijs prauis q̄
in eo vehe[illegible]rgūt Et hoc mō
accipit[illegible]s ꝯtinentiā. vij. Eth. Et
ſic eā a[illegible]piēdo ptꝫ (vt dr. iij. Eth.)
ꝙ nō eſt ꝟtus: ſed aliq̄d iuxta ꝟtutē
Eſt eñ ꝑpe virtutē inquātū firmat̄
rō ꝯtra paſſiōes ne ab eis deducat̄.
Nō tñ attingit ad pfectā rōem ꝟtu
tis moralis ſm quā appetit⁹ ſubdi
tur rōni: ſic vt nō inſurgāt vehemen
tes paſſiones rōni cōtrarie. In cōti
nuitate aūt tales paſſiōes inſurgūt
q̄bus non ꝓſequantur.

¶ Quō drñt temperātia ⁊ cō
tinentia. Capl'm. XIII.

Ex hoc āt ꝯcludunt̄ tria Pri
mo quō drñt tēperātia ⁊ cō
tinētia. qꝛ cōtinētia ſumpta
ꝓut īportat ceſſatōem ab oib⁹ dele
ctatōib⁹ venereis eſt ꝟtus ⁊ nobili/
or tpantia: ſicut ꝟginitas caſtitate.
Cōtinētia aūt ſumpta ꝓut īportat
reſiſtentiā rōis ad ꝯcupiſcentias ve
hemētes nō eſt virtus ſed aliq̄d mi
nus ꝟtute. ⁊ ſic tēperātia nobilior ē
qꝛ bonū virtutꝫ eſt laudabile. q̄a eſt
ſm rōem. Magis aūt viget bonuꝫ
rōnis in tēperato (in q̄ etiā appetit⁹
ſenſitiu⁹ eſt ſubiect⁹ rōni et q̄ſi edo
mitus a rōne) q̄ꝫ in ꝯtinēte in q̄ ap/
petitus ſenſitiuus vehementer reſi
ſtit rōi. cui⁹ rō ſit firmata ꝯ ei⁹ cō
cupiſcētias ꝑuas Vñ ſic ꝯtinētia cō
pat̄ ad tpantiā. ſic impfcm̄ ad pfcm̄

¶ Que ē materia vel obiectū
continentie Cap. XIIII.

SEcūdo ꝯcludo qūo ꝯueni-
unt circa materiā. Ubi ītel
ligendū ꝙ ſicut tꝑantia pōt
ꝯuenienter ⁊ large accipi in q̄cunq̄
materia.tñ ꝓprie dr̄ in illa materia
in q̄ eſt optimū hoīez refrenari Ita
[illegible]tinētia large dr̄ circa qualibet
mat[illegible]aliq̄liter refrenabilē Un̄ ⁊
ipm no[illegible]tinētie quandā refrena
tōem ipor[illegible]idet̄ Cōtinere em̄ ē
ſe retinere.ſ3 [illegible]ia dr̄ in ma
teria in q̄ eſt optim[illegible]ifficillimū
ꝯtinere Hec aūt eſt circa [illegible]ectatio
nes ſenſus tactus q̄ntū ad venerea.
in q̇bus natura ſummā delectatio-
nē poſuit vt aīalia ad iſta inclinarē
tur ꝓpter ꝯſeruatōez ſpēi. Sil'r etiā
q̄ntū ad cibaria ꝓpter ꝯſeruatōez in
diuidui.q2 delectatōes venereoꝝ ſt̄
vehemētiores. eo ꝙ maius bonu3 ē
ꝯſeruatio ſpēi ad qd̄ ordināt̄: q̄ȝ gu
ſtus cibarioꝝ q̇ ordinant̄ ad ꝯſerua
tōem indiuidui qd̄ nō eſt tantū bo-
nū. Idcirco ſicuti tꝑantia eſt maxi
me circa illa q̄ reſpiciūt delectatio
nes venereas.ita ⁊ ꝯtinentia. Et iō
etiā magis ꝯſueuimus dicere ꝯtinē
tiam circa venerea q̄ȝ circa cibaria.
q̄uis ſit circa vtrūq̄ȝ.

¶Quid eſt incōtinētia ⁊ incō tinens. ⁊ qūo ſe habēt ad tēpe rantiam. Caplm̄. CV.

EX dictis aūt pt̄ patere quid
eſt incōtinētia q̄ opponit̄ cō
tinētie. ⁊ q̇d incōtinēs q̇ op-
ponit̄ ꝯtinēti.patēt tñ hec ꝑfectius
vij.ethicoꝝ. Intēperatus em̄ dr̄ qui
ex ꝓpria electōe ⁊ habitu ꝑ ꝯſuetudi
nē acq̇ſitā peccat. incōtinens aūt ex
aliq̄ paſſione occurrēte. Et q2 intē-
perat⁹ agit ex electōe. incōtinens ex
paſſione ſequunt̄ q̄ttuor. Quoꝝ p̄-
mū eſt ꝙ intꝑantia eſt viciosus ha-
bitus ex q̊ ſibi reddit̄ male agere q̄
ſi ꝯnaturale.nō ſic aūt in incōtinēte

Scōm ſequit̄ ex p̄mo. q2 paſſio cito
trāſit trāſeunte actu paſſiōis in in-
cōtinēte. Habitus āt intꝑantie ma
net actu.actu intꝑantie tranſeūte in
intꝑato. Ideo incōtinēs triſtat̄ paſ
ſione trāſeūte ⁊ dolet de ꝯmiſſo.in-
tꝑatus aūt nō dolet:ſed magis gau
det ſe peccaſſe.eo ꝙ talis oꝑatio eſt
q̄ſi ſibi ꝯnaturalis facta ꝑ habitu3.
Et iō dr̄ Prouerb.ij. Letant̄ cū ma
le fecerint ⁊ exultāt in reb9 peſſimis
Tertiū aūt ſeq̇tur ex his duob9. ꝙ
cū habitus ſit difficile mobilis:paſ
ſio aūt cito tr̄ſeat:intꝑatus eſt diffi
cilius ſanabil' ⁊ emēdabilis q̄ȝ incō
tinēs. Quartū aūt ſeq̇tur ex his.ſi-
cut ei tꝑantia ſimplex ē ꝑfectior ꝯti
nētia. ⁊ tꝑatus melior ē ꝯtinēte. ita
ꝑ oppoſitū intꝑat⁹ ē peior incōtinē
te. ⁊ intꝑantia peior incōtinentia

¶Qūo amicicia eſt virtus et quomodo nō Caplm̄. CVI

AMicicia aūt q̊dammō vir-
tus eſt ⁊ q̊dammō nō. Ubi
ſciendū ꝙ Areſto.in li. Eth.
determinat de duplici amicicia.q̄ꝝ
vna ꝯſiſtit in effectu exteriori in ex-
terioꝛib9 factis ⁊ dictis vt aliq̇s ꝑ h̄
decēter ⁊ delectabilit̄ ꝯuiuat alijs ī
ſerijs cōis vite. Et hic eſt q̇dā habi
tus medi⁹ inter blāditorē ⁊ litigio
ſum. ⁊ vocat̄ amicicia vel affabili-
tas Et de hac agit Areſt.in.ij. Eth.
enumerādo eā cū alijs. ⁊ in q̄rto de
t̄minādo de ea. ⁊ hec fuit ſup̄ ſil'r cū
eis ꝯdiuiſa. Et talis habitus ꝓ̄tuo
ſus ꝓprie nō ē amicicia. q̇a eodē mō
ſe ꝑ eā h3 hō ad ignotos ⁊ notos:cō
iūctos ⁊ remotos. Alia aūt amici-
cia eſt q̄ ꝯſiſtit in affectu īteriori p̄n
cipaliter q̊ q̇s aliū diligit. ⁊ ſic eſt ef
fectus oīs virtutis. ⁊ oēm virtute3
ꝯſequit̄. q2 iſta amicicia tendit ami
cus in alteꝝ ꝓpter bonū honeſtū qd̄
in illo eſt. Uirtus aūt hab3 rōnem

boni ⁊ honeſti ſimpl'r. Et iõ oĩs vir
tus ex ſui natura eſt cauſatiua amo
ris ſic vt ameꝛ. ⁊ ſic amicicia nõ eſt
virtus ſed oẽm virtutẽ ↄñs. Et ita
determĩat Areſto.in.viij.⁊.ix. Eth.
de cuius ſpẽbus ⁊ ↄditõibus ibi pa
tebit:ſupſedeanꝛ ad pñs. Albertus
aũt in.viij. Eth.in pncipio dicit. ꝙ
amicicia p̄t importare habitũ quen
dã qui ↄueniat in paſſiõibꝰ affectio
nũ.ſ.in amatõibus. Et ſic amicicia
eſt ꝟtus dicta moralis: quã ſm euʒ
Tulliꝰ beniuolentiã noiat. Et tũc
ſumiꝛ hic aliter amicicia vel beniuo
lẽtia ꝙ̃ ſupius vbi agebaꝛ de diuer
ſitate noim ad amorẽ ptinentium.
Ex ꝙ pʒ ꝙ noĩe amicicie duobꝰ mo
dis ĩportaꝛ habitus ꝟtuoſus.ſ.pmo
mõ ⁊ tertio mõ dictis.ſed ſic ꝓprie ⁊
vſitato mõ nõ vtimur noĩe vocabu
li.ſed pma ꝟtus dꝛ affabilitas.⁊ ter
tia dꝛ beniuolentia: ꝙ̃uis large no
mẽ amicicie eis ↄueniat. Scd̃o aũt
modo amicicia nõ eſt ꝟtus ſed ↄñs
oẽm virtutẽ ⁊ oĩs virtutis effectus.
Ex q̇bus pʒ ꝙ fuerat in pncipio iſti
us ſexte ↄcluſionis ſup ꝓpoſitũ.ſ.ꝙ
verecũdia ⁊ nemeſis non ſtꝫ ꝟtutes
ſʒ paſſiões.ſunt tñ de nũero lauda/
biliũ. Epykeia aũt eſt ꝟtus oĩs iu/
ſticie directiua. Heroyca aũt eſt ſu
pra virtutẽ. Continẽtia aliq̇d infra
virtutẽ. Amicicia ẽ effectus ꝟtutis

¶ An ꝟtutes cardinales ſint morales vel intellectuales.

Capl'm. CVII

Modo reſtat dicendũ ſcd̃o
de ꝟtutibꝰ cardinalibꝰ: vbi
cõſiderãda ſtꝫ tria. Primuʒ
aũt oĩm videndũ eſt an ꝟtutes car/
dinales ptineãt ad morales vel ĩtel
lectuales. Ad qd̃ dicendũ ꝙ cũ vir
tus ĩportat rectitudinẽ appetitus:il
la ꝟtus diceꝛ hĩe pfectã rõem virtu
tis q̃ req̇rit rectitudinẽ nõ ſolũ q̃n/
tũ ad factioneʒ bñ opandi.ſʒ qꝛ cau
ſat boni opis vſum. Illa aũt hʒ im
pfecte rõem ꝟtutis q̃ nõ cauſat recti
tudinẽ appetitus.⁊ ꝙ̃uis faciat fa/
cultatem bñ opandi nõ tamen ca[illegible]
ſat boni opis vſum. Cõſtat autẽ [illegible]
pfectũ eſt pncipalius impfecto[illegible]
ꝟtutes que ↄtinẽt rectitu[illegible]
titus dicunꝛ cardinales [illegible]ncipa
les.hmõi aũt ſunt [illegible] morales.
et inter intel[illegible]ſola prudẽtia
que ꝙ ad [illegible]iaʒ eſt moralis ꝙ ad
ſubiecti[illegible]tellectualis:vt ſupra pa/
tuit. Et ideo ↄuenientius cardina
les virtutes nõ inter intellectuales
ſed inter morales collocanꝛ

¶ Quot ſunt virtutes cardi/nales.

Capl'm. CVIII.

SEcũdo videdũ ẽ que ſtꝫ iſte
et q̇t ſunt. Et dicendũ eſt ꝙ
ſtꝫ q̇ttuor.quoꝝ numerus ⁊
ſufficiẽtia ſic ſumitur ⁊ ſm pncipia
formalia ⁊ ſm ſubiecta. Scd̃m pn/
cipia formalia ſic pncipiuʒ formale
ꝟtutis de q̃ nũc loq̇mur eſt rõis bo
nũ. qd̃ quidẽ dupl'r p̄t conſiderari.
Unoº ſm ꝙ ip̄a in rõis ↄſideratõe
ↄſiſtit.⁊ ſic eſt vna ꝟtus cardinalis
id eſt pncipalis q̃ dꝛ prudẽtia Alioº
ſm ꝙ circa aliq̇d poniꝛ ordo rõnis.
et hoc dupl'r. Unoº circa opatões.
et ſic eſt iuſticia. Alioº circa paſſio/
nes.⁊ ſic neccẽ eſt eſſe duas virtutes
Ordinẽ eñ rõis neccẽ eſt ponere cir/
ca paſſiones ↄſiderata repugnãtia
ipſaꝝ ad rõem. qd̃ q̇dem p̄t eſſe du
plicꝛ. Unoº ſm ꝙ paſſio ĩpellit ad
aliq̇d ↄtrariuʒ rõni. ⁊ ſic neccẽ eſt ꝙ
paſſio repmaꝛ.⁊ hoc facit virtus tẽ
perãtie. Alioº ſm ꝙ paſſio retrahit
ab hoc qd̃ rõ dictat:ſicuti timor pe
riculoꝝ ⁊ laboꝝ.⁊ ſic neccẽ eſt ꝙ fir/
meꝛ hõ in eo qd̃ eſt rõis:ne ſcʒ rece/
dat.⁊ hꝫ facit fortitudo. Scd̃m ſub
iectũ aũt hec eadẽ diſtinctio reperiꝛ
Inueniꝛ eñ q̇druplex ſubiectũ ꝟtu

tis de q̄ loq̄mur.ſ.rōnale ꝑ eſſentiā qđ prudētia ꝑficit. ⁊ ſic eſt ītellectꝰ et rōnale ꝑ ꝑticipatiōem.ſ.volūtas q̄ ē ſubiectū iuſticie. ⁊ appetitꝰ ſenſitiuus qui diuiditur ī iraſcibilē quē [illegible]ficit fortitudo.cōcupiſcibilem quē [illegible] temperantia.

¶ [illegible]de ⁊ quare dicūtur cardinales. Captl'm. CIX.

V Ert[illegible]dendū eſt q̄re iſte mag[illegible] di[illegible]rdinales q̄ꝫ alie. Ad qđ dicē[illegible]m ꝙ ille virtutes dicunt cardinales.ꝑmo q̄ſi generales.ſcđo q̄ſi ꝑncipales.tertio a cardine cardinales

¶ Rō ex q̄ ille q̄ttuor ꝟtutes ſcꝫ iuſticia.prudētia. fortitudo tꝑantia dicūt cardinales CX.

Q Vantū ad ꝑmū ſciendū. ꝙ iſtas ꝟtutes duplr ꝯſiderare poſſumus. Vnoᵒ ſm oēs rōnes formales. ⁊ ſm h̄ dicūtur cardinales quaſi gn̄ales ad oēs alias ꝟtutes.vtputa oīs ꝟtus q̄ facit bonū debiti ⁊ recti in oꝑatiōib⁹ dicat iuſticia. ⁊ oīs ꝟtus q̄ cohibet paſſiones ⁊ deprimit dicat tꝑantia. ⁊ oīs ꝟtus q̄ facit firmitatē animi ꝯ̄ quaſcūq̄ꝫ paſſiōes dicat fortitudo. ⁊ oīs ꝟtus q̄ ponit rectitudinē rōnis in q̇buſcūq̄ꝫ actib⁹ vel materijs dicatur prudētia. Et ſic multū de iſtis ꝟtutib⁹ loquunt phi ⁊ doctores theologie. ⁊ ſic alie ꝟtutes ꝯtinēt ſub iſtis et ex hoc iſte cardinales.i.gn̄ales vl' ꝑncipales dicunt. Alio mō pn̄t ꝯſiderari ſm ꝙ iſte ꝟtutes denoīantur ab eo qđ eſt ꝑncipiū in quacūq̄ꝫ materia. ⁊ ſic ſtꝫ ſpēales virtutes cōtra alias diuiſe. Dicunt āt ſic cardinales q̄ſi ꝑncipales.qꝛ ſtꝫ ꝑncipales reſpectu aliaꝝ ꝓpter ꝑncipalitatē materie.ſicut ꝙ prudētia dicat ꝑncipal' qꝛ eſt preceptiua.iuſticia qꝛ eſt circa oꝑatōes debitas īter eq̄les.tꝑantia qꝛ reꝑmit ꝯcupiſcētiā delectabiliū tactus.fortitudo qꝛ ꝯfirmat aīm ꝯ̄ periculū mortis. Et vtroq̄ꝫ mō cardinales ꝑncipales dicunt ⁊ gn̄ales. Tertio dicunt cardinales a cardine oſtij ꝓpter ſilr'itudinē. ⁊ hoc duplr' Primo per ſilr'itudinē cardinis in q̊ motꝰ oſtij terminat. De rōe āt oſtij eſt vt ꝑ ipm īteriora domꝰ videant vn̄ ⁊ illud qđ hꝫ rōnem reducēdi in aliud oſtiū đr. Et ſic accipit Ioh.x. Ego ſum oſtiū ⁊c̄. Et ꝑ oppoſitū illud ꝑ qđ nō eſt motus in aliq̄d aliđ vlterius nō hꝫ rōem oſtij Virtutes aūt theologice cū ſint circa finē ſic ſunt ꝙ nō eſt aliq̄d aliud vlteriꝰ ex ꝑte obiecti in qđ tendat. ⁊ iō in ꝟtutib⁹ theologicis nō inuenit rō oſtij. et iō non pn̄t dici cardinales. Silr' nec in ꝟtutib⁹ intellectualib⁹.qꝛ ꝑficiūt in vita ꝯtēplatiua q̄ nō ordinatur vlteriꝰ ad aliā vitā.ſꝫ actiua ordinat ad ipam Vn̄ cū virtutes morales ꝑficiāt in vita actiua ⁊ habeāt actus ſuos iuxta finē vltimū ſicut circa obiectū:ex vtraq̄ꝫ ꝑte gn̄aliter in eis inuenit rō oſtij. ⁊ iō ſolū morales cardinales dicunt. Sꝫ qꝛ iter morales ꝑ illas q̄ttuor ē ꝓceſſus ad alias.qꝛ oēs alias ꝯtinēt tanq̄ꝫ gn̄ales ſpēales. Idcirco iter oēs morales ſolū ille q̄tuor cardinales dicūt Scđoᵒ dicūt cardinales a ſilr'itudīe cardinis in q̊ oſtiū voluit ⁊ motꝰ oſtij fundat.qꝛ ſic̄ totꝰ motꝰ oſtij eſt in cardīe ⁊ ī eo voluit. ita oēs actꝰ hūane vite ꝯtinue ꝟſant vel ſaltē freqūntius ⁊ crebriꝰ circa materiā iſtaꝝ ꝟtutū q̄ttuor q̄ꝫ aliaꝝ ꝟtutū. ⁊ iō ſic a cardine cardinales denoīant. Et ita pꝫ ꝙ cū in oſtio ſint duo cardīes vnꝰ ad quē oſtij motꝰ terminat.aliꝰ ī q̊ oſtij motꝰ fundat ⁊ oſtiū voluit et ab vtroq̄ꝫ cardīe ꝑ ſilr'itudinē nūcupāt.vn̄ ꝑmꝰ motꝰ ſumit ad ſilr'itudinē ꝑmi cardīs.2ꝰ a ſilr'itudīe ſcđi

¶ De circūſtantijs actuū hu manorum Capl'm. CXI.

Quarto p̄ncipal'r circa virtutes qꝛ actus v̄tutū boni ⁊ virtuoſi ſtꝫ qñ ſunt debitis cir/cūſtātijs inueſtiti: iō de circūſtātijs aliq̇d ponendū eſt. Et p̄mo q̇d im/portet noīe circūſtantie. Scd̄o q̊t ſtꝫ circūſtantie in p̱ticulari. Tertio ad q̊s modos in genere oēs p̱ticu/lares circūſtātie reducunt. Quarto qūo ſe hn̄t ad actū vt in eo ꝓnāt rō nē bonitatis vel malicie vel v̄tutis

¶ Quid īportet noīe circūſtantie

Quantū ad p̄mū ſciendū ꝙ nomē circūſtātie videt eſſe tractū ex his q̄ inueniunt in loco ⁊ in q̄nti/tatibꝫ corp̱alibꝫ ad act⁹ morales. Ille eīm dicūtur circūſtātie corp̱is exiſtētis alicubi q̄ nō ſunt ei intrinſece et tñ eū aliq̊ modo attingunt. Silr in actibꝫ ille dicunt circūſtātie q̄ nō ſunt de eēntia illi⁹ actus. ſed ei accidūt ſolū ſubiectiue vt mod⁹ agēdi. ſiue extrinſece vt locus tp̄s. cōditio etiā p̱ſone agētis vel materia circa quā eſt actio ⁊ finis ⁊ ſil'ia.. Quic/q̇d ergo nō p̱tinet ad ſubam act⁹ vt eſt in ſpē nature. ⁊ tñ aliq̊ mō cōtin/git ip̄m actū: dr̄ circūſtantia eius

¶ Quot ſunt circūſtātie: et q̄ actuū humanoꝝ ⁊ q̄ntū ad cir cūſtātias p̱ticl'ares Cap̄. CXII

Quantū ad ſcd̄m ſciendū ꝙ oēs circūſtantie v̄tutū in h̄ v̄ſu ꝯtinent. Quis. q̇d. vbi. q̇bꝫ auxilijs. cur. qūo. qñ. Que pn̄t declarari ſic. Proportio eīm act⁹ ad finē p̄t accipi vel ſm id qđ eſt in ip̄o actu. vel ſm id qđ eſt extra Si p̄mo mō vel q̄ntū ad ſpēm actus. ⁊ ſic eſt q̇d. aut q̄ntū ē ad modū ip̄ius: ⁊ ſic eſt qūo. Si aūt p̱ ꝯparatōem ad extra: vel p̱ ꝯparatiōem ad cām. vel p̱ ꝯparatōem ad menſurā. Si p̄mo° vel ad cām finalē: ſic eſt cur. vel ad cām efficientē: ⁊ hoc vel inſtrumētalem: ⁊ ſic eſt q̇bus auxilijs. vel p̄ncipalē: ⁊ ſic eſt q̇s: Si aūt p̱ ꝯparatiōnē ad menſurā: aut ad locū ⁊ ſic eſt vbi. aut ad tp̄s ⁊ ſic eſt qñ. Ex hoc aūt pꝫ ꝙ p̱ticulares circūſtanti[illegible] ſeptē. ſ. vt attendat p̄mo ſu[illegible]ct et ſic eſt q̇d. ſcd̄o modu[illegible]ic ē qūo tertio cā finalis ⁊ ſi[illegible]ur. q̊rto cā p̄ncipalis ef[illegible]ſic eſt q̇s. q̇nto cauſa inſtr[illegible]alis ⁊ ſic eſt q̇bus auxilijs.[illegible]to tēpus ⁊ ſic eſt qñ. ſep/timo locus: ⁊ ſic eſt vbi.

¶ Ad q̊t genera oēs circūſtā tie reducunt Cap̄. CXIII

Quantū ad tertiū (ſcꝫ ad q̊s modos in gn̄ali oīmes circūſtātie reducātur) ſciendū ꝙ triplex eſt gen⁹ circūſtantiaꝝ. Que dā ſunt q̄ importāt ꝯuenietiā vel diſcōuenientiā ad rectā rōem. vt ſcꝫ ꝙ res accipiat de volūtate dn̄i vel p̄/ter eius voluntatē. Prima eīm circūſtātia eſt ꝯcors rōni. ſed ſcd̄a a rōne recta diſcordat. Sicut ꝙ res accep/ta p̄ter volūtatem accipiat de loco ſacro directe eſt ꝯtra rectā rōem ꝓpter reuerentiā loci ſacri. Alie ſtꝫ circūſtantie q̄ de ſe nullā importāt cō/uenientiā vel diſcōuenientiā ad re/ctā rōnem. importāt tñ ſuppoſito q̊dā alio. ſicut accipe alienū in q̄ntitate magna vl' p̱ua ſm ſe nō diſcordat a recta rōne. ſed ꝙ indebite accipiatur. puta furto vel rapina: maiorem diſcōuenietiā includit acceptio rei aliene in magna q̄ntitate ꝗ̄ in p̱ua. ſꝫ nō in alia ſpē. Alie ſtꝫ circūſtātie q̄ nec de ſe nec de quocūꝗ ſuppoſito includūt diſcōuenientiā ad rectam rationem. nec incluſam minuūt vel augmentāt. ſicut ꝙ res aliena acci/piat cū manu dextra vel ſiniſtra.

¶ Qūo ſe hn̄t circūſtantie ad

rõem actus vt in eo ponãt rõem vi
cij vel virtutis Cap. CXIIII

Quantũ ad quartũ (videlicʒ
quõ ſe habẽt circũſtãtie ad
actũ vt in eo ponãt rõem vi
cij vel virtutis) dicendũ ꝙ circũſtã/
tie [illegible] gñis de q̃bus ĩmediate di/
ctũ e[illegible] ꝑcedẽti ca° ponũt in actu
rõnem p[illegible] ꝯm multitudinẽ eaꝝ cũ
in actu eo[illegible]ltitudo pctõꝝ ſit
poſſibilis. ſicut [illegible]ptõe rei alie/
ne ponit ſpẽm pctĩ ꝙ ac[illegible]iaꝛ clam
vel ꝑ violentiã. qꝛ ꝑmo [illegible] furtum
eſt. ſcḋo mõ rapina. Si ãt accipiaꝛ
furtũ vel rapina de ſacro loco nõ eſt
ſolũ furtũ vel rapina ſʒ ſacrilegiũ. ⁊
ſic ſtꝫ plura pctã ⁊ nõ vnũ tm̃. Cui⁹
rõ eſt. qꝛ vbicũqꝫ in actu vno ſtꝫ plu
res defectus vel deformitates q̃ruʒ
vna nõ eſt determinatiua alterius:
ibi ſtꝫ plura pctã. ſʒ in re furta vl' vi
olenter accepta de loco ſacro ſtꝫ plu
res deformitates q̃ruʒ vna nõ eſt de
terminatiua alteri⁹. igiꝛ ibi ſtꝫ plu/
ra pctã. Maior ptʒ. qꝛ formalis rõ
pctĩ cõſiſtit in hoc ꝙ nõ ꝯformaꝛ re
cte rõni. ⁊ talis ĩformitas vocaꝛ de
fectus vel deformitas act⁹ moralis
Minor ꝓbaꝛ. qꝛ in furtiua acceptio
ne rei aliene ḋ loco ſacro eſt duplex
deformitas. vna qꝛ accipiꝛ res alie/
na ꝑter voluntatẽ dñi. alia irreuerẽ
tia loci ſacri q̃ habʒ ĩmunitatẽ. nec
vna iſtaꝝ ꝑ ſe eſt determinatiua al/
terius. qꝛ pt̃ fieri furtũ ſine irreuerẽ
tia loci ſacri. ⁊ irreuerentia ſine fur
to. ꝓpter qḋ in tali ſacrilegio nõ eſt
tm̃ vnũ pctm̃ ſed duo. ⁊ illud intel/
ligẽdũ eſt in oĩbus alijs pctĩs qñ in
actu vno ſunt plures circũſtãtie ma
le quaꝝ vna nõ eſt determinatiua al
terius. Et ſic ptʒ q̃liter circũſtantia
ꝑmi gñis ſe hʒ ad actũ. Sed ꝯtra h̃
diceret aliq̃s ꝙ ſpẽs rei nõ pt̃ varia
ri niſi ꝑ illud qḋ eſt intrinſecũ rei. ſʒ
circũſtantie non ſtꝫ intrinſece actui
quantũ ad eſſentiaʒ actus. g̃ nõ mu
tant vel addũt ſpẽm. Dicẽdũ ꝙ cir
cũſtantie nõ ſunt intrinſece actui q̃n
tũ ad eſſentiã actus nec mutãt eius
ſpẽm q̃ ad eſſe nature. ſunt tñ intrin
ſece actui q̃ntũ ad bonitatẽ vel ma
liciã moralẽ. ⁊ hanc ĩmutare pñt. vl'
nouam addere ꝑori nõ mutata. De
circũſtantijs aũt ſcḋi gñis q̃ non in
cludũt ꝯuenientiã vel diſcõuenien/
tiã ad rectã rõem ptʒ ꝙ nõ ponũt in
actu nouã ſpẽm pctĩ. ſed ſolũ in ea/
dẽ ſpecie augẽt culpã vel minuunt.
Nõ ptʒ ex ipĩs termĩs. qꝛ qḋ nõ im
portat ex ſe deformitatẽ: ſed ĩporta
tã auget vel minuit: nõ ponit ſpẽm
pctĩ. ſed poſitã auget vel minuit. ſʒ
deformitates hui⁹ gñis ſunt hmõi.
vt ptʒ ex ꝑcedẽtib⁹. g̃ ⁊c̃. Circũſtan
tie ãt tertij generis nõ ponũt in actu
ſpẽm peccati. nec augẽt nec minuũt
Cuius rõ eſt. qꝛ nullã deformitatẽ
hñt ad rectã rõem ꝯm bonũ vel ma
luʒ. nec ꝯm ſe vt ponãt ſpẽm pctĩ vt
circũſtantie ꝑmi generꝫ nec alio ſup
poſito. nec ponũt augmentũ in cul/
pa vt circũſtãtie ſcḋi generis. vt ptʒ
ꝑ exemplũ poſitum de acceptõe rei
aliene manu dextra vel ſiniſtra

¶ Que ꝑdictaꝝ circũſtantie
ſunt cõfitende Cap. CXV.

Ex iſtis pt̃ elici incidẽtaliter
q̃ ſunt ꝑdictaꝝ circũſtantie
ꝯfitende. Nã circũſtantie ꝑ
mi gñis que ponũt ſpẽm in actu: ſi
illa ſpẽs ſit de genere pctĩ mortalis
oẽs tales neceſſario ſunt cõfitende.
Circũſtantie autem ſecũdi generis
nõ neceſſario ſunt cõfitende vt me/
liores tenẽt. ſed de magna cõgruita
te. Circũſtantie autẽ tertij generis
nec de neceſſitate nec de congruita/
te confitende ſunt cum non addãt
ſpeciem peccati: nec augeãt nec mi/
nuunt peccatum.

¶Q̄uo virtutes oēs tam in/
tellectuales q̄ʒ moꝛales ꝯſiſtūt
in medio ⁊ q̄uo nō C.XVI.

Vltimo aūt oim̄ circa mate
riā virtutū(qꝛ cōe verbū eſt
tractū ex dicto phi.ij. Ethic̄
ꝙ virtus ꝯſiſtit in medio) videndū
eſt q̄uo virtutes cōſiſtant in medio.
Ad qđ dicendū eſt ꝙ mediū đꝛ per
ꝯparatiōem ad extrema. Extrema
aūt ꝑut in moꝛalibꝫ loq̇mur pn̄t ac
cipi dupl'r. Uno em̄ modo pn̄t acci
pi ẜm ꝯparatōeʒ boni ⁊ mali. Alio
mō ẜm oppoſitōem ſupflui ⁊ dimi/
nuti. Si accipiaꝛ mediū p ꝯpara/
tionē ad duo extrema oppoſita que
ſunt bonū ⁊ malū: ſic dicendū eſt ꝙ
nulla ꝟtus ꝯſiſtit in medio. imo cō
ſiſtit in extremo vel tenet extremuʒ
Si em̄ ſic eſſet in medio pticiparet
aliq̇d de bono ⁊ aliq̇d de malo: cuʒ
mediū pticipet naturā extremoꝛuʒ.
Hoc aūt falſum eſt. qꝛ nulla virtus
aliq̇d mali pticipat. ſed tenet alteꝝ
extremū ſcʒ rōnem boni. ergo nō po
teſt dici ꝙ aliqua ꝟtus ꝯſiſtat in me
dio iſto modo. Si aūt accipiaꝛ me
diū ẜm ꝯparatōem ad extrema que
ſunt ſupfluū ⁊ diminutū. exceſſus ⁊
defectus. ſic ⁊ virtus moꝛalis oīs ⁊
virtus intellectualis ſuo modo cō/
ſiſtūt in medio. vt ptʒ. ij. Eth. ſicut
in exceſſu largitōis donoꝝ ꝯſiſtit vi
ciuʒ quod đꝛ ꝑdigalitas. in defectu
auaricia et illiberalitas. in medio
aūt cōſiſtit liberalitas que eſt ꝟtus
quādo danꝛ danda ⁊ retinentur nō
dāda. ⁊ hoc mediū in virtutibꝫ mo
ralibꝫ accipiꝛ ẜm rectā rōem. Idem
ptʒ in virtutibꝫ intellectualibꝫ Q̄n
em̄ in intellectu affirmaꝛ eſſe qđ nō
eſt exceſſus ⁊ ſupabundātia. vt ſi di
cerem ꝙ hō eēt incoꝛruptibilis Q̄n
aūt negaꝛ eſſe qđ eſt defectus ⁊ di/
minutio. vt ſi dicerē hoīem non eſſe
riſibilē. Hoꝝ āt vtrūq̄ʒ q̄libʒ ꝟtus
intellectual' refugit. Cōſiſtit aūt in
medio in affirmādo ſcʒ qđ res eſt. ſi
cut ꝙ homo ē riſibilis. ⁊ negando
quod nō eſt. ſ. ꝙ homo nō eſt lapis.

¶De ſeptē donis ſpirituſſanc[illegible]

Quia vero dona ſpūſſan[illegible]ba
bitus ſunt ⁊ q̄ſi nō [illegible]ẽt di/
ferre a virtutibꝫ q̄ʒuis [illegible]erāt. ideo
aliq̇d inſerendū [illegible]ui. Circa q̄
ꝯſiderāda ſ[illegible]uoꝛ. Primo q̄uo
differūt [illegible]na ⁊ virtutes. Scđo q̄t
ſunt do[illegible] et q̄uo ab inuicē differūt
et diſtinguūtur. Tertio q̄uo dona
beatitudines. fructus. ⁊ petitōes ſi
bi mutuo coꝛreſpōdēt. Quarto de
ſcendeꝛ in ſpēali ad donuʒ timoꝛis
qđ ſpecialē difficultatē impoꝛtat

¶Q̄uo differūt dona et vir/
tutes Cap. C.XVII.

Quantū ad primū ſciendūʒ
ꝙ doctoꝛes oēs ponunt do
na eſſe habit⁹. ſʒ an ſint idē
realiꝛ cū habitibꝫ ꝟtutū vel differāt
real'r eſt difficile videre. ⁊ iō in hoc
ē diuerſoꝝ ſentētia. teneo tn̄ doctri
nā cōem ⁊ dico ꝙ differāt realiter.
Ubi intelligendū ꝙ habit⁹ magis
videaꝛ req̇ri ꝑpter modū q̄ʒ ꝑpter
ſubām actus. In actibꝫ aūt huma/
nis ꝯſideraꝛ aliq̇d humanū ⁊ aliq̇d
ſuphumanū ſiue diuinū Humanū
aūt p̄t accipi tripl'r. Primo em̄ pōt
dici opatio hūana. qꝛ eſt a potentia
opante vel imperāte operatōi q̄ eſt
hūana ꝑ eo qđ eſt hoīs inq̄ntuʒ eſt
hō. Et ſic opatio đꝛ hūana q̄ eſt eli/
cita a potētia rōnali vel īpoꝛtata ab
eadē potētia q̄ eſt nata obedire rōi.
Alie aūt nō ſunt hūane. vt nutrire.
digerere. ⁊ hmōi. ⁊ vniuerſaliꝛ oēs
in q̇bus cōicat hō cū brutis brutali
ter. Scđo modo đꝛ aliquid huma/
nū vel operatio humana rōne mate
rie ſiue obiecti. ⁊ hoc mō iſte opera

tiones q̄ habēt paſſiones vel opera
tōes humanas ꝓ obiecto dicuntur
humane. Et ꝑ oppoſitū ille nō dicū
tur humane q̄ habent ꝓ obiecto ali
quid ſupius humanis opationib⁹
[illegible]paſſionib⁹. vt ſunt neccāria ⁊ eter/
[illegible]o dicunt̃ eſſe diuine. Uñ deci
mo e[illegible]oꝝ dicit phs. ꝙ opus ſpe/
culatiuu[illegible]agis diuinū dr̄ q̄ꝫ huma
nū. Nec eti[illegible]unt̃ humane q̄ hn̄t
ꝓ obiecto aliq[illegible]s humanis
opatōibus vl' paſſionib[illegible]t expreſſe
ptꝫ in opationib⁹ vegeta[illegible]e vel ſen
ſitiue. qꝛ tales nō ſunt humane. ſed
plantaꝝ ⁊ brutoꝝ. Tertio mō dr̄
aliq̄d humanū ex mō opatōis. quia
ſcꝫ in opationib⁹ q̄ ſunt hūane p̄mo
mō vel ſcd̄o mō mod⁹ human⁹ ſer
uat̃. ⁊ hūc modū q̄libet in ſe p̄t faci
liter expiri. Si aūt ea q̄ hoīs ſunt il
lis duob⁹ modis aliq̄s mō ſuphu/
mano exequat̃ excedēs modū cōem
erit opatio q̄dammō ſuphumana. ⁊
diuina. Qꝫ āt hō mō brutali vel ſub
humano. mō rōnali vel hūano. mō
ſuphumano vel diuino in ſuis opi/
bus ſe habere poſſit facilit' ptꝫ. Nā
hō tenet mediū inter bruta ⁊ ſubſtā
tias ſepatas q̄ diuine dicunt̃. Si ḡ
in malicijs ē inuenire modū huma
nū peccādi ſicut in vicijs cōibus. vt
in furari ⁊ inuidere ⁊ hmōi Et mo
dū ſubhumanū ⁊ brutalem: ſicut in
pctis ꝯtra naturā que excedūt mo/
dū humane malicie. Ita in bonis ē
inuenire opatiōes q̄ tenēt humanū
modū ad quē pficiūt ꝟtutes mora/
les: de q̄bus ſupra dictū eſt. et vlte/
rius etiā modū ſuphumanū ſeu di
uinū ad quē pficit vna ꝟtus. quā po
nit Areſto. ij. ethic. q̄ vocat̃ heroyca
q̄ directe beſtialitati opponit̃ vt dr̄
ibidē. de q̄ etiā ſup̄ dictū eſt. Ex his
ꝯcludit̃ breuiter drn̄tia iter ꝟtutes
et dona. qꝛ virtutes pficiūt mō hūa
no. ſed dona mō ſuphumano ⁊ diui
no. Uñ eodē mō vident̃ ſe hr̄e ꝟtu
tes ad dona apd̄ theologos q̄ mō
ſe hꝫ virtus heroyca ad ceťas mora
les ꝟtutes apud phos. Et humanū
hic accipit̃ in donoꝝ ⁊ virtutū drn̄
tia ex pte modi operatōis. non aūt
ex pte potētie vel obiecti. quia in il/
lis aliqua dona ꝯueniunt.

¶ Sufficiētia ⁊ diſtinctio ſep tē donoꝝ ſpūſſancti CXVIII

Secūdo videndū eſt q̄t ſunt
dona ⁊ qūo diſtinguuntur.
Ubi ſciendū ꝙ donoꝝ drn̄
tia. diſtinctio. ⁊ ſufficiētia ſic accipi
tur. Dona em̄ pficiūt hn̄tē ad ꝓm/
pte exequendū inſtinctū ſpūſſancti.
et iō in oībus potētijs que pn̄t eſſe
p̄ncipia bonoꝝ actuū vl' maloꝝ do
na ponunt̃ taꝫ in pte intellectiua q̄ꝫ
appetitiua. Intellect⁹ aūt ſiue rō di
ſtinguit̃ in ſpeculatiuā ⁊ practicam
nō tanq̄ꝫ in diſtinctas potētias ſꝫ in
vnā diſtinctā in diuerſos actus. vt
ſupra dictuꝫ eſt. ⁊ declarabit̃ infra.
In rōne aūt tam ſpeculatiua q̄ꝫ pra
ctica eſt ꝯſiderare duo. ſcꝫ ip̄am ap
prehēſionē rei. ⁊ iudiciū de re appre
hēſa. Rō ergo ſpeculatiua mō ſup/
humano vel diuino q̄ntū ad app̄hē
ſionē pficitur dono intellect⁹. quan
tū ꝟo ad iudiciū pficit̃ dono ſcie. ⁊
iſta q̄ttuor dona ſunt in itellectu ſi/
cut in ſubiecto. Uirtus aūt appeti/
tiua in his q̄ ſunt ad alteꝝ pficitur
dono pietatis mō ſuphumano. ⁊ ſic
bonū eſt in voluntate ſicut in ſubie
cto. In his aūt que ſunt homīs ad
ſeip̄m quantū ad paſſiones appeti/
tus indigem⁹ duplici pfectōe. Que
dam em̄ paſſiones retrahūt nos a
bono. vt timor piculorū. ⁊ reſpectu
hoꝝ mō ſubhumano pficimur per
donū fortitudis. Alie ꝟo paſſiōes
inclināt ad malū. vt delectatōes et
ꝯcupiſcētie carnis. ⁊ ꝯ̄ iſta pficimur

modo ſuperhumano ꝑ donum timoris. ꝓpter timorē em̄ doni declinat hõ a malo: vt dr̄ Prouerbi. xv. Jdeo petebat ad hoc iſtud donum pſ. dicēs Cõfige timore tuo carnes meas: a iudicijs em̄ tuis timui. Et hec duo dona ſunt in appetitu ſenſitiuo: in ꝑte ꝯcupiſcibili ſicut in ſubiecto. Aliter aũt ſumit̃ hec diſtinctio a q̇buſdam ſic. Dona ꝑficiunt in vita ſpeculatiua ſiue ꝯtemplatiua ſiue actiua. Si ſpeculatiua aut per modū viſus inſpiciētis. et ſic ꝑficit donū intellectus. Aut ꝑ modū guſtus exꝑientis. ⁊ ſic ꝑficit ſapientia. Si aũt ꝑficiat in actiua: aut quantū ad receſſuȝ a malo. ⁊ ſic ꝑficit donū timoris. Aut q̄ntū ad ꝑfectõem in bono. bonū aũt duplex eſt. q̄ddā neccāriuȝ. ⁊ reſpectu iſtius ꝑficit donū ſciētie vt dirigens. donū aũt pietatis vt exequēs. Aliud aũt eſt bonū ſuꝑerogatõis ad qd̄ non oēs tenent̃. ⁊ reſpectu talis boni ꝑficit donū conſilij ꝑ modū dirigētis. donū aũt fortitudinis ꝑ modū exequētis Hec āt dona q̄uis diuiſim poſſent ex diuerſis locis ſcripture ſacre colligi. tamē Eſa. xi. ca°. ponunt̃ vnite vbi de xp̄o dr̄ ſic. Egrediet̃ virga d̄ radice yeſſe ⁊ flos de radice eiꝰ aſcēdet: ⁊ req̇eſcet ſuꝑ eū ſpūs dñi: ſpūs ſapiētie ⁊ intellectus. ſpūs cõſilij et fortitudinis. ſpūs ſcie ⁊ veritatis. ⁊ replebit eum ſpūs timoris dñi.

¶ Quõ ſibi mutuo corñdent petitiões. dona. beatitudines. ⁊ fructꝰ

Quia vero petitões ordinātur ad dona. dona aũt ꝑ oꝑatiões ordinant̃ ad beatitudines. fructus aũt beatitudinibꝰ correſpõdent: vt videt̃ dicere gloſa Math. vi. Jdcirco dicūt doctores. ꝙ oīa illa ſibi mutuo corñdent. qd̄ qualiter fiat videndū eſt. Ubi p̄mo declarandū eſt quid hoꝝ quattuor noībus importetur. ſcȝ nomine petitionū. nomine donoꝝ. nomīe beatitudinum et noīe fructuū. Scd̄o ſil' de oībus oſtendet̃ quõ ordinant̃ ad inuicē. ⁊ quõ ⁊ que ſibi mutuo correſpondēt

¶ Que dicunt̃ petitiones [illegible] quot ſunt Cap. CX[illegible]

Quantū ad p̄mum [illegible]endū eſt p̄mo de petitõib[illegible]. Ubi itelligendū ꝙ cū [illegible] auxilijs ſpūalibus ad bn̄ [illegible]ndū indigeamꝰ (qr nõ ſumu[illegible]liq̇d ſufficiētes ex nobis quaſi ex nobis. ſȝ ſufficiētia noſtra ex deo eſt. vt dr̄. ij. Chor. iij.) idcirco recurrendū eſt ad deū qui dat oībus affluenter ⁊ nõ improperat. vt dr̄ in canonica Jaco. i. ca°. ⁊ petēda ſunt diuina auxilia q̇bus indigemꝰ in vite oꝑibus tam actiue q̄ꝫ ꝯtemplatiue: maxime xp̄o dicēte Luc. xi. Petite ⁊ accipietis He aũt petitiones ꝯtinētes auxilia hoī neceſſaria ad bn̄ oꝑandū ſunt ſeptem q̄ ponūtur in orõne dñica que dr̄ Pater noſter. ⁊ ponunt̃ Math. vi. Prima ē ſanctificet̃ nomen tuū. Secūda eſt. adueniat regnū tuū Tertia. fiat volūtas tua ⁊c. Quarta. panē noſtrū quotidianū da nobis hodie Quinta eſt. dimitte nobis debita noſtra. Sexta eſt. ⁊ ne nos inducas in tēptationē. Septima eſt. ſȝ libera nos a malo. Et he ſeptem ſupplicatiões petitiones dicuntur.

¶ Quid importet̃ noīe doni et quot ſunt dona CXX.

Secūdo videndū eſt q̇d importet̃ nomīe donoꝝ. ⁊ hoc ex dictis poteſt haberi. quia ſunt quidam habitus nos ꝑficientes in vite actiue ⁊ ꝯtēplatiue oꝑationibꝰ mõ diuino ⁊ ſuꝑhumano. ⁊ iſti habitus ſunt infuſi. ⁊ ꝑ quandā appropriationē dicunt̃ dona ſpūſſci nõ ſicut ſuſcipiētis ſȝ ſicut largiētis

ꝙuis ſint dona totius trinitatis ſi/cut ⁊ alia. Enumerātur aūt hec dona Eſa.xi.c.in auctoritate ſupius allegata.ex qua pꝫ ꝙ ſunt ſeptem

¶Quid importet̃ noīe beati[redacted]inū.⁊ q̊t ſunt C.XXI.

B[redacted]Eatitudines aūt q̇dam voluerūt eē habitus q̊ſdā pfe/ctio[redacted]iſtinctos a ꝟtutibꝫ et donis. Sed[redacted]ia eſt beatitudines nō eſſe habi[redacted]diſtinctos a donis ⁊ ꝟtutibꝫ.ſed ſtꝫ op[redacted]ōes donoꝝ ⁊ ꝟtutū pfectaꝝ. He aūt p or/dinē ponunt̃ Math.v. Prima eſt. beati paupes ſpū qm̄ ipſoꝝ eſt reg/nū celoꝝ. Scđa eſt.beati mites qm̄ ipi poſſidebūt terrā. Tertia ē.beati q̇ lugēt qm̄ ipi ꝯſolabunt̃. Quarta eſt.beati q̇ eſuriūt et ſitiūt iuſticiam qm̄ ipi ſaturabunt̃. Quinta eſt beati miſericordes qm̄ ipi miſcđiaꝫ ꝯſequent̃. Sexta eſt.btī mūdo cor/de qm̄ ipſi deū videbūt Septia eſt. beati pacifici qm̄ ipſi filij dei voca/bunt̃. Que aūt ſubſequētes.ſ. Beati q̇ pſecutōem pati.⁊c̄.⁊ illa. Beati eſtis cū maledixerint vob̄ hoīes ⁊c̄. nō ſunt ſpēales btītudines.ſed ſunt aliaꝝ ꝯtentiue ꝯcluſiue ⁊ manifeſtatiue Prima q̇dem gñaliter reſpectu oīm fideliū.ſed ſcđa reſpcū aplo͛ꝝ ⁊ diſcipuloꝝ q̇ in p̄matiua eccl̃ia erāt ſpēales pſecutiōes paſſuri. Vñ qđ p̄mo gñaliter dictū fuerat(Beati q̇ pſecutōem pa.⁊c̄)etiā determinat ī ſpēali applicādo diſcipul̃.⁊ đr Beati eſtis cuꝫ maledixerint vob̄ hoīes ⁊c̄.intelligendū eſt ꝙ ſicut dona hābēt actū aliquē ptinentē ad patriaꝫ vt doctores dicūt Ita in ſingul̃ be/atitudinibꝫ duo ponunt̃. Vnū pti/nēs ad ſtatū vie:⁊ deſignat̃ primo. Aliud ptinens ad ſtatū patrie.⁊ il/lud deſignat̃ ſcđo. vt patꝫ in oībus Verbi grā in p̄ma(beati pauperes ſpū)ecce ptinens ad ſtatū vie. Qm̄ ipſoꝝ eſt regnū celoꝝ: ecce ptinens ad ſtatum patrie.

¶Quid importetur nomine fructus Cap̄. C.XXII.

Qvantū āt ad fructus q̄rto ſciendū eſt.ꝙ nomē fructus a corpalibꝫ ad ſpūalia trāſ/fert̃. Dicit̃ em̄ in corpalibꝫ fructus illud qđ de terrenaſcētibꝫ vltimum expectat̃. Et iō oīe illud qđ de re/bus ꝯſeq̇tur aliq̇s quaſi mercedē labo͛is circa illā impēſi p noīs exten/tenſionē fructus đr. Hoc aūt p̄t eē dupl̃r Vno° vt dicat̃ fructus illud qđ de re aliq̄ p̄ncipaliter expectat̃.⁊ ſic fructus oīs nr̄i opis đr deus Et de hoc fructu p̄t illud Sap̄.iij.itelligi. Bonorum opeꝝ gl̃ioſus ē fru/ctus. Alio° vt dicat̃ fruct⁹ illud qđ q̇s ꝯſeq̇tur ex ope nō p̄ncipal̃r ꝓpter hoc operans. ⁊ hoc mō delectatōes q̄ ſunt in bonis opibꝫ et actibꝫ ſtꝫ et dici pn̄t fruct⁹ bonoꝝ opeꝝ Vñ ꝭm phm in.ij.⁊.x. Eth. Omis opa/tio ꝓcedens ex habitu pficiente habet delectatōem annexā. Et de tali fructu loquit̃ Ambro.dicēs Virtutes fructus dicunt̃. qꝛ ſuos poſſeſſores ſancta ⁊ ſincera delectatōe refi/ciūt.⁊ ſic loquit̃ hic de fructibꝫ Fructus aūt iſti ab aplo ad Gal̃. ponūtur p ordinē ca.v.vbi dicit ſic. Fru/ctus aūt ſpūs eſt. charitas.gaudiū pax.patiētia.lōganimitas.bonitas benignitas.māſuetudo. fides. modeſtia.ꝯtinētia.caſtitas Et ſic pꝫ ꝙ oēs fructus ſtꝫ duodecī. Et etiā ex dictis pꝫ q̇d noīe ſeptē petitionū.ſeptē donoꝝ.ſeptē beatitudinū. ⁊ duodecim fructuū(de q̇bꝫ ſcriptura et doctores loquunt̃ ſepius)importet̃

¶Quō mutuo ſibi correſpōdent petitiōes.dona.beatitu/dines.⁊ fruct⁹ Ca.C.XXIII.

Cum igiꝛ petitōibus dona.
petitōibus ꝛ donis beatitu
dines. petitiōibꝫ donis ꝛ be
atitudinibꝫ fructꝰ rn̄deāt ꝛ ſibi mu
tuo corrn̄deant vt dicit gloſa Ma
th. vi. vbi dꝛ. In ꝑcibus eſt vt impe
tremꝰ dona. in donis vt operemur. ꝺ
operatione beatitudines ꝯſeq̄mur. et
ꝑ ꝯn̄s fructus etiā his rn̄dent. Id
circo de eoꝝ corrn̄dentia ſilꝛ dicēdū
eſt. Ubi intelligendū eſt ꝙ cū oēs
petitiōes ſint ad auxilia diuina po
ſtulanda: aut poſtulamꝰ diuina au
xilia ad opera ꝯtemplatiue vite aut
actiue. Si ad opa vite cōtēplatiue
ſic indigemꝰ duplici auxilio. Unū
eſt vt ipoꝝ ꝯtemplabiliū diuinorū
maieſtas ꝛ dignitas nobis appare
at. ꝛ hoc auxiliū poſtulamus cū di
cimus. Pater noſter q̇ es in celꝛ ſan
ctificeꝛ nomē tuū. i. fac vt nomē tu
uꝫ ſanctū apud hoīes habeaꝛ vt nō
ꝯtemnāt. Un̄ ꝛ hoc nihil aliud eſt
petere ſm Augꝰ. ad ꝓbā. niſi illud
Eccꝉ. xxxvi. Sicut in ꝯſpcū eoꝝ ſan
ctificatus es in nob: ita in cōſpectu
nr̄o ſanctificaberis in eis. Et q̇a ex
hoc ꝙ hō ſit huiꝰ excellētie ꝑticeps
hꝫ ordinare ꝛ iudicare qꝺ ad ſapiē
tem ꝑtinet. ꝑ° metaph. ideo huic pe
titōi donū ſapiētie corrn̄det. Et qꝛ
ꝑ donū ſapiētie hō eſt trāquillus et
ab inferioribꝫ eleuatꝰ ad diuina: per
ꝯn̄s fit aliq̄liter diuinitatꝫ ꝑticeps.
idcirco reſpondet iſti petitiōi ꝛ do
no alia beatitudo q̄ eſt. Beati paci
fici q̄m filij dei vocabunꝛ Et qꝛ per
hoc hō ſumme vniꝛ deo: ideo rn̄det
oībus iſtis fructus q̇ dꝛ charitas. i.
ſumma vnio ad deū. Aliud auxili
um eſt vt in ꝯtemplatiōe diuinorū
magnaliū noſtrā beatitudinē cog
noſcamus. ꝛ ſic hō talibꝫ ꝯtemplan
dis magꝫ inhereat. ꝛ hoc petiꝛ ſecū
da petitōe qua dꝛ. Adueniat regnū
tuū. Gloſa. id ē manifeſteꝛ hoībus

vt in nob veniat. ꝛ ſm Augꝰ. hoc eſt
idem petere. Oſtēde nobis faciem
tuā ꝛ ſalui erimus. Et qꝛ talis cog
nitio ad intellectū ꝑtinet. ideo huic
petitōi reſpōdet donū intellectꝰ Et
ex h̄ pꝫ etiā ꝙ ſexta beatitudo iſti[illegible]
duobꝫ reſpōdet. ſcꝫ Beati mūd[illegible]
de q̄m ipſi deū videbūt. E[illegible] qꝛ ꝑ fi
dē deū credimus: iō iſtis rn̄det iſte
fructꝰ qui dꝛ fides [illegible]gnitio ſpi
ritualiū ſin[illegible]oe. In opibus
aūt actiue vite indigemus duplici
auxilio [illegible]rimū ē vt bona nobis cō
feranꝛ quibꝫ indigemus ad bn̄ ope
randū. Scōm eſt vt mala impediē
tia remoueanꝛ. Bonū aūt ad vitā
actiuā nccāriū: eſt duplex. Unū
q̇dem directe ad opus ꝟtutis ordi
nans ſicut ipm honeſtū bonū. ꝛ hoc
petiꝛ in tertia petitōe cum dꝛ. Fiat
volūtas tua ſicut in celo ꝛ in terra.
In qua ſm Augꝰ. petimꝰ obedien
tiā ad deū: vt ſic fiat eius volūtas a
nobis i terris ſicut fit ab angelis in
celis Un̄ ſm ipm idē eſt hoc petere
ſm illud pſ. Greſſus meos dirige
ſm eloquiū tuū. Et qꝛ in ꝯſilijs ꝯti
nenꝛ nō ſolū vie ꝑceptoꝝ imo ſemi
te ꝯſiliorū. ideo huic petitiōi rn̄det
donū ꝯſilij. Et qꝛ miſcꝺia ꝑcipue ꝑ
cipiꝛ ꝛ ꝯſuliꝛ: iuxta illud Luce. vi.
Eſtote miſericordes: idcirco his re
ſpōdet q̇nta btitudo. Beati miſeri
cordes q̄m ipi miſe. ꝛc̄. Et his non
rn̄det aliq̇s de fructibꝫ in ſpēali. ſed
bn̄ ꝯuenit cū alijs in gn̄ali. vt in cō
cluſione huius capꝉi infra dicetur.
Aliud aūt bonum eſt organice ꝛ in
ſtrumētaliter ſe hn̄s ad virtutē ꝛ ei
ſeruiēs. ſicut tꝑalia ſubſidia q̇bus
hō ad bene viuēdū iuuaꝛ. ꝛ hoc bo
nū petiꝛ in quarta petitōe qua diciꝛ
Panē noſtꝝ quotidianū da nobis
hodie. Et hac petitiōe nō ſolū peti
tur panis. ſed etiā om̄is ſufficiētia
rerū tēporaliū. nec ſolū ſufficientia

corporalis panis:ſed etiã ſacramē/
tum fideliū. Vñ ꝛ Math.vi.dicit
Panē noſtrū ſupſubſtantialē da no
bis hodie. Per hodie intelligit to/
tū tps vite pñtis. ꝛ hoc eſt petere il
lud Prouerb.xxx. Diuitias ꝛ paup
tes ne dederis mihi.ſed tm̄ victui
meo tribue neccāria. Et quia panis
cor hois ↄfirmat(vt dr in pš.)ideo
huic petitōi reſpōdet donū fortitu/
dinis:cuius e[illegible]rmare ꝛ ↄfortare
Subſidiū em̄ vi[illegible] ſuſtentat in
via. ꝛ ſtatim ex hoc pꝫ ꝙ [illegible]is reſpō
det qrta beatitudo.ſcꝫ Beati q eſu
riūt ꝛ ſitiunt iuſticiā qm̄ ipi ſatura
bunt. ꝛ ꝑ ↄſequēs his oibus rñdet
fructus qui dr lōganimitas. Malū
aūt cuius amotiōe indigem⁹ vt bñ
opemur ſm Auguſtinū eſt triplex.
ſcꝫ malū culpe:ꝛ hoc eſt pctm̄.malū
ad culpā inclinās ꝛ trahens. ꝛ hoc
eſt tēptatio. maluꝫ pene qd eſt affli
ctio. Cuꝫ igitur amoueri petimus
malū culpe:hoc petimus qnta peti
titōe Dimitte nobis debita noſtra
ꝛc. Ubi ſm Aug⁹.inſtruimur quid
petam⁹.vt ſcꝫ dimittant nobis de/
bita nr̄a.ꝛ quid faciamus vt accipe
mereamur.ꝛ h̄ cū dr. Sicut ꝛ nos
dimittim⁹ debitoribꝫ nr̄is. Et hoc
idē petiuit pš.dicēs Dñe de⁹ meus
ſi feci iſtud: ſi eſt iniqtas in manibꝫ
meis. Si reddidi retribuētibꝫ mihi
mala decidā merito ab inimicꝭ me
is inanis Et qꝛ ꝑ recognitōem pctō
rum inducit ↄtritio. ꝛ ꝑ vtrūqꝫ re/
miſſio. Jō ſtatim pꝫ ꝙ huic petitōi
rñdet donū ſcie.vtriqꝫ āt tertia bea
titudo.ſ. Beati q lugēt qm̄ ipſi ↄſo
labunt. Et qꝛ ab eoꝝ ↄſeruatiōe et
cōſecutōe multū carnales delectati
ones īpediūt.iō iſtis rñdēt duo fru
ctus.ſ.abſtinentia ꝑ quā cauent illi
cita.ꝛ ↄtinētia ꝑ quā etiā licita de/
lectabilia Ut aūt malū ad culpam
inclinās amoueat:poſtulam⁹ ſexta
petitōe q eſt. Et ne nos inducas in
tēpta.ꝛc. Jn q ſm Aug⁹.petim⁹ ne
deſerti diuino auxilio alicui malo
ↄſentiam⁹ decepti: vel ne cadamus
afflicti. Et h̄ eſt petere illud Eccli.
xxiij. Aufer a me vētrꝭ ↄcupiſcētias
Et qꝛ int ceteras tēptatiōes ꝓximo
rū moleſtie magis ꝓuocant q ꝑ vni
tatē vl' mititatē diſſimulant. Jdeo
huic ſexte petitōi rñdet donū pieta
tis q hō eſt pius ꝛ māſuet⁹ ꝛ mitis
Ex quo pꝫ ꝙ iſtis rñdet ſcda bea/
titudo que eſt. Beati mites qm̄ ipi
poſſidebūt terrā. Et iſtis rñdet ter
tius fruct⁹ Jnqntū em̄ hō nō moue
tur ad nocendū inferēti nocumētuꝫ
rñdet fructus q dr manſuetudo Jn
qntū aūt hꝫ nocēti dulcē aīm in af/
fectu dr fructus rñdens bonitas. ſꝫ
ſm qd nō hꝫ ſolū bonū affectū: ſed
etiā effectū ꝓrūpit vt ſit cōicatiuus
ſuoꝝ ad alios: ſic reſpōdet fructus
q dr benignitas. Qꝛ aūt malū pene
amoueat:poſtulamus ſeptima pe/
titōe qua dr. Sed libera nos a ma/
lo. Et hoc idē ſm Aug⁹.petiuit pš
dicēs. Erue me ab inimicꝭ meis de
us meus: ꝛ ab inſurgentibꝫ in me lī
bera me. Et qꝛ inter cetera mala pe
ne timent ꝛ formidant.ideo iſti pe
titiōi donū timoris rñdet. Et quia
paupm in tribulatōe exiſtētiū eſt pe
tere auxiliū. idcirco iſtꝭ rñdet ꝑma
btitudo.ſ. Beati paupes ſpū qm̄ ip
ſoꝝ eſt regnū celoꝝ. Et qꝛ inter oīa
q impediūt in vita actiua bonā opa
tionē eſt delectatio in diuitijs ꝛ ho/
noribꝫ.iō iſtis petitōibꝫ dono ꝛ bea
titudini rñdet fruct⁹ q dr modeſtia
cui⁹ ē hāc delectatōeꝫ cohibere. Bti
tudinibꝫ āt duabꝫ vltimis q ſtꝭ ſep/
tē dictaꝝ btitudinū ↄtētiue.ↄcluſi/
ue ꝛ manifeſtatiue corrñdet fruct⁹ q
dr patia. Oibꝫ āt petitōibꝫ donis ꝛ
btitudinibꝫ gñal'r rñdēt duo fruct⁹
ſcꝫ gaudiū ꝛ pax Ex dictꝭ ḡ ↄcludo

ꝙ aliter dona petitōibus: ⁊ beatitu
dines donis ⁊ petitōibꝫ reſpōdent.
et aliṫ fructus eis ⁊ ea fructibꝫ. Nā
ſingulis petitiōibꝫ dona ſingula.ſin
gulis petitiōibꝫ ⁊ donis beatitudi/
nes ſingule.⁊ ſingulꝫ beatitudinibꝫ
iſta ſingula corrñdent:vnū vni ⁊ v/
nū alteri. Sꝫ fructꝰ nō ſic.qꝛ cū fru/
ctus ſint duodecī:vnus fructꝰ nō re
ſpōdet vni btitudini vꝉ vni dono vꝉ
vni petitōi.ſed oīs fructꝰ oīmbꝫ cor
reſpōdet:vel plures vni eoꝝ reſpon
dent:vel vnus vni.⁊ omēs oībus in
gñali:licet nō aliquis alicui in ſpēa
li.vt patꝫ in tertia petitione.

¶ De dono timoris.
Capl'm. CXXIIII.

QVoniā aūt inṫ ſeptē dona
ſpūſſancti poniṫ timor(cuiꝰ
acceptio ē multiplex in ſcri/
ptura)idcirco aliq̇d de timore adij
ciendū eſt. Et ṗmo de ſui diſtinctio
ne. Scđo quis timor eſt donū Ter
tio q̇s timor eſt a ſpūſancto: ⁊ qūo

¶ Qūo diuidiṫ timor in caſtū ſeu
filialē.initialē.humanū ſeu munda
nū.⁊ ſeruilē.⁊ q̇d iꝑorteṫ noīe vniuſ

QVātū ad ṗm ſciēdū (cuiuſcꝫ
ꝙ timor diuidiṫ in caſtū ſeu fi/
lialē.initialē.humanū ſeu mūdanū
et ſeruilē Hec aūt diuiſio nō eſt ꝺm
formales rōnes obiectoꝝ.ſed ꝺm ꝙ
ꝑ ipm a deo auertimur vel ad deuꝫ
ꝯuertimur. Accipiṫ aūt hec diuiſio
timoris nō ſolū ꝓprie.ſed ſtricte ꝓut
reſpicit malū difficile ⁊ arduū. Sꝫ
et large ꝓut reſpicit q̊dcūcꝫ malum
dato ꝙ nō ſit difficile nec arduū. et
tale malū magis ꝓprie reſpicit odiū
q̄ꝫ timorē.oē em̄ malū odibile:ſꝫ nō
oē malū timendū.ſed ſolū eſt timē/
dū malū difficile. Et ſic malū cul/
pe nō eſt timendū ꝺm ſe ⁊ abſolute
q̄ꝫuis ſit odibile. Et ē rō.qꝛ tale ma
lū eſt in nr̄a ptāte.ſed ꝺm ſe timēdū
nō eſt niſi ꝓpter tēptatōes adiūctas
quas qñcꝫ euadere eſt difficile ſine
culpa Accipiēdo ğ timorē ſic large
diuidiṫ hoc mō. Cū em̄ timor cōſi/
ſtat in fuga mali:ſit aūt duplex ma
lū.ſ.culpe ⁊ pene Vel ꝯſiſtit timor
in fuga mali culpe:qđ maluꝫ a d[illegible]
ſepat.⁊ ſic diceret eē timor caſtꝰ vel
filialis Filialis ꝓut ꝯparaṫ ad deū
ſicut ad patrē.iuxta ill[illegible] Math.xxiij
Vnꝰ eſt paṫ veſt[illegible]leſtis Caſtus
ꝟo ꝺm qđ ꝯ[illegible]ad deū vt ad ſpon
ſum aīa[illegible]m nr̄aꝝ.iuxta illud.ij.ad
Chor.x[illegible]Deſpōdi vos vni viro vir
ginē caſtā exhibere xp̄o. Per hūc āt
timorē ad deum ꝑfecte ꝯuertimur.
Si āt timor ꝯſiſtat in fuga mali pe
ne hoc erit duplꝛ. Eſt em̄ quedā pe
na ꝓ cuiꝰ vitatōe culpa ꝯmittiṫ. ſi/
cut ſtꝫ pene tꝑales vt verbera. Et ꝑ
hūc timorē hō a deo auertiṫ peccan
do.⁊ đꝛ talꝫ timor humanꝰ vel mū/
danus.mūdanus q̇dem inq̄ntū re/
ſpicit res exteriores tꝑales: vt diui/
tias ⁊ hmōi.humanꝰ inq̄ntū reſpi/
cit penas ꝑticulares vt ꝟbera. licet
aūt alteriꝰ rōis ſint bona tꝑalia ex
teriora ⁊ ꝑticularia.tñ qꝛ eadē rōne
a deo auertimur ꝑ vtrūcꝫ timorē.iō
vtrūcꝫ cadit ſub vno mēbro timo/
ris q̊ ſcꝫ a đo auertimur. Alia pena
eſt ꝓ cuiꝰ vitatōe pctm̄ omittiṫ ſicut
pena q̄ erit poſt hanc vitā.⁊ ꝑ hunc
timorē ad deū ꝯuertimur a pctō re/
ſiliendo Et hāc penā reſpicit timor
q̇ đꝛ ſeruilis:qui ꝓ tanto đꝛ ſeruilis
qꝛ pctm̄ ſic dimittiṫ nō libera volū
tate.ſed coacto timore qui đꝛ ſeruiꝉ
vñ ſeruilitas nō intrat eſſentiā hu/
ius timoris.ſed eſt denoīatio ab ex
trinſeco ⁊ ab effectu. Si aūt hō cō/
uertaṫ ad deū ⁊ fugiat vtruncꝫ ma
lū taꝫ culpe q̄ꝫ pene.ſic vocaṫ timor
initialis.qꝛ initiū ē timoris filialis
Sic igiṫ patꝫ timoris diſtinctio

¶ Quis ꝑdictoꝝ timoꝝ ē bo

nus ⁊ q̇s malus Ca. CXXV.

SEcũdo dicendũ eſt q̇s iſto/
rũ timoꝝ ſit donũ. Et dicẽ
dũ ꝙ timor human⁹ ⁊ mun
dan⁹ nullo mõ eſt bon⁹ nec h̄z rõez
[redacted]ni. q̇ꝛ in tali ꝯmittit̃ pctm̃. ſed ta
lis timor vel ẽ paſſio vl' electio ſil'is
paſſioni vel habit⁹: ſ̄m ꝙ aliq̄n ha/
bit⁹ noĩe paſſiõis vel ꝑatõis noĩa
tur. Timor aũt [redacted] bon⁹ eſt. ſ꜍
nõ ꝑfecte. nec h̄z ro[redacted]ni. q̇ꝛ oĩs
ṽtuoſus ꝑatur gr̃a boni: [redacted] vt tur
pe vitet̃. Timor aũt ſeruil[redacted] ꝑat̃
gr̃a boni. nec ꝓpter fugã turpis. ſ꜍ ꝓp
ter fugã triſtis. ⁊ iõ eſt materialiter
bon⁹: ſed nõ formal'r. Timor aũt ca
ſtus ⁊ filial' eſt bon⁹ ⁊ ꝑfect⁹ ſimpl'r
et eſt donũ ſp̄ũſſancti. q̇ꝛ facit abſti
nere a malo timẽs illud incõueniẽs
q̇ð eſt ſeꝑatio aĩe a deo. Timor aũt
initialis bon⁹ eſt ſed nõ adeo vt fili
alis. ⁊ h̄z rõnem ex ea ꝑte q̄ ꝑticipat
aliq̇d de filiali. Nõ aũt eſt ex ea ꝑte
qua ꝑticipat aliq̇d de ſeruili.

¶ Quis p̄dictoꝝ timoꝝ eſt a
ſp̄ũſcõ. ⁊ q̄liter. CXXVI.

TErtio videndũ eſt q̇s iſtoꝝ
timoꝝ ⁊ q̄liter eſt a ſp̄ũſcõ.
Et dõm ꝙ q̄dã ſt꜍ a ſp̄ũſcõ
que nõ ſt꜍ cũ ſpiritu ſcõ. vt fides ĩfor
mis ⁊ timor ſeruil'. q̇ð quide꜍ nõ eſt
niſi ꝓpter deformitatẽ ꝯcomitante꜍
Quedã ſunt a ſp̄ũſcõ ⁊ cũ ſp̄ũſcõ vt
charitas. ⁊ ſic eſt a ſp̄ũſcõ timor ca/
ſtus ſiue filialis. ⁊ tal' eſt timor ini/
tialis q̄ntũ ad illud q̇ð cũ filiali ꝑti
cipat. Quedã vero ſunt cũ ſp̄ũſcõ ⁊
nõ a ſp̄ũſcõ. vt pctm̃ veniale. ⁊ talis
eſt timor mũdanus vel human⁹ vbi
ſolũ pctm̃ veniale infra charitatẽ ta
li timore ꝯmittit̃. Quedã ṽo ſt꜍ nõ
a ſp̄ũſcõ nec cum ſpiritu ſcõ: vt pctm̃
mortale. ⁊ talis eſt timor mũdanus
vel humanus vbi peccatũ mortale
cõmittitur ex tali timore.

¶ De preceptis
Caplm̃. CXXVII.

VLtimo autẽ oĩm (q̇ꝛ p̄cepta
dant̃ de actibꝫ: ⁊ ad act⁹ vir
tutũ ordinant̃) dicendũ eſt
aliq̇d de p̄ceptis. Et p̄mo dõm eſt
q̄ũo p̄ceptorũ alia ſt꜍ moralia. alia
ſunt cerimonialia. alia iudicialia. ⁊
q̇d noĩe cuiuſlibet ĩportet̃. Scdõ de
p̄ceptis moralibꝫ q̄ dicũtur p̄cepta
decalogi. q̇t ſunt. ⁊ q̄ũo diſtinguun
tur. Tertio de drñ̃a eoꝝ ab inuicẽ ⁊
q̄ntũ ad aliq̄ ſpẽalia q̄ dicunt̃ de eis

¶ Quõ diſtinguũtur p̄cepta per
moralia. cerimonialia. iudicialia. ꝑ
tim hec: partim illa.

QVantũ ad primũ ſciendũ ꝙ p̄
cepta diuine legis diſtinguunt̃
ꝑ moralia. cerimonialia. ⁊ iudicia/
lia. Moralia dicũt̃ illa q̄ ſunt dicta
ta rõe naturali: ⁊ que pñt eſſe exeq̄n
da lumĩe naturalis rõnis. ⁊ ad hoc
tenent̃ hoĩes tp̄e legis nature: ⁊ le/
gis ſcripte ⁊ gr̃e. vt honora patrẽ. ⁊
ſic de alijs p̄ceptis decẽ decalogi. et
in his nullus p̄t diſpẽſare niſi deus
nec tũc ſi ꝯtrariũ p̄ciperet eſſ꜍ ꝓprie
diſpẽſatio. ſicut q̄n precepit interfe/
ctionẽ filij abrahe. Geñ. xxij. Expolia
tionẽ egyptioꝝ filijs iſrael. Exo. xi.
et ſumere vxorẽ fornicariã. Oſee. i.
Ibi em̃ eſt aliq̄ mutatio ordinis: ſi/
cut facere de non ſuo ſuum. Et hec
ſunt decem p̄cepta decalogi.

¶ Quid eſt p̄ceptũ cerimoniale.

CErimonialia aũt dicũtur q̄ ꝑ
tinẽt ad diuinũ cultũ. ⁊ fuerũt
ordinata ad figurandũ aliq̇ð futuꝝ
ſicut fuit p̄ceptũ Exo. xij. de ĩmola/
tiõe agni paſcalis q̄ figurabat paſſi
onẽ xp̄i. Hec aũt cerimonialia quia
nõ erãt de dictamine rõnis natura
lis nõ obligabãt añ legem datã. ſed
tp̄e legis ſcripte. Et q̇ꝛ preſente luce
ceſſat figura ⁊ vmbra. iõ tp̄e legis ⁊

26 b.

gratie poſt xp̃m ceſſauerũt. Vñ ꝺꝛ
ꝙ cerimonialia fuerũt viua vſq; ad
xp̃m. mortua in paſſiõe xp̃i. ſed mor
tifera poſt diuulgationem euãgelij
Obligabãt em̃ iudeos vſq; ad xp̃i
paſſionẽ. in paſſiõe ãt xp̃i ſoluta eſt
obligatio. Sed pꝰ diuulgatõez euã
gelij eẽt pctm̃ mortale illa obſerua/
re. qꝛ dareť xp̃s vẽturus intelligi nõ
veniſſe ¶ Quid ẽ p̃ceptũ iudiciale

Iudicialia aũt p̃cepta dicũtur
que data ſunt ſoli ꝑplo iudaico
ad iudicia exercẽda ꝯſideratis ꝯdi
tiõibus illiꝰ ꝑpli. vt ꝙ furatus ouẽ
redderet q̃ttuor. Cerimonialia g̊ ꝛ
iudicialia nõ erãt ꝺ dictamine rõis
naturalis. qꝛ nõ dictat rõ naturalis
q̃re q̃tuor oues ꝓ vna ſint mag; red
dende q̃ȝ tres. q̃ȝuis ſit de dictamie
rõis ꝙ reſtitutio ꝛ ſatiſfactio facien
da ſit. Et hec p̃cepta nos mõ nõ ob
ligant ¶ Que precepta ſint ꝑtim
moralia ꝛ ꝑtim cerimonialia

Quedã aũt precepta ſunt ꝑtim
moralia ꝛ ꝑtim cerimonialia
vt p̃cepta de obſeruatõe ſabbati qꝺ
eſt quantũ ad hoc morale. q̇a eſt de
dictamine rõnis naturalis: vt ꝙ ſit
aliqꝺ tp̃s quieti deputatũ ad vacã/
dum diuinis. ſed ꝙ dies ſabbati vľ
dies dñica vel aliqua dies magna
vna q̃ȝ alia deputeť nõ eſt de dicta/
mine rõis naturalis. Et ideo ꝙ de
terminareť ſabbatũ fuit cerimonia
le ad figurandũ requiem corpis xp̃i
in ſepulcro. Et qꝛ in moralibꝫ nõ ca
dit diſpẽſatio. iõ eccľia nõ poſſet di
ſpẽſare vel ordinare quin in aliqua
die deberemus vacare diuinis ꝛ q̇e
ti opeꝝ ſeruiliũ. Sed qꝛ cerimonia
lia ceſſauerũt. idcirco eccľia etiaȝ in
illis poteſt ordinare: vnde et muta
uit diem huius obſeruãtie ne videa
mur iudaiſare a ſabbato in dñicam
¶ Que p̃cepta ſunt ꝑtim iudicia/
lia: ꝛ partim moralia.

Quedam aũt p̃cepta ſunt ꝑtim
iudicialia et ꝑtim moralia. vt
p̃ceptum de decimis dãdis. Habȝ
em̃ morale hoc qꝺ eſt ibi de dicta/
mine naturalis rõis. ꝛ hoc eſt vt ali
qua portio a ppľo detur illis q̇ [illegible]
to populo vacãt diuinis obſequijs
ſicut ꝛ qui in alijs officijs reipubli/
ce populo ſeruiũt a ꝑplo ſuſtentanť
Et q̃ntum ad h[illegible] intelligitur illud
Math. v[illegible]gnus eſt oparius ci/
bo su[illegible] Et illud apľi. i. Chorinť. ix.
Dñs [illegible]dinauit vt q̇ euãgeliũ annũ
ciant de euãgelio viuãt. Quantũ ãt
ad hoc ꝙ determineť ꝛ deť certa q̇/
ta. ſ. nona ꝛ decima vľ vndecima ꝑs
nõ eſt p̃ceptũ morale. qꝛ nõ eſt de di
ctamine rõnis naturalis magis no
na ꝑs q̃ȝ decima: vľ decima q̃ȝ vnde
cima vel duodecima. ſed hoc fuit iu
diciale ꝛ illi ſoli ꝑplo dať ꝯſiderata
ꝯueniẽtia ad iſtũ populũ: in quo pẽ
ſata multitudine miniſtroꝝ fuit ne
ceſſaria talis taxatio Et qꝛ in his q̇
ſunt moralia nõ p̃t eccleſia diſpẽſa/
re. idcirco q̃ȝuis eccľia fructus deci
marũ ꝓpter ſeruitia que fecerũt ec/
cleſie milites ĩ aliq̇bus ꝑtibꝫ poſſit
eis remittere vľ vt ab alijs accipiãt
ꝯcedi. Non tñ poteſt dare ius deci
mas accipiendi: nec ab iſto iure p̃t
aliquẽ eximere: Quia ṽo talis quo
ta ſcȝ ſub denario nũero nõ eſt ꝺ di
ctamine rõnis nec moralis ſȝ iudici
alis. idcirco p̃t ordinari vt decime
ſoluanť ſub q̊ta denarij nũeri vel vi
cenarij ſi multitudo vel nccitas mi
niſtroꝝ expoſceret Poſſet etiã ordi
nari in nouenario nũero vel octena
rio. ꝛ tũc teneren̄ť ſoluere in tali q̊ta
¶ Quomodo decime ſunt de iu/
re diuino ꝛ quomodo nõ

Ex quo ꝑtȝ ꝙ decime ſunt de iu
re diuino q̃ntũ ad aliquã par/
tẽ ſed quantũ ad quotã ſub denario
numero ſť; de iure poſitiuo ꝛ huma

no. Si em̄ eēnt de iure diuino ⁊ ſub
precepto morali quantū ad quotā
denarij nullus ſaluaret trāſgreſſor
qui nō ſolueret ſub denario nume/
ro. ſicut nullus ſaluat huiꝰ trāſgreſ
ſor p̄cepti moralis. Nō furtū facies
Eſſ; aūt valde graue tot mūdi par
tes dānare q̄ſ ſunt nō ſoluētes ſub
illa quota. In q̄bus tñ q̄uis de iu/
re poſitiuo teneant dicūt doctores
eos nō dānari ſi nō ſoluāt vbi eccle
ſia nō petit. q̄r videt remittere non
petēdo. Ideo decipiunt aliq̄ ex nō/
mine. quia decima a denario nomē
ſumpſit: ex hoc credētes ꝙ ſub dena
rio nūero ſint de iure diuino. Nō eſt
eſt hoc necē. pro tāto em̄ a denario
numero nomē ſumpſit q̄r p̄mo ſub
q̄ta denarij iudiciali p̄cepto ab illo
p̄plō eſt ſoluta. ſicut etiā dies dñica
dr̄ ſabbatū. q̄r p̄mo iſta dies ad q̄e/
tem ordinata fuit. Nō eſt autē necē
ꝙ nomē ſp̄ ſignificet illud ad qd̄ p̄/
mo ad ſignificandū imponit: imo
poſtea extēdit ad multa. vt de noīe
actus ⁊ potētie ⁊ in alijs multis pȝ
in iſto tractatu: vt ſup̄ patuit. Vñ
quecunq̄ q̄ta etiā ſub q̄dragenario
numero decima nuncupat. Ex his
pȝ que ſūt precepta moralia. cerimo
nialia. iudicialia. ⁊ q̄ ptim cerimo/
nialia. partim moralia. ⁊ ptim iudi
cialia. Nō eſt etiā inconueniēs ꝙ ſi
cut ſūt aliq̄ precepta ptim moralia ⁊
ptim iudicialia. alia ptim moralia
et parti cerimonialia: ſic etiā aliqd̄
p̄ceptū ſit ptim morale. ptim iudici
ale ⁊ ptim cerimoniale. vt preceptū
de decimis quātū ad aliquā quotā
erat morale. q̄ntū ad quotā denarij
erat iudiciale illi p̄plō cui iudicialr
ſub illa quota denarij numeri deter
minatum erat vt dici poterat ceri/
moniale inquantū circa xp̄m futuꝝ
aliquid figurabat. Et idē pōt dici
de p̄cepto obſeruātie ſabbati

¶ Numerus ⁊ ſufficientia ac
diſtinctio decem preceptorū
decalogi Cap. CXXVIII.

Secūdo dicendū eſt de p̄cep/
tis moralibꝫ q̄ dicunt deca/
logi. quot ſunt. ⁊ q̄uo diſtin
guunt. Alia em̄ q̄ ſunt pure cerimo
nialia ⁊ pure iudicialia ceſſauerunt
Et dōm ꝙ iſta ſūt decē. ⁊ ad hoc di
cūtur p̄cepta decalogi. a decas qd̄ ē
decē ⁊ logos qd̄ eſt ſermo: q̄ſi ſermo
de decē. Hoꝝ ſufficiētia ſic pȝ Pre
cepta em̄ ſunt leges ad bñ ordinan/
dā cōmunitatē. bonū aūt cōmunita/
tis in duobꝫ cōſiſtit. in ordinatōe ſcȝ
bona ad p̄ncipē cōmunitatis. ⁊ in or
dinatiōe bona ad ſe inuicē eoꝝ qui
ſunt cōciues. Preceptoꝝ aūt diuino
rū quedā ordināt hoīem ad deū vt
ad p̄ncipem cōitatis. quedā ad p̄xi
mos vt ad cōciues. Principi āt tria
debent a ſubditis. ſcȝ fidelitas. re/
uerētia. ⁊ famulatus Fidelitas aūt
in hoc cōſiſtit vt honor p̄ncipis alte
ri nō exhibeat ⁊ ad alterū nō trāſfe
rat. ⁊ q̄ntū ad hoc datū eſt p̄mū pre
ceptū. Non habebis deos alienos.
Quo p̄cepto oē ptinens ad ydola/
triā quocūq̄ modo p̄hibet Reuerē
tia autē cōſiſtit in hoc vt nihil cōtra
eū iniurioſū comitat. ⁊ quantū ad
hoc ordinat ſcd̄m preceptū Nō aſſu
mes nomē dei tui inuanū Famula
tus aūt debet principi in recōpenſa
tionē bñficiorum que ab eo pcipiūt
ſubditi. ⁊ ad hoc ptinet tertium p̄ce
ptum. Memēto vt diē ſabbati ſan
ctifices: quod ptim fuit morale ⁊ p/
tim cerimoniale vt prius dictū eſt
Ad proximum autē ordinatur ho/
mo vt ad cōciuem dupliciter. ſcȝ ge
neraliter ⁊ ſpecialiter. Specialiter
quidem quantum ad illos quorū
modo ſpeciali eſt debitor vt eis de/
bitū reddat: cuiuſmodi ſūt parētes

Et ad hoc ꝑtinet quartū ꝑceptū de honore parentū. Honora patrem ꝛ matrē tuā. Quantū ad hoc autē ꝙ hō ad ꝓximū gn̄aliter ordinat̄ ſciendū ꝙ hȝ fieri tripl'r. ſ. vt nocumentū nō inferat: nec oꝑe nec ꝟbo nec mente. Opere āt infert̄ nocumentū ꝓximo tripl'r. Uno mō in ꝓpriā ꝑſonā ꝯtra ſuā ꝯſiſtentiā. i. ꝑſonā ꝑ homicidiū. ꝛ quantū ad hoc eſt q̄ntū ꝑceptū Nō occides. Alio mō in ꝑſonā cōiunctā ſpēaliter q̄ntū ad ꝓpagationē prolis. ꝛ q̄ntū ad hoc eſt ſextū ꝑceptū. Non mechaberis. Mechari aūt eſt alteri illicite miſceri: in q̊ ꝓhibetur oīs illicit⁹ vſus vel potius abuſus illoꝝ mēbroꝝ. Tertio īfertur nocumentuȝ oꝑe ꝓximo in rem exteriorē poſſeſſam. ꝛ q̄ntū ad hoc ē ſeptimū preceptū. Nō furtū facies. In q̊ ꝓhibet̄ oīs ꝯtrectatio rei aliene inuito dn̄o. Nocumentū aūt qđ ore infert̄ prohibet̄ ꝑ illud. Nō falſum teſtimoniū dices. Nocumētū aūt mētis vel cordis ꝓhibet̄ dupl'r. Cū eīn pctīn cordis ꝯſiſtat in cōcupiſcentia inordinata. duplex aūt ſit ꝯcupiſcētia. ſ. ꝯcupiſcētia carnis. et oculoꝝ. Cōcupiſcētia carnis ꝓhibetur nono ꝑcepto. Nō ꝯcupiſces vxorem ꝓximi tui. Cōcupiſcētia āt oculoꝝ reſpectu reꝝ tꝑaliuȝ ꝓhibet̄ decimo ꝑcepto. Nō ꝯcupiſces reȝ ꝓximi tui. nō agrū nec ancillā ꝛc̄. Hic aūt nō ꝓhibet̄ ancilla ꝓ vſu ꝯcubine ꝛ vſu voluptatis. q: ſic ꝓhibetur ꝓhibitōe qua ꝓhibetur ꝯcupiſcētia carnis. ſed quantū ad ſeruilē actū ꝛ vſum vtilitatis. Et ſic pȝ decē ꝑceptoꝝ decalogi (q̄ dicunt̄ moralia) ſufficiētia ꝛ diſtinctio: q̄ in his verſibꝫ ꝯprehendunt̄ Unū cole deū. nec iures vane ꝑ ip̄m. Sabbata ſanctifices. habeas in honore parētes. Nō ſis occiſor. fur. mech⁹. teſtis iniqu⁹ Viciniqꝫ thoꝝ. reſqꝫ caueto ſuas

¶ Que ſunt precepta ꝑme tabule: ꝛ que ſecunde tabule. Caplm̄. CXXIX.

Tertio ponēde ſt̄ quedā diſtinctōes iſtoꝝ ꝑceptoꝝ quibus nō vnū ab vno: ſed plura a pluribꝫ diſtinguunt̄. ꝛ ſunt tres Prima eſt ꝙ hoꝝ ꝑceptoꝝ quedaȝ dicunt̄ eſſe ꝑcepta ꝑme tabule. q̄dā ſcđe tabule. Ad[illegible]ō videndū: notandū eſt ꝙ de[illegible]dans legē moyſi in mōte ſynai [illegible]edit eā ſcriptā in tabulis lapide[illegible]: ad denotandū ꝙ q: lapis eſt multū impꝛ̄ſſionis retētiuus. ſic lex debebat eſſe cordibꝫ hoīm indelibilit̄ impꝛ̄ſſa. Erāt aūt due tabule moyſi. q: lex hec ꝯtinebat duo ꝑcepta charitatis. ſ. dilectōem dei ꝛ ꝓximi. ad q̄ oīa alia reducunt̄. In ꝑma ergo tabula erāt ꝑcepta de dilectōe dei. ꝛ erāt tria ſupius noīata. ſ. Nō habebis deos alienos Nō aſſumes nomē dei tui inuanū. Memēto vt diē ſabbati ſanctifices. Et q: erant in ꝑma tabula. ideo dicūtur ꝑcepta ꝑme tabule In ſcđa q̊ tabula erant ſcripta alia ſeptē q̄ ordinant̄ ad dilectionē ꝓximi. iō dicunt̄ ꝑcepta ſcđe tabule. Couenienter aūt ꝑcepta de dei dilectōe in ꝑma tabula ſcripta ſunt. ꝛ de dilectōe ꝓximi in ſcđa. q̇a dei dilectio ꝛ eius ꝑcepta ꝑora ſunt dilectione ꝓximi ꝛ eius ꝑcepto.

¶ Drn̄a īter ꝑcepta affirmatiua ꝛ negatiua

Secūda diſtinctio de ꝑceptis eſt. ꝙ oīa ſt̄ vel affirmatiua vel negatiua. int̄ que eſt hec drn̄a. Quia ꝑcepta negatia obligāt ſꝑ et ad ſꝑ. vt nō furaberis: ſꝑ obligat ꝛ ad ſꝑ. nullo tꝑe nulla circūſtantia adhibita licitū eſt furari Sed affirmatiua q̄uis ſꝑ obligēt nō tn̄ ad ſꝑ. i. ad oīe tp̄s ꝛ locū. ſed cū debitis circūſtātijs. vt Honora patrē tuū: nō teneor honorē exhibe-

re oĩ hora vl' oĩ loco. q2 ſic oportere
eũ vbiqꝫ ⁊ ſp ſequi. ſed teneor eũ ho
norare qñ loc⁹ qñ tp̃s qñ rõnabile ẽ

¶ Dr̃ña p̃ceptoꝝ veterꝭ ⁊ noue legꝭ

Tertia diſtinctio preceptoꝝ eſt
ꝙ quedã ꝓhibent. q̃dam cohi/
bẽt. q̃daꝫ manũ: quedã aĩm. Et hec
eſt dr̃ña doctoꝝ quã ponũt inter le/
gẽ nouã que ꝓhibet manũ ⁊ aĩm: et
veterẽ que ꝓhibet manũ ⁊ nõ aĩm.
Ad hoꝝ aũt intellec[illegible]uo vidẽda
ſtꝭ. Primũ eſt. ꝙ ꝑ manũ hic intelli
giꝭ exterior oꝑatio. ꝑ aĩm [illegible]terior.
igiꝭ ꝓhibere manũ vel aĩm vel alte
rũ eſt ꝓhibere exteriorem oꝑatõem
malã: ⁊ interiorẽ vel alteraꝫ. Scd̃o
intelligendũ ꝙ dr̃ũt ꝓhibitio ⁊ co/
hibitio. q2 ꝓhibitio eſt ſimplex inhi
bitio. ſed cohibitio eſt inhibitio cuꝫ
pene ꝯminatõe ⁊ inflictõe. Applicã
do ad legẽ dicẽdũ eſt ꝙ lex vetus ꝓ
hibebat manũ ⁊ nõ aĩm. i. interiorẽ
et exteriorẽ oꝑationẽ malã. ſicut pꝫ
Nõ ꝯcupiſces vxorẽ: ecce q̃ntum ad
aĩm Nõ furaberis: ecce q̃ntũ ad ma
nũ. Sed nõ cohibebat. i. non punie
bat niſi manũ. Et eſt rõ. q2 tantũ ſe
extẽdebat cohibitio q̃ntũ penarũ in
flictio. ſic lex vetus nõ infligebat ni
ſi penas tꝑales ſicut nec ꝓmittebat
niſi res tꝑales exp̃ſſe: vt lex illa eſſet
figura noue legis q̃ ſupplicia eterna
ꝯminaꝭ: ⁊ eterna p̃mia ꝓmittit. er/
go ſolũ ꝓhibebat aĩm ⁊ nõ cohibe/
bat. ſed noua lex ꝓhibet ⁊ cohibet
vtrũqꝫ. Applicando aũt ad p̃cepta
infra legẽ: quedã etiã ꝓhibebãt ani
mũ: vt illa duo de nõ ꝯcupiſcendo:
quedã manũ: vt alia octo. Et horũ
quedã ꝓhibebant ⁊ nõ cohibebant
aĩm: vt illa duo de nõ ꝯcupiſcendo
alia aũt octo ꝓhibebãt ⁊ cohibebãt
ipam manũ. Sic igiꝭ patẽt ea q̃ di/
cũtur ꝑtinẽtia ad diuerſitatẽ prece/
ptoꝝ decalogi. ⁊ in hoc terminatur
materia p̃ceptoꝝ. ⁊ ꝑ ꝯñs oĩa q̃ ꝑti
nẽt ad materiã de p̃ma ſpẽ q̃litatis
ꝓut p̃ñtis oꝑis intẽtio expoſcebat

¶ De ꝑtinentib⁹ ad ſcd̃aꝫ ſpeciem q̃litatis Cap. CXXX.

His p̃libatis que ꝑtinent ad
p̃mã ſpẽm: agendũ eſt de ꝑ/
tinentib⁹ ad ſcd̃am ſpẽm q̃/
litatis. A pho ãt poniꝭ in p̃dicamẽ
tis naturalis potẽtia vel impotẽtia
aliq̃d facile faciẽdi vel patiẽdi. Cir
ca quã ſic ꝓcediꝭ. Quia primo ageꝭ
de naturali potẽtia vel impotẽtia q̃
iſta importẽt. Scd̃o deſcẽdetur in
ſpeciali ad diſtinctionẽ potentiarũ
anime rõnalis in homine.

¶ Quid iporteꝭ noĩe natural' po
tẽtie vel ipotẽtie. ⁊ q̃uo ſe habeãt ad

Quantũ ad p̃mũ vidẽ (inuicẽ
dũ eſt q̃d iſta importat natura
lis potẽtia vel impotẽtia: ⁊ in q̃ etẽ
am ꝯueniũt ⁊ dr̃ũt. Circa q̃d (ſup/
poſitis dictis circa potentiã ſupius
in materia de ente) notandũ ꝙ iſta
nõ inueniunꭑ in eodẽ reſpectu eiuſ/
dẽ. ⁊ iõ ſub ꝯiunctõe diſiũctiua dan
tur ⁊ ponunꭑ: ⁊ nõ ſub copulatiua.
Eſt aũt naturalis potẽtia vel impo
tẽtia q̃dam q̃litas in ſubalib⁹ p̃nci/
pijs radicata q̃ totũ ꝯſtitutũ ⁊ ꝑfe/
ctũ ꝯſequiꭑ. ſm quã quales. i. poten
tes vel impotẽtes dicimur. ſꝫ diuer
ſimode. q̃a dicimur q̃les. i. potẽtes
ad facile faciendũ ⁊ nõ ꝯtraria pati
endũ quãtũ ad naturalẽ potentiam
Sꝫ dicimur ĩpotentes ad nõ facile
faciendũ ⁊ ad facile patiẽdũ ſm na
turalẽ impotentiã Et eſt p̃ma dr̃ña
inter naturalẽ potentiã vel impotẽ
tiã. Scd̃a aũt dr̃ña eſt. q2 qñ tal' po
tẽtia cauſaꭑ ex victoria forme ſuper
materiã. que forma ꝑfecte terminat
materiã ⁊ rẽ terminatã. ⁊ ꝑ hoc reſi
ſtit fortiter ꝯ̃trijs alteratõib⁹: tũc vo
caꭑ potẽtia natural'. ſed ab alio na/
turalis eſt ⁊ ab alio potẽtia. Natu

ralis q̇dem: q̇a in ꝑncipijs naturali
bus radicata eſt. potētia ꝓ̇o q̄ eſt vi
goꝛ foꝛme ſupꝛa materiā. Vñ ꝓ̇o ꝑ
oppoſitū impotētia cauſat̃ ex victo
ria materie ſuꝑ foꝛmā ꝛ ex ꝯ̄ria di
ſpoſitōe pꝛedn̄ante in materia q̄ ꝯ̄ri
at̃ foꝛme: ita ꝙ foꝛma nō p̄t termia
re totā materiā nec ꝯpꝛehēdit. ꝛ iō
diminuit̃ vigoꝛ eiꝰ ꝛ actio naturał.
et facile vincit̃ ꝛ patit̃ a ꝯ̄rijs: tūc dr̄
impotētia naturał. Vñ hic natura
lis potētia (vt de ea loq̇mur) dr̄ ꝓ̇o
tanto naturalis. nō q2 natura huiꝰ
defectꝰ ſit ꝑncipiū. ſed q2 natura ipe
ditur ꝯ̄rijs diſpōibus ne ad talē vi
goꝛē valeat ꝑuenire. ꝛ ſic quātū ad
naturalē potētiā aliq̇ ſunt bn̄ diſpo
ſiti ad currendū. vt q̇ hn̄t longa cru
ra ꝛ agilia ꝛ vigoꝛoſa dicunt̃ hr̄e na
turalē potentiā ad cnrrendū. ꝛ cur
ſoꝛes dici pn̄t. Qui autē hn̄t crura
bꝛeuia tarda groſſa ꝛ vigoꝛe deficiē
tia: vel hn̄tes podagrā vel guttā in
pedibꝫ: dicūtur hr̄e naturalē impo
tentiā ad currendū. Et iō de curſo
re Areſto. in p̄dicamētis exēplificat
et de pugillatoꝛe. Et ſic patent tria
bꝛeuiter in q̊ ꝯueniūt. in q̄ drn̄t. a q̊
oꝛiginē trahūt naturał potētia vel i
po. ꝓut ſt̄ ſcd̄a ſpēs q̄litat ꝫ Cetera
q̄ dicunt̃ de potētia vt ad hūc tracta
tū ꝑtinent patēt ſuꝑius vbi agit̃ de
diuiſiōe entis in actū ꝛ potentiā.

¶ De potētijs anime. ꝛ ꝑ̇mo
ꝙ opoꝛtet ponere plures potentias
aīe in hoīe Cap. CXXXI.

Q [q] Uia vero de potētijs aīe ſe
piſſime occurrit ſermo ī the
ologica facultate ꝛ phyſica
tractabimꝰ de eiſdē. Ipſe aūt potē
tie aīe naturales ſt̄ in hac ſcd̄a ſpē
q̄litatis. idcirco hic īſerere noīa po
tētiaꝝ aīe ꝛ diſtinctōem ipſaꝝ potē
tiaꝝ dignū iudicaui. vbi tria cōſide
randa occurrūt. Primo ꝙ oꝫ pone
re potētiaꝝ pluralitatem in aīa nr̄a

Qd̄ ſic patꝫ. ſm̄ em̄ phm in. ij. celi ꝛ
mūdi: reꝝ talis eſt gradus ꝙ q̄dam
res ſt̄ que pn̄t ꝯſequi potentiā ꝑfe
ctionis ſolū: ꝛ hanc paucis motibꝫ.
et hec tenēt infimū gradū in entibꝫ
alia his ſuꝑioꝛa cōſequunt̃ perfectā
bonitatē. ſed multis motibꝫ. ꝛ hec
tenēt ſcd̄m gradū. Alia his ſuꝑioꝛa
ſunt q̄ adipiſcūt̃ ꝑfectā bonitatē: ꝛ
pauc̄ motibꝫ. ꝛ hec ſt̄ ꝑfectioꝛa ꝛ te
nēt tertiū g[illegible] Quartꝰ āt gradꝰ eſt
ꝙ aliq̇d abſq ̄ aliq̊ motu ꝑfectā bo
nitatē p[illegible]ſidet. ꝛ iſte ē ſummꝰ ꝛ ſuꝑ
mꝰ. Dat̃ exēplū iſtoꝝ q̄ttuoꝛ g̃duū
Aliq̇s em̄ p̄t tenere infimū g̃dū bo
ne diſpoſitōis intantū ꝙ nō p̄t cōſe
qui ꝑfectā ſanitatē. ſed modicā cōſe
q̇tur paucis remedijs. Aliq̇s āt me
lius diſpoſitus p̄t ꝯſequi ꝑfectā ſa
nitatē: ſed multis remedijs. Aliq̇s
aūt adipiſcit̃ ꝑfectā ſanitatē reme
dijs paucis. Aliq̇s aūt ꝑfectā poſſi
det ſanitatē ſine aliquo auxilio vel
remedio. Applicādo g̊ ad ꝓpoſitū
dicendū eſt ꝙ ip̄a entia inferioꝛa ho
mine ꝯſequūtur quandā impfectā
bonitatē ꝛ paucis motibꝫ. ꝛ iō pau
cas et illas determinatas hn̄t potē
tias. ꝛ ꝑ cōſequēs oꝑatiōes paucas
et ita tenēt inferioꝛē gradū Hō aūt
eſt gradus ſuꝑioꝛis ꝛ ſcd̄i. q2 ꝯſequi
tur ꝑfectā bonitatē. ſ. beatitudinem
ſed multis motibꝫ. eſt tn̄ in infimo
g̃du iſtoꝛū entiū q̇bꝫ ꝯpetit beatitu
do. Et iō multis ꝛ diuerſis oꝑatio
nibꝫ indiget. ꝛ ꝑ ꝯſequens diuerſis
potentijs ad illas oꝑatōes. Angeli
ꝓ̇o ſunt in ſublimioꝛi gradu q̇ adi
piſcunt̃ ipſam beatitudinē paucis
motibꝫ. ꝛ ideo paucioꝛibꝫ potentijs
indigēt. ſ. intellectu ꝛ volūtate. De
us autē ſupꝛemū gradum tenet om
niū entium: qui abſq ̄ quocūq ̄ mo
tu ꝑfectam beatitudinē poſſidet. et
ideo in deo nō eſt virtus vel poten
tia que differat a ſua eēntia. Et ita

patʒ ꝙ homo indiget pluribꝫ virtu
tibus ⁊ potētijs aīe quas opoꝛʒ in
eo ponere: q̄ ſunt tanq̄ʒ quedā auxi
lia: quedā oꝛgana. ⁊ quedam inſtru
menta ſuarū operationum

¶ Quō ⁊ q̄liter oēs potentie aīe ꝑtinēt ad aīam vegetatiuā ſenſitiuā ⁊ itellectiuā C.XXXII

SEcūdo videndū eſt q̄ ſunt il
le potētie in g[illegible] ⁊ ad q̄ redu
cunt. Et dicendū eſt ꝙ om̄e
ꝑfectum cōtinet nobilita[illegible]s cuiuſli
bet impꝑfecti eiuſdē generis ⁊ eminē
tius. ſicut deꝰ q̇ eſt ꝑfectiſſimuʒ q̇d
in gn̄e entiū ꝯtinet oēs ꝑfectōes ali
oꝛū entiū que ſtꝫ impꝑfecta reſpectu
eiꝰ ⁊ eminētius. Tres aūt ſtꝫ aīe po
ſite in gn̄e. ſ. vegetatiua q̄ ꝯtinet pri
mū ⁊ infimū gradū: que eſt herbaꝝ
et plantaꝝ. Scđa eſt ſenſitiua q̄ eſt
aīalium: q̄ tenet ſcđm gradū ⁊ eſt ve
getatiua ſupioꝛ ⁊ ꝑfectioꝛ. Tertia ē
rōnalis q̄ tenet tertiū et ſup̄mū gra
dū. ⁊ eſt hoīm ſolū. ⁊ hec eſt alijs du
abus ꝑfectioꝛ ⁊ ſup̄ma ſimpl'r. Sic
ergo eſt oꝛdo inter iſtas. qꝛ q̇cq̇d hʒ
ꝑfectionis aīa vegetatiua: totū illđ
hʒ aīa ſenſitiua eminētius ⁊ vltra. ⁊
quicq̇d hʒ ꝑfectiōis aīa vegetatiua
et ſenſitiua: totū hʒ aīa rōnalis emi
nētius ⁊ vltra. qꝛ ſenſitiua continet
virtutē vegetatiuā. ⁊ rōnalis vtrū-
q̄ʒ. Et hoc exp̄ſſe dicit Areſto. ij. de
aīa: ponēs exemplū ꝙ ſicut tetrago
nū ꝯtinet trigonū. i. figura quattu-
oꝛ anguloꝝ ꝯtinet figurā triū āgu-
loꝛuʒ. Et ſicut pentagonū. i. figura
q̇nq̄ʒ anguloꝝ continet tetragonuʒ
et trigonū. ita rōnalis aīa ꝯtinet ve
getatiuā ⁊ ſenſitiuā. Igit in homi-
ne eſt vegetatiua ſenſitiua ⁊ rōnalis
et nō ꝙ ſint tres diſtincte in eo ani-
me. ſed vna ꝯtinens ꝟtute alias du
as. ſcʒ rōnalis cōtinens vegetatiuā
et ſenſitiuā. ſicut pentagonū ꝯtinet
tetragonū ⁊ trigonum. Quia ergo
anima rōnalis cōtinet ꝟtute alias:
oʒ ꝙ ꝟtutes ⁊ potētias aliaꝝ habe
at ſil'r tā vegetatiue q̄ʒ ſenſitiue. Et
ideo oēs potētie aīe: vel ꝑtinent ad
aīaʒ vegetatiuā que ꝯueniūt aīe rō
nali inquantū ꝯtinet vegetatiuā vel
ad aīam ſenſitiuā q̄ ſibi ꝯueniūt in
quātū ꝯtinet ſenſitiuā: vl' ꝑtinet ad
aīam rōnalem q̄ ſunt ſibi ꝓp̄ie ⁊ ſi-
bi ꝯuenit inquantū eſt rōnalis. Et
ita in gn̄e oēs potētie reducūtur ad
tres modos. quia vl' reſpiciūt vege
tatiuā vel ſenſitiuā vel rōnalem.

¶ Quō oēs potētie reducuntur ad q̄ttuoꝛ genera potētiaꝝ qꝛ vel ſtꝫ vegetatie vel app̄hēſiue vl' motiue vel motus executiue.

Caplm. C.XXXIII.

TErtio ponēda eſt diſtinctio
ſufficiētia ⁊ nūerus oīm po
tētiaꝝ q̄ntū ad hoc ꝙ oēs re
ducunt ad q̄ttuoꝛ gn̄a reſpcū ſuoꝛū
obiectoꝝ. qđ p̄t fieri reſpiciēdo di-
uerſitatē obiectoꝝ. qꝛ ſic diſtinguūtur potētie vt dicit Areſto. ij. de aīa
Sunt ergo q̄dam potētie que ſolū
exercēt actum ſuū circa coꝛpus ſibi
vnitū ⁊ iunctū. ⁊ hec ſunt potentie
vegetatiue. Quedam ꝟo circa coꝛ-
pus qđ habet ſenſibile ſibi vnitum
vel nō vnitum. ⁊ hec ſunt potētie ſen
ſitiue app̄henſiue. Quedā vero cir
ca totū ens. vt potentie intellectiue
app̄hēſiue. Et ſic habemus tria ge
nera potētiaꝝ aīe: quaꝝ vegetatiua
eſt inferioꝛ. ſenſitiua ſupioꝛ. intelle-
ctiua ſupꝛema. Appꝛehēſiua aūt vir
tus alicuiꝰ tanq̄ʒ finis vel vtilis in-
diget alijs duabus ad hoc vt poſſit
vtile vel ſuū finē aſſequi. Pꝛimo eñ
īdiget aliqua potētia imperāte mo
tū ad illud. ⁊ hec vocatur appetitus
q̇ eſt motus īperās. ⁊ hec eſt duplex
vnus ſenſitiuus. alius intellectiuus

Scđo indiget potētia executiua et
exequēte motū imperatū. ⁊ hec vo/
caẜ motiua. Ex his ẜ habemus il
las potētias ĩ gñali vegetatiuas ap
ꝑhensiuas. siue q̄ntū ad sensuȝ siue
quantū ad intellectū. siue appetiti/
uas sil'r quantū ad sensum siue quā
tū ad intellectū. ⁊ motꝰ executiuas.
et sic sunt q̄ttuoꝛ genera potētiarū.

¶ Distinctio oīm potentiaꝝ aīe in spēali. ⁊ ꝑmo ad vegetatiuā ꝑtinentiū Cap. XXXIIII.

Quarto ponenda est oīm di
stinctio potētiaꝝ in singula
ri ẜm hec q̄ttuoꝛ gñā: incipiē
do a ꝑmis. Primo igiẜ dicendū est
de vegetatiuis. harū aūt est talis di
stinctio. Quia potentia vegetatiua
hȝ ꝓ obiecto corpus viuēs sibi vni
tū. Ad hoc āt corpus triplex aīe ve
getatiue oꝑatio est nccāria. Una q̇
dem ꝑ quā eē acq̇rat. ⁊ ad hoc ordi/
naẜ potētia gñatiua q̄ etiā ꝑ multi/
tudinē ⁊ successionē indiuiduoꝝ cō
seruat spēm in esse acq̇sito diuersis
ĩdiuiduis. Alia ꝑ quā corpus ꝯiun
ctū acq̇rat determinatā q̄ntitatē. et
ad hoc ordinaẜ virtꝰ augmētatiua
cuius est gñatiuū ad determinataȝ
quantitatē ꝓducere. Alia est ꝑ quā
corpus viuēs saluaẜ in esse ⁊ in q̄n/
titate determinata. ⁊ ad hoc ordina
tur vis motiua: cuiꝰ est deꝑditū re/
staurare vt sic res in eē ⁊ q̄ntitate ꝺ
bita ꝯseruaẜ. Est aūt alia dr̄ña inẜ
istas potētias. qꝛ potētia augmēta
tiua et nutritiua hn̄t effectuȝ suū in
eodē in q̊ sunt. qꝛ ip̄m corpus vnitū
aīe qꝺ augeẜ: ⁊ ꝯseruaẜ ꝑ potētias
augmētatiuā ⁊ nutritiuā in eadem
aīa exn̄tes. Sȝ vis gñatiua hȝ effe/
ctū suū nō in eodeȝ corꝑe sed in alio
qꝛ nihil gñat seip̄m sed aliꝺ. ⁊ ideo
vis gñatiua appropiquat q̊dammō
ad dignitatē aīe sensitiue: q̄ hȝ oꝑa
tiōes in res exterioꝛes nō sibi ꝯiun
ctas: sȝ nobilioꝛi mō. Et ita patȝ ꝙ
aīe vegetatiue cuiuslibet ⁊ rōnalis
inq̄ntū est vegetatiua stꝫ tres poten
tie. s. gñatiua. augmētatiua. nutriti/
ua: q̄ inueniunẜ in plātis ⁊ in aīali/
bus ⁊ in hoībus. qꝛ hec oīa vegetati
uā ꝑticipāt. He aūt tres potētie sic
se hn̄t ꝙ gñatiua est alijs nobilioꝛ
qꝛ ei deseruiūt nutritiua ⁊ augmēta
tiua. Augmētatiua est nutritiua no
bilioꝛ. qꝛ nutritiua augmētatiue de
seruit. Vis autē ⁊ potētia gñatiua
hȝ tres vires seu potētias ẜm Auic.
vi. de natural'. Prima est seminati/
ua q̄ in masculis ⁊ femīs semē gene
rat et ordinat. Scđa est ĩmutatiua
q̄ virtutes (q̄ sunt in semie) ꝑmutat
et ꝑmiscet tꝑando ẜm qꝺ ꝯuenit cō
plexioni cuiuscūqȝ mēbri. Tertia ē
formatia q̄ ex seminibꝫ ꝑmixtis mē
bra format ⁊ figurat. ⁊ he sunt tres
potētie ex ꝑte generatiue. Quantū
āt ad alias duas. s. nutritiuā ⁊ aug
mentatiuā sunt q̄ttuoꝛ q̄ naturales
a medicis appellanẜ que illis deser
uiūt. s. attractiua q̄ attrahit illꝺ vn̄
debet fieri nutritio. Retentiua q̄ at
tracta retinet q̊usqȝ digerātur. Di/
gestiua q̄ attractū ⁊ retentū digerit
Et expulsiua q̄ suꝑfluū ex alimēto
repellit ⁊ expellit. Et ĩ his potētijs
consistit oīs potētia ꝑtis vegeta/
tiue. ⁊ sunt decē in vniuerso.

¶ Distinctio potētiarū app̄hensiuarum partis sensitiue exterioꝛis Cap. XXXV

Secūdo dicendū est de app̄/
hēsiuis siue cognitiuis potē
tijs q̄ tenēt scđm gradū post
vegetatiuas. Potētia aūt vel ꝑs ap
ꝑhensiua diuidiẜ. qꝛ q̄dam est app̄/
hensiua ꝟtus vniuersaliū directe et
nō ꝑticulariū. ⁊ tales app̄hēsiue in/
tellectie dicunẜ. Alia est app̄hēsiua

directe ꝑticulariū ⁊ nō vniuerſalium
et tales apprehēſiue ſenſitiue dicunꝫ
et ꝗlibet haꝝ ſuā habet diſtinctōem
Proſequēdo aūt appꝓhenſiuā ſenſiti/
uā illa diuidiꝫ in interiorē ⁊ ſenſitiuā
exteriorē. Exterior aūt diſtinguiꝫ in
quinqꝫ hoc modo Obiectū em̄ exte
rius ſenſibile mouet ⁊ imutat poten
tiā ad ſentiendū Hec aūt immutatō
eſt duplex Una ſm̄ eſſe ſpūale vel in
tencionale. ⁊ hoc modo immutaꝫ vi
ſus q̇ a luce vel colore nō immutaꝫ ut
ſit calidus vel frigidus humidus vł
ſiccus. ſed ſolū intēcionałr. ⁊ ſic habe/
mus potentiā viſiuā Hec aūt poten
tia eſt ordinata in neruo optico q̇ eſt
eius organū immediatū. oculus aūt
mediatū Alia immutatio ē ſm̄ eē na
turale. qd̄ ꝯtingit duplr̄ Uno mō vt
ſit immutatō ſm̄ locū. ⁊ ſic immutaꝫ
auditus. ⁊ ſic habemus potentiā au
ditiuā. cuius obiectū ē ſonus q̇ cauſa
tur ex ipulſione ⁊ ꝯmotōe aeris Hec
aūt potētia ſm̄ Auicē. eſt ordinata in
neruo expanſo in ſupficie nerui opti/
ci. q̇ ꝯtinet in ſua ꝯcauitate aerē cō/
naturalē. q̇ moueꝫ a ſuo exteriori. ⁊ ſic
ſonus ꝑcipitur Alio mō vt ſit immu
tatō ſm̄ alteratōem. ⁊ ſic immutaꝫ ol
factus. cuius obiectū eſt odor Odo
rabile aūt nō ſpirat odorē niſi calefa/
factū. cuius ſignū eſt. qꝛ ꝯgelata odo
rē nō ſpirant. ⁊ odores boni ⁊ fetores
ſentiunꝫ fortius in eſtate. ⁊ ſic habe/
mus potētiā olfactiuā. q̄ eſt potētia
ordinata in āteriori ꝑte cerebri in du
abꝫ cauernulis ſilibus capitibꝫ ma/
millaꝝ Si aūt ſit immutatō natura
lis ex parte organi. ſic accipiꝫ guſtus
et tactus. quoꝝ diſtinctō pt̄ ſic ſumi
Quia tactus eſt ꝑ totū corpus. ſed
guſtus in ſola ꝑte corporis. ſ. lingua
vbi ſolū tactū ꝯcomitatur Uel aliter
qꝛ obiectū tactus immutat potēciā
ꝑ primas qualitates. ſcꝫ calidū ⁊ fri/
gidū. ⁊ ſic immutaꝫ guſtus inquātū
eſt quidā tactus. ſed obiectū guſtus
immutaꝫ ꝑ quaſdā determinatas ꝗli
tates ſecūdarias. ſcꝫ dulce ⁊ amarū.
et ab iſtis immutaꝫ nō inquātū eſt ta
ctus licꝫ tangēdo imuteꝫ ſꝫ inquātū
ē guſtus Et ſic guſtus pt̄ duplr̄ ꝯſi/
derari Uno mō vt tactus q̇ eſt prior
guſtu. ⁊ ſic qualitate preambula. i. pͥ/
mis qualitatibꝫ immutaꝫ ſcꝫ calido.
frigido. humido. ⁊ ſicco. Alio mō in
ſua rōne formali vt ē guſtus. ⁊ ſic im
mutaꝫ ſcd̄a qualitate ſcꝫ amaritudie
vel dulcedine lꝫ alijs preambulis me
diantibꝫ Potētia aūt tactiua ē ordi/
nata in neruo cutis totius corꝑis ⁊
eius carnibꝫ. ſed potētia ſenſitiua gu
ſtus ē fundata in neruo expanſo ſuꝑ
corpus lingue. ⁊ ſic habemus duas
potētias alias. tactiuā que ē diſpſa ꝑ
totū corpus reſpectu primaꝝ ꝗttuor
qualitatū. ⁊ guſtatiuā q̄ ē i lingua re
ſpectu dulcis ⁊ amari Et ſic pꝫ ꝙ ſtꝫ
quinqꝫ potētie apprehēſiue deforis. q̄
nobiliores ſunt ſm̄ qd̄ nobiliori mo
et magis ſpecialius immutanꝫ Et iō
oīm nobilior ē viſus. poſt viſum audi
tus. poſt quē olfactus. poſt quē guſtꝰ
vltimū ⁊ infimū gradū tenet tactus
⁊ iō nō oīa aīalia ꝯueniūt cū homi
ne in omnibꝫ alijs. ſed tātū in illo. vñ
in omī aīali ē ſenſus tactus

¶ Quō diſtinguūtur potētie ſenſitiue Caplm̄. CXXXVI

Apprehenſiua aūt interior ſi
militer diuidiꝫ Ad qd̄ clariꝰ
vidēdū oportet notare Pri
mo ꝙ natura nō deficit in neceſſarijs
vt dꝛ. iij. de aia Et ideo oportet eſſe
in aīali tot operatōes ⁊ tot potētias
q̄ nihil aliud ſunt niſi proxima opera
tionū principia quot ſtꝫ neceſſaria ad
vitā aīalis perfecti In aīali aūt perfe
cto requiriꝫ ꝙ nō ſolum apprehen/
dat rem cum eſt preſens ſed etiam cū
eſt abſens. quia cum nō habet omnia

neceſſaria ſibi ꝯiūcta opꝫ ꝙ moueat̃
ad diſtātiā. Cū ḡ aīal moueat̃ ad rē
ipam quā apphēdit opꝫ ꝙ ad h̄ qḋ
moueat̃ ad rem abſentē ꝙ abſentē ap
prehendat Sicut igit̃ animal habet
virtutes ⁊ potentias exteriores per
quas res preſentes apprehendit Ita
oportet ꝙ habeat potētias iteriores
per quas res abſentes apprehēdat. ⁊
earū ſpecies retineat Ulteriꝰ ſcḋo
notandū ꝙ ſi animal mouet̃ ſolū pro
pter delectabile vel triſtabile ſm̄ ſen-
ſum. nō eſſet neceſſariū ponere in ani
mali niſi potentiā apprehēſiuam for-
marum per quas percipit ſenſus ⁊ in
quibꝫ delectatur vel quas horret. ſꝫ
nō ſolum hoc eſt neceſſarium animali
immo vltra hoc vt querat vel fugiat
nō ſolum que ſunt ei cōuenientia ad
ſenſum ſed ea que habent rationē vti
lis vel nociui. ſicut ouis fugit lupum
non ꝓpter colorem vel figuram. qꝛ ſi
eſſet pulcrioris coloris puta albi vel
pulcrioris figure. adhuc fugeret ſed
fugit eo ꝙ nociuus vel inimicus Si
militer auis colligit paleam nō ꝙ de-
lectat ſenſum ſed qꝛ eſt ſibi vtilis ad
nidificandū Quia ergo neceſſarium
eſt vite animalis perfecti vt rem ab-
ſentem ſicut ⁊ preſentem accipiat ⁊
eius ſpeciem apprehēſam cōſeruet. et
iterū ꝙ nō ſolū res apprehēdat vt de
lectabiles vel triſtabiles ſm̄ ſenſum
ſed etiā vt nociuas vel vtiles. ⁊ ideo
neceſſe ē ponere potētias interiores.
ad quas hec ꝑtineāt ad que nō attin
gūt exteriores. q̄ ſm̄ Auicen. quinqꝫ
ſunt. lꝫ ſm̄ aliquos nō ſint niſi quat-
tuor. quaꝝ diſtictō ſic pōt accipi Sē
ſus eīn iterior aut habet eſſe circa for
mas ⁊ ſpecies ſenſibiles q̄ accipiūtur
a rebꝫ. aut circa itentōes earū. ſcꝫ ami
cicie vel inimicicie vtilis vel nociui ⁊c̄.
Si circa formas ſenſibiles. aut appre
hendēdo ſolū. ſic ē ſenſus cōis. q̄ cōis
dicit̃ ꝓpter tria eius opera que habet

ſcꝫ cognoſcere obiecta oīm ſenſuū ex-
terioꝝ. ſcꝫ colorē ſonum ⁊ ſic de aliis
Secūdo inter ea iudicare. ſcꝫ inter al
bū ⁊ dulce. q̄ duo nō poteſt facere ali
quis ſenſus particularis exterior Et
tertio cōmunia ſenſibilia apprehende
re. ſcꝫ illa quinqꝫ q̄ ponit phus ſenſi-
bilia cōmunia. ii. de aīa. que ſunt mo
tus. quies. numerus. figura ⁊ magni
tudo Hec eīn nulliꝰ particularis ſen
ſus ſunt ꝓpria. ſed ſunt cōmunia oībꝫ
Nō ſic quaſi omnia iſta ſint omnibꝰ
cōmunia ſed quedā horū. Nam nu-
merus motus ⁊ quies ſunt ꝯmunia
omnibꝫ ſenſibus. tactus vero ⁊ viſus
percipiunt omnia quinqꝫ. ⁊ hec oīa
ſimilter apprehendunt̃ a ſenſu ꝯmuni
⁊ ꝓpter iſta dicitur cōmunis Si aūt
potentia verſet̃ circa formas ſenſibi-
les nō ſolū apprehendēdo ſed etiam
retinēdo. ſic ē imaginatiua cuius eſt
formas ſenſibiles ⁊ ſpecies apprehen
ſas in abſentia ſenſibiliū ꝯſeruare Et
iſte due potētie habēt eſſe in anteriori
parte capitis circa frontē in qua ꝑte
diſtinguunt̃ due cellule quaꝝ prima
ē magis humida. ſcḋa aūt magis ſic-
ca Modo humida bene recipiūt ⁊
male retinēt. ſm̄ phm̄ in libro de me
moria ⁊ reminiſcētia Sicca aūt econ
tra Et ideo ſenſus cois ad quē termi
nant̃ nerui oīm aliaꝝ potētiaꝝ ⁊ ſunt
eaꝝ actus. ponit̃ in pͥma cellula humi
da cuius ē bene recipere. imaginatiua
aūt in ſcḋa q̄ eſt magis ſicca cuius eſt
bene ꝯſeruare Si āt verſet̃ ſenſus cir
ca intentiōes vtilis vel nociui amici
vel inimici. aut hoc ē apprehēdēdo ſo
lū ⁊ ſic ē eſtimatiua naturalis. aut re-
cipiēdo ⁊ ꝯſeruādo. ⁊ ſic ē memoria
ſenſitiua Et ſic iſti duo ſenſus habēt
eſſe in poſteriori parte capitis. in qua
diſtinguūtur due cellule quarum pͥ-
ma ē magis humida ⁊ ideo in illa po
nitur eſtimatiua cuius eſt ſolum reci
piendo apprehendere Secunda ⁊ vl

De ſecūda ſpecie qualitatis

tima eſt magis ſicca .⁊ ſic in illa ponitur memoria ſenſitiua cuius ē ⁊ recipere ⁊ receptas intētiones conſeruare ſicut in theſauro Eſt aūt hic intelligendū ꝙ cum potentie ſenſitiue ſint cōmunes homini ⁊ alijs animalibus perfectis.inter hominē ⁊ alia animalia perfecta nō eſt differentia quo ad illas potentias que ſunt apprehenſiue formarum ſenſibiliū vel retentiue ſed quo ad illas que ſunt apprehenſiue ⁊ retentiue formarum intentionalium quo ad eſtimatiuā naturalem.ſcꝫ ⁊ memoriā Eſt aūt talis differentia ꝙ alia animalia quo ad eſtimationeꝫ percipiūt hmōi intentiōes vtilis vel nociui naturali inſtinctu.homo autē per quandā collationē ⁊ deductionē ⁊ ideo quod in alijs aīalibꝫ dicit̄ eſtimatiua naturalis in hoībus vocatur cogitatiua virtus.⁊ ꝙ per quandam collationē omne nociuū vel vtile inuenitur .vocat̄ etiam in hoībꝫ ratio particularis . eſt eīm collatiua iſtarū intentionū indiuidualiū ſicut rō vniuerſaliū Ex parte aūt memorie ſil'r ē differentia .nō ſolū eīm hꝫ homo memoriā taliū que in p̄terita recordatōne ꝯſiſtūt ſꝫ etiā reminiſcētiā . quare reminiſcētia ꝯſiſtit in quadam deductōne ⁊ inueſtigatōne ſyllogiſtica ad hoc vt ex aliquibꝫ memoratis veniat in recordationē aliquoꝝ preteritorū quorum non habebat memoriā. ⁊ ſic memoria eſt in animalibꝫ ⁊ nō reminiſcentia .in hominibꝫ vero vtrūqꝫ Hoc aūt habet eſtimatiua ⁊ memoratiua in homine nō ꝑ illud quod eſt ꝓprium parti ſenſitiue ſed ꝓpter affinitatē ⁊ ꝓpinquitatē ad rationē vniuerſalem ⁊ ad intellectū ex cuiꝰ redūdātia ⁊ effluentia ē amplioris ⁊ efficacioris virtutis Quintus ꝟo ſenſus interior ab aliquibꝫ ponitur fantaſia q̄ eſt in ſuperiori ꝑte media capitis.⁊ hic ſenſus eſt medius inter imaginationē ⁊ eſtimationē naturalē ſiue cogitatiuā Et huius officiū ē ꝯponere inuicē ſpecies apprehenſas ⁊ intentiones ⁊ diſtinctim ⁊ ꝯiūctim.ſicut cū ex forma auri ⁊ montis format montē aureū quē nunqꝫ vidit.⁊ alia figmēta vt chymeras ⁊ hmōi.qđ attribuit̄ fantaſie cuiꝰ organū ponit̄ in medio cerebri. Sed ꝙ iſta operatio in animalibꝫ ab hoīe nō apparet.⁊ ad hanc videt̄ ſufficere in homine virtus imaginatiua Ideo alij iſtam potentiam non ponunt diſtinctam ab imaginatōne ſed ipi imaginationi iſtam operatōnē attribuūt Et huius ſentētie ē expreſſe Auerrois ī quodā libro quē fecit de ſenſu ⁊ ſenſibilibus.⁊ ſic ipa imaginatio dicitur etiā fantaſia . Sꝫ dicitur imaginatio inquātū tales ſpecies ꝯſeruat ⁊ eſt theſaurus ⁊ memoria quedā eoꝝ.⁊ ideo dicit̄ imaginatio quaſi imaginū cōſeruatio.dicitur aūt fantaſia inquantū facit taliū formarū diuerſas cōpoſitiōes. Et dicit̄ a phanos qđ ē apparitio ꝙ facit diuerſa homī apparere .vñ ⁊ tales apparitōnes fantaſie dicūtur.⁊ ipē ſpecies in ea cōſeruate fantaſmata appellant̄.⁊ ſic ſm hoc nō eſſent niſi q̄ttuor ſenſus interiores realiter diſtincti.ſcꝫ Senſus coīs imaginatō vel fantaſia eſtimatiua ſiue cogitatiua.⁊ ſenſitiua memoria.⁊ ſic habemꝰ diſtinctōeꝫ potentiaꝝ ꝑtis apprehēſiue. quantū ad ſenſitiuas potētias q̄ in vniuerſo ſtꝫ nouē.quinqꝫ exteriores.⁊ q̄ttuor iteriores.ſi imaginatō ⁊ fantaſia non diſtinguunt̄.qđ verius reputo

¶ Quō diſtinguūtur intellectiue potētie apprehenſiue.

Apphēſiua āt intellectiua ſic diſtinguit̄.ꝙ ea q̄ ſtꝫ in ꝑte intellectiua apphēſiua pn̄t ꝯpari ad inuicē primo ſic potētia ad potētiā.ꝙ ſicut potētia paſſiua ad actiuā.ſic diſtiguitur intellectꝰ duplex.ſcꝫ agens cuius

eſt facere fantaſmata que ſunt intelli
gibilia in potentia ·eſſe intelligibilia
actu·per ſuam illuſtrationē Et poſſi
bilis cuius eſt illa apprehendere ⁊ in
telligere ·Hec aūt duo, ſcꝫ intellectꝰ
agens ⁊ poſſibilis·diuerſimode ſe ha
bēt ad apprehenſionem·qꝛ intellectꝰ
agens pertinet ad potētias apprehē
ſiuas·nō tanqꝫ apprehēdens ·ſꝫ tāqꝫ
apprehenſionem cauſans vel faciens
Sed intellectus poſſibilis tanqꝫ ap
prehendens· Scđo poſſunt ꝯparari
ſicut habitus ad actum·⁊ ſic diſtin/
guuntur memoria intellectiua ⁊ intel
lectus vel intelligentia·qꝛ vna ⁊ eadē
potentia eſt intellectus ⁊ memoria ⁊
idem obiectum habent·ſed ab acti/
bus eſt talis diſtinctio ·quia intelle/
ctus poſſibilis dicitur ⁊ vocaꝛ me/
moria inquantū ꝯſeruat habitū ⁊ ſpe
cies intellectuales ·⁊ idem intellectꝰ
poſſibilis vocaꝛ intellectus ⁊ intelli/
gentia prout actu vtitur ſpeciebꝰ ⁊
actu cōſiderat per eas ·⁊ ſic eſt in actu
ſcđo per eas ·qui eſt operari Tertio
modo ſicut actus ad actū ⁊ ſic diſtin
guūtur ratio ⁊ intellectus Ratō em̄
⁊ intellectus eadē ſunt potētia reali/
ter ſed differunt in actu·qꝛ intellectꝰ
dicitur intellectus quando ſine aliq̊
diſcurſu res apprehendit ·ſed idem
intellectus dicitur ratio·quādo cir/
ca res apprehenſas diſcurrit conſide
rando componēdo diuidendo ⁊ hu/
iuſmodi ·Quarto modo poſſunt cō
parari ſicut habitus ad habitū ⁊ ſic
diſtinguiꝛ alio modo ratio ab intelle
ctu·qꝛ intellectus dicitur habitꝰ pͥn/
cipioꝝ ·ratio vero cōcluſionū· Quin
to poſſunt cōparari reſpectu finis·⁊
ſic differūt intellectꝰ practicus ⁊ ſpe/
culatiuus· qꝛ ſpeculatiuꝰ dicitur qui
quod apprehendit non ordinat ad
opus·practicus autem ecōuerſo ordi
nat ad opus··⁊ ideo eadem eſt poten
tia ſed differūt fine·qꝛ practicus ha/
bet pro fine opus ·ſpeculatiuus veri
tatem·vt diciꝛ tertio de anima·⁊ ibi/
dem diciꝛ ꝙ intellectus ſpeculatiuus
extenſione fit practicus q̄ extenſio eſt
ad opus Sexto poſſunt diſtingui ⁊
cōparari ſm iſta tria ſimul·ſ·ſm actū·
habitū ⁊ obiectū· ⁊ iſtis tribus mo/
dis eadē potētia intellectiua dicitur
ratio inferior ⁊ ratio ſuperior Voca
tur tn̄ ſic ⁊ ſic a diuerſo obiecto·qꝛ rō
prout intendit eternis cōſpiciendis
vel conſulendis Conſpiciēdis prout
ea ſpeculatur in ſeipſis Conſulendis
aūt prout ex eis accipit regulas agē/
dorū·⁊ tūc dicitur rō ſuperior· Pro/
ut vero temporalibꝫ intendit diciꝛ ra
tio inferior Item differūt ſm actum
qꝛ rationi ſuperiori competit regere
inferiori regi Et ſic loquiꝛ Ariſtote·
iij·ethicoꝝ·ꝙ ratio ſemꝑ ad optima
deprecatur Item differūt penes ha/
bitū·qꝛ rō ſuperior conſulit per habi/
tum ſapientie· inferior aūt per habi/
tū ſcientie Septimo poſſunt ꝯſidera
ri ⁊ comparari quantū ad gradum·⁊
ſic diſtinguiꝛ intellectus ſm diuerſos
gradꝰ· ⁊ hoc diuerſimode ſm diuer
ſos Quidā diſtinguūt ſic Intellectꝰ
poteſt ꝯſiderari tripl'r Vno mō ꝓut
ē in potētia ⁊ ſic diciꝛ poſſibilis Alio
modo prout eſt in actu primo qui eſt
ſcientia·⁊ ſic dicitur intellectus in ha
bitu Tertio prout ē in actu ſcđo qui
ē ꝯſiderare ⁊ ſic diciꝛ intellectus ade
ptus vel intellectꝰ in actu a tali Ali/
ter diſtinguūt alij Ad qđ notādū ꝙ
intellectus pōt ꝯſiderari quadrupl'r
Primo ꝓut ē ſicut tabula raſa anqꝫ
ſit ſpē intelligibili informatꝰ·⁊ ſic eſt
oīno in potētia vl' ſimpl'r vel reſpectu
illius cuiꝰ ſpeciē nō hꝫ·⁊ a tali gradu
vocaꝛ a phis itellectꝰ materialis ſeu
potētionalis ſeu poſſibilis ·⁊ ſic agiꝛ
de eo·iij· de anima vſqꝫ ad partem
illam· Cum autem ſit actu ſingula·
Secundo modo poteſt conſiderari

ꝑut eſt actu ſpecie informatus ſ; nō
dū negociaꝛ circa eā. ⁊ ſic vocaꝛ itel/
lectus diſpoſitus vel ſpē informatꝰ.
et ſic determinaꝛ de eo ab illa ꝑticu/
la. Cū aūt. vſq; ad illā. Om̄ in om̄i
Tercio mō pt ꝯſiderari vt actu cir
ca ſpēm iā adeptā negociaꝛ. ⁊ ſic vo/
caꝛ intellectꝰ in actu. ⁊ ſic determīaꝛ
de eo ab illa particula Quoniā. vſq;
ad illā. Indiuiſibilium intelligentia
Hūc āt gradū ⁊ ſtatū circa optimū
intelligibile poſuerūt phi [habit]urū
intellectū circa finē vite Nos āt di/
cimus ꝙ erit in eterna beatitudine.
Ex his ergo ꝯcludamꝰ. ꝙ in ꝑte in
tellectiua .i. apprehenſiua nō ſunt niſi
due potētie realr̄ diſtincte. ſc; intelle/
ctus agens ⁊ poſſibilis. ſ; intellectꝰ
poſſibilis dr̄ ⁊ noīatur diuerſis no/
minibꝫ a ſuis diuerſis ꝯditionibus.
Vn̄ eadē potētia exn̄s. dr̄ intellectꝰ
vel itellectiua. dr̄ memoria. dr̄ ratō. ⁊
rō ſuperior dr̄. ⁊ rō inferior. dr̄ intel/
lectus ſpeculatiuꝰ. ⁊ itellectꝰ practi/
cus. intellectꝰ poſſibilis. intellectus
diſpoſitꝰ. intellectus in actu. intelle/
ctus adeptꝰ Sicut vnꝰ ⁊ idē pt di/
ci doctor inq̄ztū docet. cantor inq̄ztū
cantat. faber inq̄ztū cultellum fabri/
cat. ⁊ ſic de alijs Et q̄ p; vlteriꝰ di/
ſtinctio oīm potētiaꝝ apprehēſiuarū.
q̄ in vniuerſo ſunt vndecim. ſc; q̄nq;
ſenſitiue exteriores. q̄ttuor iteriores
et due intellectiue. intellectꝰ ſc; agēs
q̄ dr̄ apprehēſiuus. nō q̄dē q2 appre/
hendat. ſed q2 apprehenſionē cauſat.
et poſſibilis qui apprehendit.

¶ Diſtīctio potētiaꝝ appetiti
uaꝝ vl' motiuaꝝ. Ca. XXXVII

Modo tercio dicendū eſt de
appetitiuis Appetitus aūt
nihil aliud eſt q̄z inclinatio q̄
formā ꝯſequiꝛ Hec aūt forma ē tri/
plex. vna naturalis. ſicut forma lapi/
dis. ⁊ hanc formā ſeq̄tur appetitꝰ q̄
dr̄ naturalis iclinatio. vt lapis ſi mo/
ueaꝛ ad locū ꝓpriū. ſ. deorſum. ⁊ iſte
appetitꝰ vocaꝛ naturalis. q̄ appeti/
tus nō ē aliqua potētia naturaľ ap/
petitiua ꝑut hic de appetitu loqui/
mur Sola em̄ forma ſufficit ad talē
motū ⁊ ad talē inclinatōem. q̄zuis et
in hoīe ſit talis appetitus ſm elemē/
tum p̄dominās qd̄ ē graue Alia for
ma ē intētionalis ⁊ apprehēſibilis. ⁊
hec ē duplex. q̄dā ſenſibilis q̄ appre/
hendiꝛ ſenſu. q̄dā intelligibiľ q̄ appre
hendiꝛ ab intellectu Formā ergo ap
prehenſam a ſenſu ſequiꝛ appetitꝰ q̄
dam q̄ dr̄ ⁊ vocaꝛ appetitus ſenſiti/
uus. ⁊ appetitus aīalis. ⁊ ſenſualitas
Vocaꝛ aūt ⁊ noīaꝛ iſtꝭ tribꝫ noībus
ratōe ſingulari ⁊ diuerſa Vocaꝛ em̄
p̄mo appetitus ſenſitiuus Tum q2
ſenſitiuā apprehenſionē ſequiꝛ Tu;
q2 ē in parte ſenſitiua Tum q2 eſt ſp
alicuius rei ſenſibilis Vocaꝛ āt ſcd̄o
appetitꝰ aīalis. p̄mo ab aīa. q2 p̄ma;
apprehēſionē aīe ſequiꝛ q̄ ē ſenſitiua.
oīs em̄ cognitio itellectiua fit ex p̄ex
iſtenti ſenſitiua. p̄mo Poſterioꝝ Se
cundo ab aīali. q2 ꝯuenit om̄i aīali. ⁊
hoī nō inq̄ztū ē hō. ſ; inq̄ztū eſt aīal.
et iō hoīes ſm illū viuētes dicuntur
aīaliter ⁊ beſtialiter ⁊ brutaliter vi/
uere. vt p; p̄mo ethicoꝝ Vocaꝛ aūt
tercio ſenſualitas. q2 ſenſualitas vi/
deꝛ ſumpta a ſenſibili motu. ſicut a
viſione ſumiꝛ nomē viſus. ⁊ ab actu
ſumiꝛ nomē potētie. Motꝰ aūt eſt
actus appetitꝰ ſenſitiui apprehēſio/
nem ꝯſequēs Actus em̄ apprehēſi/
ue virtutis nō ita ꝓprie dr̄ motus ſi
cut actio appetitus Nā oꝑatio potē
tie apprehēſiue terminaꝛ in hoc ⁊ ꝑ/
ficiꝛ ꝙ res apprehēſe ſunt in apprehē/
dente Operatio aūt appetitiue i hoc
ꝙ appetitꝰ inclinaꝛ in rem appetibilē
et iō oꝑatio apprehēſiue aſſimilatur
q̄eti. Appetitiue aūt cōꝑaꝛ motui.
vn̄ ꝑ ſenſualē motū intelligiꝛ oꝑatio

potētie appetitiue. ⁊ ꝑ ſenſualitatē in
telligibilr̃ ipa potētia appetitiua. q̄ ē
appetitus ſenſitiuꝰ Formā aūt app̄
henſaꝫ ab intellectu ſequit̃ appetitꝰ
q̇ ḋr appetitꝰ intellectiuꝰ. vel rōnalis
vel volūtas Dicit̃ aūt intellectiuꝰ nō
qꝛ intelligat. ſꝫ qꝛ ſequit̃ intellectum
vt illud appetat qḋ intellectꝰ cogno-
ſcit Nō eñ diligimꝰ niſi cognita ẜm
Auguſtinū. ⁊ qꝛ ē in ꝑte intellectiua.
Dicit̃ aūt rōnal̃. qꝛ iudicium ratōis
ſeq̇tur. vt illud qḋ iudicat rō eligēdū
vel recuſandū. illud eligat vel recu-
ſet volūtas Dicit̃ aūt volūtas ꝑ cō-
paratōem ad appetitū ſenſitiuū No
biliora eñ entia ⁊ ſi eis ꝯueniāt noīa
ignobiliū. tñ ſpecialia noīa ratōe ſue
nobilitatis ſortiunt̃ Et iō q̄uis vo
luntas dicat̃ appetitꝰ ⁊ ꝯueniat in h̄
noīe cū appetitu ſenſitiuo. tñ ſpēale
nomē ſibi retinuit. vt appetitus itel-
lectiuus dicat̃ nō ſolū appetitꝰ ſꝫ vo
lūtas Licet aūt ſenſitiuꝰ dicat̃ appe
titus. tñ nō ꝓprie volūtas Appetitꝰ
aūt ſenſitiuꝰ diuidit̃ in duas poten-
tias. quaꝝ vna vocat̃ ꝯcupiſcibilis.
alia vocat̃ iraſcibil̃. Quaꝝ diſtinctō
ab aliq̇bꝫ ponit̃. qꝛ ꝯcupiſcibil̃ ordi-
nat̃ ad ꝓſequutōem boni. ⁊ ꝑ iſtam
ouis vadit ad paſtorē ⁊ ad herbā tā
q̄ ad bonū ſuū eſtimatū ⁊ apprehen-
ſum. ⁊ eſtimatū eſtimatiua naturali
et q̄dā inſtinctu naturali q̇ eſt in eſti
matiua Iraſcibil̃ aūt ordinat̃ ad fu-
gam mali. ⁊ ꝑ iſtā potentiā ouis na-
turalr̃ fugit lupū tāq̄ malū ſuū app̄
henſum ⁊ eſtimatū inſtinctu eſtima-
tiue naturalis Sꝫ meliꝰ alr̃ aſſignā
tur Ad eandē eñ potentiā ꝑtinet ⁊
ꝓſeq̇ ꝯuenientia ẜm ſenſum ⁊ refu-
gere nociua. ⁊ hoc ꝑtinet ad ꝯcupi-
ſcibilē. cuius obiectum ē delectabile
ẜm ſenſum. Ad aīal aūt nō ſolū ꝑti-
net potētia ꝑ quā ſequat̃ ꝯueniētia
et refugiat nociua. ſꝫ etiā potētia per
quā reſiſtat īpugnantibꝫ. q̄ ꝯuenien-
tia in aīali amouēt ⁊ nocumēta infe-
runt. ⁊ hoc facit iraſcibil̃. cuius ob-
iectū eſt arduū. qꝛ ſilr̃ tendit ad hoc
vt ſuperet ꝯtraria ⁊ nociua Et in h̄
appetitu ſenſitiuo in q̄ paſſiones do
minant̃ ponunt̃ virtutes morales. q̄
ſunt regulatiue ⁊ domatiue paſſionū
tāq̄ in ſubiecto in hoīe. q̄dā in ꝯcu-
piſcibili. q̄dā in iraſcibili. de q̇bꝫ paſſi
onibꝫ in tercia ſpecie q̄litatis ſubiun-
get̃. Et hec de appetitu ſenſitiuo ſuf-
ficiant Appetitꝰ aūt intellectiuus q̇
ḋr volūtas non diſtinguit̃ in plures
potētias. qꝛ qḋ facit virtus inferior
ꝑ plura. facit ſupior ꝑ pauciora Ha
bet aūt diſtinctōis nomen a diuerſis
ſuis actibꝫ ſicut intellectus. Volun-
tas eñ q̄ ſequit̃ ſimplicē apprehēſio-
nē itellectꝰ ⁊ mouet̃ motu naturali
ſicut alie potētie. ḋr volūtas natural̃
Vt aūt ē libera ⁊ ſeq̇t̃ deliberatōem
intellectꝰ. ḋr volūtas deliberatiua. nō
tñ ſunt diuerſe voluntates diſtincte
realiter. ſꝫ vna a diuerſis ſuis actibꝫ
noīata. Ex q̄ pꝫ q̄ potētie appetitie
in hoīe ſunt tres. Due in ꝑte ſenſitiua
et vna in parte intellectiua.

¶ De potētia motiua motꝰ
exequutiua. Ca. CXXXVIII

Quarto ⁊ vltimo dicendū ē
de potentia motiua. q̄ ꝯſue-
uit diſtingui ab aliq̇bꝫ in im
perantē motū ⁊ in exequentē. Sꝫ im
perans motū nō ē alia potētia niſi ap
petitiua de q̄ dictū ē Et iō motia po
tentia ḋr exequutiua motus iperat̃
Scḋm aūt aliq̄s nō ē potentia aīe.
ſꝫ ē q̄dā vis interior admixta muſcu
lis lacertis ⁊ neruis mēbroꝝ Scḋꝫ
aliq̄s vero ē ſpēalis potētia. qꝛ cū in
oībꝫ aīalibꝫ ſit ſenſus ⁊ appetitus. nō
tñ motus localis Et iō ad exequen
dū motū ꝑter potentiā imperantem
motū. opꝫtet ponere efficientē vel exe
quentē motū. ⁊ hec ē virtꝰ īfuſa per-

De ſecũda ſpecie qualitatis

nis ⁊ muſculis ꝯtrahẽs ⁊ relaxans
cordas ⁊ ligamẽta ꝯiũcta mẽbris. ⁊
hãc ſic ponit. vi. de naturalibꝫ Auic.

¶ Tres cõcluſiones ex ꝑce dentibꝫ. ⁊ ꝑmo ꝙ oẽs potentie aĩe ſunt. xxvi. Cap. LXXXIX.

Hic igitur ꝯcludo tria. Primũ eſt. ꝙ ex ꝑte vegetatiue habemus decẽ potẽtias. ex ꝑte
apprehẽſiuaꝝ habemus. xi. ex ꝑte mo
tiuaꝝ motũ imperantium habemus
tres Si ex ꝑte exequutiue ●ot⁹ nõ
ſunt alique erũt oẽs potẽtie aĩe. xxiiij
Si aũt executiuã potentiã ponam⁹
vnã erũt. xxv. Et ſi fantaſia ſit diſtin
cta ab imaginatiua qđ nõ credo erũt
xxvi. Et in iſtis ꝯſiſtit ⁊ ꝯcludit to/
ta regio ⁊ totum regnum potentiaꝝ
anime ratõnalis.

¶ Q tripl'r differunt poten/ tie intellectiue ⁊ ſenſitiue

Secũda ꝯcluſio eſt ꝙ triplex ẽ
dr̃ia potẽtiaꝝ intellectiuaꝝ. ſ.
intellect⁹ agẽtis. ⁊ poſſibil'. ⁊ volũta
tis ad oẽs alias. nã oẽs alie ſtꝫ affi
xe organo corpali. ⁊ eo mediante ex/
ercent ſuã opatõem. ſicut potẽtia vi/
ſiua mediante oculo. ⁊ ſic de alijs Sꝫ
potẽtie intellectiue nõ ſunt ꝯiuncte
alicui organo corpali. ſꝫ ſunt ſepare
eleuate ⁊ imixte. vt ꝑꝫ. iij. de aĩa Ex
ꝙ vlterius ſequit ſcđa dr̃ia ꝙ poten
tie intellectiue cõparant dupl'r ad aĩaꝫ
ſcꝫ vt ad ſuã radicẽ ſiue ꝑncipiũ. ſcđo
ad ſuũ ſubiectũ Sunt eñ in eẽ ipi⁹
aĩe ſicut in ſubiecto. ſꝫ oẽs alie corpi
affixe cõparant ad aĩam ſicut ad ſuã
radicẽ ⁊ ſuũ ꝑncipiũ. ſꝫ ad ꝯiunctum
ſicut ad ſubiectũ. vñ ſunt in ꝯiuncto
et in cõpoſito ſicut in ſubiecto Ex q̃
bus ſeq̃tur tercia dr̃ia. q2 cũ deſtru
cto ſubiecto deſtruit accñs ꝙ̃ꝫtũ ad
ſe ⁊ ſuã opatõem. deſtructo cõpoſi/
to vel ꝯiuncto. neceſſe eſt deſtrui po
tentias ſenſitiuas. ⁊ affixas organis
ſubaliter ⁊ eaꝝ act⁹ Sꝫ q2 aĩa ma/
net ſepata. manẽt in ea ſicut in radice
et in ſubiecto ſicut effect⁹ in cã. Sꝫ
q2 intellectiue ſunt in aĩa ſicut i ſub/
iecto. deſtructo ꝯiuncto ⁊ cõpoſito
nõ deſtruunt. ſꝫ manẽt in aĩa ſepara/
ta. Et iõ in aĩa ſepata nulla potẽtia
affixa organo ſiue ſenſitiua ſiue alia
manet real'r. nec in ſe nec in ſua opa/
tione. ſꝫ ſolũ virtual'r in radice. poten
tie aũt intellectiue remanẽt ⁊ ſubali/
ter in ſe ⁊ real'r in ſua opatõne

¶ Quid importetur nomi/ ne ſinderiſis. noie conſcientie. et nomine liberi arbitrij. ⁊ quid eſt vnumquodqꝫ.

Tercia ꝯcluſio eſt. q2 cũ oẽs
potentie aĩe ſunt enumerate
q̃cunqꝫ alia dicunt de his q̃
ꝑtinent ad partẽ intellectiuã vel non
ſunt potẽtie. vel ſi ad potẽtiã ꝑtinẽt
ex aliqua ꝯditõe alicubi nominant.
nõ tñ ꝑter poſitas potẽtias eſt alias
aſſignare. Et iõ ꝙ̃uis iſta tria ſinde/
riſis. ꝯſciencia. liberũ arbitriũ ponant
in ꝑte intellectiua. nõ tñ diuerſe po/
tentie ſunt a nominatis Sꝫ ſinderi/
ſis eſt habit⁹ ꝯſequ●tialis intellect⁹
practici reſpectu primoꝝ ꝑncipioꝝ
ſpeculabiliũ Eius aũt ẽ inſtigare ad
bonum ⁊ murmurare de malo reſpe
ctu opabiliũ. Cõſciencia aũt actum
nominat ⁊ nõ potentiã nec habitum
Et q2 ꝯſcientia đ: q̃ſi cũ alio ſcia. iõ
illius potẽtie ẽ act⁹ cuius ẽ ſcia. hec
aũt ẽ intellect⁹. Liberꝝ aũt arbitriũ
ꝙ̃uis ſint diuerſe opiniones q̇d ſit ⁊
nominet. teneo tñ in cõi doctrina ꝙ
nominat vel ſ'cat potentias vel potẽ
tiã Si duas potẽtias nominat ſicut
videt dicere Damaſ. ꝙ liberꝝ arbitri
um ẽ facultas intellect⁹ ⁊ volũtatis
Sic liberꝝ arbitriũ ẽ itellectus ⁊ vo/
lũtas. Sꝫ intellectus. q2 ibi libertas
inchoat, voluntas ãt q2 ibi terminat

Si aũt ꝑcet ſolũ potentiã vnã. qꝛ libertas arbitrij videꝛ eē in eligẽdo cõueniẽtia fini. ſic cũ hoc ꝑtineat ad ſolã volũtatẽ ſuppoſito iudicio intellect⁹. liberꝝ arbitriũ dꝛ ſolã volũtatẽ Et iſta de potẽtijs aīe dctã ſufficiãt

¶ De voluntate quõ varie in diuinis et humanis frequẽter accipiꝛ. Caplm. CXL.

Q Uia vero hic videndũ ē de volũtate cuius acceptio eſt multiplex ꝛ diuerſam difficultatẽ affert in loquutiõibꝫ diuinis et humanis Idcirco quarto de multiplici acceptõe ꝛ diſtinctõe volũtatis potiſſime in deo aliq̇d inſeremus Et qꝛ doctores vt Damaſ. li.ij. et doct. alij ponũt in deo eē duplicẽ volũtatẽ antecedentẽ ꝛ ↄſequentẽ vna diſtinctõe. Idcirco ꝑmo videndũ ē q̇d noīe iſtaꝝ volũtatũ īportꝛ Diſtinguunt etiã voluntatẽ. in voluntatem ſigni ꝛ in volũtatẽ bñplaciti alia diſtinctõe. ꝛ iõ ſcdo de hoc videndũ eſt. Tercio quõ aliqñ tã in diuinis q̃ȝ humanis noīe volũtatꝭ aliqñ actus aliqñ res volita īportꝛ. Ad videndũ igiꝛ q̇d noīe volũtatis ancedentis ꝛ ↄſequẽtis īportꝛ. Primo ſciendũ ē ꝙ cũ volũtas diuina diſtinguaꝛ vel duplex ponaꝛ. nõ ē intelligẽdũ ꝙ ipa diuina volũtas aliquã ī ſe diuerſitatẽ vel multiplicitatẽ admittat aut in ſe diſtinguaꝛ. cũ ſit ſumme ſimplex ꝛ indiuiſibilis. ꝛ ſit realꝛ diuina eēntia. licet differãt rõne Sed cũ dicimus duplicẽ volũtatẽ in deo. vel añcedentẽ vel ↄſequentẽ. ſigni et bñplaciti. hec diuerſitas attendiꝛ ſꝑ reſpectu rerũ volitaꝝ. ꝛ nõ reſpectu volũtatis ipius dei. Nihil eñ prohibet diuinã voluntatẽ diuerſimode ↄſiderari. ꝛm diuerſa volita q̄ reſpicit que ſunt eius obiecta.

¶ Quid eſt in deo volũtas añcedens et cõſequens

D Eſcendẽdo ergo ad ꝓpoſitũ duo ↄſiderare poſſum⁹. ſcȝ voluntatẽ dei reſpectu volite rei. ꝛ ipam rẽ volitã. q̄ ē obiectũ diuine volũtatis. In re aũt volita duo ↄſiderare poſſumus. deſcendẽdo ad rẽ volitã reſpectu cuius in deo poniꝛ volũtas añcedẽs ꝛ ↄſequẽs q̄ ē creatura intellectualꝛ. qꝛ in creatura intellectuali q̄ ē ordinabilꝛ in beatitudinẽ ex ſua natura poſſumus ↄſiderare illud qđ ordinaꝛ in beatitudinẽ. ꝛ hꝯ eſt ipamet creatura. ꝛ poſſum⁹ ↄſiderare illud ꝑ qđ ordinaꝛ. ꝛ hec ſunt auxilia q̇bus ad ↄſequendã beatitudinẽ adiuuaꝛ Iſtis tribꝫ ſuppoſitis declarabo quõ in deo diſtinguaꝛ voluntas añcedẽs ꝛ ↄſequẽs. Primo ex ꝑte rei volite a diuina volũtate. q̄ res volita ē ipamet creatura intellectualis Scđo ex ꝑte auxilioꝝ q̄ ↄferunꝛ ipi creature intellectuali a deo volite q̇bꝫ iuuaꝛ ad ↄſequendã beatitudinẽ. Tercio ex ꝑte diuine volũtatis reſpectu iſtaꝝ rerum volitaꝝ. Quarto ↄcludã aliq̃s ↄcluſiões ex ꝑdictis Accipiẽdo ergo illud qđ ordinaꝛ in beatitudinẽ qđ ē ipa creatura intellectualꝛ eſt duo ↄſiderare. ſcȝ naturã ꝛ ꝑſonã Accipiendo ꝛ reſpiciendo naturã deus vult oēs hoīes ſaluos fieri ꝛ oēm creaturam intellectualẽ. in q̃ȝtũ oībꝫ dedit naturã capacẽ beatitudinis ꝛ ordinabilẽ ad beatitudinẽ Si aũt accipiamus ꝑſonã cũ actões ſuppoſitoꝝ ſint. ꝛ ꝑ ꝓprias actões multi deuient a beatitudine qꝛ praue ſunt Ideo deus q̃ȝtum ad ea q̄ ſunt ꝑſone nõ vult oēs hoīes ſaluos fieri. Prima igiꝛ volũtas q̄ de⁹ reſpicit naturã dꝛ in deo añcedens. Scđa q̄ reſpicit ꝑſonã ↄſequẽs. ꝛ ꝓ tanto. qꝛ ꝑus ē ordine nature. lȝ nõ ordine tꝑis. natura ꝛ ↄſequẽter ꝑſo-

na. ꝛ ꝑ ꝓus ē naturalr̃ cadens in nr̃a ꝯſideratōe natura ordinabilis ad beatitudinē ꝙꝫ ꝑſona cū actionibꝫ ꝗbꝫ finē ꝯſequit̃ ſi ſunt bone vel ab vltio fine deuiat ſi ſunt praue Et iō reſpectu añcedētis ꝯſiderabil' ponit̃ volūtas añcedēs. ꝛ reſpectu ꝯſequēt̃ ꝯſiderabil' ponit̃ volūtas ꝯſequēs i deo Si āt ſcđo in deo ꝯſiderem⁹ auxilia ꝗbus iuuamur ad conſequēdum finem creature intellectualis. ſic conſiderandum eſt ꝙ duplicia ſunt huiuſmodi auxilia. Sunt em̃ quedam auxilia cōmunia. que dantur omnibus vt ſalui fiant. ſ. liberum arbitriū precepta. conſilia. quibꝫ oēs poſſunt dirigi ad ſalutem. Sunt autem quedam ſpecialia. vt gratia ꝛ virtutes. perſeuerantia in bono ꝛ huiuſmodi. que dantur aliquibus ſpecialiter et ſingulariter. Quia vero ordine nature commune precedit ꝛ antecedit illud quod eſt ſpeciale ꝛ ſingulare. ꝛ ſpeciale illud quod eſt cōmune ſequitur. ideo voluntas diuina prout reſpicit cōmunia auxilia poſt que alia ſpecialia cōſequuntur dicitur antecedens. ꝛ iſto modo vult omnes homines ſaluos fieri voluntate antecedente. ſ. quia omnibus diuidit cōmunia auxilia quibus poſſunt ad beatitudinem ꝑuenire. ſed nō voluntate conſequente. quia non omnibus dedit ſpecialia. Tercio oſtendo quomō accipiatur in deo voluntas antecedens ꝛ conſequens ex parte volūtatis eius reſpectu rerum volitaꝝ. Voluntas em̃ añcedens poteſt dici quādo deus vult aliquid non in ſe ꝛ ſimpliciter ſed in ſuo antecedente. Sed voluntas conſequens quando vult aliquid in ſe ꝛ ſimpliciter. vt ꝟbi gratia. Ponamus ꝙ rex dat arma militi ad bellandum pro ſalute regni contra inimicos Iſte miles iam ſic ordinatus ad belluꝫ poteſt dupliciter cōſiderari. Vno modo inquantum eſt ordinatus ad bellādum a rege. Alio modo ſm̃ actus quos gerit in bello. Si ergo conſideretur ſm̃ qđ ordinatur ad bellandum a rege. ſic poteſt dici ꝙ rex vult ei honorem nō abſolute ſed in ſuo antecedente. Si autē conſideretur miles quātum ad act⁹ quibus gerit ſe in bello. tunc rex vult ei quod ſibi debetur penſatis ſuis cōditionibus. Vnde ſi male ſe habeat vult ei obprobrium. ſi ſtrenue vult ei honorem. Et ideo hoc qđ vult ei penſatis conditionibꝫ omnibus conſequentibus. vult ei voluntate conſequente. ꝛ hoc a rege ſimpliciter volitum militi. aliud aūt ſm̃ quid Sic in deo ad ꝓpoſitum pro tanto. quia deus dedit homini ea quibus ordinatur ad beatitudinē. ſ. liberum arbitrium reſpectu cuius dicitur deus omnem hominē ſaluum fieri velle in ſuo antecedente. ꝛ hinc ſumitur voluntas antecedens. Sed conſiderato quomodo quilibet ſe habet in vtēdo illis. ſimpliciter vni vult damnationem alij beatitudinem. ꝛ hoc vult eis voluntate conſequente. ꝛ hinc ſumitur in deo voluntas conſequens.

Ex his quarto concludo vnam concluſionem. ꝙ per p̄dicta parent quattuor difficilia que ꝯſueuerunt dici de differētia harum voluntatum. Primum eſt ꝙ diuerſitas voluntatis antecedentis ꝛ ꝯſequentis nō eſt in diuina voluntate. ſic ꝙ ſint due res diſtincte. ſicut vnus oculus eſt diſtinctus ab alio Sꝫ ē diſtinctio ſolū rōis et ſumitur ex parte rerum volitaruꝫ. vt patꝫ ex dictis. Scđm eſt ꝙ deus vult omnes hoīes ſaluos fieri voluntate antecedente ſed nō ꝯſequente niſi bonos. vt patuit in vtroqꝫ mō p̄dicto. Tercium eſt ꝙ voluntas dei antecedens non ſemꝑ impletur. nec fit ſemꝑ illud qđ ipe illa voluntate vult

ſed aliquando deficit vt nõ fiat. quia illa voluntas nõ eſt volũtas ſimpl'r. nec volitũ illa volũtate ē volitũ ſimpliciter. ſ3 ſm q̃d. Sʒ volũtas ꝯſequens ſꝑ ⁊ infallibiliter ipleť q̃ ē volũtas ſimpl'r. ⁊ res volita eſt volita ſimpliciť. Quartũ ē ꝙ volũtas añcedēs in deo eſt voluntas ſpeculatiua. ⁊ nõ reſpicit particulares ꝯditões ⁊ opationes. ſed ſolum naturã in cõmuni. Sed voluntas conſequens eſt practica ⁊ reſpicit particulares cõditiones perſonaꝝ ⁊ ſuppoſitoꝝ quorum ſunt actões. ⁊ ideo que vult voluntate ſpeculatiua. nõ vult ſimpl'r ſed ſm quid. quare non ſemꝑ impletur. Que autē vult voluntate practica. vult ſimpl'r. quare ſemper de neceſſitate implentur.

¶ De voluntate ſigni ⁊ beneplaciti. ⁊ primo quõ de deo dicũtur aliqua proprie aliqua metaphorice. Capl'm. CXLI.

Modo videndũ eſt de volũtate ſigni et beneplaciti. Ubi pmo videndũ eſt ꝙ aliqua de deo dicuntur dupl'r. Uno modo ꝓprie. ⁊ illa vere deo ſunt. ſicut ſapientia. bonitas. iuſticia. ſubſtantia, pſona, ꝓprie de deo dicuntur. ⁊ vere ac realiter in eo ſunt. Alio modo dicuntur aliqua de deo metaphorice. et per ſilitudinē cuiuſdã ꝓportionabilitatis in cõparatõne ad ſuos effectus quoꝝ eſt cauſa. Et hoc mõ metaphorice dr ignis. Deutro. x. ex illa ꝓportõnis ſilitudine. quia ſicut ignis ſe hʒ ad ſui ꝯtrarij ꝯſumptõnem. ita deus ad conſumendam nequiciam. Unde ipm eſſe ignem eſt ipſum eſſe deſtruentem nequiciam Et iſto modo etiaʒ punitio ſua qua peccatores punit dicitur ira ei⁹. de qua pſ Aſcēdit fumus in ira eius. ⁊ ignis a facie eius exarſit. Et quia effectus eſt ſignum cauſe. ideo illi effectus ſm quos attenditur ſimilitudo vel ire vel alicuius alterius. dicuntur eſſe ſigna. vnde punitio dicitur ſignum ire eius. ⁊ ſic de alijs.

¶ Diſtinctio voluntatis ſigni et beneplaciti in deo. Capl'm CXLII.

Hoc ſuppoſito poteſt patere diſtinctio voluntatꝫ diuine in voluntatem ſigni ⁊ beneplaciti. Quia voluntas beneplaciti dicitur actus eius volendi quo ſibi aliquid placet. ⁊ iſta voluntas ꝓprie de deo dicitur ⁊ vere in eo ē. Voluntas autem ſigni dicitur aliquod ſignum extra deum exiſtēs. quod pretendit deum velle aliquid vel pretēdit aliquid in deo ſm ꝙ ſe habet ad modum volentis. ſicut punitio qua deus punit aliquem oſtendit ipſum ſe habere ad modum irati. Sed de⁹ nõ dicitur ita proprie iraſci. ſed dicitur velle illa quorum ſunt illa ſigna. Et ſic patet ꝙ talis voluntas metaphorice de deo dr. ⁊ in deo ꝓprie nõ eſt. ſʒ eſt ꝓprie extra. ⁊ nihil aliud ē q̃ʒ iſta ſigna q̃ oſtēdũt deũ ſe habere ad modũ volētis iraſci Signũ eñ aliq̃n noiamus ſicut rē ſignatã. vt imaginē herculis vocam⁹ herculē Qñ autēʒ ſignũ nominem⁹ ſicut rē ſignatã contingit dupl'r. Uno mõ rõne ſilitudinis. vt in exẽplo poſito de imagine herculis Alio mõ rõne ꝓportõis. q̃ſi arguẽdo. vt ſicut ſignũ ⁊ ſignatũ ſe hñt in vno. ita etiã ſe habeãt ⁊ ĩ alio Et ſic ē in ꝓpoſito de q̃ loq̃mur. Ex eo eñ ꝙ ĩ nobis ex aliq̃ ſigno arguiť eē volũtas. ꝓportionabil'r arguim⁹ ex aliq̃b⁹ ſignis eē in deo volũtatē. ſicut ⁊ in nobis. Et illã vocamus voluntatē ſigni In nobis aũt qñ aliq̃s precipit vel conſulit aliquid fieri. videtur precipiens et conſulens il-

lud velle ſimpliciter fieri. Iterum quãdo ꝓhibet videtur illud nolle fieri. Quãdo aũt aliquid facit. videt illud fieri velle. Qui etiam ꝑmittit aliquid fieri. cum illud poſſit impedire. videtur illud velle fieri. Quia igitur ita eſt in nobis. ex hac ſimilitudine ſm quandam ꝓportionẽ. ſic dicimus eſſe in deo. ⁊ ponimus in eo eſſe voluntatẽ ſigni ꝑtinentẽ ad p̄ceptũ. et conſilium quantum ad duo p̄ma. ꝓhibitõnem quantum ad tercium. operatõem quantum ad quartũ. permiſſionẽ quantũ ad quintum. Et horum quodlibet voluntas ſigni in deo vocatur. Et eſt quintuplex

¶ Quot ſunt ſigna. et quot modis dr̃ volũtas ſigni. qꝛ q̃nqꝫ modis. Cap̄. CXLIII.

Tercio ponenda eſt ſufficientia iſtoꝝ ſignoꝝ ſiue volũtatum ſigni. Que tripl'r poteſt ſumi. Primo ex parte volitoꝛuꝫ ſic. quia illud ſignũ. aut eſt reſpectu boni aut mali. Si reſpectu mali. aut negatiue. ⁊ ſic eſt ꝓhibitio. aut affirmatiue. ⁊ ſic eſt ꝑmiſſio. Si reſpectu boni. aut p̄ſentis. ⁊ ſic eſt operatio. aut futuri. ⁊ ſic eſt p̄ceptum ⁊ conſilium. Sꝫ p̄ceptum reſpectu boni neceſſarij ad ſalutem. Conſiliũ reſpectu boni ſuperogationis. qđ non facit ad neceſſitatẽ. ſed ad ꝯgruitatem et vtilitatẽ. Secundo ſumit ex parte voluntatis. ⁊ ſic quia eſt ſignũ diuine voluntatis. aut p̄cat illud qđ deꝰ vult facere ꝑ ſeip̄m. aut per alium. Si per ſeip̄m aut directe. tanq̃ ipſe agens. ⁊ ſic eſt operatio. aut indirecte ⁊ interpretatiue. ⁊ ſic eſt ꝑmiſſio Et dr̃ permiſſio ſignum voluntatis inquantũ ille qui permittit aliquid fieri cum poſſit impedire videtur interpretatiue illud velle. Si vero ſit ſignum eius qđ vult facere ꝑ alium hoc eſt vel reſpectu boni faciendi. et hoc eſt vel neceſſarij ad ſalutem. ⁊ ſic eſt preceptum. vel ſupererogatõnis. et ſic eſt conſilium. Vel eſt reſpectu mali vitandi. ⁊ ſic eſt ꝓhibitio. Tercio ſumitur ex parte diuine voluntatis. ⁊ ſic vt prius dictum eſt. duplex eſt voluntas in deo. antecedens ⁊ cõſequens. Quedã ergo ſunt ſigna voluntatis antecedentis. ⁊ quedam cõſequentis. Signa ergo voluntatis antecedentis. vel ſunt reſpectu boni faciendi. ⁊ hoc eſt vel reſpectu boni neceſſarij ad ſalutem. et ſic eſt preceptum. vel boni vtilis ⁊ ſuperogationis. ⁊ ſic eſt conſilium. Vel ſunt reſpectu mali nõ faciendi. ⁊ ſic ẽ ꝓhibitio. Signũ ãt volũtatis ꝯſequẽtis aut ẽ reſpectu boni qđ fit. ⁊ ſic ẽ opatio Vel reſpectu mali. ⁊ ſic ẽ ꝑmiſſio

¶ Differentia inter bonum et malũ. qꝛ aliqđ bonũ eſt qđ licite p̄t dimitti vt nõ fiat. ſꝫ nullũ malũ licite p̄t cõmitti vt fiat Capl'm. CXLIIII.

Nunc quarto videndũ eſt. cũ ex parte ſignoꝝ reſpectu boni ponant duo ſigna. ſcꝫ preceptum ⁊ conſilium. quare reſpectu mali ſimiliter nõ ſunt duo ſigna. cum nõ poſuit niſi vnum. ſcꝫ ꝓhibitõnem. Et dicendũ eſt ꝙ hec eſt cauſa. quia in bonis eſt hec differentia. Quia q̄dam ſunt que licite nõ poſſunt dimitti. ſicut precepta. que obligant ad ſui impletionẽ. Alia ſunt que licite pñt dimitti. cum non obligent. quia non ſunt neceſſaria. licet ſint vtilia adimpleti. ⁊ talia ſunt bona que cadunt ſolum ſub conſilio. Et ideo aliter debuerũt hoĩes iduci ad bona q̄ licite dimitti nõ pñt. qꝛ ꝑ ꝯpulſionẽ ⁊ p̄ceptũ Et alit ad iſta bona q̄ pñt licite dimitti. qꝛ ꝑ ꝑſuaſionẽ et ꝯſiliũ. Et hec ẽ cã q̄re ſtꝫ duo ſigna ex ꝑte boni.

Nullū aūt malum eſt qđ licite poſſit
fieri. Et ideo om̄e malū cadit ſub ꝓ
hibitōe. licet aliqua mala ſint magis
ꝓhibita ꝙ̄ alia ⁊ ſub maiori pena Et
ideo ex parte mali ſignum ponit̄ vni-
cum. ſcꝫ ꝓhibitio. Ex quo ptꝫ ꝙ vo
luntas bn̄placiti in deo eſt ſp̄ vnica ⁊
ſimplex. ſꝫ voluntas ſigni eſt quintu
plex. ſꝫ iſta q̄nq; ſigna p̄dicta in hoc
verſu ꝯtinent̄. Precipit ⁊ ꝓhibet ꝑ-
mittit cōſulit implet. Huius ſenten
tia patet ex dictis.

¶ Qꝫ voluntas tā in deo ꝙ̄ in alijs ſ̄cat aliqñ potētiā. aliquando obiectū. aliqñ actum.

Capl'm. CXLV

Q Uinto ſciendū ꝙ noīe volū
tatis multipl'r vtimur tā in
diuinis ꝙ̄ in humanis. Ali-
quādo eñ in diuinis ſ̄cat ipam potē
tiam volitiuā. qua vult deus quicq̄d
vult. que in deo nō differt realiter ab
eſſentia. ⁊ ſic accipitur voluntas. cū
dicunt doctores. ꝙ in deo eſt volun-
tas ⁊ intentio. ⁊ ꝙ eſt agens ꝑ intel
lectum ⁊ voluntatē. Aliqñ aūt ſ̄cat
actū volūtatis ⁊ nō potentiam. ⁊ ſic
accipit̄ in pſ̄. In voluntate tua de-
duxiſti me. i. ſicut voluiſti. Aliquan
do ſ̄cat rē volitā. ⁊ ſic accipit̄ in pſ̄.
In capite libri ſcriptū ē de me vt fa-
cerem voluntatē tuā deus. i. rem a te
volitā. Qđ aūt dictū eſt de volunta
te in diuinis. etiā dicendū eſt in hu-
manis. qꝛ noīe voluntatis aliqñ no-
minamus potentiā. vt cū dicimus ꝙ
intellectus ⁊ voluntas ſunt due po-
tentie aīe realiter diſtincte. Aliquā-
do nominamus actū volūtatꝫ. vt cū
dꝛ Rex hꝫ bonā voluntatē ad regnū
id eſt diligit regnū. diligere aūt act᷒
volūtatis ē. Aliqñ etiā noīamus rē
volitā noīe volūtatꝫ. vt cū dꝛ Volū
tas regis ē vt latro ſuſpēdat̄. ibi eñ
nō accipit̄ ꝓ potētia volūtatꝫ nec etꝫ
ꝓ actu volūtatꝫ eius. qꝛ ſuſpēſio latro
nis nō ē potētia volitia regis nec act᷒
elicitus a potētia. ſed ſumit̄ pro re vo
lita. qꝛ ſuſpenſio latronis eſt res voli-
ta a rege. Sic ergo patet ꝙ volūtas
multipliciter dicitur. tam in diuinis
ꝙ̄ in humanis. qꝛ aliquādo ſumit̄ ꝓ
potentia. aliquādo pro actu. aliquan
do pro obiecto In diuinis aūt reali-
ter eſt vna voluntas. ſed ſ̄m diuerſas
conſideratiōes ex parte obiectorum
ſumitur ibi diuerſitas volūtatū Qđ
optime oſtendit pſ̄. dicens Magna
opera domini. exquiſita in omnes vo
luntates ei᷒ Volūtates domini po-
nens oēs diuerſas eſſe reſpectu operꝫ
In homine aūt ꝓprie vtendo nomine
volūtatis. eſt etiam vnica. ſcꝫ intelle-
ctiua Aliquādo aūt large per extenſi
onem nominis appetitū ſenſitiuū vo-
camus volūtatē Et ſ̄m hoc larga ac
ceptōne in homine eſſet duplex volū
tas. ſicut realiter eſt duplex appetit᷒
realiter diſtinctus. ſcꝫ ſenſitiuus ⁊ in
tellectiuus De iſtis aūt voluntatib᷒
in deo agitur primo ſentētiarꝫ. diſti.
xxxvi. ⁊ di. xxxviij

¶ De noībus rerū ꝑtinentiū ad tertiā ſpēꝫ qualitatꝫ et p̄mo q̄bus cōuenit et de q̄bus dicatur paſſio et paſſibil' qualitas.

Capl'm. CXLVI

N Unc dicendum eſt de tertia
ſpecie qualitatis Circa quā
cōſideranda ſunt duo in ge-
nere Primū eſt de paſſione ⁊ paſſibili
q̄litate ſ̄m naturā ⁊ generalia vtri
uſq; Secūdum eſt de paſſionib᷒ ani
me in ſpeciali.

¶ Quid importet̄ noīe naturalis potentie. ⁊ quō ſe hñt ad inuicem.

Q Uantū ad primū videnda ſtꝫ
quinq; . Primo quō noīatur ⁊
quibus ꝯueniat hec tercia ſpecies q̄-
litatis. Nominat̄ aūt paſſio ⁊ paſſi-

bilis qualitas. vt pʒ in libro pͥdica/
mentoꝝ. Conuenit aūt hoc nomē taꝫ
illis qualitatibꝫ q̄ paſſionē ſunt infe/
rentes. ſicut caloꝛ ⁊ frigus inferunt
quandā paſſionē ſenſui tactus. ⁊ dul
cedo ⁊ amaritudo ſenſui guſtus. ſiue
ſint illatē ⁊ inatē ab aliqͥbꝫ alijs. ſicut
albedo ⁊ nigredo. q̄ inaſcunt᷑ a ꝓpria
cōplexione ⁊ pͥncipijs ſubiecti.

¶ Quō differunt hec duo paſſio et paſſibilis qualitas.

Capl'm. CXLVII

Secundo videndū eſt quō
differunt paſſio ⁊ paſſibilis
qualitas. Et ſciendū ꝙ qn̄
hmōi accidētia cauſant᷑ a cauſa ⁊ pͥn
cipio cito tranſeunte ⁊ faciliter mobi
li. tunc dicunt᷑ paſſiones. ſiue ſint a cā
intrinſeca ſiue extrinſeca. vt iſte q̄ effi
citur rubicundus a verecundia vel a
caloꝛe. ⁊ iſte q̄ efficit᷑ pallidus ab ali
q̄ egritudine leui vel a timoꝛe. Quā
do āt cauſant᷑ a pͥncipio ꝑmanente ⁊
diuturno vel firmato ⁊ nō facilit᷑ mo
bili dicunt᷑ paſſibiles q̄litates. vt qui
factus ē pallidus vel rubicūdꝰ a pͥn
cipio naturali. ſicut a cōplexione. vel
ab aliqua alia cā extrinſeca ꝑmanēte.
vt pallidus factus a longa egritudi
ne Et idē eſt de paſſionibꝫ vel q̄litati
bus aīe Si em̄ aliqs ex cā firma ira
ſcatur. ſicut ſi ex ꝓpria ꝯplexione hoc
habeat. talis ira paſſibilis q̄litas dͬ.
et vocat᷑ iracundus Idē etiā a cauſa
extrinſeca. vt ſi ex longa infirmitate
hoc accidit Si aūt ex leui cā iraſcat᷑.
talis ira dͬ paſſio. ⁊ ipē iratus dici/
tur ⁊ nō iracundus.

¶ Quot ſunt modi paſſionū et paſſibilium qualitatum.

Tercio videdū eſt q̄t ſunt mo
di paſſionū ⁊ paſſibiliū q̄litatū
Et dicendū ꝙ duo. q2 q̄dā ſūt paſſio
nes ⁊ paſſibiles qualitates coꝛpis ⁊
coꝛpoꝛales. ſicut pʒ in exemplis po
ſitis vt albedo ⁊ huiuſmodi Quedā
aūt ſunt aīme nō abſolute ⁊ ſm̄ oēm
potentiā. ſꝫ ſolū ſm̄ appetitum ſenſiti
uum ꝓpͥe. vt ira ⁊ huiuſmodi

¶ Quot modis dicit᷑ paſſio et q̄d ſit paſſio naturalis et aīalis. et q̄tiēs vnaqueqꝫ dicatur.

Capl'm. CXLVIII

Quarto videdū eſt quot mo
dis dicit᷑ paſſio vel pati Ubi
ſciendū ꝙ paſſionū alia natu
ralis alia aīalis. Paſſio aūt natura/
lis ſeu coꝛpoꝛalis dͬ tripliciter Uno
modo. quecūqꝫ alteratio ꝑ quā aliqͥd
in ſubiecto recipit᷑ qualecūqꝫ ſit illud
⁊ hec ē acceptio valde larga. ⁊ ſic di/
citur luna pati cū recipit a ſole lumē.
Secūdo modo dͬ paſſio alteratio ꝑ
quā a ſubiecto aliquid abijcit᷑. ⁊ ali/
quid recipitur qualecunqꝫ ſit illud. ⁊
hec eſt magis ſtricta ⁊ ꝓpͥa acceptō
ꝙ pͥma Et hoc mō dicit᷑ pati qui ſic
alterat᷑ ꝙ egritudo abijcit᷑ ⁊ ſanitas
introducitur. Tertio modo dicitur
paſſio alteratō ꝑ quā abijcit᷑ forma cō
ueniēs. ⁊ introducit᷑ forma incōueni/
ens. ⁊ hec eſt ꝓpͥiſſima acceptō paſſi
onis. Et ſic nō dͬ pati a quo abijcit᷑
egritudo ⁊ introducit᷑ ſanitas. ſed ſo
lum iſte a quo abijcitur ſanitas ⁊ in/
troducitur egritudo. q2 ſanitas ē foꝛ
ma conueniens. ⁊ egritudo diſconue
niens. Alia eſt paſſio animalis ⁊ hec
nihil aliud eſt ꝙ motus anime ſm̄ ap
petitū cōſurgens ex apprehēſione coꝛ
poꝛalis ⁊ naturalis paſſionis. Et ſi/
cut inter paſſiones coꝛpoꝛales ⁊ natu
rales illa alteratio magis ꝓpͥe dicit᷑
paſſio ſm̄ quā foꝛma diſconueniēs in
troducit᷑. ⁊ conueniens abijcitur Ita
ꝙuis tribus modis poſſit dici paſſio
ex parte animalis paſſionis. ſicut ex
parte naturalis ⁊ coꝛpoꝛalis. tamen
inter paſſiones anime illa dicitur ma
gis ꝓpͥe paſſio que eſt motus appeti

tus ſenſitiui conſequens apprehenſionē naturalis paſſionis diſconuenientis. ꝗ ſequens apprehenſionē naturalis paſſionis cōuenientis. Et idō magis ꝓprie dicitur pati qui triſtatᷣ vel dolet. ꝗ qui delectatᷣ vel gaudet. Et iſto modo ponūtur paſſiones in appetitu ſenſitiuo. Et larga aūt acceptiōe paſſionis. tā paſſioni naturali ꝗ animali. ſm ꝙ ſola acceptio alicuius dicitur paſſio. tranſlatū eſt nomen paſſionis ad potentias alias anime apprehenſiuas. vnde ſic videre quoddam pati ē ⁊ intelligere ⁊ velle. vt patȝ. iij. de anima. Et hoc etiam ꝯceptus anime paſſiones dicuntur. vt patet primo perihermenias. ꝙ voces ſunt ſigna paſſionū que ſunt in aīma. Et etiam ꝓprietates ſubſtātiales prope paſſiones dicuntur. vt eſſe riſibile eſt paſſio hominis. Et hec nō proprie pertinēt ad tertiam ſpeciem qualitatis. Quantū autem ad paſſiones ſeu naturales ſeu corporales ⁊ animales ſciēdū. ꝙ paſſio vno modo dicit effectum illationemq; actōnis. ⁊ ſic eſt ſpeciale predicamentū. quod dicitur predicamētū paſſionis. Alio modo idem eſt ꝙ quedam diſpoſitō cauſata ab aliquo accidente vel ab aliqua cauſa faciliter trāſeunte ⁊ faciliter mobili. ⁊ ſic eſt qualitas imꝑfecta ⁊ ſic ꝑtinet ad hāc terciā ſpeciem qualitatis.

¶ Quomō qualitates elemētares ſunt diuerſimode in diuerſis ſpeciebus qualitatis

Caplm. CXLIX

Quātū aūt ad qualitates elemētares actiuas ⁊ paſſiuas quō pertineāt ad hāc ſpeciē. Sciendum eſt ſm cōmuniorem opinionem. ꝙ iſte qualitates poſſunt ꝯſiderari tripliciter. Vno modo ſm ꝙ ordinantur ad actionem vel ad ſe inuicem vel ad potentias ſenſitiuas immutandas. ⁊ hoc abſolute. ⁊ ſic dicūtur eſſe ab aliquibꝫ in tertia ſpecie q̄litatis. Secundo prout ordinātur ad agendū ⁊ paciendū non abſolute. ſed bñ vel male. Et ſic ſunt in ꝑ̄ma ſpecie. Tercio prout cauſantᷣ a ꝑ̄ncipijs ſubſtantialibus elementorū. Et ſic ſunt in ſcḋa ſpecie qualitatis. Nec hoc eſt inconueniens vnā ⁊ eandem rem diuerſimode ꝯſideratam ad diuerſa genera ⁊ ad diuerſas ſpecies eiuſdē generis pertinere. ſicut ſubſequēter patebit. Qualitas aūt elemētares ſunt caliditas. humiditas. ſiccitas et frigiditas.

¶ De paſſionibus anime ⁊ ꝑ̄mo vnde ſumitᷣ diſtinctō eaꝝ et quid tale agens facit paſſo.

Caplm. CL

Quia vero ſepiſſime apud theologos ⁊ ph̄os de paſſionibꝫ aīe que aīales dicuntᷣ ⁊ ſunt in appetitu ſenſitiuo. ſermo nō modicū grauis occurrit. Idcirco hic numerū diſtinctōnē ⁊ ſufficiētiā ipaꝝ pono. Deinde quedam noīa q̄ accidētale in eis faciūt differentiā ſecundo ponēda ⁊ inſerenda iudicaui. Primo aūt oīm pono rationem ſiue fundamentū vnde pt eaꝝ ſumi diſtinctō. Ubi intelligendū ꝙ paſſiones de quibus hic loqīmur differūt ſm ea q̄ ſunt obiecta ⁊ cauſatiua taliū paſſionū ipius aīe. Hoꝝ aūt obiectoꝝ q̄ cauſant tales paſſiones. dr̄ña dupl'r ſumi pōt. Uno mō ſm naturā ⁊ ſubſtātiā ipſorū actiuoꝝ. ſicut ignis differt ſubſtantial'r ab aqua. quoꝝ qḋlibet eſt actiuū. Alio mō ſm diuerſam ꝟtutē actiuā ſicut alia ꝟtute agit ignis. alia aqua. Diuerſitas āt actiui vel motiui ꝗ̄tū ad ꝟtutē mouendi accipi pōt in paſſionibꝫ aīe ſm ſilitudinē agētiū naturalium. Omē aūt agens vel mouēs aliqḋ hoꝝ duoꝝ facit. qꝛ trahit quodā

mō ad ſe paſſum vel repellit a ſe. Si
trahit ad ſe facit tria Nā agens pmo
dat inclinatōem vł aptitudinē paſſo
vt tēdat in ipm. ſicut corpus leue qd
eſt ſurſum dat leuitatē alicui corpori
generato inferius in qd agit. per quā
habet inclinatiōem z aptitudinem vt
tendat ſurſum Scdo dat ei nō ſoluz
aptitudinem z inclinatōnē. immo eti
am actū. vt ſi corpus eſt extra locum
inferius. dat ei motū ſurſum. vt mo/
ueatur ſurſum vel ſupi9. Tercio dat
ei quieſcere z ſtare in loco cum puene
rit. ex eadē em̄ cauſa mouet ad locum
aliquid z qeſcit. lz moueat ppter rem
nō habitam Qd autē dictum eſt de
agēte naturali dum paſſum ad ſe tra
hit intelligendum eſt eodem modo
p omia dum paſſum a ſe repellit His
ſuppoſitis ex his patebit diſtinctio
paſſionū vtriuſq cupiſcibilis pmo
deinde iraſcibilis ſcdo. z tercio ɔclu/
detur diſtinctō paſſionū vtriuſq Ap
petitus em̄ ſenſitiuus in q ſunt paſſi/
ones de quibus eſt ſermo. diſtingui/
tur in ɔcupiſcibilem z iraſcibilem vt
prius dictum eſt. cū potentiarum aīe
diſtinctio poneretur Quarto oſten/
detur quomodo diuerſificātur nomi
na paſſionū ſm differentias acciden/
tales. Quinto dicetur in ſpeciali de
quattuor nominib9 iſtarum paſſionū
que ſingularem habent difficultatem
Sexto ponetur triplex cōcluſio. qua
rū quelibet vtilis eſt ad hanc materi
am q ſequitur aliquo modo ad dicta
de iſtis paſſionib9.

¶ Diſtinctio paſſionū que ſunt in concupiſcibili.

Capl'm. CXLI

Quātum igitur ad paſſiones
cōcupiſcibilis Sciendū ē q
bonū z malū apphenduntur
ab eſtimatiua naturali. quā apphen/
ſionē ſequit appetit9 q mouet ab eis
apprehēſis Bonū aūt apprehenſum
habet ɣtutem quaſi attractiuā. ma/
lum aūt repulſiuā Bonū ergo appre
henſum mouens concupiſcibilē. cau/
ſat in ea quādā inclinationem z apti/
tudinem ſeu generalitatē ad bonum
Et ab iſta cauſatōne accipitur vna
paſſio appetitus cētum ad ɔcupiſci/
bilem q dicit amor. cui p cōtrarium
malū apprehenſum p repulſionē cau/
ſat paſſionem aliā oppoſitā in eadem
cōcupiſcibili. quā dicimus odiū Om
aūt bonum apprehēſum nō ſp ē pñs
vel habitū. idcirco ſi nondum ſit ha
bitū ſed eſt abſens vel futur9 dat eidē
cōcupiſcibili quā mouet nō ſolū apti
tudinem ſed motū ad aſſequēdū bo/
nū amatū. z ab hoc ſumit in ɔcupiſci
bili vna paſſio que vocat deſiderium
Ex quo pz differētia beati Auguſti.
inter amorē z deſideriū. q amor eſt
rei habite. deſideriū rei habēde. Ex
oppoſito aūt ex pte mali apprehēſi eo
dē mō ſequit alia paſſio. que dr fuga.
Tercio cū ipm bonū apprehēſum p
motū fuerit acquiſitū dat ipm bonū
ipi appetitui quietationē quandam
in ipo bono adepto. z ab hoc ipa paſ
ſio accipit in cōcupiſcibili que vocat
gaudiū Cui ex oppoſito ex parte ma
li apprehēſi reſpōdet triſticia q oppo/
nit gaudio Et he paſſiones ſumunt
z inueniunt in ɔcupiſcibili

¶ Diſtinctio paſſionū aīe q ſunt in iraſcibili

Capl'm. CXLII

Quantū ad ſecūdū ſciendum
q in paſſionib9 iraſcibilis p/
ſupponit qdā aptitudo vł in
clinatō ad pſequēdū bonū vel fugiē
dū malū ex ɔcupiſcibili. que abſolute
reſpicit bonū vel malū. ſed iraſcibił re
ſpicit bonū vel malū arduū z diffici
le alioquin nō pertineret ad iraſcibi/
lem Si ergo bonum apprehenſum
arduum mouet iraſcibilem que non

poteſt eſſe niſi nõdum adeptum. q2 ſi
tale bonũ iam eſſet adeptum. nõ ha/
beret rationem ardui ⁊ difficilis. ⁊ ſic
nõ pertineret ad iraſcibilem. ğ optet
ꝙ bonũ apprehenſum mouens iraſci
bilem ſit arduum non adeptum Si
ergo bonũ tale moueat vt poſſibile
eſtimant haberi. cauſat paſſionẽ que
dicit̃ ſpes Si aũt moueat vt impoſſi
bile eſtimãt haberi. cauſat paſſionem
que dr̃ deſpatio Et oppoſito autẽ in
malo apprehẽſo qḋ eſt arduum cũ nõ
imminet de pſenti ſicut ſunt pericula
futura grãdia. mouetur iraſcibilis ⁊
cauſatur quedã paſſio. ſi non eſtimat̃
euaſibile q̃ dr̃ timor Si ãt eſtimatur
ſupabile ſeu euaſibile cauſatur paſſio
que dr̃ audacia Reſpectu ãt boni ade
pti in iraſcibili nõ ẽ aliqua paſſio. q2
ex quo eſt adeptum perdit ratõnem
ardui. ⁊ ſic nõ ptinet ad iraſcibilẽ vt
dictum eſt Sꝫ malũ iam actu exiſtẽs
poteſt habere rationẽ ardui ad ſuſti/
nendũ ⁊ repellendũ Et ideo cauſat in
iraſcibili paſſionem que dicit̃ ira. Ire
aut q̃ eſt ex malo in actu adiacente nõ
reſpõdet aliqua oppoſita paſſio ex bo
no pter predicta. q2 ſcꝫ bonum appre
henſum imminens nõ habet rationẽ
difficilis q2 adeptum Et ideo ſolum
cauſat paſſionẽ in concupiſcibili ⁊ nõ
in iraſcibili.

¶ Numerus oĩm paſſionũ
aĩe. ⁊ ſunt. xi Capl'm. CLIII

Tercio cõcludo numerũ paſſi
onũ ptis ſenſitiue q2 ex pre/
dictis ptꝫ ꝙ in concupiſcibi
bili ſunt tres cõiugationes paſſionũ
oppoſitaꝝ reſpectu boni ⁊ mali. ſcilicꝫ
amor ⁊ odium. deſideriũ ⁊ fuga. gau
dium ⁊ triſticia. Et ſic ſunt ſex in con
cupiſcibili. In iraſcibili aũt ſunt due
coniugationes. ſcꝫ ſpes ⁊ deſperatio
quoꝝ vtrũqꝫ eſt reſpectu boni futuri
Timor ⁊ audacia quoꝝ vtrũqꝫ reſpe
ctu mali futuri eſt. Unica aũt paſſio
eſt ſine coniugatõne reſpectu mali p/
ſentis. ⁊ dicit̃ ira Et ſic ſũt ſolũ quin
qꝫ in iraſcibili Et per cõſequens om/
nes in vniuerſo ſunt vndecim. Et ſic
paſſiones ⁊ virtutes morales ſibi in
vndenario numero correſpõdẽt Eſt
aũt notãdum ꝙ ſicut diuiſio virtutũ
ſuperius poſita. nõ eſt diuiſio in ſpe/
cies ſpecialiſſimas. ſꝫ in ſpẽs ſubalter
nas Sic diuiſio iſtaꝝ paſſionũ non ẽ
in ſpẽs ſpecialiſſimas. ſed in ſpẽs ſub
alternas cõtinet eñ aliquas ſub ſe vt
magis infra patebit

¶ Quõ diuerſificãtur noĩa
paſſionuꝫ ſm drñas accñtales
ex q̇bus diuerſa noĩa paſſioni/
bus ꝯueniũt Capl'm. CLIIII

Quarto dicendũ eſt quõ no/
mina paſſionũ diuerſificãtur
ſm differentias accidẽtales:
ex quibꝫ accidentibꝫ diuerſa noĩa eis
cõueniũt Accidẽtia aũt paſſionũ du
pliciter pñt accipi Uel q̃ eis accidũt
in ſe. vt ꝙ ſit paſſio intẽſa vel remiſſa.
Uel q̃ eis accidũt ex obiecto. q̃. ſ. acci
dunt bono ⁊ malo apparenti. q2 obie
ctũ paſſionũ p ſe eſt bonũ vel malum
apparẽs. Si ergo accipiamꝰ drñam
accidẽtalẽ q̃ reſpicit ipam paſſionem
in ſe ſicut ẽ eſſe intẽſum. ſic accipit̃ di/
uerſitas noĩm in iſtis paſſionibꝫ qñtũ
ad paſſiones ꝯcupiſcibiles. q̇a reſpe/
ctu deſiderij ponit̃ ꝯcupiſcẽtia que ni
hil aliud eſt qꝫ deſideriũ multũ inten
ſum Reſpectu aũt timoris ponit̃ ꝫe/
lus. q̇ nihil aliud eſt qꝫ amor adeo in
tenſus vt nõ patiat̃ ꝯſortiũ in amato
Reſpectu aũt odij ponitur abomina
tõ. q̃ nihil aliud ẽ qꝫ odiũ intẽſum Re
ſpectu aũt gaudij ponunt̃ tria. q2 qñ
eſt gaudiũ adeo intẽſum vt in ſigno
exteriori quocũqꝫ generaliter ꝓrum/
pat. dicit̃ exultatõ. quaſi extra ſaltatõ
Hilaritas autẽ dr̃ qñtum ad ſigna q̃

ex īteſo gaudio apparēt in facie. Jo
cunditas aūt quantū ad ſigna q̄ oſtē
dunꝛ in alijs mēbꝛis ꝛ alijs actibꝫ Et
hec tria ſunt reſpectu effectus extrin
ſeci. Aliud aūt pt̄ accipi reſpectu effe
ctus intrinſeci. q̇ ſequiꝛ ex intentione
gaudij. ꝛ eſt cordis dilatatio. ꝛ reſpe
ctu huius effectꝰ poniꝛ nomē leticie
Vn̄ leticia q̄ſi laticia dr̄. i. dilatatio.
Reſpectu aūt triſticie q̄ eſt multū in
tenſa. intantū vt īmobilitet ad opan
dū. ꝛ actōem q̄ retardet poniꝛ acci-
dia. Vn̄ Damaſ. dt̄ ꝙ accidia eſt tri
ſticia aggrauans ꝛ īmobilitās intm̄
vt vocē auferat. qꝛ ꝓhibet loquutio
nem. Reſpectu aūt paſſionis que eſt
fuga nō ſic habemus nomē impoſitū
qđ accidentalē drām faciat niſi forte
poneremus abominatōem reſpectu
fuge intenſe. ſicut reſpectu odij inten
ſi. Quantū aūt ad paſſiones iraſcibi
lis reſpectu ſpei poniꝛ p̄ſumptio. q̄
nihil aliud eſt ꝙ̄ ſpes multū intenſa.
Audacia aūt dt̄ intēſionē ꝛ exceſſum
ꝯfidentie in aggrediendo terribilia.
Furor aūt dt̄ intenſionē ire. Vn̄ fu-
ror nihil aliud eſt ꝙ̄ ira multū inten
ſa Reſpectu autē timoris ꝛ deſpatō
nis nō habemus noīa importātia ac
cidētalē drām ex pte intēſionis actꝰ
Reſpectu aūt paſſionis quantū ad
remiſſionē actus non habemus noīa
accn̄tales differētias īportantia Sꝫ
ſi accipiamus accn̄talem drām ex p-
te obiecti. cū obiectū ſit paſſionū. vt
dictū eſt. bonū ꝛ malū apparens. ea q̄
iſta accidentalr̄ reſpiciūt. faciūt etiā
accidentalē drām in paſſionibꝫ reſpe
ctu obiecti. vt pꝫ manifeſte in duabꝫ
ſcꝫ in triſticia ꝛ in timore. Quantū
ad triſticiā q̇dē ipa eſt mala. qꝛ triſti
malū apparet. Qđ aūt eſt malū appa
rens triſti accidit qđ pt̄ eē alteri ma-
lum vel bonū Si ergo triſticia ſit de
malo qđ nō ſolū apparet malū ipi tri
ſti. ſꝫ etiā eſt malū alteri. ſicut pauper
tas apparet malū alicui diuiti ꝛ ē ma
lum alteri. ſ. paupi. Sic reſpectu tri-
ſticie talis poniꝛ hoc nomē miſeria.
q̄ eſt circa malū apparens alicui ꝛ al
teri inexiſtens. ex quo apprehēdenti
apparet eſſe malū. Si aūt ſit bonū al
teri. ꝛ ꝑ hoc apprehendiꝛ vt malū ꝓ-
priū. ſic eſt inuidia. q̄ eſt triſticia de
ꝓſperitate bonoꝝ alterius. vł neme
ſis q̄ eſt triſticia de ꝓſperitate malo
rum. vt pꝫ. ij. ethicoꝝ. Quantū aūt
ad timorem eſt diſtinctio. qꝛ de malo
difficili qđ ſupat facultatē timentis
accidit aliq̇d duplr̄. Vno mō ex pte
ipius mali qđ timeꝛ. Alio mō ex pte
ipius timentis malū. Ex pte aūt ipi
us mali accidit turpitudo. ꝛ hoc vel
in ſe. ꝛ ſic poniꝛ iracūdia. q̄ eſt de tur-
pi actu. vel in opinione. ꝛ ſic eſt eru-
beſcentia. q̄ ē timor de ꝯuicio ſm̄ Da
maſ. Vel verecūdia ptinet ad turpi-
tudinē culpe. erubeſcētia aūt ad tur-
pitudinē pene. Ex pte aūt timētꝭ ſu
munꝛ drn̄e accn̄tales timoris h̄ mō
qꝛ terribile excedit facultatē timētis
vel in agēdo vel in agnoſcendo. Si
in agēdo. ſic ē ſegnicies vel ignauia. q̄
eſt timor future opatōnis ſm̄ Da-
maſ. Vel in cognoſcēdo. ꝛ hoc ē tri-
pliciter. ſ. vel ꝓpter cognoſcibilis alti
tudinē. ꝛ ſic eſt admiratio q̄ ē timor
ex magna imaginatōe Vel ꝓpter eiꝰ
incōſuetudinē. ꝛ ſic ē ſtupor qui ē ti-
mor ex inaſueta imaginatōne. Vel
ꝓpter incertitudinē. ꝛ ſic ē agonia q̄ ē
timor infortunij. ꝛ hoc idē dr̄ trepida
tio ꝛ dubitatio Et ſic pꝫ drn̄a iſtoꝝ
nominū accidentalr̄ ſe habētiū ad no
mina paſſionum.

¶ De nominibus ipſaꝝ potentiaꝝ. Capłm. CLV.

Quantū ad quintū videlicet
de noībꝫ aliquaꝝ iſtaꝝ paſſi
onū. qꝛ talia hn̄t difficultatē
ſpecialē in ſuo ſcato. aut rōne ſui. aut

Ideo de illis breuiter aliq̇d dicendū eſt. qꝛ per hoc aliq̄ue difficultates in alijs faciliter patefiēt. Sunt āt q̄ttuoꝛ. due ex ꝑte ꝯcupiſcibilis. ſcꝫ gaudium ⁊ triſticia. Et ꝑte iraſcibil' alie due. ſ. timoꝛ ⁊ ira. Primo ergo dicendum eſt de ꝑtinentibꝫ ad ꝯcupiſcibilem. ⁊ ṗmo de triſticia. qꝛ vero triſticia ambiguitatē facit. ⁊ rōne ſui ⁊ ratione vicinitatis ad alia. quia triſticia q̇dam doloꝛ eſſe videt̄. ṗmo vidēdum eſt quid de ſe importat triſticia Scd̃o quid importat doloꝛ Tercio quō ſe habent ad inuicem.

¶ Quid ſit triſticia ⁊ q̇d importetur nomine triſticie.

Capl̃m. CXLVI

Quantū ad ṗmum videlicet quid importat triſticia. Dicendū ꝙ triſticia ꝓprie importat motū appetitus ſenſitiui cauſatū ex apprehenſione alicuius nociui ſm ſenſum. Et qꝛ ea q̄ dicunt̄ de appetitu ſenſitiuo q̄ntum ad aliq̇d dicunt̄ ⁊ transferuntur ad appetitū intellectiuū. inde eſt ꝙ etiam aliq̄n dꝛ actum appetitus intellectiui ſequentem apprehenſioneꝫ intellectiuā que ꝓprie dꝛ diſplicentia. Primo mō eſt paſſio. nō aūt ſecundo mō Et huic triſticie ſm ſenſuꝫ opponit̄ gaudiū ſm ſenſum. ⁊ triſticie ſm ītellectū opponit̄ gaudiū ſm ītellectū

¶ Quid importetur nomīe doloris. q̇d ſcat. q̇bꝫ ⁊ qualiter cōueniat

Capl̃m. CXLVII

Quantū ad ſecundū de dolore ſciendū ꝙ doloꝛ quantuꝫ ad ſenſum ꝓprie importat ꝑceptionem leſionis. que eſt ſm ſenſum tactus. cui opponitur delectatō ſm eūdem ſenſum. Unde ſicut delectatio ſenſibilis cauſatur ex ꝯiunctione ꝯuenientis ſm ſenſum. ita doloꝛ ſenſibilis ei oppoſitus cauſat̄ ex coniunctione eius quod nō eſt ꝯueniēs tactus eſt diſtinctiuus eoꝝ ex quibꝫ conſiſtit tempamentū coꝛporis Unde illud quod eſt ꝯueniens ſm tactū eſt cōueniens ipi temperamento coꝛporis. Et ꝓpter hoc cōpleta delectatio eſt in ſola ꝑceptōne tactus Et ſimiliter illud quod eſt inconueniens tactui eſt ꝯtrarium tempamēto coꝛporis. Et ideo dꝛ. iij. de anima. ꝙ coꝛrumpentia tactum coꝛrumpunt animal. nō aūt coꝛrūpentia auditū. niſi ſimul ꝯtingat ex accidenti ⁊ tactum coꝛrumpi. Et ideo in ſolo tactu ē doloꝛ. ⁊ accidit ſiue cauſatur ex leſione tempamenti ipius coꝛpis. Quoniā aūt ea q̄ ſunt ſenſus exterioꝛis extendunt̄ ⁊ deinde transferunt̄. vt dicātur de his q̄ ꝑtinent ad ſenſus interioꝛes viſionē quippe extēdimus ad actus imaginatiue. Et etiam que ſunt ſenſitiue partis extendimus ad partē intellectiuā. Idcirco doloꝛis nomē ad actus appetitꝰ ſenſitiui transferimꝰ. et qđ ꝓprie eſt triſticia doloꝛē nominamus. ⁊ ſimilr̄ ad actū appetitꝰ intellectiui. Et qđ ꝓprie eſt diſplicētia doloꝛē large appellamus. Et qđ dictū eſt de doloꝛe. ꝑ oīa intelligēdum eſt de delectatōne ſibi oppoſita. quia in ſenſu vocat̄ ſenſibilis delectatio. in appetitu ſenſitiuo vocat̄ gaudiuꝫ. in intellectiuo appetitu vocat̄ delectatio ītellectualis. vel ab aliq̇bꝫ fruitio

¶ Quō ſe hñt ad inuicē doloꝛ et triſticia

Capl̃m. CXLVIII.

Tercio vidēdū eſt quō differunt realiter. ⁊ quō ſe hñt ad inuicē ſm ꝓprias acceptōes triſticia ⁊ doloꝛ. Ad qđ dicenduꝫ ꝙ in doloꝛe ⁊ triſticia duo inueniuntur Primum eſt ꝯtrarietas ꝯtriſtanꝭ et doloꝛem inferentis ad ipm contriſtatum ⁊ ad ipm dolētem. Scd̃m ē ꝑceptio illius ꝯtrarietatis. Et ſm ratōne vicinitatis ad alia vocabula

runt. Primo ꝗ̃tum ad ꝯtrarietatē
q2 hec in dolore attendit ꝗ̃tū ad na-
turam dolentis que ꝑ leſiuum corrū
pitur. ſed in triſticia attendit ꝗ̃tum
ad repugnantiā appetitus ad aliqḋ
quod quis odit. Scḋo ꝗ̃tum ad ꝑ-
ceptōnem. quia ꝑceptio doloris ſꝑ ē
ſm ſenſum tactus. in triſticia aūt eſt
ꝑceptio ſm ſenſum interiorem. Ter-
cio quantum ad ordinem. quia do-
lor incipit a leſione z terminatur ad
ꝑceptionē ſenſus tactus. ibi em̄ com
pletur ratio doloris. Sed [illegible]cio tri-
ſticie incipit ab apprehēſione eſtima-
tiue naturalis. z terminatur in affe-
ctione vel appetitu. Ex quo patet ꝙ
proprie loquendo dolor eſt paſſio
corporalis ſed triſticia eſt paſſio ani
malis. Sed ſm extenſionem nomi-
num triſticia dolor dr̄. z tam triſticia
ꝗ̃ dolor que reſpiciunt ſenſum exten
duntur ad diſplicētiam que eſt in ap
petitu intellectiuo.

¶ Quō ſe hn̄t ad inuicē de-
lectatio z gaudiū. z quō diffe-
runt. Capl'm. CLIX

Que aūt dicta ſunt de dolo-
re z triſticia eodē mō reſpe
ctu multiplicis acceptōnis.
per om̄ia dici poſſunt de delectatōne
et gaudio. Unde z delectatio reſpi
cit ꝓprie ſenſum tactus. gaudium ap
petitum. Sed delectatio extenditur
ad appetitum ſenſitiuum. z vtrumqꝫ
ad appetitū intellectiuū. Eodē etiā
modo quantum ad ꝓprias ratōnes
differunt ab inuicem ſicut dolor z tri
ſticia. Dolor aūt opponit̄ delectatōi
in illo modo in quo accipitur dolor.
et ſimiliter triſticie opponitur gau-
diū in illo modo in q̊ accipit̄ triſticia

¶ Quot modis dicitur ira.
et quibus modis deo z homi-
nibus et beatis conueniat.
Capl'm. CLX

Secundo dicendū ē de paſſio
nibus ꝑtinētibus ad iraſci-
bilem. Et p̄mo de ira q̄ ha-
bet difficultatem reſpectu multipli-
cis acceptōnis. Dicit̄ em̄ ira tripl'r.
Quādoqꝫ em̄ ira ponitur pro habi-
tu vel actu cuiuſdam vicij quod op
ponitur manſuetudini ſm ſuꝑfluita
tem ire. z vocatur iraſcibilitas. vt di
cit[illegible]. iiij. ethicorū. Et ſic nō eſt ira in
deo nec fuit in chriſto nec eſt in ſan-
ctis z virtuoſis. Secūdo modo ira
dicitur voluntas vindicandi vel pu
niendi aliquod male factum. Et ſic
nō eſt paſſio proprie loquendo nec ē
in iraſcibili ſed eſt in voluntate ſu-
periori. z ſic ira ē in deo z fuit in chri
ſto z eſt in ſanctis z iuſtis. z ſic acci
pitur in pſ̄. Iraſcimini z nolite pec-
care Tercio modo dicitur ira paſſio
virtutis iraſcibilis z contingit ex hoc
ꝙ appetitus ſenſitiuus tendit ad de
ſtructionem alicuius quod appre-
hendit contrarium rei volite z deſi-
derate. Et ſi quidem ſit ſm ordinē
ratōnis inſurgens vel fit a ratione
ordinata. dicitur i[illegible] per zelum z ta
lis nō eſt in deo. ſed fuit ſm humani
tatem in chriſto Et actus eius legit̄
Joānis. ij. quādo fecit flagellum de-
funiculis. z eiecit vendentes z emen
tes de templo. quia de eo ſcriptum
erat. zelus domus tue comedit me.
Talis etiam ira eſt in ſanctis z fuit
in Finees quando ſtetit z quaſſatio
ceſſauit. De quo dicitur ꝙ Finees
zelando zelum leg' accepit teſtamē
tum ſacerdotij eterni. primi macha
beorū. ij. Si aūt nō ſit ꝑ rationē ordi
nata. erit ira ꝑ viciū. z talis eſt in ma
lis z nō in iuſtis nec fuit in chriſto. et
ē in beat'. ſ; ibi caret rōe vicij z v̄tut'.
ſenſui. Sed inter alios ſenſus. ſenſus
hec duo dolor z triſticia tripl'r diffe-

¶ Quid ſit timor ꝛ quot modis dicatur et quibus conueniat. Capl'm. CCLXI.

Tercio dicendū eſt de timore quot modis accipit̄. Et dicendū ꝙ tribꝫ modis. Uno em̄ mō ſumit̄ ꝓ habitu vel actu cuiuſdā doni ſpūſſancti qđ inter ſeptē numerat̄. ꝛ ſic accipit̄ Eſaie. xi. Requieſcet ſup eū ſpūs timoris dei. Et in pſ. Iniciū ſapientie timor dñi. ꝛ ſic fuit in chriſto ꝛ eſt in viris ſanctis et iuſtis. ꝛ ſic eſt in appetitu intellectiuo ſicut in ſubiecto. Scđo mō ſumitur ꝓ quodā habitu vel actu vicioſo q̇ opponit̄ fortitudini q̄ eſt virtus et ſic ponit̄ a pħo. iij. ethicoꝝ. ꝛ hoc mō nō fuit in chriſto. ꝛ ſic vocat̄ illđ vicium ꝑ areſtotelē timiditas. Tercio mō accipit̄ ꝓ quadā paſſione virtutis iraſcibilis q̄ conſurgit ex hoc ꝙ appetitus ſenſitiuus refugit aliq̄d in inicū vel malū apprehenſum. ꝛ ſi q̇dem ſit rōne regulatus erit debitus. et ſic fuit in chriſto ꝛ in ſanctis. Si aūt nō ſit regulatus rōne. erit malus et ita nō fuit in chriſto. Iſtis āt duobus modis ſp[illegible]imor eſt in appetitu ſenſitiuo. Nullo aūt mō timor ꝯuenit deo niſi in perſona chriſti modis p̄dictis. Timor autē ꝓut eſt paſſio ꝯuenit beatis eo mō q̊ dictū ē de ira

¶ Quot ſunt noīa paſſionū que ſunt in appetitu ſenſitiuo. Capl'm. CCLXII

Circa ſextū ꝯcludo tria. Primū eſt. ꝙ ſicut in p̄dictis nominibꝫ paſſionū dictū eſt ꝙ trāſſerunt̄ ad actū ꝛ habitū appetitus intellectiui. ita etiā intelligendū ē de noībꝫ aliaꝝ paſſionū. ſicut pꝫ de amore ꝛ ſpe ꝛ ſic de alijs. ſolū tñ vt ſunt in appetitu ſenſitiuo dicunt̄ paſſiones apud theologos. apud volūtatem aūt rōem aliā ſortiuntur. Unde dicuntur equiuoce hic ꝛ ibi.

¶ Quō in paſſionibꝫ eſt vel non eſt bonitas vel malicia. Capl'm. CCLXIII

Secunda ꝯcluſio eſt. quō in paſſionibꝫ eſt bonitas vł malicia moralis. ipe em̄ paſſiones appetitus ſenſitiui dupl'r pñt ꝯſiderari. Uno mō ſcđm ſe ꝓut ſunt motus q̇dam irrationalis appetitus. Et ſic in eis nō ē bonitas vel malicia moralis. Et qꝛ ſic ſunt in brutis. ipa bruta ꝑ eas nō dicunt̄ bona vel mala. ſicut equus non dꝛ bonus vel malus moraliter. Scđo pñt ꝯſiderari ſcđm ꝙ ſubiacent imperio rōnis ꝛ volūtatis et ſic in eis ē bonū ꝛ malū morale. ꝓpinquior em̄ ē appetitꝰ ſenſitiuꝰ ipſi rōni ꝛ volūtati q̄ȝ mēbra exteriora. quorum tñ motꝰ vel actus ſunt boni vel mali moraliter ſcđm ꝙ ſunt volūtarij. vñ multomagis ipe paſſiones ſcđm ꝙ ſunt volūtatis pñt dici bone vel male moralit̄. Dicunt̄ āt volūtarie vel ex eo ꝙ a volūtate iportant̄. vel ex eo ꝙ a volūtate nō ꝓhibent̄. Tūc ergo paſſiones dicunt̄ bone. qñ ſunt moderate recta rōe. male āt cū ſunt p̄ter moderamen rōnis vel contra.

¶ Quot ſunt paſſiones ꝓncipales ꝛ q̄ ꝛ ꝙ nō dicūtur cardinales q̄ȝuis dicantur ꝓncipales. Cal'm. CCLXIIII.

Tercia ꝯcluſio eſt. ꝙ ſicut in ꝟtutibꝫ moralibꝫ ſunt q̄ttuor virtutes ꝓncipales. ita inter paſſiones aīe ponunt̄ q̄ttuor ꝓncipales. ſcꝫ gaudiū ꝛ triſticia. ſpes ꝛ timor. Haꝝ āt due. ſcꝫ gaudiū ꝛ triſticia q̄ ſunt in ꝯcupiſcibili. ꝓ tāto ꝓncipales dicunt̄. qꝛ ſtꝫ cōpletie ꝛ finales reſpectu oīm paſſionū ſimpl'r. vñ ad oēs paſſiōes ſequūt̄. vt dꝛ. ij. ethico.

Alie aūt due. ſcꝫ ſpes ⁊ timor q̄ ſunt
in iraſcibili dicunt̄ ꝓncipales nō q̇dē
q̄ſi cōpletiue in eodē genere mot⁹ ap
petitiui ad aliqđ nā reſpectu boni in
cipit motus in amore ⁊ ꝓcedit in de
ſideriū ⁊ terminat̄ in ſpe. reſpectu āt
mali incipit in odio ⁊ ꝓcedit ad fugā
et terminat̄ in timore. ⁊ ſic in genere
motus appetitus ſunt termini aliaꝝ
paſſionū Solet aūt numer⁹ q̄ttuor
paſſionū ſumi ẜm drām p̄ſentis ⁊ fu
turi. Motus eīm reſpicit futuꝝ. ſed
q̇es eſt in aliq̄ p̄ſenti. De bono ergo
p̄ſenti ē gaudiū. de malo aūt p̄ſenti ē
triſticia. De bono futuro ſpes. de
malo futuro timor Omnes aūt alie
paſſiones q̄ ſunt de bono ⁊ malo pre
ſenti vel futuro ad has reducunt̄ cō
pletiue. vn̄ ⁊ ab aliq̇bꝫ ꝓncipales di
cunt̄. qꝛ ſunt generales. Et ꝓpter h̄
Boetius in fini ꝓmi libri de ꝯſolatō
ne ſic eas enumerat. Gaudia pelle.
pelle timorē. ſpemq̄ꝫ fugato. nec do-
lor aſſit. Quāuis aūt generales ⁊ ꝓn
cipales dici pn̄t. nō tn̄ cardinales di
cunt̄. qꝛ in eis nō inuenit̄ rō cardinis
et hoſtij ſicut in virtutibꝫ de q̇bꝫ tra-
ctatū ē. Per illas eīm virtutes eſt in
greſſus ⁊ introitus ad alias. q̄re ra-
tionē hn̄t cardinis ⁊ hoſtij. vn̄ ⁊ car
dinales dicunt̄. Sꝫ ꝑ has paſſiones
nō venit̄ ad alias. imo ꝑ alias ꝑuenit̄
ad iſtas. qꝛ alie ad has terminant̄. ⁊
iſte ad alias ꝯſequunt̄. vt dictū ē. vn̄
carent rōne cardinis ⁊ hoſtij. ⁊ ꝑ cō
ſequens q̄ꝫuis generales ⁊ ꝓncipa-
les. nō tamen cardinales poſſunt ꝓ
prie nuncupari.

¶ De nominibꝫ ꝑtinentibꝫ ad quartā ſpeciē qualitatis Et ꝓmo q̇d iportetur noīe forme et figure. Caplm̄. CCLXV.

Quantū ad quartā ſpēm q̄li
tatis videnda ſunt quattuor
Primo quō noiatur ⁊ q̇bus
cōueniat Ad qđ dicēdū. ꝙ nominat̄
forma vel figura circa hoc aliq̇d con
ſtans. Hec aūt qualitas ẜm hāc ſpe
ciem nō inuenit̄ niſi in ſubſtātia cor-
porea. Vn̄ ẜm Areſtotelē hec ſpēs
cōſeq̇tur formā ſubſtantialē in omni
ſuba corporea Vn̄ ſicut ſubſtātie cor
poree differunt ẜm diuerſas formas
ſubſtātiales. ita differunt ẜm diuer-
ſas formas ⁊ figuras accidentales.
Vn̄ quoꝝ ē forma vna ſubſtantialis
in cōmuni. ē vna forma ⁊ figura acci
dentalis in cōmuni tam in toto q̄ꝫ in
oībus mēbris. ſicut hoīs cuiuſlibet ē
vna forma ſubſtātialis in cōmuni ⁊
ſimilr̄ vna forma ⁊ figura accidētalis
et mēbroꝝ diſpoſitō in cōmuni. equi
et aſini ſimilr̄. ⁊ ſic de alijs. Et ſic for
ma ⁊ figura nō differūt niſi ẜm ter-
minatōem vel modū terminatōnis
q̄ꝫtitatꝫ ẜm lineamēta corporee ſube
et in hoc ꝯueniūt tā forma q̄ꝫ figura.

¶ Quō differūt forma et figura. Caplm̄. CCLXVI

Secundo videndū ē quō dif
ferūt forma ⁊ figura. Et di-
cendū ꝙ idē ſunt realiter. ſꝫ
differūt rōne ẜm diuerſam ꝯſidera-
tionē. qꝛ ꝓut modus terminatōnis
lineamentoꝝ in corꝑe refert̄ ad intra
ad formā ſubſtantialē. ſcꝫ q̄ tam in to
to q̄ꝫ in partibꝫ ē cā qualiter totū cor
pus vel hoc menbrū vel illud ſic vl̄
ſic format̄. vocatur ⁊ đr forma. ſꝫ ẜm
ꝙ ad ipaꝫ quātitatē refert̄ extra in q̄
fundat̄ talis modus terminatōis. ſic
vocatur figura.

¶ Quot modis đr tā forma q̄ꝫ figura. Caplm̄. CCLXVII

Tercio videndum eſt quō đr
vnūq̇đq̄ꝫ. Et ꝓmo dicendū
ꝙ figura đr triplr̄. Vno mō
ẜm ꝙ eſt quātitas terminata. ⁊ ſic ꝑ
tinet ad genus quātitatis ꝯtinue. et
ſic nō accipitur hic. Alio mō ꝓut đr

qualitatē reſultātem ex terminatōne
quātitatiua. ⁊ ſic eſt q̄litas ad quar-
tam ſpeciem ꝑtinens. Tercio modo
ꝓut eſt figura alicuius rei in cuiꝰ ſi-
gnum ponitur. ſicut patet de imagi-
nibus ⁊ figuris que fiūt ad aliquas
res rep̄ſentandas. ideo ſic figura ac
cepta ꝓ ſigno vel imagine rep̄ſentati
ua alicuius nō ꝑtinet ad genus qua
litatis. ſed cum dicat reſpectum ad
genus relatōnis ꝑtinet. Scd̄o vidē-
dum eſt de forma. et dicendū ꝙ for
ma vno modo dr̄ pars compoſiti. vt
forma ſubſtantialis q̄ ē actꝰ ⁊ dans
eſſe ſubſtantiale ⁊ ſimpliciter ⁊ hec
vocatur forma partis Aliquādo ca-
pitur in cōparatōne ad formam to-
tius de qua ſtatim dicetur. ⁊ ſic dicit̄
dans eſſe ſubſtātiale homini forma
ſubſtātialis ſcꝫ aīa ⁊ ſic de alijs. ⁊ ta
lis forma eſt in genere ſubſtātie ſicut
pars. Scd̄o mō dr̄ forma actus non
dans eſſe ſubale. ſꝫ habens eſſe ſuba-
le. nec eſt cōpoſitū ex duobꝫ ſaltē ꝓn-
cipijs ſubſtātialibꝫ. Et illo mō dr̄ for
ma ꝑ abſtractōem a materia. vt ange
li ⁊ deus. ⁊ tales forme ſunt in gene-
re ſubſtantie quantū ad angelos. de
us aūt eſt extra genus. Tercio mo-
do dr̄ forma ip̄a natura rei q̄ ꝯſidera
tur abſqꝫ ꝯditionibꝫ materialibꝫ indi
uiduantibꝫ ⁊ generaliter reſpectu cu
iuſlibet rei natura ⁊ ſubſtātia impor-
tata ꝑ definitōem. ⁊ hec vocatur for
ma totius. ⁊ hec forma eſt in genere
illo in quo eſt illud cuius eſt forma
ſiue ꝑtineat ad genꝰ ſubſtātie ſiue cu
iuſcunqꝫ accidentis. ⁊ hec forma dici
tur forma totius in cōparatōne ad
formam partis ꝓmo modo dictam.
vnde ſicut anima ſic ꝓmo modo dicit̄
forma partis. ita natura importata ꝑ
definitōnem. ſcꝫ humanitas dicitur
forma totius Quarto modo dicitur
forma de actu. q̄ nō dat eſſe ſimplr̄ ſꝫ
ſm̄ quid. ⁊ hec forma eſt qd̄cūqꝫ ac-
cidens. Eſt tn̄ duplex modus acci-
dentiū. qꝛ quedam dicunt̄ intentiona
lia. ⁊ de talibꝫ accidentibꝫ dr̄ etiā no
men forme. Vn̄ ſpecies in medio et
in intellectu ⁊ in ſenſu forme dicūtur
ſꝫ intentionales. ⁊ tales forme perti-
nent quantū credo ad primam ſpēm
qualitatis. Alius modus accidētiū
eſt. qꝛ ſunt realia. ⁊ ſic om̄e accidens
forma vocatur. ⁊ ſic eſt nomē cōmu-
ne oībus accidentibꝫ Sꝫ qd̄dā acci
dens eſt. ſcꝫ quātitas quam ꝯſeq̄tur
modus q̄dam ex ſua terminatōne q̄
ſubiectum terminat. ⁊ talis modus
vocatur forma. ⁊ pertinet ad quartā
ſpeciem qualitatis.

¶ Quō forma et figura per-tinēt ad diuerſas ſpecies qua-litatis. Cap̄. CLXVIII.

Quarto videndū eſt quō for
ma ⁊ figura ꝑtinēt ad diuer-
ſas ſpēs q̄litatis. Et dicēdū
eſt ꝙ etiā ip̄a forma ⁊ figura aliq̄ mō
ſunt diſpōnes ip̄ius ſube. Diſpoſi-
tio aūt ordinē quendā importat. vn̄
nō dr̄ aliq̄d diſponi ꝑ q̄litates niſi in
ordine ad aliud. Et iō diſpoſitōi ſim
pliciter ꝯſiderate addat̄ rō huius ꝙ
dico bn̄ vel male qd̄ ꝑtinet ad rōem
habitus q̄ eſt in ꝓma ſpecie q̄litatis.
oportet ꝙ tunc diſpoſitio qua bene
vel male dr̄ aliq̄d diſponi. attēdatur
ſm̄ ordinē ad naturā rei ſm̄ ſcꝫ ꝙ ta-
lis diſpoſitio ē ſibi ꝯueniens. ⁊ tūc dr̄
bn̄ diſponi. vel diſcōueniens ⁊ tūc dr̄
male diſponi. vn̄ ex hoc ip̄e figure ſtꝫ
forme de quarta ſpecie qualitatis. ⁊
paſſibiles qualitates de tercia. ꝓut
ꝯſiderant̄ vt ꝯuenientes vel diſcōue
nientes nature rei ꝑtinent ad habi-
tus vel diſpoſitōnes q̄ ſunt in ꝓma
ſpē qualitatis. Nā figura ⁊ color na-
ture rei ꝯuenientes ꝑtinent ad pul-
critudinē q̄ ē habitus vel diſpoſitio
in ꝓma ſpē q̄litatis. Calor aūt ⁊ fri-

gus ſm ꝙ ↄueniūt nature rei ꝑtinēt ad ſanitatē. ⁊ hoc mō caliditas ⁊ frigiditas ponunt a pħo in ꝑma ſpē q̄litatis Et hoc expreſſe ponit doctor cōmunis ꝑma ſcđe. q. xlix. arti. ij. in ſolutōe ꝑmi argumenti. Et hec quātum ad genꝰ q̄litatis dicta ſufficiāt.

¶ De relatione ⁊ relatiuo. Capłm. CCLXIX

Modo dicendū eſt de ꝑtinentib⁹ ad genus relatōnis. Et ꝑmo dicendū ē de relatiuis. Secundo de relatione. aliud enim eſt relatiuū ⁊ aliud reletio. Quantū ergo ad relatiuum dicenda ſunt ſex. Primū eſt in quo differt relatiuū a relatōne. Scđm eſt q̄d eſt relatm̄ deffinitiue. ⁊ quō intelligit illa deffinitio Areſtote. poſita in p̄dicamētis Tercio quō relatiuū reſpectiuū ⁊ ad aliquid dicunt eandem rem ⁊ quō differunt ab abſoluto. ⁊ qualiter ſe habēt ad inuicem. Quartū eſt quō relatia diſtinguunt ꝑ dici ⁊ eſſe. Quintū eſt quō diſtinguunt ꝑ ſuppoſitōem. ꝑ ſuꝑpoſitōem ⁊ eq̄parantiā. Sextuȝ quot ſunt modi relatiuoꝝ in diuinis

¶ Quō differūt relatiuū et relatio Capłm. CCLXX

Quantū ad ꝑmū quō differunt relatiuū ⁊ relatio. Sciendū ꝙ relatm̄ eſt ↄcretum. relatio eſt abſtractū. ⁊ habent ſe ad inuicē ſicut albū ⁊ albedo. Et ideo ſicut albū importat rem albam ⁊ ipſam albedinem. ⁊ albedo đr ſolā formam ⁊ ſolā qualitatē que habetur. ita relatiuū dicitur illud quod habet reſpectum ad alteꝝ. ſed relatio dicit ipſe reſpectus p̄ciſe formaliter habitus ab illo quod eſt relatiuum.

¶ Quomodo differunt relatiuum reſpectiuū ⁊ ad aliq̄d. Capłm. CCLXXI

Quantum ad ſcđm ſciendū ꝙ relatiuum diuiditur contra abſolutum. Abſolutum aūt dicitur quod ab omni alio eſt ſolutum. ſic tali ſolutōne ꝙ non habet reſpectum ad aliud. Et ideo per oppoſitum illud dicitur relatiuum qđ importat ⁊ habet reſpectuȝ ad aliud propter quod dicitur relatiuum. Dicitur etiam reſpectiuum. in quo ſcȝ reſpectiuo fit aliqua maior expreſſio ipſius reſpectus q̄ȝ in nomine relatiui. Et quia reſpectus importatur ꝑ hanc prepoſitōnem ad. ⁊ hoc quod dico aliquid ipſam terminat. idcirco relatiua vocantur hoc nomine ad aliquid. Hoc em̄ quod dico aliquid dicit ⁊ ſignificat eſſentiā. cum ſit neutri generis. ⁊ importat terminum reſpectus ⁊ dependentie. cum ſit accuſatiui caſus qui eſt maxime determinatiuus. Hec etiam prepoſito ad. importat quendam reſpectum ⁊ quandam dependentiam. Iſtam aūt duplicem naturam habent relatiua. ſcȝ naturam terminantis quantum ad oppoſitum relatiuum. ⁊ dependentis quantum ad ſeipſum. Et iō magis explicite tangitur natura relatiuoꝝ cum reſpectiua dicūtur. q̄ȝ cū ſimplici noīe relatiua appellant. Sed cū dicunt ad aliq̄d tunc expreſſius ⁊ explicatius exꝑimunt. Et ſic patet ꝙ idē ſunt ⁊ idē importāt relatm̄ reſpectiuū ⁊ ad aliq̄d. ſȝ reſpectm̄ explicat exp̄ſſiꝰ q̄ȝ relatm̄. ⁊ ad aliq̄d exp̄ſſiꝰ vtroq̄ȝ. ꝓpter qđ Areſtote. nō noīe reſpectiui vł relatiui. ſȝ noīe ad aliq̄d relatiua definit in libro p̄dicamētoꝝ

¶ Quid ſit relatiuū deffinitiue. ⁊ quō ītelligitur deffinitio Areſto. de eo. Ca. CCLXXII

Quantū ad tercium videndum eſt quid ſit relatiuū ſm illā deffinitōnem Et dđm ꝙ

Areſtotelis in libro predicamentoꝝ definit relatiua. dicens. ꝙ ad aliquid ſunt q̄cunq̄ hoc ipm̄ qđ ſunt alioꝝ dicunt eē. vł quolibet aliter ad aliud. Hec definitio ſic declaratur. q2 ipſa relatiua vocat ad aliquid ratōne immediate p̄dicta. quaſi dicat ad aliq̄d id eſt ip̄a relatiua ſunt talia ꝙ ipſa h̄ ipſuʒ qđ ſunt alioꝝ dicunt. id eſt ip̄a relatiua inquantū relatiua ſunt. reſpectum ⁊ habitudinē ſeu depēdentiam habent ad alia reſpectu quoruʒ relatiua ſunt. In hoc aūt ꝙ dr alioꝝ notantur duo. vnum eſt ꝙ relatio oportet ꝙ ſit inter duo. ⁊ ꝑ ꝯſequēs relatiū eſt ad alteꝝ extremū ⁊ nō ad ſeip̄m. Uñ oportet eſſe duo extrema diſtincta ip̄a relatiua. vel ſm rem. vt in relatōe reali. vt patʒ de patre ⁊ filio. Uel ſm rōnem. vt ptʒ in relatōe rōnis q̄ntum ad relatōem identitatꝭ in qua idē refert ad ſeip̄m In qua nō ſunt duo extrema, ſm rem ſed ſm ratione. inq̄ntum intellectus vno termino vtitur vt duobꝰ dicendo. idē eidē idē Scđo notatur. ꝙ cū hoc qđ dico aliorum ſit caſus genitiui. ꝙ relatiua poſſunt referri in habitudine genitiui caſus. vt dicendo. pater filij pater vel poſſunt etiā referri in habitudine ablatiui caſus. vt dicendo maius minore maius. vel alioꝝ caſuum. Et quantum ad hoc ſubdit in definitōe vel quolibet aliter ad aliud. id eſt nō ſolū alioꝝ dicunt id eſt referuntur in habitudine alioꝝ. id ē genitiui caſus. ſed etiā quolibet aliter qđlibet refert ad aliud. id eſt indifferēter ſm habitudinē alioꝝ caſuum.

¶ Quō relatiua diſtinguuntur ſm dici ⁊ eē. Ca. CLXXIII

Quantū ad quartū dicendū ꝙ relatiuoꝝ eſt talis diſtinctio. ꝙ quedam ſunt relatiua ſm dici. quedam ſm eſſe. Relatiua ſm dici dicūtur ſm accidens. Relatiua ſm eſſe dicūtur relatiua ſm ſe. Relatiua ergo ſm eſſe ⁊ per ſe dicuntur illa que quantū ad ſui eſſentiam vel quantum ad illud qđ p̄mo ſcat per nomen. ſunt in p̄dicamento relationis. vt duplum. triplum. ⁊ huiuſmodi. Uel illa que directe in formali ſcato important relatōnes. qđ idē eſt. ſicut pater ⁊ filius important relationes paternitatis ⁊ filiatōis Relatiua ſm dici ⁊ ſm accidens dicunt que quantū ad ſui eſſentiam. ⁊ q̄ntuʒ ad id quod p̄mo ſcatur per nomen nō dicunt niſi fundamentū relatōis. et ſic ſunt in alio p̄dicamento Quantum aūt ad reſpectū quem importāt nō aūt in formali ſcato ſunt in genere relatōnis. ſicut patet de ſcientia q̄ quantum ad formale importatum ꝑ nomen eſt in p̄ma ſpecie qualitatis. tamen quia refertur ad ſcibile tanq̄ ad correlatiuū eſt in genere relatōis Hec aūt diſtinctio nō debet poni. q̄uis eam aliqui poſuerunt. in relatōe ſicut ponitur in relatiuis. Nō eīn eſt quedam relatio ſm eſſe. ⁊ quedā ſm dici. ſicut eſt quoddā relatiuū ſm dici. ⁊ quoddām ſm eſſe Omnis eīn relatio ſm eſſe eſt relatio rei vel rationis. ⁊ nulla ſm dici

¶ Quō relatiua diſtinguūtur in relatiua ſuppoſitōis ſuprapoſitōnis ⁊ equiparantie. Caplm̄. CLXXIIII

Quantū ad quintū eſt ſciendum ꝙ relatiuoꝝ eſt talis diſtinctio. quia quedam ſunt relatiua ſuprapoſitōnis. quedam ſuppoſitōis quedam eq̄parātie. Relatiua ſuprapoſitōnis dicuntur que aliquid maius ex ſuo nomine important. ⁊ ſic rē latiuum ſuprapoſitōnis dicitur dominus reſpectu ſerui. duplum reſpectu dimidij. Relatiua aūt ſuppōnis

dicunt̄ q aliquā minoritatē τ inferio/ritatē importāt. vt ſeruus reſpectu domini. dimidiū reſpectu dupli ¶Re latiua equiparantie dicūtur q nulla3 ſuperioritatem vel inferioritatem vl' minoritatem importāt vt in relati/uis ſimilis τ equalis. τ huiuſmodi. q3 ſimile refert̄ ad ſimile. τ equale ad equale quadam equiparātia vel equi polentia.

¶Quot ſt̄ modi relationis in diuinis Capl'm. CLXXV

Quantū ad ſextum vltimū quot ſunt modi relatiuorū τ nominū relatiue ſignificātiū in diuinis Dicendū q quattuor ¶Eſt em̄ relatiuū propriiſſime qđ ſcđm ſuū nomen ad aliquid refertur. vt pater. Aliud eſt relatiuum qđ conſequit̄ vel cauſat relatiōem. vt generatio τ gene rans Aliud aūt quod implicite clau/dit in ſe relatōnem. ſicut trinitas que includit in ſe perſonas relatiōe diſtin ctas. τ hoc nomē perſona includit re/lationē diſtinguentē Aliud aūt dr̄ re latiuū inquantū ꝓ relatiuo ponit̄ vt hoc nomen deus

¶De relatione Ca. CLXXVI

Nunc ſecūdo dicendū de rela tione que formaliter impor/tat preciſe τ principaliter ip ſum relatiuū. Circa quam videnda ſunt. xi. Primo quot ſunt genera rela tionū formaliter acceptarū Secūdo quid eſt relatio realis τ rationis. Ter cio quomodo diſtinguūtur relatiōes reales in comparatione ad ſua funda menta. Quarto de his que cōueniūt relationi vt ad diuerſa comparatur. Quinto que requirūt̄ ad relatōnem realem Sexto quid requirit̄ ad rela/tionem realem. ita q ſit realis ex par te vtriuſq3 termini Septimo q inter duo extrema relatiua nō eſt vnica re latio ſed due. Octauo q relatio pōt eſſe inter duo extrema realia nō rea/lis. τ nō poteſt eſſe realis niſi habeat duo extrema realia Nono quot mo/dis contingit relationem eſſe realem Decimo quomodo differat relatio a ſuo fundamento. Undecimo quot modis cōtingit eſſe relationē rōnis.

¶Q5 genera relationū formali/ter acceptarū ſt̄ duo. ſ. realis τ rōis

Quantū ergo ad primum quot ſunt modi relationū ſiue gene/ra reſpectu ſuiipaꝝ formaliter acce/ptarū Dicendū q duo in genere. q3 relationū alie ſunt reales. alie ratōis ¶Relationū aūt realium hec eſt diſtin ctio. q3 q̄dam relatōnes reales habēt correſpondētem realem relationem in oppoſito termino ſicut relatio pa/ternitatis habet relationem realem correſpondētem in filio. ſcꝫ filiationē Un̄ ſicut pater paternitate realiter refert̄ ad filiū. ita filius filiatione ad patrem Alie aūt ſunt relationes rea les q̄ non habent oppoſitam relationē realem correſpondentem in oppoſito termino. ſed ſolū rationis. ſicut ſcien/tia refertur ad ſcibile realiter. ſed nō reſpondet ſibi relatio realiter ex par/te ſcibilis. ſed ſolū ratōnis Unde re latione rationis ſcibile refertur ad ſci entiam τ nō relatione reali. ¶Rela/tio aūt ratōnis ſimiliter diſtinguitur. q3 q̄dam ſunt relationes rationis. q̄ habēt relationē correſpondentem in oppoſito termino ratōnis tantū ſicut relatio q̄ eſt inter duo entia rationis q3 ſicut vnū ens rationis refertur re/latione ratōnis ad alteꝝ ita aliq̄d ad illud Alie aūt ſunt relatiōes ratōnis q̄ habent oppoſitam relatiōem reale3 in oppoſito termino ſicut dictū eſt de ſcibili. q relatiōe rationis refertur ad ſcientiā. ſed ſcientia realiter refert̄ ad ſcibile ¶Et hoc modo deus refertur ad creaturā relatiōe rationis. Sed

creatura relatione reali ad ipm Et il
le modus eſt conueniens relationi re
ali ⁊ relationi rationis . vnde eſt qua
ſi medius quantum ad correſpon-
dentiam

Quid ſit ralatio realis et relatio ratōis Ca. CLXXVII

Quantū ad ſecundū vidēdū
ē quid ſit relatio realis. et qd
relatio rationis Ad qđ dicē
dum relatio realis eſt qua aliqđ ha-
bet reſpectuꝫ realem in rerum natura
ad aliquid aliud circumſcripto omni
actu intellectus ⁊ rationis Unde da
to ꝙ nō eſſet aliquis intellectus con-
ferens ⁊ comparans patrem ad filiū
vel filiū ad patrem. adhuc eſſet rea-
lis reſpectus in patre ad filium ⁊ ecō
tra. ⁊ ideo vtraqꝫ eſt relatō realis Re
latio aūt rationis dicit̄ reſpectus qui
nō eſt in re extra ad aliud realiter ſed
tota habitudo illa inter duos eſt re-
ſpectus vnius rei ad aliam ſm intelle
ctū ſolū comparantem ⁊ cōferentem
ſub quadā habitudine vnam rem ad
aliam Et hoc modo eſt talis reſpect⁹
in ſcibili reſpectu ſcientie . niſi eni eēt
intellectus comparans ſcibile ad ſciē
tiam nullus eſſet reſpect⁹ ſcibilis ad
ſcientiam Unde dicitur relatio ratō
nis. quia eſt a ratione p priuationem
vel negationem vlterioris realitatis
Et hoc ſiue ſit reſpectu vtriuſqꝫ ter
mini quantū ad illas relationes ſibi
mutuo correſpondētes in eſſentia rei
vel rationis Siue ſit ex parte alteri⁹
termini ſolū quantū ad illas que ha-
bent correſpondētes relationes rea-
les in altero termino alterius modi.

¶ Quot ſunt fundamenta in genere relationis realis ⁊ quot modi relationum ſm ea Capl'm. CLXXVIII

Quantū ad tercium ſcꝫ quot
modi ſunt relationū in com-
paratione ad fundamentum in quo
fundat̄ talis reſpectus. dicendum ꝙ
quinqꝫ. quia quedā relatōnes ſunt q̄
fundantur ſup ſubſtantiam. quedam
ſup q̄titatem. quedam ſup qualitatē
quedam ſup pertinentibus ad actio
nem ⁊ paſſionem. quedam ſup rebus
menſurātibus ⁊ reb⁹ mēſuratis. Qꝫ
relatio immediate fundetur ſup ſub
ſtantiam negat̄ ab aliquibus ſed cre
do veriorem opinionem illam ꝙ im-
mediate fundet̄ relatio ſup ſubſtanti
am Unde ita eſt ſortes ſimilis plato
ni. quantū ad animam rationalem ſi-
cut ſm albedinem Et iſte eſt primus
modus relationū. Patet aūt ꝙ in di
uinis relatō immediate fundat̄ ſuper
ſubſtantiam. q̄uis ſit diſputabile de
creaturis In diuinis aūt relatio ma-
net ſm propriū genus. ⁊ ideo oportꝫ
ponere vnū modū relationis que fun
datur in ſubſtantia . iſtū aūt modum
phus expreſſe nō ponit Scđus mo-
dus eſt relationū que fundant̄ ſuper
quantitatem ſicut refert̄ duplum ad
dimidium. ⁊ ſic de alijs Tercius mo
dus relationum eſt que fundat̄ ſuper
qualitatē. ſicut relatio ſimilitudinis
que fundat̄ ſup vnum in qualitate. ſi
cut relatio equalitatis fundat̄ ſuper
vnū in quantitate. vt ſortes habens
albedinē ē ſimilis platoni albo Quar
tus modus relationū eſt que fūdant̄
ſup ptinentibus ad actionem ⁊ paſſi
onem . ⁊ hoc contingit dupliciť Uel
ſm virtutem ⁊ potentiam actiuam ⁊
paſſiuam ſicut calefactiuū dicitur ⁊
refert̄ ad calefactibile ſm potentiam
actiuam ⁊ paſſiuaꝫ Nam calefactiuū
eſt quod poteſt calefacere. calefactibi
le quod poteſt calefieri . Alio modo
ſm actionem ⁊ paſſionem in actu ſi-
cut calefaciens in actu refert̄ ad cale-
factum in actu . Quintus modus eſt
ſm qđ fundat̄ in rebus menſurantib⁹
et menſuratis. nō quidem iuxta men

ſuram quantitatis ſed entitatis ꝛ vir-
tutis rei. ꝛ ſic referẗ in ratione menſu-
rati ſcientia ad ſcibile. ꝛ ſcibile ad ſciē-
tiam in ratione menſure. quia veri-
tas ꝛ entitas ſcientie menſuraẗ ad ſci-
bile a quo dependet. Ex quo patet ꝙ
hic nõ accipiẗ menſura ꝛ menſuratuꝫ
ſm ꝗtitatem quia hoc ad primũ mo-
dum ꝑtinet. ſed accipiẗ ſm menſurati-
onem eſſe virtutis ſm ꝙ ab eo quod
res eſt vel nõ eſt oratio diciẗ vera vel
falſa. Et ideo patet ꝙ differũt illi duo
modi. Areſtoteles aũt nõ poſuit primũ
modũ in. vi. metaph. directe ſm ali-
quos. Vel quia nõ nouit. vel quia nõ
erat ſibi neceſſarium. Terciũ etiã mo-
dum nõ explicauit. quia qualitas nõ
ordinaẗ ad aliud niſi ſm ꝙ qualitas
accipiẗ ratõne potẽtie actiue vel paſſi-
ue prout eſt principiũ actionis ꝛ paſ-
ſionis vel ratione ꝗtitatis. vel ratio-
ne alicuius ad ꝗtitatem ꝑtinentis ſi-
cut diciẗ aliquid albius alio. Et ſic di-
citur ſimile quod habet vnam quali-
tatem. vnde nõ explicite iſtum modũ
ſed implicite alios duos ponẽdo po-
ſuit. Explicite aũt poſuit. ij. iiij. ꝛ. v. ꝛ
iſti ſunt tres modi relationũ apud lo-
quentes ꝯmuniter vſitati. ꝛ a pho po-
ſiti. Primus ꝑtinens ad quantitateꝫ
Secũdus ad actionem ꝛ paſſionem
Tercius ad menſuram ꝛ menſuratũ
Quorũ modorum ratõ ſic accipitur
Relatio eñ eſt habitudo vnius rei
ad alteram. ordinaẗ aũt vna res ad
aliam. vel ſm eẽ prout vna res quãtũ
ad ſuũ eſſe depẽdet ab alia. ꝛ ſic ẽ mo-
dus tercius. Vel ſm virtutem acti-
uam ꝛ paſſiuam in agendo ꝛ pacien-
do ſcdm ꝙ vna res ab alia recipit vel
confert aliquid alteri ꝛ ſic eſt ſecũdꝰ
modus. Vel ſm ꝙ quantitas vnius
rei menſuraẗ ꝑ aliam. ꝛ ſic eſt primus
modꝰ. Ad hos aũt tres modos phi
poſſunt omnes relationes reduci. Sꝫ
clarius habenẗ per modum a me poſi-

tum. Alia aũt genera accidentiũ po-
tius conſequunẗ relationẽ ꝗ poſſint
relationem cauſare ſicut patet. quia
quando cõſiſtit in aliquali relatione
ad tempus. Ubi ꝟo in relatione ad
locum. Poſitio aũt ordinem partium
importat. Habitus aũt relationem
habẽtis ad habitum. Idcirco in iſtis
nõ fundaẗ directe relatõ. nec eam cau-
ſant ſed potius eam conſequunẗ

¶ Qꝫ diuerſa conueniunt relationi ſm ꝙ comparatur ad ſuum fundamentum. ad ſuum genus. ad ſuum oppoſitum. et ad ſuum principium.

Ca. CLXXIX

Quantũ ad quartũ videlꝫ vñ
habeat relatio ꝙ dicaẗ quid
vel aliquid et vnde habeat
ꝙ ſit ad aliquid. ꝛ de alijs que ſibi cõ-
ueniunt vel ratione ſui oppoſiti vel ra-
tione cauſe. Eſt intelligẽdũ primo ꝙ
aliquid vel quid important abſolutã
entitatem. ſed ad aliquid importat
entitatem reſpectiuam. Quando er-
go diciẗ a doctoribꝰ ꝙ relatio ab vno
habet ꝙ ſit quid vel ꝙ ſit aliquid. in-
telligunt de abſoluta entitate. ſed qñ
dicunt ꝙ ab aliquo habet ꝙ ſit ad ali-
quid intelligunt de relatiua entitate
Quo viſo dicendum eſt ꝙ relatõ po-
reſt conſiderari quadrupliciter. quia
vel ꝑ comparationem ad ſuũ funda-
mentum vel ad ſuũ genus proprium
vel ad ſuum oppoſitum. vel ad ſuam
cauſam vel principiũ. Si cõſideretur
relatio per comparationem ad ſuum
fundamẽtum. ſic relatio habet entita-
tem a fundamento. ꝛ ſic cadit ſub di-
uiſione entis in ſubſtantiam ꝛ acci-
dens. quorum accidens cõcernit ſub-
ſtantiam cui ineſt. Et ſic relatio redu-
citur ad genera ſuorum fundamen-
torum. et ſic dicitur quid vel aliquid

Si aūt comparatur ad ſuum genus
propriū .ſic relatio nō eſt aliquid .ſed
ad aliquid.id eſt non dicit entitatem
abſolute.ſed entitatem relatiuā. Nā
illud quod cōuenit alicui ratione ſui
generis.cōuenit omni illius generis
ſicut ſenſus cōuenit alicui ratione ge
neris quod ē animal.ꝛ ideo omni ani
mali .ſꝫ eſſe aliquid reale nō cōuenit
omni relationi cū ſit quedam relatio
ratōnis .ergo nō cōuenit relationi ra
tione ſui generis eſſe aliquid.ſed eſſe
ad aliquid cū hoc cōueniat omni rela
tioni. Si aūt conſideratur relatio in
comparatione ad ſuum oppoſitū. ſic
trahit ſpeciem ab illo ꝛ ratione.ſicut
vlna duoꝝ cubitorū trahit rationem
dupli ab vlna cubitali.que ē dimidi/
um .nam ſi vlna non eſſet cubitalis.
nō eſſet dupla . Si aūt comparet̄ ad
ſuā cauſam vel ꝓncipiū.ſic dicimꝰ du
plicem eſſe cauſam.ſcꝫ effectiuā.ꝛ ſub
iectiuam . Cauſam effectiuā proprie
nō habet relatio.cū in ad aliquid non
ſit proprie motꝰ quāꝗꝫ relatio ſit effe
ctus correſpondens agenti. Agens
eñ cui effectus correſpondēt oportꝫ
eſſe in creaturis aliquid abſolutum.
Eſt eñ ſuppoſitū relatiuū proprium
in diuinis In creaturis aūt relatiōes
nō conſtituunt ſuppoſitū ſed ſuppoſi/
ta conſiſtuūt.propter quod actio oīs
agentis naturalis terminatur ad ali
quid abſolutū primo ꝛ ꝑ ſe.licꝫ ex cō
ſequēti terminet̄ ad relationem conſe
quentem .vt augmentatio terminat̄
ad quātitatem quā ſequitur relatio
equalitatis Alia eſt cauſa relationis
que dicit̄ fundamētalis.ſiue ſubiecti
ua.de qua dictū eſt in prima compa/
ratione . Et dicit̄ fundamētū quia eo
poſito vel ſubtracto incipit vel deſi/
nit eſſe relatio Sicut ſorte exiſtēte al
bo .albedo in platone eſſet fundamē
tū ſilitudinis.qꝛ ea poſita vel remo/
ta a platone incipiet eſſe in eo vel de

ſinere ſilitudo ad ſortē. Aduertendū
tñ eſt ꝙ hec duo differūt.fundamētū
et ſubiectum . nam relatio ſubiectū
refert.nō aūt proximum fundamētū
Fundamentū eñ non eſt proprie qđ
refertur ſed ſubiectum Unde albedo
que eſt in ſorte non refertur ad pla/
tonem.ſed ſortem.ratione albedinis
que eſt fundamentum ſimilitudinis
in ſorte.

¶ Quot requirūtur ad relati one re[al]ē ꝛ que Ca. CLXXX

Quantū ad quintū.ſ.quot re
quirūtur ad hoc ꝙ relatō ſit
realis Dicendū ꝙ quattuor
ſm veriorē opinionē Primū ē ꝙ illud
qđ refert̄ relatione reali.ſit aliquid re/
ale.qꝛ nō entis non eſt relatio realis.
Realiter eñ referri preſupponit tale
eſſe.ꝛ ideo chymera nō poteſt referri
realiter qꝛ realiter nō eſt ens Secūdū
qđ requirit̄ ad hoc vt relatio ſit rea/
lis ē.vt in eo quod refert̄ ſit aliqđ po/
ſitiuū ꝑ qđ referat̄.in quo fundet̄ rela
tio. Si eñ nō ꝑ illud aliquid poſiti/
uum qđ eſſet reale in ſe.ſed ꝑ poſitiuū
realiter exiſtens in alio refert̄.nō eſſet
realis relatio.ſed eſſet relatio ratio/
nis tantū Et propter hoc ſcitū nō re
fert̄ realiter ad ſcientiam.qꝛ ſcitū dicit̄
ſcitū non ꝑ aliquid exiſtens in ſcito ſꝫ
ꝑ aliud exiſtēs in ſciēte.ꝛ ecōuerſo.pa
ter realiter refert̄ qꝛ aliqđ eſt in patre
poſitiuū.vñ refert̄.ꝛ nō refert̄ ꝑ poſiti
uū exiſtens in altero . Et iſta duo ſu/
munt̄ ex parte ſubiecti qđ refert̄ Alia
āt duo q̄ ꝯſequunt̄ ſumunt̄ ex ꝑte ter
mini ꝛ obiecti Quoꝝ primū eſt ꝙ ter
minus ad quē eſt relatio ſit realis .ſi/
cut eñ nō entis ad ens nō p̄t eſſe rela
tio realis.ita nec entis ad nō ens non
p̄t eſſe relatio realis Scđm eſt ꝙ ter
minus q̄ refert̄ ſic realiter diſtinctus
ab oppoſito termino ad quē refert̄.tal
tem diſtinctū eſſe habeat in eſſe relati

ĩuo ab illa relatione q̄ eſt ad ipm̄. ꝛ ꝓpter hoc relatio eiuſdē ad ſeipm̄ nō realis. q̄ꝛ licet in rei veritate aliq̄d ſit idē ſibiipſi. tn̄ termini iſtius idētitatis non ſunt diſtincti realiter. q̄ꝛ nihil habet identitatem ad ſeipſum vt ad rem a ſe diſtinctam. Habet ergo eſſe relatio realis ex ꝑte vni⁹ termini. qñ habet has quattuoꝛ p̄dictas ꝯditiones. dato ꝙ oppoſita relatio ſibi ex oppoſito termino correſpōdēs nō ſit realis ſꝫ rationis. Et iſto modo relatio creature ad creatorē eſt realis ꝗuis creatoris ad creaturā ſit rationis. Et ſimiliter relatio ſcientie ad ſcibile ē realis. licet ſcibilis ad ſcientiam ſit rationis.

¶ Quot ꝛ que requirūtur vt relatio ſit realis ex ꝑte vtriuſq̄ȝ termini Ca. CLXXXI

Quantū ad ſextū ſcꝫ quot requirunt̄ ad relationē realem que ſic eſt realis ꝙ etiā in oppoſito termino habet oppoſitam ſibi relationē correſpondētē. ꝛ ſic ſm̄ mutuā correſpondentiam ex vtroq̄ȝ termino ſunt reales Dicendū eſt ꝙ predicte quattuoꝛ ꝯditōes immediate poſite ꝛ cū hoc vna alia que eſt quinta ꝛ hec reſpicit vtranq̄ȝ relationem et vtrūq̄ȝ terminū. ſcꝫ ꝙ vtraq̄ȝ relatio ſit eiuſdem ordinis Et vocāt doctores hanc conditionē ponentes eē eiuſdem oꝛdinis. q̄ꝛ ſi relatio vnius extremi ſit infinita ꝛ extra omne genus. ꝙ relatio oppoſiti extremi ſilr̄ ſit eiuſdē oꝛdinis ꝛ ꝯditionis ꝙ ſilr̄ ſit infinita ꝛ illimitata ꝛ extra omne genus Et iſta ē in relatōib⁹ diuinis Nā ſicut relatio qua pater refert̄ ad filiū ē extra om̄e genus ita relatio q̄ refert̄ filius ad patrē. Vñ mutuo ſibi correſpōdēt in hoc ꝙ ē eſſe extra oē gen⁹ ꝛ eſſe infinitū ꝛ illimitatū Vel etiā dicunt̄ eiuſdē oꝛdinis ſi vna ē finita ꝛ infra genus. ꝙ relatio oppoſiti extremi ſilr̄ ſit eiuſdē ꝯditionis Et illo modo ſunt eiuſdē generis ꝛ oꝛdinis in humanis relatio patris ad filiū ꝛ relatō filij ad patrē ecōuerſo. Et q̄ꝛ relatio dei ad creaturā nō eſt eiuſdē oꝛdinis cū relatione creature ad deū Et ideo nō poteſt eſſe realis relatio ſm̄ mutuam correſpondentiam ex parte vtriuſq̄ȝ extremi.

¶ Qꝫ nō ē vna relatio duoꝝ extremoꝝ imo due ſtꝫ aliqñ ſolo numero. aliqñ ſpē. aliqñ gñe differentes Ca. CLXXXII

Quantū ad ſeptimū pōt ꝯcludi ex dictis ꝙ falſa eſt imaginatio quoꝝūdā q̄ imaginātur ꝙ inter duo extrema relatiua ſit vnica relatio qua vnū ad aliud referat̄. ſicut in locali diſtantia eſt eadem diſtaūntia nero inter duo extrema ſicut vn⁹ mot⁹ duoꝝ extremoꝝ. qđ ē falſū immo ſunt due relatiōes nūero differētes aliqñ. aliqñ ſpē. aliqñ gñe. Numero solū. vt cū vnuꝫ equale refertur ad alteꝝ. duo eñ equalia referūt̄ ad inuicē relatiōib⁹ ſolo numero differētib⁹ Specie aūt vt relatiua ſuprapoſitionis ꝛ ſuppōnis referunt̄ ad inuicē relatiōib⁹ ſpē differētib⁹. ſicut relatio dñi differt ſpē a relatiōe ſerui Genere aūt cū relatiua ſunt talis ꝯditōis q̄ꝝ vnū refert̄ relatione reali ꝛ aliud relatione rōnis. tunc eñ referunt̄ relationibus genere differentib⁹ vt ſcientia et ſcibile

¶ Qꝫ relatō p̄t eſſe inter duo extrema nō realis. CLXXXIII

Quantū ad octauū p̄t ꝯcludi ꝙ nō ē neceſſe ꝙ ſi vna relatō vnius extremi ē realis ꝙ relatio alteri⁹ extremi ſit realis. Et iō nō eſt idē dicere ꝙ relatio ſit realis et ꝙ habeat duo extrema realia. q̄ꝛ pōt habere duo extrema realia. ꝛ tn̄ eſſe

relatio rationis.nõ poteſt tamen eſſe
ecõtra. ſ. ſine duob9 extremis realib9
eſſe relatio realis. Nec etiã ẽ idem di
cere ꝙ relatõ ſit realis ⁊ ꝙ habeat cor
reſpondentiã realẽ relationi in oppo/
ſito termino.q2 poteſt eẽ realis ſine h
Unde habere correſpondentẽ realem
relatõez in oppoſito termĩo addit ſu/
per hoc qð ẽ eſſe relationẽ realem

¶ Q2 oĩs relatio realis fun/
dat᷑ vel ſupra ſubſtãtiã vel quã
titatẽ. vel qualitatẽ. vel ſup ꝑti
nẽtib9 ad actionẽ vel paſſionẽ. vel ha
bẽtib9 rõnẽ menſure ⁊ menſurabilis.

Capl̃m CLXXXIIII

Quantum ad nonũ ſcʒ quot
modis cõtingit eſſe relatõez
realẽ Dicendũ ẽ ꝙ in genere
quattuor modis.q2 oĩs relatõ realis
eſt ſm ꝙ fũdat᷑ in ſubſtãtia vel quã
titate vel qualitate vel in ꝑtinẽtibus
ad actionẽ ⁊ paſſionẽ vel habẽtib9 ra/
tionẽ mẽſure vel mẽſurabilis. Et ſic
cõtingit eſſe relationẽ ⁊ hoc quintu/
plici genere ſicut ꝑus expoſitũ eſt

¶ Quomõ differt relatio a
ſuo fundamento. CLXXXV

Quantũ ad decimũ.ſcʒ quõ
differat relatio a fundamen/
to vnũ ſolum infero quantũ
eſt ad veritatẽ quã credo.ſcʒ ꝙ relatõ
nõ differat realr̃ a ſuo fundamento ſi
cut differũt due res ⁊ due nature.q2
vna nõ eſt alia ſicut ſimilitudo ⁊ albe/
do ſup quã fundat᷑ rõ ſĩlitudinis non
differũt intrinſece Sed tñ põt dici ꝙ
differũt extrinſece.q2 ip̃a relatio im/
portat aliq̃d qð nõ eſt ip̃m fundamẽ
tum. Illa eñ res eadem formaliter q̃
facit ſortez albũ.ſcʒ albedo.facit ip̃m
ſimilẽ platoni albo.nec ſimilitudo ali
quid intrinſece addit ſupra albedinez
exiſtẽtem in ſorte quod diuerſum ſit
ab albedine.ſed extrinſece ſimilitudo
ſuper albedinem addit ⁊ importat co
exiſtentiã alicuius exiſtentis in pla/
tone cui eſt ſimilis. ⁊ hoc eſt albedo.
Si ergo fundamentum relationis ⁊
relatio ⁊ albedo ⁊ ſimilitudo ſe viden
tur habere ꝙ ſint idem intrinſece rea/
liter.ſed extrinſece ipſa relatio vt ſi/
militudo addit coexiſtẽtiã alicui9 al/
teri9 in aliq̃ reſpectu cui9 ꝑ ſĩlitudinẽ
eſt illi conformis Hoc aũt ꝙ realiter
nõ differant probat᷑ ratione cõmuni.
nam nullo mõ videtur intelligibile
ꝙ aliq̃d adueniat alicui rei de nouo
differẽs realiter ab eo ⁊ ab omni qð
in re erat.⁊ ſic faciens realem cõpoſi/
tionẽ cũ eo ⁊ illud ſubiectum in nullo
ſit mutatũ cũ mutari ſm ph̃m non ſit
aliud realiter q̃ȝ rẽ eẽ aliter nũc q̃ȝ pri
us. Sed relatio poteſt aduenire ali/
cui nulla mutatione facta in eo ſed in
altero.vt ſi ſortes ſit albus et plato
de nouo efficiatur albus.ſorti de no/
uo aduenit relatio ſimilitudinis nul
la in eo facta mutatione ſed in plato/
ne. ergo videt᷑ ꝙ relatio nullo modo
differat a fundamento. vt ſimilitudo
ab albedine nec facit cõpoſitionem cũ
eo. Et ſic intrinſece ſunt idẽ realiter
cũ ſine mutatione ſubiecti adueniat.
vt pʒ in exemplo poſito Et idem di
citur. v.methaph̃. Reliqua de hoc
pretermitto

¶ Quot modis cõtingit eſſe
relationẽ rõnis.

Capl̃m. CLXXXVI.

Quantũ ad vndecimũ.ſcʒ de
relatione rationis quot mo/
dis cõtingat dicendum eſt.
Quid ſit relatio rationis dictũ eſt ꝑ
us Quot aũt requirantur ad hoc ꝙ
ſit relatio rationis ⁊ quot modis cõ
tingat ſimul oſtenditur Nam cũ rela
tio rationis ſit in defectu relatõis re
alis.vbicũq̃ȝ deficit aliquid de requi
ſitis ad relationẽ realem habitudine
aliqua exiſtente inter extrema quocũ

ꝙ modo erit relatio rationis Et hoc
pꝫ deducendo per ſinguos modos
prius poſitos Si eñ contra pꝛimam
conditionē nõens ponatur aliquam
habitudinem habere ad ens .erit re/
latio rõnis tantũ Sicut ſi ponatur ꝙ
moꝛtui fuerũt pꝛioꝛes nobis viuenti
bus.hec relatio pꝛioꝛũ ad nos poſte/
rioꝛes eſt relatio rationis .Si etiam
contra ſecundam ponaꝛ ꝙ aliud rela
tiuũ referatur non per illud quod in
ip̃o eſt.ſed ꝑ illud quod in alio eſt po
ſitiue.erit relatio rationis .ꝛ ſic refer/
tur intellectũ ad intelligentem vel ſci
tum ad ſcientem ꝛ hmõi .Si contra
tertiam conditionē entis ad nonens
ſit aliqua habitudo ſicut eſt cũ dici/
mus.ꝛ nos ſumus pꝛioꝛes poſterio/
ribus futuris.ibi relatio impoꝛtata
per illã pꝛioꝛitatem eſt relatio ratõis
Si aũt contra quartã deficit in illis
vbi conſideratur aliqua habitudo ꝙ
termini relationũ oppoſiti nõ ſunt di/
ſtincti in eſſe relatiuo ſaltē.nõ erit re/
latio realis ſed ratõnis .ſicut cõtingit
in relatione identitatis quando ideꝫ
referꝛ ad ſeip̃m.vt dicẽdo idem eidē
idem Preter hos modos relationis
rationis poniꝛ vnus alius.ſcꝫ quãdo
ponitur relatio rõnis .ip̃a eñ relatõ
non referꝛ mediante alia relatione vł
per aliam relationē Unde in creatu/
ris paternitas nõ coniungiꝛ ſubiecto
ꝑ aliam relatiõem mediam Et iſtos
modos innuit doctoꝛ cõis pꝛimo ſen
tentiaꝝ diſtin.xxvi.arti.pꝛimo Et in
de videntur doctoꝛes alij ſumpſiſſe ꝑ
oppoſitum relationis ratõnis ad re/
lationē realem illa quattuoꝛ que de/
bent requiri ad ipſam de quibꝫ dictũ
eſt prius Sũt nihilominus multi alij
modi relationis rationis. Sicut qñ
duo entia rationis referunꝛ ad inuicē
in pluribꝫ modis alijs .qui tñ oẽs re/
ducibiles ſunt ad iſtos

¶ De pertinẽtibꝫ ad p̃dica/
mentũ actionis CLXXXVII

Poſt predicta dicẽdũ reſtat
de quinto pꝛedicamento qđ
diciꝛ actio Circa qđ cõſiderã
da ſunt duo .Pꝛimo quid eſt actio in
genere Scđo quid eſt actio manens
et tranſiẽs ꝛ quomodo differũt Quã
tum ad pꝛimũ videnda ſunt quinqꝫ.
Pꝛimo quid ē actio diffinitiue Se/
cũdo quõ ſe habet ad paſſionē Tertõ
quomõ habet ſe ad agens ꝛ patiens
Quarto quõ ad foꝛmã acquiſitam ꝑ
actionē Quinto quõ facit ſp̃eale p̃di
camentũ a paſſione.

¶ Quid ſit actõ ſm ſui diffinitiõem

Quantũ ad pꝛimũ ſciendũ ꝙ au/
ctoꝛ.vi.pꝛincipioꝛũ diffinit acti
one ſic Actio eſt ſm quã in id quod
ſubijciꝛ agere dicimur Que diffinitõ
ꝑ partes ſingulas ſic declaraꝛ Dicit
eñ actio ꝛ nõ agere.ꝙ actio eſt nomē
ꝛ agere verbum Et ideo actio cuꝫ ſit
nomen ſignificat naturam quandam
ſimplicē ꝑ modum ꝑ ſe ſtantis. Sed
agere cũ ſit verbuꝫ ſignificat per mo
dum fluxus .ꝛ ideo cũ ſit magis con
ueniens rationi pꝛedicamẽti modus
ſignificandi nominis ꝙ̃ verbi dicitur
actio ꝛ nõ agere Dicitur aũt ſm quã
vbi notandũ ꝙ hec pꝛepoſitio ſm .dt
habitudinē cauſe ad cauſatũ Quam
uis aũt dicat in diuerſis locutionibꝫ
diuerſarũ cauſaꝝ habitudines.hic tñ
dicit habitudinē cauſe foꝛmalis.ſicut
ſi dicerem paries eſt albꝫ ſm albedinē
Dicitur vlterius in id quod ſubijciꝛ
vbi ſunt duo .Et ideo eſt intelligen/
dum ꝙ actõ nõ ſolum reqrit terminũ
a quo ſed etiã terminũ ad quem.qui
terminus eſt ipſum paſſum Et ideo
dicitur in id quod ſubijcitur. quod
eſt ipſum paſſum .Actio autem non
ſolum ſtat ad ipſum paſſium ſicut mo
tus localis ad terminũ.ſꝫ penetrat et

tranſmutat ipm. ideo dicit̄ in id ⁊ nō
ad id. Dicit āt agere dicimur. ⁊ nō di
cit̄. q: in iſtis inferiorib⁹ nō inuenitur
omnis modus actionis niſi in homi
ne ſolo. hic aūt non diffinitur actō vt
diſtinguit̄ contra paſſionem ſed vt eā
cōprehendit. Quomodo autem ad
inuicem ſe habent actō ⁊ factio infra
dicetur

¶ Quō actio et paſſio ſunt vnus motus realiter.

Capitulum. CLXXXVIII

Secūdo dicendū eſt quomō
actio ſe habet ad paſſionem.
Ad qd̄ dicēdū ē q̄ ſm pħm
in pncipio tertij phicoꝝ. Actio ⁊ paſ
ſio ſunt vn⁹ motus realr. ⁊ ideo vn⁹
actus duoꝝ. ſcʒ agētis ⁊ patiētis. ſed
dr̄ agētis p denominationē vt a q̄. ⁊
patiētis ꝑ realem receptionē vt in q̄
Quō aūt diuerſoꝝ pt eſſe vnus act⁹
declarat̄ ſic. Si due eſſent potentie
tm̄. nunq̄ ex eis fieret vnū ſm eē. nec
iterꝫ ſi duo eſſent in actu ſimplr nūq̄
ex eis fieret vnū ſm eſſe Sed qn̄ vnū
eſt in potentia. alterꝫ in actu ſicut ptʒ
in materia ⁊ forma. tūc fit vnū ſm eē
Et hoc eſt verbū phi. ij. de aīa. q̄ nō
oportet querere quō ex figura cere ⁊
cera fiat vnuꝫ. eo em̄ ipo q̄ cera eſt in
potētia ad talē figurā ex illis duob⁹
fit aliquod vnū Ex quo ptʒ q̄ nunq̄
vnū eſſe eſt a duob⁹ quoꝝ quodlibet
ſit in actu. vel quodlibet in potentia.
Et p ſimile i oppoſito. ſi eſſent duo qd̄
libet in actu vel quodlibet in potentia
inquantū hmōi nunq̄ agerent ad in
uicem nec paterent̄. nec illis duobus
poſſit cōpetere vn⁹ actus. ſed ſi vnū
ſit in actu alterꝫ aūt in potētia. q: ea
dem actio pcedit ab agente ⁊ ſuſcipi
tur in paſſo. vnus ⁊ idē erit act⁹ agē
tis ⁊ patiētis. ſed nō eadē rōne. quia
agētis in actu vt influit. patiētis aūt
vt eſt in potētia ⁊ vt recipit actioneꝫ
Idcirco pōt eſſe vt ptʒ vnus actus.
et ita realiter actio ⁊ paſſio vnus mo
tus ſunt. ſicut eadē via ē ab athenis
vſqʒ ad thebas ⁊ ecōtra. ⁊ idē ſpaciū
a ſurſum vſqʒ deorſum ⁊ a deorſum
vſqʒ ſurſum Unus ergo ⁊ idem mo
tus dicit̄ actō ⁊ paſſio. actio vt deno
minat ipm agens a quo eſt ⁊ in quo
nō eſt. ⁊ paſſio vt denominat paſſum
in quo ē ⁊ a quo nō eſt

¶ Quomō ſe habent actio et paſſio ad agens et patiens.

Capitulum. CLXXXIX

Tertio ex iſtis ptʒ quomodo
ſe habet actio ad agens ⁊ pa
tiens. Cū eīn actio ⁊ paſſio
ſint vnus motus q̄ eſt accidēs in eis.
Nullū aūt accidens ſit in duob⁹ ſub
iectis. ſequitur q̄ cū paſſio ſit in pati
ente ſicut in ſubiecto. q̄ nullo mō ſit
actio in agente ſicut in ſubiecto. ſed
ſolū in patiente. ⁊ hoc idem ptʒ. quia
cū actio ſit quidā motus. ſi actō eſſet
in agente. ſequeretur q̄ omne agens
moueret̄ quod eſt falſum. Relinquit̄
ergo q̄ actio ⁊ paſſio cū ſint vn⁹ mo
tus ſunt in patiente ſicut in ſubiecto
⁊ ipm denominatur a paſſione ⁊ non
ab actione. ſed idem actus non eſt in
agente. ſed ab agente ⁊ ab eo denomi
natur inquātum ab eo eſt. ⁊ dicitur
actio Ex quo patet q̄ idem acidens
aliquādo denominat aliquid vt ſub
iectum in quo eſt. aliquando vt cau
ſam effectiuam a qua eſt. Primo mo
do denominatur paſſum. Secundo
modo agens eodem accidente qui ē
vnus actus. ſ. actio ⁊ paſſio

¶ Qualiter ſe habent actio ⁊ paſſio ad formā p motū acq̄ſitā

Capitulum. CXC

Qualiter autem quarto ſe ha
beant actio et paſſio vel mo
tus ad formam p motum acquiſitā

De predicamento Actionis

Sciendū eſt/ q̄ quidā dicūt q̄ actio
et paſſio ſint diuerſa re ab inuicē. ⁊ a
forma q̄ acquirit ſubiecto. Vñ ima/
ginant q̄ p actōnem ⁊ paſſionē fiat
res. nō ſicut p cauſam agentē vel ma
terialē. ſed ſicut p quandā viā vſq̄
ad terminū. ita q̄ via nō eſt cā agens
ſꝫ eſt mediū p qđ fit tranſitus. ſic q̄
p actōem intelligat agens attingere
vſq̄ ad formā ꝓductā actiue. paſſuꝫ
vero p paſſionē paſſiue. Sꝫ huic opi
nioni nō aſſentio. q2 videt eſſe directe
cōtra phm. Alij dicunt q̄ ac[illegible] ⁊ paſ
ſio ab inuicē vel a forma acq̄ſita non
differūt realiter. qđ ſic oſtēdit. Actio
et paſſio ſunt vnus motus ⁊ ſunt in
patiente ſicut in ſubiecto. ergo ſunt
quedā res cauſate in ſubiecto ab ip̄o
agente. Omnis autē res cauſata ab
ip̄o agento in paſſo eſt quedā forma.
Nā forma ⁊ actus ſubiectū īformās
vident eſſe idē. Quelibet aūt forma
in ſubiecto fit p aliquā actōnem vel
paſſionē. Tunc ergo ſi p̄ma actio re
cepta in ſubiecto eſt forma ⁊ fit alia
actōne. erit ꝓceſſus in infinitū. ſi aūt
nō fit alia. eadē rōne forma q̄libet po
terit eſſe actio ⁊ paſſio. ⁊ iterꝫ q̄libet
actō ⁊ paſſio erit forma recepta i ſub
iecto. Et ideo ponit hec opinio q̄ ea
dem res q̄ đr forma. đr actio ⁊ paſſio
đr motus ⁊ mutatio. Dicit em̄ for/
ma ſm q̄ dat eē rei in qua eſt. Dicit
motus ſm q̄ ip̄a forma eſt in fieri ⁊
in fluxu. Dicit aūt mutatio ſm q̄ p
eā ſubiectū ſe hꝫ aliter nūc q̄ prius.
Dicit aūt actio ſm q̄ denoīat agēs
inquantū agens ip̄a forma facit ali/
q̄d eſſe actu. Dicit autē paſſio ſm q̄
aliqđ patiens fit ea actu ſuſceptiue.
Et ſm iſtos modos calor receptus
in ligno ab igne calefaciente. đr for/
ma acq̄ſita. Et đr calefacere ignis
calefacientꝫ ⁊ calefieri ligni patientꝫ
Et đr calefactio ꝓut noīe calefactio
nis importat motus vel mutatio. et
hanc opinionē reputo veriorem

¶ Quō actio et paſſio faci/
unt diuerſa p̄dicamenta q̄uis
realr ſunt idē Cap. CXCI

Quinto videndū ē quō actio
et paſſio cū ſint eadē res. faci
unt vt eē poſſunt duo diuer/
ſa p̄dicamenta. Ad qđ oſtendendū
p̄mitto duo. Primo q̄ diuiſio entis
in decē p̄dicamenta. vel cuiuſlibet ge/
neris in ſuas ſpēs. nō eſt diuiſio rea/
lis q̄uis ſit diuiſio eoꝝ q̄ ſunt realia
Nulla em̄ diuiſio ē realis niſi ei⁹ qđ
fuit vnū numero ſm rē. Ens aūt rea
le. x. p̄dicamentoꝝ vel qđcunq̄ gen⁹
reſpectu ſuaꝝ ſpecieꝝ. nūq̄ fuit vnuꝫ
ens reale numero. licꝫ aūt diuiſio nō
ſit realis cū qđlibet ens diuiſum eſt
ens reale Et iō nō oportet diuiſionē
p̄dicamentoꝝ vel generꝝ q̄ilibet eē
realē. ſꝫ bñ oportet qđlibet diuiſuꝫ eē
rē verā. Scđo p̄mitto q̄ cū ens diui
dat in ens reale ⁊ rōnis q̄ oīa entia
rōis ⁊ entitatē ⁊ dr̄ām hñt a rōe. Et
iō nullū ē in p̄dicamēto vt nūc ſuppo
no Entia aūt realia hñt quandā ve
ram entitatē. p̄ter actū rōnis ſpecu/
latiue. Sꝫ aliq̄ñ p[illegible]dē re differre ra
tione a ſeip̄o. vt ſortes ſedens a ſe nō
ſedente. ⁊ talia entia nō creata ſunt in
aliquo p̄dicamentoꝝ. Quñq̄ aūt di/
uiſio taliū p̄t eſſe rōnis q̄uis ip̄a ſtꝫ
entia realia pñt eſſe in diuerſis p̄dica
mentis ex diuerſa ꝯſideratōne rōnis
ſicut ſupius expreſſe patuit in tracta
tu de quarta ſpecie q̄litatis Ex iſtis
ad ꝓpoſitū q̄uis actio ⁊ paſſio ſint
vna ⁊ eadē res ⁊ vnus actus ſimplr
tñ ex diuerſitate rōnis p̄t eē q̄ faciāt
duo p̄dicamēta. ⁊ tñ qđlibet eoꝝ res
vera eſt tā actio q̄ paſſio. Sꝫ eoꝝ di
uiſio ⁊ diuerſitas nō eſt realis. ſꝫ ſm
rōnem tm̄. Vñ idē actus differt rōe
vt eſt ab hoc. ⁊ ſic ſumit p̄dicamentū
actōnis Et vt eſt in hoc. a quo ſumit

p̄dicamentū paſſionis. Et eſt ſiſr̄ in
exemplo phi. iij. phyſicoꝝ. q2 eadem
ē via ab athenis vſqꝫ ad thebas ꝛ ecō
uerſo. ſed nō eſt idē diſtare. q2 ille qui
eſt thebis diſtat ab athenis ꝛ non a
thebis. ille aūt q̄ eſt athenis diſtat a
thebis ꝛ nō ab athenis. ꝛ ſimilr̄ ſicut
eſt eadē via inter athenas ꝛ thebas
nō aūt idē diſtare. ita ſunt eadē res
actio ꝛ paſſio. ſ3 nō idē p̄dicamentū.
Sed hic difficultas inſurgit. quia ſi
dr̄ña rōnis faciat diuerſa p̄dicamēta
ergo q̄libet dr̄ña rōnis faciet diuer/
ſa p̄dicamenta. ꝛ ſic erunt quaſi infi/
nita. Ad hoc dicendū eſt ꝙ nō que/
libet dr̄ña rōnis faciet drām p̄dica/
mentoꝝ. ſ3 dr̄ña illaꝝ rationū que nō
ſunt reducibiles ad vnā rōem vniuo
cam. Talis aūt dr̄ña nō excedit nu/
merū decē p̄dicamētoꝝ. ꝑpter quod
nō ſunt niſi decē p̄dicamenta. Hoc
aūt ſupponaẗ ad preſens aliqualiter.
in generali aūt p̄t patere ſuperi⁹ vbi
eſt poſita predicamentoꝝ diſtinctio.

¶ De actione immanente et
tranſeunte Capl̄m. CXCII

Secundo dicendū eſt de di/
uiſione actōnis quam poſuit
phs. ix. metaph. ꝙ ſc3 actio
num alia eſt manens alia eſt tranſiēs
Circa quod facienda ſunt tria. Pri/
mum eſt oſtendere quō differunt et
quō conueniunt ad inuicem hec tria
ſc3 agere. facere ꝛ operari. Scd̄m eſt
q̄d eſt actio manens ꝛ tranſiens ꝛ in
quibus conueniant. Tercium ē quō
ſe habēt ad inuicem. in quo ſc3 conue
niūt ꝛ differūt actio manēs ꝛ trāſiēs

¶ Quomodo conueniunt ꝛ
differunt facere. agere ꝛ opera
ri. et quibus conueniunt.

Capl̄m. CXCIII

Videndū eſt ergo p̄mo quō
differunt iſta tria. ſc3 opa/
tio actio ꝛ factio. Et dicēdū ē ꝙ ſicut
cut magis cōmune ꝛ minus cōmu/
ne ꝛ reſpectu diuerſoꝝ obiectoꝝ. q̄a
opatio eſt cōmune ad actōnem ꝛ fa/
ctionē ꝛ actio ad factionē. omnis em̄
factio actio quedam eſt ꝛ nō ecōuer/
ſo. quia non oīs actio factio eſt. om
nis aūt actio ꝛ factio opatio eſt. ſed
nō ecōuerſo. quia aliqua opatio eſt q̄
ꝑpria ꝛ ſtricta acceptōne neqꝫ ē actio
neqꝫ factio. Igitur de factione loquē
do dico ꝙ factio ꝑprie eſt illa actio cu
ius p̄ncipiū eſt ars mechanica q̄ aſſu
mit materiā exteriorem nō ſolum ad
vſum ſed etiam ad tranſmutatiōem
in formam. ſicut faber aſſumit ferrū
vt trāſmutet in cultellū. ꝛ domifica
tor ligna vel lapides vt tranſmutet
ad formam domus. ꝛ talis factō eſt
actio ꝛ opatio. ꝛ in talib⁹ factionib⁹
ſemꝑ ꝑpter operatōem relinquiẗ ali/
quod operatū qd̄ eſt finis p̄ter opa/
tionem. Igitur facere ē agere ꝛ opa/
ri. ꝛ factio eſt actio ꝛ operatio. q̄pro/
pter nō icōuenienter dr̄ ꝙ ars ſit re/
cta ratio factibiliū. quod eſt intelligē
dum de arte mechanica ꝛ de iſta que
aſſumit materiam ad vſum et non
ad tranſmutatōem ad formam. Et
ideo artes mechanice factiue dicunẗ
Actio aūt ꝑprie dr̄ opatio cuius p̄n
cipium eſt vel potētia naturalis acti
ua. vel ars q̄ aſſumit materiā ſolū ad
vſum. ꝛ nō ad trāſmutatōem ad for
mam. verbi gratia de vtroqꝫ. q2 cū
ignis habet potentiam naturalē ad
calefaciendum vel conburendum.
calefaciendo lignum dicitur agere et
cōburendo ſilr̄. ꝛ tam calefactio q̄3 cō
buſtio dicunẗ actōes. ſ3 nō ꝑprie fa/
ctiones. q2 nec calefacere nec cōbure
re eſt ꝑprie facere ſ3 agere. Silr̄ autē
q̄n ars aliqua eſt actiua ꝛ eius actus
in exteriorē tranſit materiam. non tū̄
aſſumit materiā ad tranſmutatōem.
ſed ad vſum ſolum. talis opatio dr̄
actio ꝛ nō factio Sicut habens artē

equeſtrem aſſumit equũ ad equitandum. ⁊ cytharizator cytharam ad cytharizandũ. Unde eq̄tatio eſt actio trãſiens. ⁊ cytharizatio. ⁊ q̄dlibet ē operatio ⁊ actio. ſed non ꝓprie factio. Et quodlibet. ſcȝ equitare ⁊ cytharizare eſt agere ⁊ opari. ſed nõ ꝓprie facere. Unde p̄ter ſcias factiuas. vi. metaphiſice. ponuntur actiue ꝯuenienter Operatio aũt iſtis conuenit ⁊ vltra Ubi intelligendũ ꝙ forme que ſunt actus dupl'r per aliquam dictõnem ſcari poſſunt. Uno modo per modũ per ſe ſtantis ⁊ ꝑmanentis. Et quia natura nominis eſt ſic ſcare. ideo ſꝑ forma ſic ſcatur per nomen. vt forma lucis per nomen quod eſt lux. et forma albedinis per nomē quod eſt albedo. Alio modo eadem forma ſignificatur per modum actus. ⁊ cuiuſdam motus fluxus ⁊ fieri. Et q2 verba tali modo ſunt ſignificatiua. iō forma aliquando ſignificatur per dictionem verbalem ⁊ tũc videtur importare quendam fluxum ⁊ motum et ꝑ ꝯſequens quēdam actum. ⁊ ſic forma lucis ſcatur verbaliter ꝑ hoc verbum lucere. ⁊ forma que eſt calor per hoc verbum calere ⁊ albedo per hoc verbum albere. calor enĩ ⁊ calere idem ſunt quantum ad principale ſignificatũ. Lux etiam ⁊ lucere idem ſunt. quia vtrumqꝫ importat ipſam formam lucis. ſed nomen quod ē lux per modum permanentie. lucere autē quod eſt verbum per modum actus cuiuuſdam ⁊ fluxus. ⁊ ideo cũ lucere ſit concretum verbale. ſignificat quidem ipſam formam lucis per modũ actus fluentꝭ in ſubiecto ip̄m ſubiectum connotando. Unde lucere nihil aliud eſt q̄ꝫ lucem habere ⁊ in actu lucis eſſe. Operatio ergo prout abſtrahit ab actõne ⁊ factõne conuenit actui formali qui eſt lucere. vnde lucere poteſt dici operatio ⁊ nõ actio vel factio proprie loquendo. quia nihil eſt facere actiue ſed eſt ip̄a forma. Unde nomen operatõnis conuenit iſti actui formali Patet ergo que eſt differentia inter actõnem ⁊ factõnez et operatõnem. quia factio eſt proprie artium mechanicaꝝ ⁊ artificialium. Actio autem eſt potentiarum et ſubiectoꝝ naturalium ⁊ artiũ materiam ad vſum ſolum aſſumentium Operatio vltra hoc eſt actuum formalium. quoꝝ proprie non eſt factio nec actio. aliquando tamen vſus loquentium accipit vnum pro alio. et tunc ſumuntur equiuoce. ſicut qui diceret ꝙ pictor faceret parietem album. ⁊ albedo facit parietem album. quia ibi facere equiuoce ſumitur Pictor enĩ facit parietem album effectiue. ⁊ hoc eſt facere proprie. albedo autem facit parietem album formaliter et hoc eſt facere improprie. quia hoc nihil aliud eſt q̄ꝫ parietez habere actũ albedinis. vel actu habere ipſam albedinem. vel eſſe in actu albedinis. quod eſt albere. que omnia idem ſunt realiter.

¶ Quid eſt operatio manens et tranſiens.

Secundo videndum eſt quid ſit operatio manens ⁊ tranſiens. Ad quod dicendum ꝙ cõmunis poſitio eſt hec ꝙ operatio manens ⁊ tranſiens ſic ſumuntur. quia operatio manens eſt que manet in operante. ita ꝙ non tranſeat in exteriorem materiã. ſicut intelligere. velle lucere. ⁊ huiuſmodi. Sed operatõ tranſiens eſt illa que ab operãte trãſit in exteriorem materiam in qua ſuſcipiatur. ſicut calefacere eſt tranſiens quia tranſit in materiam ligni. ⁊ illuminare et domificare. Unde breuiter dōm ꝙ om̄is actio que ab agente recipitur in aliqua materia

inquantum actio tranſit dʳ⁊ tranſiēs.
Quāuis ergo hec ſint dicta ꝯmunia
tñ vt adhuc fiat amplius manifeſtū
attendendū eſt aliqͦd ſpeciale iuxta q̄
rundā doctoꝝ ſubtiliū ſentētiā. Ubi
ſciendū ſm eos ꝙ operatio manens
eſt pura receptio actus in ſubiecto ⁊
nō ē aliq̄d agere effectiue. ſꝫ eſt vel re
cipere puꝝ q̄ꝫtū ad ṗncipiū materia-
le. vel q̄ꝫtū ad ṗncipiū formale eſt fa-
cere formaliter tale ꝙ nihil eſt aliud
q̄ꝫ eſſe in actu formali ip̄ius forme.
Hoc aūt qͦd dico ꝙ opatio manens
nō ē aliquid agere effectiue. intelligo
ſuꝑpoſito h̄ qͦd multū videt̄ rōnabile
ſcꝫ ꝙ nihil vnū ⁊ idē ſit actiuū ⁊ paſ-
ſiuū reſpectu eiuſdē. q̄ꝛ ſi aliq̄d ꝑ acci
dens poſſet eſſe productiuū alicuius
actus ⁊ ſuſceptiuū eiuſdē ſm idem.
tunc opatio illa manens eſſet aliqͦd
ꝓducere effectiue. ſicut aliq̄ ponunt
de intellectu ⁊ actu ſuo. Ad hec ergo
oſtendēda ṗmitto ꝙ oīs opatio ē ali
cuius. Hoc aūt qͦd dico alicuius ē ca
ſus genitiui ⁊ īportat habitudinem
cauſe ſeu ṗncipij. Sūt āt q̄ttuor cau
ſe ſcꝫ efficiens ⁊ finalis q̄ ſunt extrin-
ſece effectiui. ⁊ formalis ⁊ materialis
q̄ in cōpoſitis ex materia ⁊ forma in-
trinſece ſunt ⁊ de eſſentia rei nō āt in
alijs. Quāuis igit̄ oībꝫ talibꝫ attri-
buat̄ opatio. cauſe tñ finali non attri
buit̄ alia cauſalitas a cauſante agen-
tis ꝓ eo ꝙ eiꝰ amore agens agit. ⁊ in
hoc ꝯſiſtit cauſalitas eius. Attribui
tur ergo opatio agenti ⁊ forme ⁊ ma
terie ⁊ ē opatio cuiuſlibet. ſꝫ ē mate-
rie ſub habitudine ṗncipij materiaľ.
Uñ opatio ē ip̄ius ṗncipij materiaľ
ſicut ſuſceptiui. q̄ꝛ eius ē recipe actio
nem ⁊ ꝑfectōem. Eſt aūt forme ſicut
ṗncipij qͦd facit formaľr tale qͦd nihil
ē aliud q̄ꝫ dare actū formalē formaľr
Principij aūt effectiui eſt tāq̄ꝫ eiꝰ qͦd
facit tale effectiue. ſicut lucere in lu-
na ē opatio effectiue. ⁊ ſicut cauſe effi
cientis ip̄ius ſolis q̄ cauſat lucē ī lu-
na. Eſt etiā lucere ip̄ius lune tāq̄ꝫ ṗn
cipij materialis ⁊ ſuſceptiui. q̄ꝛ ip̄ ſuꝫ
lumen ſuſcipit. Et ē etiā lucere opa-
tio ip̄ius lucis tanq̄ꝫ ṗncipij formaľ
cuiꝰ ē dare actū formalē formaľr. Ex
q̄bꝫ pꝫ ꝙ opatio ē cuiuſlibet ṗncipij
et materialis ⁊ formalis ⁊ efficientis
ſꝫ ſub diuerſa habitudine. His ſup-
poſitis videtur mihi ſaluo ſꝑ iudicio
meliori. ꝙ opatio ṗncipij effectiui ſꝑ
ē tranſiens ꝑ ſe loquēdo. q̄ꝫuis ꝑ acci
dens poſſit eſſe manēs. vt ſi aliq̄s fa-
ceret actū in ſeip̄o. ita ꝙ idē ſm ideꝫ
eēt agens ⁊ patiens ſi hoc eſſet poſſi
bile. Qꝫ aūt opatio ṗncipij paſſiui
ſit manens pꝫ ſatis ex ſe. ſicut lucere
manet in lucēte. q̄ꝛ ſolū paſſiui eſt reci
pere ⁊ nō extra emittere inq̄ꝫtū eſſet
illius paſſiui. Qꝫ etiā opatio ṗnci-
pij formalis ſit manēs patꝫ. Nā opa
tio ṗncipij formalis nō eſt aliud q̄ꝫ
eſſe formā q̄ aliq̄d ē tale formaľr nec
differt ab ip̄a forma niſi in voce ſcan
te. Ipſa eñ forma vt ſumit̄ ſub habi
tudine ṗncipij formalis ſcat̄ noīalit̄.
Et vt ſumit̄ ſub habitudie opatōis
ſcat̄ v̄baliter. ⁊ ſic formaľ opatio for
me q̄ ē lux eſt lucere. ⁊ albedinis ē al-
bere. ⁊ caloris calere. Et patꝫ ꝙ hec
oīa manēt ſicut lux in lucente. albedo
in albedine. calor in caleſcēte. Eſt tñ
ſciendū ꝙ aliter ē manens opatio ṗn
cipij paſſiui. ⁊ aliter ṗncipij formalis
que dupliciter differunt. Primo. q̄a
ip̄a opatio ṗncipij paſſiui que eſt eiꝰ
nō actiue. ſed ſuſceptiue eſt in ip̄o ṗn
cipio ſicut in ſubiecto. ⁊ ſicut ſuꝑad-
dita perfectio realiter differēs ab eo.
ſicut lucere ſolis vel lune differt a ſo
le et luna que ſunt ſuſceptiua lucis.
Operatio vero principij formalis
manens que eſt eſſe reale formaliter
non eſt in ip̄ſo principio formali ſi-
cut in ſubiecto. nec eſt aliq̄d additū
ip̄i forme realʳ ab ea diuerſum ſꝫ ē in

materiali ꝑncipio ſicut in ſubiecto
eo mō quo etiā ipa forma. Vñ luce
re.calere.albere nō dr̄nt a luce calo-
re ⁊ albedine.nec lucere eſt in luce ſi
cut ĩ ſubiecto ſed in lucēte. ⁊ idē eſt
in alijs. Sed ſcđo dr̄nt.quia oꝑatio
ꝑncipij paſſiui ē recipe actū ab alio
ſicut a cauſa efficiēte reducēte ipm
de potētia ad actū. Oꝑatio aūt ꝑn
cipij formalis abſolute accipiēdo ꝓ
eo qđ eſt eē formaliter.tale nō ipor-
tat eſſe ab alio ſicut a cauſa efficiēte
Vñ lucere ĩ luna q̄uis habeat cau
ſam effectiuā ſcꝫ ipm ſolē ꝓut eſt
oꝑatio lucis nō eſt a lucēte effectiue
Qꝫ aūt oꝑatio ꝑncipij effectiue per
ſe loquēdo ſit trāſiens ⁊ nō manēs
ptꝫ ꝙ illa oꝑatio đr trāſiens ⁊ non
manēs:q̄ reſpicit illud a quo eſt rea
lis oꝑatio vt eius a q̊ eſt ⁊ nō vt eiꝰ
in q̊ eſt. Sed oꝑatio ꝑncipij effecti-
ui eſt hmōi.q2 eſt eius cuiꝰ eſt vt a q̊
eſt. ⁊ nō eſt eius vt in q̊ eſt niſi ꝑ ac-
cidēs:ſi forte poſſent ꝯcurrere in idē
ꝑncipiū actiuū vel paſſiuū qđ mul-
ti reputāt impoſſibile. Et ꝯfirmat̃
hoc ꝙ oꝑatio actiui ꝑncipij ſꝑ ſaltē
ꝑ ſe ſit trāſiens.q2 q̊nto metaph̄. đr
ꝙ potētia actiua eſt ꝑncipiū trāſmu
tādi aliud inquantū aliud.vñ talis
actio tranſiens ſꝑ eſt in alio ſimplr̄
Si aūt eſt in eodē hoc erit ꝑ aliquā
drn̄am paſſiui ab actiuo quecūqꝫ ſit
illa. Ex dictis ꝯcludo ꝙ ſubtilit̃ in
tuēti ptꝫ ex dictis ꝙ oꝑatio reſpicit
ꝑncipia ſua ſub diuerſa habitudine
q2 oꝑatio reſpicit ꝑncipiū paſſiuuꝫ
vt in q̊ eſt.formale vt qđ eſt. efficiēs
vt a quo eſt. Scđo ꝯcludo ꝙ hec di
ſtinctio p̄t ſtare cū dictis cōibus.q2
nō videt̃ hr̄e diuerſitatē niſi quantū
ad ꝑncipiū effectiuū. de q̊ pꝫ ꝙ ſi lo
q̊mur ꝑ ſe cū nō ſit idē agens ⁊ pati
ens ſꝑ oꝑatio erit trāſieus. ⁊ ſic in-
telligere nullo mō eſſꝫ actio realis
niſi ſolū grāmaticaliter.ſicut luce-
re reſpectu lucis.ſed ſolū intellectio
eſſet actus intellectꝰ vel intellectio
nis receptus intellectu cauſatꝰ effe
ctiue ab obiecto. ⁊ ſic eēt intelligere
actio manens ⁊ ꝑ modū ꝑncipij for
malis ⁊ materialis qđ multi ponūt
Si aūt ꝯtingat ꝙ ꝑ accn̄s ſit aliq̊d
idē agens ⁊ patiēs ſicut q̊daꝫ dicūt
ꝙ intellectꝰ eſt ꝓductiuus ſue intel
lectōis ⁊ receptiuus ſicut actio agē
tis in tali oꝑatōe erit manēs. q2 nō
trāſit in alterū ſubiectū. ⁊ erit eius
vt a quo ⁊ vt in quo. Et ſic intelle-
ctio erit oꝑatio manēs tā reſpectu
ꝑncipij actiui q̄ꝫ formalis ⁊ paſſiui.
Et idē dico de videre ⁊ ſiĺibus.nō
tn̄ determino plus ꝓ nūc an intelli-
gere ⁊ videre ſint actio ſolū grāma
ticaliter:ita ꝙ ſolū ſit actꝰ obiecto-
rū ⁊ nō actiones potētiarū. vel ſint
etiā potētie actiue ⁊ ita ſint potētia
rum actiones.

¶ In quo ꝯueniunt ⁊ in quo differunt operatio manens et tranſiens Cap. CXCIIII

Tertio vidēdū eſt ꝯcludēdo
breuiter in q̊ ꝯueniūt et in q̊
drn̄t oꝑatio manēs ⁊ tranſi-
ens. Et dicenduꝫ ꝙ cōiter ponit̃ ꝙ
ꝯueniūt in hoc ꝙ vtraqꝫ p̄t dici ope
ratio tā trāſiens q̄ꝫ manēs. q2 nomē
oꝑationis eſt vtriqꝫ cōe. Differunt
aūt in trib9. Primo q2 ſi velimus ꝓ
prie loq̊ oīs oꝑatio trāſiens đr oꝑa
tio:⁊ vltra h̊ actio vel factio. Actio
quidē reſpectu agētis cuius actōis
ꝑncipiū eſt potētia actiua naturalis
cuiꝰ actus in alio recipit̃ ab agēte. ⁊
ſi nō alio vt ſuppoſito in alio.tn̄ vt ĩ
ſubiecto Et itē cuius ꝑncipium eſt
ars vel ſcīa actiua que aſſumit ma-
teriā exteriorē in quā trāſit ſolū ad
vſum Factio aūt reſpectu agētis ar
tificialis:cuius ꝑncipiū in agēdo eſt
ars mechanica. ⁊ trāſit in materiā

exterioꝛē artificialiū. Opatio autē immanēs ſi ꝓprie loq̄ volum⁹ nō dꝛ actio neqꝫ factio: maxime ſi opatio immanens ſit ſolū illa q̄ eſt opatio ꝑncipij paſſiui ⁊ formalis ⁊ nō effectiui. Si aūt poſſet dici opatio manēs aliq̄ modo ꝑncipij actiui: tunc poſſet dici actio licꝫ nō factio. q̄cq̄d tū ſit de hoc large loquēdo opationē immanentē vſus loquētiū vocat actionē. ſꝫ hoc eſt valde larga acceptiōe. Scōo differūt opatio manēs et trāſiens. qꝛ opatio manēs eſt ꝑfectio opantis. vt lucere eſt ꝑfectio lucētis ⁊ hmōi. ſed opatio trāſiens ē ꝑfectio operati. ſicut edificare eſt ꝑfectio edificij. ⁊ ſic de alijs Hec aūt differētia ſi applicet̄ ad predicta ꝑt patere. Si eñ accipiamus opationē manentē eſſe ꝑncipij paſſiui. quia ōis eius opatio q̄ eſt eius ſolū vt ſuſceptiui eſt ꝑfectio eius ⁊ nō alteri⁹ ſuſceptiui. cū nullū accñs ſit in duobus ſubiectis vt patꝫ. qꝛ illa opatio q̄ eſt ꝑncipij paſſiui eſt ipius operātis iſto mō ⁊ nullius alteri⁹. Si āt accipiamus opationē ꝑncipij formalis modo ꝓus declarato ptꝫ ꝙ etiā eſt eius ꝑfectio: non quidē ſupaddita vt ꝓus dictū eſt ſed eius qd̄ facit tale formalit̄. Si aūt ponam⁹ opationē principij efficiētis ſꝫ trāſeuntem: ſic nō eſſet ꝑfectio opantis aliqua vt in quo. ſed vt a q̄. Sed ſi ponat̄ ꝙ aliqd̄ agēs eſt ꝑncipiū operatōis vt a quo ꝑ modū agentis. ⁊ vt in quo ꝑ modū ſuſcipiētis ſit̄ ſic ꝙ nō trāſeat in aliū ſubiectū. ſic talis opatio erit ꝑfectio opantis et vt in quo ē opatio ſubiectiue ⁊ vt a quo eſt effectiue. Tertio drn̄t in hoc ꝙ nulla opatio manēs cōſtituit aliqd̄ operatū ꝑter opationem. vt videre intelligere lucere ⁊ hmōi. Sed opatio in exterioꝛē materiā trāſiens eſt duplex. Quādoqꝫ eñ aliqs exteriorem materiā aſſumit ſolūꝫ in vſum ſicut equū ad equitandū. ⁊ cytharā ad cytharizādū. Quādoqꝫ aūt aſſumit̄ materia nō ſolū ad vſum: ſꝫ etiam vt immutet̄ ad aliquā formā. ſicut cū artifex facit lectū aut domū. igit̄ opatio trāſiens in qua materia ſolū in vſum aſſumit̄: nō habꝫ ex ſui natura ꝙ aliqd̄ aliud operatū manēs ꝑ ſe ⁊ directe ꝯſtituat̄ ſicut nec opatio manēs. ⁊ ſic in vtraqꝫ operatōe tam manēte ꝙ̄ trāſeūte: illo mō opationes ſit̄ fines Sed in iſta opatione trāſeunte in qua aſſumit̄ materia vt trāſmutet̄ ad formā preter operatiōem cōſtituit̄ aliquod opatum. ⁊ illud preter opationem eſt finis ſicut domus vel lectus

¶ De ꝑdicamento paſſionis quid eſt. Cap. CXCV.

De ſexto ꝑdicamēto quod ē paſſio nūc agendū eſt. Ubi ſuppoſitis his q̄ dicta ſūt ſupra in ꝑdicamēto q̄litatis de paſſione: vbi actū eſt de tertia ſpecie q̄litatis. ⁊ iteꝫ illis ſuppoſitis q̄ dicta ſūt in caplo ꝑcedēti d̄ ꝑdicamēto actionis: nō reſtat dicendū niſi vnū quid ſit paſſio diffinitiē. Ad qd̄ dicendū ꝙ auctoꝛ ſex ꝑncipioꝛum diffinit ſic paſſionē. Paſſio eſt effectus illatio ꝙ actiōis. Ubi cōſiderādū ꝙ ſicut patere pōt ex dictis in predicamēto actiōis: in paſſione eſt duo ꝯſiderare. Primo ſcꝫ ꝙ ipa eſt forma patiētis ſibi ab agēte impſſa. ⁊ quātū ad hoc dꝛ in diffinitōe. ꝙ paſſio eſt effectus actōis. Scōo ꝯſiderat̄ in paſſione qꝛ ipa eſt actus fluens ꝯtinue a virtute actiua agētis in ipm. ⁊ q̄ntū ad hoc dicit̄ illatio actionis. Bene ergo diffinit̄ paſſio vt dicat̄ effect⁹ actōis inquātū eſt quedā forma ab agente traſfuſa in paſſum. ⁊ dicatur etiam eſſe illatio actionis inquantū

illa forma eſt in fieri ꝛ fluxu. Cetera
dicẽda circa paſſionẽ dicta ſunt ſu/
perius locis pallegatis. ꝛ iõ de paſ
ſione tantũ dictũ ſufficiat.

¶ De p̃dicamẽto quãdo: q̃d
ſit diffinitiue Cap. CXCVI.

Quantũ ad p̃dicamentũ qñ
dicendũ eſt vnũ tm̃. ſcꝫ quid
eſt diffinitiue. Ad qȯ dicen
dũ eſt. ꝙ auctor ſex principioꝝ diffi/
nit ipm ſic. Quãdo eſt qȯ derelinq̇
tur ex adiacẽtia tp̱is circa rem tẽpo
ralẽ. Vñ intelligendũ ꝙ quãdo hic
accipit̃ noĩaliter licꝫ indeclinabili/
ter. ꝛ ideo p̃t predicari de ſuis ſpeci
ebus ſicut cetera gñа. Dicit̃ aũt ꝙ
ſit illud qȯ relinq̇tur ex adiacẽtia tẽ
poris. qꝛ tẽpus nõ eſt qñ. vt ptꝫ in li
bro ſex ṗncipiorũ. ſed eſt aliq̇d dere
lictũ ex menſura applicata q̃ eſt tem
pus ad rem tp̱alem mẽſuratã. vnde
fluẽte ꝛ trãſeunte tp̱e qñ derelinqui
tur. Dicit aũt ex adiacentia tp̱is ꝛ
nõ ex inherẽtia. ad denotandum ꝙ
quãdo eſt accñs ab extrinſeco. Di/
cit aũt circa rem tp̱alem nõ ſine cau
ſa. vbi intelligendũ eſt ꝙ p̃ter mẽſu
rã (q̃ eſt tẽpus) ſunt alie mẽſure due
ſcꝫ eternitas ꝛ euũ. de q̇bus ſup̃ ha
bitũ eſt cũ ageret̃ de p̃dicamẽto q̃n
titatis. Quia ergo eternũ qȯ eſt de
us poteſt ꝯparari ad ſuã menſuraꝫ
que eſt eternitas. idcirco ꝯſurgit in
intellectu quoddã qñ: qȯ poteſt di
ci qñ eternitatis. Idẽ etiã de ꝯpara
tõe ꝛ applicatõe eui ad euiternũ. ꝛ iõ
ſm hoc eſſet triplex qñ. ſcꝫ qñ tp̱is.
qñ eui. qñ eternitatis. Qñ ergo tẽ/
poris eſt ꝓprie p̃dicamentũ. qꝛ cauſa
tur ex mẽſura fluẽte. vł relinq̇tur ex
ſui adiacẽtia ip̃o fluente. Quia ꝟo
euũ ꝛ eternitas nõ ſunt mẽſure fluẽ
tes ꝛ ſucceſſiue nec fluentiũ. ſed per
manẽtes ꝛ ꝑmanentiũ. ideo q̃ꝟuis
ibi ꝑ nois extẽſionẽ vtamur qñ. tñ
nõ ꝓprie eſt p̃dicamentũ. ſꝫ large. iõ
dicit auctor ſex ṗncipioꝝ circa rem
temporalẽ: ad excludendũ quando
eui ꝛ eternitatis.

¶ De predicamento vbi
Caplm. CXCVII

Vbi aũt eſt octauũ p̃dicamẽ
tũ. circa qȯ videnda ſt̃ tria
Primo q̇d eſt vbi. ſcd̓o in q̇
bus eſt vbi. tertio q̃uo ſe hꝫ ad locũ
Quantũ ad primũ ſciẽdũ ꝙ auctor
ſex ṗncipioꝝ diffinit ſic vbi. Vbi ẽ
circũſcriptio corp̱is a loci circũſcri
ptiõe ꝓcedens. Vbi intelligendum
ſm Albertũ. ꝙ triplex eſt circũſcrip
tio. Una ſm quã locus circũſcribit
locatũ. ꝛ iſta eſt actiua. Alia eſt cor
poris ꝯtenti. qua ſcꝫ circũſcribit̃ a
loco. ꝛ iſta eſt paſſiua. Et tertia q̃ re
ſultat ex vtraq̧. ꝛ hec eſt vbi ſm qȯ
eſt p̃dicamentũ. Et hic eſt modus
eſſendi ipſius vbi ſm qȯ accipit̃ vt
ſpeciale p̃dicamentũ ꝛ diſtinguitur
ab oĩbus aliis p̃dicamentis. Licet
aũt vbi nõ ſit circũſcriptio loci acti
ue nec locati paſſiue. tñ radicaliter
fundat̃ in corpore circũſcripto ſicut
in ſubiecto. His viſis ptꝫ quid dici
tur in diffinitõe qꝛ vbi eſt circũſcri/
ptio corp̱is. hoc dicit ꝙ radicaliter
fundat̃ in corp̱e circũſcripto ſicut in
ſubiecto. Procedẽs a circũſcriptõe
loci: hoc dicit qꝛ vbi reſultat ex acti
ua ꝛ paſſiua circũſcriptiõe loci ꝛ lo
cati. Nõ em̃ a loco immediate cau
ſatur vbi. ſed a loci circũſcriptione
A loco em̃ immediate cauſatur cir/
cũſcriptio actiua que ſm aliquos ẽ
in genere actionis. ſed vbi procedit
non a loco immediate. ſed median
te loci circũſcriptione actiua ꝛ loca
ti paſſiua.

¶ In quibus eſt vbi: ꝛ quot
modis aliq̇d dicitur eẽ in loco
Cap. CXCVIII.

SEcūdo videnduꝫ eſt in qui/
bus repiatur Et dicendū ꝙ
ſolū vbi inuenit̄ in corꝑibus
Ad qđ ſciēdū p̄mitto vnū. ꝙ ſcꝫ ali
q̇d eſt in loco tripl'r. Uno mō circū
ſcriptiue. ⁊ ſic oīa corꝑa citra vlti
mā ſpherā ſtꝫ in loco.qꝛ ab aliq̇ cor/
ꝑe circūſcribunt̄ ⁊ ꝯcludunt̄. Alio°
definitiue.vocat̄ aūt eſſe definitiue
in loco qñ ſic eſt in vno determina/
te ꝙ nō in alio.q̄uis nō ſit circūſcri
ptiue ibi. ⁊ iſto mō aīa ſeꝑata ⁊ āge
lus ſtꝫ in loco. Tertio° aliq̇d eſt in
loco ꝑ exhibitiōeꝫ ſue p̄ſentie. ⁊ iſto
mō deus eſt in loco ⁊ nō circūſcrip
tiue nec definitiue.ꝓpter hoc ponit̄
eſſe nō ſolū in loco ſed vbicunq̧. qꝛ
cuilibꝫ rei pn̄s eſt:nō circūſcriptus
vel limitatus vel definit⁹. Hoc ſup
poſito pꝫ ꝙ vbi ſolū inuenit̄ in rebꝫ
corꝑalibus.cū eīn ꝓcedat a loci ⁊ lo
cati circūſcriptōe. Deus aūt ⁊ ange
lus ⁊ aīa nō ſunt in loco circūſcripti
ue.in vacuo etiā vel vbi nullū corp⁹
eſt: nō poſſit circūſcriptio eē actiue
vel paſſiue. idcirco ſeq̇tur ꝙ q̄uis
aliq̇liter in materialibꝫ locū attri/
buam⁹ (dicimus eīn deuꝫ eē vbiq̧)
licꝫ nō definitiue nec circūſcriptiue
et angelū ⁊ aīam eſſe in loco nō cir
cūſcriptiue ſed definitiue: qñ ꝑ tale
eſſe in loco eis attribuimus vbi. nō
eſt vbi tale p̄dicamentū:ſꝫ eſt ima/
ginatū vbi. Ex eo eīn ꝙ ꝯſpicimus
ſic ei apparētia eſſe in loco:imagina
mur idē in ſpūalibus ⁊ ita eis attri
buim⁹.ſed nō eſt veꝝ vbi p̄dicamē
tale.ſed ad illius modū imaginatū
Idē eſt etiā extra vltimā ſpherā:cū
ibi nō ſit corpus ꝯtinēs ⁊ ꝯtentum
nec locus nec locatū.ſed ſolū locus
imaginatus.ita etiā qñ eis attribui
mus vbi.nō eſt ibi vbi reale vel p̄di
camētale ſꝫ ſolū imaginatū. Sicut
etiā imaginamur qñ in tp̄e imagi/
nato anteq̄ꝫ eſſet tp̄s a mundi p̄nci
pio. vel poſtq̄ꝫ deſinet in mūdi ter/
mino.quia illud quādo nō eſt reale
ſicut nec tēpus.ſed ſolum imagina/
tum ſicuti et tempus

¶ Quomodo ſe habet locus ad vbi.qꝛ ſunt diuerſa realiter Cap. CXXIX.

QUantū ad tertiū q̄ūo vbi ſe
hꝫ ad locū p̄t patere ex iā di
ctis.qꝛ real'r differūt Locus
eīn videt̄ eſſe ſicut cā a qua procedit
vbi. Cū eīn locus ſit vltima ſuꝑfici
es corꝑis ambiētis.vt d̄r.iiij.phyſi.
et vbi ꝓcedat a circūſcriptione loci
actiua ⁊ locati paſſiua:vt dictū eſt:
ſeq̇tur ꝙ realiter ſint diuerſa Item
ſcđo ꝙ locus eſt in corꝑe ꝯtinēte ſi/
cut in ſubiecto:cū ſit eius vltima ſu
ꝑficies.ſed vbi eſt in ꝯtento ⁊ loca/
to corꝑe ſicut in ſubiecto.vt pꝫ per
auctorē ſex principiorū

¶ De predicamēto qđ eſt poſitio. Caplm̄. CC.

NOnū predicamētū eſt poſi
tio ſiue ſitus.vbi ꝯſideran/
da ſunt tria. Primo q̇t mo
dis dicit̄ poſitio. Scđo q̇d eſt poſi
tio vt eſt p̄dicamētum. Tertio mō
q̄ūo d̄r̄n̄t poſitio p̄dicamentū. ⁊ po
ſitio accepta in genere quātitatis.

¶ Quot modis dicit̄ poſitio.

QUantū ad p̄mū ſciendū ꝙ po
ſitio d̄r q̇nq̧ mōis Primo eīn
d̄r poſitio immediatū principiū de
monſtratōis demonſtrans. ⁊ ſic ſu
mit̄ a pħo p̄mo poſterioꝝ. vbi diui
dit p̄ncipiū demonſtratōis imedia
tū in poſitōem ⁊ ſuppoſitōeꝫ Scđo
d̄r potētia extranea vl' ſingularꝫ ſen
tētia alicuius famoſi in ſcīa. ⁊ ſic ſu
mit pħs p̄mo topicorum ꝙ poſitio
Eracliti fuit ꝯtradictoria ſil' verifi
cari. Tertio idē eſt qđ fundamētū
alicuius q̄ſtionis in ſolutōe poſitū.
⁊ iſto mō dicunt̄ rn̄dētes facere ſuā

poſitionē. ⁊ ad huius ſilr̄itudinē iu/
riſte articulos poſitōes dicūt quos
debēt ꝓbare dicēdo. ponit ſcʒ talis
qȯ ꝓbare intendit. Quarto idē eſt
qȯ ordinatio partiū in toto. ⁊ ſic ꝓo
nit̄ in p̄dicamētis caº de quātitate
vbi dr̄ ꝙ quedā quātitas ↄſtat ex ꝑ
tibus habētib⁊ poſitionē. Quinto
eſt idē qȯ ordinatio partiū in loco
⁊ ſic eſt ſpeciale predicamentū. ⁊ ſic
hic poſitionem accipimus.

¶ Quid eſt poſitio vt eſt p̄di/
camentū. Capl'm. CCI.

Secūdo videndū eſt quid ſit
poſitio ꝓut eſt p̄dicamentū
Ad qȯ dicēdū ꝙ auctor ſex
p̄ncipioꝝ diffinit poſitōem dicens.
Poſitio eſt quidā partiū ſitus ⁊ ge
neratōis ordinatio. Ad cuius diffi
nitōis intelligētiā ſciendū eſt ꝙ ſm
Albertū: ſitus primo ⁊ p̄ncipaliter
noīat ordinatōem partiū in loco. ſe
cūdario aūt noīat ordinatōem par
tiū in toto. ⁊ hoc ꝑ relatōem ad lo/
cū. Ex his aūt duob⁊ cauſat̄ mod⁹
eſſendi poſitōis ꝑ qȯ eſt p̄dicamen/
tū. ⁊ ꝑ qȯ diſtinguit̄ ab oībus alijs
p̄dicamentis. ſ. ꝙ ſit ordo partiū in
toto ꝑ ↄparatōem ad locū. Et ꝓpter
hoc dr̄ in dicta diffinitōe ꝙ poſitio
eſt quidā partiū ſitus. ⁊ quia hoc ē
quidam effectus agentis in paſſum
ex hoc em̄ ſequitur talis ordo par/
tiū in toto in compatione ad locuʒ
quia agēs hʒ tale dominiū ſuꝑ paſ/
ſum. ideo ſubdit̄ ⁊ generatōis ordi
natio. id eſt ordo cauſatus a gn̄ati/
one. Hic autē generatio large acci/
pitur. ⁊ ſenſus eſt: a generatione. id
eſt ab agentis actione.

¶ Quō poſitio p̄dicamentuʒ
differt a poſitiōe ꝑtinente ad
genus quātitatis CCII

Ex hoc tertio patʒ quō diffe/
rūt poſitio que ē ſpeciale p̄di
camentum. ⁊ poſitio que ꝑtinet ad
ſpēalem ⁊ determinatā ſpēm quan
titatis. Et qr̄ poſitio ꝓut ꝑtinet ad
determinatam ſpēm quātitatis nō
dicit niſi ordinatōem partiū in to/
to. ſicut ordinatōem partiū corpo/
ris in corpore: Poſitio aūt prout ē
ſpeciale p̄dicamētum dicit ⁊ impor
tat ordinatōem partiū in toto. non
abſolute: ſed in compatione ad lo/
cum in quo diuerſe ꝑtes totius di/
uerſimode ſituantur ⁊c̄.

¶ De p̄dicamēto habitus
¶ Capl'm. CCIII.

Decimū et vltimū predica/
mentū dr̄ habitus. Cui⁹ de
claratio ⁊ notificatio ſuꝑpo
nit ea q̄ dicta ſunt ſupra d̄ multiplē
ci acceptiōe noīs habitus. ⁊ quō eſt
p̄dicamentū. ⁊ quō poſt p̄dicamētū
et quō p̄ma ſpēs qualitat;. Iſtis er
go ſuppoſitis oībus que ad naturā
habitus ꝑtineant in genere que ſuꝑ
dicta ſunt cū ageret̄ de p̄ma ſpecie
qualitatis: reſtant duo ſolū dicēda
de habitu vt eſt predicamentū. Pri
mū eſt quid eſt. ſecūdum quorū vel
in quibus eſt ¶ Quid eſt ha
bitus prout eſt predicamentum

Quantū ad p̄mū ſciendū ꝙ au
ctor ſex p̄ncipiorum diffinit ſic
habitū ꝓut eſt p̄dicamentū. Habi/
tus eſt adiacētia corpoꝝ ⁊ eoꝝ que
circa corpus ſunt. Ad cuius diffi/
nitōis intelligentiā ſcienduʒ. ꝙ ſm
Albertū triplex eſt adiacētia. Una
ſcʒ corꝑis qua corpus figurat ⁊ ter/
minat ea q̄ ſunt circa corpus ſm ſu/
am ꝓpriam figuratiōem. ⁊ hec adia
centia eſt actiue a corꝑe figurante.
Alia eſt adiacētia que eſt eorū que
ſunt circa corpus ſm ꝙ talia figurā
tur ⁊ determinant̄ a corꝑe. ⁊ hec eſt
quedam paſſio. He autē due adia/
centie nō ſunt due res diſtincte rea/

literꝫ.ſꝫ ſolū dr̄n̄t ſicut actio ⁊ paſſio
vn̄ ſt̄ vnus actus.ſed adiacētia acti
ua eſt a corꝑe figurante.⁊ eadē paſſi
ua in corꝑe figurato. Eſt aūt tertia
adiacētia que cauſat ex his duabus
ſcꝫ ꝙ vtrūqꝫ vtriqꝫ adiacet. ⁊ hec ad
iacētia eſt habitus. Et ſic pꝫ ꝑs dif
finitōis qua dr̄.ꝙ habitꝰ eſt adiacē
tia. Ulterius aūt ſciendū eſt ꝙ ali
ud eſt inherere ⁊ aliud adiacere.q̇a
inherētia dicit ꝓprie modū acciden
tis quantū ad ſuū eſſe. Accidētis ei
eſſe eſt ineſſe.⁊ ideo nullo mō potest
ꝯuenire ſubſtātie cōplete. qđ eīn ve
re eſt nulli accidit.vt dr̄ ꝑmo phyſi.
Sed adiacētia ꝓut hic ſumit dicit
quandā applicatōem rei ꝑ ſe exiſten
tis ad aliā rem. ⁊ hec ꝯuenit ſubſtā
tie. ſicut veſtimentū adiacet corꝑi.
quoꝝ quodlibet eſt ſubſtātia. Ergo
inherētia ꝓprie eſt ſolū accidētis.ad
iacētia ſolū ſubſtantie applicabilis
ad aliā ſubſtātiā quaꝝ quelibet eſt
ꝑ ſe ſubſiſtēs.iō albedo inheret pa
rieti ſed nō adiacet. veſtimentū aūt
adiacet ſꝫ nō inheret corꝑi. Ex quo
pꝫ ꝙ q̄uis habitus q̇ eſt poſtp̄di
camentū:⁊ habitus q̇ eſt ꝑma ſpēs
qualitatis ſit ipſoꝝ accn̄tium.habi
tus tn̄ qui eſt p̄dicamētū nullo mō
eſt accn̄tium ſed ſubē. nō cuiuſlibet
niſi quātitatiue ⁊ corꝑalis cui alte
ra aliquo mō eſt applicabilis.mō q̇
in ſequenti caplo dicetur. ⁊ ideo in
diffinitione dicit.ꝙ habitus eſt cor
poꝝ ⁊ eoꝝ que circa corpus ſt̄. Ul
terius aūt ſciendū eſt ꝙ in eo qđ dr̄
corporū:tangit cauſa finalis habi
tus.nā oīs habitus eſt finaliter in
uētus.aut ꝓpter decorē.aut ꝓpter te
gimētū.aut ꝓpter tuitionē corporis
In eo aūt qđ dr̄.eoꝝ q̄ circa corpus
ſunt: tangit materia aliqualiter nō
ex qua.quia iſta carēt omnia accidē
tia.ſꝫ in qua. Et ita pꝫ quid eſt ha
bitus vt eſt predicamentum.

¶ In quibꝫ habitus inuenit ⁊
in quibꝫ non. Cap. CCCIIII.

Ex dictis pꝫ ſcđo ſcꝫ quoꝝ
eſt habitus ⁊ in quibꝫ. Di
ctū eſt eīn ꝙ nō eſt accn̄tium
ſed ſubſtantiaꝝ.nec oīm ſubaꝝ.ſed
corporeaꝝ quaꝝ qūo ſit dicendū eſt
Ubi intelligendū ꝙ ſicut dicit Cō
mentator ſuꝑ.v.metaph.p̄dicamē
tum habitus accipit ex adiacentia
ꝯtinētis ad ꝯtentū. nō ꝓut ꝯtinens
habet ꝯtentū. ſed ꝓut ꝯtentū habꝫ
ꝯtinens. arbor corticē.hō veſtem
Cōſtat aūt ꝙ hec habitudo ꝯtenti
ad ꝯtinens nō eſt ſm oēs ꝑtes indif
ferēter corꝑis ꝯtenti.ſed ſolū ſm ex
teriores. Nullus aūt habitꝰ eſt ap
ꝓꝑatus toti corꝑi.ſed habitꝰ ap
ꝓꝑatur ꝑtibꝫ corꝑis q̄ hn̄t denoīa
re ſuū totū.ſicut galeatū eſſe appro
priat ſibi caput.⁊ calciatū pedes.et
tn̄ cū hō eſt galeatus in capite dicit
ſimplr̄ galeatus. Ex q̇ ſequit ꝙ ha
bitus nō debet alicui corꝑi niſi or
ganiſato vel habēti diuerſitatē ꝑtiū
Et hinc eſt ꝙ inanimatū ſicut lapi
des ⁊ hmōi nō dicūtur ꝓprie habere
habitū. Et hoc innuit auctor ſex ꝑn
cipiorū qn̄ dicit:ꝙ diffinitio ipſius
habitꝰ nō eſt accipiēda ſm totū cor
pus.ſed ſm diuerſas ꝑtes. Ex his
igit breuiter ꝯcludit quoꝝ eſt ⁊ q̇
bꝫ ꝯuenit habitus ꝓut eſt p̄dicamē
tū.qr nō eſt accn̄tium ſed ſubarum.
nec ſubaꝝ oīm ſed corꝑaliū.nec cor
poraliū oīm niſi habentiū diuerſi
tatē ꝑtium.ſicut ſt̄ viuētia.nec ſm
oēs ꝑtes niſi ſm exteriores.q̄uis
tamē in oībus viuētibus inueniat
vt arbor habet corticē.equus ſellam
hō veſtē.tamē magis ꝓprie eſt ī vſu
reſpectu eorum que ſt̄ circa hoīem
Ex dictis pꝫ aliq̇d circa decē p̄di
camēta quantū de modulo ingenij
mei circa ea concipio. ⁊ hic explicā

dum ſm intentionẽ ꝓpoſitã iudica/
ui aliquas ſubtilitates ⁊ difficulta
tes ſpeciales quas doctores moder
ni circa iſta diſcutiũt. ⁊ ſpecialiť cir
ca vltima ſex ṕdicamẽta: de quibus
ptranſeundo ex certa ſcientia hic ni
hil volui ptractare.

¶ De his que ṕdicamẽta cõ ſequuntur Capl'm. CCV.

POſtq̃ʒ dictũ eſt de ptinẽtib⁹
ad ṕdicamẽta in generali. ⁊
ṕmo de illis que aliq̃liter cõ
ueniũt ⁊ ſunt ꝯmunia ſu[illegible] ⁊ accñti
bus. ſecũdo de quolibet ṕdicamen
toꝝ in ſpẽali. Nũc tertio videnduʒ
eſt de q̃buſdã que ꝯſequunť ipa ṕdi
camẽta: vel oĩa vel plura: que ab ali
q̃bus ꝓpter hoc poſtṕdicamẽta vo/
canť. Et circa iſta ſic ꝓcedendũ eſt
Quia ṕmo diceť de noĩe quo ĩpor
tatur idẽtitas. Scđo de noĩbus q̃/
bus importať aliqua alietas. Ter/
tio de noĩbus ſignificãtib⁹ ſub aliĩs
habitudinib⁹. ⁊ maxime que impor
tare videntur aliquam habitudinẽ
alicuius ordinis.

¶ De hoc noĩe idem: quotiẽs dř et quot modis ſunt aliq̃ eadem.

QUantũ ad ṕmũ occurrit hoc
nomẽ idem. de quo videndũ ẽ
quotiẽs diciť. Ad quod dicendũ ꝙ
cũ ſm ph'm q̃nto metaph. vnum in
ſuba faciat idẽ. vnũ in quãtitate fa/
ciat eq̃le. vnũ in q̃litate faciat ſimile
ſi vellemus ptranſire nõ oʒ plus di
cere de eodẽ niſi qđ ſupra dictũ eſt
de vno: cũ de trãſcendẽtib⁹ erat ſer/
mo. Ũñ breuiter quot modis ⁊ q̃/
bus dř vnũ ⁊ aliqua dicunť vnũ: tot
modis dř idem. ⁊ tot mõis aliq̃ di/
cunť eſſe eadẽ. Sed vt fiat explica/
tius manifeſtũ ſciendũ ꝙ ſm ph'm
q̃nto metaph. aliqua dicunť eadeʒ
dupl'r. ſcʒ p ſe ⁊ p accñs. Per accñs
aũt dupl'r. Uno mõ vt dicať accñs
per ſe. ⁊ ſubiectũ per ſe. Alio modo
vt dicať ſimul vtrunq̃ʒ. Primo em̃
mõ dicunť aliqua eſſe eadẽ p accñs
tripliciter Primo qñ duo accidẽtia
dicunť de eodẽ ſubiecto. vt ſi dicať
albedo ⁊ ſcia de ſorte: tunc ſcia ⁊ al
bedo ſunt idẽ per accñs. Scđo qñ
accñs diciť de ſubiecto. vt albedo
de ſorte. tunc ſortes ⁊ albedo ſtꝫ idẽ
p accidẽs. Tertio quãdo ſubiectuʒ
diciť de accidẽte. vt ſi diceretur albũ
et ſortes. ibi ſortes ⁊ albũ ſunt ideʒ
p accidẽs. Si aũt dicanť ſimul ſub
iectũ ⁊ accidens hoc fit tripl'r. Pri/
mo qñ de ſubiecto ſimplici ṕdicať
ſimul ſubiectũ ⁊ accidẽs. vt hic ho/
mo eſt hõ albus. Scđo quando de
ſubiecto ⁊ accñte predicať accidens
ſolũ. vt hõ albus eſt alb⁹ Tertio qñ
ṕdicať ſubiectũ ⁊ accidẽs ex pte p/
dicati de ſubiecto et accidẽte ex pte
ſubiecti. ita ꝙ accipiať totũ ſimł ex
pte ṕdicati ⁊ ſubiecti. vt hic hõ alb⁹
eſt homo albus. Omnib⁹ em̃ iſtis
modis iſta ſunt eadem p accidens.
Per ſe aũt dicũtur eadẽ dupliciter
Aut abſolute. aut in reſpectu ad ali
ud. Abſolute dicũtur eſſe eadẽ que
cũq̃ʒ ſunt vnũ numero habẽtia idẽ
eẽ naturale. vt ſortes ſorti. In reſpe
ctu autem ad aliud ſunt aliqua ea/
deʒ tripliciter p ſe. Primo reſpectu
ſpeciei. ⁊ ſic dicũtur aliqua eſſe ea/
dem ſpecie quecũq̃ʒ continẽtur ſub
ſpecie vna. vt petrus et ſortes ſunt
ſub homine. ⁊ iſto modo ſunt etiaʒ
aliqua vnum proprie ⁊ diffinitione
quia quecũq̃ʒ ſunt vnius ſpeciei ha/
bent eãdem diffinitionem et idem
proprium ſubſtantiale. Alio modo
reſpectu generis. et ſic dicuntur ea/
dem genere quecũq̃ʒ ſub eodem ge/
nere continẽtur. vt homo ⁊ leo ſub
animali. Alio modo reſpectu ali/
cuius analogi. et ſic ſubſtantia ⁊ ac
cidens ſunt vnum et idem in ente:

quod ꝑ ſe dicitur de vtroqꝫ. Breui
ter aūt cōcludo quot modis dicitur
vnū tot mōis dicitur idem. z quot
modis dicunť aliqua eſſevnum tot
modis dicuntur eſſe eadem

¶De noībus alietatē impoꝛ
tantibus. et ſunt quattuoꝛ. ſcꝫ
diuerſum. differens. ſimile. et
oppoſitio Caplm. XXVI.

SEcūdo dicendū eſt de noi/
bus quibꝫ aliqua alietas im
poꝛtať. z ſunt quattuoꝛ q̄/
tum p̄ſens materia expoſcit de qui
bꝫ eſt dicendū. ſcꝫ diuerſum de quo
pꝛimo dicendū eſt Differēs de quo
ſecūdo. Simile de quo tertio. Op
poſitio de quo quarto

¶Quotiens diciť diuerſum z q̄t
modis aliqua ſunt diuerſa

QUantū ad pꝛimū ſciendū eſt
ꝙ eidē opponiť diuerſum. vñ
ſunt paſſiones entis inquantū ens:
et ſufficiēter ipm diuidētes. Omne
em̄ ens eſt idem alteri aut diuerſuꝫ
nec ē dare mediū. Quia ergo quot
modis dr̄ vnū oppoſitoꝝ: tot mōis
diciť z reliquū. idcirco quot modis
diciť idem tot modis diciť diuer/
ſum. z quot mōis ſunt aliqua eadē
tot modis aliqua ſtꝫ diuerſa. Dicū
tur em̄ aliqua diuerſa ꝑ accidens. z
aliqua ꝑ ſe Vñ pħs de hoc nō mul
tū in q̄nto metaph. fuit ꝓſecut⁹ Di
cunť em̄ aliq̄ diuerſa numero: z hec
ſunt q̄ differūt ſm materiā. vt duo
indiuidua eiuſdē ſpēi. vt ſoꝛtes z pe
trus. Aliqua ſm ſpēm. hoc aūt ꝯtin
git q̄nqꝫ modis. vt ptꝫ q̄nto meta/
ph. Pꝛimus mod⁹ eſt qñ due ſpēs
eiuſdē generꝭ gñaliſſimi. licꝫ nō ꝓxi/
mi nec ex oppoſito diuiduntur. vt ſcia
et albedo. Scōs eſt qñ ſunt eiuſdē
generis z diuiduntur ꝯtra ſeinuicem
ſiue ſint ꝯtraria ſiue nō. vt bipes et
q̄drupes. Tertius qñ in ſua ſubſtā
tia hñt ꝯtrarietatē. vtpote q2 diui/
dūtur ꝯtrijs differētijs. z hoc ſiue ip
ſa ſint directe ꝯria: vt albedo et ni/
gredo. ſiue nō: vt hō z aſin⁹. Quar
tus mod⁹ eſt: qñ ſimul due ſpēs ſtꝫ
in aliquo genere. vt hō z equus ſub
aīali. Quintus modus eſt. qñ aliq̄
accñtia in eodeꝫ ſubiecto ſunt: z tñ
drñt ab inuicē. talia em̄ neceſſe ē ſpe
cie differre. eo ꝙ impoſſibile eſt plu
ra accñtia vnius ſpēi in eodē ſubie/
cto eſſe. Aliqua ꝟo dicunť diuerſa
gñe vel ſub diuerſis generibꝫ. vt ſub
ſtātia z q̄ntitas. Aliqua etiā dicū
tur diuerſa analogo ſm ꝙ aliq̄ ſub
diuerſis analogis cōtinentur. z ſm
qđ eſt multiplex analoguꝫ infra pa
tebit cū de analogo aliquid diceť.

¶Quid eſt differens: z quot
modis dr̄. z quomodo ſe habꝫ
ad diuerſum. XXVII.

QUantū ad ſcōm dicendū ē
de hoc noīe differēs p̄mo. ſe
cūdo de drñtijs rei z rōnis.
Quantū ad p̄mū ſciendū. ꝙ ſicut
ptꝫ ex q̄nto metaph. differēs pōt ſu
mi dupl'r. Uno mō large. z ſic non
eſt diſtinctio inter drñs z diuerſum
et ſic dicunť illa diuerſa et drñtia q̄
in nullo ꝯueniūt: nec in aliquo mō
drñt in ſeipis Alio mō ſumiť differ
re ꝓpꝛie. z ſic dicunť aliq̄ differre q̄
in aliq̄ vno cōicant: ſiue illud vnum
ſit vnū nūero. vt ſoꝛtes ſedēs differt
a ſoꝛte nō ſedēte. ſiue vnū ſpē: vt ſoꝛ
tes z plato drñt ſub hoīe. ſiue vnuꝫ
gñe: ſicut hō z aſinus drñt ſub aīali
Et ſic accipiendo differēs om̄e dif/
ferēs eſt diuerſum. ſed nō omne di/
uerſum eſt differēs. q2 differens ad
dit ſupꝛa diuerſum aliquo mō dif/
ferre. ſm aūt ꝙ docet Areſto. v. me
taph. inter oīa illa q̄ ſunt drñtia illa
dicunť ꝓpꝛie differre q̄ ſunt eadem
gñe z diuerſa ſm ſpēm: qñ talia cō/

ueniūt in vno cōmuni ſcʒ in genere
et differūt diuerſis differētijs ſpeci/
ficis ⁊ ꝯtrarijs Que eṁ dr̄ñt nūero
ſolū dr̄ñt differētijs accñtalibꝫ. Et
ita ptʒ q̇d eſt differēs. et qūo ſe hn̄t
ad inuicem differēs ⁊ diuerſum

¶ De differētia rei ⁊ ratiōis. Cap. CCCVIII.

Secūdo videndū eſt quid ē
differre re ⁊ rōne Ubi p̄mo
videndū eſt quot modis dr
ratio. Secūdo qūo ſe habeat ratio
ad rem. Tertio qūo dicu[illegible] aliqua
differre re ⁊ ratione.

¶ Quot modis dicitur ratio.

Quantū ad p̄mū ſciendū ꝙ rō
dicit̄ ſex modis Primo rō eſt
idē qꝺ̄ cauſa. vñ in vſu cōiter loquē
tium dr. huius rō eſt. i. huius cauſa
vel reddit rōnem huius. i. cauſaʒ di
cit. Scꝺ̄o ratio idē eſt qꝺ̄ aliq̄ bona
ꝓbatio: ſiue ſit ꝑ cauſam ſiue ꝑ effe/
ctū. ⁊ ſic aliq̇s dr probare ſuā opini
onē multis rōnibus Et ſic videtur
poni in definitiōe argumēti qñ dici
tur: ꝙ argumentum eſt ratio rei du
bie faciēs fidē. Tertio idem eſt qꝺ̄
definitio. ⁊ ſic accipit̄ in p̄ncipio p̄/
dicamentoꝝ vbi dicit̄ ꝙ equoca di
cunt̄ quoꝝ nomē eſt cōe ⁊ ſm̄ illud
nomē rō ſubſtātie eſt diuerſa. rō id
eſt definitio. Quarto rō eſt idē qꝺ̄
ꝯceptus intellectus de re quā quis
exp̄ſſe vult intelligere: que etiā ver/
bū mentis dr. Et hoc mō rō rei eſt
eius exp̄ſſa cōceptio ītellectu. Qui
to eſt ratio idē qꝺ̄ illud qꝺ̄ rñdet in
re ꝯceptiōi intellectus de ſe facte. et
dr ratio illud qꝺ̄ tali ꝯceptōi rñdet
Hoc aūt eſt illud qꝺ̄ app̄hendit in
tellectus de ſignificatōe alicuiꝰ no/
minis. ⁊ hoc in habētibꝫ definitiōeʒ
eſt ip̄a res que ꝑ definitōem impor/
tat̄. Et hoc mō dicit ph̄s in. iiij. me
taph. ꝙ rō quā ſignificat nomen eſt
ipſa definitio. Sicut dicimus ꝙ rō
iuſticie eſt in tenēdo medium coꝝ q̄
ſunt ad alteꝝ. In illis aūt que non
hn̄t definitōem ꝓprie rō talis rei eſt
illud ex q̄ res hʒ ꝙ ſit res. ſicut rō q̄
litatis eſt illud ex q̄ qualitas habet
ꝙ ſit q̄lis. Quia tñ hic vtimur no/
mine rōnis ſciendū. ꝙ hoc nomē rō
nō ſignificat illud qꝺ̄ ſic de re intel/
lectus aꝓrehēdit. ſed illud ſ̄cat no/
men rei: vt nomē lapidis vel quod
cūqꝫ aliud. ſed hoc nomē rō ſignifi/
ca[illegible] intentionē cū ſit nomē ſcꝺ̄e intē
tiōis. ſicut ⁊ definitio ⁊ genus ⁊ hu
iuſmodi. hec aūt intētio eſt aꝓlica/
bil̄ rei ꝯcepte vnde dr ratio. Sexto
mō ratio idē eſt ꝙ intellectiua potē
tia aīe rōnalis. a qua rōne hō rōna/
lis dr. Hec aūt potētia aliqñ vocat̄
intellectus. aliqñ rō. aliqñ alijs noī
bꝫ a diuerſis actibꝫ ſuis. ſic̄ ſupius
dictū fuit cū de potētijs aīe ageret̄.

¶ Qūo ratio eſt in intellectu et quātitate. Cap. CCCIX.

Quantuʒ ad ſcꝺ̄m qūo aliq̄
ratio ē in re: ſciendū ꝙ tres
vltimi moi (q̇bus dr ratio)
faciūt ad ꝓpoſitū. ⁊ iō alios dimit/
tendo dicēndū e[illegible]. ꝙ accipiēdo rōeʒ
rei ꝑ ipſa cōceptiōe intellectus de re
formata: ratio nō eſt in re extra ſub/
iectiue. ſed eſt in intellectu formalit̄
et ſubiectiue. Accipiēdo aūt rōnem
pro eo qꝺ̄ ex pte rei formalit̄ rñdet
tali ꝯceptōi dicit̄ rō in re. nō quidē
ꝙ ip̄a intētio (quā ſignificat nomē)
ſit in re. aut etiā ipſa ꝯceptio cui cō
uenit talis ꝯcepta intētio ſit in re ex
tra aīam cū ſit in aīa ſubiectiue. ſed
dr eſſe in re inquantū in re eſt aliq̇d
qꝺ̄ correſpōdet cōceptioni aīe ſicut
ſignatū ſigno. Uñ ſciendū ꝙ ip̄a cō
ceptio intellectus tripl'r ſe hʒ ad reʒ
q̄ eſt extra aīam. Aliqñ eṁ ipſa ꝯce
ptio ītellectus eſt ſilitudo rei extra

animā exiſtētis. ſicut hec conceptio
quā habꝫ de re ſignificata ꝑ hoc no
men hō. ⁊ talis ꝯceptio habꝫ funda
mentū in re immediate inquātum
res ipa ex ſua ꝯformitate ad intelle
ctū facit ꝙ intellectꝰ ſit verꝰ. ⁊ ꝙ no
mē ſignificās illū intellectū ꝓprie di
caꝛ differre. Aliqñ aūt ipa ꝯceptio
nō eſt ſimilitudo rei exiſtētis extra
aīam. ſed eſt aliqd quod ꝯſequiꝛ ex
modo itelligēdi rem q̄ eſt extra ani
mā. ⁊ hmōi ſunt intētiones quas in
tellectus adinuenit. ſicut ꝯceptio de
ſignificato huius nois genus. non
eſt ſilitudo alicuius rei extra aīam
exñtis. ſed ex hoc ꝙ intelligit aīal vt
in pluribꝫ ſpēbus attribuit ei inten
tionē generis. Et huius intentiōis
licet ꝓrimū fundamentū nō ſit in re
ſed in intellectu. tñ remotū funda/
mentū eſt res ipa. vñ intellectus nō
eſt falſus q̇ has intētiōes adinuenit
Et ſilr̄ eſt de oībus aliȷs noībus q̄
conſequūtur ex mō intelligēdi. Ali
quādo vero ipa ꝯceptio de aliq̄ ſig
nificato ꝑ nomē nō habet fundamē
tum in re: neqꝫ ꝓrimū: neqꝫ remotū
ſicut ꝯceptio chymere. qꝛ nec eſt ſili
tudo rei extra aīam. neqꝫ ꝯſequiꝛ ex
modo intelligēdi rem aliquā vere.
et ideo iſta ꝯceptio eſt falſa. Vñ pꝫ
ſcōm ſcꝫ ꝙ ratio d̄r in re inquantuꝫ
ſignificatū nois (cui accidit eſſe rō/
nem) eſt in re. ⁊ ꝯtingit ꝓprie quādo
ꝯceptio intellectus eſt ſilitudo rei.
Accipiēdo aūt rōnem ꝓ potētia in/
tellectiua realiter ⁊ ſubiectiue: patꝫ
ꝙ eſt in eſſentia aīe ſicut ꝓpriū acci/
dens in ſuo ſubiecto vt ſup̄ dictum
eſt qñ de potētȷs aīe diceretur

¶ Qūo aliqua differūt re vl̄
ratione. ⁊ de pertinētibus ad
iſta. Caplm̄. CCCX.

Quantū ad tertiū. qūo ſcꝫ ali/
qua differūt re vel rōne dicen
da ſunt tria Primū qūo oīs diuer/
ſitas rei vel rōis ſub triplici modo
cōcludiꝛ. Scōm: qūo aliq̄ dicūtur
differre re vel realiꝛ. Tertiū qūo di
cūtur aliq̄ differre rōe vel ſm rōem

¶ Qꝛ oīs diuerſitas rei vel rōnis
ſub triplici modo concluditur

Quantū ad primū p̄mitto pri/
mo vnū neceſſariū. Et ſecūdo
oſtendo p̄ncipale. Illud qd̄ premit
to eſt ꝙ aliꝺ ē dicere ꝙ aliqua duo
ſint diuerſa entia rōnis. aliud ꝙ ali
qua ſtꝫ diuerſa ſm rōnem. vel diuer
ſa rōe. Quādo eñ d̄r ꝙ aliqua duo
ſunt diuerſa entia rōnis: eſt ſenſus
ꝙ iſta duo ⁊ eoꝝ diuerſitas ſunt a
rōe ita ꝙ tam entitas q̄ꝫ diuerſitas
ꝑtinent ad rōnem ⁊ ad eſſe rōnis. et
ſic genus ⁊ ſpēs ⁊ cetere ſcđe inten
tiōes ſunt diuerſa entia rōnis. quia
nec entitatē habēt nec diuerſitateꝫ
niſi a rōne. Quādo aūt diciꝛ ꝙ ali/
qua ſunt diuerſa rōne vel ſm rōem.
nō eſt nccē ꝙ entitas ſit entitas rō/
nis. ſed ſolū diuerſitas vel etiā plu/
ralitas. Ut verbi grā homo ⁊ aīal
differūt ſolū rōe. nō tamē ꝓpter hoc
eſſe hois vel aīalis eſt ſm rōem. ſed
ſoluꝫ diuerſitas inter hoīem ⁊ aīal
eſt rōnis ⁊ a rōne. Ex his pꝫ ſcōm
p̄ncipale. ꝙ quedā ſunt diuerſa quo
rū vnūquodqꝫ eſt vera res: ⁊ quoꝝ
diuerſitas eſt realis ſicut ſubſtātia
et quātitas. lapis ⁊ aſinus Quedā
ſunt quoꝝ nullū eſt res vera. nec di
uerſitas ē realis ſicut duo entia rō/
nis. vt genus ⁊ ſpēs. hoꝝ eñ tā en/
titas q̄ꝫ diuerſitas eſt a rōne. Alie
ſunt que tenent mediū. q̄ ſcꝫ ſunt ſic
diuerſa quoꝝ vnūquodqꝫ dicit ali
quid reale. ⁊ eſt res vera. Sꝫ diuer
ſitas inter illa duo eſt rōnis ⁊ nō re
alis: vt dictū eſt de hoīe ⁊ animali.
quia quodlibet eſt res vera. diuerſa
autem nō ſunt re. ſed rōe. Idem eſt
de iuſticia ⁊ ſapiētia in deo. quia ⁊

tam iuſticia q̄ȝ ſapientia in deo res vera eſt. et tamē nō differūt realiter ſed ſolum ratione.

¶ Quid eſt differre realiter ⁊ ꝙ aliq̄ differūt realiter aliquo q̄ttuoꝛ modoꝝ. Cap. CCCXI.

HIs ſuppoſitꝭ videndū eſt ſecundū principale: q̄uō dicūtur aliqua differre re vel realiter. Et dicendū ꝙ re ⁊ realiter dicunt̄ differre ꝓprie illa quoꝝ vnum nō eſt alterū. nec vnius entitas ē alterius entitas. nec diuerſitas taliū depēdet ab actu intellectus. imo circūſcripto omni actu intellectus adhuc eſſent diuerſa ⁊ vnū nō eſſet alterū. Et ſic aliqua differūt mō quadruplici. Primo ea que ſunt eiuſdē ſpeciei ſunt diuerſa ſm numerū. vt ſoꝛtes ⁊ plato. ⁊ duo lapides. Secundo differūt iſto mō. ea q̄ ſunt diuerſa numero ⁊ ſpē: ſunt tamē eiuſdē generis. ⁊ ſic differūt realiter hō et aſinus ⁊ bos: q̄ ſunt diuerſe ſpēs animalis. Tertio mō dicūtur aliqua differre realiter que nō ſolū differūt numero ⁊ ſpē. ſed differūt genere: q̄ȝuis ꝯtineant̄ ſub vno analogo. ⁊ hoc mō differūt ſubſtātia ⁊ q̄ntitas que cōtinent̄ ſub ente. Quarto mō differūt aliqua realiter. nō ſolum ſm differentiā numeralē ſpecificā ⁊ generis. ſed plus q̄ȝ ſm genꝰ. et hoc mō realiter differunt deus ⁊ creatura. qꝛ creatura oīs eſt in gn̄e. Deus aūt illimitatus extra oē genus ē. Sic ergo q̄ttuoꝛ modis iſtis vna res realit̄ differt ab alia. q̄ȝuis aūt diuiſio entis extra animā in decē p̄dicamenta ſit diuiſio in illa q̄ꝝ q̄dlibet eſt res vera. nō tn̄ eſt nccē ꝙ oīa illa q̄ ſunt in diuerſis p̄dicamētis vel in diuerſis ſpeciebꝫ eiuſdem generꝭ ſint diuerſa realiter ſicut ſupra dictū eſt in quarta ſpē qualitatꝭ et in p̄dicamēto actōis. ſꝫ ſufficit ꝙ q̄dlibet diuiſum ſit ens reale. Vnō qn̄ dꝛ ꝙ diuiſio entis in decē p̄dicamēta eſt diuiſio in decē realia. ſic intelligendū eſt ꝙ ſit in decē quoꝝ q̄dlibet eſt ens reale. non tn̄ opoꝛtet ꝙ oīm illoꝝ diuerſitas ſit realis. imo vna eadē res numero ad p̄dicamēta diuerſa ꝑtinet. vt pꝫ de motu. qꝛ actio ⁊ paſſio ſunt vnus motus numero realiter vt ſupꝛa patuit.

¶ Q̄uō dicunt̄ aliq̄ differre ſm rōnem. Cap. CCCXII.

QUantū ad tertiū (q̄uō dicūtur aliqua differꝛe rōne ⁊ eē dꝛn̄tia vel eſſe diuerſa ſm rōnem) dicendū eſt ꝙ accipiēdo rōem ꝓ ꝯceptōe intellectus quot ſtꝭ tales ꝯceptiōes differētie tot habet rōes diuerſas res illa cuius ſtꝭ ꝯceptōes q̄ ſunt extra ſe. ⁊ ſunt in itellectu foꝛmaliter inherētes ei. Et oēs tales ꝯceptōes quoꝝ quelibet dicit̄ rō rei realiter differt vna ab alia. ⁊ q̄ ſunt ſic diuerſa rōe ſunt diuerſa realiter. Vn̄ ſic eſt ꝙ diuiſum rōne non diuidit̄ ꝯtra eſſe diuerſum ſm rē. imo eſt idem. Accipiēdo aūt rōem ꝓ eo qd̄ in re tali ꝯceptui reſpōdet: ſic eadem res habet multas rōnes ſibi foꝛmaliter inherētes. q̄ rōnes diuerſe dicūtur ab aliq̄bus doctoꝛibꝫ diuerſe abilitates. qꝛ talis res eſt abilis ex ſe talibus ꝯceptibus diuerſis veraciter reſpōdere. ſic homo ē abilis vt cōcipiatur eſſe rōnalis. aīal ⁊ coꝛpus ⁊ ſubſtātia ⁊c̄. ⁊ ſic q̄ ſunt diuerſe rōes que dꝛn̄t ſic rōne nō ſunt diuerſe realiter nec ſm rē. imo ſunt idē realr̄. ſicut hō ⁊ aīal ſunt idē realiter. ⁊ ſapiētia ⁊ iuſticia in deo. licꝫ differāt rōne. ⁊ ſic de alijs. Inueſtigare aūt vn̄ ꝓueniat talis diuerſitas rationum ſic dictarū ſiue q̄ntū ad diuerſitatē rōnū q̄ ſtꝭ ꝯceptiōes

et ſe tenēt ex pte intelligētis ſiue q̄n
tū ad diuerſitatē rōnum q̄ ſtꝫ abili
tates diuerſe rn̄dentes vt fundamē
tū taliū ꝯceptionuꝫ. ⁊ ſic ſe tenēt ex
pte rei intellecte: altioꝛis inq̇ſitiōis
eſt. ⁊ ptinet ad ſc̄dam diſtinctōeꝫ pn̄
tis Accipiēdo aūt rōnem ꝑ potētia
intellectiua ſicut dicunꝭ aliqua rōe
differre dupl'r. Uno°. qꝛ q̄dlibet eo
rū eſt ens rōnis ⁊ diuerſitas ac dꝛn̄
tia eſt ſil'r rōis. ita q̇ circūſcripto oī
actu intellectꝰ nō eſſet illoꝝ oīm ver
boꝝ entitas: nec eēt illoꝝ dꝛn̄tia. et
ſic dꝛn̄t rōne oīa entia rōnis: oēs ſe
cūde intentōes. Alio° dꝛ aliq̄d dif
ferre rōne: nō q̇ illud ſit ens rōnis. ſꝫ
qꝛ exn̄s ens reale ⁊ vnū realiꝭ rō ne
gociās circa ip̄am vno vtiꝭ vt duo
bus. ⁊ ſic rōne idē differt a ſeip̄o. cū
intellectꝰ negociādo ꝯparat idē ad
ſeip̄m in relatōe idētitatis dicendo
idē eidē idē. Et breuiter ꝯcludēdo
oīa iſta dicunꝭ differꝛe rōe: ꝑut dꝛn̄
tia rōnis diuidiꝭ ꝯtra dꝛn̄am realē
q̄n in illis nulla inueniꝭ diſtinctio
circūſcripto oī actu intellectꝰ. ⁊ ip̄e
intellectꝰ in ſui opatiōe ꝑ ſui ꝯſide
ratōe illā dꝛn̄aꝫ cauſat. ⁊ eſt obiecti
ue ī intellcū ſolū ⁊ nō ſubiectīe in re

¶ De hoc noīe ſimile: ⁊ quot
modis diciꝭ. CCCXIII.

Quantū ad tertiū ſcꝫ de hoc
noīe ſil'e ſciendū. q̇ ſil'itudo
eſt dꝛn̄tium eadē qualitas.
Quia ꝓo q̄litas hꝫ q̄ttuoꝛ ſpēs: ſc̄m
illas q̄ttuoꝛ attendiꝭ ſil'itudo. Pri
mo ſc̄m p̄mam ſpēm q̄ eſt habitus ⁊
diſpō. vt duo quoꝝ q̇libet eſt albꝰ di
cūtur ſil'es. Sc̄do ſc̄m ſc̄dam ſpēm
vt duo hn̄tes potentiā naturalē ad
videndū dicunꝭ ſil'es in potētia viſi
ua. Tertio ſc̄m tertiam ſpēm ſcꝫ ſc̄m
paſſionē vnā. vt duo ligna ſtꝫ ſil'ia q̄
ꝯburunꝭ. ⁊ nō ſolū ſit vna ſpē. ſꝫ eti
am ſi nō ſit eadē paſſio ſpecie ſꝫ gn̄e

vt illi dicunꝭ ſil'es q̇ patiunꝭ q̄ꝫuīs
diuerſa. ⁊ iſte q̇ īcarceraꝭ. et ille qui
fuſtigaꝭ. Quarto dicunꝭ ſil'ia etiaꝫ
aliq̄ ſc̄m quartā ſpēm q̄litatis. ſ. ſc̄m
foꝛmā ⁊ figurā. vt illi dicunꝭ ſil'es q̇
hn̄t eandē ſtaturā vel qui hn̄t eandē
figurā in facie ⁊ in coꝛpe. Illud aūt
eſt magis ſil'e alteri qđ ꝯuenit cū eo
in pluribꝫ q̄litatibꝫ. ſicut oleū qđ eſt
calidū ⁊ ſiccū eſt magis ſil'e igni qui
hꝫ eaſdē q̄litates q̄ꝫ zuccaꝝ qđ ē ca
lidū ⁊ humidū. Quot aūt mōis di
cunꝭ aliq̄ ſil'ia: tot modis ꝑ oppoſi
tū dicunꝭ aliqua diſſimilia.

¶ De oppoſitione tractatus
Caplm. CCCXIIII

Nunc dicendū de q̄rto ſcꝫ op
poſitōe dicendū eſt p̄mo de
oppōne in gn̄ali. ſc̄do deſcen
dendū eſt ad quālibet ſpēm oppōis
in ſpēali. Quantū ad p̄mū tria fa
ciēda ſunt. Primo videndū eſt q̄uo
differūt oppoſitio ⁊ oppoſitū. Secū
do q̄ ⁊ quot ſunt ſpēs oppōnis Ter
tio q̄uo ſe habeant ad inuiceꝫ ⁊ in q̄
eſt maioꝛ vel minoꝛ oppoſitio.

¶ In quo differūt ⁊ quomodo op
poſitum ⁊ oppoſitio.

Quantū ad p̄mū ſciendū eſt q̇
oppoſitū ⁊ oppoſitio dꝛn̄t ſicut
cōcretū ⁊ abſtractuꝫ eo mō q̄ ſupꝛa
de pluribꝫ aliis dictū eſt. Sicut em̄
albedo ⁊ albū differūt ꝑ modū con
creti ⁊ abſtracti. ita oppoſitū ⁊ oppo
ſitio. Albedo em̄ ip̄am foꝛmā p̄ciſe
ſignat. ſed albū nō preciſe: imo ſub
iectū ꝯnotat. qꝛ albū impoꝛtat rem
habentē albedinē. ⁊ ita in ꝑpoſito:
Oppoſitio em̄ ipoꝛtat foꝛmal'r illđ
q̄ aliq̄d alteri opponiꝭ. ſed oppoſitū
ipoꝛtat rē habentē talē oppōem ⁊ in
q̄ eſt talis oppō. Unn̄ oppō eſt illud
in q̄ oppoſitū opponiꝭ alteri oppoſi
to. ſed oppoſitū ipoꝛtat illud qđ op
poniꝭ. ⁊ ita ptꝫ q̇d vtrūqꝫ ſignificet

et qũo ad inuicẽ ſe habeãt. Et qȯ dictũ eſt in genere intelligendũ eſt de alijs ſpẽbus oppoſitõis. vt in ꝯtrario ⁊ in ꝯtrarietate ⁊ hmõi.

¶ Quot ſunt ſpẽs oppõnis. et earũ ſufficiẽtia CCCXV.

SEcũdo dicendũ eſt quot ſtꝫ ſpẽs oppõnis. Et dicẽdũ ꝙ q̃ttuor. vt pꝫ q̃nto metaph. qꝛ quedã opponũtur ꝯ̃dictorie. q̃dã ꝑuatiue. q̃dam ꝯ̃rie. quedã relatiue. Et haꝝ ſufficiẽtia ⁊ ꝑcantia ac drñtia ſimul habeꝛ hoc mõ. Aliq̃d em̃ ꝯtraponiꝛ vel opponiꝛ alteri dupl'r. Aut rõne depẽdentie. qꝛ depẽdet ab ipo. ⁊ talis oppõ relatiua diciꝛ. ⁊ ſic opponiꝛ pater filio ⁊ ecõuerſo. Aut rõne remotõis. qꝛ vnũ remouet alteꝝ. ⁊ hoc ꝯtingit tripl'r. Aut ei totaliter remouet nihil relinq̃ns. ⁊ ſic eſt negatio q̃ totũ remouet q̃ opponiꝛ affirmatõi. ⁊ ſic ſumiꝛ oppoſitio ꝯ̃dictoria. ⁊ ſic opponũtur ꝯ̃dictorie ens ⁊ nõ ens. Aut remouet oppoſitũ ſed relinq̇t ſubiectũ. ⁊ ſic ſumitur oppõ ꝑuatiua. ⁊ ſic opponiꝛ cecitas viſui. Aut remouet oppoſitũ ſꝫ relinquit ſubiectũ ⁊ genꝰ. ⁊ ſic eſt oppoſitio ꝯ̃rietatis. qꝛ ꝯ̃ria ſunt ĩ eodẽ ſubiecto ⁊ eiuſdẽ gn̄is. ⁊ ſic opponiꝛ cõtrarie albedo nigredini. qꝛ albedo remouet nigredinẽ ⁊ ſtꝫ eiuſdẽ gn̄is qꝛ vnũ poſt aliud p̄t eſſe in manu. ⁊ ſunt eiuſdẽ generis. qꝛ ſunt ſub colore. ſicut due ſpẽs ſub genere

¶ Qũo ſe hñt ad inuicẽ q̃ttuor oppõnes: ⁊ q̃ plus hꝫ de natura oppõnis Cap. CCCXVI.

TErtio videnduꝫ eſt de iſtis ſpẽbus qũo ſe habeãt ad inuicẽ. Et ꝗuis ſubtiliꝛ intuẽti poſſit patere expoſita ſufficiẽtia. tñ vt plenius pateãt: ſciendũ ꝙ ꝯ̃dictio eſt maior ⁊ prima oppõnum. qꝛ plus hꝫ de oppõne inter duos terminos oppoſitos. Alie aũt due gradatim diminuũt de rõne oppõnis. Vñ ſm qȯ alie plus ꝑticipãt de ꝯ̃dictoria oppõne ſm hoc hñt plus ȯ oppõne. Primũ em̃ in q̊libet gn̄e cauſa ẽ oĩm q̃ ſunt poſt in eodẽ. vt dꝛ. ij. metaph. ⁊ iõ poſt ꝯ̃dictionẽ plus hꝫ de oppõne ꝑuatiua. poſt hãc oppõ ꝯ̃rietatis. vltio relatiua. Et hoc ſic oſtẽdiꝛ. qñ poniꝛ aliqȯ mediũ inꝛ duo diſtãtia: ipm mediũ oñdit diſtãtiã et ꝯuenientiã illoꝝ duoꝝ. ipa autẽ ꝯ̃dictio nullũ hꝫ mediũ. Vñ in ꝑ̊ poſterioꝝ dꝛ. ꝙ ꝯ̃dictio eſt oppõ cuius ſm ſe nõ eſt mediũ. ⁊ iõ inꝛ duo extrema ꝯ̃dictorie oppõnis eſt maxima diſtãtia ⁊ oppõ. cũ in nullo medio ꝯueniãt. ſicut iter ens ⁊ nõ ens. In oĩbus aũt alijs oppõnibus ẽ aliq̇ȯ mediũ. ſed in iſto drñt a ꝯ̃dictõe et oppõne. ⁊ q̃nto magis ꝯueniũt in medio extremo aliaꝝ oppõnum tanto magis deficiũt a ꝯ̃dictõe ⁊ oppõne. Coueniũt aũt aliq̃ in medio dupl'r Vno mõ ꝯueniũt in medio eiuſdẽ gn̄is. ſic ſcꝫ ꝙ vtrũqꝫ extremoꝝ eſt eiuſdẽ gn̄is cũ medio in q̊ ꝯueniũt. ⁊ iſto mõ ꝯueniũt albedo ⁊ nigredo in colore medio: puta rubedine. Et iteꝝ iſta ꝯueniunt in medio materie tm̄ vel ſubiecti: ⁊ nõ in aliq̊ gn̄e medio ſicut albũ ⁊ nigrũ. ſꝫ nõ ſil'r ſed ſucceſſiue ꝯueniũt eodẽ ſubiecto ſuſceptiuo ſicut in manu. Aliq̊ aũt cõueniũt in medio materie tm̄ ⁊ ſubiecti. ⁊ nõ in gn̄e medio aliq̊ q̊ qȯ ſit eiuſdẽ gn̄is cũ eis. ſicut ꝯ̃ria ĩmediata ⁊ habitꝰ et ꝑuatio q̊ꝝ q̊dlibet hꝫ cõe ſubiectuꝫ. ſꝫ nõ ꝯſtituũt aliqȯ tertiũ. vel in illo nõ ꝯueniunt qȯ ſit eiuſdẽ gn̄is cũ illis ſed in his eſt drña. qꝛ in ꝑuatiue oppoſitis ſeruaꝛ ordo ſubiecti. ⁊ nõ fit regreſſus a ꝑuatiõe in habitũ. vt a cecitate in viſum in oculo. Et ſil'r ẽ de q̇buſdã ꝯ̃rijs ĩmediatis. vt de q̇buſdã ĩſir/

mitatib⁹ incurabilib⁹. ⁊ in talib⁹ ſi/
cut in ꝯ̄rijs immediatꝭ ſiue ṗuatiue
oppoſitis nō remanet aliq̄ ꝟtus in
ſubiecto ad ꝯ̄riū ſiue ad habitū. vt
aliq̊ facto ceco nō remanet ꝟtus in
eo ad viſuꝫ. ⁊ aliq̊ ex̄nte ꝑfecte ptyſi
co forte nō remanet ꝟtus ad ſanita
tē. In ꝯ̄rijs aūt mediatis ⁊ in q̇buſ/
dā imediatis licet q̊dā ordine reſpi
ciāt ſuū ſubiectū. tn̄ ꝑ vnū eoꝝ non
auferṫ potētia ad reliquū. vn̄ manu
ex̄nte alba nō auferṫ q̇n poſſit eē ni
gra. Albedo aūt ⁊ nigredo ꝯ̄ria me
diata ſtꝭ. ⁊ eſt idē de mediatis ſicut
ſanitate ex̄nte nō tolliṫ potentia ad
egritudinē. ⁊ egritudine aliq̄ ex̄nte
nō tolliṫ potētia ad ſanitatē. In re
latiuis aūt neutro mō inueniṫ ꝯue
nientia vel q̄ntū ad mediū ṗmū vel
ſcōm. nō em̄ ꝯueniūt in ſubiecto me
dio. Idē em̄ nō eſt pr̄ ⁊ filius. ſed ꝙ
paṫ referṫ ad filiū: iterū nō ꝯſtituūt
mediū ſui gn̄is: cū ex patre ⁊ filio vł
paṫnitate ⁊ filiatōe nulla media re
latio vel relatiuū mediū poſſit ꝯſti
tui. Et iteꝝ in relatiuis nō eſt magꝭ
vel minꝰ. hn̄t tn̄ quendā ſpēalē mo
dū ꝯueniēdi. qꝛ vnū eoꝝ ſm id qd̓ ē
depēdet ad alteꝝ. Relatiua em̄ mu
tuo ſe includūt ⁊ ponūt ⁊ perimūt.
vt pꝫ in p̄dicamētis. In ꝯtradicto
rijs ꝟo nihil hoꝝ inueniṫ. nō em̄ ha
bēt mediū ſui gn̄is cum alterū extre
mū ſit non ens ſimpl'r ⁊ extra oē ge
nus. nec ſil'r pn̄t in ſubiecto medio
ꝯuenire. cū nō ens ſubiectū hr̄e non
poſſit. nec nō ꝯueniūt ſm dependē/
tiā ſuoꝝ intellectuū ſicut relatiua.
Poſito em̄ ente nō poniṫ nō ens. ſi
cut poſito pr̄e poniṫ filius. Et iō pꝫ
q̄uo ſe hn̄t ad inuicē iſte q̄ttuoꝛ op/
poſitōes: ⁊ in q̇bus ē maioꝛ oppō. qꝛ
ꝯ̄dictio tenet ſup̄mū gradū oppōis
cū ſimpl'r ⁊ ꝑ ſe nō habeat mediuꝫ
et iō ꝯtradictoria maxie opponunṫ
et mime ꝯueniūt. Priuatiue ꝟo op
poſita tenēt ſcōm locū. cū nō habe/
ant mediuꝫ ſui gn̄is ſicut hn̄t ꝯ̄ria
mediata. nec hn̄t depēdētiā ad inui/
cē ſicut relatiua. ⁊ in his ꝯueniūt cū
ꝯtradictorie oppoſitis. hn̄t tn̄ ſubie
ctū cōe: ⁊ in hoc deficiūt ab eis. poſt
ṗuatiue oppoſita ſtꝭ ꝯtrarie oppo/
ſita. ⁊ vltimo relatiua. ¶ De ſin
gulis ſpēbus oppōnum diſtinctim.

Modo dōm eſt de ſingulis ſpē
bus diſtinctim. ⁊ ṗmo de q̄li/
bꝫ in ſpēali. ſcōo ꝯcludēda eſt cuiuſ
libꝫ ꝯdi[...]o in ſe ⁊ ad alias in ſpēali.
Quantū ad ṗmū ṗmo dicendū eſt
de ꝯtradictōe. ſcōo de ṗuatione. ter
tio de ꝯtrarietate. quarto ⁊ vltimo
de relatiua oppoſitione.

¶ Quid eſt cōtradictio: ⁊ q̊t requirunṫ ad veram contradictionem Caplm̄. CCCXVII

Quantū ad ṗmū ſciendū eſt
q̇d eſt ꝯtradictio. de qua in
ꝑte pꝫ ex dictis ꝑ diffinitio
nē poſitā in ṗmo poſterioꝝ. ſ. ꝙ cō/
tradictio eſt oppō cuiꝰ ſm ſe nō eſt
dare mediū. Ad hoc aūt ꝙ aliq̄ op/
poſitio habeat rōnem vere ꝯtradi/
ctionis req̄runṫ quinqꝫ ꝯditōes. que
pn̄t colligi ex ṗmo elenchoꝝ: q̄ tan/
gunṫ in quadā ſua diffinitōe q̄ talis
eſt. Cōtradictio ē vniꝰ ⁊ eiuſdē ſm
idē ⁊ ad ideꝫ ſil'r ⁊ in eodē tpe. Qd̓
ſic hꝫ intelligi. ꝙ ꝯtradictio eſt vni
us ⁊ eiuſdē. non ſolū ꝙ accipiaṫ idē
ſm nomē tm̄. vel ſm rem tm̄. ſꝫ eiuſ
dē ſm rem ⁊ nomen. vn̄ hic eſt ꝯtra
dictio. latrabile currit: latrabile nō
currit. qꝛ ibi ē affirmatio ⁊ negatio
eiuſdē ſm rem ⁊ nomē. Sed hic nō
eſt ꝯtradictio. canis currit canis nō
currit. qꝛ non eſt eiuſdē ſm rem. q̇a
ſidus nō currit qꝫuis latrabile cur/
rat. ⁊ hec eſt ṗma ꝯditio ꝯtradictio
nis. Secūda eſt ꝙ ſit oppoſitio vni
us ⁊ eiuſdē ſm idem. vn̄ hic eſt ꝯtra

dictio.iſtud eſt duplū iſti ſm longitudinē.iſtud nō eſt duplū iſti ſm lōgitudinē. Sꝫ non ħ.iſtud eſt duplū iſti ſm longitudinē:ꝛ nō eſt dupluꝫ ſm latitudinē. qꝛ hic eſt affirmatio et negatio vnius ꝛ eiuſdē.ſ.dupli.ſꝫ nō ſm idē. qꝛ affirmaꝫ duplū ſm lōgitudineꝫ ꝛ negaꝫ ſm latitudinem. Tertia ↄditio eſt.ꝙ ſit nō ſolū vnius ꝛ eiuſdē ꝛ ſm idē.ſed etiā ad idē reſpectu eiuſdē.vñ hic ē ↄtradictio. duo ſunt duplū ad vnū:duo nō ſunt duplū ad vnū.ſed hic nō.duo ſtꝫ duplū ad vnū: duo nō ſunt dupluꝫ ad tria.ꝗuis em̄ idē ſcꝫ duplū affirmetur ꝛ negeꝫ de vno ꝛ eodē ſcꝫ de dualitate.tñ non reſpcū eiuſdē ſed diuerſoꝝ.ſ.vnitatꝭ ꝛ trinitatis. Quarta ↄditio eſt ſil'r ꝙ ſcꝫ affirmeꝫ ideꝫ de eodē ſil'r.vñ hic eſt ↄtradictio.celū moueꝫ circulariter ꝛ non moueꝫ circulariter.ſꝫ non ħ.celū moueꝫ circulariť ꝛ nō moueꝫ deorſum. Quinta ↄditio eſt.ꝙ ſit in eodē tpe. vnde hic eſt ↄtradictio.domus eſt clauſa in tertia:dom⁹ non eſt clauſa in tertia.ſed ħ non.dom⁹ eſt clauſa in tertia:dom⁹ non eſt clauſa in nona. qꝛ deficit ↄditio in eodē tpe. Vñ vbicunqꝫ ex defectu iſtaꝝ ↄditionū cōcluderet aliqua cōditio ſimpliciter eſſet falſa.vt patꝫ quattuor vltimis modis ſm q̄s attenduuꝫ modi fallacie:que vocaꝫ ignorantia elenchi.

De oppoſitione priuatiua Cap. CCCXVIII.

Secūdo dicendū eſt de oppōne ꝑuatiua q̄ tenet ſcd̄m locū poſt ↄtradictōem. Sicut em̄ ↄtradictio hꝫ alteꝝ terminū oppoſitū pure ens:ꝛ alterum pure nō ens(vñ ſunt ſicut affirmatio ꝛ negatio)ita ꝑuatio ꝛ habitus q̄ opponūtur ſe hn̄t. niſi ꝙ termin⁹ oppoſit⁹ habitui(q̄ ſe hꝫ ꝑ modū affirmationis eſt termin⁹ ꝑ modū negatiōis) nō abſolute ſint in ↄtradictorijs. ſꝫ eſt negatio in ſubiecto ꝛ īfra genus et iō termin⁹ oppoſitus(vt cecitas) nō dꝛ abſolute nō ens.ſꝫ nō ens ī tali ſubiecto. Tertio pꝫ ꝙ ↄdictio ē negatio abſoluta.ꝑuatio ē negatio de terminate forme in determiato ſubiecto. Circa igiꝫ ꝑuatiōem q̄ttuor ſtꝭ facieda. Primū eſt oñdere q̄d eſt oppō ꝑuatiua diffinitiue. Scd̄o q̄t ſunt modi ꝑuationuꝫ. Tertio quot req̄ruꝫ ad priuatiōem ꝓprie dictā Quarto q̄ūo ē maior oppoſitio cō tradictoria q̄ꝫ priuatiua.

¶ Quid ē oppoſitio ꝑuatiua Cap. CCCXIX.

Quantū ad primū.ſ.q̄d eſt ꝑuatiua oppoſitio pꝫ ꝑ diffinitōem ꝑuatiue oppoſitorū q̄ talis eſt. Priuatiue oppoſita ſtꝭ q̄ ſunt nata fieri circa idē ſubiectū ordine irregreſſibili ꝑ naturā. ſicut viſio ꝛ cecitas circa oculū.ꝛ nō eſt regreſſus ꝑ naturā a cecitate ad viſionē.q̄ð dꝛ ad dn̄am agētis ſupnaturalis. Ex q̄ pꝫ ꝙ ꝑuatiua oppoſitio eſt oppoſitio affirmatōis ꝛ negationis eiuſdē rei d[..]ite in eē circa ſubiectū detminatū ſuppoſitū apponi.

¶ Quot mōis diciꝫ priuatio Caplm. CCCXX.

Quantuꝫ ad ſcd̄m ſpēaliter videndū eſt q̄t modis dꝛ ꝑuatio Et dicendū ꝙ tribus vt pꝫ q̄nto metaph. Aliq̄d em̄ dꝛ ꝑuari habitu aliq̄ ſm q̄ð eſt ip̄m natū hr̄e ſm gen⁹ remotū.ꝛ hoc mō dꝛ planta ꝑuata viſu. qꝛ ſuū genus remotū ſcꝫ viuū ē natū habere viſum Scd̄o q̄ñ priuaꝫ habitu quē eſt aptū natū hr̄e ſm genus ꝓximuꝫ. et ſic talpa priuaꝫ viſu q̄ eſt aptus natus ineſſe aīali q̄ð eſt gen⁹ ꝓximū talpe Tertia q̄ñ ꝑuaꝫ habitu quē natū ē

habere ſm ſuā ſpēm.ſicut ſi hō ṗua
reť manu. ⁊ hec eſt ꝓpria acceptio ṗ
uatōis.alie due ſunt valde large ⁊c̄

¶ Quot req̇runť ad ṗuatōeꝫ ꝓprie dictā Cap. CCCXXI.

Q Uantū ad tertiū.ſcꝫ q̊t req̇
runť ad rōem ṗuatōis ꝓprie
dictā. Et dicendū ꝙ quīqꝫ
Primū eſt ꝙ ſit natuꝫ hr̄e illud ſm
ſuā ſpēm. ⁊ iō ꝓprie hō nō dr̄ ṗuatus
alis.q꞉ ſm hoc nō ꝯpetit ſibi habere
alas. Scd̄o req̇riť determīata cir/
cūſtātia tꝑis. ⁊ iō catulus nō vides
añ nonū die꞉nō dr̄ ṗuatus viſu ꝓprie
Tertio dꝫ eſſe debita circūſtātia lo
ci.vñ cauerne terre nō dicunť ṗuate
luce diei qñ ibi nō eſt. Quarto deť
minatio ꝑtis.vñ hō nō dr̄ viſu ṗua
tus vel cecus q꞉ nō hꝫ oculos in pe/
dibꝫ.Quito debitꝰ reſpectꝰ vel mo
tus.vñ homo nō dr̄ ṗuatus curſu ſi
nō moueť in curſu ita velociter ſi/
cut ſagitta vel ventus.

Q̄uo eſt maior oppō ꝯ̄dictoria q̄ꝫ ṗuatiua CCCXXII.

Q Uantū ad quartū꞉q̄uo vi
delicꝫ ⁊ vñ ſit ꝙ maior ē op
poſitio ꝯ̄dictoria q̄ꝫ oppō ṗ
uatiua.hoc em̄ nō videť veruꝫ. Op
poſitio em̄ nō eſt niſi elōgatio potē
tie ab actu ſicut calor extñs in aq̄ elō
gat ⁊ facit diſtare potētiā aque a fri
giditate.ſed vt videť ꝙ magis elō/
gat ⁊ facit potentiā diſtare ab actu
ṗuatio q̄ꝫ ꝯ̄dictio.qd̊ patꝫ. q꞉ tantū
elōgat potētiā ab actu ṗuatio ꝙ nō
p̄t eſſe regreſſus ꝑ naturā. Sed ꝯ̄di
ctio nō tollit totalr̄ potētiam. imo
etiā naturalr̄ d̊ nō ente facit ens.nō
aūt de ceco vidēs. igiť maior eſt op
poſitio ṗuatiua q̄ꝫ ꝯ̄dictoria. Dicē
dū eſt ꝙ duplr̄ elōgat aliq̇d potētiā
ab actu. Uno mō ipam potētiā re/
mouēdo ita ꝙ nihil eius relinquať
et iſto mō elongať potētia ab actu
in oppōe ꝯ̄dictoria.q꞉ in nō ente ſim
plr̄ nihil eſt de potētia ad eſſe. Alio
mō ponēdo obſtaculū vt nō reduca
tur potentia ad actū.qd̊ ꝯtingit du
plr̄. Unoº ad tp̄s ⁊ mobilr̄.ſicut ca
lor poſitus facit diſtare ad tp̄s ſub
iectū ſuū.ſ.aquā cū eſt calida a frigi
ditate ⁊ mobilr̄. Alioº ꝑpetue ⁊ im
mobiliť. ⁊ ſic ṗuatio remouet potē
tiā ſui ſubiecti ad habitū.nō ꝙ potē
tia ſua deſtruať oīno. ſꝫ q꞉ ponit ob
ſtaculū indelibile. Et qñ dr̄ ꝙ ṗua/
tio auferat potentiā ad actū. ⁊ ideo
cū potentiā ad ſubiectū ꝯ̄dictio to
talr̄ tollat꞉maior eſt oppō ꝯ̄dictoria
q̄ꝫ ṗuatiua. Uñ eēt maiꝰ miraculū
q̊tidie aīas creare q̄ꝫ cecū illumīare
illd̊ tñ minꝰ miramur q꞉ freq̄ntiꝰ. ⁊
iſtud q꞉ rarius mirabiliꝰ reputamꝰ

¶ De oppoſitione ꝯtrarietatis Caplm̄. CCCXXIII.

N Unc dicenduꝫ eſt de tertia
ſpē oppōnis.ſcꝫ de ꝯ̄trietate.
vbi q̇nqꝫ ꝯſiderāda ſt̄. Pri
mo q̇d eſt ꝯtrarietas. Scd̄o q̊t req̇
runť ad ꝯ̄trietatē verā. Tertio q̇bus
mōis dicanť large aliq̄ ꝯ̄tria. Quar
to d̊ diuerſa ꝯditōe ⁊ natura diuer
ſoꝝ ꝯ̄trioꝝ. Quinto q̄uo radix oppō
nis in ꝯ̄triis eſt a ꝯ̄dictōe ⁊ ṗuatiōe.

¶ Quid eſt contrarietas.

Q Uantū ad primū dicendū eſt
q̇d eſt ꝯtrarietas. Hoc aūt patꝫ
ꝑ diffinitōem ꝯtrarioꝝ cōem.ſ. Cō
traria ſt̄ que in eodē gn̄e poſita ſt̄
et maxime a ſeinuicē diſtant꞉⁊ in eo
dē ſuſceptibili viciſſim inſunt. niſi
alteꝝ eoꝝ inſit a natura. Dicūť aūt
in eodē gn̄e poſita.q꞉ vtrūqꝫ eſt vna
ſpēs alicuiꝰ gn̄is in q̇ differūt a ꝯ̄di
ctōe cuius vnū oppoſitiuoꝝ eſt non
ens abſolute. ⁊ a ṗuatiōe cuiꝰ vnuꝫ
oppoſitiuoꝝ eſt nō ens in tali ſubie
cto. Uñ extrema in illis oppōibus
nō ſunt eiuſdē gn̄is.nec q̊dlibꝫ extre

mū eſt res poſita imo nō ens.ſed in
ꝯtrarijs ē vtrūqꝫ.qꝛ ambo extrema
ſunt poſita ⁊ ābo ſunt ſpēs eiuſdem
gn̄is: ſicut albedo ⁊ nigredo ſub co
loꝛe. Dicunt aūt maxime a ſeinuicē
diſtare.qꝛ in ꝯ̄rijs mediatꝫ maxime
diſtātia ſunt ſolū ꝯ̄ria.ſicut albedo
et nigredo ſunt ꝯ̄ria qꝛ maxime di/
ſtāt.⁊ nō albedo ⁊ rubedo. qꝛ rube
do eſt medius coloꝛ. Et in eodē ſu/
ſceptibili viciſſim inſunt.hoc eſt q̄n
tū eſt de natura ꝯ̄rioꝝ ſicut albedo
et nigredo in pariete.niſi alterū eo/
rū inſit a natura.ſicut cum cauſat a
ꝑncipijs nature.vt albedo in cigno
et nigredo in coꝛuo. Ex quo ptꝫ q̇d
eſt ꝯ̄rietas.qꝛ oppoſitio duoꝝ extre/
moꝝ q̄ ſunt maxīe diſtantia ſub eo/
dē gn̄e ⁊ pn̄t eidē ſubiecto viciſſim
ineſſe vbi alteꝝ a natura nō ineſt

¶Quot req̄runt ad verā cō/ trarietatē Ca. CCCXXIIII.

Quantū ad ſcd̄m.ſcꝫ q̇t req̄/
runt ad verā ꝯtrarietatē ꝓ/
prie dictā. Dicendū ꝙ duo.
ſcꝫ ꝯueniētia ⁊ diſtātia. Couenien/
tia q̇dem quantū ad tria. vt patꝫ.v.
metaph. Opoꝛtꝫ em̄ ꝙ ꝯueniant in
trib9.ſ.in eodē ſubiecto. in eodē gn̄e
et in eadē ꝑtāte. Ea em̄ q̄ plurimuꝫ
dn̄t eiuſdē gn̄is ſunt.vt albedo ⁊ ni
gredo ſub coloꝛe. Illa etiā q̄ pluri
mū differūt ī eodē ſuſceptibili ſunt
ꝯ̄ria.vt ſanū ⁊ egrū in aīali. Itē que
plurimū dn̄t ſub eadē ꝑtāte ſunt ꝯ̄
ria.vt ꝯgruū ⁊ incōgruū ſub grāma
tica Diſtātia āt req̄rit int̄ extrema
oppōnis.qꝛ oppō oīno facit diſtare.
nō āt q̄cunqꝫ req̄rit ſed maxīa. Un̄
diſtātia q̄ eſt inter albedinē ⁊ rube/
dinē nō facit ꝓprie ꝯ̄rietatē. qꝛ nō eſt
maxima. Eſt em̄ iſta maioꝛ q̄ eſt in
ter albedinē ⁊ nigredinē.⁊ iō illa ꝓ
prie facit ꝯ̄rietatē. Couenietia ē igi
tur reſpcū tertij. ſꝫ diſtātia ē reſpcū
ſui.ſ.reſpectu terminoꝝ oppoſitoꝝ

¶Quot mōis dicunt aliq̄ cō traria large. Cap. CCCXXV

Quantū ad tertiū.ſ.quō aliq̄
poſſint dici ꝯ̄ria:nō tn̄ ꝓprie.
ponit Areſto.v.metaph.du
os modos in gn̄e. Quoꝝ ꝑmus eſt
qn̄ aliq̄ ſunt diuerſi gn̄is ⁊ nō pn̄t ei
dem ineſſe.ſicut poſſet large dici ꝙ
motus rect9 ⁊ mot9 circularis ſunt
ꝯ̄ria:loq̄ndo de motu circulari na/
turali. Scd̄s eſt qn̄ aliq̄ hn̄t habitu
dinē ad ea q̄ ꝓprie ⁊ ꝑncipaliter ſunt
ꝯ̄ria. Et hoc pt̄ fieri multiplr̄. Pri
mo em̄ aliq̄ dicūtur ꝯ̄ria qꝛ hn̄t illa
q̄ ſunt ꝯ̄ria.⁊ ſic ignis ⁊ aq̄ dicūtur
ꝯ̄ria:qꝛ hn̄t caliditatē ⁊ frigiditatē.
Scd̄o qꝛ ſunt ſuſceptiua ꝯ̄rioꝝ in
potētia.⁊ ſic dicunt ꝯtraria ſanati/
uū ⁊ egrotatiuū Tertio qꝛ ſtꝫ in po
tētia ipſoꝝ ꝯ̄rioꝝ actiua vl' paſſiua
et ſic quantū ad potentiā actiuā ca/
lefactū ⁊ frigidū ſunt ꝯ̄ria q̄ntū ad
paſſiuā calefactibile ⁊ infrigibile ſtꝫ
ꝯ̄ria. Quarto qꝛ ſunt ꝯ̄rioꝝ agētia
vel patiētia in actu. ſicut calefaciēs
et infrigidās q̄ntū ad agētia.calefa
ctū ⁊ infrigidatū q̄ntū ad patiētia.
vt ſup̄. Quinto qꝛ ſtꝫ abiectōes vel
expulſiōes vel eoꝝ acceptōes ꝯ̄rioꝝ

¶Quot ſunt modi ꝯ̄rioꝝ ꝓ/ prie acceptoꝝ CCCXXVI.

Quantū ad quartū.ſcꝫ quot
ſunt modi ꝯtrarioꝝ ꝓprie ac
ceptoꝝ Dicendū eſt ꝙ duo.
Quedā em̄ ſunt ꝯ̄ria imediata.⁊ di
cunt immediata. qꝛ nō hn̄t mediuꝫ
ſui gn̄is inter ſe. Et ſic ſunt ꝯ̄ria ſm̄
ph̄m in aīali ſanitas ⁊ egritudo.licꝫ
medici mediū ponāt inter hec duo
Alia ſunt mediata.q̄ ſcꝫ hn̄t mediū
ſui gn̄is.vt albedo ⁊ nigredo viridi
tatē ⁊ rubedinē ⁊ hm̄oi. Alius mo
dus ꝯ̄rioꝝ eſt.qꝛ quedā ſunt ꝯ̄ria q̄/
rū oppoſitū nō ē natū eē in ſubiecto

ſicut nigredo in coꝛuo et albedo in cigno. qꝛ eñ iſta inſunt a natura oppoſitū ſuo nō eſt natū ineſſe. Alia aūt ꝯtraria ſunt q̄ ſunt nata ineſſe ſucceſſiue. ꝛ hoc dupl'r. Uel qꝛ indifferēter ex ꝑte vtriuſqꝫ tm̄. vt albedo ꝛ nigredo parieti. ſanitas ꝛ egritudo alicui aīali. Uel ꝗꝫuis pn̄t alteri ſuccedere: nō tn̄ poſtea ecōuerſo indifferenter. ſicut ꝗꝫuis aīal ſit ſuſceptiuū ſanitatis ꝑmo. ꝛ poſt egritudis ſcđo. tamē ſunt alique egritudines a quibus nō eſt regreſſus in ſanitatē. vt ꝑ ptyſi ꝑfecta vel lepꝛa.

¶ Un̄ ſumit' radix oppōnis in ꝯtrarijs Cap. CCCXXVII

Quantū ad qn̄tū. ſ. vn̄ hꝫ radicē oppō ꝯtraria Dicendū eſt ꝙ a ꝯdictoꝛia et ꝑuatiua oppoſitōe. A ꝯdictoꝛia qdē. nā vnū ꝯtrioꝝ eſt negatio alteri⁹. Un̄ albedo negat nigredinē in ſubiecto. vn̄ alb⁹ nō eſt niger. Sꝫ in hoc eſt drn̄tia. qꝛ negatio ꝯdictiōis eſt extra genus. ꝛ iſte termin⁹ nihil: nihil dicit ſed negatio ꝯrietatis eſt infra gen⁹ et ip̄e termin⁹ dicit aliqd poſitiuū Un̄ qn̄ dicit'. ſoꝛtes eſt alb⁹: dꝛ ꝙ eſt nō niger. hec autē negatio q̄ ꝑuenit ex albedine eſt aliqd poſitiuū et ei⁹ qđ eſt infra gen⁹. ſcꝫ ꝑ albedinē. vt ſi dicat'. ſoꝛtes eſt alb⁹. ſoꝛtes nō eſt alb⁹. ex eo ꝙ eſt niger nō eſt ꝯdictio abſolute. ſed eſt ꝯdictio ꝑticipata q̄ eſt ꝯrietas. qꝛ hꝫ terminū poſitiuū eiuſdē generis cū oppoſito quem negat: qꝛ nigredinē q̄ negat albedinē Dicit' aūt tertio nihilominus ꝯrietas ꝑuatiua oppoſitio et ꝑticipata. qꝛ eñ vnū ꝯtrioꝝ ſꝑ eſt nobilius altero: illud qđ eſt nobilius hꝫ rōem habit⁹. ꝛ ignobili⁹ hꝫ rōem ꝑuationis. ꝛ iſto mō ſanitas dꝛ habitus. ꝛ egritudo ꝑuatio. ꝛ idē eſt de albedine ꝛ nigredine. Et ſil'r hꝫ veritatem in oīb⁹ ꝯtrijs. maxīe tn̄ in illis in qb⁹ nō eſt regreſſus. ſicut in egritudinibus nō curabilib⁹. Ex hoc ꝗ hn̄t rōnē ꝑuatōis ꝛ habit⁹. ſꝫ qꝛ in aliq̄ deficit a vera ꝑuatōe. iō dꝛ ꝑuatio ꝑticipata. Deficit aūt in hoc. qꝛ ꝗꝫuis in ꝑuatiua oppōne ſupponat' ſubiectū. tn̄ nō hn̄t mediū ſui gn̄is ꝑuatiue oppoſita: qđ tn̄ hn̄t mediata ꝯtria Scđo qꝛ ꝗꝫuis vnū extremū ſit in genere in oppōne ꝑuatiua ſcꝫ habitus. tn̄ alteꝝ extremū ſcꝫ ꝑuatio nō eſt in gn̄e. cuius tn̄ oppoſitū eſt in oībus ꝯtrijs. Tertio qꝛ ꝗꝫuis vn⁹ terminus ꝑ[...]tiue oppōnis ſit poſitiu⁹ ſcꝫ habitus. tn̄ alteꝝ extremū nihil ponit. ſꝫ eſt negatio in ſubiecto det'minato. ſed qlibet ꝯtrioꝝ eſt terminus poſitiu⁹. ꝛ lꝫ ſit negatio ſui oppoſiti. tn̄ ſꝑ ponit naturā aliquā in ſubiecto. Rōne igit' ꝯuenientie dꝛ ꝑ⁰ phyſic. ꝙ ꝑuatio ꝛ habitus faciūt ꝑmā ꝯtrarietatē. ꝛ in li. de ſenſu dꝛ ꝙ ꝑuatio albedinis eſt nigredo. Sed qꝛ in illis trib⁹ drn̄t dꝛ oppoſitio cōtrarietatis eſſe ꝑuatiua ꝑticipatiue ſic' ꝛ ꝯdictoꝛia. qꝛ aliqd ō vtraqꝫ hꝫ

¶ De oppoſitōe relatiua qd eſt. Cap. CCCXXVIII.

Nunc reſtat dicendū de oppoſitōe relatiua qd eſt. Eſt aūt oppoſitio relatiua oppō duoꝝ relatiuoꝝ. cui⁹ natura tal' eſt ꝙ inter oēs oppōnes minimū hꝫ de oppōne. Hoc aūt non ꝯuenit ſibi ꝑ eo ꝙ habeat mediū ſui gn̄is vel ſubiecti: que in alijs minuūt rōem oppōnis. ſed qꝛ nō ſꝑ reqrit extrema realit' diuerſa. vt pꝫ in relatōe rōis maxime idētitatis q̄ dꝛ. idē eidē idē. in oībus alijs oppōnib⁹ nūqꝫ extrema ſunt idē. ſicut pꝫ de ꝯdictorijs. ꝯtrijs et ꝑuatiue oppoſitis. In alijs aūt relatiuis q̄ nō hūt idētitatē extremoꝝ ſicut ꝑt ec̄ in relatōe reali eſt adhuc

min⁹ de oppõe q̃ in aliq̃ aliaꝝ oppõ
nũ.q2 vnũ extremũ in alijs nũq̃ po/
nit aliud .nec includũt ſeinuicẽ.nec
vnũ expellit reliquũ.z vno exñte im
poſſibile ẽ reliquũ ineẽ. Et h̃ ptz in
illis potiſſime q̃ꝝ extrema ĩ vno ſub
iecto ↄueniũt.vt in ↄ̃trijs et ꝑuatiue
oppoſitis:in q̇bus vnius gñatio eſt
alteri⁹ corruptio. Sed in oppõe re/
latiua vnũ extremũ reliquũ icludit
vñ poſita ſe ponũt z ꝑempta ſe peri
mũt.. Quid aũt ſit oppoſitio relati
ua poteſt patere ex diffinitõe relati/
uoꝝ ſuperius poſita.

¶ Concluſiones ponẽtes bre uiter oẽs ↄditiones cuiuſlibet oppoſitionis CCXXIX.

Modo breuiter ↄcludo ↄdi/
tiões z ꝓprietates cuiuſlibet
ipſaꝝ oppõnum in ſe. z ꝑ q̃s
vna ab altera differt vel ↄuenit cuz
ea. Et ꝑmo ↄtradictõis que eſt ma
ior. Secũdo ꝑuatiue. Tertio ↄtra/
rie. Quarto relatiue.

¶ Conditões oppõnis ↄ̃dictorie.

Quantũ ad ꝑmũ ſciendũ eſt.ꝙ
ↄ̃dictoria oppõ h3 ſeptẽ ↄditio
nes ſine q̇b9 nõ eẽt ꝟa ↄ̃dictio. Pri
ma eſt ꝙ extrema ↄ̃dictõis careant
oĩ medio: tã medio eiuſdẽ gñis q̃
ſubiecti ſuſceptiui.ſicut p3 de ente z
de nõ ente:eſſe vel nõ eẽ Scđa eſt ꝙ
vtꝝq̃ extremoꝝ ſit extra gen⁹.ſicut
p3 de ente qđ eſt extra z ſup̃ oẽ gen⁹
q̃ntũ ad affirmatõem. z nõ ente q̃n
tũ ad negatõem. Tertia ẽ.ꝙ nõ ꝑt
eſſe in gñe. Quarta ꝙ vn⁹ termin⁹
extremoꝝ dicat aliq̇d poſitiuũ ſicut
ꝙ h3 modũ affirmatõis.aliud nihil
dicat poſitiuũ ſ3 negatiuũ. Quĩta
ꝙ illa negatio nõ ſit alicui⁹ deťmi/
nate rei vl' circa determinatũ ſubie
ctũ.ſ3 ſit abſoluta negatio ita ꝙ ter
min⁹ ille abſolute ſit nõ ens Sexta
eſt ex iſtis ſequens, ꝙ nũq̃ extrema
pñt eſſe idẽ vel ſil'. Ex q̇bus oĩb9 cõ
cludunť ille q̇nq̃ ↄditões añ poſite
in diffinitõe ↄ̃dictiõis. Vñ eſt alia
ↄ̃dictio reſpectu ip̃ius affirmatiõis
et negatõis.ꝙ ſit vnius z eiuſdẽ ſm
idẽ reſpectu eiuſdẽ ſubiecti z in eo/
dẽ tꝑe.ſicut dictũ eſt ꝑus ſufficiẽter

¶ Conditões ꝑuatiue oppo ſitõis. z q̃uo ↄuenit z differt a contradictiõe. CCXXX.

Oppoſitio aũt ꝑuatiua ↄue/
nit cũ ↄ̃dictione in trib9 ↄdĩ
tiõibus. z differt ab eadẽ in
duab9. z ſic h3 q̇nq̃ ↄditiões. Pri/
ma eſt.ꝙ caret om̃i medio ſui gñis
Scđa ẽ ꝙ alteꝝ extremoꝝ dicit ali
q̇d poſitiuũ z alteꝝ nõ. Tertia eſt
ꝙ nunq̃ extrema ſtˀ ide3 nec ſil'. In
his trib9 ↄuenit cũ ↄ̃dictõe. Quar
ta ꝓprietas eſt ꝙ h3 mediũ ſubiectũ
ſuſceptiuũ. vt viſus z cecitas oculũ
Quinta ꝙ vtrũq̃ extremoꝝ ẽ in ge
nere.nã habit⁹ eſt in gñe directe.pri
uatio aũt indirecte. z nõ dicit nega
tõem abſolute.ſed negatõem deter
minate forme z in determinato ſub
iecto. z in his duabus deficit z dif/
fert a contradictione

¶ Conditões cõtrarie oppõ nis. z dñtia z couenientia cũ predictis duab9 CCXXXI.

Oppoſitio ãt ↄ̃rietatis aliq̃s
h3 ꝓprietates cũ q̇b9 cõuenit
cũ ↄtradictiõe z ꝑuatiua op
poſitõe. z aliquas in q̊ differt. Pri
ma eius ꝓprietas eſt.ꝙ oppoſita cõ/
trarie nũq̃ ſunt idẽ nec ſil'. z in hoc
ↄuenit cũ vtraq̃ predictaꝝ oppoſi/
tionũ. Scđa eſt ꝙ h3 mediũ ſuſcep
tiuũ vtriuſq̃ extremi quãtũ ad illa
ↄ̃ria quoꝝ nõ ineſt alterũ a natura.
Tertia ꝙ vtrũq̃ extremoꝝ ẽ infra
gen⁹ z infra idẽ gen⁹.q̃uis vnũ ha
beat ꝑuatiõis rõnem: z alteꝝ rõem
habitus ad inuicem cõparata. z in

his duabꝫ ꝯuenit cū priuatiua ⁊ dif
fert a contradictoria. Quarta ꝙ ſꝑ
vnū ꝯrioꝝ habeat rōem habitus.ſ.
nobilius. alteꝝ ꝓuatōis ſcꝫ ignobi
lius.⁊ in hoc ꝯuenit ꝓprie cū priua/
tiua. Quinta eſt.ꝙ vtrūqꝫ extremo
rū dicat aliquā naturā poſitiuā.qꝫ/
uis vnū habeat rōem ꝓuatiōis.⁊ al
teꝝ rōnem habitꝰ ad inuicē ꝯpara/
ta.vt albedo ⁊ nigredo Sexta eſt ꝙ
hn̄t mediū eiuſdē gn̄is q̄ntū ad cō/
traria mediata. Septia ꝙ eidē ſub
iecto viciſſim ineſſe pn̄t q̄ntū ad il/
la ꝯria in q̇bus non eſt regreſſus ab
vno in alterū. vel q̇bus alteꝝ a na/
tura nō ieſt Et in his tribꝫ vltimis
deficit ⁊ differt ab oppōe ꝯdictoria
et ꝓuatiua. Aliq̄ aūt iſtaꝝ ꝓprietatū
ſic ꝯueniūt ꝯtrarijs ꝙ oibus inſunt
q̄ttuor.ꝑma ſcꝫ ⁊ tertia q̄rta ⁊ q̇nta
tā mediatis qꝫ imediatis ꝯueniūt.
et tā illis q̄ ſucceſſiue inſunt qꝫ illis
q̄ ſucceſſiue ineē nō pn̄t. Scōa āt cō
ditio ſimpl'r loquēdo ſexta ⁊ ſeptia
nō oibus ꝯtrarijs ꝯueniūt.ſed ſcōa
ꝯuenit illis ꝯtrarijs q̇ꝝ alteꝝ nō in
eſt a natura.⁊ nō illis q̇ꝝ alteꝝ a na
tura ineſt.ſexta ꝯtrarijs mediatis ⁊
nō immediatis.ſeptima ꝯtrarijs in
q̇bus ab vno ad alteꝝ eſt regreſſus
et nō illis in q̇bus nō eſt regreſſus.

¶ Conditiōes oppoſitōis re
latiue.⁊ quō conuenit ⁊ differt
ab alijs Cap. CCXXXII.

Oppoſitio aūt relatiua hꝫ q̄t
tuor ꝯditiōes Prima eſt ꝙ
nō hꝫ mediū ſui gn̄is. ⁊ in h̄
ꝯuenit cū ꝯtradictoria ⁊ ꝓuatiua.⁊
cū ꝯtrarijs immediatis. ⁊ differt a
ꝯtrarijs mediatis Scōa eſt.ꝙ non
hꝫ mediū ſubiecti in q̊ ꝓprie cōuenit
cū ꝯdictōe ⁊ differt a ꝯrijs ⁊ ꝓuati/
ue oppoſitis Tertia eſt ꝙ in relatio
ne reali extrema nō ſꝫ idē. ⁊ in h̄ cō
uenit cū alijs tribꝫ.ſꝫ in relatōe rōis
pn̄t eē idē ſicut in relatōe idētitatis
in q̊ differt ab alijs. Quarta eſt.ꝙ
vnū oppoſitoꝝ ponit reliquū vl' de
ſtruit.qꝛ poſita ſe ponūt: ⁊ ꝑempta
ſe perimūt.in q̊ differt ab alijs tribꝫ
Hec igiť de oppōnibꝫ dicta ſufficiāt

¶ De dictōibꝫ ſcantibus vel ꝯno
tantibꝫ habitudinē alicuiꝰ ordinis.

Hic tertio dicendū eſt de noībꝫ
vel dictiōibꝫ ſignificantibꝫ vel
ꝯnotantibꝫ habitudinē alicuiꝰ ordi
nis Circa qd̄ occurrūt hec ꝑ ordinē
diſcutiēda.ſ.de ꝓori ⁊ poſteriori cū
ſuo oppoſito qd̄ eſt ſiml'.de ꝓncipio
de cauſa de elemēto.de neccārio. de
ꝓpoſitōibꝫ de.ex.in.de motu.de to/
to.de magis ⁊ minus. Circa aūt ꝓ
us ⁊ poſteriꝰ vidēda ſunt tria. Pri
mo q̊t modis d̓r ꝓus ⁊ poſteriꝰ ſm
dicta phi. Scdo quō d̓r prius ⁊ po
ſterius iuxta aſſignatōem Auguſti
ni. Tertio declaratio cuiuſdā dubij

¶ De priori et poſteriori.
Cap. CCXXXIII.

Primo igiť dicendū eſt de ꝓ
ori ⁊ poſteriori. Circa qd̄ ſci
endū vt pꝫ.v.metaph.ꝓus ⁊
poſterius dicunť reſpcū alicuiꝰ ꝓn/
cipij.⁊ illud d̓r ꝓus qd̄ eſt illi ꝓnci/
pio ꝓpinq̇us.poſterius ꝟo qd̄ eſt ab
eo remotiꝰ. Hoc aūt ꝓncipiū ꝑt ſu
mi tripl'r.vel in q̄ntitate.vl' in ꝯgni
tōe.vel in eē Et iō oēs modi ſm ꝓ/
us ⁊ poſteriꝰ reducūť ad aliquē iſto
rū triū modoꝝ.ꝙ aliq̇d eſt ꝓus alte
ro ſm q̄ntitatē vel in cognoſcendo
vel in eēndo. Ut aūt ſuꝑ patuit q̄n
titas eſt duplex.vna ꝯtinua.alia di
ſcreta. Scōm quātitatē ꝯtinuā di/
ciť aliq̇d ꝓus altero tripl'r. Primo
ſm ordinē in loco.vt ſi determineť
aliq̇s locus:qd̄ eſt ei ꝓpinquius eſt
ꝓus ſm locū.⁊ qd̄ remotius eſt po/
ſterius.⁊ hoc mō ignis eſt ꝓus aere
reſpcū celi.⁊ aer qꝫ terra. Si āt ecō

uerſo accipimus pncipiũ ad inferi⁹
vtputa terrã. ſic ecõuerſo aq̃ eẽt poꝛ
aere. ⁊ aer igne. Scđo mõ dicuntur
aliq̃ prioꝛa ſm tps. ⁊ h̄ dupl'r Uno
em̃ mõ dicunt̃ poꝛa reſpectu p̃teriti
q̃ ſunt remotioꝛa a pñti nũc. Et iſto
mõ poꝛ fuit xpi natiuitas q̃ꝫ ei⁹ paſ
ſio. q2 eius natiuitas ẽ magis remo
ta a pñti nũc. Alio° dicunt̃ aliq̃ po
ra reſpcũ futuri tpis. ⁊ ſic dicũt̃ po
ra q̃ ſunt ꝓpinq̇oꝛa pñti nũc. ⁊ ſic flo
ritio arboꝛis eſt poꝛ q̃ꝫ fructus futu
rus ex illa floꝛitiõe. Tertio dicũtur
aliq̃ poꝛa ſm oꝛdinẽ in mo[illegible]. ⁊ hoc
dupl'r. Uno mõ in naturalib9. ⁊ ſic
illud qđ pmo mouẽti eſt ꝓpinq̇us ẽ
pus. ſicut puer eſt pus viro. pus em̃
eſt puer aliq̇s q̃ꝫ vir. ⁊ in puericia ẽ
ꝓpinquioꝛ pmo generãti. Scđo mõ
in volũtarijs. ⁊ hoc mõ dicũtur po/
res illi q̇ ſunt in poteſtatib9 ꝯſtituti
et hic mod⁹ vocat̃ poꝛitas dignita/
tis. Et iſto mõ ſe hꝫ pnceps in ciui/
tate. rex in regno: quoꝝ eſt impare ⁊
mouere. ſubditoꝝ aũt ⁊ poſterioꝛũ
eſt exequi. Rex igit̃ in regno vel pn
ceps in ciuitate ſtꝫ primũ mouẽs. et
quãto eis aliq̇ ſunt ꝓpinq̇oꝛes tãto
dicunt̃ prioꝛes Scđm aũt q̃ntitatẽ
diſcretã dicunt̃ aliq̃ prioꝛa. ſicut q̃t/
tuoꝛ ſedẽtes poſt regẽ. q̇ eſt ei vicini
oꝛ đr prioꝛ. ⁊ in manu digitis diſcre
tis index reſpectu pollicis eſt prioꝛ
medio. ⁊ ſic de alijs. Prius aũt cog
nitiõe eſſe aliquid altero ꝯtingit tri
pl'r tã in cognitõe intellectiua q̃ꝫ in
cognitõe ſenſitiua. ſed mõ oppoſito
q2 illud qđ eſt pus in cognitõe intel
lectiua: ẽ poſterius in ꝯgnitiõe ſenſi
tiua. Uno igit̃ mõ pus eſt aliq̇d al
tero cognitõe ĩtellectiua. ſicut vl'ia
ſunt poꝛa ꝑticularib9. ſed in ſenſitia
eſt ecõuerſo Cũ em̃ rõ ſit vl'ium nõ
cognoſcit foꝛtẽ niſi cognoſcẽdo ho/
minẽ. ſed cũ ſenſus ſit ꝑticulariũ nõ
cognoſcit hoiẽꝫ niſi cognoſcẽdo ſoꝛ

tẽ. Scđo mõ eſt aliq̇d pus intelle/
ctiua cognitione: eo mõ q̊ ſimplicia
plus ꝯgnoſcunt̃ ꝯpoſitis. ſicut pus
cognoſcit̃ albedo ⁊ hõ q̃ꝫ hõ albus
ſed in ſenſitiua ecõuerſo. q2 pmo cõ/
poſita offerunt̃ ſenſui q̃ꝫ ſimplicia.
Tertio dicunt̃ aliq̃ poꝛa cognitõe
intellectiua eo mõ quo paſſiões mi
nus ꝯpoſitoꝝ ſtꝫ prioꝛes. ⁊ ſic cũ re
ctitudo ſit paſſio linee. leuitas ſuꝑ/
ficiei. poꝛ aũt ſit linea ⁊ ſimplicioꝛ
ſuꝑficie. rectitudo erit poꝛ cognitio
ne ip̃[illegible] leuitate. in ſenſu ãt eſt ecõuer
ſo. paſſiões em̃ magis ꝯpoſitoꝝ po
res ſtꝫ Prius ãt in eſſendo đr tripl'r
Primo rõne cõitatis. ⁊ ſic dicũtur
poꝛa que pñt eſſe ſine alijs: ſed alia
nõ ſine ipis. ⁊ iſto mõ aĩal eſt prius
hoie. Et hoc eſt pus a q̊ nõ conuer
tit̃ eſſendi ꝯñtia. vt đr in p̃dicamen
tis. nõ em̃ ſequit̃ ſi aĩal e[illegible] hõ eſt. ſed
bñ ecõuerſo. ſi hõ eſt aĩal ẽ. vñ aĩal
eſt pus hoie. Scđs mod⁹ eſt ſm at
tributõem ⁊ analogiã. Cũ em̃ ens
dicat̃ de ſuba ⁊ accñte. ⁊ ꝑ prius de
ſuba: dicim⁹ ſubam pus accidente.
Tertius mod⁹ eſt ſm diuiſionẽ en
tis in actũ ⁊ potentiã. Si em̃ acci/
piam⁹ ſm potẽtiã: ſic materia ẽ pri/
us foꝛma. ⁊ dimidiũ rei re. ⁊ ꝑs to/
to. Sed ſi accipiam⁹ ſm actũ econ
uerſo eſt. q2 foꝛma pus eſt materia.
et totũ dimidio ⁊ ꝑte. ꝑtes em̃ nõ in
cipiũt eſſe actu niſi ꝑ reſolutõeꝫ to/
tius. Areſto. ãt in li. p̃dicamentoꝛũ
ponit aliũ modũ prioꝛis. vt qñ ſunt
duo ꝯuertibilia et vnũ eſt cã alteri.
vt ſit illud qđ eſt cã alteri⁹ eſt prius
ſm naturã. ſicut veritas rei eſt cau/
ſa veritatis oꝛatiõis. ab eo enim qđ
res eſt vel non eſt oꝛõ đr vera vl' fal
ſa. Et tñ iſte ṽitates ꝯuertunt̃. ſ. ve
ritas rei ⁊ ṽitas oꝛõis facte de re. ſꝫ
ṽitas rei eſt poꝛ ſm naturã veritate
oꝛõis. Et ita patẽt modi poꝛis. ⁊ ꝑ
ꝯñs poſterioꝛis oẽs q̊s ponit phs ĩ

liº.ꝑdicamētoꝝ.ꝛ in.v.metaph.

¶Aſſignatio ꝑoris ꝛ poſteri
oris ſm Auguſti.xij.ꝯfeſſionū
caplo.xxviij. CCXXXIIII

SEcūdo ſciendū ꝙ btūs Au
guſtinꝰ.xij.ꝯfeſſionū.c.xxviij
videt aliter modos aſſigna
re ꝑoris dicēs.ꝙ ꝑus dr aliqd alte/
ro qttuor mōis. Primo eternitate.
ꝛ ſic deus eſt ꝑor oī creatura Scdo
tpe.ꝛ ſic flos ꝑor eſt fructu. Tertio
electiōe. ꝛ ſic fructus eſt prior flore.
Quarto origine.ꝛ ſic ē prior ſonus
cantu:ꝛ materia ꝑma reb ex mate/
ria ꝛ forma ꝯpoſitis. Qui mōi ꝗ/
uis ꝑmus ꝛ tertiꝰ videant differre
ab oī mō poſito ab Areſto.tn̄ nō eſt
ita.qꝛ ad aliquē iſtoꝝ reducibiles
ſunt.de ꝙ multū curandū non eſt

¶Quō vlia ſunt ꝑora cogni
tōe ꝑticularib CCXXXV.

TErtio hic notādū eſt ꝙ poſ
ſet videri male dictū qd di
ctū eſt de prioritate in ꝯgni
tiōe.ſcꝫ ꝙ in ſenſitiua cognitōe eſt ꝑ
or cognitio ꝑticulariū ꝗ vliū.hu
ius tn̄ oppoſitū videt dici ꝑº phyſi.
in ꝑncipio.ꝙ tā intellectiua ꝗ ſenſi
tiua cognitōe:prior ē cognitio vliuꝫ
cognitōe ſingulariū.igit male. Rn̄
dendū eſt ꝙ Areſto.de hac ꝑoritate
facit intentōem in trib locis quīto
metaph.vbi ponit qd dictū ē.ꝙ vni
uerſalia ſunt ꝑora cognitōe qntū ad
itellectū.poſteriora ꝟo in ſenſu Itē
in ꝑmo poſterioꝝ vbi dicit.ꝙ ꝯgni
tio ſingulariū ꝓcedit cognitōem vli
um.ſicut ſenſitiua ꝯgnitio ꝓcedit in
tellectiuā. Itē in pricipio ꝑmi phy/
ſicoꝝ vbi ponit ꝙ cognitio vliū ē
ꝑor cognitōe ꝑticulariū.nō ſolū ſm
intellectū:ſed etiā in ſenſu.ſicut co/
gnitio ꝯfuſa ē prior determiata Et
ponit exēplū ꝙ a remotis ꝑus ꝯgno
ſcit res viſa eſſe ens.poſtea dephen
dit ꝑ approximatōez eſſe aīal.poſtea
hō.poſtea ꝛ vltimo ſortes Et pueri
a pricipio oēs viros vocāt patres.ſꝫ
finaliter ſolū patrē ſuū. Ad hoꝝ ꝗ
ſolutionē intelligendū eſt.ꝙ qn̄ loq
mur de cognitōe taliū vliū ꝛ ſin/
gulariū ſm ſenſitiuā et intellectiuā
ꝯgnitionē poſſumꝰ loq tripl'r Uno
mō ꝯparādo cognitiōem ſenſitiuā
ad intellectiuā.ꝛ ſic ſenſitiua cogni
tio ꝓcedit ſꝑ cognitionē intellecti/
uā.ꝛ cū ſenſus nō ſit directe apphē/
ſiuus niſi ſingulariū.qꝛ nō ꝯgnoſcit
niſi ho nūc. Intellectꝰ aūt ecōtra
et directe ē ꝯgnoſcitiuꝰ vliū.vt pꝫ
iij.de aīa. Seqtur ex h ꝙ cū cogni/
tio ſenſitiua ſit ꝑor itellectiua:ꝙ co
gnitio ꝑticulariū ſit ꝑor cognitione
vliū.ꝓut he due cognitōes ad in
uicē ꝯparāt.ꝛ ſic accipit phs ꝑº.po
ſterioꝝ. Un̄ ꝛ ibidē dicit phs.ꝙ de
ficiente ſenſu nccē eſt deficere ſciam
ꝗ eſt ſm illū ſenſuꝫ.ꝛ iō etiā in ſenſu
illo intelligit dictū ibidē.ꝙ vlia ſtꝫ
magis nota ſimpl'r.et ſingularia ꝙ
ad nos Scdo mō pt fieri ꝯparatio
iſtaꝝ ꝯgnitionū:nō quidē ſenſitiue
ad intellectiuaꝫ.ſꝫ vniꝰ intellectiue
ad aliā itellectiuā.ſm ꝙ in eadē po
tentia eſt ꝓceſſus de impfecta ꝯgni
tiōe ad ꝑfectā. Et ſic cū vbiqꝫ in co
gnitōe ſit ꝓceſſus de impfecto ad ꝑ
fectū.cognitio aūt in vli ꝛ in cōi ſit
impfecta.in ꝑticulari aūt etſi diſtin
cta cognitio ſit ꝑfecta ꝛ determina
ta tā in ſenſitiua ꝗ in itellectiua co
gnitōe:magis vle eſt prius ꝯgnitōe
Et hoc pꝫ in ſenſu ꝛ ſm locū ꝛ ſm
tps. Scdm locū. qꝛ prius apphēdi
mꝰ aliquā rē a remotis eſſe corpus
ꝗ aīal.ꝛ aīal ꝗ hoīem. ꝛ hoīem ꝗ
ſortē. Idē eſt ſm tps.qꝛ puer a prici
pio priꝰ diſtinguit hoīem a nō hoīe
ꝗ hūc hoīem ab hoc hoīe.vn̄ pueri
a pricipio vocāt oēs viros patres.
poſtremo āt ſe determināt ad vnū/

ꝗðꝗꝫ. Et eodē mō magis cōe ꝑ̇us ē
cognitōe in intellectu ſicut in ſenſu
Et ſic loq̄tur Areſto. ꝑ̇° phyſic̄. Et
iſto mō dicit ibidē. ꝙ magis ꝯfuſa ⁊
magis vl'ia ſunt notiora nobis. ſed
q̊ ad naturā diſtincta ſtꝫ notiora. qꝛ
illa q̄ plus hn̄t de entitate plus hn̄t
de ꝯgnoſcibilitate. talia aūt ſtꝫ ma
gis determinata. Cū aūt dico ꝙ ſen
ſitiua cognitōe apꝑ̄hendūtur prius
vl'ia q̄ꝫ ꝑticularia: ſane intelligendū
eſt ꝙ ibi vl'e nō accipit̄ ꝑ abſtractio
nē. ſed ibi ſumit̄ ꝓ magis cōi ⁊ pro
magis ꝯfuſo. ꝑticulare aūt ꝓ magꝫ
determinato. Tertio mō ꝑ̄t fieri cō
paratio iſta ꝑ̄ cognitionū in eadem
potētia: non ſm rationem perfecti
et imꝑfecti. ſed ſm ratōem obiecti
directi ⁊ īdirecti. Et ſic ſenſus ꝑ ſe ⁊
directe hꝫ ꝓ obiecto ſingulare ⁊ ꝑti
culare. indirecte āt ⁊ multū ꝑ accn̄s
apꝑ̄hēdit vl'e. Inq̄ntū em̄ ꝯgnoſcit
hūc hoīez ꝯg̊ſcit hoīez q̇ de h̊ hoīe
puta de ſorte ꝑ̄dicat̄. Intellectus āt
hꝫ ꝓ obiecto vl'e ꝑ abſtractōez direc
te ⁊ ꝑ ſe. Indirecte āt ⁊ ꝑ lineā refle
xā cognoſcit ꝑticulare. vt ꝑꝫ. iij. de
aīa. Cū igit̄ q̄libet potentia ꝑ̇us fe
rat̄ naturaliter in id qꝺ̇ eſt ſuū obie
ctū directe. poſterius āt in obiectū
indirectū. obiectū aūt ſenſus ſit ꝑti
culare directe. indirecte aūt vl'e. ſeq̇
tur ꝙ prius realiter cognoſcit̄ a ſen
ſu ꝑticulare: poſterius vl'e. In intel
lectu aūt ecōuerſo: ꝑ̇us eſt notū vl'e
q̄ꝫ ꝑticulare. Et iſto mō dictū eſt ſu
pra de ꝑ̇oritate ꝯgnitōis diuerſa in
intellectu ⁊ in ſenſu reſpectu vl'is et
ꝑticularꝫ. ⁊ ſic naturaliter q̊ ad nos
et in ſenſu ꝑ̇ora ſunt cognitōe ſingu
laria. vl'ia aūt poſteriora. In intelle
ctu aūt ecōuerſo. ⁊ iſto mō loquitur
phs. v. metaph. Ex ꝑ̄dictis ꝑ̄t pa
tere q̄liter ſunt vl'ia ꝑ̇ora vel poſte-
riora cognitiōe ꝑticularibꝫ. ⁊ ꝑticu-
laria vniuerſalibus tā in cognitiōe
ſenſitiua q̄ꝫ intellectiua.

Quot modis dicit̄ ſimul. Cap. CCCXXXVI.

Simul āt ꝺ̇r ꝑ oppoſitū ad ꝑ̇
us ⁊ poſteriꝰ. ⁊ iō nō oꝫ ali-
q̊s modos ſimultatis aſſig-
nare: niſi ꝙ q̊t modis dicunt̄ aliq̄ ꝑ̇
us ⁊ poſteriꝰ: tot modis ꝑ oppoſitū
aliq̄ dicunt̄ ſil'. Ponamꝰ tn̄ tres mo
dos q̊s ponit Areſtꝫ. in ꝑ̄ntis. Quo
rū ꝑ̇mus eſt. ꝙ illa dicūt̄ eſſe ſil' q̊rū
g[…]atio ⁊ ꝯſeruatio ē in eodē ⁊ in eq̇
li tꝑe. ⁊ h̊ mō ſubiectū ⁊ ꝓpria paſſio
ſtꝫ ſil'. Scd̄s modꝰ eſt. ꝙ illa dicunt̄
eē ſil' quecūq̄ꝫ ꝯuertūtur ſm eſſendi
ꝯn̄am. ita tn̄ ꝙ vnū nō eſt cā alteriꝰ
vt ſit. ⁊ h̊ mō relatiua ſtꝫ ſil' natura.
qꝛ naturali intelligētia intelligūt̄ et
ꝯuertūt̄ ad inuicē. ⁊ neutꝝ̄ eſt cā al
teriꝰ vt ſit inq̄ntū relatiu[…] ꝫ ſm illō
in q̊ fundat̄ reſpectꝰ vnū poſſit eē cā
alteriꝰ. vt ꝑꝫ de p̄re q̇ eſt cā filij. Ter
tio dicunt̄ eē ſil' quecūq̄ꝫ ſpēs ex op-
poſito dicunt̄ ſub eodē gn̄e: vel etiā
diuidūt aliqꝺ̇ genꝰ. ⁊ ſic due oppoſi
te dꝛn̄tie diuiſiue vnius gn̄is ⁊ due
ſpēs ꝯſtitute ꝑ eas dicūtur ſil' eſſe.

De iportātibꝫ habitudinē or dis vl' cāſalitatꝫ. CCCXXXVII.

Dicendū nūc reſtat de noibꝫ
q̇bus importat̄ ordo vel ha
bitudo cauſalitatꝫ que ſunt
tria. ſcꝫ ꝑ̇ncipiū quo importat̄ ordo.
cauſa. ⁊ elemētum q̇bus importat̄
habitudo cauſalitatꝫ. Et de iſtis vi
dendū eſt qūo ſe hn̄t ad inuicē. Ad
qꝺ̇ dicendū ꝙ illa ſic differūt. qꝛ oē
elementū eſt cā ⁊ ꝑ̇ncipiū. ⁊ oīs cau
ſa eſt ꝑ̇ncipiū: ſed nō ecōuerſo. qꝛ nō
oē principiū eſt cauſa vel elementū
nec oīs cauſa eſt elementū. Ex q̊ ꝑꝫ
ꝙ ꝑ̇ncipiū ē magis cōe q̄ꝫ cā. ⁊ cā q̄ꝫ
elementū. Principiū igit̄ importat
ordinē quēdā. ſꝫ vltra hoc cā impor
tat influxū ad eſſe cauſati qꝺ̇ nō eſt

de rōne ꝑncipij. ⁊ iō ptꝫ ꝙ cōius eſt
nomē ꝑncipij ꝙ̄ cauſe. Un̄ in diui/
nis eſt ꝑncipiū reſpcū diuinaꝝ pſo/
naꝝ. vt pat̄ eſt ꝑncipiū filij. ⁊ pr̄ ⁊ fi
lius ſtꝫ ꝑncipiū ſpūſcī Nō aūt acci
pit̄ hic nomē cauſe vl̄ effectꝰ. vn̄ pat̄
nō eſt cā filij. nec pat̄ ⁊ filius ſtꝫ cau
ſa ſpūſcī. Un̄ pꝫ ꝙ ꝑncipiū eſt cōi/
us ꝙ̄ cauſa. ⁊ qꝛ cōioꝛa cognitōe pre
cedūt: ꝑmo de ꝑncipio. ſcd̄o de cau
ſa. tertio de elemēto dicendū eſt.

¶ Quot modis dicit̄ ꝑncipi/
um. ⁊ in q̇bus inuenitur ratio
ꝑncipij Ca. CCCXXXVIII

Quantū igit̄ ad nomē ꝑnci/
pij (qđ importat ordinē) ſciē
dū ꝙ ordo eſt nobis mani/
feſtioꝛ in motu locali vbi eſt ꝑus et
poſterius ⁊ ſm locū ⁊ ſm tp̄s magꝫ
ꝙ̄ in q̄cunqꝫ alia re. eo ꝙ motꝰ iſte ē
manifeſtioꝛ ſenſui. ſm ꝗ̄t ꝙ res ſunt
nobis magis note ſm hoc a nob̄ no
minant̄. Et iō qꝛ hoc nomē ꝑncipiū
ordinē quendā iportat. ordo aūt eſt
nob̄ notioꝛ in his q̄ circa motū loca
lē ſunt. ⁊ iō hoc nomen ꝑncipiū ſm
ſui rōem poſitū eſt ad illud qđ eſt ꝑ
mū in his q̄ recipiūt motū localem
Circa aūt motū localem occurrūt
tria. ſ. magnitudo ſuꝑ quā tn̄ſit mo
tus. ſcd̄o ip̄e motꝰ. tertio tp̄s mēſu
rans motū. Hec aūt tria hn̄t ſe per
ordinē. vt ptꝫ. iiij. phyſicoꝝ. Nā ſm
ordinē ꝑoꝛis ⁊ poſterioꝛis in magni
tudine accipit̄ ꝑus ⁊ poſteriꝰ in mo
tu. ⁊ ſm ꝑus ⁊ poſteriꝰ in motu eſt
ꝑus ⁊ poſteriꝰ in tp̄e. Iſtis ſuppoſi
tis p̄t patere facil̄r q̊t modis d̾ ꝑn
cipiū. qꝛ rō ꝑncipij ꝑmo ⁊ ſm ꝓpriaꝫ
ſignificatōem inuenit̄ in his q̄ reſpi
ciunt motū localē. Scd̄o in alijs ex
ordine ibi ꝯſiderato Quantū ad ꝑ
mū inuenit̄ rō principij tripl̄r. Pri
mo em̄ d̾ ꝑncipiū de ꝑncipio alicu/
ius magnitudis a q̄ incipit motus
ſicꝫ ſi nauta moueat̄ in mari a pro
ra in puppim: erit ꝓra ꝑncipiū ⁊ pup
pis terminꝰ. Et qꝛ ad ꝑus ⁊ poſteri
us in magnitudine ſeq̇tur ꝑoꝛitas ⁊
poſterioꝛitas motus. iō etiā inueni
tur ꝑncipiū in motu ⁊ in tp̄e. vn̄ po
nimus ꝑncipiū magnitudinis vt in
naui. ⁊ ꝑncipiū motꝰ. ſicut ſi aliq̇s
incipiat currere. ⁊ ꝑncipiū tp̄is. ſ. qn̄
ꝑmo curſus incipit eē Aliqn̄ aūt eſt
ꝑncipiū motꝰ a ꝑncipio magnitudi
nis. aliqn̄ non. ſed a magis oportu/
no. vt pꝫ. v. metaph̄. in exēplo poſi/
to in diſciplinis. Nō em̄ incipit ali/
qn̄ aliq̇s addiſcere ab eo qđ eſt ꝑnci
piū ſimpl̄r ⁊ ſm naturā. ſꝫ ab eo qđ
eſt magis oportunū ⁊ magis facile
ad diſcendū. vn̄ etiā in motibꝫ hūa
nis nō incipit ſꝑ motus in ꝑncipio
vie. ſed aliqn̄ a medio. Ex eodē eti/
am eſt ꝙ in illis motibꝫ q̇ ſtꝫ ſupra
circulares magnitudines nō hn̄tes
ꝑncipiū accipit̄ aliqđ ꝑncipium a q̊
oportune mouet̄ mobile ſm ſuā na
turā ſicut i motu coꝛꝑm celeſtiū ꝑn
cipiū motꝰ ponimꝰ in oꝛiēte. Ex q̊
ptꝫ q̄uo inuenit̄ principiū ⁊ rō ꝑnci
pij dici ⁊ in magnitudine ⁊ in motu
et in tp̄e. Ex ordine aūt ꝯſiderato in
motu locali inuenit̄ etiā ꝑncipij no
mē dictū in fieri ⁊ in generarōe reꝝ
et hoc dupl̄r. Uno° vt dicat̄ princi
piū aliq̇d inexiſtens ⁊ intrinſecum.
Alio° nō inexiſtēs ⁊ extrinſecū Pri
mo mō d̾ ꝑncipiū rei ꝑs illa q̄ gene
rat̄ q̄ntū ad naturalia. vel q̄ ꝑmo fit
q̄ntū ad artificialia. ⁊ ſic in natura/
libꝫ in aīalibꝫ ꝑncipiū eſt coꝛ: qꝛ pri/
mo generat̄. in artificialibꝫ ſicut in
naui carina. in domo fundamentuꝫ
et ſic de alijs. ⁊ in oībus iſtis illud
ꝑncipiū eſt inexn̄s. Alio° in natura
libꝫ d̾ ꝑncipiū rei vn̄ incipit rei gn̄a
tio q̄ntū ad naturalia. vel factio q̄n
tū ad artificialia. vel actio q̄ntū ad
mobilia. Ex hoc pꝫ ꝙ in naturalibꝫ

quidē reſpectu generatōis ſubſtātia
rū pater ꝛ mater dicunt̄ ꝑncipiū pue/
ri Et illud vn̄ incipit alteratio dr̄ ꝑn
cipiū alterationis. ꝛ conuiciū ꝯmouēs
animos dr̄ principiū belli In morali/
bus etiā illud dicit̄ principiū ex cuius
voluntate cetera mouent̄ Et inde di
cti ſunt principatus in ciuitatibꝫ vel
in ciuilibꝫ In artificialibꝫ etiā illud di
citur principiū quod ē principiū arti
ficiatoꝝ. hoc aūt eſt ars mechanica.
Inter quas etiā q̄dā dicunt̄ archite/
ctonice.i.principales. ꝛ ſunt he q̄ ha/
bēt alijs imparare ſicut nauif[…]tiua li/
gnoꝝ vel dolatiue. Ulterius aūt qꝛ
ad ſimilitudinē ordinis q̄ in motib⁹
exterioribꝫ apparet conſiderat̄ quidā
ordo in cognitōne reꝝ. ꝛ ꝑcipue ſm
ꝙ intellectus noſter ſm quandā ſimi
litudinē motus hꝫ diſcurrere de prin
cipijs ad concluſiones Ideo alio mō
dicit̄ principiū vn̄ res ꝑmo innoteſcit
Et ſic vtit̄ noīe principij ph̄s in libro
poſterioꝝ ponēs aliqua ꝑncipia de/
monſtrationū Et qꝛ oīs cauſa ē ꝑnci
piū licꝫ nō econuerſo. vt prius dictū ē
tot modis dr̄ principiū quot modis
dr̄ cauſa de qua immediate ſequit̄ In
ueſtigandū aūt ea q̄ de cauſa dicēda
ſūt quattuor ꝯcurrūt ꝯſiderāda Pri
mo q̄ ſunt genera cauſaꝝ. Scd̄o quō
ſe habēt ad effectū. Tertio quō ſe ha
bēt adinuicem Quarto quot modis
variant̄ ipa cauſaꝝ genera

Quot ſunt genera cauſaꝝ

Capl'm. CCXXXIX

Quantū ad primū ſciēdū ꝙ
quattuor ſunt gn̄a cauſaꝝ. ſ.
Efficiēs vt in naturalibꝫ pa/
ter ē cauſa filij. ꝛ in artificialibꝫ faber
eſt cauſa cultelli, In ciuilibꝫ ꝯſiliator
pacis Et itē cauſa materialis. vt ele/
menta ſunt materia mixtorū. ꝛ lapi/
des materia domus Itē cauſa forma
lis vt aīa ratōnalis ē forma corporis
et talis cōpoſitio vel figura domus
eſt forma eius Et finalis vt lucrū eſt
finis mercatiōis. ꝛ beatitudo hoīs. ꝛ
inhabitatio ē cā finalis ipius domus
Quantū aūt ad q̄dlibet genus cauſa
rū aliq̄d notādū eſt Et primo de cā
efficiente Scd̄o de cā materiali Ter
tio de cauſa formali Quarto de cau
ſa finali

De cauſa efficiente

Capl'm. CCXL

Quantū ad genus cauſe effici
entis Sciēdū ē ꝙ q̄uis oīs
cā efficiēs ſit agens naturale
vel a ꝓpoſito. tn̄ Auicen. ponit circa
hec q̄ttuor modos cauſe efficiēt. Eſt
eīm cā efficiēs. ꝑficiens, diſponēs. co/
adiuuās. ꝛ ꝯſilians Cauſa aūt effici/
ens ꝑficiēs. dr̄ que vltimā rei ꝑfectio
nē cauſat. ſicut illa q̄ induc[…]t formam
materialē rebꝫ materialibꝫ. vel artifi/
cialē in artificialibꝫ vt edificator do/
mus dū illā ꝑficit Diſponens aūt dr̄
q̄ nō inducit vltimā formā ſed aptat
materiā tm̄ ad formā. ſicut in artifici
alibꝫ ille q̄ dolat ligna ꝛ lapides dr̄ cā
efficiēs domus diſponēs tm̄ qꝛ nō ꝓ
ꝑrie dr̄ cā efficiens, qꝛ illud qd̄ ipe fa
cit nō ē domus niſi in potētia. appro/
pinquabit aūt tāto amplius ad rōnē
cauſe efficiētis. quāto faciet diſpoſiti
onē magis neceſſariā ad formā Et iō
illud qd̄ vltimā diſpoſitionē neceſſa/
riā cauſat q̄uis formā nō inducit. ſic
hō generās reſpectu forme itellectiue
q̄ ē ab extrinſeco. magis appropinq̄t
inter oēs cauſas diſponētes ad rōnē
cauſe efficiētis Adiuuās āt dr̄ iquā
tū coopat̄ ad ꝑncipalē effectū. Sꝫ in
hoc differt a ꝑncipali agēte. qꝛ agens
ꝑncipale agit ad finē ꝓpriū. adiuuās
aūt ad finē alienū. ſic adiuuās regē in
bello operat̄ nō ad finē ꝓpriū ſꝫ regis.
Et hec ē ꝯditō oīs cauſe ſcd̄arie ad
ꝑmā. nā cā ſcd̄aria ꝓpt̄ finē ꝑme ope/

ratur in oib⁊ agentib⁊ ordinarijs. ſi/
cut militaris ꝓpter finē rei ciuilis. Cō/
ſilians aūt dr̄ ab agente principali in/
quantū agēs dat ei finē ⁊ formā agen
di. ⁊ hec eſt ꝯditio primi agentis per
intellectū qd̄ eſt deus ad aliud agēs
ſecūdariū ſiue ſit agēs naturale ſiue
ꝑ intellectū. Nā primū agens intelle/
ctuale in omnib⁊ dat finē ⁊ formā agē
di ſcdo agenti cuiuſcūq₃. ſicut nauifa
ctor dolatori lignoꝝ ⁊ gubernator fa/
ctori nauis. ⁊ primus intellect⁹ toti
nature. Propter qd̄ dicunt do[illegible]es
ꝙ opus nature ē opus itelligētie. Ad
hoc aūt genus cauſe reducitur omne
agēs qd̄ facit eē aliquid quocūq₃ mō
nō ſolū ſm eſſe ſubſtantiale. ſ₃ etiā ſm
eſſe accidentale

¶ De cauſa materiali

Caplm. CCXLI

Quantū aūt ad genus cauſe
materialis ſciendū. ꝙ ſiue ac
cipiaṫ materia in reb⁊ natura
lib⁊. ſiue artificialib⁊. ſiue alijs ꝗbuſcū
q₃ reſpectu totius dr̄ materia duplex.
Una que diciṫ ꝓpinqua. alia remota.
Uerbi grā. materia ꝓpinqua ſyllogiſ
m[illegible] ſunt ꝓpoſitōnes. ſed remota ſunt
termini vel dict[illegible]nes. remotiores ſꝫ
ſyllabe. remotiſſime ſꝫ littere. Et ſicut
hic. ita ⁊ in naturalib⁊. vt materia ꝓ/
pinqua in hoīe ſꝫ carnes ⁊ oſſa. remo
ta ipa elemēta. remotiores materia
ꝑma. ⁊ ita etiā in artificialib⁊

¶ De cauſa formali

Caplm. CCXLII

Quantū ad genus cauſe for/
malis ſciendū ꝙ duplex ē for
ma rei. Quedā extrinſeca. ⁊
hec vocaṫ forma exēplaris ſicut liber
exēplaris a quo ſcribiṫ dr̄ forma exē/
plaris ſcripture ad quam inſpiciēdo
ſcriptor operaṫ. Et iſto mō ꝑ moduꝫ
forme exēplaris deus dr̄ forma oim
rerū. vn̄ cantam⁹. Effectiua vl̄ forma
lis cā deus ⁊ finalis. ſed nunq₃ mate/
rial̄. Alia forma ē intrinſeca inherēs. ⁊
hoc duplr̄. q₂ vel ſubſtātialis. vt aīa
rōnalis in hoīe. vel accidētalis vt albe
do. Circa qd̄ ſciēdū eſt ꝙ qn̄ vna res
ſimplr̄ in actu eſt materia alicuius ſi/
cut argentū phyale. ⁊ tūc forma cor/
reſpōdēs tali materie a pho vacatur
qn̄q₃ ſpēs. vt patꝫ. v. metaph. Qn̄q₃
aūt plures res ſimplr̄ adinuicē adu/
nate ſunt materie alicui⁹ rei. Qd̄ ꝗdē
contingit triplr̄. qn̄q₃ em̄ diuerſe res
ꝯiunguṅṫ ⁊ adunanṫ ſm ordinē tm̄ ſi
cut h[illegible]s in exercitu. vel dom⁹ in ci
uitate. ⁊ ſic ꝓ forma reſpōdet totum
qd̄ deſignaṫ noīe exercitus vel ciuita/
tis. Qn̄q₃ aūt nō ſolū adunanṫ ordie
ſed cōtactu vt colligatiōe ſicut aꝑpa/
ret in parietib⁊ dom⁹. ⁊ ſic reſpōdet
ꝓ forma ipa cōpoſitio. Qn̄q₃ aūt ſuꝑ
addit ipa cōpoſitio alterationē cōpo
nentiū qd̄ ꝯtingit in mixtione ⁊ tunc
forma ē ipa mixtio quedā ꝗ tn̄ nō eſt
ſpecies ꝯpoſitiōis. Et q₂ a forma res
hꝫ eſſe ⁊ quidditatē ⁊ totalitatē quid
ditatis iteꝝ ꝗdditas importatur ꝑ
diffinitionē. Jō ꝗcꝗd cauſat eē vocaṫ
forma a pho. ⁊ vlterius etiā ipa diffi
nitio dr̄ forma. nō obſtante ꝙ in reb⁊
ꝯpoſitis ex materia ⁊ forma diffinitō
vtrūq₃ ꝯtineat. Reliqua de materia
⁊ forma dicta ſunt ſuꝑ vbi agiṫ de ꝑ/
tinētib⁊ ad ꝑdicamētū ſubſtātie.

¶ De cauſa finali

Caplm. CCXLIII

Quantū aūt ad gen⁹ cauſe fi/
nalis ſciendū. ꝙ nihil ꝓhibet
plures fines eſſe intētos. licꝫ
nō eodē mō ab aliq̄ agente. vt medi/
cus intēdit ſanitatē tanq₃ finē princi/
palē ⁊ attenuationeꝫ corꝑis tanq₃ a/
ꝓpinquiſſimā ſanitati. ⁊ purgationē ꝑ
quā acquiriṫ attenuatio. Et ſicut ē in
iſtis. ita ⁊ in alijs. Jſti aūt fines ſunt
ſubordinati ⁊ dicunṫ fines ſub fine ſi

tur attenuatō ē ſub ſanitate. ⁊ purga
tio ſub attenuatione ⁊ ſanitate. talis
ēm attenuatio intēdit q̄lis ꝯgruit ſa
nitati. ⁊ talis purgatio q̄lis ꝯgruit
attenuatōni ⁊ ſanitati. Finis aūt ſp
h₃ ratione boni vel ſimplr vel ſaltem
apparēs bonū. Vñ nullus ad malu₃
inſpiciēs operat. vt dr Dioniſi⁹ Vlte
rius aūt ſciendū ē ꝙ q̄uis finis ſit in
quibuſdā vltimus in eē. tñ ſp ē prior
intētione ⁊ cauſalitate. vñ dr cā cauſa
rū. ē em̄ cā cauſalitatis in oīb₉ alijs
Eſt em̄ cā cauſalitatis efficiētis. effi-
ciens aūt materie ⁊ forme inquantū
facit materiā eē ſuſceptiuā forme. vl
formā ineſſe materie. ⁊ p ꝯſequēs eſt
cā cauſalitatis vtriuſq₃ Et de hac cā
litate ſtatim magis dicetur in tertō
capitulo

¶ Quō ſe hn̄t iſte. iiij. cauſe ad ſuū effectū Ca. CCCXLIIII

Quantū ad ſcðm quō ſe hn̄t
he quattuor cauſe ad effe-
ctū Dicēdū ē. ꝙ duo ſunt ex-
tra eſſentiā rei. ⁊ iō extrinſece dicunt.
ſ₃ cā efficiēs ⁊ finalis. Non em̄ ſunt
eſſentiales rei. ſic domificator ⁊ inha
bitator nō ſunt de ſubſtātia domus.
Qđ pat₃ q: nō exiſtēte vtroq₃ pt do
mus remanere Alie aūt due. ſ. cā ma
terialis ⁊ formalis nō accipiēdo for-
malē extra rē ſed inexiſtentē. ſunt de
ſubſtātia rei ⁊ inexiſtētes vel intrinſe
ce dicunt. vt aīa ⁊ corp⁹ ſt₃ de ſubſtā
tia hoīs ⁊ eius eſſentia

¶ Quō ſe habēt iſte quattuor cauſe in ratione cauſalitatis ad inuicem Ca. CCCXLV

Quantū ad terciū quō ſe hn̄t
iſte q̄ttuor cauſe ad inuicem
Sciēdū ꝙ duer due ſibi mu
tuo correſpōdēt Nā effectus ⁊ finis
ſibi inuicē correſpōdēt. quia effectus
ē pmus motus. ⁊ finis ē termin⁹ Et
ſilr forma ⁊ materia. nam forma dat
eſſe materie ⁊ materia ipm eē recipit
Eſt igit efficiens cā finis. ⁊ finis cau-
ſa efficiētis Efficiēs aūt eſt cā q̄tum
ad eſſe in quibuſdā. q: mouendo effi
ciens pducit ad hoc ꝙ ſit finis Finis
aūt eſt cauſa. nō q̄tum ad eſſe. ſ₃ quā
tū ad rationem cauſalitatis Nā effi-
ciens eſt cā inquātū agit. nō aūt agit
niſi cā finis. vñ ex fine habet ſuā cauſa
litatē efficiens Forma aūt ⁊ materia
ſibi mutuo ſunt cauſe quātū ad eſſe:
Forma quidē materie inquantū dat
ei eſſe actu Materia vo forme inquā
tū ſuſtētat ipſam Dico aūt vtramq₃
harū ſibi eē cauſa₃ eſſendi vel ſimplr
vel ſm q̄d. qđ dico ꝓpter formam ſub
ſtātialē q̄ dat eſſe ſimplr. ⁊ formā acci
dentalem q̄ dat eſſe ſm q̄d. prout for
ma ē Materia etiā q̄nq₃ nō ſuſtētat
formā ſm eſſe ſimplr. ſed ſm qđ ē for
ma huius habēs eſſe in hoc. ⁊ hoc ſo-
lū eſt in humano corpore ꝙ iſto mō ſe
habet ad aīam rōnalem. Inter has
aūt finis eſt cauſa cauſarum vt prius
dictum eſt

¶ Quot ſt₃ modi cauſarum infra illa quattuor genera Caplm. CCCXLVI

Quantū ad quartū videndū
eſt q̄t ſunt modi cauſa℞ Nō
ſolū em̄ ſunt cauſa℞ diuerſe
ſpēs q̄ dicte ſunt. immo etiā iſta℞ ſpe
cie℞ diuerſi ſunt modi Sūt aūt in ge
nere cauſa℞ iſta℞ q̄ttuor modi Pri-
mus eſt ꝙ quedā cauſe ſunt priores
quedam poſteriores. Priores dicun
tur primarie vel vniuerſales Poſte-
riores dicuntur ſecundarie ⁊ parti-
culares Et hic prioritas poteſt attē
di ſm rem. et ſm rationem. verbi gra
tia. primo in cauſis efficientibus vbi
eſt prioritas realis. homo generat ho-
minem et ſol. ſed ſol vt cauſa prior
et primaria et vniuerſalis licet re-
mota. homo vt cauſa poſterior ⁊ ſe-

cũdaria ꝛ ꝑticularis.ſed ꝓpinqua In
cauſis efficiẽtibꝫ aut differentibꝫ ſolũ
ratiõe ẽ etiã prioritas ſm rõnẽ ꝛ po/
ſterioritas.vt medicus cauſat ſanita
tẽ ſicut cã poſterioꝛ ꝛ ꝓxima.ſ; arti/
fex cũ ſit vniuerſalius ſicut ꝑma ꝛ re/
mota.Et qꝺ dictũ ẽ de prioritate et
poſterioritate in genere cauſe efficien
tis.intelligẽdũ etiã ẽ in gñe cauſe fi/
nalis.formalis ꝛ materialis Scꝺus
modus cauſaꝝ ẽ qꝛ q̄dã ſunt cauſe ꝑ
ſe q̄dã ꝑ accidẽs.Per ſe vt hõ eſt cã
agens ꝑ ſe hoĩs generati.Per accñs
vt albũ eſt cã ꝑ accñs hoĩs generati.
inquãtũ albedo accidit generãti.Eſt
aũt ſciendũ quantũ ad cauſam ꝑ acci
dens ꝙ aliq̄d põt dici cã alterius per
accñs dupl'r Uno mõ ex parte cauſe
qꝛ ſc; illud qꝺ accidit cauſe dꝛ eſſe cã
vt ſi dicerẽ ꝙ albũ eſt cã domꝰ.qꝛ al/
bedo accidit domificatori.Alio mõ
ex parte effectus.vt ſi dicaꝛ cã per ac
cidẽs alicuius qꝺ accidit ei qꝺ ẽ effe
ctus ꝑ ſe Qꝺ quidem põt eſſe tripl'r
vno mõ qꝛ habet ordinẽ neceſſarium
ad effectũ ꝑ ſe ſicut remotio impedi/
mẽti h; ordinẽ neceſſariũ ad effectu;
Unde remotio ꝓhibẽs dꝛ cauſa ꝑ ac
cidẽs ſiue illud ꝓhibẽs ſit ꝯtrariũ ſi/
cut colera ꝓhibet frigiditatẽ Unde
aliquid dꝛ infrigidare ꝑ accñs non qꝛ
cauſat frigiditatẽ.ſed quia tollit im/
pedimentũ frigiditatis qꝺ ẽ ei ꝯtrari
um.ſc; colerã.ſiue etiam nõ ſit ꝯtrari
um.ſicut colũna impedit motũ lapi/
dis.vñ mouens columnã dicitur mo
uere lapidẽ ſuppoſitũ ꝑ accidens.ſi/
cut remouẽs prohibẽs Scꝺo mõ ha
bet aliquid ad effectũ ordinẽ ꝑ accñs
nõ neceſſariũ.nec; vt in pluribꝫ.ſ; vt
in paucioribꝫ.ſicut inuẽtõ theſauri ad
foſſionẽ in terra.ꝛ hoc mõ fortuna ꝛ
caſus de quibꝫ phs determinat in.ij.
phiſicoꝝ.dicunꝛ cauſe ꝑ accñs.Tertõ
mõ.qꝛ nullum ordinẽ habet niſi forte
ſm eſtimationẽ.ſicut.ſi aliquis dicat
ſe eſſe cauſam terremotꝰ.qꝛ eo intrã/
te domũ accidit terremotus Tertiꝰ
modus cauſaꝝ eſt.ꝙ q̄dã ſunt cauſe
in actu.q̄dã in potentia.vt edificatio
nis cauſa in actu eſt edificans in actu
In potentia aũt edificatoꝛ actu non
operans.ꝛ idẽ ẽ de effectu.qꝛ quidã
eſt effectus in potentia.quidã in actu
Quartus modus cauſaꝝ eſt qꝛ que
dam ſunt ſimplices ſicut quando vni
ca cauſa agens cõcurrit ad vnũ effe/
ctũ.vt vnꝰ trahẽs nauẽ ad tractũ na
uis Quedã ſunt ꝯpoſite.vt quando
ſꝫ plures trahẽtes ad tractũ nauis.

¶ De elemento quid ẽ ꝛ cui conuenit elementum

Caplm. CCXLVII

Elemẽtũ aũt cauſalitatẽ im/
portat.ꝛ h; quattuoꝛ ꝯditõ
nes q̄ collegi poſſunt ex diffi/
nitõe data ꝑ phm.v.metaph. Prima
ꝯditio ẽ vt ſit cauſa ex qua fiet aliq̄d
et ꝑ hoc ꝑtinet ad genus cauſe mate
rialis Et ideo forma alicuius nõ p̄t
dici elementũ Scꝺa eſt ꝙ ſit primu;
in illo genere.ꝛ ideo farina nõ p̄t dici
elementũ panis qꝛ h; aliã materiã in
ſe.ſc; granũ.Tertia eſt ꝙ iſta materia
ſit inexiſtens ꝛ intrinſeca.ꝑ qꝺ differt
elementũ ab omni eo ex quo fit aliq̄d
ſicut ex materia tranſeũte. ſiue ſit pri
uatio.ſiue ꝯtrariũ.ſiue materia priua
tioni ꝛ ꝯtrarietati ſubiecta.q̄ eſt ma/
teria tranſiens.vt cũ dicimus ꝙ ho/
mo muſicus fit ex homine nõ muſico
et muſicum ex nõ muſico.Elementa
eñ oportet manere in his quoꝝ ſunt
elementa Quarta eſt ꝙ habeant ali/
quã ſpeciẽ q̄ nõ diuidaꝛ in alias duas
diuerſas ꝑ quod elementum differt
a materia prima que nullã ſpeciẽ ha/
bet.ꝛ ab omnibus materijs alijs que
in diuerſas ſpecies reſolui poſſunt.ſi
cut corpus humanum in carnes.oſſa
humores ꝛ hmõi.Iuxta hec q̄ttuoꝛ

definit phs.v.metaph.elementū dicens Elementū ē ex q̄ aliq̄d cōponit̄ q̄tū ad pmū Primo.quātū ad ſcōm In exiſtente.quātū ad terciū Indiuiſibile ſpecie ad aliā ſpēm. quantū ad quartū Et he q̄ttuoꝛ ꝯditōes ꝯcurrunt in lr̄is reſpectu dictionū ⁊ in q̄ttuoꝛ coꝛꝑib⁹ ſimplicib⁹ reſpectu coꝛpoꝝ mixtoꝝ. Ideo dicimᵘˢ lrās eſſe elemēta vocū.⁊ q̄ttuoꝛ coꝛꝑa ſimplicia.ſcꝫ aquā.ignē.aerē ⁊ terrā. eē elemēta mixtoꝝ ⁊ cōpoſitoꝝ ex his

¶ Quot modis dr̄ neceſſariū vel neceſſitas. CCXLVIII.

Q Uoniā aūt neceſſariū vl' neceſſitas ꝑ̄cat aliq̄d ꝑtinēs ad ratōem cauſe Eſt em̄ cā ad quā de neceſſitate ſequit̄ aliq̄d. Primo de neceſſario ⁊ de neceſſitate h̄ aliq̄d dicendū ē Cauſaꝝ āt vt dictū eſt alie ſunt intrinſece.vt foꝛma ⁊ materia.⁊ ab iſtis ſumit̄ q̄dā neceſſitas q̄ dr̄ imutabilitas Alie ſunt extriſece vt agēs ⁊ finis.ab agēte ſumit̄ ncītas coactionis vel violētie. Et a fine ſumit̄ neceſſitas q̄ dr̄ ex ſuppōe finis et expedientie. Et ſm̄ hoc pꝫ ꝙ triplex ē neceſſitas. ſcꝫ coactiōis ⁊ violentie qđ ꝑtinet ad cām efficientē.vt cū lapis ꝓijcit̄ ſurſum.mouet̄ ſurſum neceſſitate coactōis ⁊ violentie. Et hec neceſſitas nullo mō p̄t eē in deo. q2 a nullo p̄t cogi vel violētari.p̄t tn̄ eē in reb⁹ alijs creatis . vt in demonib⁹ in hoib⁹.i lapidib⁹ Sꝫ differēter. q2 in cognitōe hn̄tib⁹ talis neceſſitas violentie ⁊ coactōnis ē cū diſplicētia. et iō ibi vocat̄ magis coactio Sꝫ in carentib⁹ cognitōe ē ſil'r diſplicētia . ſed ibi magꝭ ꝓꝑie violētia q̄ꝫ coactio vocat̄. Alia ē neceſſitas q̄ ſumit̄ ex fine et hoc dupl'r. Eſt em̄ q̄dā neceſſitas ex ſuppōne finis.ſine q̄ fine ſuppoſito nō p̄t res ſubſiſtere. vt aīal nō p̄t viuere ſine cibo. Eſt alia neceſſitas ex ꝑte finis q̄ dr̄ expediētie. ſicut ſuppoſito iſto fine ꝙ volo trāſire ad rodanum.expedientiᵘˢ ē trāſire nauigādo q̄ꝫ vadēdo.⁊ iō neceſſitate expedientie ē nauis neceſſaria Et hec neceſſitas ex fine nō ē in deo quātū ad actᵘˢ intriſecos nec q̄tū ad actᵘˢ trāſeūtes q2 nō oꝛdinant̄ ad aliū finē q̄ nō ſit ipſe.ſꝫ hec neceſſitas bn̄ repit̄ in creaturis. Tercia neceſſitas ē imutabilitatis.q̄ ſumit̄ ex cauſis intrinſecis ſiue ex foꝛma ⁊ materia. ⁊ ſic hō ex parte foꝛme ē neceſſario rōnalis. ex ꝑte materie neceſſario ē moꝛtalis. ⁊ hec neceſſitas ē imutabilitatis ⁊ eſt in deo q̄tū ad actᵘˢ intrinſecos ⁊ imanētes vt pater generat filiū. ⁊ pater ⁊ filiᵘˢ ſpirāt ſpm̄ ſanctū Quantū āt ad actᵘˢ trāſeuntes in exterioꝛē materiā.non ē in deo talis neceſſitas. Vn̄ non de neceſſitate deus mundū creauit aut gubernat.ſꝫ mera volūtate ⁊ libertate Et ſic pꝫ ꝙ neceſſariū ⁊ neceſſitas dicunt̄ q̄drupl'r . ⁊ quō reperiunt̄ i deo et creaturis ⁊ quō nō Et hec diſtinctio p̄t ſumi ex.v.metaphiſice

¶ De cōtingēti q̄d ē et q̄t modis dr̄. Capl'm. CCXLIX.

E T q2 ꝯtingēs opponit̄ neceſſario de ꝯtingēti dōm eſt q̄d vocamᵘˢ ꝯtingēs ⁊ futuꝝ ꝯtingēs. ⁊ quot ſunt modi futuri cōtingētis. Circa qđ ſciendū ē. ꝙ an̄q̄ꝫ res ſit in actu ſm̄ eē ſue eſſentie ⁊ exiſtentie.ſolū hꝫ eē in cauſis ſuis ⁊ dr̄ futura Cauſaꝝ āt inuenit̄ triplex gradus. q̄dā em̄ ſunt neceſſarie in ſe ⁊ in oꝛdine ad effectū.ſicut ē motᵘˢ celi in cōꝑatōne ad eclypſes ⁊ alios effectᵘˢ q̄ ex motu oꝛbiū neceſſario eueniūt.⁊ effectᵘˢ ꝓ̄exiſtentes in cauſis ſunt qđ dā futuꝝ ſꝫ nō ꝯtingens. imo futuri neceſſarij Alie ſunt cauſe q̄ non ſunt neceſſarie ſaltē ꝑ cōꝑatōem ad effectus vt eos neceſſario ꝓducāt. imo

pñt nõ ꝓducere eos. ꝛ effect⁹ pexiſtẽ
tes in talib⸗ cauſis ſunt q̇dã futuri ꝛ
ↄtigẽtes. Et hoꝝ ẽ triplex dr̃ña. qꝛ q̄
dã cauſe ↄtingẽtes determinate ſtꝫ
ad ꝓducẽdũ ſuos effect⁹ vt frequen
ter nec deficiũt niſi raro. vt qꝛ hõ ge/
nerer cũ q̇nq꜡ digitꝫ ſolũ. hoc em̃ eue
nit vt in pluribꝫ. raro ãt euenit vt ge/
nerer cũ pluribꝫ vel paucioribꝫ q꜡ q̇n
q꜡. Effectus ĝ taliũ cauſaꝝ dũ p̄exi/
ſtunt in cauſis ſuis ſunt futuri ꝛ ↄtin
gẽtes. Sꝫ q̇dã eoꝝ ſunt ↄtingentes
frequẽter. q̇dã ꝓ raro. Alie ꝓ ſunt
cauſe q̄ de ſe nullã hñt determiñtõez
ad hũc effectũ ꝓducẽdũ. ſꝫ ꝑ ↄ̃ıãm ſe
hñt ad vtrũq꜡. ſicut ẽ liberꝝ arbitriũ.
vt ſortes p̄t currere vel non currere.
Et effect⁹ p̄exiſtẽtes in talibꝫ cauſis
ſunt futuri ↄtingentes ad vtrũlibet.
Sunt ĝ in vniuerſo futura ↄtingen
tia. q̄dã frequẽter. q̄dã raro. q̄dã ad
vtrũlibet Patet ĝ etiã ꝙ ↄtingẽs ad
vtrũlibet nũq꜡ dr̄ ꝑ cõparatõnem ad
cãm ↄtingentẽ ex neceſſitate nature.
Ita em̃ ſꝑ determinata ẽ ad vnũ niſi
impediat qđ fit vt raro Sꝫ dr̄ ꝑ cõ/
paratõem ad cãm agentẽ libere q̄ p̄t
agere vel nõ agere q̄ vt ſic nunq꜡ ali/
q̇d ꝓducit neceſſario cũ ſit aliq̄liter
indifferens ad ꝓpoſita. ꝓpter ꝙ qua
rõne vnũ ꝓduceret ꝛ alterum

¶ De p̄poſitõibꝫ Ex. De. ꝛ In
Capl'm. CCL

Inter p̄põnes aũt ſunt aliq̄
habitudinẽ cauſe iportãtes
q̄ ſepi⁹ veniũt in occurſum ꝛ
ſunt tres de q̇bꝫ rõne ſue ſpecial' diffi
cultatis aliq̇d dđm ẽ. ſ. ex. de. in. Pri
mo de ex. Scđo de de. Tercio de in.
Quantũ ad hãc p̄põnem ex tria vi/
denda ſunt. Primo em̃ in q̄ ↄueni/
unt ꝛ in q̄ drñt ex ꝛ de. Scđo quõ ꝛ
quot modis dr̄ eẽ aliq̇d ex alio affir/
matiue ꝛ poſitiue. Tercio quõ dr̄ ali
q̇d eſſe ex nihilo ꝛ nõ poſitiue

¶ In q̄ ↄueniũt ꝛ drñt Ex ꝛ De.

Quantũ ad p̄mũ quõ ſe hñt ad
inuicẽ he due p̄põnes ex ꝛ de
Dicendũ ꝙ ſi vtamur eis ꝓprie ex
et de drñt ſicut magꝫ cõe ꝛ min⁹ cõe
quicq̇d em̃ eſt de aliq̄ ẽ ex illo. ſed nõ
ecõuerſo. poteſt em̃ aliq̇d eſſe ex aliq̄
alio ꝛ nõ erit de illo. Vñ hec p̄poſitõ
de deſignat habitudinẽ p̄ncipij ↄſub
ſtãtialis vt material' p̄ncipij. vel effe
ctiui ↄſubſtãtialis. vt panis ẽ de fari
na. ꝛ cultell⁹ ẽ de ferro q꜡tũ ad p̄nci/
piũ ↄſubſtãtiale materiale. ꝛ fili⁹ ge/
nerar de patre ſicut de p̄ncipio cõica
tio gñatõis. q꜡tũ ad p̄ncipiũ materi
ale. ꝛ ẽ de patre generãte ſicut de p̄n
cipio effectio ↄſubſtãtiali. Sꝫ ex qñ/
q꜡ denotat p̄ncipiũ ↄſubſtãtiale. qñ/
q꜡ nec p̄ncipiũ ↄſubſtãtiale nec abſo/
lute p̄ncipiũ. ſꝫ ſolũ ordinem vt pate
bit ſtatim Et iõ ſm̃ ꝓpriã accepcõez
et ſtrictã cuiuſlibet vnũ ſe hꝫ in plus
ſcꝫ ex. ꝛ aliud in min⁹. ſcꝫ de. lꝫ aliq̄ñ
larga extẽſione vno ꝓ altero loquen/
tes vtantur,

¶ Quõ ꝛ q̄t modis dr̄ aliq̇d eẽ
ex alio affirmatiue ꝛ poſitiue CCLI

Secundo videndũ eſt q̄t mo
dis dr̄ aliq̇d ex aliq̄ vel eẽ vl'
fieri. ꝛ dicendũ ꝙ ſex modis
Aliq̄ñ em̃ ex aliq̄ dr̄ eẽ aliq̇d ſicut ex
materia. ꝛ tũc denotat habitudinem
cauſe material'. vt cultell⁹ ẽ ex ferro.
Aliq̄ñ ſicut ex forma. ꝛ tũc dr̄ denota
re habitudinẽ cauſe formal'. ꝛ ſic dici
mus ꝙ hõ ẽ ex corꝑe ꝛ aĩa. ſꝫ ex cor/
pore tanq꜡ materia. aĩa tanq꜡ forma.
Aliq̄ñ dr̄ aliq̇d eſſe ex alio ſicut ex cã
mouẽte vel effectiua. ꝛ tũc denotat ha
bitudinẽ cauſe efficiẽtꝫ. vt bellũ ẽ ex
ↄuicio. ꝛ artificiata ſtꝫ ex artifice Ali
q̄ñ ãt aliq̇d ẽ ex alio ſicut ſimplex ex
cõpoſito. ꝑtes ex toto. ꝛ tũc ex deno
tat habitudinẽ toti⁹ ad ꝑtes. ꝛ hoc
mõ corp⁹ ꝛ aĩa ſunt ex hoĩe cũ morit'

et ſyllabe ex dictōibꝫ. ⁊ lr̄e ex ſyllabis cū reſoluunt̄. Differt āt iſte modꝰ a tribꝫ p̄mis. qꝛ in illis tribꝫ ē aliq̄d ex alio in via cōpōnis vel ꝓductōis In illo aūt aliq̄d ex alio p viā reſolutionis. ſicut totū in p̄tes reſoluit̄. Quinto mō aliq̄d dr̄ eē ex alio ſicut ex fine. Et tūc ex deſignat habitudinē cauſe finalis. ſicut hō ex hoc comedit vt viuat. vita eīn finis ē comeſtiōnis Hic tū modꝰ nō ē adeo vt alij vſitatꝰ nec ꝓpriꝰ Sexto dr̄ aliq̄d eē ex alio nō denotando aliquā habitudinē cauſalitatis. ſꝫ ſolū habitudinē ordinis. hoc āt pt̄ eē dupl'r. Aliq̄n eīn iportat̄ ordo vel ſm tp̄s vel ſm motū. ⁊ h̄ dupliciter. qꝛ vel ſunt duo extrema motus Et ſic dicimꝰ ꝙ albū fit ex nigro vel ꝯſequunt̄ aliq̄ extrema motus. ⁊ ſic dicimꝰ ꝙ nox fit ex die. ⁊ nox ⁊ dies ꝯſequunt̄ diuerſum motū ſolis. Aliq̄n aūt attēdit̄ ordo ſm tp̄s ſolū. et ſic dicimus augmētatōem fieri ex eq̄noctio. i. poſt eq̄noctiū Et ſic pꝫ ꝙ ſex modis in generali aliq̄d dr̄ ex aliq̄ eē affirmatiue ⁊ poſitiue. Ad q̄s ſi alij modi inueniant̄ nō ſic expreſſi reducibiles ſunt ad iſtos ⁊ hmōi Vel coꝝ pl'es haberi pn̄t ex. v. metaph'i.

¶ Quō dr̄ aliq̄d eē ex nihilo vbi nō videt̄ ex iportare aliquā habitudinē poſitiue. CCLII

Tercio videndū ē quō aliq̄d dr̄ eſſe ex nihilo vbi nō videt̄ ex iportare aliquā habitudinem poſitiue Et ad h̄ dōm ē ꝙ differt dicere aliq̄d nō eſſe ex aliq̄. ⁊ aliq̄d eē ex nihilo. Nā cū dr̄ aliq̄d nō eē ex aliq̄ ꝓut ex importat habitudinē cauſe materialis. ordo oīno negat̄. et ſic nihil p̄dicat̄. ⁊ hoc mō filiꝰ dei ī diuinis dr̄ nō eē ex aliq̄. ꝓut ex īportat habitudinē cauſe materialis. nō eīn ē ex aliq̄ materia Hoc etiā pt̄ dici de angelis q̄ nō ſunt ex aliq̄. ſꝫ nō pt̄ dici de aliq̄ q̄ hꝫ materiā p̄tē ſui ex q̄ fiat. Cū āt dr̄ aliq̄d eē ex nihilo remanet ordo affirmatiuꝰ ad nihilū. Habet āt aliquē ordinē ad nihilū dupl'r. ſcꝫ ordinē tp̄is ⁊ nature. Ordinem tp̄is q̄dem. qꝛ p̄us duratōne fuit nō ens poſtea ens. ⁊ h̄ oī rei tp̄ali ꝯuenit. nō āt alicui eterno. ⁊ ſic ſi āgeli celum ⁊ cetere creature fuiſſent ab eterno. nō potuiſſet dici ꝙ fuiſſent ex nihilo ꝓut ex diceret ordinē tp̄is. ſꝫ qꝛ fides ponit ea nō eē ab eterno. ſed ex tp̄e. hoc mō oīa creata pn̄t dici ex nihilo. Ordinē āt nature pt̄ aliq̄d hr̄e ad nihilū ꝓ tāto. qꝛ totū ſuum eſſe ⁊ quicq̄d ē ab alio dependēs ē ſibi derelictū eēt nō ens ⁊ ꝓteret̄ in nihil. ita ꝙ ex p̄te ſui nō hꝫ niſi nō eē Et qꝛ qđ ineſt alicui ex ſeipo naturalr̄ p̄cedit qđ ineſt ei ab altero. Ideo poſito ꝙ angeli celū ⁊ cetere creature eēnt ab eterno. fuiſſet verū dicere ꝙ erant ex nihilo. qꝛ ex. ibi denotaret ordinē nature ad nihilū. Hoc āt veꝝ ē ⁊ fuiſſꝫ ꝙ oīs creatura ex ſe nō hꝫ niſi nō eē et ſibi derelictū. ſuū eē eēt nihil. Cuꝫ igit̄ creature oēs non ſunt ab eterno vt fides ponit. hn̄t initiū q̄tuꝫ ad id ꝙ ſunt ab alio. ſ. a deo dependēt. oēs creature vtroq̄ mō ſunt ex nihilo Filius āt in diuinis ⁊ ſp̄ūſſanctꝰ cū ſint ab eterno ⁊ coeterni. nec habeāt ordinem nature ad nihilum. nullo modo poſſent dici eē ex nihilo. licet poſſent dici nō eē ex aliquo. vt ex denotat habitudinē cauſe materialis

¶ De hac ꝑpōne de. q̄t modis dr̄ aliq̄d fieri de aliq̄ CCLIII

Secundo dicendum de hac ꝑpoſitōne de. ſciendū ꝙ ea vti poſſumus dupl'r. Uno modo proprie ſtricte. Alio mō large Si ſtricte ſic ſemper denotat habitudinem p̄ncipij conſubſtantialis vel effectiui vel materialis. vt cultellus

est de ferro quãtũ ad ꝑncipiũ ꝯsubstãtiale materiale. vel fili⁹ ẽ de patre ꝗ̃tũ ad subale ꝑncipiũ effectm̃. Et ꝗ̃uis etiã hec sint ꝟba doctoris scti p⁹ sniaꝝ. di. v. tñ in pᵃ pte sũme dr̃ ꝙ de qñq; denotat ꝑncipiũ formale in his dũtaxat q̃ st̃ forme subsistẽtes. ꝛ sic dicim⁹ ꝙ angel⁹ ẽ de natura intellectuali. Si ãt vtamur large hac ꝑpositõe de. sic aliqñ vtimur pure originalr̃. ꝛ designat habitudinẽ originis vt h̃ radius ẽ de sole. Aliqñ vtimur pure ordinabilr̃. ꝛ tũc denotat habitudinẽ ordinis. vt h̃. de mane fit meridies. de diuite fit paup. Aliqñ mixtim ĩportãdo habitudinẽ cause materialis ꝛ effectiue siue originalr̃. ꝛ tũc sumif materialr̃ ꝛ originalr̃. vt hic in humanis. fili⁹ ẽ de suba patris. Aliqñ subaliter ꝛ ordinabilr̃. vt h̃. de pane fit corp⁹ xp̃i. Ibi em̃ ẽ ordo. quia suba panis ꝑcedit ꝛ nõ manet. sȝ vlteri⁹ suba panis nõ annihilaf sȝ ꝯuertif in corp⁹ xp̃i. ꝛ iõ subaliter. Aliqñ etiã accipif substãtialr̃ ꝛ originalr̃. vt in diuinis. fili⁹ ẽ de suba patris. rõne ablatiui em̃ tenef substãtialr̃. rõe genitiui originaliter.

¶ De hac ꝑpõne in. ꝛ q̃t sunt modi essendi in. CCCLIIII

Tercio videndũ de hac ꝑpositõe in. Et sciendũ ꝙ sunt octo modi essendi in. Primus mod⁹ essendi in. ẽ sicut ps integralis in suo toto. vt digit⁹ in manu paries in domo. Scd̃s mod⁹ essendi in. ẽ sicut totũ ĩtegrale ĩ suis ptib;. vt dom⁹ in pariete tecto ꝛ fundamẽto. Terci⁹ mod⁹ essendi in. ẽ sic̃ spẽs in gñe. ꝛ silr̃ vnũqđq; inferius in suo superiori. Quart⁹ mod⁹ essendi in. ẽ sicut gen⁹ in sua spẽ. vt aĩal in hoĩe. ꝛ qđlibet definiẽs ĩ suo definito. Quintus mod⁹ essendi in. ẽ sicut forma in materia. Et iste qntus subdiuidif. q2 q̃dã ẽ forma subalis. vt aĩa ẽ forma subalis hoĩs. Alia ẽ forma accidentalis. vt albedo hoĩs. Et prima harꝝ dr̃ ꝓprie in. sicut forma in materia vel aĩa in corpe. Alia ãt dr̃ eẽ sicut accñs in subiecto. vt albedo in pariete ꝛ color in corpe. Sext⁹ mod⁹ essendi in. ẽ sicut aliqđ in suo efficiente. vt regnũ ĩ regẽte. Septim⁹ mod⁹ essendi in. ẽ sicut aliqđ in suo fine. vt ꝟtus in btitudine. Octau⁹ mod⁹ essendi in. ẽ sicut aliqđ in vase. vt vinũ in lagena. ꝛ vlĩter sicut locatũ ĩ loco. Hos ãt octo modos essendi in distinguit Aresto. in. iiij. phico. Boeti⁹ ãt assignat nouẽ. q2 subdiuidit qntũ ĩ duos vt dictũ ẽ. vñ ꝟsus. In sunt ps toti. generi spẽs. calor igni. Rex in regno res in fine. locoq; locatũ. Plures alij modi eẽndi in. inueniunf sicut in diuinis vna ꝑsona ẽ in alia. tñ oẽs aliquo mõ reducibiles sunt ad istos

¶ De motu ꝛ mutatõnib; ꝛ speciebꝫ earꝝ quõ se hñt ad inuicez Caplm. CCCLV

Quoniã aũt cause naturales ꝑ mutatiõem ꝛ motũ suos effect⁹ ꝓducũt. iõ de motu et mutatõe hic aliqđ dõm ẽ. Scd̃m phm in postꝑdicamẽtis mot⁹ sex st̃ spẽs. s. gñatio ꝛ corruptio. q̃ ꝓprie reperiunf in suba. Augmentũ ꝛ diminutio. q̃ repiunf in gñe q̃titatis Alteratio q̃ repif in q̃litate. Scd̃m locũ mutatio q̃ repif in gñe vbi. Ponif ãt cõiter istarꝝ mutationũ drña. q2 generatio ẽ via a nõ eẽ in esse. Corruptio ecõuerso ẽ via ab eẽ ad nõ eẽ. Augmẽtum ẽ ꝑexistẽti q̃titati additamentũ vñ est via ab ipfecta q̃titate ad pfectã. Diminutio ꝟo ecõuerso ẽ via a pfecta q̃ntitate ad ipfectã. Alteratio ꝟo mutaᵒ ab vna q̃litate ĩ aliã Scd̃z locũ mutaᵒ. ẽ mutaᵒ ab vno loco ĩ aliũ est ãt ĩtelligẽdũ ꝙ phs ibi large acci

pit motū. ſcꝫ ꝑ mutatōe. qꝛ genera-
tio ꝓprie nō ē mot⁹. ſꝫ mutatō Et iō
ſi ſm ꝓprietatē vocabuloꝝ debeat da
ri hec diuiſio dꝫ ſumi vt ponit̄ in pn-
cipio. v. phicoꝝ. vbi mutatio q̄ ē ge-
nus ad oēs iſtas trāſmutatōes ſic di
uidit̄. qꝛ oē qḋ mutat̄. vel mutatur
de nō ſubiecto in ſubiectū. ꝛ illa mu-
tatio ē generatio q̄ ꝓprie ē ſubarum
Uel de ſubiecto in nō ſubiectū. ꝛ ta
lis mutatio dꝛ corruptō. q̄ ſilr ꝓprie ē
ſubaꝝ. Quid aūt iporteꝛ iſtis noibꝫ
et qbꝫ ꝓprie ꝯueniāt dictū ē ſupra cū
de ꝑductōnibꝫ ꝑtinentibꝫ ● genus
ſube ageret̄ Uel mutatō de ſubiecto
in ſubiectū. ꝛ ſic ē mot⁹. ꝛ ita motus
ē ſpēs huius gn̄is qḋ ē mutatio ꝛ di
uiſa ꝯtra generatōem ꝛ corruptōem
Nulla aūt mutatio ē de nō ſubiecto
in nō ſubiectū. vt ibidē pꝫ Hec autē
ſpēs mutatōis. ſ. mot⁹ diuidit̄ i tres
qꝛ ē mot⁹ in gn̄e q̄ntitatis. ꝛ ille dꝛ au
gmentū vel diminutio Et ē mot⁹ in
gn̄e q̄litatis. ꝛ dꝛ alteratio Et in vbi
et dꝛ ſm locū mutatio. Quilibet aūt
motus eſt in eodem genere cum ſuo
termino. Unde motus ad q̄ntitatē ē
in gn̄e q̄ntitatis. ꝛ ſic de alijs. nō tn̄
qḋ ſit ſpēs q̄ntitatis ſꝫ ꝑ reductōnem
Qualr āt ſe habeat mot⁹ ad formā
et ad actōem ꝛ ad paſſionē dictū ē ſu
perius cū de actōne ꝛ paſſione fuerit
ſermo Ponit aūt eſſe q̄nqꝫ de ratōne
mot⁹ in ṗncipio. v. phicoꝝ q̄ reqrun
tur ad motū Primo reqrit̄ mouens
a q̄ ē ṗncipiū motus Scḋo reqritur
mobile qḋ mouet̄ Tercio tp̄s in q̄ ē
motus Quarto termin⁹ a q̄ incipit
motus Quinto termin⁹ ad quē ter
minat̄ mot⁹. Omē em̄ qḋ mouet̄ ab
aliquo mouet̄ q̄ntū ad ṗmā ꝯditōem
et ipm ē qḋ mouet̄ q̄ntū ad ſcḋam. et
in aliq̄ tpe q̄ntū ad terciā. ꝛ a q̄dā in
qḋdā mouet̄. q̄ntū ad quartā ꝛ quin
tam. Ex his ergo patꝫ hoꝝ ṗma ac-
ceptio ꝛ diſtinctio

¶ De toto ꝛ parte.
Capitulum. CCXLVI

Modo dicēdū ē de his noibꝫ
totū ꝛ ꝑs. Et ṗmo q̄t ſunt
modi toti⁹ ꝛ totalitatꝫ Se-
cūdo quō ſe hn̄t ad inuicē in ꝯuenien-
tia ꝛ dr̄ia Tercio in qbꝫ inuenit̄ q̄li-
bet illaꝝ totalitatū ꝛ in quo nō

¶ Quot ſtꝫ modi toti⁹ ꝛ totalitatis

Quantū ad ṗmū dicendū ē qḋ ē
ſextuplex totalitas ſm qḋ ē totū
in ſextuplici dr̄ia Eſt em̄ qḋdā totū
eſſentiale. qḋdā totū itegrale. qḋdā
totū ꝑfectionale. vt ita loq̄ liceat. qḋ-
dā totū poteſtatiuū ſiue potētionale
qḋdā totū vlē. ꝛ qḋdā totū nūerale.
Totū eſſentiale ē qḋ ꝯtinet plura re
aliter ꝯſtituētia vnā eēntiā ꝑ modū
actus ſicut eſt cōpoſitū ex materia ꝛ
forma. vt hō. Totū ṽo integrale eſt
qḋ ꝯtinet plā ꝯſtituentia ipm realr
nō ꝑ modū act⁹ ꝛ potētie. ſꝫ ꝑ modū
ꝯtinuatōis. vt in toto ꝯtinuo. vt in
ligno vel ꝑ modū ꝯtiguatōis vl' col-
ligatōnis. vt in domo arca vel lecto.
Totū aūt ꝑfectionale ſiue totalitas
ꝑfectōis attēdit̄ ſm cōplementū ꝑfe
ctionis ſube īdiuidualis. nō em̄ hꝫ
ꝑtes realr diuerſas ſubſtantiales. ꝛ
ſic dicimus. tot⁹ deus. totus angel⁹
tot⁹ punct⁹ Totū āt potētionale ſi-
ue poteſtatiuū ē illud qḋ hꝫ diuerſas
potētias realr diuerſas a ſua ſuba q̄
ſunt ṗncipia oꝑatōis. ſicut aīa hꝫ di-
uerſas potētias vt viſiuā auditiuā ꝛc̄
Totū aūt vlē ē qḋ ꝯtinet plēs ꝑtes
ſubiectiuas ſub ſe actu vel aptitudie
de qbꝫ p̄dicat̄. ꝛ iſta nō ꝯſtituūt illud
totū ſicut vnū ſm rē. ſꝫ ſolū ſm rōeꝫ
et ſic totū vlē ē gen⁹. vt aīal. vel ſpēs
vt hō ꝛ hmōi. Totū ṽo nūerale nō
ē aliud q̄ꝫ numer⁹ cōphendēs plura
litatē aliq̄ꝝ nūeratoꝝ. ſicut duode-
nari⁹ dꝛ numeꝝ. xij. apl'oꝝ Hoc aūt
totū nō ita ꝓprie hꝫ rōem totius. vt

alia Cuius rō ē. qꝛ totū ꝯphēdit plu
ra vt aliq̄ mō ſunt vnicum vel vnica.
numerꝰ āt dr̄ plura nō vt vnū. ꝛ itē
numerꝰ verificatᷣ de illis q̄ nō videntᷣ
habere aliquā vnitatē Sic ḡ patꝫ ꝙ
ſex ſunt modi totalitatꝫ. qꝛ ꝓo om̄e
totū ē ex ꝑtibꝯ vel rei vel rōnis. quot
modis dr̄ totū tot modis dicuntur
ꝑtes illi toti correſpōdētes Toti em̄
eſſentiali reſpōdent ꝑtes eſſentiales,
vt forma ꝛ materia. Toti integrali
ꝑtes q̄ntitatiue. Toti ꝑfectionali ꝑ-
tes rōnis Toti potētionali ꝑtes vir
tuales. q̄ ſunt ipe potētie. Toti vl̄i ꝑ
tes ſubiectiue. Toti numerali ꝑtes
numeri cōprehendentes ꝑtes nume
ratas totius diſcreti

¶ Quō dicte totalitates ſe hn̄t
ad inuicē Caplm̄. CCLVII

Secundo videndū ē quō he
totalitates ſe hn̄t ad iuicē. ꝛ
dōm ꝙ oīa tota ꝯueniunt in
noīe ꝛ rōe totius. quā ponit phs. v.
metaph. dicēs ꝙ totū ē cui nulla par
tiū ſuaꝝ deeſt. ꝛ ꝯtinet oēs. Diffe-
runt āt. qꝛ totalitas ꝑfectōis differt
ab oībꝯ alijs in hoc ꝙ qd̄libet totum
hꝫ ꝑtes realr̄ differētes Totū āt ꝑfe
ctionale hꝫ ꝑtes ſola rōne differētes
Aliqn̄ āt realr̄ vt in toto integrali. ꝛ
iō hoc videtᷣ eē cōe ad oīa tota. vnde
qd̄libet totū in ſua natura ē totū ꝑfe-
ctionale qd̄ nō ē aliquod illoꝝ q̄nqꝫ.
Iſta aūt q̄nqꝫ drn̄t. qꝛ totū vl̄e ē de
eſſentia cuiuſlibet ꝑtis ꝛ p̄dicatᷣ de q̄
libet ꝑte ſua ſubiectia. vt aīal de hoīe
et alijs ſpēbꝯ ꝛ indiuiduis ſub eo cō-
tentis. ſꝫ nullū illoꝝ totoꝝ ē de eſſen-
tia cuiuſlibet ꝑtis. nec p̄dicatᷣ de aliq̄
ꝑtiū ſuaꝝ. vt pꝫ diſcurrēdo ꝑ ſingula
Quantū ad totū itegrale male dice-
retᷣ. paries ē domꝰ. ꝛ ita in alijs To-
tum ꝓo eēntiale ꝛ nūerale drn̄t a to
to integrali ꝛ poteſtatio. qꝛ q̄libet ꝑs
totiꝰ eēntialis ꝛ nūeralᷣ ē de eſſentia
illiꝰ totius. ſꝫ nō q̄libet ꝑs totiꝰ inte
gralis vel poteſtatiui Nō em̄ poten-
tia viſiua ē de eēntia aīe. vel lapis de
eſſentia domꝰ Totū āt eſſentiale dif
fert a toto nūerali. qꝛ in toto eſſentia
li accipitᷣ aliq̄ ꝑs vt actus alteriꝰ. ſcꝫ
forma ꝛ aliq̄ vt potētia. ſ. materia. ſꝫ
in toto numerali vna ꝑs non ē forma
alterius q̄ ſit eiꝰ potētia Totū āt in-
tegrale differt a toto poteſtatiuo. q̄a
totū integrale dr̄ ſm̄ q̄ntitatē molis
et materie. totum āt poteſtatiuū ſm̄
q̄ntitatem ꝟtutis ꝛ efficacie. Et ita
pꝫ drn̄a iſtoꝝ totalitatū ꝛ ꝯueniētia

¶ In q̄bus p̄dicte totalita-
tes inueniantur ꝛ in quibꝯ non
Caplm̄ CCLVIII

Tercio videndū ē in q̄ iueni
antᷣ hmōi totalitates ꝛ i q̄ nō
Et dōm ꝙ totū eēntiale iuenitᷣ in oī
ente in q̄ ē cōpoſitio forme ꝛ materie
vt in oībꝯ corporibꝯ ꝛ nō in aliq̄ ente
ſimplici. ꝛ iō nō ē in deo nec in ange-
lo nec in aīali rōnali. nec ī formis ſim
plicibꝯ q̄buſcūqꝫ. vt in accidentibus
Totū aūt ꝑfectionale ē in deo. ange
lis ꝛ q̄buſcūqꝫ hn̄tibꝯ ꝑfectiōem ſm̄
naturā ſibi determinatā Et iō ꝯue-
nit deo ꝛ creature ſubē ꝛ accn̄ti. To-
tum āt itegrale nō ē in deo vel in an-
gelis vel formis ſimplicibꝯ. ſꝫ ē in ha
bētibꝯ q̄ntitatē molis ſolū Totū aūt
vl̄e nō ē ꝓprie in deo. licꝫ ibi ſit cōe et
ſpēale. ſꝫ eē totū vl̄e ꝯuenit ſubē ꝛ ac
cidenti nō ſm̄ eē reale qd̄ hꝫ in re ex-
tra. ſꝫ ſm̄ eē qd̄ hꝫ in aīa Totū āt po
teſtatiuū ꝓprie ꝯuenit ſolū hn̄ti diuer
ſas potētias diſtīctas ꝛ diuerſas ſm̄
rē Et iō deo nō ꝯuenit ꝓprie ſꝫ ange
lis ꝛ hoībꝯ. ꝛ generalr̄ oībꝯ viuētibꝯ ꝛ
cuicūqꝫ hn̄ti diuerſitatē potentiarūꝫ
Totū āt nūerale accipiēdo numerūꝫ
ꝓ numero ſiue multitudine. q̄ ꝯpo-
nitᷣ vni de tranſcēdentibꝯ. ē in oībus
entibꝯ diſtinctis. ꝛ iō talis totalitas
p̄t cōpetere diuinis ꝑſonis angel. ſub

ſtātijs oīb⁹ generalr̄ ⁊ accidētib⁹ Accipiendo āt numerꝫ ꝓ multitudine q̄ opponit᷑ vni qđ ē pncipiū numeri. ſic tale totum numerale nō cōpetit non hn̄tib⁹ q̄titatē Eſt āt inter doctores queſtio ſatis difficil᷑ quō totū differt a partibus. de qua nihil ad p̄ſens de termino. cum ſit extra propoſitū intentum. ſed hec de toto ⁊ partibus dicta ſufficiant.

¶ De ſuſceptōe magis ⁊ minus. Capl'm. CCLIX

Quantū aūt ad magis ⁊ minus videnda ſunt quattuor Cū eīn forme q̄ magis ⁊ minus ſuſcipiūt augeri dicant᷑. Primo videndū ē q̄bus formis ⁊ q̄liter augmentū ꝯuenit Scđo ꝑ hoc oſtēdit᷑ dr̄ia inter magis ⁊ minꝰ ⁊ inter intēſum ⁊ remiſſuꝫ ex vna ꝑte. ⁊ extēſum et nō extēſuꝫ ex altera Tercio oſtēdetur q̄b⁹ formis magꝭ ⁊ minꝰ intēdi et remitti ꝯueniat. Quarto oſtēdet᷑ ſm q̄d ꝯueniat intēdi ⁊ remitti illis q̄b⁹ ꝯuenit. Quinto remouebuntur duo dubia circa p̄dicta.

¶ Quid ſit augeri ⁊ q̄b⁹ ꝯueniat

Quantū ad p̄mū ſciendū ꝙ forme q̄ magis ⁊ minꝰ ſuſcipiunt augeri dicunt᷑. iō videndū ē quō augmentū varie diuerſis ꝯueniat Sciendū āt ꝙ augeri nihil aliud ē q̄ꝫ ſumere maiorē q̄titatē. vn̄ ſm qđ aliq̄d ſe hꝫ ad quātitatē. ita ſe hꝫ ad augmentū. vn̄ dictū ē ſupra ꝙ augmentum eſt p̄exiſtēti quātitati additamētum. Eſt āt duplex quantitas. vna dimēſiua q̄ ē q̄titas molis ⁊ corꝑalis Alia ꝟtutis ſeu ꝟtual᷑. ⁊ hec q̄titas ex ſuo gn̄e nō ē q̄titas nec diuiditur diuiſione ſue eēntie ſicut q̄titas dimēſiua. ſꝫ magnitudo eius attēdit᷑ ſm aliq̄d extra diuiſibile vel multiplicabile qđ ē obiectū actus ꝟtutis. et ex gn̄e ſuo ē forma accn̄talis in genere q̄litatis vel forma ſubālis. Augmētū igit᷑ reſpicit quātitatē dimēſiuam ⁊ quātitatē ꝟtutis. Sꝫ augmētum quātitatis ꝟtualis nec reſpicit nec ꝑtinet ad ſpēm motꝰ q̄ augmētū dr̄. ſꝫ magis ad ſpēm q̄ dr̄ alteratio. ⁊ hoc mō auget᷑ albedo ⁊ alie q̄litates Quātitas āt molis ⁊ dimēſiua ē q̄rundā ꝑ accn̄s ⁊ q̄rundā ꝑ ſe Per accidens q̄dē ſicut albedinis q̄ fundat᷑ in q̄titate. q2 in p̄dicamētis dr̄. q̄ta fuerit ſuꝑficies tantā albedinē eē dicis. ⁊ iō etiā iſtis augmētū ꝓut ē ſpecies motꝰ diuiſa ꝯtra alteratōem nō ꝯuenit niſi ꝑ accn̄s. q̄titas āt dimēſiua ⁊ molis ꝑ ſe īuenit᷑ in oīb⁹ corꝑib⁹ q̄ ꝑ ſe augent᷑. Per ſe āt auget᷑ aliq̄d dupl'r. aliq̄n eīn illud qđ aſſumit maiorē q̄titatē mouet᷑ de quātitate minori in maiorē. Aliq̄n aūt hoc eſt ſine motu illius qđ augeri dr̄. vn̄ nō q̄libet ꝑs eius auget᷑ ſicut q̄libet ꝑs mobilis ꝑ ſe mouet᷑. hoc aūt ꝯtingit q̄n efficit᷑ maior quātitas ꝑ additōnem alterius extranee quātitatis. ſicut q̄n addit᷑ lignū ligno. lapides aceruo et hmōi Et hoc q̄dē augmentū ē in talib⁹. ſed nō motus augmenti. Quando aūt aliq̄ mouet᷑ de minori quātitate ad maiorē p̄t dupl'r ꝯtingere Vel ita ꝙ quantitas ſit terminus motus Vel ita ꝙ ſequat᷑ terminum motus Quando igitur quātitas ꝑ ſe eſt totus motus. oportet ꝙ ibi ſit additio quātitatis ad totum ⁊ ad quamlibet partem. vt totum augeatur ⁊ quelibet pars totius ſicut fit in animalib⁹ et in plantis. ⁊ in talibus proprie eſt motus augmenti Unde motus non eſt niſi in habentibus potētiam intellectiuam. que ſunt viuentia. Conſequitur autem quantitas terminum motus quando motus eſt ad aliquam formam quam determinata q̄litas conſequitur. cuilibet autem forme debet᷑ q̄titas determiata. Et q̄a

mot⁹ nō ſpecificaṫ niſi ab illo qđ ꝑ ſe ē termin⁹ mot⁹. iō talis mot⁹ nō đr ꝑ ſe mot⁹ augmēti. ſed vel generatio ſi ſit forma ſubalis. ſicut qñ ex aere generaṫ ignis. vel alteratio qñ ē forma accñtalis. ſicut pꝫ in rarefactōe aerꝭ Sic ģ pꝫ aliq̄liter quō ꝛ q̄liter diuerſa diuerſimode augeri dicunṫ

¶ Triplex dr̄ña inter magis et min⁹ ꝛ mai⁹ ꝛ min⁹. CCLX

Ex his pꝫ ſcđm ꝙ ē dr̄ña iter magis ꝛ min⁹. ꝛ mai⁹ ꝛ minus. q̄ ē triplex Prima ē. qꝛ ꝓprie loquēdo maius ꝛ min⁹ ꝯuenit ꝑ ſe q̄ntitati dimēſiue. nō āt q̄ntitati ꝟtuali vel alicui q̄litati niſi ꝑ accñs. Magis aūt ꝛ minus nō ꝯuenit niſi q̄ntitati ꝟtuali ꝛ q̄litatib₉. Vñ dicimus lapidē maiorē vel minorē q̄ hꝫ plus vel minus de quātitate molis et nō ex hoc dicim⁹ magis vel min⁹ lapis. Scđo differunt. qꝛ habere ſe nūc alr̄ q̄ ṗus ſꝫm magis vel minus vocaṫ alteratō. ſꝫ habere ſe alr̄ ſꝫm ma ius vocaṫ augmentū. ſꝫm min⁹ āt vocaṫ decrementū vel diminutio. Vñ qñ rē dicim⁹ augeri ſꝫm q̄ntitatē ꝛ augeri ſꝫm q̄litatē. vel ipam q̄litatē aut q̄ntitatē augeri. equoce augmētū ſumiṫ ſicut ꝛ q̄ntitas. Tercio dr̄ñt. qꝛ ſe alr̄ hr̄e in plus ſꝫm q̄litatē vl' q̄ntitatē molis ē ipam q̄litatē vl' q̄ntitatē eſſe plus extēſam. ꝛ in minus eſt eſſe minus extenſam. Habere aūt ſe aliter ſꝫm q̄litatē ꝛ q̄ntitatē ꝟtutꝭ vel ipam etiā q̄litatē ē eē intenſam. in min⁹ aūt eē remiſſam Ex q̄ breuiter pꝫ ꝙ maius ꝛ min⁹ ꝑ ſe q̄ntitatem molis. magis āt ꝛ min⁹ quātitatē ꝟtutis ſiue q̄litates reſpiciūt. Itē variatio ſꝫm q̄litates ꝛ q̄ntitates ꝟtutis ſꝫm magis et min⁹ vocaṫ alteratio. ꝛ ad illā ſpeciem ꝑtinet talis mot⁹. variatio autē ſꝫm q̄ntitatē molis vocaṫ augmentū vel decrementū. Itē qꝛ extēſum eſſe plus vel min⁹ ad q̄ntitatē molis ꝑtinet. eē intenſum vel remiſſum ad q̄litatē vel q̄ntitatem virtutis.

¶ Quib₉ formis ꝯueniat ſuſcipere magꝭ ꝛ min⁹ CCLXI

Tercio vidēdū ē q̄b₉ formis ꝯueniat ſuſceptio magis et min⁹. Et dōm ꝙ nō oīb₉. qꝛ nō ſubalib₉. ſꝫ accidētalib₉. nec oībus accidētalib₉. qꝛ non q̄ntitati molis. vt pꝫ ex dictis. qꝛ illis nō cōpetit magis ꝛ min⁹. ſꝫ mai⁹ ꝛ min⁹. nec aliȷ̈s oīb₉. ſꝫ ſeꝑabilib₉ a ſuis ſubiectis ꝛ q̄ cōcernūt ſubiecta diuerſaꝝ ſpecierū ꝑ qđ excluduṇṫ forme ſubales ꝛ proprie paſſiones. Et hoc ꝓprie videtur illis q̄litatib₉ ꝯuenire q̄ hn̄t iſtas cōditōes. ſ. ꝙ ſint ſeꝑabiles ꝛ diuerſaꝝ ſpecieꝝ ſubiecta ꝯcernūt. Poteſt āt hoc tali rōe ꝑſuaderi. qꝛ nulla forma p̄t reꝑiri ī diuerſis gradib₉ niſi agēs eā ꝑducēs vel ſubiectū eā recipiens poſſit diuerſimode ſe hr̄e. Agēte em̄ vniformiṫ ſe habēte in ſe ꝛ ad paſſuꝫ et paſſo ſilr̄ vniformiṫ ſe hn̄te in ſe et ad agēs. neceſſe ē actōeꝫ eē vniforme et terminū actōis. Idem em̄ manēs idē reſpectu eiuſdē ſꝑ natum ē facere idē. ſꝫ reſpectu formaꝝ ſubaliū ꝛ accidentaliū que inſeꝑabilr̄ ꝯueniūt vni ſpēi tm̄. vt ſunt ꝓprie paſſiones. ꝛ ſubiectū ꝛ agēs recipiēs ſꝑ vniformiṫ ſe hn̄t. reſpectu aūt aliaꝝ formaꝝ accidentaliū q̄ ſunt ſeꝑabiles ꝛ ꝯcernūt ſubiecta diuerſaꝝ ſpecieꝝ pn̄t ſe hr̄e diuerſimode. ģ ꝛc̄. Poſſet ģ hec rō ꝑ ſingula declarari. ſꝫ ſuꝑponaṫ iſta. qꝛ hec declarari habent ṗmo ſententiarum. diſtinc. xvij.

¶ Scđm q̄d cōueniat ſuſcipe magis ꝛ minus formis ſuſcipientibus Caplm. CCLXII

Quarto vidēdū ē ſꝫm q̄d talibus formis ſuſcipe magꝭ ꝛ minus ꝯueniat. Ad h̄ dōm

ꝗ rō quare forma accidētalis ſuſcipit
magis ⁊ minus ē indeterminatō for
me ſpecifice i ſua eſſentia vt meliores
doctores tenēt Hec aūt indifferētia
vel indeterminatio tripl'r pōt ſumi
Uno mō vt forma accidētalis dicat
indifferēs.q2 pōt eſſe in diuerſis ſub
iectis differentibꝫ ſpē vt albedo in ni
ue ⁊ lapide.⁊ talis indifferētia vel in
determinatio nō facit ꝙ forma ſuſci
piat magis ⁊ minus pciſe Scdo pt
ſumi talis indifferētia q2 aliqua for
ma pt ineſſe ſubiecto ⁊ nō ineſſe.vt al
bedo parieti.⁊ talis indifferētia vl' in
determinatio.ineſt oī accidēti ſepabi
li.⁊ nec iſta pciſe facit ꝙ forma mag
⁊ minus ſuſcipiat Tertia indifferen
tia eſt ſm ꝙ eadē forma ē indifferens
vt plus vel minus inſit ſubiecto. vt
albedo ſorti. Quāuis aūt due prime
indifferētie ſint coadiuuātes vt ſaltē
ſimul ſint cū forma ſuſcipiēte magis ⁊
minus.tñ hec tertia indifferētia po
nit a doctoribꝫ melioribꝫ ratio ꝯpleti
ua quare forma ſuſcipiat magis ⁊ mi
nus Indifferētia aūt qlibet iſtaꝝ triū
reſpicit ipam formā.nō ſolū ſm eē for
me ſed ſm eſſe materie.⁊ iō forma ac
cidētalis nō ſolū ſm gradꝰ ineſt. ſed
ſm gradꝰ in eſſentia dr̄ ſuſcipe magis
⁊ minus ꝗꝫuis qdā doctores oppoſi
tū fuerint opinati. Hoc aūt ſic ꝓbat
ſicut ſeꝫ maius ⁊ minus extenſiue
ad quātitatē.ita magis ⁊ minꝰ intēſi
ue ad qualitatē.ſꝫ magis ⁊ minus ex
tēſiue attendit ſm eſſentiā ꝗntitatis
ꝗ quo ad hoc hꝫ gradus ⁊ latitudinē
in eſſentia Scdo ſic.ſicut idiuiſibilis
forme ē rō nō ſuſcipiēdi magis ⁊ mi
nus.ita diuiſibilis forme ſm gradus
eſt rō ſuſcipiēdi magis ⁊ minus.ſꝫ in
diuerſitas forme attēdit ſm eſſentiā
igit ⁊ diuiſibilitas forme ſm gradus
forme Tertio q2 oīs alteratō termi
nat ad formā ꝗ eſt in tertia ſpē ꝗlita
tis.vt pꝫ ex.vij.phiſi.ſꝫ vera alteratō
ē inter magis ⁊ minus in eadē ſpē.vt
pꝫ ex.v.eiuſdē.ergo alteratio ꝗ ē ſub
iectū magis ⁊ minus terminat ad ve
rā formā ꝗ ē de tertia ſpē ꝗlitatis Sꝫ
hoc nō pt eſſe niſi gradus intēſionis
⁊ remiſſiōis attēderet ſm ipam eſſen
tiā qualitatis.ꝗ in eis eſt talis latitu
do ⁊ varietas graduū ſm eſſentiā for
me Et ſic pꝫ ſm qd ꝯuenit formis ſu
ſcipere magis ⁊ minus.q2 rōne idiffe
rētie ⁊ indeterminatōis ⁊ latitudīs
ꝗ nō ſolū attēditur ſm eſſe forme ſed
etiā ſm eſſentiam

¶ Quare dicimus maior et minor albedo.et non magis et minus albedo Cap. CCCLXIII

QUinto remouēdū eſt qddaꝫ
dubiū Dictū ē em ꝙ magis
⁊ minus reſpiciūt qualitateꝫ
maius ⁊ minus ptinēt ad quātitatē
⁊ hoc nō videt.q2 ſicut bñ dr̄ maior
et minor lapis.ita maior ⁊ minor al
bedo ⁊ maior ⁊ minor ꝟtus Itē dictū
eſt ꝙ ꝗlitas ſuſcipit magis ⁊ minꝰ in
eſſentia.hoc nō videt .magis em pci
ſe attribuit eſſentie forme in abſtra
cto.eſſe aūt in ꝯcreto.vt cū dicēdo al
bedo ꝗꝫ cū dicendo albū.ſꝫ nō poſſu
mus dicere magis ⁊ minus albedo.⁊
dicimꝰ magis ⁊ minus albū Ad iſta
dicendū ꝙ ſicut ē duplex ꝗntitas.ſcilꝫ
molis ⁊ ꝟtutis.ita duplex ē magnitu
do.ſcꝫ molis ⁊ pfectōis ſiue virtutis.
Loquēdo ꝗ de magnitudine pfectō
nis ſm quā idē eſt eē maiꝰ qꝺ meliꝰ
talis magnitudo ꝯuenit formis ſuſci
pientibꝫ magis ⁊ minus.⁊ ſm talem
maioritatē ꝯuenit eidē albedini ꝙ ſit
maior pfectōne cū eſt intēſa ꝗꝫ cū ē re
miſſa.ſꝫ nō ita ſit ꝯſuetū vti vocabu
lo maioritatis in magnitudine pfecti
onis ſicut in magnitudie molis Unā
albedo intēſa maior ē ſeipa remiſſa.⁊
ecōuerſo remiſſa minor ē ſeipa intēſa
Sꝫ hic maioritas vl' minoritas attē

dicit ſm magnitudinē ꝑfectōis. vñ qñ
dicimus maius ⁊ min⁹ ꝑtinet ad q̄ꝫ/
titatē molis Magis autē ⁊ minus
dicimus de magnitudine ꝑfectōnis
interdū ecōuerſo ē. vñ etiā maius ⁊
minus ſm magnitudinē ꝑfectōis cō
uenit aliq̄b⁹ in q̄b⁹ illud maius ⁊ mi/
nus ē idē qđ magis ⁊ minus Sꝫ tūc
remanet ſcđm dubiū. quare nō dr̄ ſm
h̄ magis ⁊ min⁹ albedo. cū dicat̄ ma/
ior ⁊ minor albedo. ⁊ q̄re dicimus ma
gis ⁊ minus albū. ⁊ nō maius ⁊ mi/
nus albū Attēdēdo ad ſolā maiorita
tē albedinis. dicēdū eſt q̄ hoc ē ꝓpter
modū ſignandi generalē. cū eñ aduer/
biū ſit adiectiū ꝟbi. determinat ipm
ꝟbū ⁊ ꝑficit ipm ⁊ ꝑticipiū ſilr̄ cū ali
qualiter ad ꝟbū appropinquat. ⁊ etiā
aliq̄ noīa q̄ ſignant ꝑ modū inherentie
Forme aūt in ꝯcreto ſignate ſignant̄ ꝑ
modū inherentie vt albū In abſtra/
cto aūt ꝑ modū ſubſtātie ⁊ ꝑ ſe ſtātꝭ
vt albedo. ⁊ talia in abſtracto ſumūt̄
ſubſtātiue Subſtātiuū aūt determi/
nat̄ ꝑ adiectiū. ⁊ q̄r magis ⁊ min⁹ ſtꝭ
aduerbia. determināt aliqđ ꝟbum ⁊
ꝑticipiū. ⁊ nomē ſignans ꝑ modū inhe
rētie. cū ſint taliū adiectiua. ideo cōi/
ter dr̄ ſortes magis vel min⁹. melius
vel pei⁹ currit. vel magis vel min⁹ vl̄
meli⁹ vel pei⁹ currēs. ⁊ ſor. ē magꝭ vl̄
minus alb⁹. ⁊ iſtud ē magis uel min⁹
albū. nō aūt ſortes ē magis vel min⁹
curſor. ⁊ magis vel minus albedo. q̄
ſignant ꝑ modū ſubſiſtētis ⁊ ſubſtātie
Adiectiuū aūt determinat ſubſtāti/
uū. ⁊ ideo bñ dr̄ melior currit ſortes
⁊ nō melius. ⁊ nec magis currit ſor/
tes. ⁊ maior vel minor albedo. ⁊ non
magis vel minus albedo. hoc aūt ē ex
modo ſignandi grāmaticali q̄ impedit
⁊ facit vt ſic vel ſic aliter vel aliter ſm
modū ſignandi diuerſum dictionū loq̄
cōgrue valeamus.

¶ De noībus ſecūdaꝝ intentionū. ⁊ p̄mo de q̄buſdā cōditionib⁹ ipſaꝝ. Ca. CCLXIIII

Poſtq̄ꝫ expediti ſumus de no
minib⁹ p̄me intētionis. acce/
dēdū eſt ad declarationē no/
minū ſiue vocabuloꝝ ſcđe intētionis
Circa qđ tria p̄mitto. Primū eſt q̄ ſi
cut ſcđa intētio fundatur in p̄ma. ita
vna ſcđa intētio fundat̄ ſuꝑ aliā ſecun
dā. ſicut hoc qđ dico ſpēs. qđ eſt ſcđa
intentio fundat̄ in hoc qđ dico hō qđ
eſt prima intētio. ita ſuꝑ hoc q̄ eſt eē
p̄dicabile de multis. qđ eſt ſcđa inten
tio. fundat̄ hec ſcđa intentio. ſcꝫ ſpēs
⁊ ſuꝑ ſpecie fundat̄ ſpēs ſubalterna ⁊
ſic de alijs q̄ ſcđe intētiones ſunt Se
cūdū qđ p̄mitto ē q̄ tam in noīb⁹ pri
me intētionis q̄ꝫ in oīb⁹ ſcđe intētōis
quedam dicunt̄ ſine ꝯplexione. vt hō
vel cū dico ſpēs. Quedā cū ꝯplexio/
ne. vt hō currit. vel homo eſt ſpēs. vl̄
ſpēs ē ſcđa intētio. ⁊ ita in alijs Ter/
tiū qđ p̄mitto eſt. q̄ ſicut inter noīa
primarū intentionū ſunt quedā vt p̄
us patuit q̄ trāſcēdūt ⁊ circūeunt oē
genus Et q̄dā q̄ equaliter inueniunt̄
in genere ſubſtātie ⁊ accidētis Et q̄/
dā q̄ ſolū cōueniūt vni generi Ita ⁊ in
ſcđis intentionib⁹ quedā ſunt cōmu/
nes oīb⁹ trāſcendētib⁹ ⁊ omnib⁹ decē
reꝝ generib⁹. ſicut hoc qđ dico p̄dica
bile ⁊ multa alia Quedā ſunt ſolum
cōes decē gen̄erib⁹ reꝝ. ſic hoc qđ di/
co genus ⁊ ſpēs ⁊ multa alia Quedā
ſunt ſpecialr̄ ꝑtinentes ad vnicū ge/
nus. vt h̄ qđ dico ſuppoſitū. qđ in gn̄e
ſubſtātie ſolū inuenit̄

¶ Ordo dicendorum Capitulum: CCLXV

His ſuppoſitis ordine debito
a priorib⁹ ⁊ cōmuniorib⁹ in/
choādo Primo dicet̄ de noī
bus ſcđaꝝ intētionū q̄ ꝯueniūt incō/
plexis Scđo de noīb⁹ ſcđaꝝ intētio/
nū q̄ ꝯueniūt cōplexis ſicut ē oratio

ꝯpoſitio ꝛc. Quantum aūt ad incom
plexa Primo videndū eſt de nomini
bus ſcdaꝝ intētionū q̄ circūeunt trā/
ſcendentia. vt decē reꝝ genera. ꝛ ſunt
omnibus cōmunia. Scdo dicendū ē
de illis noibus ſecundarū intentōnū
q̄ ſunt cōmunes decē rerū generibꝫ ꝛ
nō. vi. tranſcēdētibus Tertio de illis
q̄ cōueniūt ſingularibus generibus.
ita ꝙ vni generi ſolū. Dicēdo autem
de noibus ſecūde intētiōis eorū que
ſunt communes trāſcēdētibus. x. ge/
neribꝫ occurrūt talia ad pꝛeſens eſſe.
. xiiij. ꝛ ſunt hec Intētio. tranſcendēs
vniuerſale. abſtractū. ꝯcretum. predi
camētum. pꝛedicabile. pꝛedicatū. ſub
iectū ſubijcibile. vniuocū. equiuocū.
analogū. denominatiuum Incipiēdo
ergo ab omniū iſtoꝝ pꝛimo. ſcȝ ab in/
tētione dicēda ſunt quattuoꝛ Pꝛimo
quid impoꝛtaꝛ hoc noīe intētio Se/
cūdo quid ſit pꝛima ꝛ ſecūda intentō
Tertio quō ſe hn̄t ad iuicē. Quarto
quid ē intētionale

¶ Quid ē intētō. et quō ſe hȝ
ad itellectū ꝛ volūtatē. ꝛ vn̄ dꝛ
intētio Capl'm. CCCLXVI

Quantū ad pꝛimū quid ē in/
tētio ꝛ quibus ꝯueniat Sci
endū eſt ꝙ intētio impoꝛtat
tendentiam in alterum. vnde intētio
dicitur quaſi in alterum tētio. Et qꝛ
tam intellectus q̄ȝ volūtas tēdūt in
alterum. ſcȝ in ſuum obiectum. ideo
intētio pertinet ad intellectum ꝛ vo/
lūtatē. Nec obſtat ſi dicatur ꝙ ſicut
intētio dicitur in alterum tēdētia vel
in alterum tētio. ita intētio dicitur in
tus tētio. ꝛ ideo ſicut a tēdētia in alte
rum intētio cōuenit intellectui ꝛ etiā
volūtati. ita debet pertinere ab iſta cō
ditione qua dicitur intus tentio. hec
eni duo ſimul ſtant apud intellectum
ꝛ volūtatē intꝰtētio. ꝛ i alteꝝ tēt. ō vt
eni dictū ē ſuperiꝰ. intelligere ꝛ velle
ſunt actiones immanētes ꝛ nō tran/
ſeūtes in exterioꝛem materiam. Illa
ergo intus immanētia operationum
poteſt cōuenire nomē intentiōis in/
tellectui ꝛ volūtati. ſm ꝙ intētio dici
tur intus tentio. Sed quia ſemper
actus intellectus ꝛ volūtatis termi/
natur ad ſuum obiectum quod eſt p̄/
ſens ipi eſſentie anime vel potētie. nō
quidem ſm realem pꝛeſentiam ſȝ ſm
obiectalem. qualiter dicit phs. iij. de
anima. ꝙ lapis non eſt in anima ſed
species lapidis Idcirco quia ꝑ actuȝ
terminatum ꝑ obiectum potētia ten
dit in ipſum. ſicut nomē intētionis cō
uenit intellectui ꝛ voluntati ab eo ꝙ
intētio eſt. quia reſpicit immanētiam
operatiōis infra potētiam. ita ꝯuenit
eiſdem pꝛo eo ꝙ intētō eſt in alterum
tētio. quia reſpicit obiectum pꝛeſens
potētie obiectiue Et ita patet ꝙ no/
mē intētionis ex parte duplici. quia ꝛ
ex parte operatiōis ꝛ ex parte obie/
cti cōuenit tam intellectui q̄ȝ volūta/
ti. Qua propter de vtroqȝ pꝛoceden
do pꝛimo dicēdum eſt quomodo cō/
ueniat intētio volūtati Scdo quō cō
ueniat intellectui

¶ Quō intētio cōueniat vo/
lūtati ꝛ reſpectu volūtatis ꝛ re
ſpectu rei volite CCCLXVII

Accipiēdo ergo intentionem
pꝛout ſe tenet ex parte volū
tatis. ſic ſciēdū ē. ꝙ intētō ac/
cipiꝛ dupliciter Uno modo ipe actꝰ
volūtatis diciꝛ intētio. ſicut ſi aliquis
velit ire ad eccleſiā ad vidēdum coꝛ/
pus chꝛiſti. diceretꝛ talis volūtas intē
tō ſua. ꝛ tali volūtate intēdit aliquis
videre coꝛpus chꝛiſti Alio modo di/
citur intētio res intenta. ſicut ſi aliq̄s
diceret. intētō mea ē ſcribere. ibi res
diceretꝛ intētio. ſ. ipſa ſcriptura Et me
rito itētio vt ſe tenet ex ꝑte volūtatꝭ
dꝛ quādoqȝ actus eius quo intēdit

qñqȝ obiectũ eius qđ intẽdit ꝑ actũ. Nam ipa volũtas qñqȝ ſumit ꝓ ſuo actu. cũ dico. bonã volũtatẽ habeo ad te Qñqȝ ꝓ obiecto ⁊ re volita. vt cũ đr. bibere eſt voluntas ſitiẽtis. hoc latius dictũ ẽ ſuperius Et lȝ iſte modꝰ locutiõis de intẽtione ſepius in ſcri-pturis reperiat. tñ ſic nõ intendimus loqui de intẽtiõe. qñ dicimus aliqua noia eſſe prime vel ſcđe intẽtionis.

¶ Quõ accipit intẽtio vt reſpicit pertinẽtia ad intellectũ

Si aũt accipiat intẽtõ ex ꝑte in-tellectus. ſic etiã accipit duplr. Uno eñ mõ accipit ex ꝑte intelligentis. ⁊ de hoc primo dicẽdũ ẽ Alio mõ ex ꝑte rei intellecte. ⁊ de hoc ſecundo dicendũ eſt

¶ Quomõ ex parte intelligẽtis eſſe repſentatiuũ đr intẽtio Capl'm. CCLXVIII

Quantũ ad primũ. ſi intentio accipiat ex ꝑte itelligẽtis. ſic đr intẽtõ omẽ illud qđ ꝑ modũ repſentãtis ducit intellectũ in cognitionẽ cuiuſcũqȝ rei Et qꝛ ſpẽs itelligibiles ⁊ actus intelligẽdi cõceptꝰ mẽtis formatus quẽ nos ꝟbũ mẽta-le dicimus repſentatiue ducũt in co-gnitionẽ rerũ. ideo qđlibet eoꝝ h̄ mõ intentio vocat Et ex hoc etiã nomen intẽtiõis ẜm vſum loquẽtiũ trahit ⁊ extendit vt dicat intẽtio q̄cũqȝ ſilitu-do ſiue qđcũqȝ exẽplar realiter repreſentãdo ducẽs in cognitionẽ reꝝ Et hoc mõ ſpẽs rei viſibilis in medio et in ſpeculo vel in oculo in fantaſia vel ſpẽs in memoria ſenſitiua vel etiam imago herculis. intẽtõ dici pñt. qꝛ ex ſui natura ad alteꝝ ipm cognoſcẽte ꝑ modũ cuiuſdã tendẽtie deducũt . Et q̄ꝫuis hoc mõ ſepe doctores vtãtur ipa itẽtiõe ⁊ appropinquaret plus ad noſtrũ ꝓpoſitũ. tñ nec ſic intẽdimꝰ de intẽtiõe qñ dicimus aliqua noia eſſe prime vel ſcđe intẽtionis

¶ Quõ accipit intẽtõ ex ꝑte rei itellecte Capl'm. CCLXIX

Secũdo accipit intẽtio apud intellectũ ex ꝑte rei ĩtellecte ⁊ hoc mõ đr intentio ipa res q̄ intendit. inquantũ intellectꝰ tendit in ipam ſicut in qđdã cognitũ ꝑ actuȝ intelligẽdi. ⁊ ſic loquimur hic de intẽtione in ꝓpoſito Hec aũt intẽtio du-plr accipit ⁊ inuenit. Uno mõ formaliter. ⁊ tunc ſignificat in abſtracto. vt hoc nomẽ intẽtionalitas. ⁊ tũc intentio đt terminũ ipius tẽdẽtie. ſiue illđ qđ reſultat ex tali tendẽtia intellectꝰ ꝑ ſuũ actũ in rẽ ipam Et hec habitu-do in abſtracto p̄ciſe ẜcat purum ens rõnis Alio mõ accipitur materialr. ⁊ tunc ẜcat in cõcreto. ⁊ tũc ẜcat ⁊ đt illud qđ intelligit quicq̄d ſit illud. et eñ intentio ꝯcretũ. ſȝ intẽtionalitas abſtractũ Et q̄ꝫuis in ꝯcreto res itellecta materilr dicat intẽtio q̄ aliqñ eſt ens reale. tñ ꝑ illud qꝛ importat no-mine intẽtõis formalr in ꝯcreto ẽ ſꝑ ens rõnis Ipſa g̊ res intellecta materialr in ꝯcreto. đr intẽtio ſiue res itellecta ſiue ens reale. vt homo lapis ⁊ hmõi. ſiue ens rõnis vt ſpẽs genus ⁊ hmõi Dicit aũt ꝓ tãto intẽtio in cõ-creto ẜcare materialr. qꝛ ẜcat illud qđ intelligit in abſtracto aut ipam habitudinẽ formalr q̄ rẽ itellectã ꝯſeq̄tur ſcȝ noĩe intẽtionalitatis. qꝛ noĩe intẽtionis in cõcreto ipm ſubiectũ habitudinis nõ eſt ṗncipale ẜcatũ ſȝ magis ipa habitudo Sȝ qꝛ ꝯcreta in accidẽtalibꝫ formalr ⁊ principalr ẜcãt accñs ⁊ formã. materialr aũt ſubiectũ acci-dentis ẜcãt ⁊ ſcđario. in q̊ ſubiectũ eſt forma accidẽtalis. ſicut h̄ ꝯcretũ albũ ẜcat formalr albedinẽ. qꝛ albũ ſolã q̄litatẽ ẜcat. vt đr in p̄dicamentꝭ. ſcđario ãt ⁊ materialr dat itelligere ipam rẽ in q̄ eſt albedo. qꝛ albũ đr res alba. ita

etiā cū intētō ſit ↄcretū. materialiter
ſcat ip̄aȝ rē itellectā in q̄ fundaṫ habi
tudo ip̄am ↄſequēs in qua ē intelle/
cta. ſed formalr̄ ſcat ip̄aȝ habitudinē
q̄ eſt ad modū forme Et ſicut albedo
ſcat formalr̄ ip̄am formā i abſtracto
p̄ciſe ⁊ nihil aliud materialr̄. ita intē
tōnalitas ſcat formā ſolū ⁊ ip̄am ha
bitudinē ⁊ nihil materialr̄ Noīe igiṫ
intētionis formalr̄ ⁊ q̄ꝫtū ad formale
ſcatū importaṫ habitudo rei itellecte
ad actū intelligendi Sȝ materialiter
⁊ q̄ꝫtū ad materiale ſcatū intētō res
intellecta dr̄ quecūq̄ȝ ſit ſiue ens rea/
le ſiue ens rōnis.

Quō et qn̄ conuenit rei in tellecte vt dicatur ītētio vel nō Capl̄m. CCCLXX

Hec aūt res intellecta qn̄ ē ve
rū ens reale circūſcripto om̄i
actu intellect⁹ duplr̄ ↄſidera
ri p̄t Uno mō abſolute vt ē res p̄ciſe
nō habēdo reſpectū ad itellectū. ⁊ ſic
nulla res diciṫ intentio. vt hō in reꝝ
natura p̄ciſe ↄſideratus vel lapis. ali
as oporteret ꝙ eſſe intentōnē eſſet de
rōne taliū qd̄ eſt falſum Alio mō pōt
ↄſiderari cū habitudine ad actū itelli
gēdi. inquantū eſt intellecta. ⁊ ſic q̄dā
habitudo ip̄am ↄſequiṫ q̄ formalr̄ in
tētio dr̄. ⁊ ideo ſup̄ rem abſolute ad/
dit rei habitudinē ad actū intelligen
di Sic igiṫ res intellecta intētio diciṫ
materialr̄. abſolute aūt recepta nō dr̄
intētō ſed res. ip̄a aūt habitudo for/
malr̄ dr̄ intētio. q̄r cū p̄ciſione noīs in
tētōnalitatis. aut ſine preciſione noīs
intētionis q̄ res ip̄a dr̄ intētio materi
alr̄ ⁊ q̄ res ē intellecta q̄cūq̄ȝ ſit ſiue
ſit ens reale. vt hō. ſiue rōis vt ſpēs. ⁊
ſic accipiṫ hic intētō cū loq̄mur de in
tētiōe q̄ꝫtū ad noīa p̄me intētōis ⁊ ſe
cūde intētōis Ita pȝ q̄t modis dr̄ in
tētio qm̄ aliqn̄ ſumiṫ ex p̄te volunta/
tis ⁊ q̄ꝫtū ad actū ⁊ q̄ꝫtū ad obiectū
⁊ ſic nō loq̄mur hic de intētōe Aliqn̄
ex p̄te intellectus. ⁊ ſic q̄ūq̄ȝ ex p̄te in
telligētis ⁊ nō ſic hic intēdim⁹. Ali/
qn̄ ex p̄te rei intellecte ⁊ ſic de itētiōe
eſt p̄ſens ꝓpoſitum

Quid eſt prima intentio ⁊ ſecūda. ⁊ que ſunt noīa p̄me im poſitōis ⁊ intentiōis ⁊ q̄ ſcd̄e Capl̄m. CCCLXXI

Secūdo vidēdū ē. q̄d ⁊ vn̄ di
caṫ p̄ma intētio vel ſcd̄a. In
hoc em̄ ꝙ dico p̄ma vel ſcd̄a
intētio. importaṫ ⁊ ip̄a intētio ⁊ intē/
tionū ordo. q̄r ergo dictū ē de intētio
ne. dicēdū ē de intētionū ordine q̄ im
portaṫ in hoc ꝙ dico p̄ma ⁊ ſcd̄a intē
tio Noīa em̄ q̄dā dicunṫ prime impo
ſitōis ſm̄ grāmaticū. ⁊ p̄me intētōis
ſm̄ logicū. et q̄dā etiā dicunṫ eodem
mō ſcd̄e impoſitiōis. ⁊ ſcd̄e intentōis
Sciēdū ē g̊. ꝙ ordo iſte vn̄ aliqua di
cunṫ p̄me intētiōis ⁊ aliq̄ ſcd̄e intētō
nis nō p̄t ſumi ex p̄te intelligentis. q̄r
ſic ſpēs intelligibilis q̄ eſt p̄mū repre/
ſentatiuū intelligēdi eſſet p̄ma inten
tio. et actus intelligēdi q̄ eſt ſcd̄m eēt
ſcd̄a intētio. et v̄bū mentale eſſet ter/
tia. q̄ ſunt falſa Nec pōt ſumi ex parte
actus intelligēdi. q̄r ſi ſic. ſortes eſſet
p̄mus intellectus. ⁊ plato ſcd̄us. ſor.
eſſet p̄ma itētio. ⁊ plato ſcd̄a. ⁊ ſic po
ſtea ꝓcedēdo. ſi tertius tertia. ſi quar
tus q̄rta qd̄ ē falſum Et iō oportȝ ꝙ
iſte ordo accipiaṫ ex p̄te rei intellecte
inquātū eſt intellecta. ſm̄ ꝙ ē duplex
genus itelligibiliū ad quoꝝ qd̄libet
terminaṫ actus intelligēdi. Nā q̄daȝ
ſunt intelligibilia q̄ ſunt vera entia re
alia q̄ ↄueniūt reb⁊ nō ex opere i intel
lect⁹ ſpeculatiui. ꝑut. ſ. hn̄t eſſe intel
lectu ſpeculatiuo obiectiue. imo cir/
cūſcripto oi tali eſſe obiectiuo ſtȝ res
vere ⁊ ↄueniūt reb⁊ aliqn̄ affirmatiue
vt hō ⁊ bos ⁊ ſilīa in genere ſubſtan/
tie. albedo ſciētia in genere q̄litatis. ⁊

ſilia in genere accidentiū Aliquando
priuatiue. vt ſurdū cecū .q̄ ꝛſi nō ſtꝫ
res vere.tñ realiter ꝛ veraciter rebus
ꝯueniūt.vt priuationes ſicut cecū et
ſimilia Et hec omnia q̄ ſic reb9 ꝯueni
unt dicuntur prime intentōnes.ꝛ no
mina taliū dicunt̄ etiam noīa prime
impoſitionis ſm grāmaticos.ꝛ noīa
ṗme intētionis ſm logicos Alia ſunt
que ꝯueniunt rebus ſm ꝙ ſunt obie/
ctiue in intellectu ꝛ nō aliter .ſicut eſt
eſſe abſtractū. eſſe vniuerſale.genus
ſpecies ꝛ ſimilia.ꝛ iſta dicunt̄ ſecūde
intētiones.ꝛ noīa talium ſignificātia
grammatice dicunt̄ noīa ſecunde im/
poſitiōs.ꝛ ſm logicos ſecūde intenti
onis.ꝛ ſic ſūt duo modi eſſendi gene/
rales.ſcꝫ ſcđm rem.ꝛ iſte eſt primus
Secundum ratōnem.ꝛ iſte eſt ſcđus
ita etꝫ ab iſtis duob9 generibus intel
ligibiliū que habēt in duplici modo
eſſe.ſumitur diuiſio intentōnum pri/
marum ꝛ ſecūdarum.ſcꝫ primarum a
primo modo ꝛ ſecūdarum a ſecundo
modo Cauſa aūt eſt.quia prima diui
ſio eſſendi eſt in eſſe rei ꝛ in eſſe rōnis
vt patet .v.metaph.ꝛ ita etiam ṗma
diuiſio nominū eſt.quia quedā ſunt
nomina prime intētōnis quātum ad
illa que habēt eſſe in re.quedam ſecū/
de.quātum ad illa que habēt eſſe i ra
tione. Et ita patet vnde ꝛ quid dicit̄
prima intentio ꝛ ſecūda intētō.ꝛ no/
men ṗme intētionis ꝛ ſecunde logice
ꝛ ſimiliter prime impoſitōis ꝛ ſecūde
grammatice

¶ Qualiter ſe habēt ad inui cem prima ꝛ ſecunda intentio. Capl'm. CCCLXXII

Nunc tertō dicēdū ē qualiter
ſe hñt ad inuicē Et dicēdū ꝙ
in duob9 ꝯueniūt ꝛ in duob9
differūt Cōueniūt q̄dē in duob9. Pri
mo in hoc q̄ꝺ ſtꝫ .ſ. in hoc q̄ꝺ ē eē intē
tionē.intētō eñ ē quoddā cōe ad pri/
mā ꝛ ſecūdā intētōeꝫ ſicut aīal ad bo
uē ꝛ hoīem Et iſte differūt q̄ꝛ ṗma a
ṗmo genere intelligibiliū.ꝛ ſcđa dici
tur ſecūda a ſecūdo genere intelligi/
biliū.vt dictū eſt Cōueniūt etiā ſcđo
quātū ad hoc de q̄ ſunt.q̄ꝛ tam ſcđa
intētio ꝙ̄ꝫ prima quantū ad illud q̄ꝺ
importat̄ formaliter in ꝯcreto noīe in
tentōis eſt ens ratōis Quod ſic vide
tur .nā quāuis intētō ſe tenet ex par/
te intelligentis nō diſtinguit̄ ꝯtra eē
reale.immo oīnis talis intētō ſit res
vera ꝛ nō ens rōnis.vt ſpecies intel/
ligibilis ꝛ hmōi.vt dictū eſt Intētō
eñ vt ſe tenet ex parte rei intellecte
ꝙ̄ꝫtū ad illud q̄ꝺ ꝯcretiue ꝛ materialr̄
dicit̄ nō diſtinguit̄ contra ens reale.q̄ꝛ
ſaltē q̄ñ res vera eſt extra animaꝫ vt
hō albedo ꝛc̄.tūc intentō ṗma ꝙ̄ꝫtum
ad illđ q̄ꝺ importat̄ formaliter ē ens
rōnis.q̄ꝛ vt dictū ē ꝯcretiue formalr̄
ſcat intētō ipam habitudinē rei.que
ꝯſequit̄ vt intellecta eſt q̄ ē ens rōnis
Scđa aūt intētio de entib9 rōnis ē.ꝛ
ita vtriqꝫ ꝯuenit.q̄ꝛ vtraqꝫ eſt ens rō
nis ꝙ̄ꝫtū ad formale ſcatū Differunt
aūt in duob9 hec noīa. ṗma intentō ꝛ
ſecunda. Primo quantum ad illud
quod ſignificant .quia prima intentō
cōcretiue ſignificat materialiter ens
reale ſicut homo .ꝛ ſcđa intentō nul/
lo mō ſcat niſi ens rōnis Scđo diffe
rūt ꝙ̄ꝫtū ad illud in q̄ ſunt Ubi ſcien/
dū ꝙ aliq̄d đr eſſe in intellectu tripl'r/
Uno mō ſubiectiue.ꝛ hoc mō intel/
lectus includit act9 intelligēdi.ꝛ ha/
bitus itellectuales.ꝛ ſic ſciētia ē in in
tellectu.ſicut in ſubiecto Alio mō ob
iectiue ꝛ hoc dupl'r.vno mō ſicut illđ
q̄ꝺ eſt obiectū directe cognitū ab itel
lectu.ꝛ hoc mō res q̄ eſt extra ſubie/
ctiue ē in itellectu obiectiue.vt homo
bos.ꝛ q̄ꝺcūqꝫ aliđ q̄ꝺ itelligit̄. Et đr
obiectiue eſſe in itellectu.q̄ꝛ ē in ꝓſpe
ctu ſue cognitōis . Cōtingit aūt ali/
q̄ñ ꝙ aliqua res ſimul ꝛ ſemel ē in itel

lectu ſubiectiue ⁊ obiectiue. vt cū aliq̇s intelligit ſe intelligere ⁊ cū aliq̇s intelligit ⁊ cogitat de ſciētia in ſe accidentaliter exiſtēte Aliqñ aūt eſt ſolū in aīa obiectiue ⁊ ſubiectiue in re extra. vt cū intelligit albedinē vel lapidē Alio mō dr̄ aliq̇d eſſe obiectiue in intellectu. qꝛ ꝯſequit̄ rem ꝓut eſt obiectiue in intellectu. Eſſe eīm abſtractū a ſoꝛte ⁊ platone nō ꝯuenit hōmi ꝓut eſt extra in ſe ſubiectiue. ſꝫ ſolū ꝓut eſt in intellectu obiectiue. qꝛ ſic hō eſt in ꝓſpectu intellectus ſicut obiectū cognitū nō cognito ſoꝛte vl' platone. ſicut etiam in viſu ē coloꝛ ⁊ albedo lactis obiectiue ſine dulcedine. ſꝫ nō ē in re ſine dulcedine obiectiue In hoc ḡo differt pꝛima intentō a ſcd̄a qꝛ ſcd̄a intentō illud ſ̄cat qđ nunq̄ꝫ eſt in intellectu nec in re extra ſubiectiue. ſꝫ ſolum in intellectu habet eſſe obiectiue tanq̄ꝫ ꝯſequens rem veram ꝓut eſt obiectiue in intellectu vt genus ſpecies. ⁊c̄. Sꝫ illud quod importatur nomine pꝛime intētionis ꝯcretiue ⁊ materialiter eſt obiectiue in intellectu. ⁊ ſubiectiue in re extra. vt homo lapis lignum. ⁊ huiuſmodi Quādoqꝫ aūt obiectiue ſimul ⁊ ſubiectiue in intellectu. vt ſciētia ⁊ huiuſmodi. Et ita hec ꝯueniētia ⁊ differētia eſt in duobꝫ pꝛime intētionis ⁊ ſcd̄e

¶ Quid ſit intētionale et a quo veniat

Capl'm. CCLXXIII

Nunc quarto dicēdū eſt de h̄ noīe intētionale qđ deſcēdit de hoc noīe intētio. Ubi itelligēdū. ꝙ itētionale pt̄ accipi dupl'r. ſ. eſſentialiter ⁊ denoīatiue ſicut aliqđ pt̄ eſſe quale eſſential'r vt albedo. ⁊ denoīatiue. vt lignū albū. qđ ē quale denoīatiue Ita etiā eſſe intētionale per eſſentiā alicui ꝯuenit. ſicut ei qđ ē intētio, ip̄a eīm intētio ē intētionale per eſſentiā Aliqñ etiā alicui ꝯuenit eē intētionale ꝑ participatione ⁊ denoīatiue de illo cuius ē intētio. ⁊ ſic accipiēdo intētionale ꝑ eſſentiā. ē illud qđ ē intētio. ⁊ denoīatiue dr̄ intētionale illud cuius eſt intētio Et ſic accipiendo intētiones que ſunt ex ꝑte intelligētis. ſunt ſpēs itelligibiles actus intelligendi ꝯceptus foꝛmatus vel dicunt̄ intētionalia vel intētōnata eſſential'r. qꝛ ſunt intētōes reꝝ. Illa aūt q̄ rū ſunt intentōes ⁊ quoꝝ ſunt repꝛeſentatiua dicunt̄ eſſe intētionalia denoīatiue Sꝫ hic notādū ꝙ dicimus quoꝝ ſunt. ꝙ iſta pn̄t eſſe alicuius dupl'r. Uno mō ſubiecti in q̄ ſunt. ⁊ ſic ſubiectū nō ꝯſueuit denoīari intētionale a talibꝫ intētionibꝫ. vt intellectꝰ nō dr̄ intētionalis ab intētōe q̄ ē ſpēs ⁊ ſimiliū q̄ ſunt in itellectu ſicut i ſubiecto Alio mō dicunt̄ iſte intētiones eſſe alicuiꝰ vt obiecti repꝛeſentati ad qđ ſunt ⁊ talia denoīant̄ intētionalia eſſe a talibꝫ intētionibꝫ. vt dicimꝰ ꝙ lapis bos albedo. ⁊c̄. dicunt̄ eſſe itētionaliter in intellectu. ⁊ hn̄t eſſe intētionale in intellectu. qꝛ ſcꝫ ꝑ ſuā eſſentiā vel ſuū repꝛſentatiuū qđ ē coꝝ intētio Et hoꝝ cā ē. qꝛ talia inquātū ſt̄ intētiōes magis importāt habitudinem ad obiectū qđ repꝛſentant. q̄ꝫ ad ſubiectū qđ infoꝛmāt Et idē ē iudiciū de intētionibꝫ ⁊ illis quoꝝ intētōnes ſt̄ ſm̄ ꝙ nomē intētōis extēdit̄ ad qđcūq̄ꝫ repꝛſētatiuū alteriꝰ ſiue ſit exēplar ꝓducens in alterius cognitionem. ſicut eſt de ſpecie viſibili. et in medio ⁊ in oꝛgano vel in ſpeculo. vel fantaſmate. vel in fantaſia. vel ſpecie ſenſibili in ſenſitiua memoꝛia. ⁊c̄. Accipiendo autem intentionem in intellectu ex parte rei intellecte. ipſa habitudo rei intellecte ad actum intelligendi dr̄ intentionale per eſſentiam vel eſſentialiter. eo mō q̄ talibꝫ entibꝫ

rationis conuenit habere eſſentiam q̄
non dicunt formaliter rem aliquam.
ſicut in priuationib⁹ dicimus ꝙ ceci
tas ē priuatio eſſentialr̃.ſed ocul⁹ hꝫ
eſſe ꝑuatū denoiatiue Et ſic intētio/
nale denoiatiue p̄t dici reſpectu ſcđe
intētiōis ꝑma intētō ſupra quā ſcđa
fundat̃ q̄ꝫ ad illud qđ materialr̃ ipor
tat̃ noie ꝑme intētiōs qđ eſt res intel
lecta Et ipa res intellecta q̄ dr̃ inten
tio materialr̃.pōt dici ꝛ noiari ab h̄
ꝙ noie ꝑme intētiōis iportat̃ formalr̃
ꝛ ſic ꝑma intētio vt eſt fundamētū ſe
cūde.ſicut hō reſpectu ſpeciei p̄t dici
denoiatiue intētōnale.ꝛ ipa res intel
lecta pōt dici intētōnalis ab habitu/
dine q̄ꝫ formalr̃ ꝑma ꝫ ītētio dr̃.ſed iſti
modi denoiatōis nō ſūt multū vſitati

De hoc nomine trāſcēdēs
Capitulum. CCLXXIIII

De hoc aūt noie trāſcēdēs ſci
endū ꝙ trāſcendēs dr̃ quaſi
trans oīe ens.vel q̄ſi trāſiēs
oīe ens Hoc aūt ꝯtingit triplr̃ Pri
mo entitate.ꝛ hoc mō deus dr̃ trāſcē
dens.qꝛ nobilitate actualitatis tran
ſcēdit oē ens.ꝛ ſic nō ē cois vſus vo/
cabuli. Alio mō accipit̃ trāſcendens
nō ab ētitatis nobilitate ſꝫ a p̄dicatō
nis coitate.ꝛ ſic illud qđ pōt p̄dicari
de oī ente dr̃ trāſcendēs Sꝫ ē duplex
p̄dicatō.vna formalis.vt hō eſt aial
Alia denoiatiua.vt hō ē alb⁹.hō ē ſpe
cies Illud ḡ qđ p̄dicatōe formali p̄di
cat̃ de oīi ente.eo mō q̄ cuilibet enti
ꝯuenit ꝓpterea formalitas dr̃ trāſcen
dēs.quaſi trās oē ens.vl̃ trāſiens oē
ens coitate.ſcꝫ formalis p̄dicationis
ꝛ ſic trāſcēdēs dr̃ ꝓprie de illꝫ ſex.ſ.en
te vno.ꝟo bono.re.aliq̄ Et h̄ eſt cōis
vſus vocabuli Illud aūt qđ p̄dicatō
ne denoiatiue p̄dicat̃ de oīb⁹ ſcđis in
tētionib⁹.ꝛ de ꝑmis trāſcēdētib⁹.p̄t
etiā dici trāſceudēs.qꝛ h̄ qđ dico ens
eſt vniuerſale.h̄ qđ dico genus ē vni
uerſale ꝛ ſic de alijs. Et nec iſte mo/
dus tranſcēdētis ē ita cois ꝛ ꝓprius
ſicut ſecūdus

De hoc noie Uniuerſale.
Capitulum. CCLXXV.

Circa vniuerſale tria vidēda
ſunt. Primo q̄t modis dr̃ ꝛ
accipit̃ vniuerſale Scđo quō
vl̃e ꝑ abſtractionem ꝛ predicatōnē ſe
hꝫ ad ſua inferiora ſm rōnē prioris ꝛ
poſterioris Tertō quō ſe hꝫ ad ea in
rōne totius ꝛ partis.

Quia vniuerſale ſumit̃ triplr̃

Quantū ad primū ſciendū ꝙ
vl̃e ſumit̃ triplr̃. Eſt eīm q̄d/
dā vl̃e cauſalitate.ꝛ iſto modo ſol dr̃
cā vniuerſalis reſpectu generabilium
deus aūt vl̃is cā ē reſpectu omnium
ꝛ ſic nō ē cois vſus loquēdi apud lo/
gycos de vniuerſali. Alio mō dr̃ vl̃e
abſtractōne Abſtractio aūt ē duplex
oīmis eīm abſtractio dr̃ reſpectu ma/
terie. Quedā ergo ſunt abſtracta a
materia ſm eſſe.ꝛ q̄ꝫuis hec ſunt que
dā ꝑticularia ꝛ quedā ſingularia.ni/
hilominus ꝑ abſtractionē a materia
vl̃ia dicunt̃ Alio modo eſt aliq̄d vni
uerſale ꝑ abſtractionē nō ſm eſſe ſed
ſm intellect⁹ ꝯſiderationē inquantū
talia ꝯſiderāt̃ ab ſq̄ꝫ materia Hoc āt
pōt fieri triplr̃.vno modo vt ꝯſidere/
tur ad intelligibile abſq̄ꝫ hac materia
ſenſibili ſicut hominē.nō ꝯſiderādo
hūc ſor.q̄ꝫuis talia intelligat cū mate
ria ſenſibili in ꝯmuni Et talis abſtra
ctio vocat̃ phica.id eſt naturalis.vn
de ſcientia naturalis eſt de ſic abſtra
ctis.nō tamen excludit materiam ſen
ſibilem communeꝫ.quia intelligit ho
minem cum oſſibus et carnibus in
cōmuni non tamen conſiderat cum
iſtis carnibus ꝛ oſſibus in particu/
lari. Alio mō p̄t fieri hec abſtractō
vt intellect⁹ ꝯſideret nō ſolū ſine hac
materia ſēſibili.ſꝫ etiā ſine ꝯſideratōe

ſenſibilꝫ materie.ſ3 ꝯſideret eã cũ materia intelligibili. vt pt ꝯſiderari circulus ſine ere.ferro vl ligno. ⁊ hmõi Sꝫ qꝛ circulꝰ opoꝛtet ꝙ ſit in aliqua materia nõ ĩtelligiꝭ ſine materia ĩtelligibili. ⁊ talis abſtractio vocaꝭ mathematica. qꝛ de talibꝫ abſtractꝭ ſtꝫ ſcie mathematice. Tercio mõ pt aliqs ꝯſiderare rẽ aliquã ⁊ ſine hac materia ſenſibili in cõi.licꝫ cũ intelligibili.⁊ ſine materia ſenſibili ⁊ ĩtelligibili. Hec ãt abſtractio nõ ẽ realis ſeparatõ ſicut cultellꝰ ſepat carnes ab oſſibꝫ. ſꝫ vniꝰ ꝯſideratio ſine altero.ſicut viſus videt coloꝛẽ in pomo nihil ꝯſiderando de ſapoꝛe. Et qꝛ vt ſic talia cõſideranꝭ abſtracta ꝯpetit eis vt dicãtur de multis.ſicut ſunt in multꝭ.iõ ẽ alia abſtractio q̃ ipam ꝯſeqtur. q̃ ẽ ꝑ ꝑdicatõem.⁊ ſic hõ ẽ abſtractũ cõmunitate ꝑdicatõis.qꝛ ꝑdicaꝭ de ſoꝛte ⁊ platone. Vle ḡ ſm logicos dꝛ qðlibet ꝑdictoꝝ modoꝝ.ſꝫ ꝓpꝛiꝰ vltimo mõ. Et ſic vle ſumptũ dꝛ qð ẽ aptũ natũ de pluribꝫ ꝑdicari Ubi intelligẽdũ ꝙ tale vle ẽ multiplex. Eſt eñ qðdã vle qð hꝫ actu ⁊ ſimlꝭ plura ſuppoſita.ſicut hõ hꝫ ſoꝛtẽ ⁊ platoneꝫ et ſic de alijs Aliud ẽ vle qð ſilꝭ actu nõ hꝫ plura ſuppoſita ſꝫ ſucceſſiue ſicut fenix. Aliud ẽ qð nõ hꝫ plura ſuppoſita nec actu ſimlꝭ nec ſucceſſiue. vt ſol ⁊ luna. q̃uis tñ nõ habeat niſi vnicũ ſuppoſitũ.qꝛ tñ ſol pt ꝯſiderari ſine ꝯditionibꝫ indiuiduantibꝫ.ſcꝫ ſine hic ⁊ nũc pt dici vle. Et q̃uis in alijs duobꝫ modis dicaꝭ vle ẽ qð eſt aptũ natũ ꝑdicari de pluribꝫ vl ſimlꝭ q̃tũ ad ꝓmũ. vel ſucceſſiue q̃tuꝫ ad ſcðm.⁊ in tertio nõ poſſit nihilominus dꝛ aptũ natũ ꝑdicari de pluribꝫ. qꝛ inq̃tũ vle ẽ.hoc ei ꝯuenit. licꝫ hoc ſibi nõ ꝯueniat in determinata materia. Quocũq ãt mõ ſumaꝭ vle ſꝑ dꝛ vel ſumiꝭ ꝑ aptitudinẽ quãdã ad particulare Et iõ cuilibet mõ vlis reſpõdet aliqs modꝰ ꝑticularis ſicut ꝑꝫ. qꝛ eñ ſol hꝫ virtutẽ reſpectu cuiuſlibet generabilꝭ.dꝛ cã vlis oĩm generabiliũ Sꝫ qꝛ ſoꝛtes nõ hꝫ virtutẽ niſi reſpectu platonis.dꝛ cã ꝑticularis.⁊ ſic poſtea ſingulis modis vlium reſpondet modus particularium

¶ Quõ vle ẽ ꝓus ⁊ poſterius ſuis ĩferioꝛibꝫ CCLXXVI

Q Uantũ ad ſecundũ dðm ẽ ꝙ vle duplr poteſt ꝯſiderari Uno mõ ꝙ natura vlis ꝯſideraꝭ ſilꝭ cũ intẽtione vlitatis. vt ſcꝫ vnũ ⁊ idẽ habeat habitudinẽ ad multa ⁊ ꝓueniat ex abſtractõe intellectꝰ et ſic opoꝛtet ꝙ ſm hũc modũ vle ſit poſteriꝰ Uñ in ꝓmo de aia dꝛ.ꝙ aial vle aut nihil ẽ aut poſterius ẽ. ſꝫ ſm platonicos q̃ ponũt vlia ſubſiſtẽtia ſm hãc ꝯſideratõem vle eſſꝫ ꝓus q̃ ꝑticularia. Uñ ſm eos ꝑticularia nõ ſunt niſi ꝑ participatõem vlium ſubſiſtẽtiũ q̃ dicunꝭ idee. Alio mõ pt vle cõſiderari q̃tũ ad ipam naturã vlitatis vel humanitatis ꝓut inueniꝭ in ꝑticularibꝫ.⁊ ſic dðm ẽ ꝙ duplex eſt oꝛdo nature Unus ſm viã generationis ⁊ tꝑis.ſm quã viam ea q̃ ſunt imꝑfecta ⁊ in potẽtia ſunt ꝓoꝛa.⁊ hꝫ mõ magis cõe ẽ ꝓus ſm naturã qð apparet manifeſte ĩ generatõe aialis et hois. nã ꝓus generaꝭ aial q̃ hõ. vt dꝛ in libꝛo de generatõne aialium Aliꝰ ẽ oꝛdo ꝑfectõis ſiue intẽtõnis nature. ⁊ ſic actus eſt ꝓoꝛ ſimplr q̃ potẽtia.⁊ ꝑfectũ q̃ imꝑfectũ. Et per hunc modũ minus cõe ẽ ꝓus ſm naturã.q̃ magis cõe.vt hõ q̃ aial. Nature eñ intẽtio nõ ſiſtit in generatõe aialis.ſꝫ intendit generare hoiem.

¶ Q vlia reſpectu inferioꝛũ ſe hñt aliqñ in rõne totiꝰ aliqñ in rõe ꝑtis Qa. CCLXXVII

Q Uantũ ad terciũ dðm ẽ ꝙ vle magis cõe cõparatur ad

minus cōe. vt totū ⁊ vt ps Ut totū q̇dē ſm q̄ in magis vlī nō ſolū ꝯtinetur in potētia minus vl'e ſed etiā alia vt ſub aīali nō ſolū hō ꝯtinet̃. ſ; etiā; equus. Ut ps q̇dem ſm q̄ minus cōe ꝯtinet in ſua rōne nō ſolū magis cōmune ſed etīā alia. vt homo non ſolum animal ſedetiam ratōnale Sicut etiam animal in ſe conſideratum prius eſt in noſtra cognitione q̄ꝫ homo. ſed homo prius eſt in noſtra cognitione q̄ꝫ q̄ animal ſit pars rationis eius.

¶ De hoc noīe abſtractū vn̄ et quot modis dr̄. ⁊ q̇s ē modus ſcandi Ca. CCLXXVIII

De hoc aūt noīe abſtractū p; eius acceptio ſm imediate p̄miſſa ī definitōē de abſtractione in p̄n̄o capitulo de vlī. quia omnib; iſtis modis de q̇bus dr̄ fieri talis abſtractio. illa res abſtracta in quolibet mō illoꝝ abſtractu; dr̄. ⁊ eis oppoſitū p̄t dici ꝯcretum Preter hos modos dr̄ abſtractū ꝓximū ad cōcretū ſm modū ſcandi. vt abſtractum dicat̃ illud qđ ſcat formā abſolutā. Cōcretū vero qđ eſt ad aliq̇d ꝯtractū. Et iſto mō reſpectu oīm dictionū inuenit̃ abſtractū ⁊ cōcretum vt hoc qđ dico ens ⁊ entitas. Hoc eīm qđ dico ens eſt ꝯcretū. ⁊ dr̄ illud qđ h; entitatē. S; hoc qđ dico entitas dr̄ illud qđ h; formā. vel dr̄ illud quo ens eſt ens. ſc; ipām formā. Idē p; in hoc qđ dico vl'e quantū ad ſecundas intentōes. qđ vl'e eſt ꝯcretū. et ſcat illud qđ h; naturam vlītatis. Uniuerſalitas aūt ipām naturā vel formā qua vl'e eſt vl'e. Idem dico in ſubſtantia. hō eſt ꝯcretu; ⁊ ſcat qđ h; naturā humanā. ſ; humanitas ē abſtractū ⁊ ſcat illud q̄ hō ē hō. Et dr̄ de albo ⁊ albedine in accidentib;. q; albū ſcat illud qđ h; albedinē. ſed albedo ſcat ipām naturam ſiue ipām formā. Un̄ generalr̄ ꝯcludo q̄ ꝯcretum dr̄ illud qđ ſcat habens naturā. et abſtractū qđ ſcat ipām naturā. et iō abſolutū h; modum ſcandi quo eſt. Et q; modus ſcandi dato q̄ eadem res ſcetur. impedit modū p̄dicandi. Inde eſt q̄ dato ⁊ poſito. ſi tn̄ ita eſt q̄ quantū ad formale ſcatum idem importet̃ noīe abſtracti ⁊ ꝯcreti ſicut hoc noīe hoīs ⁊ humanitatis noīe albi ⁊ albedinis ⁊c̄. Tamē quia modus ſcandi eſt diuerſus in diuerſis. q; ꝯcretū ſcat ꝑ modum qđ eſt. et ꝑ modum habentis ⁊ ꝑ modū totius. Abſtractū aūt ſcat ꝑ modum quo eſt. ⁊ ꝑ modum habiti. ⁊ ꝑ modum partis. Ideo in nulla re in qua differunt qđ eſt ⁊ quo eſt. habens et habitū. pars ⁊ totū. poſſunt de ſe inuicem p̄dicari. vt hec eſt falſa. homo eſt humanitas. albū eſt albedo. Sequitur ergo q̄ ꝯcretū ⁊ abſtractum non poſſunt de ſe inuicē p̄dicari. In diuinis aūt vbi idē eſt habitus ⁊ habens quod eſt ⁊ quo eſt. pars ⁊ totum. eo mō quo eſt in talibus totum ⁊ pars poſſunt de ſe inuicem p̄dicari. Ideo hec eſt vera. deus eſt ſua deitas. deitas eſt deus Ut cōmuniter autem ⁊ maxime in genere ſubſtantie nomīe ꝯcreti ſuppoſitum importatur ⁊ nomine abſtracti natura.

¶ Quid importat̃ noīe cōcreti. et q̄ triplex eſt mod⁹ cōcretoꝝ Capl'm. CCLXXIX.

De cōcreto autē q̄ꝫuis aliq̇d p; ex p̄cedenti capitulo. tn̄ ad maiorē euidentiā Sciendum eſt. q̄ triplex eſt ꝯcretum quoddam accidentale vt albū. qđdam ſubſtantiale ſed nō denominatiuū. vt hō et aīal. qđdam ſubſtātiale denoīatiū vt aīatum ⁊ hmōi. Omnib; aūt cōcretis cōmune eſt vt dent intelligere

ſuppoſitū. ⁊ ꝓ ſuppoſito reddunt loquutōnem verā. vt albū currit ꝓ ſorte currente. ratōnale diſputat vel hō mouetur. In hoc aūt eſt drña. qꝛ omne ꝯcretum accidentale dat intelligere ſuppoſitū nō ex ſ̄cato. ſ; ex mō ſ̄cādi. album eñ̄ ſolum qualitatē ſ̄cat. vt dꝛ in p̄dicamentis. Cōcretuȝ aūt ſubſtantiale denominatm̄ dat intelligere ſuppoſitum partim ex ſ̄cato partim ex modo ſ̄candi. Ex ſ̄cato. quia ſ̄cat aliquid qd̄ pertinet tāq̄ ꝑs ad intraneitatē ſuppoſiti. vt aiatum. partim vero ex modo ſ̄candi. quia nō directe ſ̄cat hoīem ſ̄m quodq̄ ſuppoſitum cum ſ̄cet ꝑncipalr formam ſed indirecte. ſcȝ ex ꝯſequenti ex ſuo mō ſ̄candi importat ſuppoſitum. Cōcretum aūt ſubſtātiale nō denominatm̄ directe ⁊ ꝑ ſe ſ̄cat ſuppoſitum. Ex q̄ patet ꝙ ꝯcretum ſubſtantiale nō denominatiuū p̄dicatur de ſuppoſitis ꝑ ſe ⁊ in quid. vt animal de ſorte. Cōcretum aūt ſubſtātiale denominatm̄ p̄dicatur denoīatiue denoīatiōe accidentali. Quid aūt importetur nomine ſuppoſiti expreſſius infra patebit. De differentia aūt reali hoꝝ duoꝝ. nature ⁊ ſuppoſiti. q̄ eſt famoſa q̄ſtio nō plus dico. ſed ad preſens ſufficit dixiſſe hoꝝ duoꝝ nominum ſ̄cantiā et differentiā. ſcȝ abſtracti ⁊ concreti quorum vnum dicitur in comparatōne ad alterum.

¶ Quid eſt predicatum.

Capl̄m. CCLXXX

Hoc aūt nomen p̄dicatū ſignificat rem que de altero dꝛ ſiue actus verbalis ſit illud quod dꝛ. ſiue ꝑ copulam verbalē dicatur. ſiue dictio ſit actus verbalis. vt cum dico ſortes currit. hoc quod dico currit. eſt p̄dicatum. quia de ſubiecto dꝛ. ſcȝ de ſorte. Aliq̄n aūt aliq̄d dꝛ de aliquo mediante copula verbali. ⁊ dꝛ p̄dicatum duplex. vt cum dico ſortes eſt albus. ibi albedo dꝛ de ſorte. ⁊ totum hoc. eſt albus. eſt p̄dicatum. Predicatū aūt dꝛ ab actu predicandi. hoc autē conuenit omni rei et omni nomini quod poſſit predicari in aliqua ꝯpoſitōne. ſiue ſint nomina prime vel ſecunde intentōnis

¶ Quid eſt p̄dicabile ⁊ p̄dicatū ſubiectum ⁊ ſubijcibile.

Predicabile aūt dicitur ab aptitudine predicādi. q̄uis actu nō predicetur. in quo etiam differt a predicato quod dicit actū ⁊ eſſe. Predicabile ſimiliter conuenit omni enti cuiuſcunq̄ conditionis exiſtat. Predicamentum autem dicit ordinē diuerſorum predicatoꝝ ⁊ predicabiliū que ſunt eiuſdē generis. ⁊ omnia predicabilia ordinata ſ̄m ſub ⁊ ſupra vl̄ lateraliter in genere ſubſtantie predicatum dicuntur. ⁊ idem eſt in generibus accidentium. Hec autē nō ſunt niſi decē. quia nec poſſunt eſſe niſi decem rerum genera de quibus dictuȝ eſt prius. Et ſic patet differentia predicati predicabilis ⁊ predicamenti. Et quia predicatum dicitur in comparatōne ad ſubiectum. ⁊ ſubiectum dicitur illud de quo dicitur aliquid et ſic predicatum eſt quod de altero dicitur. ⁊ hoc generaliter cōuenit omni rei ⁊ nomini quod poteſt ſubiacere alteri vt aliquo mō de eo dicatur quia tamen diuerſimode inuenitur in multis diuerſis. ideo q̄uis ſubiectum dicatur terminus ꝯpoſitōis de quo predicatum dicitur. tamē ſ̄m ꝙ aliqua diuerſimode de diuerſis dicuntur inuenitur diuerſimode ſubijci dici. Dicitur autem aliquid eſſe in aliquo et dici de alio. ſicut forma ſubſtantialis de prima materia. et hoc modo dicitur ſubiectum materia ꝑma omniū formaꝝ ſubſtantialiū

Alio mõ dꝛ aliqd de alio ⁊ ē in eo ſi/
cut foꝛma accidētalis in ſua materia
et hoc mõ ſuppoſitũ dꝛ ſubiectũ oim
accidentiũ Alio mõ dꝛ aliqd de aliq̃
vt ſua ꝓprietas. ⁊ hoc mõ aia ē ſubie
ctũ ſuaꝝ ꝓprietatũ. ſilr angel⁹ ⁊ de⁹.
Alio mõ dꝛ aliqd dici de alio tanq̃
illud qd ē declaratm̃ ſue q̃dditatis ⁊
q̃litatis. ⁊ iſto mõ paſſiones dicũtur
de aliq̃ in ſcia cuius cognitio querit̃
et illud ſubiectũ ſcie vocat̃. ⁊ ſic deus
ē ſubiectũ ſciētie theologie. Alio mõ
dꝛ aliqd dici de alio ſicut ſuperius de
ſuo inferioꝛi. ⁊ ſic ſoꝛtes ſubijcit̃ hoi
et hõ aiali. ⁊ ſic de alijs Sicut autez
p̄dicatũ dꝛ ab actu p̄dicandi. ⁊ p̄di/
cabile a potētia ⁊ aptitudine p̄dican
di. ita ſubiectũ dꝛ ab actu. ſubijcibile
aũt ab aptitudine. Et hoc de ſubie/
cto ⁊ ſubijcibili dictum ſufficiat

¶ Quid eſt vniuocum.

Capl'm. CCLXXXI

Sed quia ſubiectũ ⁊ p̄dicatũ
ꝯſequunt̃ q̃dã accidētia que
important̃ noib' ſcd'e intētio
nis. vt vniuocũ. analoguz ⁊ hmõi. idõ
ſub iſtis ſubinfero p̄mo de hoc qd eſt
vniuocũ Uniuoca aũt definiunt̃ in
p̄ncipio p̄dicamētoꝝ. q̃ vniuoca di/
cunt̃ illa q̃ꝝ nomē ē cõe ⁊ ſm illud
nomē rõ ſubſtãtie ē eadē. Et ſm hoc
vniuocũ ſcat illud nomen qd p̄t dici
de plurib' ſm eandē rõem ſubſtantia
lem. ſicut hõ dꝛ de ſoꝛte ⁊ platone. ⁊
aial de hoie ⁊ leone Et inde ē q̃ oĩe
genus de ſuis ſpeciеb'. ⁊ ois ſpẽs de
ſuis indiuiduis vniuoce p̄dicant̃ vt
poꝛphirius dicit.

¶ Quid eſt equiuocum

Equiuocũ ãt dꝛ q̃ſi eque vocãs
ſua ſcata ſm Albertũ. Et ideo
equiuocũ dꝛ illud nomē qd ē cõe mul/
tis. ⁊ ſm illud nomē illoꝝ ſcatoꝝ rõ
ſeu ſuba ē diuerſa. ſicut pꝫ de hoc no
mine canis. quia dicitur de latrabili
et celeſti ſidere. ⁊ de piſce marino.

¶ Quid eſt analogũ

Analogũ ãt idē ē qd ꝓpoꝛtiona/
bile. ſicut ⁊ analogia idē ē q̃ ꝓ/
poꝛtio. Et analogũ dꝛ illud nomen
qd ē cõe multis. ſꝫ ꝑ p̄us dꝛ de vno
et ꝑ poſterius ſm quandã ꝓpoꝛtõem
de alio vel de alijs. ſicut ens per p̄us
dꝛ de ſuba q̃ꝫ de accidente. Hec aũt
ꝓpoꝛtio duplex eſt in nominib'. vno
mõ. qꝛ multa hñt ꝓpoꝛtõem ad vnũ
et ſic ſanitas in aiali eſt analogũ ad ſa
nitatē in medicina vt ad cãm. ⁊ ad ſa
nitatē in vrina vt ad ſignũ. Alio mõ
qꝛ vnũ hꝫ ꝓpoꝛtõez ad alteꝝ. ſicut ſa
nitas medicine ad ſanitatē vrine Et
iſte modus cõitatis ē medius inter
p̄mã equocatõem ⁊ ſimplicē vniuo/
catõem. In his eñ q̃ analogice dicũ
tur nõ ē totaliter vna rõ ſicut in vni/
uocis. nec totalit̃ diuerſa ſicut in eq̃/
uocis. Sꝫ nomen qd ſic multiplr dꝛ
ſcat diuerſa ſm ꝓpoꝛtõnem Eſt aũt
drña inter hec tria. qꝛ ſi nomē cõe vel
ipa cõitas deſerat diuidi. Uniuocuz
diuidit̃ ꝑ ſuas ꝓprias drãs. ſicut ge/
nus diuidit̃ ſuis differētijs Equocũ
ãt diuidit̃ ſm diuerſas res ſcatas ſi/
cut canis. Analogũ aũt ſm diuerſos
modos ꝓpoꝛtionales. ſicut ens deſcē
dit in decē p̄dicamēta. vt p̄us dictũ
ē ſm diuerſos modos eſſendi. Ulte/
rius aũt dcm ē q̃ idē nomē p̄t eē eq̃/
uocũ. vniuocũ ⁊ analogũ reſpectu di/
uerſoꝝ ⁊ nõ reſpectu eiuſdē. vt hoc no/
men canis ē equocũ reſpectu latrabi
lis ⁊ ſideris ⁊ piſcis. Eſt aũt vniuo
cũ reſpectu ois canis latrabilis. Eſt
aũt analogũ reſpectu ois canis latra
bilis veri ⁊ reſpectu canis latrabilis
picti. qꝛ ꝑ p̄us de vero cane dꝛ ⁊ per
poſterius ⁊ ꝓpoꝛtionabilr de picto.

¶ Quid eſt denominatiuũ

Denoĩatiua aũt dicunt̃ q̃cũq̃ ſo
lo caſu. i. ſola cadētia vel inclina
tione ad ſubiectũ ab aliq̃ hñt appella/

tionẽ. vt a grãmatica grammaticus. Abſtractũ eñ ⁊ cõcretũ lꝫ differant q̃tum ad materiale ſignificatũ. nõ tñ q̃tũ ad formale. Et iõ notandũ eſt ꝙ ad hoc ꝙ aliqua ſint ꝓprie denominatiua quattuoꝛ requirunẗ. Primo ꝙ cõueniãt in ṗncipio vocis ⁊ differãt in fine. Scõo ꝙ vnũ ſignificet ꝑ modũ abſtracti ⁊ aliud ꝑ modũ concreti. Tertio ꝙ ꝯueniãt in ſignificato formali. Quarto ꝙ denominans differat eſſentialiter a denomiato. Et hec quattuoꝛ patẽt ĩ hoc qđ dico albedo ⁊ albũ. Et nota q̃tũ ad qu[illegible]tã ꝯditionem ꝙ hꝫ ꝙ veritatẽ generalr̃ ⁊ in omnibꝰ ꝯcretꝭ accidẽtaliũ. In ꝯcretꝭ tñ ſubſtãtie nõ ſic claꝝ eſt. qꝛ vtrũ hõ ⁊ humanitas differant realr̃. queſtio dubia ẽ. Quinta aũt ꝯditio p̃t addi ꝙ opoꝛtꝫ qđ vtriq̃ ſit nomẽ impoſitũ. vt pꝫ in p̄dicamẽtꝭ. De eo aũt qđ eſt incõplexũ ⁊ de eius oppoſito. ſcilꝫ cõplexũ. dictũ ẽ in principio in pꝛimo pꝛeambulo vt eſſet oꝛdo clarioꝛ dicendoꝛum

¶ De noibꝰ ſcđaꝝ intentõnũ cõuenĩetibꝰ incõplexis q̃ ſunt coẽs oĩbꝰ p̄dicamẽtis. Et ṗmo quõ talium ẽ triplex gradus.

Capłm. CCLXXXII

Nunc dicẽdũ reſtat de noibꝰ ſcđe intẽtõis q̃ ꝯueniũt incõplexis ⁊ dicunẗ de incõplexis ſunt tñ coes oĩbꝰ p̄dicamẽtis tã ſubſtãtie q̃ȝ accidẽtiũ. Ubi notãdum ꝙ iſtoꝝ noĩm ẽ triplex differẽtia cũ res in p̄dicamẽto exiſtẽs poſſit ſumi ⁊ in vniuerſali qđ đꝛ reſpectu ꝑticularis. ⁊ in ꝑticulari qđ đꝛ reſpectu vniuerſal̃. Itẽ quedã pñt ꝯuenire rei ꝓut ſic vł ſic ꝯſideraẗ. idcirco q̃dã ſunt nomia ſcđe intẽtõnis q̃ rebꝰ ꝯueniũt vt ꝯſideranẗ in vniuerſali reſpectu ꝑticularis. ⁊ de iſtis pꝛimo dicẽdũ ẽ. ſicut genus ſpẽs ⁊ hmõi. Alia ſunt noia q̃ cõueniũt rebꝰ. vt ꝯſideranẗ in ꝑticulari reſpectu vniuerſalis. ſicut indiuiduũ ⁊ hmõi. ⁊ de iſtis ſcđo diceẗ. Quedã ſunt q̃ ꝯueniũt rebꝰ ſiue ſic ſiue ſic ꝯſideranẗ. ſicut habere ꝓpꝛiũ. ⁊ ſic accñs cõuenit rei ⁊ in vniuerſali ⁊ in ꝑticulari. ſicut aĩalis eſt ꝓpꝛiũ ſentire. ⁊ foꝛtis bñ cãtare. ⁊ accidit homini riſibile. ⁊ foꝛti accidit albedo. ⁊ de iſtis tertio dicetur

¶ Quid impoꝛtetur noĩe generis et noĩne generis generaliſſimi et noĩe gñis ſubalterni.

Capłm. CCLXXXIII

Dicendũ eſt g̊ de noibꝰ ſcđe intẽtionis q̃ rebꝰ ꝯueniunt. vt cõſideranẗ in vniuerſali reſpectu ꝑticularis. Hec aũt ſunt tria q̃tũ ad p̄ſens ꝑtinet. ſcꝫ nom[illegible] generis ſpeciei vel differẽtie. Iſta eñ tria diſtinguunẗ ꝓut impoꝛtãt oꝛdinẽ p̄dicabiliũ q̃tũ ad ea q̃ ſunt vniuerſalia. ſicut pꝫ in arboꝛe poꝛphyriana q̃ in libꝛo ſuo deſcribiẗ. Genus aũt diffinitur a poꝛphyrio ſic. Genus ẽ qđ p̄dicaẗ de pluribꝰ differẽtibꝰ ſpẽ in eo qđ q̇d ẽ. i. eſſentialr̃. Hec aũt diffinitõ magis ẽ rei ſubiecte ipi noĩ q̃ȝ ipius intẽtiõis ⁊ nois. Nõ eñ ipm nomẽ vel ipa intẽtio p̄dicaẗ de ſpẽ. male eñ diceretur. hõ eſt genus. ſꝫ ipa res bene pꝛedicaẗ de ſpẽ. vnde bene đꝛ homo ẽ aĩal. nihilominus expoſitiue hec diffinitõ đt q̇d eſt hoc nomen genus. qꝛ hoc qđ dico genus. eſt quoddã nomẽ ſignificans intẽtionẽ q̃ intẽtio ⁊ qđ nomẽ ꝯuenit illi rei q̃ p̄dicaẗ de pluribꝰ ſpẽbꝰ eſſentialiter. vt ꝙ aĩal pꝛediceẗ de hoĩe ⁊ de boue q̃ differũt ſpẽ. ꝯuenit ſibi ꝙ dicaẗ genus. Ex hoc pꝫ ꝙ diuerſimode accipiẗ genus a grãmatico q̇ dicit ꝙ genus ẽ exploꝛatio ſexus. ⁊ a logyco q̇ đt ꝙ genꝰ ẽ quoddã p̄dicabile. Itẽ etiã nõ accipimus hic genꝰ ꝓut

dr̃ aliquoꝝ genealogia ꝯſanguinita-
tis vel ꝓut ē multoꝝ collectio. ſed ſo
lū dr̃ genus talis intētio q̄ ꝯuenit rei
ꝓut ei plures ſpēs ſuppõunt̃. vt aīa
li bos hō ⁊ aſinus Genꝰ aūt ſic ſum-
ptū diuidit̃ in generaliſſimū ⁊ ſubal-
ternū Generaliſſimū dr̃ genus qđ dr̃
de illo qđ nō hꝫ aliqđ genus ſupra ſe
⁊ iſto mō q2 ſubſtātia in genere nō ha
bet ſupra ſe genus aliud. dr̃ genus ge
neraliſſimū Sꝫ q2 corpꝰ ⁊ corpꝰ aīatū
hn̄t ſupra ſe ſubſtātiā dicunt̃ genera
ſubalterna

¶ Quid ſit ſpecies et quot modis dicat̃. et q̄d ſpecies ſubalterna et ſpecialiſſima.

Capl'm. CCCLXXXIIII

Species autē multis modis
dicit̃. q2 vno mō idē eſt quod
mēbroꝝ diſpoſitō pulcra vel
feda. ſicut dicimus ſpēs priami digna
eſt imperio. ⁊ ſic nō loq̄mur hic Alio
mō dicit̃ ſpēs ſimilitudo rei. ⁊ h̄ mō
ſpēs res repſentātes dicunt̃ eē in ſen
ſu vel intellectu. ⁊ nec ſic intendimus
hic. Alio mō diffinit̃ ſpēs a porphy-
rio ſic. ꝙ ſpēs eſt qđ predicat̃ de plu-
ribꝫ differētibꝫ numero in eo qđ q̄d. i.
eſſentialiter. Et ſicut dictū ē de gene
re. ita hec diffinitō magis ꝯpetit rei
ſubiecte intētōni q̄ꝫ noi Unde pōt ex
hoc dici ꝙ ſpēs eſt quoddā nomē ſe-
cūde intētiōis. q̄ intētio vel quod no
mē intētionis ꝯuenit rei q̄ p̄dicat̃ de
pluribꝫ differētibꝫ numero ad differē
tiam generis eſſentialiter. ⁊ ſic de ſpe
cie intēdimus hic. Eſt aūt duplex ſpe
cies. ſcꝫ ſpecialiſſima que nō habet ali
am ſub ſe ſicut homo bos ⁊ huiuſmo
di. Et ſubalterna q̄ habet aliam ſub ſe
ſicut corpus animatū habet aīal. aīal
aūt habet homiem. Et ita idē p̄t eſſe
⁊ eſt genus ſubalternū ⁊ ſpēs ſubal-
terna reſpectu diuerſoꝝ. ſicut aīal eſt
genus ſubalternū. q2 ē ſub altero po-
ſitum. ſcꝫ ſub genere ſubſtātie ⁊ alioꝝ
Et eſt ſpecies ſubalterna. quia eſt ali
qua ſub ea poſita. ſcꝫ homo Ex quo
patet diuerſa acceptō ſpeciei a gram-
matico qui vult aliqua eſſe ſpeciei p̄-
mitiue vel deriuatiue Et a logyco re
ſpectu cuius ſpecies eſt ſecūda inten
tio applicata ⁊ ꝯſequens rem prout
intelligitur. vel prout eſt obiectiue in
itellectu videlꝫ ꝙ ē p̄dicabilis de plu
ribꝫ differētibꝫ numero

¶ Quot modis accipitur differentia et quid ſit.

Capl'm CCCLXXXV

Differētia aūt eſt triplex. ſ. cō-
munis ꝓpria ⁊ magis ꝓpria.
Cōmunis dr̃ qua aliq̄d dif-
fert ab aliquo rebꝫ cōibꝫ. vt ſortes al
bus differt a platone nō albo. ⁊ ſic nō
loquimur hic de differētia Alia ē pro
pria. ſcꝫ que facit diſtare accidente in-
ſeꝑabili ſiue cauſet̃ a principio intrin
ſeco ut ſanitas. ſiue extrinſeco vt cica
trix. ⁊ nec ſic accipimꝰ hic. Alia diffe
rētia ē magꝭ ꝓpria q̄ facit alteꝝ ab alte
ro differꝛe ſpecifice. vt rōnale reſpe-
ctu hois. Et ſic differētia ē qđ p̄dicat̃
de pluribꝫ differentibꝫ ſpecie in eo qđ
quale. i. differētia eſt nomē cuiuſdam
intētiōis que intētio conuenit illi rei
quā intellectus ꝯſiderat predicabilē
de ſpecie in quale Differentia eīm licꝫ
ſm rem dicat quid ⁊ ſubſtātiā. tamē
q̄ꝫtum ad modū dicit quale. Et hec
eſt differētia q̄ ē diuiſiua generis ⁊ cō
ſtitutiua ſpeciei ⁊ cōpletiua diffinitō
nis. ⁊ ſic de differentia loquimur hic
Et ſic ptꝫ de noibꝫ iſtis q̄ ſunt genus
ſpēs ⁊ differētia q̄ꝫtū ad ſuā ſignificā
tiā ⁊ ꝯueniētiā ⁊ differētiam

¶ De noibꝫ oibꝫ p̄dicamentis cōueniētibꝫ vt cōſiderātur i ꝑticulari

Ca. CCCLXXXVI

Nunc dicēdū reſtat de noibꝫ
ſcōe intētionis que ꝯueniūt

rebꝫ oim generꝫ ſiue ſubſtãtie ſiue ac/
cidentiũ vt ꝯſideraɫ in ꝑticulari Ubi
intelligendũ ꝙ ſicut vniuerſale dr̃ re
ſpectu iuferioris ꝑticularis. ita ꝑticu
lare dr̃ reſpectu ſupioris vniuerſalis.
Habet aũt particulare aliqñ reſpectũ
ad naturã ꝯmunẽ vt ſortes reſpectu
hois. ⁊ hec albedo reſpectu albedinis
in cõmuni. Aliqñ aũt hꝫ reſpectũ ad
naturã ꝯmunẽ ⁊ ad ꝓprietates Si ꝗ
ꝯſideraɫ res in particulari prout ha/
bet reſpectũ ad naturã ꝯmunẽ. ſic im/
portaɫ nomẽ ſecũde intẽtionis ⁊ vo/
caɫ particulare inquãtũ a natura coi
excediɫ. quia natura ꝯmunis in mul/
tis iuenitɫ. hoc aũt particulare in vno
ſolo Si aũt ꝯſideraɫ res in particula
ri per reſpectũ ad naturã ꝯmunem ⁊
ad accidẽs vel ꝓprietates ſic dicitɫ ſin
gulare ⁊ indiuiduũ. ſed indiuiduũ in
quantũ eſt in ſe indiuiſum. ſingulare
aũt inquãtũ ẽ diuiſum ab alijs Et ſic
iſta tria differũt. q: vna ⁊ eadẽ res dr̃
particularis inquãtũ excediɫ a natu/
ra ꝯmuni. ſed indiuiduũ inquantum
eſt in ſe indiuiſum. ſingulare vero in/
quantũ eſt ab alijs diuiſum. Iſta aũt
tria nomina dicunɫ tam de ſubſtãtia
ꝗ̃ de accidẽtibus. vt ſortes ⁊ hec al/
bedo ⁊ quodlibet eſt particulare indi
uiduũ ⁊ ſingulare. Item quodlibet
iſtoꝝ dicitur de toto ⁊ de parte. quia
ſortes ⁊ pars ſortis. qđlibet ẽ indiui/
duũ ſingulare ⁊ ꝑticulare

¶ De nomine proprij et ac/
cidentis que cõueniũt omni ꝑ
dicamentorum tam in vniuer/
ſali ꝗ̃ in particulari cõſideratꝫ
Capitulũ. CCLXXXVII

Modo dicẽdũ ẽ de noibꝫ ſcđe
intẽtionis q̃ ꝯueniũt rebꝫ vel
conſequunɫ res vt ꝯſideranɫ
vel in vniuerſali vel in particulari in
omni genere Hec aũt ſunt duo. ſcilicꝫ
nomẽ accidẽtis ⁊ nomẽ ꝓprij. Ubi in
telligendũ ꝙ rei in omi genere ꝯſide/
rate in vniuerſali vel ꝑticulari poteſt
euenire aliquid quod nõ eſt de eius
eſſentia vł ſubſtãtia. ⁊ hoc dupliciter
Uno mõ ſic ꝙ nõ ſolũ illi rei ſed plu/
ribꝫ alijs. ſicut albedo ſorti ⁊ platoni.
⁊ ſic tale eueniẽs diciɫ accidẽs Et tñ
intelligẽdũ ꝙ accidẽs vno mõ diciɫ il
lud qđ nõ ẽ de ſubſtãtia rei ⁊ ẽ in re ſi
cut in ſubiecto nec ꝑ ſe exiſtẽs vł ſub
ſiſtẽs. nec dãs eſſe rei niſi ſm qđ. ⁊ ſic
albedo ẽ accidẽs. ⁊ ita dr̃ accidens de
nouẽ reꝝ generibꝫ ſolũ Alio mõ dr̃ ac
cidẽs illud qđ nõ eſt de ſubſtãtia ⁊ in
tellectu rei. ⁊ tñ non eſt de rõne ſua ꝙ
ſit in eo ſicut accñs ĩ ſubiecto ſꝫ ꝑ talĩ
ter ſe hñe Et iſto mõ inueniɫ rõ accñtꝫ
ĩ gñe ſubẽ ⁊ ſumiɫ ꝓ extranea natura
rei. ⁊ ſic videɫ accipere accñs Areſto.
in li. ꝑdicamẽtoꝝ caº de relatõne qñ
dr̃ ꝙ hõ accidit ſeruo Uñ etiã ſic ve/
ſtimẽtũ accidit ſorti et q̃litas quãtita
ti. ⁊ differẽtia generi. ⁊ ſic ẽ nomẽ ſcđe
intẽtiõis Et diffiniɫ a Porphirio ac
cidẽs ẽ qđ adeſt vel abeſt ꝑter ſubie/
cti corruptionẽ In q̃ larga acceptõne
noie ſubiecti vocaɫ illud cui tale qđ dr̃
accidere. ⁊ ſic poniɫ inter quinq̃ ꝑdi/
cabilia Et ſi obijciaɫ qđ non videɫ ꝙ
vnũ nomẽ ſit ꝑme vel ſcđe intẽtõnis
Dicẽdũ ꝙ imo Sicut eñ idẽ nomen
ꝑt eſſe equocũ vniuocũ ⁊ analogũ re
ſpectu diuerſoꝝ vt prius patuit Ita
idẽ nomẽ ẽ ꝑme itẽtõis ⁊ ſcđe. vt pꝫ ĩ
hoc noie ſpẽs. ꝓut eñ hoc nomẽ ſpe/
cies dicit rei ſimilitudinẽ ſicut ſpeci/
es in ſpeculo vel in oculo. eſt nomen
prime intẽtõnis. ſed prout nomie ſpe
ciei importatur habitudo illa q̃ rei
conuenit. intellige prout predicabi/
lis eſt de pluribus differentibus nu
mero. eſt nomen ſecunde intentionis
Si autem vlterius obijciatur ſm.
Philoſophuꝫ in primo phiſicorum.
quod vere eſt nulli accidit. exponen/
dum eſt de primo modo. quia ſicut

nulla ſubſtantia accidit alicui. ſed ꝗ̃/
tū ad ſcđm modū qđ vere ē alicui ac/
cidit. Alio mō pōt aliq̃d alicui rei ac/
cidere ꝯſiderate in vniuerſali vel ꝑti
culari qđ nō eſt de eius ſubſtātia vel
eſſentia. tñ ſic ſibi accidit ꝙ vel nulli
alij vel nō oībꝫ alijs ab eo. vel ſaltem
omībꝫ eiuſdē nature. ⁊ hoc dꝛ ꝓpꝛium
vt ſimitas ſoꝛti vel riſibile hoī Dicit̄
aūt ꝓpꝛiū quadruplr̄. vno mō qđ in
eſt ſoli ⁊ nō omī vt eē medicū hoī Se
cūdo qđ ineſt omī ⁊ nō ſoli. vt eē bipe
dē Tertio qđ ineſt omī ⁊ ſoli ſed non
ſp. vt caneſcere hoī Quarto qđ ineſt
ſoli ſpeciei ⁊ omni cōtento ſub ſpē. vt
riſibile hoī. ⁊ hoc dꝛ ꝓpꝛie ꝓpꝛiū. Si/
cut aūt eſt ꝓpꝛietas ſpeciei ita ⁊ indi/
uidui. ⁊ iſtis ꝓpꝛietatibꝫ dꝛ indiuidua
ri. ⁊ ꝯtinent̄ his ꝟſibꝫ. Foꝛma figura
locus ſtirps nomē patria tp̄s Hec ſe
ptē ꝓpꝛia ꝯtinet omīs hō Quamuis
etiā alique iſtaꝝ ꝓpꝛietatū pñt eē cō/
munes diuerſis indiuiduis diuiſim
accepte. tñ nō oēs ſimul Et ita patet
differētia accn̄tis ⁊ ꝓpꝛij. nā oē ꝓpꝛiū
eſt accn̄s. ſed nō ecōuerſo Verū eſt tñ
ꝙ alique ſubſtātie h̄nt modū accidē/
tis ſicut differētie ſubſtātiales ꝗ̃uis
ſint ſubſtātia vl' de ſubſtātia rei. tñ qꝛ
h̄nt modū ꝓpꝛij ꝓpꝛie accepti. idcirco
differētie ſubſtātiales ꝓpꝛietates ſub
ſtātiales dicunt̄. qꝛ etiā aliquod pꝛo/
pꝛiū oꝛit̄ aliquando ex pꝛincipijs ſub
ſtantialibꝫ ſiue ſpeciei ſiue indiuidui
ideo etiāȝ tales ꝓpꝛietates ꝗ̃uis ſint
accidētia. quia oꝛiunt̄ a pꝛincipijs ſub
ſtātialibus dicūtur pꝛopꝛietates ſub
ſtātiales per comparationeȝ ad illas
qꝛ ſic nō oꝛiunt̄ que dicūt̄ accidētales
Et hoc de pꝛopꝛio ⁊ accidente dictū
ſufficiat.

¶ De nominibꝫ ſecūdaꝝ in/
tentionū cōuenietibus generi
ſubſtātie ſolū. Et pꝛimo q̇d ſi/
gnificent. quō ſe h̄nt ad inuicē
hec duo. ſ. ſuppoſitū ⁊ hoc ali/
q̇d. Capl'ꝫ. CCCLXXXVIII

Modo reſtat dicēdū de noībꝫ
ſcđe intētionis. q̄ ſolū ꝯueni
unt his q̄ ſunt de p̄dicamēto
ſubſtātie. ⁊ ſic de alijs Noīa aūt ſcđe
intētionis reſpectu reꝝ in vniuerſali
cōſiderataꝝ nō variant̄ ꝗ̃tū ad gen⁹
ſubſtātie ⁊ accidētis. qꝛ eodē mō diui
dit̄ gen⁹ ⁊ ſpēs ⁊ h̄mōi de ſubſtātia
⁊ accidētibꝫ Sed reſpectu reꝝ ꝯſide
rataꝝ in particulari noīa ſcđe intētio
nis variant̄. Nā aliqua noīa ſcđe intē
tionis ꝯueniūt particularibꝫ ſubſtan
tie qđ nullo mō particularibꝫ acciden
tiū. ſicut hoc qđ dico ſuppoſitū Hui⁹
aūt cauſa ē duplex Una quidē qꝛ ſe/
cūde ſubſtantie q̄ ſunt res ꝯſiderate
in vniuerſali. magis vident̄ ſignifica
re quale q̇d ꝗ̃ hoc aliq̇d. vt dicit̄ in p̄
dicamētis Et qꝛ accidētale q̇d. i. qua
le magis ꝗ̃ hoc aliquid ſignificāt. iō
eadē noīa ꝯueniūt vniuerſalibus ſub
ſtātie ⁊ accidentiū Sed particularia
ſubſtātie ſ̄cant hoc aliq̇d q̄ ſunt p̄me
ſubſtātie vt dicit ibidē Phus. nō āt
particularia accidētiū Ideo ſpeciali/
bus noībꝫ ſcđe intētionis ꝑticularia
ſubnominant̄. Itē ſunt nobilioꝛa en/
tia ⁊ habēt nobilioꝛē modū eſſendi ⁊
ſingularē. ⁊ iō ſingularia noīa eis con
ueniunt q̄ eoꝝ ſingularitatē in entita
te ⁊ nobilitate ⁊ mō eſſendi poſſint ex
pꝛimere. Hec aūt ſunt duo. ſcȝ nomē
ſuppoſiti. ⁊ hoc nomē hoc aliq̇d. que
dicunt̄ ſic de particularibꝫ ſubſtantie
⁊ nullo mō de indiuiduis accidētiuȝ
Hoꝝ ū aūt noīm natura ſic videri p̄t
qꝛ particulare ſubſtātie hȝ duplicem
ſui ꝯſiderationē. Unā ꝑ reſpectū ad
naturā ꝯmunē cui ſubijcit̄. q̄ natura ꝑ
particulare ſubſiſtit ⁊ ab hac ꝯditiōe
imponit̄ ſibi nomē vt ſuppoſitū dicat̄
quaſi ſub alio poſitū. vt ſoꝛtes poſſet
dici ſuppoſitū reſpectu nature huma

ne q̄ iportat̄ in cōi ⁊ vl̄i hoc noīe hō
hꝫ nihilominꝰ ꝑticulare ſubſtātie ali
quā ꝯſideratōem reſpectu ſui.inq̄ꝫtū
nō habēdo reſpectū ad naturā cōem
cōſiderat̄ ꝙ pt ꝑ ſe ſubſiſtere. in quo
differt ab accidēte. ⁊ ē qōdā ens cō/
pletū ꝑ ſe hñs eē cōpletū. in q̄ differt
a parte vñ hꝫ rōem totius. Et ab illis
duabꝫ ꝯditionibꝫ q̄ nō ſunt in indiui
duis accidentiū. ꝑticulare vel indiui
duū ſubſtātie dr̄. ⁊ vocat̄ hoc noīe h̄
aliq̄d. q̄ſi ꝑ ſe ens. vt q̄ſi ꝑ ſe aliq̄d ex/
iſtens cōpletū. Et ita patꝫ q̄d ꝯcent.
in q̄ ꝯueniūt. ⁊ in q̄ differunt hec duo
ſcꝫ ſuppoſitum ⁊ hoc aliquid

¶ Quid importetur nomine
ſuppoſiti. ⁊ quot modis dicit̄.

Cap. CCLXXXIX

Ad pleniorē hoꝝ noticiā ſci/
endum ṗmo de ſuppoſito. ꝙ
ſuppoſitū dr̄ q̄ſi ſub alio poſi
tum. q: ſcꝫ nature cōmuni ſupponit̄.
Suppoſitū eñ dr̄ reſpectu nature cō
munis cui ſubicit̄. Poteſt aūt aliq̄d
poni ſub alio in genere ſube dupl̄r.
Uno mō ſicut inferiꝰ ꝑticulare ſup/
ponit̄ ſuperiori vl̄i in quo ꝯtinet̄ na/
tura cōis. vt ſortes homi. ita tñ ꝙ in
ferius ſit ꝑ ſe ſubſiſtens. ſupius autē
ſubſiſtat ſolū ꝑ inferiꝰ. Et ſic ē ꝓpria
loquutō de ſuppoſito. ⁊ ſic nomē ſup
poſiti ꝯuenit ſolū ꝑticularibꝫ ſuppoſi
tis de genere ſubſtantie. ⁊ ſic loq̄mur
hic de ſuppoſito. Alio mō ſupponitur
aliq̄d alteri vt ꝯcretū abſtracto. ⁊ ſic
ſupponit̄ hō humanitati. ⁊ tūc hō dr̄
ſuppoſitū. humanitas aūt dr̄ natura.
Et q: tā in genere ſubſtātie q̄ꝫ in ge/
neribꝫ accidentiū inuenit̄ ꝯcretum et
abſtractum in vl̄i ⁊ ꝑticulari. idcirco
ſuppoſitū ⁊ nomen ſuppoſiti ſic acce/
ptū ꝓ ꝯcreto. ⁊ natura accepta ꝓ ab
ſtracto. cōuenit ꝑticularibꝫ generibꝫ
ſubſtātie. Uñ dicimus ꝙ ſortes eſt
ſuppoſitū. q: accipit̄ in ꝯcreto. ſortei/
tas eſt natura. q: accipit̄ in abſtracto.
Cōuenit etiā vl̄ibus. vñ ſicut hō eſt
ſuppoſitū. q: accipit̄ in ꝯcreto. huma
nitas aūt natura. q: accipit̄ in abſtra
cto. Idē ē in generibꝫ accidētiū. Uñ
accipiendo ſuppoſitū ꝓ ꝯcreto. albū
erit ſuppoſitū. albedo aūt q̄ eſt abſtra
ctū erit natura. Hec aūt ſuppoſita cū
nihil ſint niſi concreta ſunt in triplici
drña. ſicut ſuperius dictū eſt in capi
tulo de concreto.

¶ Quid importetur nomine h̄
aliquid et quibus conueniat.

Capl̄m. CCXC

Quantū aūt ſcd̄o ad rōem et
modū huiꝰ noīs hoc aliq̄d.
Sciendū ꝙ aliq̄d inuentuꝫ
eſt ꝓ̄ſcatiuū eſſentie. q̄ q̄dē eēntia vir/
tute huius ꝓnoīs demōſtratiui hoc
ꝓ̄ſcat vt ſignata indiuiduata. Significa
re eñ hoc aliq̄d nihil aliud eſt q̄ꝫ ꝓ̄ſca
re ſubam ſignatā ⁊ indiuiduatā. De
cuius rōne ſunt duo. Primum eſt ꝙ
poſſit ꝑ ſe ſubſiſtere ⁊ exiſtere. ⁊ iō ab
eius rōne excludunt̄ accidētia q̄ non
pñt ꝑ ſe ſubſiſtere ⁊ exiſtere ſꝫ in alio.
et iō nō pñt dici hoc aliq̄d. Secūdū
ꝙ habeat eſſe cōpletū ꝑ modū totius
in aliquo genere vel aliq̄ ſpecie ſube.
Et iō ꝑtes quātitatie. vt pes vel ma
nus in hoīe. vl̄ ꝑtes formales. vt aīa
et corpus excludunt̄ a rōne formali
huius qd̄ ē hoc aliq̄d. q: nō hñt eſſe
ꝑ ſe cōpletū. ſꝫ in toto. qd̄ tñ intelligē
dū ē q̄ꝫ diu ꝑtes ſunt in toto ⁊ ꝯiun/
cte toti vel toto. q: de diuiſis a toto
vel ſeparatis ab inuicē ſecus eēt. vt
dr̄ Phs in ṗdicamentis. pes manꝰ
et hmōi magꝭ nomināt ꝑtes ſubſtā
tiaꝝ q̄ꝫ ſubas ṗmas vel ſcd̄as. quia
nō ꝑticipant naturā cōplete alicuiꝰ
ſpēi. Et iō nota ꝙ aliq̄ dicunt̄ h̄ ali/
q̄d a duplici ꝓprietate. ſcꝫ q: pñt ꝑ ſe
ſubſiſtere ⁊ hñt eē cōpletū in aliqua
ſpē ſubſtātie ſicut indiuiduū. ⁊ ſic ſor

ges ďr hoc aliq̇d. ⁊ hec eſt ꝓpria acce/
ptio huiꝰ qḋ dico hoc aliq̇d. Alia di/
cunť hoc aliq̇d ab vnica ꝓprietate. ſcʒ
ab iſta q̄ ē habere eſſe ꝑ ſe ſubſiſtens.
licet nō habeat eē cōpletū in aliq̄ ſpe
cie ſubſtātie. Et hoc mō aīa q̄ nō eſt
ſpēs ſʒ ps ſpeciei. ſcʒ humane. q̄uis
nō habeat eſſe cōpletū in ſpecie deter
minata. qꝛ tñ a corꝑe ſeparata p̄t per
ſe ſubſiſtere p̄t dici ⁊ ďr hoc aliquid
. Et idē p̄t dici de ꝑtibꝫ quātitatiuis
ſeparatis a toto. qꝛ tunc hn̄t rōnem
totius ⁊ ꝑ ſe exiſtentis. vt de pede vl
manu p̄ciſis. Et qꝛ in vtriſq̄ ꝑtibus
deficit vna rō huius qḋ dico hoc ali/
q̇d. idcirco nō ita ꝓprie ďr hoc aliq̇d
de aīa vel de ꝑtibꝫ quātitatiuis actu
a toto ſeparatis. ſicut de indiuiduis
ſubſtātie habētibꝫ eē cōpletū in aliq̄
ſpecie ſubſtātie ⁊ potentibꝫ ꝑ ſe ſub/
ſiſtere. Et ſic p₃ in quo differūt iſta
duo noīa ſuppoſitū ⁊ hoc aliq̇d. ⁊ in
quo ꝯueniunt. Cōueniunt q̇dē in h̄
ꝙ vtrūq̄ tā ſuppoſitū q̄ hoc aliquid
dicūt indiuiduū in genere ſubſtantie
ſʒ ſuppoſitū ďr indiuiduū ſubſiſtens
hn̄s eſſe cōpletū in genere ſubſtātie
ꝑ reſpectū ad naturam cōmunē q̄ in
eo ⁊ in multis alijs reperiť. Sʒ hoc
aliq̇d ꝓprie q̄tum ad duas ꝯditōnes
ďr indiuiduū generis ſubſtantie ꝑ ſe
ſubſiſtens habens eſſe cōpletū in ſpe
cie ſubſtantie. vt ſortes. Scḋm vnā
cōditōem vero ⁊ nō ita ꝓprie ďr ſolū
illud qḋ in genere ſubſtantie p̄t ꝑ ſe
ſubſiſtere q̄uis nō habeat in aliq̄ ſpe
cie eſſe cōpletum. ſicut aīal rōnale. in
nullo aūt iſtoꝝ hoc aliq̇d ďr ꝑ reſpe
ctum ad naturā cōmunē. Ex hoc ap
paret ꝙ q̄uis anima ſeparata poſſit
eſſe hoc aliq̇d. tamē nō p̄t eſſe ſuppo/
ſitum aliquo mō. ſed ei cōpetit in cō/
iuncto vt ſit illud quo ſuppoſitū ſub
ſiſtit tanq̄ forma partis ſcʒ corporis.
Ex quo etiā pa₃ ꝙ ſuppoſitū ⁊ hoc
aliquid nō dicunť de aliquo indiui/
duo accidentiū. nec de ꝑte aliqua in/
diuidua alicuius totiꝰ in genere ſub
ſtantie q̄ diu eſt coniuncta toti

¶ Breuis recollectio omniuʒ nominū ꝑtinētiū ad indiuidua omniū generꝝ q̇d importēt. vñ ſumunť. ⁊ quō differunt Et ſunt iſta ꝑticulare. idiuiduū. ſinglare. res na/ ture. ſuppoſitū. h̄ aliq̇d. hypoſtaſis.

Capl̄m. CCCXCI

Ex hoc ⁊ ex p̄cedentibꝫ pa₃
breuiter colligi p̄t ꝯuenie/
⁊ drña oīm noīm p̄cantiū
indiuiduū tam in genere ſubſtantie
q̄ in generibꝫ accidentiū. ſiue ſint no
mina p̄me intentōnis ſiue ſcḋe. quo
rum ꝯuenientia ⁊ drña dubitatio vt
cōmunius in vſu ꝯueniūt eſſe poteſt.
Et ſunt iſta. ſ. particulare. indiuiduū
ſingulare. res nature. ſuppoſitum. hy
poſtaſis. ꝑſona. hoc aliquid. quia ali/
qua iſtoꝝ cōmunia ſunt generibus
ſubſtantie ⁊ accidentiū. ſicut iſta. ꝑti
culare. indiuiduū. ſingulare. tñ diffe/
runt rōne diuerſa. Nā licet eſſe ꝑti/
culare dicať ꝑ reſpectū ad naturā cō
munē. aliqḋ tñ ďr ꝑ reſpectū ad natu
ram cōmunē ſine reſpectu ad ꝓprieta
tes ⁊ ad accidētia Et qꝛ ſic ſꝑ ꝑticu
lare a natura cōmuni excedit̄ur. ideo
ab iſta duplici ꝯditōe tam in ſubſtan
tia q̄ accidentibꝫ ſumptū eſt hoc no
men ꝑticulare. Aliqḋ autē ꝑticulare
h₃ reſpectū ad naturā cōmunē ⁊ ad
accidentia ⁊ ad ꝓprietates ſimul. et
penes iſtū reſpectū ſumunť iſta duo
noīa. ſcʒ indiuiduū ⁊ ſingulare. ſʒ di/
uerſa rōne. qꝛ indiuiduū ďr in q̄tum
ē in ſe indiuiſum. ſʒ ſingulare in q̄tuʒ
eſt ab alijs diuiſum. ⁊ hō diuiſus con
ſortio vel vita ab alijs ſingularis ďr
Sicut aūt hec dicunť de ſubſtantia ⁊
accidentibꝫ. ita de toto ⁊ de ꝑtibus.
Alia aūt dicunť ſolum de indiuiduis
generis ſubſtantie et de toto ⁊ non

de ꝑtibus ꝓprie. nec aliquo mō de ac
cidentibꝫ. ſed differēter ſic dicunꝰ. qa
ꝑut ꝑticulare ſubſtantie nō hꝫ reſpe
ctum ad naturam cōmunē ꝑciſe no/
minatur nomine ꝑme intentōis hoc
ſcꝫ nomine res nature. Nomine ve/
ro ſcđe intentōnis hoc noie ſuppoſitū
inquantum ſuperius ſubſiſtit in eo.
ſed inquātum cōſiſtit ꝛ habet eſſe cō
pletum. nominatꝰ hoc noie hoc aliqd
ꝓprie. licet aliter large dicatꝰ de ꝑtibꝫ
ſeꝑatis. Ut aūt ꝑticulare generꝭ ſub
ſtantie hꝫ reſpectū nō ſolum ad natu
ram cōmunē. ſed etiam ad accidētia
et ꝓprietates. ſic tale ꝑticulare nomi/
natur nomine ꝑme intentōis in om/
nibus ſubſtantijs hypoſtaſis. ſed in
ſubſtātijs nature ītellectualis ꝓpter
dignitatē ꝛ nobilitatē habent ſpecia/
le nomen ꝛ dicuntur perſona

¶ De nominibꝫ ſecūdaꝝ inten tionū ꝑtinentiū ad genus qua litatis. ꝛ ſpecialꝛ de attributo. Capłm. CCXCII

Nunc dicendū eſt de nomini/
bus ſcđe intentōnis q̄ ꝯue/
niunt rebus de genere q̄lita
tis. Et qꝛ vnū eſt ſpecialiter ignotū
et difficilius qđ dꝛ attributū qđ ſin/
gulariter dꝛ de indiuiduis. iō de illo
ſolo hic determino. cuius vſus ē apđ
theologos. ſm qđ dicunt in deo eſſe
multa attributa. ſicut iuſticiam ſapi
entiam ꝛ hmōi. Eſt ergo intelligen/
dū ꝙ nomen attributi ſumptū ē a tri
buendo. nō abſolute ſꝫ a tribuendo
ab alio. Unde attributum dꝛ quaſi
ab alio tributum. vt cum aliquis il/
lud quod videt in aliquo attribuit
alteri. ꝓpter hoc ꝙ ex illa re viſa ꝛ co/
gnita cognoſcitur aliquid eſſe tale in
illo cui illud attribuitꝰ. ſicut ſi cogno/
ſcerem leonē fortem eſſe quia habet
magna ꝛ groſſa brachia. ꝛ cognoſce/
rem fortem habere ꝓportionalitꝰ ma/
gna brachia. cognoſcerem in forte eſſe
fortitudinē ꝛ ſibi illam attribuerē. et
ſic fortitudo attributa forti poſſet di
ci attributum. Ex his aūt que in cre
aturis cognoſcimus aliqua talia eſſe
in deo. ideo ea que ex creaturis deo
attribuimus. attributa dei dicūtur.
Sciendū eſt tamē ꝙ aliqua in deo eē
cognoſcimus ꝑ creaturas. aliqua ve
ro a creaturis. Per creaturas cogno
ſcimus in deo eſſe ſimplicitatē ꝛ im/
mutabilitatē ꝛ hmōi. que nullo mo/
do ſunt in creaturis. ſed ꝑ creaturas
ea eſſe in deo cognoſcimꝰ. A creatu/
ra aūt cognoſcimꝰ aliq̄ eſſe in deo du
pliciter. Uno modo ab eis que ſunt
de eſſentia creature. ꝛ ſic cognoſcimꝰ
in deo eē ſubſtantiā ꝛ hmōi. Alio mō
ab eis q̄ nō ſunt de eſſentia creature.
ſed ſunt q̄dam accidētales ꝑfectōes
ſuꝑaddite eſſentie. ſicut ſciētia iuſti/
cia ꝛ hmōi. ꝛ hoc mō cognoſcimꝰ in
deo a creaturis eē ſapientiā bonitatē
et iuſticiā ꝛ hmōi. Prima q̄ attribuū
tur deo ꝑ creaturas ꝛ in creaturꝭ nō
ſunt. nō dicunꝰ attributa ꝓprie. ſꝫ ſo/
lum larga noīs extēſione. qꝛ nō ſunt
ab alio. ſꝫ ſolū ꝑ aliud attributa. Si/
militer ſcđa attributa q̄uis ab alio
tribuanꝰ. qꝛ tñ dicunꝰ nō ab alio. cuꝫ
nō tribuunꝰ quaſi aliqd ſuꝑadditū.
ꝓprie attributa nō ſunt. Tercia autē
attributa ſolum ꝓprie attributa ſunt
Ex q̄ patꝫ ꝙ tria dicunꝰ eē de rōe at/
tributi ꝓprie dicti. Primo ꝙ ipm qđ
dꝛ attributum habeat ſub ſe aliquid
cui vt ſubiecto fiat attributio. ſicut
iuſticia attribuitꝰ hoī. Scđo ꝙ ſit qd
nobile ꝛ ad nobilitatē ꝑtinens. ſicut
ꝙ melius vel nobilius ſit habens nō
habente. Tercio ꝙ aliquo modo in/
ueniatur in creaturis. Prima condi/
tio deficit in eſſentialibꝫ ꝛ in priuati/
ue dictis. Secunda in his que dicūt
imperfectōem. Tercia in illis q̄ nō
reperiunꝰ eſſe in creaturꝭ. ſicut eter/

nitas. iō relinquit̄ ꝙ attributū dicat̄ ſolū de nobilioribꝫ q̄litatibꝫ. vt ſunt ſapientia iuſticia ⁊ hmōi. Et hoc de q̄litatibꝫ ⁊ de noībꝫ ſcd̄e intētōis q̄litatem importātibꝫ dictū ſufficiat. ⁊ de attributis ſic acceptis agitur in primo ſententiarū. diſtinc. ij.

¶ De nominibꝫ ſecundaꝝ intētionū q̄ cōueniūt generi relatōnis. Caplm. CCXCIII

Modo reſtat videndū de nominibꝫ ſcd̄e intētiōis q̄ ꝯueniunt relatōibꝫ ⁊ his q̄ ſunt de genere relatōnis. Et q꜡ vnū tale nomē hꝫ vſum cōem ⁊ ſpecialē difficultatē apd̄ theologos ⁊ ponit̄ ⁊ d꜡ in diuinis. ſcꝫ hoc nomē notio a quo hoc nomē notionale deſcēdit. iō ſoluꝫ de his duobꝫ dicendū ē. Et p̄mo de notione. ſcd̄o de notionali. Circa primum dicēda ſunt q̄ttuoꝛ. Primo dicendū eſt q̄d ſit notio. vn̄ d꜡ ⁊ quō ſe hꝫ ad relatōem ⁊ ꝓprietatē. Scd̄o q̄ notōes ꝑſonales vel ꝑſone ⁊ q̄ ſint ⁊ q̄ nō. Tercio q̄ ſunt ꝯditōes req̄ſite ad hoc ꝙ aliq̄d ſit ꝓprie notio in diuinis. Quarto quot ſunt notōes ⁊ eorum ſufficientia.

¶ Quid ē notio vn̄ d꜡ ⁊ quō ſe habet ad relatōnem ⁊ ꝓprietatem et quō ꝯueniunt ⁊ quō differunt.

Quantū ad p̄mū ſciendū ꝙ hoc nomē notio a noſcēdo dictū eſt. non q꜡ noſcat̄. ſꝫ q꜡ noſcēdi ⁊ cognoſcēdi p̄ncipiū eſt vt aliq̄d ꝑ aliq̄d cognoſcat̄ Et q꜡ q̄dā relatōnes ſunt in diuinis q̄ ſunt p̄ncipiū cognoſcēdi diuerſas ꝑſonas. idcirco rōnes dicunt̄. de q̄bꝫ vna cū q̄buſdā alijs vt habeat̄ noticia plenioꝛ. Sciendū ꝙ notio. ꝓprietas, relatio eidē rei ꝯueniūt. ⁊ idē aliq̄liter ſunt realr̄. vt paternitas eſt notio ꝓprietas ⁊ relatio patris Sed q̄tū ad aliq̄ dr̄ñt. ⁊ hoc tripl̄r Primo q̄tū ad rōem r̄latōnis. qd̄ ſic videri p̄t. quāuis eīm paternitas in patre eadē realr̄ exiſtēs ſit notio. ꝓprietas ⁊ relatio. tm̄ rōne diuerſa. q꜡ notio d꜡ in q̄tū ē p̄ncipiū formale innoteſcendi patrē. Dicit̄ aūt ꝓprietas in q̄tū ſoli cōuenit patri. Dicit̄ āt relatio ſm ꝙ pater refert̄ ad filiū Et ita q̄uis ſint idē realr̄ tm̄ differūt illo mō q̄tuꝫ ad rōem r̄latōnis. Scd̄o differūt q̄tū ad ordinē intelligendi. q꜡ cum nihil poſſit eē p̄ncipiū innoteſcēdi aliquid niſi ſit ſibi ꝓpriū. ideo itellectus ꝓprietatis eſt p̄oꝛ intellectu notionis. vn̄ p̄mo itel[ligi]t̄ vt ꝓprietas q̄ꝫ vt notio Et q꜡ nihil ē ꝓpriū alicui rei niſi ſit diſtinctū ab alijs. ⁊ in diuinis non ſit diſtinctio niſi ꝑ oppoſitōem relatōis intellectū ꝓprietatis oꝑtet ꝙ p̄cedat intellectꝰ relatōis. ⁊ ſic q̄uis paternitas ſit notio ꝓprietas ⁊ relatiō. tm̄ intellectꝰ relatōis p̄cedit intellectuꝫ ꝓprietatis. ⁊ intellectꝰ ratōnis ⁊ ꝓprietatis intellectū notionis in eodē realr̄. Tercio aūt differūt q̄tū ad numeꝝ. q꜡ notōes ſunt q̄nq꜡. ſcꝫ paternitas. filiatio. ꝓceſſio. innaſcibilitas. et cōis ſpiratio. Haꝝ aūt q̄nq꜡ notionū q̄ttuoꝛ ſunt tm̄ ꝓprietates. q̄a illa ſunt ſolū tm̄ ꝓprietates q̄ vni ꝑſone ꝑ ſe tm̄ ꝯueniūt. vt paternitas. innaſcibilitas ꝯueniunt ſoli patri. filiatio aūt ſoli filio. ⁊ ꝓceſſio ſoli ſpiritui ſancto. Cōmunis aūt ſpiratio nō p̄t dici ꝓprietas niſi ſm q̄d cū ſit duoꝝ. ſcꝫ patris ⁊ filij. Haꝝ aūt q̄nq꜡ notionū q̄ttuoꝛ ſunt tm̄ relatōes. ſcꝫ paternitas. filiatio. ꝓceſſio. cōis ſpiratō Innaſcibilitas ꝟo nō ē ꝓprie relatio. niſi ꝑ reductōem ſm ꝙ negatio reducitur ad genus affirmatōnis. vt nō homo ad genus hominis.

¶ Que ⁊ quot predictaꝝ ꝓprietatum ſunt perſonales. et que et quot ſunt perſone. Caplm. CCXCIIII.

SEcundo ſciendū ē vlterius ꝙ haꝝ ꝙ̄ttuoꝛ ꝓprietatū aliq̄ ſunt pſonales ⁊ pſone. alique nō ſunt pſonales ſ; ſolū pſone. Perſone ⁊ pſonales ſunt ille q̄ in pſona ſoli pſone ꝯueniunt. ⁊ ad modū dr̄ītie ſubſtātialis pſonā illā ꝯſtituūt ⁊ iſte ſunt tres tm̄. ſc; paternitas. filiatio et ꝓceſſio. Paternitas em̄ ſoli patri ꝯuenit ⁊ patrē ꝯſtituit. Eode; mō ſe h; filiatio ad filiū ⁊ ꝓceſſio ad ſpiritūſanctū. Innaſcibilitas em̄ ſoli patri ꝯuenit. ſ; pſonā patris nō ꝯſtituit. Vn̄ ꝗuis ſit ꝓprietas pſone nō tn̄ ē pſonalis. Proprietates āt pſone dicunt̄ ꝙ̄ttuoꝛ. ſc; innaſcibilitas. paternitas. filiatio ⁊ ꝓceſſio. Cōmunis āt ſpiratio nō ē ꝓprietas. ⁊ p ꝯſequens nō ē ꝓprietas pſonal' vel pſona. qꝛ nō eſt vnius ſ; duoꝝ. ſc; patris ⁊ filij.

¶ Tria req̄runtur ad hoc ꝙ aliq̄d ſit notio ⁊ q̄ ſunt iſta tria Capl'm. CCCXCV

EX his pt faciliter patere tercia ꝯditō. ⁊ rō iſtaꝝ notionū q̄ talis ē. Ad hoc em̄ ꝙ in diuinis aliquid poſſit dici notio tria req̄runtur. Primū ē ꝙ ptineat ad originem. qꝛ pſone ſolū rōnib; originis diſtinguunt̄. Scd̄m ē ꝙ ptineat ad dignitatē. qꝛ pſona ē ſuppoſitum diſtinctionū ꝓprietate ad dignitatē ptinēte. Terciū ꝙ dicat aliq̄d ſpeciale. q̄a cōe nō pt eē ꝑncipiū ſufficiēs innoteſcendi alicui ſingulari ⁊ ſpeciali. Et he ſunt tres ꝯditōes de rōe notionis

¶ Sufficiētia ⁊ numer⁹ q̄nq; notionū. ⁊ ꝙ nō pn̄t eē pl'es vel pauciores. Ca. CCCXCVI

PRedictis oib; ſuppoſitis faciliter pt; iſtaꝝ notionū numerus ⁊ ſufficientia q̄ ſic ſumitur. Hoc q̄dē qđ in diuinis ad originem ptinet pt ſ̄cari vel affirmatiue vel negatiue. Si affirmatiue. vel dicitur ſ̄m rōnem ꝑncipij vt a q̄ alius. vel ſ̄m rōnem eius qđ ē a ꝑncipio vt q̄ ab alio. Vtrūq; aūt iſtoꝝ dr̄ originem in cōi. vn̄ neutꝝ poteſt eē notio. Oportet ḡ ꝙ determinet̄ q̄ ad ſpecialem modū originis. q̄ nō pt eſſe niſi duplex. vt ꝓbat̄ ꝑmo ſententiaꝝ. ſc; p modū nature ⁊ p modū amoris. et ſ̄m vtrūq; habemus duas relatōes. Vnā q̄ deſignat rōe; ꝑncipij. ⁊ aliā q̄ deſignat rōem eius qđ ē a ꝑncipio. et ſic ſunt ꝙ̄ttuoꝛ notiones. Due q̄ntum ad modu; originis. ſc; paternitas q̄ deſignat rōem ꝑncipij ⁊ eius a q̄ alius. ⁊ ē in ſolo patre. Et filiatio q̄ deſignat rōem ei⁹ qđ eſt a ꝑncipio et qđ ab alio p modū nature. ⁊ ē in ſolo filio. Alie due ſunt q̄tū ad originē p modu; amoris. ſc; cōis ſpiratio q̄ deſignat rōem ꝑncipij ⁊ a q̄ vl' a q̄b; alius. Et ſic ē in patre ⁊ filio. ꝓceſſio q̄ deſignat rōem eius qđ ē ab alio vel ab alijs. ſ; tn̄ p modū amoris. ⁊ ſic ē ſolū in ſpūſancto. Si aūt ptinens ad originē ſ̄cet̄ negatiue. tūc vel negat̄ rō ꝑncipij. vel rō eius qđ ē eē a ꝑncipio. Si neget̄ rō ꝑncipij. nō eſt ad dignitatē ptinens. ⁊ iō nō pt eſſe notio. ſc; nō eē ꝑncipiū alicui⁹ pſone diuine. Si negat̄ rō ei⁹ qđ ē a ꝑncipio. vl' in ſpeciali vel in generali. Si in ſpeciali nō pt eē notio. qꝛ quāto affirmatio ē magis ſpecialis tāto negatio oppoſita h; magis de entitate ⁊ magis eſt ens. vt ꝓbi grā. ſicut hec affirmatō. ē hō tāq; ſpecialis. ⁊ hoc ē aīal tāq; generalis. magis h; de entitate non hō q; nō aīal. qꝛ plura deſtruunt̄ ad nō aīal q; ad nō hoīem. Vn̄ nō aīal deſtruit hoīem ſ; nō hō nō deſtruit aīal vn̄ hec eſt vera ꝙ ſpecialioꝛ negatio plus habet de entitate q; generalioꝛ. et quāto affirmatio eſt ſpecialioꝛ. tāto negatio ei oppoſita habet plus de entitate. Si aūt negat̄ ratō eius qđ eſt a ꝑncipio in generali. ſic erit nega

tio ſpecialis ⁊ ad dignitatē ꝑtinens faciens notionē patris. ⁊ erit innaſcibilitas ꝑ priuatōem natiuitatis ſqua importatur non eſſe ab alio.

¶ Quid importat hoc nomen notionale ⁊ quibus conueniat

Capitulum. CCCXCVI

Quantū ad hoc nomē notionale ſciendū ꝙ ſicut ſe habet innotionale ad innotōnem. ita ſe hʒ notionale ad notionē. Et iō ſatis poteſt haberi expoſitio vocabuli ex dictis in capitulo de innotionali ſed vt fiat amplius manifeſtū Sciendum eſt ꝙ notionale eſt denoīatiuū. Denominat autē tria. Primo ipas notiones de quibus ṗmo dictum ē. et hec denominatio eſt denominatio eſſentialis. ⁊ ſic paternitas filiatio ⁊c̄ dicunt̄ aliquid notionale Scdo dicūtur actus notionales. illi q̄ egrediuntur a ꝑſona habente notionē. vel terminantur ad ꝑſonam habentē notionem ꝓut reſpicit notionē. ⁊ ſic reſpectu patris generare eſt actus notional'. ⁊ reſpectu filij generari. reſpectu ſpūſſancti ſpirare ⁊ ſic de alijs. Tercio dicunt̄ noīa ⁊ verba notionalia. Nomina q̄dem que ſ̄cant p̄dictas quinq̄ notiones. ⁊ ſic paternitas eſt nomē notionale ⁊ ſic de alijs. Verba notionalia q̄ ſ̄cāt actus p̄dictos. et ſic generare ⁊ ſpirare ſunt v̄ba notionalia. ⁊ ſic de alijs. Non occurrit mihi aliqđ nomē alicui⁹ ſcđe intētionis ad alia genera ꝑtinēs de quo ſm intentionē ꝓpoſitam aliq̄d ſit dicēdū et ideo finem dictis de talib⁹ ſcđis intentionib⁹ ponim⁹ ⁊ dicēdis. Nec aliquem moueat ꝙ hec nomina attributum. notio. notionale inter ſecūdas intentōnes poſui. quia q̄uis ſit diſputabile verū ad ṗmas vel ſcđas intentōnes ꝑtineant. non eſt magna vis facienda. in hoc tamen maiorū ⁊ plurinm ſententiam ſum ſequutus.

¶ De noībus ſecundaꝝ intentionū que cōplexis cōueniunt.

Capitulum. CCCXCVII

Reſtat dicendū de nominib⁹ ſecundaꝝ intentionū que cōplexis cōueniunt. Circa qđ dicendū eſt primo de nominib⁹ ſecūdarū intentionū que cōueniunt ipis cōplexis. Scđo dicendū eſt de eis q̄ cōueniunt q̄buſdam ꝯditionib⁹ ipſorum cōplexoꝝ. Quantū ad ṗmum occurrunt iſta vndecim. ſcʒ oratio. enunuciatio. definitio. queſtio. ꝓpoſitio. ṗmiſſa. ꝯcluſio. argumentū. ſyllogiſmus. inductio. enthymema. de q̄bus per ordinem dicendū eſt

¶ Quid ē orō ⁊ q̄ ſunt ſpēs ei⁹.

ORatio eſt vox ſignificatiua ad placitū cuius partes ſeꝑate aliquid ſ̄cant. vt hic patʒ. homo currit Iſtaꝝ aūt orationū. alia ē ꝑfecta alia impꝑfecta. Et eſt illa ꝑfecta que ꝑfectum ſenſum generat in animo auditoris. cuius partes ipam cōponētes ſunt nomē ⁊ verbum. vt homo currit vel homo eſt aſinus. Alia eſt impꝑfecta. que impꝑfectum ſenſuʒ generat in animo auditoris. vt homo. aſin⁹ Et hec nō eſt ꝓprie oratio Oratio aūt eſt genus reſpectu omniū cōplexorum. Unde orationū. alia enūciatio. alia queſtio. alia ꝓpoſitio ⁊c̄.

¶ Quid eſt enunciatio. queſtio. ꝓpoſitio. ṗmiſſa. concluſio

Enūciatio aūt queſtio. ꝓpoſitio et ꝯcluſio idē ſunt realiter. ⁊ pmiſſa. ſʒ differt rōe. Dicit̄ em̄ enūciatio cū abſolute ſumit̄ ⁊ ꝓnunciat̄. vt homo eſt albus. Queſtio qñ ꝑ modum interrogatōnis ab oppōnēte ꝓponitur. vt ſi homo eſt albus. Dicit̄ aūt ꝓpoſitio vt ſumitur ad aliq̄d concludendū. vt ſic. omīs homo eſt alb⁹ et ſortes eſt homo. igit̄ ſortes eſt alb⁹

Et ipa ꝓpoſitio inquantū aſſumitur ad inferendū cōcluſionē dr̄ ꝑmiſſa eē inquātum in ordine ſyllogiſtico ꝑcedit concluſionē. Dicit aūt concluſio inquantū ſyllogiſtice cōcludit ex premiſſis. ſicut habens colorem diſgregatiuū viſus eſt albus. hō eſt hmōi. igit hō eſt albus Et iſta ſunt eadē re enūciatio. queſtio. ⁊ ꝓpoſitio. ꝑmiſſa. concluſio. reſpectu quoꝝ oratio ē genus. tamen hec nomina eidem ꝯueniunt diuerſis reſpectibus

¶ Quid ē definitio ⁊ deſcriptō
Caplm̄. CCCXXVIII

Definitio aūt eſt oratio q̄d ē eſſe ſcans. id eſt indicans et dicens naturā rei. Hoc aūt pt fieri dupl'r. vno modo per eſſentialia rei. ⁊ ſic dat p genus ⁊ differentias proximas. ⁊ tunc habet ꝓprie rationem definitionis. Et ſic ſola ſpēs definitur. Alio modo datur p ꝓprietates accidentales. qꝛ eīn multa non habent differentias eſſentiales ſicut ens. In habentib; aūt nō ſunt nobis note. ideo circūloquimur eas. ⁊ p ꝓprietates accidentales declaram⁹ rei naturā. Et tunc nō habet rōnem definitōis ꝓprie. ſed vocatur deſcriptio Et ſic poteſt cōpetere omni rei de q̄ poteſt haberi aliqua cognitio. Quāuis aūt ſm phm definitio vocet terminus. ⁊ aliquo mō debeat dari ſine copula. vt p3. ij. poſterioꝝ. nihilominus. qꝛ datur ex genere ⁊ differentia quantum ad definitōnem ꝓprie dictam. vel ex aliquibus loco generis et differentie quantum ad deſcriptionem. ⁊ cum ſit etiam aliqualiter ptinens ad genus oratōnis. idcirco inter cōplexa vtrūq3 poſui. Et ita p3 oim̄ ꝑdictorum ſcantia ⁊ differentia. ſc3 orationis que genus eſt ad cetera ⁊ omnium ſuarum ſpecierum ſc3 enunciationis. queſtionis. ꝓpoſitōis premiſſe ⁊ concluſionis.

¶ Quid eſt argumentum. q̄t modis dr̄. ⁊ q̄ ſunt ſpēs ei⁹.
Caplm̄. CCCXXIX

Argumentū autē dr̄ ratio rei dubie faciens fidē ſm Boetiū in thopicis. Poteſt autē clarius definiri. quia argumentū eſt oratio ꝓbata alicui⁹ dubietatis Eſt āt argumētū ſpēs orōis ⁊ gen⁹ reſpectu ſyllogiſmi enthymematis inductionis ⁊ exēpli Omnib; āt iſtis modis pt aliq̄s argumētari ad ꝓpoſitū. Hic aūt videndū eſt quociens dicit argumentū. Et dōm eſt q᷑ trib; modis Uno eīn mō dr̄ ꝓceſſus rōnis a notis ad ignota. Et ſic accipit in dicta definitōne. ⁊ quia totus ꝓceſſus ſyllogiſticus habet virtutem ex medio in quo continetur virtualiter ipa tota concluſio breuiter ⁊ ſuccincte. inde tractū eſt nomen argumenti ad h̄ vt quedam breuis prelibatio future narrationis virtute eam cōtinens. ⁊ ſuccincte argumentū dicat. Et ſic in biblia ſepe accipit argumentū. maxime in epiſtolis Pauli. vbi ante epiſtolam poſt ꝓemiū ponitur ꝓbatio breuis q̄ dr̄ argumentū. ⁊ qꝛ per proceſſum rōnis virtute medij ⁊ virtute luminis naturalis fit manifeſtatō rei. Ideo ꝯtractū eſt nomen argumenti ad lumen manifeſtās. ſicut dr̄ aplus Eph. v. quia oīa q̄ arguuntur a lumine manifeſtant. Et ad iſtā manifeſtatōem maxime reprehenſiuam viciorum. ⁊ ſic dr̄ ad Thy. iiij. Argue obſecra increpa ⁊c̄.

¶ Quid eſt ſyllogiſmus. ⁊ quot ſunt ſpecies eius

Syllogiſm⁹ ē oratio in qua quibuſdam poſitis ⁊ conceſſis. ſc3 duabus ꝑmiſſis. neceſſe eſt aliud euenire ſc3 ꝯcluſionē per ea q̄ poſita ſunt ⁊ cōceſſa. Quāuis aūt in ſyllogiſmo

ſint tres orōnes. tū dꝛ vna oratio nō vnitate indiuiſibilitatis ſicut pūctꝰ. ſꝫ vnitate ꝑfectōis ⁊ ordinis ſicut et mundus. Syllogiſmoꝝ aūt tria ſtꝫ genera. qꝛ alius ē demōſtratiuꝰ ſicut ille qui procedit ex veris ⁊ neceſſarijs cauſis ꝯcluſionis. vt hic. omē aīal rationale eſt riſibile. oīs hō eſt aīal rōnale. igiꝛ oīs hō eſt riſibilis. ⁊ de iſto determinaꝛ in libro poſterioꝝ. Aliꝰ eſt dyalecticus vel thopicus ſiue ꝓbabilis. vt hic Comptus ē adulter. petrus eſt comptus. ẽ eſt adulter. Et de hoc agiꝛ in libro thopicoꝝ. Alius ſophiſticus ſiue elenchus. ⁊ iſte ꝓcedit ex apparentibꝫ tm̄ ſine exiſtentia. vt oīs canis eſt latrabilis. celeſte ſydus ē canis. igiꝛ celeſte ſidus eſt latrabile. ⁊ de hoc agiꝛ in libro elenchoꝝ

¶ Quid ē enthymema

Enthymema ē ſyllogiſmꝰ truncatus in q̄ inferꝛ feſtinata cōcluſio. Et dꝛ ab en qꝺ eſt in ⁊ thymos qꝺ ē mens. qꝛ opponēs in mēte retinet alterā ꝓmiſſaꝝ. vt hic. ſortes eſt hō. ẽ ē aīal. Hic eīn in mente retineꝛ maioꝛ ꝓpoſitio hec ſcꝫ. oīs hō ē aīal. qua poſita eſſet ꝑfectus ſyllogiſmus ſic. Omis hō ē aīal ſortes ē hō. igiꝛ ſortes eſt animal.

¶ Quid eſt inductio.

Inductio eſt ꝓgreſſus ab omnibus partibꝫ ſiml' ſumptis ſiue a ſingularibꝫ ſufficienter enumeratis ad vlē. vt hic ſortes currit. plato currit. ⁊ ſic de alijs. igiꝛ oīs hō currit

¶ Quid eſt exemplum.

Exemplū eſt ab vno ſiſi ad aliꝺ ſimile ꝓgreſſio. vt hic. in naue regenda nō ſorte ſꝫ arte rectoꝛ eligendus ē. ergo ⁊ in ſcholis regendis

¶ De nominibus ſecundaꝝ intentionū conuenientibꝫ conditionibus complexorum.

Capl'm. CCCC

SEcundo dicendū eſt de nominibꝫ ſecundaꝝ intentionū q̄ ꝯueniunt q̄buſdā ꝯditionibꝫ cōplexoꝝ q̄ ſunt q̄ttuoꝛ q̄ꝫtū ꝑtinet ad preſens. ſcꝫ dici per ſe. dici de omni. dici de nullo. ⁊ reduplicatio.

¶ Quō ꝑ dt habitudinē cauſe et cuiꝰ ⁊ ꝙ ſtꝫ q̄ttuoꝛ modi dicēdi ꝑ ſe

CIrca ꝑmū ſciendū ꝙ hec ꝓpoſitio per habitudinē cauſe deſignat ⁊ interdū etiā ſitū. ſicut exiſtēs ſolitarius dꝛ eē per ſe. Cauſe aūt habitudinē deſignat. Qñqꝫ q̄dē formalis. vt cū dicimꝰ ꝙ corpꝰ viuit ꝑ animam. Qñqꝫ aūt materialis. vt cū dicimus ꝙ homo eſt corruptibilis per corpus Quandoqꝫ autem ꝑcat habitudinē cauſe extrinſece ⁊ ꝓciſe efficientis. vt cū dicimus aqua caleſcit ꝑ ignē. Sicut aūt ꝓpoſitio ꝑ denominat habitudinē cauſe qñ aliq̄d eſt cā eius. qꝺ ē extrinſecus ⁊ attribuiꝛ ſubiecto. ita ꝙ qñ ſubiectū vel aliq̄d eius eſt cā qꝺ attribuiꝛ ſubiecto. ita qñqꝫ ſubiectū eius eſt cauſa qꝺ attribuitur ei. ⁊ hoc ꝑcat hoc qꝺ dico aliq̄d eſt cā ꝑ ſe. His ſuppoſitis patet quō accipiūꝛ quattuoꝛ modi dicendi ꝑ ſe. quos phus primo poſterioꝝ aſſignat. Primus eſt qñ illud qꝺ attribuiꝛ alteri eſt cā eius formalis. ⁊ hꝫ mō definitio ⁊ ꝑtes definitiōis eſſentialis dicuntur eſſentialr de definito ꝑmo mō dicendi ꝑ ſe. vt aīal ⁊ rōnale de hoīe. Scꝺus modus eſt ꝙ hec ꝓpoſitio ꝑ denotat habitudinē cauſe materialis ꝓut ſcꝫ illud cui aliq̄d attribuitur eſt ꝓpriū ſubiectū ip̄ius. et ſpēaliter accipiendo materiā in qua ſcꝫ. Et qꝛ ſubiectū poniꝛ in definitōe accidentis aliqñ in abſtracto. vt ſimitas eſt naſi curuitas. Aliqñ in ꝯcreto. vt ſimus eſt naſus curuus. Idcirco generaliter ſcꝺs modus dicendi ꝑ ſe eſt qñ ſubiectū poniꝛ in definit

tõe p̄dicati qđ eſt ꝓpriũ accñs eius. ⁊
ſic par ⁊ impar ꝑ ſe dicit̃ de numero
⁊ riſibile de hoie. Tertius modus ꝑ
ſe ē ꝓut ꝑ ſe ſcat ſolitariũ q̃d. vt cũ di
cimus ſortes ē per ſe. ⁊ iſte modus ſo
lũ ꝯuenit p̄mis ſubſtãtijs ⁊ ꝑtib⁹ ſi/
ue ſuppoſitis de gñe ſubſtantie. ⁊ iſte
modus ē magis modꝰ eſſendi q̃ȝ di/
cēdi Quartus modus dicēdi ꝑ ſe eſt
qñ hec p̄poſitio ꝑ deſignat habitudi
nē cauſe efficiētis. vt cũ dicimꝰ aqua
caleſcit ꝑ ignē. Et iſti modi dicēdi ꝑ
ſe. p̄mus. ſcđus ⁊ quartus ſunt q̃daȝ
ꝯditões eoꝝ q̄ ꝯtemplatõe dicũtur.
Tertiꝰ aũt ē magis modꝰ eſſendi q̃ȝ
dicēdi vt dictũ eſt

¶ Quid ē dici de omĩ ⁊ dici de nullo

Capl̃m. CCCCI

Dici de omĩ ē qñ nihil ē ſume/
re ſub ſubiecto de q̃ nõ dicat̃
p̄dicatũ. vt cũ đr om̃e aial eſt
ſubſtãtia. nihil em̃ p̄t ſummi ſub aia/
li de q̃ ſubſtãtia nõ dicat̃. Ecõuerſo ãt
dici de nullo. ē qñ nihil ē ſumere ſub
ſubiecto a q̃ nõ remoueat̃ p̄dicatũ. vt
cũ đr nullũ aial ē lapis. ibi em̃ nihil eſt
ſumere ſub aiali a q̃ nõ remoueat̃ pre
dicatũ qđ ē lapis

¶ De natura reduplicatõis

Capl̃m. CCCCII

Reduplicatio aũt ē q̃dã ꝯdi/
tio poſita in ꝓpoſitõe reddēs
cauſam q̃re p̄dicatũ inē ſub/
iecto Hec aũt hȝ fieri ꝑ hoc vocabu/
lũ ſm qđ. vel inquãtũ. vel ꝓut. vt cũ
đr hõ iquãtũ ē hõ. vel hõ ꝓut ē hõ. vł
hõ ſm qđ hõ ē rõnał. Et q̄ oẽs tales
reduplicatões eiuſdē nature ſt̃. id
circo de ꝯditõe reduplicatõis in gñe
in vna ſolũ exēplificãdo aliq̃d dicēdũ
eſt. Sciendũ ḡ ꝙ cũ hoc qđ dico ſm
qđ. vel queuis alia reduplicatõ redu
plicet illđ ꝑ qđ p̄dicatũ ineſt ſubiecto
⁊ ꝯuenit ſoli. opoꝛȝ ꝙ aliquo mõ illđ
qđ reduplicat̃ ſit idem ſubiecto. ⁊ aliq̃
mõ ſit idē p̄dicato. ſicut mediꝰ termi
nus i ſyllogiſmo affirmatiuo hȝ opa
tionē ad p̄dicatũ. ſicut ad illud qđ ſe
quit̃ ad ip̄m. ad ſubiectũ aũt cõꝑatur
ſic illđ qđ aliquo mõ in ſubiecto inclu
dit̃ Experimur aũt ꝙ in ſubiecto iſta
includunt̃. ſcȝ ſubſtãtia ſubiecti ⁊ acci
dētia ⁊ cauſe. et iõ ſm qđlibet iſtoꝛũ
p̄t fieri reduplicatio in ꝓpoſitõe. ſub/
ſtãtia aũt ſubiecti ē ⁊ ip̄m ſubiectũ ⁊
natura eius. ⁊ ſm qđlibet iſtoꝝ p̄t fie
ri reduplicatõ. vt ꝓbi grã. p̄ōt em̃ hoĩ
ꝑ reduplicationē p̄cedentiũ aliq̃d at
tribui rõne cauſaꝝ ⁊ p̄ncipioꝝ. et ſic
q̃ȝtũ ad cauſam materialē dicimꝰ ꝙ
hõ inquantũ ꝯpoſitus ex cõtrarijs ē
coꝛruptibilis. q̃ȝtũ ad cauſam foꝛma
lē ꝙ hõ inquãtũ hȝ aiam rõnalē ē ad
imaginem dei Quãtũ ad cauſam effi
cientē dicimꝰ ꝙ petrus inquãtũ filiꝰ
ſocratis ē eius heres Quãtũ ad fina
lē dicimus ꝙ hõ inquãtũ ē ad beati/
tudinē oꝛdinatus opꝛtet ꝙ ſit immoꝛ
talis q̃ȝtum ad aiam Si aũt attribu
itur hoĩ aliq̃d rõne accidētiũ. ſic di/
cimꝰ ꝙ hõ ſm qđ coloꝛatus ē viſibi/
lis. Si autē aliq̃d attribuit̃ hoĩ rõne
ſuppoſiti ſic dicimus ꝙ ſoꝛtes ſm qđ
ſoꝛtes ē indiuiduũ In hoc igit̃ termi
nat̃ tota ſcđa ꝑs libelli in q̄ dictũ ē de
ꝑtinētib⁹ ad p̄mas ⁊ ſcđas intētiões

Incipit tertia et vltima ꝑs ſiue tractatus tertius In quo đr que et quõ nomina diuinis conueniant

Capl̃m. I

In hac tertia parte huius
operis ſm p̄miſſaȝ ſup̄ in/
tētionē dicēdũ ē q̄ noia ⁊
quõ diuinis ꝯueniaut. qđ
vt ꝯpēdioſe ⁊ i q̃buſdã gñalib⁹ regu
lis mõ q̃dã groſſo ⁊ figuralr̃ exequat̃
tali ē oꝛdine ꝓcedēdũ Cũ em̃ res nõ
noiemus niſi ſm qđ eas cognoſcimꝰ